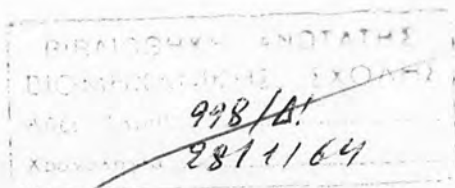

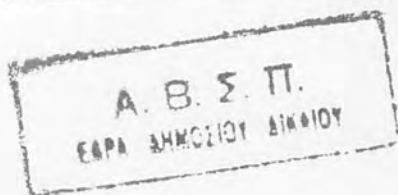
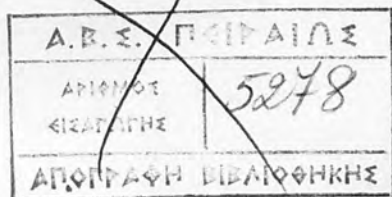
Σ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ — ΣΤΡΑΤΗ

ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΤΟΥ κ. ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

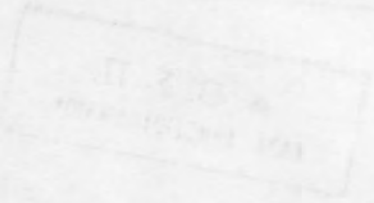
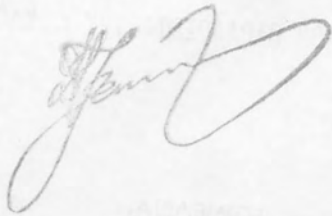
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ,
ΛΕΩΝ. Δ. ΠΛΕΙΩΝΗ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1963

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ ἐκδότης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἰς τὴν παρούσαν ἔκδοσιν συμπεριελήφθησαν αἱ παραδόσεις τοῦ Καθηγητοῦ κ. Σ. Καλλογεροπούλου - Στράτη κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1962 - 1963.

Ἡ κατάταξις τῆς ὕλης ἐγένετο κατὰ τρόπον ἐξυπηρετοῦντα τὸν διδακτικὸν σκοπὸν τῆς παρούσης ἐκδόσεως, ἀποσκοπούσης εἰς τὸ νὰ βοηθήσῃ τοὺς σπουδαστὰς εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν καὶ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν παρ' αὐτῶν κατανόησιν τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ Γενικοῦ Δημοσίου Δικαίου.

Ἀθήναι, Μάϊος 1963

ΛΕΩΝ. Δ. ΠΛΕΙΩΝΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις δημιουργεῖ σχέσεις καὶ προκαλεῖ διαφορὰς μεταξὺ τῶν μελῶν πάσης κοινωνίας. Καὶ ἐφόσον μὲν ὁ κύκλος τῶν ἐν τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ συμβιούντων περιλαμβάνει περιορισμένον ἀριθμὸν προσώπων, ὡς λόγου χάριν ἡ οἰκογένεια, τὰ γένη, ἡ ρύθμισις τῶν σχέσεων εἶναι μᾶλλον πρωτόγονος, πολλάκις δὲ καὶ αὐθαίρετος. Ἀφ' ἧς ὅμως ὁ κοινωνικὸς κύκλος διευρύνεται κατ' ἔκτασιν καὶ πολλαπλασιάζεται κατὰ περιεχόμενον καὶ φύσιν σχέσεων, ὡς λόγου χάριν ἡ σύγχρονος ἐσωτερικὴ κοινωνία, τότε ἡ ρύθμισις τῶν σχέσεων καθίσταται ἀπαραίτητος διὰ κανόνων ὑποχρεωτικοῦ χαρακτήρος.

Δίκαιον συνελπῶς εἶναι οἱ κανόνες ἀναγκαστικοῦ χαρακτήρος, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν σχέσεις μεταξὺ ἀνθρώπων βιούντων ἐν τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ. Τὸ δίκαιον ἀποβλέπει εἰς τὴν προαγωγὴν ἑνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν μελῶν καθὼς καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ὁ συνδυασμὸς τοῦ προσωπικοῦ συμφέρονος πρὸς τὸ γενικὸν θεμελιοῖ τοὺς κανόνας, ἡ δὲ ἀντίδρασις κατὰ πάσης παραβιάσεως αὐτῶν κυρώνει τὸ σύνολον τοῦ δικαίου.

1. Τὸ Δίκαιον ἀντιμετωπίζεται ὑπὸ δύο μορφᾶς : α) ὡς κανὼν ἀντικειμενικοῦ δικαίου, ὁ ὅποιος ἐπιβάλλεται ὡς κανὼν συμπεριφορᾶς μεταξὺ τῶν μελῶν ἐκάστης κοινωνίας καὶ τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις πηγάζει ἐκ τῆς κοινῆς ὑποταγῆς καὶ συγκαταθέσεως εἰς αὐτόν, καθὼς καὶ ἐκ τῆς προκαλουμένης ἀντιδράσεως ἐκ τῆς παραβιάσεως αὐτοῦ, ἀντιδράσεως ἡ ὁποία κυρώνει τὸν κανόνα.

6) Ὡς κανὼν ὑποκειμενικοῦ δικαίου, δηλ. ἀτομικὸν δικαίωμα

ἀνήκον εἰς μέλος τι τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ὁποίου ἡ χρῆσις διασφαλίζεται καὶ παράγει ἔννομα ἀποτελέσματα βάσει τῶν κανόνων τοῦ ἀντικειμενικοῦ δικαίου.

Ἡ θεμελίωσις τοῦ δικαίου κατ' ἄλλους μὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς βουλήσεως τῆς Πολιτείας, ἡ ὁποία καὶ δημιουργεῖ τὸ δίκαιον (Γερμανικὴ Σχολή), κατ' ἄλλους δὲ τὸ δίκαιον προϋπάρχει τοῦ κράτους, εἶναι φυσικὸν ἐπακολούθημα τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ στηρίζεται εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ προκύπτουσαν κοινωνικὴν ἀλληλεγγύην.

2. Ἀτομιστικά καὶ κοινωνικά θεωρία: α)

Κατὰ τὴν ἀτομιστικὴν ἀντίληψιν ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται μὲ ὄρισμένα φυσικά δικαιώματα, μέρος τῶν ὁποίων ἀναθέτει εἰς τὴν ὀλότητα εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ. Συνεπῶς εἰς τὴν συνισταμένην τῶν θελήσεων τῶν ἀτόμων στηρίζεται ἡ ἰσχὺς τοῦ δικαίου καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι. (Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων 1789).

Ἡ θεωρία αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν μεταφυσικὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται ν' ἀπομονωθῆ καὶ νὰ ὑπάρξῃ χωριστὰ ἀπὸ τὸ σύνολον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει. Τοῦτο εἶναι ἀρνήσις τῆς πραγματικότητος, καθόσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι κοινωνικὸν ὄν. Γεννᾶται καὶ ζῆ εἰς κοινωνίαν μικρὰν ἢ μεγάλην, τῆς ὁποίας ἀναγκαστικῶς ἀποδέχεται τοὺς κανόνους.

Οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ εἶναι ἴσοι, διότι ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος καὶ αἱ προσωπικαὶ ιδιότητες μοιραίως ἐπηρεάζουν καὶ διαφοροποιοῦν αὐτούς. Ἡ ἰσότης μόνον ἔναντι τῶν νόμων εἶναι νοητή.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη καταλήγει εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς φυσικοῦ δικαίου, ἀπολύτου καὶ ἀμεταβλήτου κατὰ τὸπον καὶ χρόνον, πρὸς τὸ ὁποῖον δεῖν νὰ ταυτίζονται πάντες οἱ κανόνες τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

β) Κατὰ τὴν κοινωνικὴν ἀντίληψιν, ὁ ἄνθρωπος εἶναι κοινωνικὸν ὄν καὶ οἱ ἀντικειμενικοὶ κανόνες δικαίου ἐπιβάλλονται καὶ ὑπάρχουν παρὰ τὴν θέλησιν τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας. Ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις δημιουργεῖ σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀνάγκην νομικοῦ διακατονισμοῦ.

Ἡ κοινωνία δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ δημιουργούμεναι ἀνάγκαι ὀδηγοῦν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀλληλεγγύην, ἡ ὁποία περατρεῖται εἰς πάντα κοινωνικὸν ὄργανισμόν, οἰκογένειαν, φατριάν, πόλιν, κράτος καὶ διεθνή κοινωνίαν.

Τὸ δίκαιον εἶναι κοινωνικὸν προϊόν, σκοπὸς τοῦ ὁποίου παραμένει ἡ ἀπεικόνισις ἐκάστοτε τῆς ὑφιστάμενης πραγματικότητος. Προ-

κύπτει δὲ ἐκ τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως καὶ καθιστάμενον ἐνσυνείδητον διατυπῶνται εἰς κανόνας γραπτοὺς ἢ ἀγράφους. Οἱ κανόνες τοῦ Δικαίου δεόν νὰ διακρίνονται τῶν κανόνων τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἐθιμοτυπίας. Καὶ οἱ μὲν κανόνες τῆς ἠθικῆς διακρίνονται τῶν κανόνων τοῦ δικαίου τόσον ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐπιβάλλονται, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὰς συνεπείας τῆς παραβάσεώς των. Οὕτω οἱ κανόνες τῆς ἠθικῆς προέρχονται ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου, ἐκ τῆς συνειδήσεώς του, ἐνῶ οἱ κανόνες τοῦ Δικαίου ἐπιβάλλονται ἔξωθεν. Αἱ συνέπειαι τέλος τῆς παραβάσεως ἠθικοῦ τινὸς κανόνος εἶναι αἱ τύψεις τῆς συνειδήσεως, ἐνῶ κανόνος τοῦ δικαίου αἱ ὑπὸ τῆς πολιτείας ἐπιβαλλόμεναι κυρώσεις. Βεβαίως ὑφίσταται μία ἐπίδρασις τῆς ἠθικῆς ἐπὶ τοῦ δικαίου καὶ πλείστοι κανόνες τούτου εὐρίσκοντο κατ' ἀρχὴν μόνον εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἠθικῆς. Τέλος τὸ Δίκαιον διαφέρει τῶν ἐθιμοτυπικῶν κανόνων οἵτινες ἐπιβάλλονται ὑπὸ τῆς κοινωνίας καὶ προϋποθέτουν τὴν ἐκουσίαν συμμόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς αὐτάς. Οἱ ἐθιμοτυπικοὶ κανόνες δὲν εἶναι ὑποχρεωτικοὶ ἀλλὰ προαιρετικοὶ, καὶ ἡ μόνη κύρωσις τούτων εἶναι ἡ ἀποδοκιμασία καὶ περιφρόνησις τῶν μὴ συμμορφουμένων πρὸς αὐτούς, π.χ. οἱ κανόνες τῆς εὐπρεπείας, τοῦ συρμοῦ κλπ.

3. Διαίρεσις τοῦ δικαίου: Τὸ Δίκαιον ὡς σύνολον κανόνων ὑποχρεωτικοῦ χαρακτῆρος διαιρεῖται εἰς: α) Δημόσιον Δίκαιον, ὅπερ καλεῖται τὸ σύνολον τῶν κανόνων οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις τῆς Πολιτείας, μὲ τὰ πρόσωπα τὰ ὅποια ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς καθορίζουν τὴν μορφήν αὐτῆς καὶ τὰς ἀρμοδιότητας τῶν κυρίων αὐτῆς ὀργάνων.

Εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον τὸ ἓν μέρος εἶναι ἡ Πολιτεία, παρουσιαζομένη ὡς κυρίαρχος φορεὺς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ τὸ ἕτερον πρόσωπα φυσικὰ ἢ νομικά. Πρὸς τὴν Πολιτείαν ἐξομοιοῦνται καὶ ὠρισμένα ἐν τῷ πλαισίῳ καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα αὐτῆς δρῶντα νομικὰ πρόσωπα τὰ ὅποια ἀσκοῦν δοτὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ὡς οἱ δήμοι, κοινότητες, νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου κλπ. Τὸ δημόσιον δίκαιον ἀποβλέπει εἰς τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων τῆς ὁλότητος καὶ συνεπῶς ἡ Πολιτεία ἐμφανίζεται ἔχουσα ὑπεροχὴν ἔναντι τῶν ἀτόμων.

β) Ἰδιωτικὸν Δίκαιον. ὅπερ καλεῖται τὸ σύνολον τῶν κανόνων οἱ ὅποιοι διέπουν τὰς σχέσεις μεταξὺ ἀτόμων καὶ νομικῶν προσώπων ἐξομοιουμένων πρὸς αὐτὰ καὶ εὐρισκομένων πάντων εἰς σχέσιν

ισότητος. Οὕτω τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον ρυθμίζει σχέσεις βασιζομένης ἐπὶ τῆς ἰσότητος καὶ καθαρῶς ἰδιωτικῆς φύσεως ἔστω καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ κράτους ὅταν ἐνεργεῖ ὡς ἰδιώτης. Ἐνίοτε ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξὺ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἰδίως κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἀποτελεῖ σήμερον ἀντικείμενον ἐπικρίσεων, παρὰ ταῦτα ἐπιβάλλεται ἐπὶ πλέον ἐκ λόγων ἱστορικῶν καὶ διδακτικῶν. Τὸ Ἰδιωτικὸν Δίκαιον ὑποδιαιρεῖται περαιτέρω εἰς τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον, ὅπερ καὶ καταλαμβάνει τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ μέρος, τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον περιλαμβάνον τὰς ἐμπορικὰς πράξεις καὶ τὰς μεταξὺ τῶν ἐμπόρων σχέσεις. Τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον καὶ Βιομηχανικὸν Δίκαιον, ἅτινα μέχρι πρότινος ἀπετέλουν κλάδους τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου καὶ ἤδη τείνουν νὰ ἀποκτήσουν αὐτοτέλειαν καὶ νὰ καταστοῦν ἰδιαίτεροι κλάδοι τοῦ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου.

γ) Δημοσίον Διεθνὲς Δίκαιον, ὅπερ καλεῖται τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς διεθνούς κοινωνίας, τὰ ὅποια κατὰ κύριον λόγον εἶναι αἱ Πολιτεῖαι, καὶ κατὰ δευτέρον ἄλλαι νομικαὶ ὀντότητες, ἀναγνωριζόμεναι ὡς ὑποκείμενα τοῦ δικαίου (Ἁγία Ἔδρα, Βρετανικαὶ Κτήσεις, Ὁργανισμὸς Ἡνωμένων Ἐθνῶν, διεθνεῖς ἐπιτροπαί, διεθνή δικαστήρια, ἀνεγνωρισμένοι ἐπαναστάται κτλ.). Κατ' ἐξαιρέσειν καὶ τὸ ἄτομον ἐνίοτε παρουσιάζεται ὡς ὑποκείμενον δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, ἀλλὰ πάντοτε τῇ συγκαταθέσει τῶν κρατῶν.

δ) Ἰδιωτικὸν Διεθνὲς Δίκαιον, ὅπερ καλεῖται τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὴν δικαιοδοσίαν τῶν διαφόρων Πολιτειῶν εἰς τὰς ἐκάστοτε ἐνεργείας αὐτῶν. Σκοπὸς ὅθεν τοῦ Ἰδιωτικοῦ Διεθνούς Δικαίου εἶναι νὰ καθορίξῃ ποῖον ἐκ τῶν διαφόρων συγκρουομένων δικαίων πρέπει ἐκάστοτε νὰ ἐφαρμόξῃται ἐπὶ ὠρισμένης σχέσεως ἰδιωτικοῦ δικαίου. Ὑπάρχουν τόσα συστήματα ἰδιωτικοῦ διεθνούς δικαίου ὅσα καὶ αἱ πολιτεῖαι, ἐκάστη ἐξ αὐτῶν νομοθετεῖ ἰδίους κανόνας, οἱ ὅποιοι ὅμως δὲν δύναται νὰ εὐρίσκωνται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου. Ἡ Ἐπιστήμη εἶναι διηρημένη ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν θέσιν τοῦ Ἰ.Δ.Δ. Ἡ κρατοῦσα γνώμη δέχεται, ὅτι ἀποτελεῖ τμημα τοῦ ἐσωτερικοῦ δημοσίου δικαίου, παλαιότερον ὅμως ὑπεστηρίζετο, ὅτι ἦτο κλάδος τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπιχειρεῖται ἡ θεμελίωσις αὐτοῦ εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον.

Τὸ Δημοσίον Δίκαιον διαιρεῖται βασικῶς εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον καὶ εἰς τὸ Διοικητικὸν Δίκαιον. Ἐκ τούτων Συνταγματικὸν μὲν Δίκαιον καλεῖται τὸ σύνολον τῶν κανόνων διὰ τῶν ὁποίων καθο-

ρίζονται ἡ μορφή τῆς Πολιτείας, αἱ σχέσεις τῶν διαφόρων αὐτῆς ὀργάνων πρὸς ἄλληλα, ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία αὐτῶν καθὼς καὶ τὰ ὅρια τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἔναντι τῶν ἰδιωτῶν. Οἱ κανόνες οἱ ἀφορῶντες τὴν μορφήν καὶ τὴν φύσιν τῆς Πολιτείας περιλαμβάνονται συνήθως εἰς τὴν ὕλην τοῦ μαθήματος τῆς Γενικῆς Πολιτειολογίας.

Διοικητικὸν δὲ Δίκαιον καλεῖται τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι ἀφοροῦν τὴν πραγμάτωσιν τῆς βουλήσεως τῆς Πολιτείας ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῶν ὑπ' αὐτῆς τεθειμένων σκοπῶν, εἰδικῶς οἱ ρυθμίζοντες τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς Διοικήσεως, τὰς σχέσεις τοῦ Κράτους, δήμων, κοινοτήτων, νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἔναντι τῶν πολιτῶν, τέλος δὲ τὴν ἀπονομὴν τῆς Δικαιοσύνης.

Εἰς τὸ Δημόσιον Δίκαιον περιλαμβάνεται κατ' ἀρχὴν καὶ τὸ Ποινικὸν Δίκαιον, ἡ Ποινικὴ Δικονομία καὶ ἡ Πολιτικὴ Δικονομία, ὡς καὶ ἄλλοι κλάδοι τοῦ δικαίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ ἀνωτέρω ἀναπτυχθέντες κλάδοι τοῦ Δημοσίου Διεθνοῦς Δικαίου καὶ τοῦ Ἰδιωτικοῦ Διεθνοῦς Δικαίου.

Εἰς τὴν ταξινόμησιν τῶν διαφόρων κλάδων τοῦ Δικαίου δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία εἰς τὴν Ἐπιστήμην.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΓΕΝΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

§ 1.-ΣΥΝΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον ἐνδιαφέρει ἡ ἔννοια τῆς Πολιτείας ἀπὸ τῆς ὀργανωτικῆς καὶ συνθετικῆς αὐτῆς πλευρᾶς. Ἀπεναντίας διὰ τὴν φιλοσοφικὴν ἔννοιαν, ἀφορῶσαν τὴν προέλευσιν, ἐξέλιξιν τῆς Πολιτείας ἀνὰ τὰς διαφορὰς κοινωνίας καὶ τὴν φύσιν ταύτης ἐνδιαφέρεται ἡ Γενικὴ περὶ Κράτους Θεωρία ἢ Γενικὴ Πολιτειολογία. Ἐνταῦθα ὅμως θέλομεν ἐρευνήσῃ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ στοιχεῖα καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς Πολιτείας, ἅτινα ἄπτονται τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου.

Πολιτεία καλεῖται σύνολον ἀνθρώπων μόνιμως ἐγκατεστημένων εἰς ὠρισμένην χώραν ὀργανωμένων εἰς νομικὸν ὄρωσον ἀσκοῦν ἐξουσίαν ἐξ ἰδίου δικαίου. Ταυτόσημος τοῦ ὅρου Πολιτεία εἶναι καὶ αἱ ἔννοιαι Κράτος καὶ Ἐπικράτεια. Διὰ τοῦ ὅρου Ἐπικράτεια ἐνίοτε ἐννοεῖται καὶ ἡ ἐδαφικὴ περιοχὴ τῆς Πολιτείας. Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου προκύπτει, ὅτι τὰ βασικά στοιχεῖα τῆς ἐννοίας τῆς πολιτείας εἶναι:

1. → Σύνολον ἀνθρώπων ἡτοι λά ός. Ὁ ὅρος οὗτος ἀπαντᾷται τόσον ὑπὸ εὐρείαν ὅσον καὶ ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν. Ὑπὸ τὴν εὐρείαν αὐτοῦ ἔννοιαν ὁ λαὸς ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς Πολιτείας καὶ εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων τῶν διαβιούντων ἐν τῷ ὠρισμένῃ χωρικῇ περιοχῇ ἀνεξαρτήτως φύλου ἰθαγενείας, θρησκείας, ἡλικίας ἢ κοινωνικῆς τάξεως καὶ τελούντων ὑπὸ τὴν αὐτὴν κρατικὴν ἐξουσίαν. Τὸ πλῆθος τῶν

ἀτόμων δὲν παίζει ἀποφασιστικὴν σημασίαν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς πολιτείας. Ἐρημοὶ ὁμῶς ἐκτάσεις ἀνευ ἐμφύχου ὕλικου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελέσουν πολιτείαν. Ἐπίσης οἱ νομάδες δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσουν Πολιτείαν, διότι ἐξ αὐτῶν ἐλλεῖπει τὸ στοιχεῖον τῆς χώρας. Λαὸς ὑπὸ στενῆν ἐννοιαν εἶναι τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν μιᾶς πολιτείας τῶν ἐχόντων κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Δημοσίου δικαίου τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ πολίτου, ἴτοι τὸ ἐ κ λ ο γ ι κ ὸ ν σ ῶ μ α .

Τὸ ποῖοι ἀκριβῶς ἐκ τῶν ἐν ὠρισμένη πολιτεία βιούντων ἀνθρώπων τυγχάνουσιν καὶ πολῖται τῆς πολιτείας ταύτης εἶναι ζήτημα τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τῆς πολιτείας, ἥτις ρυθμίζει τοῦτο διὰ τῆς ἐσωτερικῆς τῆς νομοθεσίας. Παρ' ἡμῖν ρυθμίζεται διὰ τοῦ Ν.Δ. 3370)55 περὶ κώδικος Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας.

Πάντως ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐννοίᾳ τοῦ ὅρου λαὸς περιλαμβάνονται τὸσον οἱ ἔχοντες τὴν ἰθαγενείαν τῆς πολιτείας ἐνθα διαβιοῦν ὅσον καὶ οἱ ἀλλοδαποὶ οἱ ἐντὸς τῆς αὐτῆς πολιτείας διαβιοῦντες. Οὕτω λαὸς ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ εἶναι ὁ πληθυσμὸς μιᾶς χώρας ἐφ' οὗ ἐπιβάλλεται ἡ ἐξουσία τῆς πολιτείας .

2.— Ὁρισμένη χώρα ἥτις ἀποτελεῖ συστατικὸν στοιχεῖον τῆς Πολιτείας. Χώρα (TERRITORIUM) καλεῖται τὸ τμήμα τῆς ὑδρογείου τῆς περιλαμβάνον τὸ ἔδαφος, τὸ ὑπέδαφος, τὸν ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους ἐναέριον χῶρον καὶ τὰ περιλούοντα αὐτὸ ὕδατα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ Πολιτεία ἀσκεῖ κατ' ἀρχὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν. Συνεπῶς ἡ χώρα περιλαμβάνει γῆν, ὑπέδαφος, ὕδατα, καὶ ἀέρα καὶ διὰ τούτων καθορίζονται τὰ χωρικὰ ὅρια τῆς ἀσκήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Οὕτω ἡ χώρα ἐμφανίζεται ὡς ὠρισμένη χωρικὴ ἐκτασις ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀφ' ἐνὸς ἀναπτύσσεται ἡ δρασις τῆς πολιτείας καὶ ἀσκεῖται ἡ ἐν γένει κρατικὴ ἐξουσία, καὶ ἀφ' ἑτέρου παρακωλύεται ἡ δρασις πάσης ἐτέρας ἐξουσίας. Ἡ ἐννοια λοιπὸν τοῦ ὅρου χώρα ἐμφανίζεται ὑπὸ θετικῆν, ἀλλὰ καὶ ἀρνητικῆν νομικῆν σημασίαν.

Ἐπὶ μὲν τὴν θετικὴν αὐτῆς ἐννοίαν ἡ χώρα τυγχάνει ὁ χῶρος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐφαρμόζονται οἱ νόμοι τῆς πολιτείας καὶ ἀσκεῖται τὸ IMPERIUM τῆς Κρατικῆς ἐξουσίας ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ διαμενόντων, εἴτε τυγχάνουν ἡμεδαποί, εἴτε ἀλλοδαποί, ἀνεξαρτήτως θρησκευματος ἢ φύλου. Ὁρισμέναι ἐξαιρέσεις προσώπων ἄτινα κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν Κρατικὴν ἐξουσίαν δὲν ἀλλοιώνουν τὸν κανόνα, ἀλλὰ τὸν ἐνισχύουν. Τοιαῦτα πρόσωπα εἶναι α) οἱ Βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες ξένων κρατῶν,

β) τὰ μέλη τοῦ διπλωματικοῦ σώματος παντὸς βαθμοῦ ὡς καὶ ἡ ἀκολοθία καὶ τὸ ὑπαλληλικὸν καὶ ὑπηρετικὸν προσωπικὸν αὐτῶν.

γ) Οἱ συντεταγμένοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται ἀλλοδαπῶν στρατευμάτων καὶ ἀξιωματικοὶ καὶ πληρώματα τῶν ἀλλοδαπῶν πολεμικῶν πλοίων.

δ) Τὰ πολεμικὰ ἀλλοδαπὰ πλοία ἄτινα θεωροῦνται ὡς προέκτασις τοῦ ἀλλοδαποῦ δημοσίου. Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω ἐξαιρέσεων τόσον οἱ ἡμεδαποὶ ὅσον καὶ οἱ ἀλλοδαποὶ ὑπάγονται εἰς τὴν Κρατικὴν ἐξουσίαν τῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς ἐνθα διαβιοῦν. Ἐν τῇ ἡμεδαπῇ ἐπῆλθεν ἐξομοίωσις τῶν ἀλλοδαπῶν πρὸς τοὺς ἡμεδαποὺς τόσον ἐξ ἀπόψεως ἀπολαύσεως ἀστικῶν δικαιωμάτων δυνάμει τοῦ ἀρθ. 4 τοῦ Α.Κ., ὅσον καὶ ἐξ ἀπόψεως δικονομικοῦ δικαίου δυνάμει τοῦ ἀρθ. 126 τοῦ εἰσαγωγικοῦ Νόμου τοῦ Α.Κ. Ὁ νέος δὲ Ποινικὸς Κώδιξ εἰς τὸ ἀρθρον 5 αὐτοῦ ρητῶς ἀναγράφει ὅτι οὗτος ἐφαρμόζεται ἐπὶ πάσης ἀξιοποιοῦ προάξεως, ἣτις ἠθέληεν τελεσθῆ ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

Ἐπὶ τὴν ἀρνητικὴν ἀποψιν χώρα νοεῖται ἡ ἐδαφικὴ περιοχὴ ἐντὸς τῆς ὁποίας δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀσκησις ἐξουσίας ἐτέρας Πολιτείας. Οὕτω π.χ. ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδαφικοῦ χώρου εἶναι δυνατόν μόνον ἡ ἀσκησις Πολιτικῆς ἐξουσίας τῆς νομίμου Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ οὐδεμιᾶς ἐτέρας. Ἐκ τῆς ἐννοίας ταύτης τῆς χώρας προκύπτει ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ ἐπεμβάσεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ μίᾶς πολιτείας καὶ τὸ δικαίωμα ἐκάστης Πολιτείας, ὡπως ἀμυνθῆ κατὰ οἰασθῆποτε τοιαύτης ἐπεμβάσεως.

Ὁ μεταξὺ τῆς Πολιτείας καὶ τῆς χώρας νομικὸς σύνδεσμος εἶχεν κατ' ἀρχὴν χαρακτηρισθῆ ὡς σύνδεσμος ἐμπραγμάτου δικαίου ὡς DOMINIUM ἥτοι οἷα ἡ σχέσις μεταξὺ κυρίου ἔχοντος τὴν κυριότητα πράγματός τινος καὶ τοῦ πράγματος τούτου. Ἡ χώρα σήμερον δὲν λαμβάνεται ὑπὸ τὴν ἀποψιν ταύτην, ἀλλὰ ὡς ἡ χωρικὴ ἔκτασις ἐντὸς τῆς ὁποίας διαβιοῦν φυσικὰ πρόσωπα ἐφ' ὧν ἐπιβάλλεται ἡ κρατικὴ ἐξουσία, ἥτοι ἐφ' ὧν ἀσκεῖται IMPERIUM καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐπὶ τῆς χώρας σχέσις τῆς Πολιτείας εἶναι σχέσις IMPERIUM καὶ οὐχὶ DOMINIUM.

Τοῦτο ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ὅτι: α) Προσβολὴ τοῦ χώρου ἢ πράγματός τινος μιᾶς Πολιτείας ὑπὸ ξένης δυνάμεως π.χ. κατάληψις ἐδάφους δὲν ἀποτελεῖ προσβολὴν ἐμπραγμάτου δικαίωματος, ἀλλὰ προσβολὴν αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας τῆς Πολιτείας ἐν τῷ συνόλω τῆς, ἥτοι ἐμφανίζεται ὡς ἀρνησις τῆς ἀσκουμένης Πολιτικῆς ἐξουσίας.

β) Ἡ ἐκχώρησις τμήματος τῆς χωρικῆς ἐκτάσεως πρὸς ἐτέραν Πολιτείαν ἢ ἡ ἐξ ἀντιθέτου πρόσκτησις τμήματος τῆς χώρας δὲν ἀπο-

τελεῖ μεταβίβασιν κυριότητος κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐμπραγμάτου δικαίου. Αἱ ἐκχωρήσεις ἢ προστήσεις ἔχουν τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἡ παραχωροῦσα Πολιτεία παραιτεῖται τῆς ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου τμήματος ἐδάφους ἀσκήσεως τῆς κυριαρχικῆς αὐτῆς ἐξουσίας (IMPERIUM) ὑπὲρ τῆς ἐτέρας Πολιτείας, ἣτις καὶ ἀναλαμβάνει νὰ ἀσκήσῃ ταύτην.

γ) Σαφῶς ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς χώρας ἐφ' ἧς ἡ Πολιτεία ἀσκεῖ ὡς ἀνωτέρω IMPERIUM διακρίνονται τὰ δημόσια κτήματα, ἅτινα ἀνήκουν εἰς τὴν Πολιτείαν κατὰ κυριότητα συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου.

Πρὸς τὴν ἐδαφικὴν ἔκτασιν ἐξομοιοῦνται ἐξ ἀπόψεως ἀσκήσεως τῆς Πολιτικῆς ἐξουσίας τὸ ὑπέδαφος εἰς ἀνεξεοσύνητον βάθος, ὁ ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους ἐναέριος χώρος, καθὼς καὶ ἡ θαλασσία περιορῆ ἢ περιβρέγουσα τὰ ποράλια μέχρις ὀρισμένου σημείου καθωριζομένου ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου. ἣτις ὀνομάζεται Αἰγιαλίτις ζώνη ἢ χωρικά ὕδατα, ὁ ὑπὲρ ταύτην ἐναέριος χώρος καὶ ὁ βυθὸς τῆς θαλασσίας ταύτης περιορῆς.

3.— Πολιτικὴ ἢ Κρατικὴ ἐξουσία. Τὸ τρίτον βασικὸν στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ Πολιτικὴ ἐξουσία, ἣτις ὀνομάζεται ἐπίσης καὶ Κρατικὴ ἐξουσία. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέως τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον δι' ὃ καὶ ἐπισταμένως παρὰ τούτου ἐξετάζεται ὅσον ἀφορᾷ τὴν λειτουργίαν, τὴν ἔκτασιν καὶ τοὺς τρόπους ἐκδηλώσεώς του.

Πολιτικὴ ἐξουσία εἶναι ἡ ὑπερτάτη πρωτογενὴς καὶ διαρκὴς ἐξουσία ἢ ἐπὶ ὀρισμένης ὀργανωμένης κοινωνίας ἀνθρώπων ἐπιβαλλομένη μετὰ δυνάμεως ἐξαναγκασμοῦ.

Τὰ γνωρίσματα τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρω ὀρισμῷ ἀναφέρονται, εἶναι: α) Ὑπερτάτη ἐξουσία, ἥτοι εἶναι ἀνωτέρα πάσης ἄλλης ἐν τῇ πολιτεία ὑπαρχούσης ἐξουσίας. Τυγχάνει δὲ καὶ ἀπεριοριστος ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸς περιορισμὸς ταύτης ἐξωτερικὸς εἰ μὴ αὐτοπεριορισμὸς ὑπαγόμενος μόνον εἰς τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

β) Εἶναι πρωτογενὴς καὶ αὐτοδύναμος, ἥτοι ἀντλεῖ τὴν δυνάμιν της ἐξ ἰδίου δικαίου καὶ δὲν εἶναι παράγωγος. Ἐντὸς τῆς πολιτείας ὑφίστανται καὶ ἄλλαι ἐξουσίαι ὡς π.χ. ἡ ἐξουσία τῶν Δημοτικῶν Ἀρχόντων, τῶν Νομικῶν προσώπων Δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ Δικαίου τῶν Σωματείων, κλπ. Αἱ ἐξουσίαι ὅμως αὗται ἀντλοῦν τὴν δυνάμιν των ἐκ τῆς δοθείσης εἰς αὐτὰ δυνάμεως παρὰ τῆς Πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ἀσχοῦν ταύτην καθ' ὃ μέτρον ἡ Πολιτικὴ ἐξουσία

τοὺς ἐπιτρέπει. Οὕτω εἰς ταύτας δὲν ὑφίσταται τὸ στοιχεῖον τῆς πρωτογενοῦς καὶ ὑπερτάτης δυνάμεως, ἐφόσον αὕτη εἶναι δοτή.

γ) Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἐμπεριέχει τὸ στοιχεῖον τοῦ ἔξαναγκασμοῦ, ἥτοι ὅτι ἡ θέλησις τῆς Πολιτείας εἶναι δυνατὸν ἐν δεδομένῃ στιγμήν νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ ὑποτάξῃ πᾶσαν ἀντίθετον θέλησιν. Ὡς τοιαύτη ἐπιβάλλεται ἐπὶ πάντων τῶν προσώπων τῶν εὐρισκομένων ἐντὸς τῆς χωρικῆς δικαιοδοσίας τῆς Πολιτείας εἴτε ἡμεδαπῶν εἴτε ἀλλοδαπῶν.

δ) Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶναι διαρκῆς καὶ τοῦτο τὴν διαχωρίζει ἐκ πράξεων βίας καὶ δημιουργεῖ τὸ ὑπόβαθρον τοῦ Δικαίου.

4. Διὰ κρίσις Ἔθνος καὶ Πολιτείας.— Ἐθνος καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐχόντων τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὰς αὐτὰς ἱστορικὰς παραδόσεις καὶ τὴν αὐτὴν θέλησιν τοῦ νὰ συμβιοῦν ὑπὸ κοινὴν ἐξουσίαν. Ἐξ τούτου προκύπτει, ὅτι οὔτε ἡ φυλὴ, οὔτε ἡ θρησκεία, οὔτε ἡ γλῶσσα ἀποτελοῦν ἀμάχητα τεκμήρια τῆς ἐθνικότητος. Τὸ ἐθνικὸν αἰσθημα δέον νὰ ἀναζητηθῆται εἰς τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις, τοὺς ἠθικοὺς θεσμοὺς καὶ ἰδιαιτέρας εἰς τὴν κοινὴν συνειδησιν. Τὸ Ἔθνος εἶναι διάφορον τῆς φυλῆς. Λέγοντες φυλὴ ἐννοοῦμεν τοὺς κλάδους τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς τοὺς ὁποίους, τοῦτο ὑποδιαιρεῖται βάσει ἐξωτερικῶν σωματικῶν γνωρισμάτων τῶν ἀνθρώπων ὡς τὸ χροῶμα τοῦ δέρματος, τὸ σχῆμα τοῦ κρανίου, αἱ τρίχες τῆς κόμης, τὸ σχῆμα τῆς ρινὸς κ.λ.π. Οὕτω βάσει τῆς διακρίσεως ταύτης ἔχομεν λευκὴν, μαύρην, κίτρινην, χαλκόχρονον, φυλὰς. Ἡ φυλὴ ἴσως κατ' ἀρχὰς ἐταυτίζετο πρὸς τὸν ἐθνικὸν δεσμόν. Ἀλλ' ἡ φυλὴ ἀντικατεστάθη προῶρος διὰ τῶν ἠθικῶν δεσμῶν. Διὰ τοῦτο σήμερον ὑπάρχον ἔθνη περιλαμβάνοντα πολλὰς φυλὰς (Ρωσία, Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι) καὶ ἀντιστρόφως ὀρισμένη φυλὴ ἀποτελοῦσα πολλὰ ἔθνη (κίτρινη φυλὴ, Ἰαπωνία, Κίνα). Ἐπίσης τὸ Ἔθνος εἶναι διάφορον τῆς Πολιτείας, διότι ἡ τελευταία αὕτη προϋποθέτει ἕδαφος καὶ διαβίωσιν ὑπὸ κοινὴν ἐξουσίαν. Οὕτω αἱ Πολιτεῖαι δύνανται ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλὰ ἔθνη (Ἀυστρογγαρία μέχρι τοῦ 1919, Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία) καὶ ἀντιστρόφως ἓν ἔθνος ν' ἀνήκῃ εἰς διαφόρους Πολιτείας (Πολωνία πρὸ τοῦ 1919) ἢ ν' ἀποτελῇ δύο Πολιτείας (Γερμανία, Αὐστρία). Τὸ Ἔθνος εἶναι διάφορον τοῦ λαοῦ. Αἱ ἐννοιαὶ λαὸς καὶ Ἔθνος ὁμοιάζουν καθόσον ἀμφοτέραι αἱ ἐννοιαὶ ἀφοροῦν πλῆθος ἀνθρώπων συνδεδεμένων μεταξύ των. Ἡ διαφορὰ ὅμως μεταξύ τῶν ἐννοιῶν τούτων ἔγκειται εἰς τὸν τρά-

πον συνδέσεως τῶν ἀτόμων. Εἰς μὲν τὴν ἔννοιαν Ἐθνοσῆ σύνδεσις τῶν ἀτόμων ἅτινα ἀποτελοῦν τὴν ἐθνότητα εἶναι ἐσωτερικὴ καὶ ἰσχυρὰ λόγῳ τῶν κοινῶν ἱστορικῶν παραδόσεων καὶ τῆς συνειδήσεως ἣν ἔχουν, ὅτι ἀποτελοῦν μίαν ἐνότητα ἔστω κ' ἂν δὲν διατελοῦν ὑπὸ τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Εἰς τὴν ἔννοιαν λαὸς τὰ συνδετικὰ στοιχεῖα εἶναι ἐξωτερικά, ἦτοι τὸ γεγονός ὅτι διατελοῦν ὑπὸ τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν καὶ διαβιοῦν ἐντὸς τῆς αὐτῆς χωρικῆς περιοχῆς. Τὸ ἔθνος ἐμφανίζεται εὐρύτερον καὶ ἰσχυρότερον τῆς ἐννοίας τοῦ λαοῦ.

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις διεκήρυξε τὴν ἀρχήν, ὅτι ἕκαστον ἔθνος ἔχει δικαίωμα ν' ἀποτελῇ ἰδίαν Πολιτείαν καὶ ἕκαστος λαὸς ἔχει τὸ φυσικὸν δικαίωμα νὰ διαθέτῃ ἑαυτὸν κατὰ βούλησιν.

Ἡ γερμανικὴ ἀντίληψις λαμβάνει ὡς κριτήριον τοῦ ἔθνους τὸ φυλετικὸν στοιχεῖον, ἐνῶ ἡ λατινικὴ τὸν ἠθικὸν δεσμόν. Εἰς τὸ κριτήριον τοῦ ἔθνους ἡ ἐπιστήμη διχάζεται. Ἡ μὲν λατινικὴ ἀντίληψις λαμβάνει ὡς κριτήριον τοῦ ἔθνους τὴν κοινὴν συνείδησιν, τῆς ἀπὸ κοινοῦ συμβιώσεως καὶ τῆς θελήσεως τοῦ συνόλου, νὰ διαβιοῦν ὑπὸ κοινὴν ἐξουσίαν. Ἀντιθέτως ἡ γερμανικὴ Σχολὴ ὑποστηρίζει τὸ φυλετικὸν κριτήριον καὶ ἐπικουρικῶς τὴν γλῶσσαν, λόγῳ ὅμως τῶν διαφόρων ἀνακατατάξεων ἐν τῇ ἱστορίᾳ, εἶναι δυσχερῆς, ἂν ὄχι ἀδύνατος, ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ ἀπόδειξις τοῦ φυλετικοῦ στοιχείου. Ἡ δὲ γλῶσσα οὐδέποτε ἀπέτελεσε μόνιμον κριτήριον. Σήμερον ἔχομεν τὸ ἐλβετικὸν Ἔθνος, ἔνθα ὁμιλοῦνται τρεῖς γλῶσσαι, τὰ διάφορα κράτη τῆς Ἀσίας κλπ.

Ἡ Γερμανικὴ Σχολὴ ὠδήγησεν εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Ἀρείας φυλῆς, μὲ βάσιν ἀντικειμενικὰ κριτήρια, ἡ δὲ Γαλλικὴ εἰς τὴν συνείδησιν, μὲ βάσιν τὴν βούλησιν τοῦ συνόλου, ἐξ οὗ καὶ τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν.

Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνικοτήτων, διακηρυχθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, παρεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης (1815), εἰς τὸ ὁποῖον ἐθροιάμβευσαν ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμότητος καὶ τὸ σύστημα τῆς ἰσορροπίας. Ἐπὶ ἓνα αἰῶνα ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνότητων ἠγωνίσθη σκληρῶς διὰ νὰ ἐπιβληθῇ καὶ τέλος ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις εἰς τὴν Διάσκεψιν καὶ τὴν Συνθήκην τῶν Βερσαλλιών (1919), λόγῳ ὅμως ἀπολύτου ἀδυναμίας συνταυτίσεως κράτους καὶ ἐθνότητος προέκυψε τὸ πρόβλημα τῶν μειονοτήτων.

Αἱ μειονότητες εἶναι ὁμάδες προσώπων κεκτημένων μὲν τὴν ἰθαγένειαν τοῦ Κράτους ἐντὸς τοῦ ὁποίου βιοῦν, ἀλλ' ἐχόντων τὴν συνείδησιν, ὡς ἐκ τῆς φυλῆς, τοῦ θρησκευήματος καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν, ὅτι ἀνήκουν εἰς ἄλλο Ἔθνος. Διὰ τὰς μειονότητας ὑπὸ τῆς Κοινο-

νίας τῶν Ἐθνῶν προεβλέπετο εἰδικὴ διεθνὴς προστασία ἔναντι ὄλων καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Πολιτείας εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν. Ὁ Ὅργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν λαμβάνει μέτρα προστασίας γενικῶς διὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐχὶ εἰδικῶς διὰ τὰς μειονότητες. (Παγκόσμιος Διακήρυξις τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων 1948 καὶ ἐν συνεχείᾳ Σύμβασις τῆς Ρώμης 1950 μεταξὺ Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν).

Τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, συνεπείᾳ τοῦ δόγματος τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων καὶ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, ἀνεγνωρίσθη ὡς κανὼν ἐξαιρετικοῦ δικαίου ἀπὸ τοῦ 1919, δηλ. ὡς ἀξίως ἢ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ προεβλέπετο συμβατικῶς, πολιτικῶς ὅμως ἐχρησίμευσεν ὡς βάση εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ χάρτου τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν τὸ δικαίωμα τοῦτο θεσπίζεται ὡς κανὼν γενικῶς ἀναγνωριζόμενος. Παρὰ ταῦτα ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ προσκρούει εἰς τὴν ἔλλειψιν εἰδικῆς διαδικασίας, ὡς πρὸς τὴν πραγμάτωσιν αὐτοῦ, καὶ ἐν περιπτώσει μὴ τηρήσεως αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὴν ἐπιβολὴν κυρώσεων κατὰ τοῦ παραβάτου τῆς διεθνούς ταύτης ὑποχρέωσεως. Παρὰ τὰς ὑφισταμένας δυσχερείας τοῦ ζητήματος καὶ τὰς ἀντιδράσεις, τὸ δικαίωμα τοῦτο κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ, εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως πλήρους ἀνεξαρτησίας εἰς τοὺς ὑπὸ ἀποικιακῶν ζυγῶν λαούς, μὲ μοναδικὴν ἐξάιρεσιν τὴν Κύπρον.

§ 2.—ΑΙ ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΘΕΩΡΙΑΙ

Περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς φύσεως τῆς Πολιτείας ἔχουν κατὰ καιροὺς διδαχθῆ πλείσται ὅσαι θεωρίαι χωρὶς μέχρι σήμερον νὰ θεωρεῖται ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦτο εὔρην τὴν λύσιν του. Πλήρης καὶ λεπτομερὴς ἐπισκόπησις τῶν περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐννοίας τῆς Πολιτείας θεωριῶν ἀνήκει εἰς τὴν Γενικὴν Πολιτειολογίαν. Ἐνταῦθα ἀπλῶς θὰ ἀναφέρωμεν λίαν συνοπτικῶς τὰς περὶ τοῦ θέματος τούτου σπουδαιότερας θεωρίας.

1.— Ἡ θεωρία περὶ τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας. Ἡ θεωρία αὕτη ἀνεπτύχθη παρὰ τῶν JELLINEK καὶ LABAND καὶ εἶχεν εὐρυτάτην ἀπήχυσιν ὡς ἐξηγοῦσα καλῦτερον πάσης ἑτέρας τὴν συνέχισιν τῆς Πολιτείας παρὰ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν φυσικῶν προσώπων τόσον τῶν Κυβερνήσεων ὅσον καὶ τοῦ Λαοῦ. Ἔτι καὶ σήμερον ἡ θεωρία αὕτη εἶναι λίαν διαδεδομένη.

Ἡ Πολιτεία κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἐμφανίζεται ὡς φαινό-

μενον τόσον κοινωνικὸν ὅσον καὶ νομικόν. Ὡς κοινωνικὸν φαινόμενον ἐμφανίζεται ὡς ὁμαδικὴ ἐνότης ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἐπίτευξιν ὀρισμένων σκοπῶν καὶ ἔχουσα μακρὰν χρονικὴν διάρκειαν καὶ ὡς τοιαύτη ὁμαδικὴ ἐνότης ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψίν μας.

Ὡς νομικὸν φαινόμενον ἡ Πολιτεία θεωρεῖται ὡς Πρόσωπον διάφορον τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν φυσικῶν προσώπων ἅτινα, εἴτε ἀσκοῦν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, εἴτε ἀποτελοῦν τὸν πληθυσμὸν τῆς Πολιτείας. Τὸ νομικὸν δὲ τοῦτο πρόσωπον τῆς Πολιτείας εἶναι ὑποκείμενον τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ δὲν θεωρεῖται ἀπλῶς πλασματικόν, ἀλλὰ πράγματι ὑπάρχον ὡς ἀφηρημένη νομικὴ ἔννοια. Οὕτω λοιπὸν πέραν καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν φυσικῶν προσώπων ἅτινα ἀποτελοῦν τὴν Πολιτείαν ὑφίσταται τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς Πολιτείας. Ὅπερ δὲν ἐπηρεάζεται ἐκ τῶν μεταβολῶν τῶν φορέων τῆς Πολιτικῆς ἐξουσίας τῶν φυσικῶν προσώπων, ἀλλ' ὑφίσταται ὡς μία ἐνότης διαρκῆς καὶ χρονικῶς ἀμετάβλητος δι' ἃ καὶ αἱ διάφοροι πράξεις τῆς Πολιτείας ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν ἰσχύν, καίτοι τὰ φυσικὰ πρόσωπα ἅτινα ὡς φορεῖς τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Πολιτείας ἐξέδωσαν αὐτήν, ἔπαυσαν πρὸ πολλοῦ ὑπάρχοντα ἢ ἐνηλλάγησαν δι' ἑτέρων.

2. Ἡ θετικὴ θεωρία περὶ Πολιτείας. Κύριοι ἐκπρόσωποι τῆς θεωρίας αὐτῆς εἶναι ὁ SEYDEL κα' ἐν συνεχείᾳ ὁ DUGUIT. Κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτήν ἡ Πολιτεία δὲν ἔχει ἰδίαν προσωπικότητα, ἀλλὰ ἀποτελεῖ πραγματικὸν γεγονός συνιστάμενον εἰς τὴν ὑπαρξίν φυσικῶν προσώπων, διακρινομένων εἰς κυβερνωῦντας καὶ κυβερνωμένους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πρῶτοι εἶναι οἱ ἰσχυρότεροι καὶ ἐπιβάλλοντες τὰς θελήσεις τῶν ἐπὶ τῶν δευτέρων, ὄντων ἀσθενεστέρων. Ἡ ἐπιβολὴ αὕτη τῆς θελήσεως τῶν ἰσχυροτέρων ἐπὶ τῶν ἀσθενεστέρων δὲν διενεργεῖται βάσει δικαιώματος ὅπερ οὗτοι ἔχουν πρὸς ἄσκησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας — διότι τοιοῦτον δικαίωμα εἶναι ἀνύπαρκτον — ἀλλὰ βάσει γενικοῦ κοινωνικοῦ Κανόνος Δικαίου. Εἰς τὸν γενικὸν τοῦτον κανὼνα ὀφείλουν ὑπακοὴν τόσον οἱ ἐξουσιάζοντες ὅσον καὶ οἱ ἐξουσιαζόμενοι. Ὁ κανὼν οὗτος κατὰ τὸν DUGUIT προϋπάρχει τῆς Πολιτείας ὡς κοινωνικὸς κανὼν προερχόμενος ἐκ τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ καθίσταται κανὼν δικαίου εὐθύς ὡς δημιουργηθῆ ἢ κοινωνικὴ συνείδησις, ὅτι ὁ κανὼν οὗτος δέον νὰ ἐπιβληθῆ ὑποχρεωτικῶς. Τὸ σύνολον τῶν τοιούτων κοινωνικῶν κανόνων ἀποτελεῖ τὸ προϋπάρχον τῆς Πολιτείας Δίκαιον, ὅπερ περιορίζει τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Ὡς κυρίαν δὲ φροντίδα τῆς Πο-

λιτείας ὁ DUGUIT θεωρεῖ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ Δικαίου τούτου καὶ τὴν ἐφαρμογὴν του.

Περαιτέρω ὁ DUGUIT καταπολεμῆ τὴν θεωρίαν περὶ νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας ὡς ἔλλιπῆ, καθόσον ὁ λαὸς ὅστις προσωποποιεῖται κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην δὲν ἔχει οὔτε ἰδίαν βούλησιν διάφορον τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν ἀτόμων ἀλλὰ οὔτε καὶ ἰδίαν ὑπόστασιν. Ἡ δὲ πλειστάκις ἐμφανιζομένη θέλησις ὡς ἐκ τοῦ λαοῦ προερχομένη εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι θέλησις ὠρισμένων φυσικῶν προσώπων ἅτινα τὴν ἀποτελοῦν καθ' ὠρισμένην πλειοψηφίαν. Πλέον δὲ τούτου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἐνιαία βούλησις καὶ ἐνιαία θέλησις ἐν τῷ λαῷ καθόσον οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ διαφόρων ἀντιμαχομένων τάξεων καὶ ὁμάδων. Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὸν DUGUIT ἡ θεωρία περὶ νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας εἶναι ἐκτὸς πραγματικότητος.

3.— *Θ ε ω ρ ί α π ε ρ ῖ τ α υ τ ῖ σ ε ω ς Π ο λ ι τ ε ῖ α ς π ρ ὸ ς τ ὸ Δ ῖ κ α ῖ ο ν.* Ἡ θεωρία αὕτη ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Ἀυστριακοῦ καθηγητοῦ HANS Kelsen. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τούτου ἡ Πολιτεία δὲν ἐμφανίζεται μόνον ὡς κοινωνικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ καὶ ὡς πνευματικὸν τοιοῦτον, ἀποτελούμενον ἐκ νομικῶν κανόνων περὶ τοῦ δέοντος γενέσθαι, ἤτοι οὐχὶ ἐκείνου ὅπερ πράγματι γίνεται ἀλλὰ ἐκεῖνο ὅπερ ἐν ἐκάστη συγκεκριμένῃ περιπτώσει δέον νὰ γίνεται. Οὕτω ἡ Πολιτεία ἐμφανίζεται ὡς σύστημα δεοντολογικῶν κανόνων καὶ ὡς προσωποποιήσις τοῦ Δικαίου δι' οὗ ρυθμίζονται αἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων. "Ἀπασαι δὲ αἱ πράξεις ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ὀργάνου τῆς ἐξουσίας μέχρι τοῦ κατωτάτου τῆς αὐτοδιοικήσεως ὑπάγονται εἰς ὠρισμένον κύκλον κανόνων, πέραν τοῦ ὁποίου πᾶσα δραστηριότης καθίσταται παράνομος, ἅπαντες οἱ κύκλοι εἶναι ὑπάλληλοι καὶ οὕτω ἐξασφαλίζεται ἡ ἐνότης τῆς ὅλης πυραμίδος τοῦ δικαίου.

4.— *Θ ε ο κ ρ α τ ι κ ῆ θ ε ω ρ ί α π ε ρ ῖ Π ο λ ι τ ε ῖ α ς.* Αὕτη εἶναι ἡ παλαιότερα ἐξ ὄλων τῶν θεωριῶν ἔχουσα τὰς ρίζας τῆς εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Κατ' αὐτὴν ἡ Πολιτεία ἐθεωρεῖτο ὡς προερχομένη ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδεμιᾶς ἐτέρας ἐξηγήσεως καὶ ἐρευνῆς χρήζουσα. Ἡ θεωρία αὕτη ἴσχυσεν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ὑπεστηρίχθη κατὰ τὸν Μεσαίωνα ὑπὸ θεολόγων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς στήριξιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα καὶ ἀργότερον τῆς ἀπολυταρχικῆς ἐξουσίας τοῦ Μονάρχου, ἐξ οὗ ἡ «Ἐλέφ Θεοῦ Μοναρχία». Σήμερον ἔχει πλέον ἐγκαταλειφθῆ.

5.— **Ἡ Σοσιαλιστικὴ θεωρία.** Ὁ ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς μὲ κυρίους αὐτοῦ ἐρμηνευτὰς τὸν MARX καὶ ENGELS δέχεται ὡς βάσιν τῆς ἐξελίξεως πάντος κοινωνικοῦ φαινομένου τὸν οικονομικὸν παράγοντα. Σκοπὸς τῆς Πολιτείας κατὰ τὸν MARX παραμένει πάντα ἡ ἐκμετάλλευσίς μίᾳ ἢ περισσοτέρων τάξεων παρ' ἄλλης. Οὕτω κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἡ πολιτεία ἐμφανίζεται ὡς ἡ ἀπαραίτητος ὀργάνωσις κοινωνικῆς τινος τάξεως πρὸς καθυπόταξιν καὶ οικονομικὴν ἐκμετάλλευσιν ἐτέρων τάξεων. Περαιτέρω δὲ, γίνεται δεκτόν, ὅτι ἡ Πολιτεία αὕτη ἀποθνήσκει εὐθύς ὡς ἡ ταξικὴ πολιτεία ἢ ἤθελεν μεταβληθῆ εἰς ἀταξικὴν.

Ἡ θεωρία αὕτη οὐδόλως λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τῆς, ὅτι ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑφίστανται πλὴν τοῦ οικονομικοῦ καὶ ἕτεροι παράγοντες ἰδεολογικοί, πνευματικοί καὶ ἠθικοί οἵτινες ἐξ ἴσου μὲ τὸν οικονομικὸν ἐπιδρῶν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

Βεβαίως δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῆ ἡ συμβολὴ τοῦ οικονομικοῦ παράγοντος ἐν τῇ διαμορφώσει τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ μάλιστα εἰς ὠρισμένας ἐποχάς, πλὴν ὅμως καὶ οὗτος τυγχάνει εἰς ἓκ τῶν πολλῶν παραγόντων, οἵτινες ἐπιδρῶν ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἐξελίξεως καὶ οὐδόλως προκίπτει ὅτι εἶναι ὁ μόνος.

6.— **Ἡ πολυκρατικὴ θεωρία (PLURALISME).** Αὕτη δέχεται ὅτι ἡ κοινωνία εἶναι διηρημένη εἰς πλείονας τῆς μίᾳ κοινωνικὰς μονάδας αἵτινες ἔχουσι ἐξουσίαν ἰσοδύναμον καὶ ἀνάλογον μὲ τὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀσκουμένην. Αἱ ἐξουσίαι τῶν κοινωνικῶν τούτων ομάδων ἀναπτύσσονται ἀνεξαρτήτως τῆς Κρατικῆς ἐξουσίας καὶ εἶναι αὐτοδύναμοι καὶ σημαντικοί. Ὡς τοιαύτας κοινωνικὰς ομάδας δέχεται ἡ ἐν λόγῳ θεωρία τὴν ἐκκλησίαν, τὰ συνδικάτα τῶν ἐργατῶν, τὰς ὁμοσπονδίας τῶν ὑπαλλήλων, τὰς ἐμπορικὰς ὀργανώσεις καὶ τὰ σωματεία. Οὕτω τὰ ἐν κοινωνίᾳ βιοῦντα ἄτομα συσπειροῦνται εἰς κοινωνικὰς ομάδας μίᾳ τῶν ὁποίων κατὰ τὴν ἐν λόγῳ θεωρίαν εἶναι καὶ ἡ Πολιτεία καὶ διὰ μέσου τούτων ἐπιδιώκουν τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῶν. Ἀντὶ τῆς Κυριαρχίας τῆς Πολιτείας, προτάσσεται ἡ Πολυαρχία τῶν κοινωνικῶν ομάδων, τὸ δὲ Σύνταγμα ἐμφανίζεται ὡς τὸ μέσον τῆς ἐξίσωσός τῶν συμφερόντων τῶν κοινωνικῶν ομάδων.

Ἡ Πολιτεία ἐμφανίζεται ὡς κοινωνία ὀλοκληρωμένη, ἄρα πολιτικὴ, ἔνθα εἰς ὠρισμένον ὄργανον ἀνεγνωρίσθη εἰδικὴ δύναμις, χρησιμοποίησεως μονοπολιακῶς τῆς βίας, πρὸς διατήρησιν τῆς συνοχῆς, τῆς συνεχείας καὶ τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ συνόλου. Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ ὄργανου τούτου, καθολικῶς ἀποδεκτὴ, ὡς συνήθης καὶ νό-

μμος, καλεῖται, διὰ τῶν διαφόρων λειτουργιῶν, εἰς τὴν διανομήν, τῆς «ἐπιταγῆς» ἀπὸ τῆς «ὑπακοῆς», καὶ τοῦτο διὰ νὰ διασφαλισθῇ ἡ γενικὴ νομιμότης.

§ 3.— ΜΟΡΦΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Αἱ Πολιτεῖαι βάσει τῆς συστατικῆς αὐτῶν μορφῆς διακρίνονται ἐκ νομικῆς ἀπόψεως εἰς τὰς ἀπλὰς καὶ συνθέτους Πολιτείας. Καὶ αἱ μὲν ἀπλᾶι ἀποτελοῦν ἐνιαῖον ὄργανισμὸν μὲ κεντρικὴν ἐξουσίαν, οὐδεμίαν ἔχουσαι σχέσιν ἐξαρτήσεως ἀπὸ ἄλλων Πολιτειῶν, π.χ. ἡ Γαλλία, ἡ Ἰσπανία, ἡ Ἑλλάς κτλ. Αἱ δὲ σύνθετοι ἀποτελοῦνται ἐκ πλείονων πολιτειακῶν ὄργανισμῶν, οἵτινες, συνδεόμενοι διὰ διαφόρων δεσμῶν, ἐπηρεάζουν αὐτὰς ὡς πρὸς τὴν διεθνήν παράστασιν. Εἰς τὰς συνθέτους Πολιτείας περιλαμβάνονται αἱ διάφοροι Ἑνώσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλας μὲν χαρακτηρίζει ἡ ἀπόλυτος ἰσοτιμία, δι' ἣν καὶ καλοῦμεν ταύτας Ἑνώσεις Πολιτειῶν ἐν ἰσοτιμίᾳ (προσωπικὴ καὶ πραγματικὴ ἔνωσις, συνομοσπονδία καὶ ὁμοσπονδία Κράτος, Βρετανικαὶ Κτήσεις), ἄλλας δὲ ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ τῶν Πολιτειῶν ἀνισότης καὶ ὁ δεσμὸς τῆς ὑποταγῆς, δι' ἣν καὶ καλοῦνται ἐξηγοητέαι Πολιτεῖαι (ὑποτελεία, προτεκτοράτον, κῶραι ὑπὸ διεθνήν ἐντολήν ἢ κηδεμονίαν).

Α'.— Εἰς τὰς Ἑνώσεις Πολιτειῶν ἐν ἰσοτιμίᾳ περιλαμβάνονται:

1.— Προσωπικὴ Ἑνωσις καλεῖται ἡ τυχαία ἔνωσις «δύο στεμμάτων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς». Δυναστικοὶ νόμοι κληρονομικῆς διαδοχῆς καλοῦν ταύτοχρόνως τὸ ἴδιον πρόσωπον εἰς τοὺς θρόνους δύο Πολιτειῶν, αἵτινες παραμένουν παρὰ ταῦτα ἀνεξάρτητοι, διατηροῦσαι καὶ πλήρη διεθνή ἰκανότητα καὶ ἀκεραίαν προσωπικότητα.

Προσωπικαὶ ἐνώσεις δὲν ὑφίστανται πλέον, πλεῖστα ὅμως παραδείγματα ὑπάρχουν κατὰ τὸ παρελθόν, ὡς λόγου χάριν τῆς Ὀλλανδίας μὲ τὸ Λουξεμβούργον (1815 - 1890), τῆς Ἀγγλίας μὲ τὸ Ἀνωβέρον (1814 - 1837), τῆς Πολωνίας μὲ τὴν Σαξωνίαν (1679 - 1763). Εἰδικῶς ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἀποφενχθῆ προσωπικὴ ἔνωσις μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βαυαρίας, ὑπεγράφη ἡ συμφωνία τοῦ Λονδίνου τῆς 7 Μαΐου 1832. ἣτις ἀπέκλειε τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ὄθωνος. Ὡσαύτως τὸ πρωτόκολλον τῆς 15 Ἰουνίου 1863 ἀπέκλειε τὴν προσωπικὴν ἔνωσιν Ἑλλάδος καὶ Δανίας ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνακηρύξεως ὡς βασιλέως τῶν Ἑλλήνων τοῦ Γεωργίου τοῦ Α'.

2.— Π ρ α γ μ α τ ι κ ῆ Ἐ ν ω σ ι ς καλεῖται ἡ ἠθελήμενη συγ-
κέντρωσις δύο στεμμάτων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς, εἴτε κατόπιν κοι-
νῆς συμφωνίας, εἴτε συνελπίσας ἀσκήσεως βίας τοῦ ἰσχυροτέρου κρά-
τους ἐπὶ τοῦ ἀσθενεστέρου. Ἀμφότερα τὰ Κράτη ἐσωτερικῶς μὲν
διατηροῦν κατ' ἀρχὴν τὴν αὐτονομίαν των, διεθνῶς ὅμως ἢ προσω-
πικότης αὐτῶν ὑφίσταται μείωσιν, καθόσον κέκτηνται κοινὸν ὄρ-
γανον, τὸν Μονάρχην καὶ κοινούς διπλωματικούς καὶ προξενικούς
ἀντιπροσώπους. Κλασσικὰ παραδείγματα πραγματικῶν ἐνώσεων
συναντῶνται εἰς τὴν ἔνωσιν Σουηδίας καὶ Νορβηγίας ἀπὸ τοῦ 1815
μέχρι τοῦ 1905· εἰς τὴν Αὐστρο - ουγγρικὴν Αὐτοκρατορίαν μέχρι
τοῦ 1919 καὶ τὴν ἔνωσιν Δανίας καὶ Ἰσλανδίας ἀπὸ τοῦ 1918. Κα-
τὰ δὲ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἔνωσις Ἰταλίας Αἰθιοπίας καὶ
Ἀλβανίας.

3.— Ὁ μ ο σ π ο ν δ ι α κ ὸ ν Κ ρ ᾶ τ ο ς καλεῖται διαρκὴς
ἔνωσις πολλῶν πολιτειῶν συνδεομένων διὰ συνταγματικῶν χάριτου
καὶ ἐχουσῶν κοινὴν κυβέρνησιν καὶ κοινὰ ὄργανα. Μόνον τὸ ἐ-
νιαῖον κράτος τυγχάνει ὑποκείμενον τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, ἀσκεῖ
ἰδίαν ἐξουσίαν, ἀνεξάρτητον τῶν πολιτειῶν - μελῶν τῆς ἐνώσεως,
ἔχει δὲ πλήρη διεθνή προσωπικότητα. Κατ' ἐξαιρέσειν δύναται νὰ
ἀναγνωρισθῆ περιορισμένη διεθνὴς προσωπικότης καὶ εἰς τὰς πο-
λιτείας - μέλη. Οὕτω ἡ Βαυαρία, ἂν καὶ μέλος τοῦ ὁμοσπόνδου γερ-
μανικοῦ κράτους, διετήρησε τὸ δικαίωμα τῆς παθητικῆς πρεσβεύ-
σεως, ἐπίσης τὰ καντόνια τῆς Ἑλβετίας διὰ τοῦ Συντάγματος 1871
κέκτηνται τὸ δικαίωμα συνομολογήσεως συνθηκῶν μετὰ τῶν ὁμό-
ρων κρατῶν ἐπὶ ζητημάτων ὅλως τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὡς π.χ. ἀ-
στυνομικῆς φύσεως.

Ὁ μεταξὺ τῶν μελῶν σύνδεσμος εἶναι σύνδεσμος καθαρῶς ἐ-
σωτερικοῦ δικαίου. Ἡ ἐξουσία τοῦ κεντρικοῦ κράτους ἀσκεῖται δι'
ἰδίων ὀργάνων καὶ ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῶν ἰδιωτῶν, οἵτινες ἔχουν κοι-
νὴν ἰθαγένειαν, τὸ ἔδαφος τῶν πολιτειῶν - μελῶν εἶναι ταυτοχρό-
νως καὶ ἔδαφος τοῦ κεντρικοῦ κράτους, μόνον δὲ ἡ κεντρικὴ ἐξουσία
εὐθύνεται διεθνῶς. Πόλεμος ἐκρηγνυόμενος μεταξὺ τῶν μελῶν χα-
ρακτηρίζεται ὡς ἐμφύλιος, (π.χ. μεταξὺ βορείων καὶ νοτίων εἰς τὰς
Η.Π.Α.).

Παραδείγματα ὁμοσπονδιακῶν κρατῶν εἶναι αἱ Ἠνωμέναι
Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ τοῦ 1787, ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις ἀπὸ
τοῦ 1917, ἡ Γερμανία μέχρι τῆς ἀνόδου τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ καὶ
σήμερον ἡ Ἑλβετία, ἡ Αὐστρία, ἡ Γιουγκοσλαβία κλπ. Ἐπίσης πλεί-
στα κράτη τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἡ Βραζιλία, ἡ Ἀργεντινὴ κλπ.

4.— Ὁ μ ο σ π ο ν δ ί α κ ρ α τ ῶ ν ἢ Σ υ μ π ο λ ι τ ε ί α καλεῖται διρκῆς ἔνωσις πολιτειῶν συνδεομένων διὰ διεθνούς συνθήκης πρὸς ἐπίτευξιν ὠρισμένων σκοπῶν, ἰδίᾳ δὲ κοινῆς ἀμύνης καὶ ἀναπτύξεως τῶν οικονομικῶν σχέσεων.

Τὰ μέλη τῆς Συμπολιτείας διατηροῦν ἀκεραίως τὴν διεθνῆ αὐτῶν προσωπικότητα, εἶναι ὑποκείμενα τοῦ διεθνούς δικαίου, ὁ δὲ μέταξύ των σύνδεσμος εἶναι σύνδεσμος διεθνούς φύσεως. Οὐδεμία κεντρικὴ ἐξουσία ὑφίσταται ἐπικοινωνοῦσα ἀπ' εὐθείας μὲ τοὺς πολίτας, οὔτε νομικὴ, οὔτε ἐκτελεστικὴ, ὑπάρχει μόνον κοινὸν ὄργανον (Δίαιτα), ἐπιπροσποῦν τὰς διαφόρους πολιτείας - μέλη τῆς Ἐνώσεως, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐκτελοῦνται αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ, λαμβανόμεναι πλὴν ἀντιθέτου διατάξεως ὁμοφώνως. Οἱ κάτοικοι τῶν διαφόρων πολιτειῶν διατηροῦν τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἰθαγένειαν καὶ ὑπακοοῦν μόνον εἰς τὰ κελεύσματα τῆς πολιτείας των. Ἡ ἔκτασις τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν πολιτειῶν - μελῶν τῆς Συμπολιτείας ρυθμίζεται ὑπὸ τῆς συνθήκης, ἣτις ἐδημιούργησε τὴν ἔνωσιν αὐτῶν. Κατ' ἀρχὴν τὰ μέλη παραιτοῦνται τοῦ δικαίωματος τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τόσον διὰ τὰς μεταξὺ αὐτῶν σχέσεις ὅσον καὶ πρὸς τρίτα κράτη. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου μεταβιβάζεται εἰς τὸ κοινὸν ὄργανον τῆς Ἐνώσεως. Τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως διατηροῦν ἐν ταῦτοις τὸ δικαίωμα τῆς συνομολογήσεως συνθηκῶν καὶ ὁ μέρος ἢ ἀσκησις αὐτοῦ δὲν θίγει τὰς καταστατικὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν, καθὼς καὶ τὸ δικαίωμα τῆς πρεσβευσεως, ἔστω καὶ ἂν τοῦτο παρεχωρήθῃ παραλλήλως καὶ εἰς τὸ κοινὸν ὄργανον.

Ἡ Συμπολιτεία ἀποτελεῖ μεταβατικὸν σταθμὸν πρὸς τὸ ὁμοσπονδιακὸν κράτος, ἄλλως ὑπόκειται εἰς διάλυσιν λόγῳ τῶν χαλαρῶν δεσμῶν τῶν ὑφιστάμενον μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς.

Παραδείγματα Συμπολιτειῶν εἶναι ἡ Ἑλβετία μέχρι τοῦ 1948, αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τοῦ 1789, ἡ Γερμανικὴ συνομοσπονδία ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1866 κλπ.

5.— Α ἱ Β ρ ε τ τ α ν ι κ α ἰ Κ τ ῆ σ ε ι ς (DOMINIONS). Ἡ Βρεττανικὴ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖ ἔνωσιν SUI GENERIS, περιλαμβάνουσαν τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, τὴν Ἰρλανδίαν, τὸν Καναδᾶν, τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, τὴν Νοτιοαφρικανικὴν Ἐνωσιν, τὰς Ἰνδίας, τὸ Πακιστάν καὶ ἄλλας σήμερον ἀνεξαρτήτους μονάδας, ἐπὶ πλεόν δὲ τὰς ἀποικίας τοῦ Στέμματος καὶ τὰ προτεκτοράτα. Τὸ σημερινὸν καθεστῶς τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῶν αὐτοκυβερνωμένων Κτήσεων διέπεται ὑπὸ τῆς

δηλώσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς συνδιασκέψεως τοῦ 1926, διὰ τῆς ὁποίας τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως ὀρίζονται ὡς «αὐτόνομοι κοινότητες ἐντὸς τῆς Βρεττανικῆς αὐτοκρατορίας ἰσοβάθμιοι οὐδαμῶς δι' ὑπαγόμενοι ἢ μία ὑπὸ τὴν ἄλλην ὡς πρὸς οἰανδήποτε τῶν ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν αὐτῶν ὑποθέσεων, ἂν καὶ ἠνωμένοι διὰ κοινῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ στέμμα καὶ ἐλευθέρως συνησπισμένοι ὡς μέλη τοῦ COMMONWEALTH τῶν Βρεττανικῶν ἐθνῶν»

Ἐπειδὴ αἱ κτήσεις ἐσωτερικῶς μὲν κέκτηνται ἀπόλυτον ἀνεξαρτησίαν αἱ κυβερνήσεις αὐτῶν εἶναι ὑπεύθυνοι μόνον ἔναντι τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν ὁποῖον λογεδοτοῦν. Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Βασιλέως οὐδεμίαν οὐσιαστικὴν ἀσκεῖ ἐξουσίαν καὶ ἐπὶ πλέον τὸ πρόσωπον τοῦ ἐκάστοτε ἀντιπροσώπου ἐγκρίνεται ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων. Ἐξωτερικῶς δὲ κέκτηνται νομικὴν προσωπικότητα, εἶναι ὑποκείμενα διεθνoῦς δικαίου, ἔχουν δικαίωμα πρεσβεύσεως καὶ συνομολογήσεως διεθνῶν συνθηκῶν καὶ εἰσηλθον εἰς τὴν Κ.Τ.Ε καὶ τὸν ΟΗΕ ὡς μέλη αὐτῶν ἐν πλήρει ἰσοτιμίᾳ πρὸς τὰ ἄλλα κράτη. Εἰς τὸν Βασιλέα ἀνήκει τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου δι' ὅλα τὰ μέλη τῆς αὐτοκρατορίας, πλὴν ὅμως ἐκάστη Κτῆσις καθορίζει ἐλευθέρως τὸν χρόνον καὶ τρόπον τῆς συμμετοχῆς αὐτῆς εἰς τὸν πόλεμον. Μόνιμον ὄργανον τῆς Ἐνώσεως εἶναι αἱ τακτικῶς συνερχόμενα αὐτοκρατορικὰ συνδιασκέψεις, αἱ ὁποῖαι ἐκάστοτε καθορίζουν τὰς θέσεις τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν βρεττανικῶν λαῶν. Ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀμύνης ὑπάρχει στενὴ συνεργασία μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς βρεττανικῆς οἰκογενείας μὲ βαρύνουσαν ἐπ' αὐτῶν γνώμην τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ βάρους τῆς Ἐνώσεως. Οἰονδήποτε μέλος τῆς Βρεττανικῆς Ἐνώσεως δύναται νὰ ἀποσπασθῇ ἐλευθέρως πλὴν ὅμως ἡ κοινότης τῶν συμφερόντων καθιστᾷ τὴν ἔνωσιν αὐτῶν ἰσχυροτέραν παρὰ τὴν ἐκ παραλλήλου ἀνεξαρτησίαν τῶν μελῶν αὐτῆς, ἣτις καθίσταται ὁσημέραι καὶ μεγαλυτέρα. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ ιδιόρρυθμος καὶ πρωτότυπος μορφή τῆς Βρεττανικῆς Ἐνώσεως.

Ἄξιον παρατηρήσεως τυγχάνει, ὅτι διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1937 ἡ Ἰρλανδία δὲν συνδέεται πλέον μετὰ τῶν μελῶν τῆς βρεττανικῆς οἰκογενείας διὰ τοῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως, ἐφ' ὅσον κατηργήθη ὁ ὄρκος πίστεως, καὶ ὁ ἀνώτατος αὐτῆς ἄρχων τυγχάνει αἰρετός, ἀλλ' οἰκεία βουλήσει, κατὰ τὴν παγκόσμιον δὲ σύρραξιν παρέμεινεν οὐδετέρα. Ἐπίσης αἱ Ἰνδία, τὸ Πακιστάν, ἡ Κύπρος καὶ ἄλλα Κράτη ἀποτελοῦν σήμερον δημοκρατίας ἔχουσας κοινὸν δεσμὸν

μόνον τὸν Βασιλέα τῆς Μεγάλης Βρετανίας θεωρούμενον, ὡς ἡ «κεφαλή τῆς Κοινοπολιτείας».

Β'— Εἰς τὰς ἐξηρητημένας Πολιτείας περιλαμβάνονται:

1. Ἡ ὑποτέλεια εἶναι σχέσις ἐξωρτήσεως κατωτέρας πολιτειακῆς κοινότητος (πολιτεία ὑποτελής) ἐκ Πολιτείας τινός, ἣτις καλεῖται ἐπικυρίαρχος.

Ἡ ὑποτέλεια εἶναι σχέσις ἐσωτερικοῦ δικαίου, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς ἐφορμογῆς πλήρους ἀποκεντρώσεως ἐνὸς κράτους καὶ αὐτοδιοικήσεως ἐπαρχίας τινός. Ἐσωτερικῶς μὲν ἡ ὑποτελής πολιτεία κέκτηται πλήρη αὐτονομίαν ὑπὸ ὠρισμένους περιορισμούς, ὡς λόγου χάριν ἡ πληρωμὴ φόρων εἰς τὴν ἐπικυρίαρχον Πολιτείαν ἢ ἡ παροχὴ εἰς αὐτὴν ἐμφύχου ὑλικοῦ. Τὸ ἔδαφος τῆς ὑποτελοῦς πολιτείας ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐπικυρίαρχου. Ἐξωτερικῶς δὲ μόνον κατ' ἐξαιρέσειν δύνανται αἱ ὑποτελεῖς πολιτεῖαι νὰ ἔχουν νομικὴν προσωπικότητα. λίαν περιορισμένην καὶ οὐδέποτε ἔναντι τῆς ἐπικυρίαρχου. Ἡ ὑποτελεια ἐξελίσσεται πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν. Οὕτω αἱ χριστιανικαὶ γῶραι αἱ διατελέσασαι ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν ἀπετέλεσαν μέχρι τινός ὑποτελεῖς πολιτείας, ὡς ἡ Ρουμανία, ἡ Σερβία, ἡ Βουλγαρία. Ἐπίσης ἡ Κρήτη (1899—1913) καὶ ἡ Σάμος (1832—1913).

2.— Τὸ προτεκτοράτιον εἶναι σχέσις διεθνούς δικαίου· δυνάμει τῆς ὁποίας Πολιτεία τις ἰσχυρὰ ἀναλαμβάνει διὰ συνθήκης (εἴτε κατόπιν ἐλευθέρως συνομολογήσεως εἴτε συντελεῖα ἀσκήσεως βίας) τὴν προστασίαν ἐτέρας Πολιτείας ἀσθενεστέρας, καὶ παρεμβάλλεται μετὰ αὐτῆς καὶ τῶν λοιπῶν Πολιτειῶν. Ἡ προστατευομένη πολιτεία παρῆχωρει κατ' ἀρχὴν ἅπασαν τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ στρατιωτικῶν ζητημάτων, διατηρεῖ ὅμως τὴν ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ προστατεύοντος κράτους καὶ καθ' ὃ μέρος ἐπιτρέπει τοῦτο ἢ ἐγκαθιδρύσασα τὸ προτεκτοράτιον συνθήκη.

Ἡ προστατευομένη πολιτεία διατηρεῖ τὴν νομικὴν αὐτῆς προσωπικότητα, πλὴν ὅμως ἠλαττωμένην, ἔρχεται δὲ εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τὰς ἄλλας πολιτείας μέσῳ τοῦ προστατεύοντος Κράτους. Τὸ ἔδαφος καὶ οἱ ὑπῆρκοι τῶν δύο κρατῶν δὲν συγχωνεύονται. Τὸ προστατεύον κράτος παρέχει ἀμέριστον τὴν ὑποστήριξιν αὐτοῦ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἐδάφους, τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐν γένει πρόοδον τοῦ λαοῦ. ἀσκεῖ δὲ ἀνωτέραν ἐποπτείαν ἐφ' ὅλων τῶν ζητημάτων. Ἡ ἔκτασις τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώ-

σεων τῶν δύο κρατῶν καθορίζεται ἐκάστοτε διὰ τῆς συνθήκης, ἣτις ἐπέβαλε τὸ προτεκτοράτον· κατὰ συνέπειαν δὲν ὑπάρχουν ἐπ' αὐτοῦ νομικοὶ κανόνες, τοῦ προτεκτοράτου ἔχοντος καθαρῶς πολιτικὸν χαρακτῆρα. Ὁ πόλεμος μεταξύ προστατευομένου καὶ προστατεύοντος δὲν θεωρεῖται ὡς ἐμφύλιος, ἀλλ' ὡς πόλεμος διεθνῆς.

Προτεκτοράτα ὑπῆρχον πλείστα, τὰ γαλλικὰ ἐπὶ τῆς Ἰνδοκίνας (1874), τοῦ Μαρόκου (1912), τῆς Τύνιδος (1881) τὰ ἀγγλικὰ ἐπὶ τῶν Ἀφρικανικῶν, Ἀσιατικῶν ἐδαφῶν καὶ νήσων ὡς καὶ ἐπὶ τῶν Ἰονίων Νήσων (1815 — 1863).

Ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ τοῦ 1840 ἀπετέλει αὐτόνομον πολιτείαν φόρου ὑποτέλη εἰς τὸν Σουλτάνον, τῷ 1882 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες μόνον τῷ 1914 διὰ μονομεροῦς πράξεως ἐκήρυξαν αὐτὴν DE JURE εἰς κατάστασιν προστατευομένου κράτους.

Διὰ τῆς Ἀγγλικῆς δηλώσεως τῆς 28 Φεβρουαρίου 1922 τὸ προτεκτοράτον κατηργήθη καὶ ἡ Αἴγυπτος κατέστη ἀνεξάρτητον κράτος μὲ σχετικὰς ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν ἄμυναν, τὰς συγκοινωνίας, τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν προστασίαν τῶν ξένων. Ἦδη ἡ Αἴγυπτος εἶναι ἀπολύτως ἀνεξάρτητος, αἱ δὲ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ρυθμίζονται διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 26 Αὐγούστου 1936, ἣτις συνωμολογήθη ἐλευθέρως μεταξύ τῶν δύο Κρατῶν καὶ ἐπὶ βάσεως πλήρους ἰσοτιμίας. Ἐκτοτε ἡ Αἴγυπτος κατέστη ἀπολύτως ἀνεξάρτητος καὶ ἄνευ συμβατικῆς τινὸς δεσμέσεως. Ἦδη δὲ ὑποτέλεια καὶ προτεκτοράτα ἔπαυσαν πλέον ὑφιστάμενα.

3. Διεθνῆς ἐντολή. Ὁ θεσμὸς τῶν ἐντολῶν ἦτο ἄγνωστος εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου. Τὸ πρῶτον ἐξηγγέλθη ὑπὸ τοῦ προέδρου Οὐίλσονος εἰς τὰ 14 «σημεῖα» αὐτοῦ καὶ περιελήφθη εἰς τὸ ἄρθρον 22 τοῦ Συμφώνου τῆς Κ.Τ.Ε. Διὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν διεθνῶν ἐντολῶν ὠρισμένοι πολιτεῖαι, ἕνεκα τῆς ὑλικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ διεθνοῦς αὐτῶν κύρους, ἀναλαμβάνουν τὴν κηδεμονίαν λαῶν, οἱ ὅποιοι λόγῳ τοῦ κατωτάτου ἐπιπέδου τοῦ πολιτισμοῦ ἢ τῆς ἐλείψεως ἐνιαίας ἐθνικῆς συνειδήσεως εὐρίσκονται εἰς ἀδυναμίαν νὰ αὐτοκυβερνηθοῦν. Ἡ κηδεμονία ἡσκειτο ἐν ὀνόματι τῆς Κ.Τ.Ε., ἢ ὅποια διετῆρει δικαίωμα ἐλέγχου ἐφ' ὅλων τῶν πράξεων τῆς ἐντολοδόχου πολιτείας καὶ ἀπέβλεπε ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ συμφέρον τοῦ κηδεμονομένου. Οὕτω ἀναφαίνεται εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον ὁ ἀρχαῖος θεσμὸς τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου περὶ κηδεμονίας τῶν ἀνηλίκων. Ἐπειδὴ αἱ ὑπὸ διεθνή ἐντολήν διατελοῦσαι χώραι ἀνήκον εἰς διαφόρους β.θμίδας πολιτισμοῦ· τὸ ἄρθρον 22 τοῦ Συμφώνου τῆς

Κ.Τ.Ε. διέκρινε τρεῖς κατηγορίας διεθνῶν ἐντολῶν, τὰς Α', Β' καὶ Γ', ἀναλόγως τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου ἐκάστης ὑπὸ ἐντολήν τελοῦσης χώρας.

α') Εἰς τὴν κατηγορίαν Α' περιλαμβάνοντο αἱ χώραι τῶν ὁποίων κατ' ἀρχὴν ἀνεγνωρίζετο ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἡ διοικήσις των καθοδηγεῖται ὑπὸ τῆς ἐντολοδόχου Πολιτείας μέχρις οὗ καταστοῦν ὄρθοι διὰ τὴν πλήρη αὐτοκυβέρνησίν των. Εἰς τὴν κατηγορίαν Α' ἀνήκον αἱ πρόην Ὀθωμανικαὶ ἐπαρχαίαι, ἤτοι ἡ Συρία καὶ ὁ Λίβανος, αἱ ὁποῖαι διετέλουν ὑπὸ γαλλικὴν ἐντολήν, ἡ Μεσοποταμία, ἡ Παλαιστίνη, καὶ ἡ Τρανσιορδανία ὑπὸ ἀγγλικὴν ἐντολήν.

β) Εἰς τὴν κατηγορίαν Β' περιλαμβάνοντο αἱ χώραι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναγνωρισθῶν ὡς ἀνεξάρτητοι καὶ ἐκυβερνῶντο ὑπὸ τῆς ἐντολοδόχου Πολιτείας. Ἡ τελευταία αὕτη ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, τῆς θρησκείας, τὸν μὴ ἐξοβλισμὸν τοῦ πληθυσμοῦ, τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ ἐμπορίου τῆς σαρκῆς καὶ τοῦ οἴνουπνεύματος, τέλος δὲ τὴν ἐπὶ ἴσοις ὅροις ἀσκήσιν τοῦ ἐμπορίου μὲ ὅλα τὰ Κράτη μέλη τῆς Κ.Τ.Ε. Εἰς τὴν κατηγορίαν Β' περιλαμβάνοντο τὸ Καμερόν καὶ Τόγγο ὑπὸ Βρετανικὴν ἐντολήν καὶ τμήμα ὑπὸ γαλλικὴν, ἡ Ταγκανίκα ὑπὸ βρετανικὴν καὶ ἡ Ρουάντα - Οὐρῆντι ὑπὸ βελγικὴν.

γ) Εἰς τὴν κατηγορίαν Γ' περιλαμβάνοντο αἱ χώραι τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι λόγῳ τῆς πρωτογόνου καταστάσεώς των εὐρίσκοντο ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ μετέχουν τῶν κοινῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου διείποντο ὑπὸ τῶν νόμων τῆς ἐντολοδόχου Πολιτείας καὶ ἐθεωροῦντο ἐσωματωθεῖσα εἰς αὐτήν. Εἰς τὴν κατηγορίαν Γ' περιλαμβάνοντο ἡ Νέα Γουινέα ὑπὸ ἐντολήν τῆς Αὐστραλίας, ὡς καὶ αἱ πρόην γερμανικαὶ ἀποικίαι πρὸς νότον τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τινες νῆσοι τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ διατελοῦσαι ὑπὸ ἐντολήν τῆς Ἰαπωνίας, Αὐστραλίας, Μεγάλῃς Βρετανίας καὶ Νέας Ζηλανδίας.

Παρ' ὅλας τὰς ὑφισταμένας διαφορὰς μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω τριῶν κατηγοριῶν ὑπῆρχον καὶ κοινὰ σημεῖα ἤτοι: α') Ἡ ἐντολοδόχος Πολιτεία ὑπεχρεοῦτο νὰ ὑποβάλλῃ ἐτησίως λογοδοσίαν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Κ.Τ.Ε. καὶ νὰ ζητῇ τὴν ἔγκρισιν διὰ τὰς κατευθύνσεις τῆς μελλοντικῆς αὐτῆς πολιτικῆς. β') Ἡ ἰδία Πολιτεία ἦτο ὑπόλογος διὰ τὴν ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην τῶν ὑπὸ ἐντολήν χωρῶν. γ') Ἐπίσης ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου τῆς συνειδήσεως, τῆς θρησκείας δι' ὅλας τὰς φυλάς ἢ τὰς μειονότητας θρησκείας ἢ γλώσσης καὶ δ)

Οἱ πληθυσμοὶ εἶχον ἰδίαν ἰθαγένειαν καὶ οὐχὶ τὴν τῆς ἐντολοδόχου Πολιτείας.

Αἱ διαφοραὶ τῶν τριῶν κατηγοριῶν συνίσταντο εἰς τὸν τρόπον τῆς διακυβερνήσεώς των. Εἰς τὴν Α κατηγορίαν οἱ πληθυσμοὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας, εἰς τὴν Β κατηγορίαν εἶχον μὲν ὀρισμένα πολιτικὰ δικαιώματα, ἀλλ' ἡ διοίκησις ἠσκέετο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῆς ἐντολοδόχου Πολιτείας. Εἰς τὴν Γ αἱ χώραὶ ἐθεωροῦντο ὡς προσηρητέμναι. Ἐπίσης οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ Β καὶ Γ κατηγορίας εἶναι ὅτι μόνον εἰς τὴν κατηγορίαν Β ἐξασφαλίζετο ἡ ἰσότης τοῦ ἐμπορίου μετ' ὅλα τὰ μέλη τῆς Κ.Τ.Ε.

Ἄλλο θεσμὸς τῶν διεθνῶν ἐντολῶν ἐπέτυχεν ἀπολύτως τοῦ σκοποῦ του. Ὅλαι αἱ χώραὶ τῶν κατηγοριῶν Α καὶ Β ἀπέκτησαν πρὸ καιροῦ τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἡδὴ δὲ κατὰ τὴν περιόδον τῆς λειτουργίας τοῦ Ο.Η.Ε. ἡ ἀποικιοκρατία κατηργήθη παντελῶς.

4.— Διεθνῆς Κηδεμονία. Ὁ νέος Ὄργανισμὸς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν ἀντικαθιστᾷ τὸν θεσμὸν τῶν Διεθνῶν Ἐντολῶν διὰ τοῦ συστήματος τῆς Διεθνούς Κηδεμονίας. Εἰς τὰ ἄρθρα 75-91 ἀσχολεῖται μετὰ τὰς γενικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι θὰ διέπουν τὸ νέον καθεστῶς τῶν ὑπὸ Κηδεμονίαν λαῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐπιτευχθῇ α) ἡ προαγωγή τῆς διεθνούς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας, β) ἡ πολιτικὴ, οἰκονομικὴ, κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ πρόοδος αὐτῶν καθὼς καὶ ἡ προοδευτικὴ ἐξέλιξις των πρὸς αὐτοδιοίκησιν ἢ ἀνεξαρτησίαν, συμφώνως πρὸς τοὺς πόθους τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας ἐνὸς ἐκάστου, γ) ὁ σεβασμὸς τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν πάντων, ἀδιακρίτως φυλῆς, γένους, γλώσσης ἢ θρησκευματος, καὶ δ) ἡ ἐξασφάλισις ἴσης μεταχειρίσεως δι' ὅλα τὰ Μέλη τῶν Η.Ε. καὶ τοὺς ὑπάρχουσας τῶν εἰς ὅλα τὰ ζητήματα καὶ ἰδιαιτέρας κατὰ τὴν διαχείρησιν τῆς δικαιοσύνης.

Εἰδικαὶ συνθήκαι θὰ καθορίσουν τὰ ἐδάφη τὰ ὁποῖα θὰ ὑπαχθῶν ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς, τὰ κράτη τὰ ὁποῖα θὰ ἀναλάβουν τὴν κηδεμονίαν, τὴν ὀργάνωσιν τοῦ νέου θεσμοῦ, τὴν διεθνῆ ἐλεγχον καὶ γενικώτερον τὰς λεπτομερείας τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὅλου συστήματος ἀναλόγως τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ἐκάστου ἐδάφους καὶ τῶν κατοίκων του. Μέχρι τῆς συνάψεως τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν παραμένει ἐν ἰσχύϊ τὸ ὑφιστάμενον νομικὸν καθεστῶς.

Ἐπὶ τῆς Διεθνῆς Κηδεμονίας δύνανται νὰ ὑπαχθῶν: α) τὰ ἐδάφη τὰ ὁποῖα τελοῦν ἤδη ὑπὸ ἐντολήν, β) τὰ ἐδάφη ἅτινα ἐνδεχομένως θὰ ἀποσπασθῶν ἀπὸ ἐχθρικά κράτη, συνεπεία τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καὶ γ) τὰ ἐδάφη τὰ ὁποῖα θὰ τεθοῦν ἐθελουσίως ὑπὸ

τὸ σύστημα τοῦτο ὑπὸ Κρατῶν ἐχόντων τὴν εὐθύνην τῆς διοικήσεως τῶν. Οὐδέποτε δύναται νὰ εφαρμοσθῇ τὸ σύστημα τῆς Κηδεμονίας εἰς ἐδάφη τὰ ὁποῖα κατέστησαν μέλη τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Ἡ Κηδεμονία δύναται νὰ ἀνατεθῇ εἰς ἓν ἢ πλείονα Κράτη καθὼς καὶ εἰς τὸν Ο.Η.Ε. Ἡ Διοικοῦσα Ἀρχὴ ἔχει καθῆκον νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως ἐντὸς τοῦ ὑπὸ Κηδεμονίαν ἐδάφους.

Ὁ διεθνὴς ἔλεγχος καὶ ἡ ἐποπτεία ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, τὸ ὁποῖον, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῶν ὄρων τῶν ἐιδικῶν συμφωνιῶν καὶ ἄνευ βλάβης τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἀσφαλείας, θὰ χρησιμοποιῆ τὴν συνδρομὴν τοῦ Συμβουλίου Κηδεμονίας πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν τοῦ ἀναφερομένου εἰς πολιτικά, οἰκονομικά, κοινωνικά καὶ ἐκπαιδευτικά ζητήματα εἰς τὰς ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς Κηδεμονίας καθορισθείσας στρατηγικὰς ξώνας, αἱ ὁποῖαι δύναται νὰ περιλαμβάνουν μέρος ἢ τὸ ὅλον τοῦ ὑπὸ κηδεμονίαν ἐδάφους. Εἰς τὰς μὴ στρατηγικὰς ζώνας τὸ ἔργον τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν θὰ ἀσκήται ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως μὲ δικαίωμα ἐγκρίσεως τῶν ὄρων τῆς Κηδεμονίας, μεταβολῆς ἢ τροποποιήσεως αὐτῶν.

Τὸ Συμβούλιον Κηδεμονίας ἐνεργοῦν κατ' ἐξουσιοδότησιν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως συντρέχει αὐτὴν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τῆς. Τὸ Συμβούλιον ἀπαρτίζεται: α) ἀπὸ τὰ Μέλη τὰ διοικούντα ἐδάφη ὑπὸ κηδεμονίαν, β) ἀπὸ τὰ Μέλη τὰ ὁποῖα κατέχουν μονίμως θέσεις εἰς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας καὶ γ) ἀπὸ ὅσα ἐνδεχομένως ἀναγκαῖον Μέλη ἐκλεγόμενα ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως διὰ τρία ἔτη, ἵνα ἐξασφαλισθῇ, ὅπως ὁ ὀλίγος ἀριθμὸς τοῦ Συμβουλίου κατανέμεται ἐξ ἴσου μεταξὺ τῶν Μελῶν, τὰ ὁποῖα διοικούν ἐδάφη ὑπὸ Κηδεμονίαν καὶ ἐκείνων ἅτινα δὲν διοικούν. Ἐκαστὸν Μέλος θὰ ὀρίξῃ εἰδικῶς ἐνδεδειγμένον πρόσωπον διὰ νὰ τὸ ἐκπροσωπῇ εἰς τὸ Συμβούλιον.

Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις καὶ κατ' ἐξουσιοδότησιν αὐτῆς τὸ Συμβούλιον Κηδεμονίας δύναται: α) νὰ ἐξετάξῃ ἐκθέσεις ὑποβαλλομένας ὑπὸ τῆς Διοικούσης Ἀρχῆς, β) νὰ δέχεται αἰτήσεις καὶ νὰ ἐξετάξῃ ταύτας συσχεπόμενον μετὰ τῆς Διοικούσης Ἀρχῆς, γ) νὰ ἐπισκέπεται τὰ ὑπὸ Κηδεμονίαν ἐδάφη περιοδικῶς καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς Διοικούσης Ἀρχῆς καὶ δ) νὰ προβαίνει εἰς πᾶσαν ἐνεργεῖαν προβλεπομένην ὑπὸ τῶν ἐιδικῶν συμφωνιῶν. Ἐπίσης τὸ Συμβούλιον δύναται νὰ διατυπώσῃ ἐρωτηματολόγιον ἐπὶ τῆς προόδου παντὸς ζητήματος γενικοῦ ἢ μερικοῦ, ἢ δὲ Διοικοῦσα Ἀρχὴ ὀφείλει νὰ ὑποβάλλῃ ἐτησίαν ἐκθεσιν εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν.

Ἐκαστον μέλος τοῦ Συμβουλίου διαθέτει μόνον μίαν ψήφον, αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτοῦ λαμβάνονται διὰ πλειοψηφίας τῶν παρόντων καὶ ψηφίζόντων μελῶν.

Τὸ Συμβούλιον καταρτίζεται τὸν κανονισμόν, ἐκλέγει τὸν Πρόεδρον αὐτοῦ καὶ συνέργεται ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ κατόπιν αἰτήσεως τῆς πλειοψηφίας, δύναται δὲ νὰ χρησιμοποιῇ τὸ Οἰκονομικὸν Συμβούλιον καὶ ὅλας τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἡ ὁλοκλήρωσις τοῦ συστήματος τῆς Διεθνoῦς Κηδεμονίας, οἱ ὄροι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεώς του, τὰ ἀποτελέσματά του, ἡ πολιτικὴ τῆς Διοικήσεως Ἀρχῆς ἐν συνδυασμῶ μετὸν ἔλεγχον τοῦ Ο.Η.Ε. προδιαγράφουν τὰ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ νέου θεσμοῦ.

5.— Μ ἢ αὐτοκυβερνώμενα ἰ χ ῶ ρ α ἰ. Τὰ ἄρθρα 73 — 74 τοῦ Χάρτου τῶν Η.Ε. περιλαμβάνουν δήλωσιν ἀφορώσαν τὰς μὴ αὐτοκυβερνωμένας χώρας. Διὰ ταύτης τὰ Μέλη τοῦ Ο.Η.Ε. εὐθυνόμενα διὰ τὴν διοίκησιν ἐδαφῶν τῶν ὁποίων οἱ λαοὶ δὲν ἔχουν ἀκόμη φθάσει εἰς πλήρη βαθμὸν αὐτοδιοικήσεως, ἀναγνωρίζουν, ὅτι τὰ συμφέροντα αὐτῶν εἶναι προέχοντα καὶ ἀποδέχονται ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προαγάγουν εἰς τὸν ἀνώτερον βαθμὸν τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων καὶ εἰδικότερον α) νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν πολιτικὴν, οικονομικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν τῶν πρόοδον, δικαίαν μεταχείρισιν καὶ προστασίαν ἀπὸ καταχρήσεις β) γ' ἀναπτύσσουν τὴν αὐτοδιοίκησιν των, νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τους πολιτικοὺς πόθους τῶν λαῶν καὶ νὰ βοηθοῦν εἰς τὴν προοδευτικὴν πρόοδον τῶν πολιτικῶν των θεσμῶν, γ) νὰ προάγουν τὴν διεθνῆ εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν, δ) νὰ εὐνοοῦν πρακτικὰ μέτρα ἀναπτύξεως καὶ συνεργασίας μετ' ἀλλήλων καὶ μετ' εἰδικευμένων διεθνῶν σωμάτων καὶ ε) νὰ μεταβιβάζουν τακτικῶς πρὸς τὴν Γ. Γραμματείαν στατιστικὰς καὶ ἄλλας πληροφορίας ἐφ' ὅλων τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας διατελοῦν τὰ ἐδάφη ταῦτα.

Ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέαν πολιτικὴν διὰ τὰ κοινωνικά, οικονομικά καὶ ἐμπορικὰ ζητήματα, ἐπιβάλλεται ἡ γενικὴ ἀρχὴ τῆς καλῆς γειτονίας «δεόντως λαμβανόμενων ὑπ' ὄψιν τῶν συμφερόντων καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ λοιποῦ κόσμου».

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἀποτελοῦν διακηρύξιν διεθνῶν ὑποχρεώσεων, ὡς πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν μὴ αὐτοκυβερνωμένων χωρῶν. Ἡ παραβίασις αὐτῶν συνεπάγεται εὐθύνην καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ θέματος ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς διεθνoῦς ἐννόμου τάξεως. Κατὰ τοῦτο ἡ διάταξις αὕτη ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητον

πρόδοον. Ἐπὶ τῆς διατάξεως ταύτης ἀφορώσης τὰς ἀποικίας καὶ τοῦ συστήματος τῶν διεθνῶν κηδεμονιῶν μὲ ὄργανον τὸ Συμβούλιον τῶν Κηδεμονιῶν καὶ τὴν βοήθειαν τῆς πλειοψηφίας τῶν 2/3 τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Ο.Η.Ε. ἐπετεύχθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν λαῶν ἀπὸ τὸν ἀποικιακὸν ζυγόν.

Γ' Εἰδικωτέραν κατηγορίαν ἀποτελοῦν

1.— Αἰ ὑπὸ διαρκῆ οὐδετερότητα τελοῦσαι Πολιτεῖαι. Αἱ Πολιτεῖαι αἱ διατελοῦσαι ὑπὸ τὴν νομικὴν κατάστασιν τῆς «*διαρκοῦς οὐδετερότητος*» παρουσιάζονται ὡς ἀπαρτίλῃσαι εἰδικὴν κατηγορίαν, καθόσον εἶναι μὲν ἀνεξάρτητοι ἔναντι ὅλων τῶν ἄλλων Πολιτειῶν, ὑφίστανται ὅμως μείωσιν ὡς πρὸς τὰ κυριαρχικά των δικαιώματα, διὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ *JUS BELLI*. Τὸ καθεστῶς τῆς διαρκοῦς οὐδετερότητος ἐπιβάλλεται ἄλλοτε μὲν πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ οὐδετεροποιημένου Κράτους, ἄλλοτε δὲ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν γειτόνων αὐτοῦ πολλάκις δὲ καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης εἰς εὐπαθῆ σημεῖα τοῦ κόσμου. Πράγματι τὰ ὑπὸ διαρκῆ οὐδετερότητα τελούντα Κράτη ἀναλαμβάνουν διὰ συνθήκης τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως παραμείνουν ὀπωσιήποτε οὐδέτερα ἐν περιπτώσει πολέμου. Συνέπεια τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης εἶναι, ὅτι καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης τὸ οὐδέτερον Κράτος ὀφείλει ν' ἀκολουθῆ πολιτικὴν οὐδετερότητα, ἥτοι νὰ μὴ ἀναμιγνύεται εἰς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι δύνανται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως νὰ ὀδηγήσῃσιν αὐτὸ εἰς ρῆξιν πρὸς τινὰ Κράτη καὶ νὰ μὴ ὑπογράψῃ συνθήκας συμμαχίας ἢ ἐπιθετικῆς χαρακτῆρος ἢ ἐπικινδύνους διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα ἐὰν ἔχουν δικαίωμα συνομολογήσεως εἰδικῶν συνθηκῶν ἀμυντικῆς φύσεως. Τοῦναντίον τὸ δικαίωμα τῆς νομίμου ἀμύνης παραμένει ἀκέραιον, ἡ δὲ ἄμυνα ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν διὰ τὸ οὐδετεροποιημένον Κράτος.

Διὰ τῆς συνθήκης, ἣτις ἐπιβάλλει τὴν κατάστασιν τῆς διαρκοῦς οὐδετερότητος, αἱ συμβαλλόμεναι Πολιτεῖαι ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν πάντοτε μὲν νὰ σέβωνται τὴν οὐδετερότητα καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ οὐδετεροποιημένου Κράτους, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον δὲ καὶ νὰ ἐγγυῶνται ἔναντι οἰουδήποτε τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ ἐγγύησις δὲν δύναται νὰ προέλθῃ ἀπὸ οὐδετεροποιημένου Κράτος δι' ἄλλο Κράτος εἰς ἴδιαν κατάστασιν διατελοῦν π.χ. τὸ Βέλγιον ἀνεγνώρισε μὲν, δὲν ἠγγυήθη ὅμως τὴν οὐδετερότητα τοῦ Λουξεμβούργου. Ἡ ἐγγύησις, ἔστω καὶ συλλογικῆ, δεσμεύει ἕνα ἕκαστον τῶν ἐγγυητῶν, χωρὶς νὰ ἀπαιτῆται πρὸς τοῦτο κοινὴ αὐτῶν ἐνέργεια.

Ἡ κατάσταση τῆς διαρκoῦς οὐδετερότητος δὲν δύναται νὰ προέλθῃ εἰμὴ κατόπιν διεθνοῦς συμφωνίας. Μονομερῆς δήλωσις γενομένη ἀπὸ τὸ ἓν ἢ τὸ ἄλλο μέρος δὲν παράγει ἔννομα ἀποτελέσματα ἐκτὸς ἐὰν ἐκ τῶν ὑστέρων γίνῃ ρητῶς ἢ σιωπηρῶς ἀποδεκτὴ. Ἡ δὲ συνθήκη ἢ ἐπιβάλλουσα τὴν διαρκῆ οὐδετερότητα, δὲν δεσμεύει εἰμὴ τοὺς συμβαλλομένους, ἐκτὸς ἐὰν ρητῶς ἢ σιωπηρῶς προσχωρήσουν εἰς αὐτὴν καὶ τριταί Πολιτεῖαι.

Πολιτεῖαι διατελοῦσαι ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς διαρκoῦς οὐδετερότητος εἶναι ἡ Ἑλβετία διὰ τῶν συνθηκῶν τῆς Βιέννης τοῦ 1815, τὸ Βέλγιον διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τοῦ 1831 καὶ τὸ Λουξεμβούργον διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τοῦ 1867. Διὰ τὰ δύο τελευταῖα κράτη τὸ καθεστῶς τῆς οὐδετερότητος ἔληξε διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιών τοῦ 1919.

Μόνον ἡ Ἑλβετία παρέμεινεν εἰς κατάστασιν διαρκoῦς οὐδετερότητος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εισόδου τῆς Ἑλβετίας εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. ἐγεννήθη τὸ ζήτημα ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἡ κατάσταση τῆς διαρκoῦς οὐδετερότητος εἶναι συμβιβαστὴ μὲ τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ἀπορροεῦσας ἐκ τοῦ Συμφώνου τῆς Κ.Τ.Ε. Διὰ τῆς δηλώσεως τοῦ Λονδίνου τῆς 13 Φεβρουαρίου 1919 ἀνεγνωρίσθη εἰδικὴ νομικὴ κατάσταση διὰ τὴν Ἑλβετίαν, ἡ ὁποία ἀπηλλάγη μὲν τῶν ὑποχρεώσεων τῶν στρατιωτικῶν κυρώσεων καὶ τῆς διελεύσεως ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς ξένων στρατευμάτων, ὑπεχρεώθη ὅμως, ὅπως θεωρήσῃ ἐαυτὴν δεσμευμένη διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν οικονομικῶν κυρώσεων ἐναντίον τοῦ Κράτους τοῦ παραβιάσαντος τὸ Σύμφωνον. ἤδη διὰ τῆς ἀπὸ 14 Μαΐου 1928 ἀποφάσεως τῆς Κ.Τ.Ε. ἡ Ἑλβετία ἐπανῆλθε κατόπιν αἰτήσεώς της εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν τῆς πλήρους οὐδετερότητος. Διὰ τοῦτο δὲν ἐδέχθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Ο.Η.Ε.

Ὁ θεσμὸς τῆς διαρκoῦς οὐδετερότητος εὐρισκόμενος εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν σύγχρονον τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς διεθνοῦς ὀργανώσεως τείνει νὰ ἐκλείψῃ ἀφοῦ προσέφερε σοβαρὰς ὑπηρεσίας κατὰ τὸ παρελθὲν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης.

Ἡ κατάσταση τῆς διαρκoῦς οὐδετερότητος ἐπιβάλλεται ἐνίοτε καὶ εἰς τμήματα χώρας τινός, οὔτω π.χ. αἱ ἐπαρχίαι τοῦ CHABLAIS καὶ τοῦ FENICIGNY ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης (1815), ἡ Κέρκυρα καὶ οἱ Παξοὶ διὰ τῆς συνθήκης τῆς 29ης Μαρτίου 1864, ἡ ὁποία, ὅμως, ἔπαυσεν ἰσχύουσα.

Ἐτέρα μορφή οὐδετερότητος συναντᾶται εἰς τὸν παροπλισμὸν ὠρισμένων ζωνῶν, παροπλισμὸν ὅμως, ὁ ὁποῖος παύει νὰ ἀποτελῇ ὑποχρέωσιν ἐν καιρῷ πολέμου, ὡς λ.χ. ὁ παροπλισμὸς τῆς Μυτιλή-

νης, τῆς Χίου, τῆς Σάμου, τῆς Ἰκαρίας διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης τοῦ 1924.

2. Ἡ Δημοκρατία τῆς Κύπρου.

Διὰ τῶν συμφωνιῶν τῆς Ζυρίχης τῆς 11 Φεβρουαρίου 1959 καὶ τοῦ Λονδίνου τῆς 19 Φεβρουαρίου 1959, ἡ Κύπρος ἀνεκηρύχθη εἰς ἀνεξάρτητον Δημοκρατίαν. ὑπαγομένην ὅμως εἰς διεθνῆς εἰδικὸν καθεστῶς, καθοριζόμενον ὑπὸ τῶν συμφωνιῶν τῆς Ζυρίχης καὶ τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν συναφῶν πρὸς αὐτὰς συνθηκῶν: α) τῆς συνθήκης ἐγκαθιδρύσεως τῆς Δημοκρατίας καὶ προστασίας τῶν ἐν τῇ νήσῳ βάσεων τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας β) τῆς συνθήκης ἐγγυήσεως μεταξὺ Κύπρου ἀπὸ ἑνὸς καὶ Ἑλλάδος, Τουρκίας καὶ Μεγάλῃς Βρετανίας ἀπὸ ἑτέρου γ) τῆς συνθήκης συμμαχίας μεταξὺ Κύπρου, Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας καὶ δ) τὰς σχετικὰς δηλώσεις τῆς Μ. Βρετανίας, τῆς Ἑλλάδος, τῆς Τουρκίας καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο κοινοτήτων τῆς νήσου.

Ἄπασαι αἱ ἐν λόγῳ συνθηκαὶ ὡς καὶ τὰ συνημμένα εἰς αὐτὰς πρωτόκολλα ἐνετάχθησαν εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας.

Ἡ Δημοκρατία τῆς Κύπρου ἐμφανίζεται ὑπὸ ἰδιότυπον μορφήν τόσον ἐξ ἀπόψεως Συνταγματικοῦ Δικαίου, ὅσον καὶ ἐξ ἀπόψεως Διεθνoῦς Δικαίου.

Τὸ ἄρθρ. 1. τοῦ Συντάγματος ἀναφέρει ὅτι «Ἡ Κυπριακὴ Δημοκρατία εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ κυρίαρχος Δημοκρατία, προεδρικοῦ συστήματος, τῆς ὁποίας ὁ Πρόεδρος εἶναι Ἕλλην καὶ ὁ Ἄντιπρόεδρος Τούρκος, ἐκλεγόμενοι ἀντιστοίχως ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς τουρκικῆς κοινότητος τῆς Κύπρου, ὡς ἐν τῷ παρόντι Συντάγματι ὁρίζεται».

Ἐξ ἀπόψεως συνταγματικοῦ δικαίου εἰ ἐπὶ μέρους διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν εὐθυγραμμίζονται πρὸς τὰς ἐννοίας τῆς κυριαρχίας, τῆς δημοκρατίας, τοῦ ἐνιαίου κράτους καὶ ἀκόμη τοῦ προεδρικοῦ συστήματος, ὡς αὐταὶ τουλάχιστον ἔχουν μέχρι σήμερον ἐρμηνευθῆ καὶ ἐφαρμοσθῆ.

Ὁ λαὸς τῆς νήσου δὲν ἀποτελεῖ ἐνιαῖον σύνολον. ἀλλὰ διαχωρίζεται εἰς δύο κοινότητες, τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν τουρκικὴν, ἐκάστη τῶν ὁποίων συμμετέχει εἰς τὰ κοινὰ διὰ τῆς ἐκλογῆς ἰδίων ὀργάνων, ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης ἐξουσίας τῆς Πολιτείας μέχρι τῆς ἐσχάτης βαθμίδος τῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἡ ὅλη δὲ συνταγματικὴ διάρθρωσις στηρίζεται εἰς τὸν διαχωρισμὸν τῶν δύο κοινοτήτων.

Ἐπὶ πλέον, ὁ λαὸς δὲν ἀσκει τὸ IMPERIUM τόσον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅσον καὶ πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν. ἐφόσον στερεῖται τῶν θε-

μελιωδῶν δικαιωμάτων τῆς αὐτοκυβερνήσεως καὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως. Τὸ Σύνταγμα, ἡ πρωτογενὴς αὐτὴ ἐκδήλωσις τῆς κυριαρχίας, δὲν ἐγένετο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ οὔτε δύναται ν' ἀναθεωρηθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ἐφόσον τὸ κρατοῦν καθεστὼς τυγχάνει τῆς ἐγγυήσεως τῆς Μ. Βρετανίας, Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ἄνευ τῆς ὁμοφώνου γνώμης τῶν ὁποίων οὐδεμία ἀναθεώρησις εἶναι δυνατή.

Ἡ πλειοψηφία δὲν κυβερνᾷ ἐλεγχομένη ὑπὸ τῆς μειοψηφίας, ἀλλὰ πλειοψηφία καὶ μειοψηφία ἔχουν τὰ αὐτὰ δικαιώματα.

Εἰδικώτερον ἡ συνταγματικὴ τάξις στηρίζεται εἰς τὸν διαχωρισμὸν τῶν δύο κοινοτήτων καὶ εἰς τὰς τρεῖς λειτουργίας, τὴν ἐκτελεστικὴν, τὴν νομοθετικὴν καὶ τὴν δικαστικὴν.

Οὕτω παραλλήλως μὲ τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ὑπάρχει ὁ Ἀντιπρόεδρος, τοῦ ὁποίου ἡ σύμφωνος γνώμη εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὰ σπουδαιότερα ζητήματα. Ἡ ἐκλογὴ τῶν ὑπουργῶν γίνεται ὑπὸ τῶν δύο αὐτῶν ὀργάνων ἀντιστοίχως ἐξ ἐκάστης Κοινότητος. Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἀποφαίνεται μὲν κατὰ πλειοψηφίαν, ἀλλὰ παραλλήλως ὑπάρχει ὑπὲρ τοῦ Προέδρου καὶ Ἀντιπροέδρου τὸ δικαίωμα τοῦ VETO. Ἡ Βουλὴ τῶν Ἀντιπροσώπων ἔχει διττὴν προέλευσιν καὶ σύνθεσιν αἱ δὲ ψηφοφοραὶ γίνονται κατὰ κοινότητα, συμπληροῦται δ' ἐπὶ πλεόν μὲ δύο Κοινοτικὰς Βουλὰς.

Ἡ Δικαιοσύνη ὑπακούει καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν δύο κοινοτήτων, προβλέπουσα δικαστήρια ἑλληνικὰ, τουρκικὰ καὶ μικτὰ. Εἰς δὲ τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς ἐκδήλωσιν ἡ ἀρμοδιότης οὐσιαστικῶς περιέρεται εἰς δικαστὴν ξένον ὑπὴκοον, ὁ ὁποῖος προεδρεύει μὲ βαρύνουσαν ψήφον τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου ὡς καὶ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου.

Τέλος εἰς ὅλας τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας λαμβάνεται μέρημινα διὰ τὴν συμμετοχὴν ποσοστοῦ τινος ἐξ ἐκάστης κοινότητος, οἱ δὲ δῆμοι τῶν μεγαλυτέρων πόλεων δεόν νὰ διχοτομηθοῦν.

Ἡ Δημοκρατία τῆς Κύπρου δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἰδιάζουσα πολιτειακὴ μορφή, μεταξὺ ἐνιαίου κράτους ὡς πρὸς τὸν τύπον καὶ ὁμοσπονδιακοῦ συστήματος κατ' οὐσίαν μὲ δικαιώματα διακυβερνήσεως καὶ ἰσοτιμίας τῆς πλειοψηφίας καὶ τῆς μειοψηφίας.

Ἡ κυριαρχία τῆς Δημοκρατίας, ἐξ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου, εὐρίσκεται περιορισμένη εἰς πλείστα σημεῖα, τὰ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι:

α) Ἡ συνθήκη ἐγγυήσεως ("Ἀρθρ. 181 τοῦ Συντάγματος), διὰ τῆς ὁποίας ἡ Κύπρος ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ Ἑλλάς, ἡ Τουρκία καὶ ἡ Μ. Βρετανία ἀφ' ἑτέρου, ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν, ἡ μὲν Κύπρος «ὅπως διασφαλίσῃ τὴν διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἐδα-

φικῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῆς ὡς καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ Συντάγματος», ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως «μὴ συμμετέχη καθολικῶς ἢ μερικῶς εἰς πολιτικὴν ἢ οἰκονομικὴν τινα ἔνωσιν μεθ' οἰουδήποτε κρατοῦς». Συνεπῶς κηρύσσει ἀπηγορευμένην πᾶσαν δρᾶσιν «δυναμένην ἀμέσως ἢ ἐμμέσως νὰ προωθῆσθαι τὴν ἔνωσιν μεθ' οἰουδήποτε ἄλλου κρατοῦς εἴτε τὸν διαμελισμὸν τῆς νήσου». Τὰ λοιπὰ ἐξ ἄλλου συμβαλλόμενα μέρη ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀναγνωρίσουν καὶ νὰ ἐγγυηθοῦν ὅλος τὰς ἀνωτέρω διατάξεις. Εἰς περίπτωσιν δὲ παραβίασεως τῶν διατάξεων τούτων ὑποχρεοῦνται, ὅπως διαβουλεύονται περὶ τῶν ληπτέων ἀναγκαίων μέτρων καὶ ἐφ' ὅσον ἔσονται ἢ κοινῇ συντονισμένη ἐνέργεια δὲν ἦθελεν ἀποδειχθῆ δυνατὴ ἐκάστη τῶν τριῶν ἐγγυητριῶν Δυνάμεων ἐπιφυλάσσει ἑαυτῇ τὸ δικαίωμα, ὅπως ἐνεργήσῃ μὲ μόνον σκοπὸν τὴν ἐπαναφορὰν τῆς διὰ τῆς παρουσίας συνθήκης δημιουργηθείσης καταστάσεως».

Συνεπῶς πᾶσα μονομερὴς ἐπέμβασις εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς νήσου δύναται ἐν τέλει ν' ἀποθῆ νόμιμος.

β') Ἡ συνθήκη συμμαχίας μεταξύ Δημοκρατίας τῆς Κύπρου, Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, ἢ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς Δημοκρατίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἐγκαθιδρύεται εἰς τὴν νήσον τριμελὲς στρατηγεῖον μὲ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἑλλήνων καὶ τούρκων (950 Ἕλληνες καὶ 650 τούρκοι) καὶ προβλέπεται τριμελὴς Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν συμβαλλομένων.

Συνεπῶς ἡ ἐγγύησις συμπληροῦται διὰ τῆς παρουσίας ξένων στρατευμάτων εἰς τὴν νήσον.

γ) Ἡ συνθήκη ἐγκαθιδρύσεως τῆς Δημοκρατίας καὶ ἡ προστασία τῶν ἐν τῇ νήσῳ ναυτικῶν βάσεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζεται ἡ κυριαρχία τῆς Μ. Βρετανίας, ὡς καὶ δικαίωμα χρησιμοποίησεως ἐκτάσεών τινων, ὡς καὶ τὸ τῆς ἐλευθέρας χρήσεως ἀρτηριῶν, λιμένων, ἀερολιμένων καὶ διελεύσεως διὰ μέσου ἐδαφῶν τῆς Δημοκρατίας τῶν ἐν γένει ἀγγλικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων.

Συνεπῶς τμήμα τῆς νήσου διαφεύγει τῆς κυριαρχίας τῆς Δημοκρατίας, περιοχὴ δὲ τινες ὑπάγονται εἰς διοίκησιν ξένης Δυνάμεως.

Τέλος ἅπασαι αἱ συμβατικαὶ διατάξεις διὰ μείζονα προστασίαν περιελήφθησαν εἰς τὸ Σύνταγμα: οὗτοι αἱ συμφωνίαι Ζυρίχης - Λονδίνου «ἀποτελοῦσι θεμελιώδη ἄρθρα τοῦ Συντάγματος καὶ δὲν δύνανται καθ' οἰονδήποτε τρόπον νὰ τροποποιηθῶσι διὰ μεταβολῆς, προσθήκης ἢ καταργήσεως» ("Ἀρθρ. 182). Αἱ συνθή-

και ἐγγυήσεως, συμμαχίας και ἐγκαθιδρύσεως και τὰ συναφῆ πρωτόκολλα «κέκτηνται συνταγματικὴν ἰσχὺν» (Ἄρθρ. 181). «Ἡ καθολικὴ ἢ μερικὴ ἔνωσις τῆς Κύπρου μεθ' οἰουδήποτε ἄλλου κράτους ἢ ἡ χωριστὴ ἀνεξαρτησία ἀποκλείονται» (Ἄρθρ. 185).

Συνεπῶς ἐκ τῶν ἀνωτέρω διατάξεων και ἐξ ὅλης τῆς διαθρώσεως ἐξάγεται ὡς συμπέρασμα, ὅτι ἡ Κυπριακὴ Δημοκρατία ὑπάγεται ὑπὸ εἰδικῶν διεθνῶν καθεστῶς, λίαν περιοριστικῶν τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ αὐτῆς. ἐφόσον ξένα Κράτη ἠγγυήθησαν τόσον τὸ πολιτειακὸν ὅσον και τὸ διεθνῆς αὐτῆς καθεστῶς, ἤδη ὅμως καθίσταται προβληματικὴ ἡ λειτουργία τῶν θεσμῶν μετὰ βάσιν τὴν ἰσότητα πλειοψηφίας και μειοψηφίας.

Δ' Ὁ Ὅργανισμὸς Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Ἄμεσος πρόδρομος τοῦτου ὑπῆρξε ἡ Κ.Τ.Ε. μετὰ κύριον σκοπὸν τὴν ἐπίλυσιν τῶν διεθνῶν διαφορῶν, δι' εἰρηρικῶν μέσων και τῆς ἐξασφαλίσεως οὕτω τῆς διεθνούς εἰρήνης και ἀσφαλείας. Κύρια ὄργανα τοῦ ΟΗΕ εἶναι ἡ Γενικὴ Συνέλευσις και τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας.

Εἶναι γεγονός, ὅτι ὁ Ὅργανισμὸς κέκτηται νομικὴν προσωπικότητα Διεθνούς Δικαίου. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφίαν. συνεπῶς ἔχει ἰδίαν θέλησιν ἀνεξάρτητον τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἐπίσης ἀναγνωρίζονται ρητῶς εἰς αὐτὸν ὄργανα, λειτουργοὺς, δικαιώματα, ὑποχρεώσεις και προνόμια. τὰ ὁποῖα καθιστοῦν τοῦτον πρόσωπον Διεθνούς Δικαίου. Οὕτω ὁ Ο.Η.Ε. κέκτηται τὸ δικαίωμα τῆς συνάψεως διεθνῶν συμφωνιῶν, τὸ δικαίωμα τῆς ἐνεργητικῆς και παθητικῆς πρεσβεύσεως, τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ἐν ὀνόματι τῆς διεθνούς κοινότητος και εἰδικὰ προνόμια και ἀσυλίας διὰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ και τοὺς λειτουργοὺς του.

Τί εἶδους νομικὸν πρόσωπον εἶναι; Ὑπερ - κράτος, ὁμόσπονδον κράτος, συμπολιτεία ἢ ἀπλῶς ἔνωσις ἢ σωματεῖον διεθνούς δικαίου;

Δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι τὰ Ἡνωμένα Ἐθνη εἶναι Ὑπερ κράτος και τοῦτο διότι ἡ μεταβίβασις τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας διὰ μὲν τὰ μικρὰ κράτη εἶναι περιορισμένη διὰ δὲ τὰ μεγάλα, τὰ ὁποῖα κατέχουν μονίμους ἔδρας εἰς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας, ἀνακλητῆ εἰς περιπτώσιν ἐφαρμογῆς ἀποφασιστικῶν μέτρων, διότι ἡ ὁμόφωνος γνώμη τῶν πέντε μεγάλων εἶναι ἀπαραίτητος. Ἀντίθετος γνώμη ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἀναστέλλει πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ἴδιος λόγος ἐμποδίζει τὴν κατάταξιν τοῦ Ὅργανισμοῦ μεταξὺ τῶν ὁμοσπόνδων κρατῶν, ὅπου ἡ ἐξουσία τῆς κεντρικῆς κυβερνή-

σεως είναι αποφασιστική και αμετάκλητος τὸ δὲ ὁμόσπονδον κράτος ἔχει ἴδιον ἔδαφος ἰδίαν ἰθὺ γένειαν καὶ ἴδια ὄργανα.

Ὁ Ο.Η.Ε. πλησιάζει περισσότερο πρὸς τὰς συνπολιτείας παλαιῦ τύπου, αἱ ὁποῖαι ἐπεδίωκον σκοπὸν-περιορισμένου ἀσθιοῦ καὶ ἐκτάσεως καὶ τῶν ὁποίων ἡ πολιτικὴ ἔξουσία ὑσκειτο παραλλήλως πρὸς τὴν ἔξουσίαν τῶν κρατῶν μελῶν, διότι ὠρισμένα δικαιώματα παροφωροῦντο εἰς τὸ κεντρικὸν ὄργανον, αἱ ἀφασίσεις τοῦ ὁποίου ἐτίγγανεν κατ' ὄσιν ὑποθεωτικαὶ ἐκτελούμεναι διὰ κοινῶν ὀργάνων ἢ διὰ μέσου τῶν ὀργάνων ἐκάστου μέλους.

Ὁ Ο.Η.Ε. παρουσιάζει ἐπίσης κοινὰ σημεῖα μὲ θεσμοὺς τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου, ὡς τὰ σωματεῖα ἢ τὰ επαγγελματικά συνδικάτα, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ ἐπιδιώκουν περιορισμένον καὶ καθωρισμένον σκοπόν, ἐν προκειμένῳ δὲ τὴν διατήρησιν τῆς διεθνούς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας. Τέλος ἐμφανίζει πολλὰς ὁμοιότητας μὲ τὰς διεθνεῖς ἐνώσεις, μὲ τὴν διαφερόν ὅτι ὁ Ο.Η.Ε. κέκτηται κατ' ἄρχὴν ἀπὸλυτον ἀνεξαρτησίαν εἰς ὠρισμένα πεδία δράσεως ἔναντι τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἡ δὲ ἀποστολή του εἶναι γενικὴ κατ' ἔκτασιν καὶ ἀρμοδιότητα.

Ὁ Ο.Η.Ε. ἀποτελεῖ ἔνωση κρατῶν SUI GENERIS, ἡ ὁποία ἀπαβλέπει μὲν εἰς τὴν ἐπίτευξιν ὠρισμένου σκοποῦ, ἐπεκτείνεται δὲ εἰς πᾶσιν ἐκδήλωσιν τῆς πολιτειακῆς ζωῆς τῶν λαῶν, ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ διεθνούς περιβάλλοντος, εἶναι δὲ ἐπὶ πλέον προικισμένη μὲ κυριαρχικὰ δικαιώματα ἄλλοτε μὲν ἀπόλυτα, ὁπότε πλησιάζει πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑπερ-κράτους ἄλλοτε δὲ περιορισμένα κατ' ἔκτασιν καὶ κατὰ χρόνον ἢ ἀνακλητὰ, ὁπότε ὁμοιάζει πρὸς τὰς διεθνεῖς ἐνώσεις ὅπου ἡ ὁμόφωνος θέλησις τῶν μελῶν ἀποτελεῖ τὴν κοινὴν θέλησιν. Στοιχεῖον Πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Ο.Η.Ε. εἶναι ἡ σύνθεσις καὶ ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας. Ἀπαρτίζεται ἀπὸ 11 μέλη ἐπὶ συνόλου 110, ἀποφασίζει μὲ πλειοψηφίαν 7 μελῶν (μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ 5 Μεγάλα) καὶ ἐφαρμόζει στρατιωτικὰς κυρώσεις ἐν ντίον τοῦ κράτους τὸ ὁποῖον προσβάλλει τὴν διεθνή εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν προσφεῦγον εἰς τὴν βίαν.

Τὰ Ἠνωμένα Ἐθνη τείνουν πρὸς τὴν οἰκουμηνικότητα καὶ ἀποτελοῦν τὸν πρῶτον σταθμὸν πρὸς τὴν παγκόσμιον ὀργάνωσιν τῆς διεθνούς κοινωνίας, συνεπῶς ἐκ τῆς ἀποστολῆς τῶν ἀποτελοῦν ἰδιόρρυθμον πρόσωπον Διεθνούς Δικαίου, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν κοινῶν αὐτοῦ ὀργάνων, τοῦ κανόνος τῆς πλειοψηφίας καὶ τῆς ἰσχύος του ἐπὶ τῶν τρίτων κρατῶν μὴ μελῶν τοῦ Ὄργανισμοῦ, τείνει νὰ ἐξελιχθῆ εἰς ἀνεξάρτητον ἔξουσίαν ὑπεράνω τῶν ἄλλων κρατῶν καὶ θέτει τὰς βάσεις παγκοσμίου πολιτικῆς ὀργανώσεως τῆς διεθνούς κοινωνίας.

Ε' Αί τρεῖς Εὐρωπαϊκαὶ Κοινότητες, Κοινῆς Ἀγορᾶς, Ἀνθρακος, Χάλυθος καὶ Ἀτομικῆς Ἐνεργείας. Ὁ Ο. Η.Ε. προβλέπει τὰς περιφερειακὰς ἐνώσεις ἐφόσον αὐταὶ συμβιβάζονται μὲ τοὺς σκοποὺς τοῦ χάρτου. Ἐχουν ἤδη ἰδρυθῆ ποικίλαι τοιαῦται ὀργανώσεις διαφόρου ἐκτάσεως καὶ φύσεως. π.χ. Ἡ Παναμερικὴ Ἐνωσις, ὁ Σοβιετικὸς συνασπισμὸς τοῦ Συμφώνου τῆς Βερσοβίας, ἡ Ἀτλαντικὴ Συμμαχία, ἡ Ὀργάνωσις τῆς Νοτιοανατολικῆς Ἀσίας, τὸ Εὐρωπαϊκὸν Συμβούλιον κ.τ.λ.

Ἄξια μελέτης ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ σκοπὸν εἶναι μεταξύ τῶν ἄλλων, ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης, καλουμένη κοινῶς Κοινὴ Ἀγορὰ.

Ἡ ἔνωσις αὕτη περικλείουσα ἕξ κράτη τῆς Δύσεως (Γαλλία, Γερμανία, Ἰταλία, Ὀλλανδία, Βέλγιον καὶ Λουξεμβούργον) σκοπὸν ἔχει τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν ἐνότητα.

Εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Κοινότητες ἰδρυθῆ ἰδιῶν ὄργανον λειτουργοῦν ανεξαρτήτως τῶν ἐπι μέρους κυβερνήσεων. Λαοκρατικὰ δὲ τοῦ συστήματος τούτου εἶναι: α) ἡ μετααιωσιστικὴ μερὸς τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας ανεκλήτως. β) ἡ λειτουργία τοῦ ὄργανου ἀποτελουμένου ἐκ προσωπικοτήτων καὶ οὐχι κυβερνητικῶν ἀντιπροσώπων, ανεξαρτήτως κρατικῶν ὁδηγιῶν, γ) ἡ εγκαταληψὶς τοῦ κανόνος τῆς παμφηφίας οἰα τὴν λήψιν τῶν ἀποφάσεων, δ) ἡ ὁσμειστικὴ κατ' ἀρχὴν ἀπευθείας τῶν πολιτῶν ἐκ τῶν ἀποφάσεων τούτων ε) ἡ ὑπαρξὶς οἰκονομικοῦ ρυθμιζόντος τὰς διαφορὰς μεταξύ ὀργανῶν κρατῶν ἢ πολιτῶν καὶ στ) ὁ ἐλεγχὸς τῆς ὅλης λειτουργίας τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐνόταφερομένων λαῶν, οἰα τῆς Κοινοβουλευτικῆς Εὐρωπαϊκῆς Συνελεύσεως.

Ἡ φύσις τῶν Κοινοτήτων τούτων δὲν δύναται νὰ καταταγῆ εἰς τὰς γνωστὰς οἰκονομικὰς ἐνώσεις ἢ ἐνώσεις κρατῶν, διότι προηγεῖται τῶν πρώτων καὶ ἐπεταί τῶν δευτέρων. Ὑπαρξουν στοιχεῖα ἀναφερόμενα εἰς τὰς Συμπολιτείας, ὡς ἡ νομικὴ προσωπικότης καὶ αἱ ἐμειστικὰ ἀρμοσιότητες αὐτῶν ἀλλὰ εἰς τὸ ὁμοσπονδιακὸν κράτος, ὡς ἡ Κοινοβουλευτικὴ Συνέλευσις καὶ τὸ Δικαστήριον καὶ τέλος στοιχεῖα συνήρη εἰς τοὺς οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς, κλασσικοῦ τύπου, ὡς τὸ Συμβούλιον τῶν Ὑπουργῶν.

Βασικὸν δὲ χαρακτηριστικὸν τῶν Κοινοτήτων εἶναι ὁ διάλογος μεταξύ τῶν ὑπερεθνικῶν ὀργανῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν ὑπουργῶν ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ ὁποῖου ἐξαρτᾶται ἄλλοτε ἀπολύτως καὶ ἄλλοτε σχετικῶς ἡ λήψις ἀποφάσεων.

Διὰ τοῦτο ἡ Κοινότης δὲν νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἰδιόμορφος τύ-

πος διακρατικῆς συνεργασίας, εὐρισκόμενος εἰς τὰ πρῶτα βήματα τῆς πολιτικῆς ὀργανώσεως τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης.

§ 4.— ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον καθωρίσθη ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, ὡς τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐννοίας τῆς πολιτείας τὸ ἀρρήκτως συνδεδεμένον μὲ τὰ ἕτερα δύο στοιχεῖα, τὸν λαὸν καὶ τὴν χώραν. Τὰ δύο τελευταῖα ταῦτα στοιχεῖα ἐμφανίζονται ὡς τὸ ἀντικείμενον ἐφ' ὧν ἐπιβάλλεται ἡ πολιτικὴ ἐξουσία. Οὕτω ἐντυθὰ ἐξετάζεται ἡ ἐξουσία τῆς Πολιτείας ὡς ἀσκουμένη:

Ἐπὶ τῶν ἐντὸς τῆς ἐδαφικῆς τῆς περιοχῆς διαβιούντων ἀνθρώπων ἦτοι τῶν πολιτῶν (τοῦ λαοῦ) καὶ ἐπὶ τῆς χωρικῆς ἐκτάσεως ἣτις περικλείεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Πολιτείας, τοῦ ἐδαφικοῦ χώρου.

Α'. Ἐξουσία τῆς Πολιτείας ἐπὶ τῶν Πολιτῶν. Αὕτη ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν κατοίκων τῆς χώρας οἱ ὅποιοι διακρίνονται εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν ἰθαγένειαν τῆς Πολιτείας, ἦτοι τοὺς ἡμεδαποὺς καὶ τοὺς ἀλλοδαποὺς.

1. Ἰθαγένεια καλεῖται ὁ δημοσίου δικαίου ἐνωτικὸς δεσμὸς μεταξὺ προσώπου τινὸς καὶ Πολιτείας. Ἐκάστη Πολιτεία ρυθμίζει τὰ τῆς κτήσεως ἢ ἀπολείας τῆς ἰθαγενείας ὡς καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας ταύτης ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἐν ἰσχύϊ διεθνῶν νομίμων. Μόνον ἡ Πολιτεία δύναται νὰ προσδώσῃ καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ἰθαγένειαν ἥτις ἀνάγεται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Πολιτείας. Οὕτω ἀρθρ. 29 τοῦ Α.Κ. καὶ ἀρθρ. 1 τῆς διεθνοῦς συμβάσεως τῆς Χάγης τοῦ 1940 «ἐκάστη πολιτεία δικαιοῦται νὰ καθορίσῃ διὰ τῆς νομοθεσίας τῆς ποῖοι εἶναι οἱ ἰθαγενεῖς αὐτῆς». Ἡ ἀρμοδιότης ὅμως ἐκάστης Πολιτείας δὲν δύναται νὰ θεσπίσῃ διατάξεις δὲ ὧν νὰ προσβάλῃ τὰ αὐτὰ δικαιώματα ἐτέρων Πολιτειῶν, οὐδὲ νὰ θεσπίσῃ διατάξεις δυναμένas νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κατάχρησις ἐξουσίας. Οὕτω ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία δὲν νομιμοποιεῖται προσδίδουσα τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν εἰς πάντα ἀλλοδαπὸν ἀνερχόμενον ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Βράχου τῆς Ἀκροπόλεως. Πολὺ δὲ περισσώτερον ν' ἀντιβαίνει εἰς συμβατικoὺς κανόνας, γενικοὺς ἢ μερικοὺς, δεσμεύοντας οὕτω τὴν ἐνδιαφερομένην Πολιτείαν.

Ἡ Ἰθαγένεια ἐμφανίζεται ὡς θεσμὸς τόσοσ τοῦ Ἰδιωτικοῦ

ὅσον καὶ τοῦ Δημοσίου Δικαίου ἀνεξαρτήτως ἂν αἱ ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἰθαγένειαν διατάξεις εὐρίσκονται εἰς Κώδικας Ἰδιωτικοῦ δικαίου ἢ εἰς κείμενα νόμων Δημοσίου Δικαίου ἢ ἀκόμη καὶ εἰς εἰδικούς νόμους ὡς συμβαίνει παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Ν.Δ. 3370)55 «περὶ Κώδικος τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας».

Ἐν τῷ Ἰδιωτικῷ Δικαίῳ ἡ ἰθαγένεια λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν πρὸς καθορισμὸν τῆς δικαιοκτητικῆς καὶ δικαιοπρακτικῆς ἰκανότητος τοῦ προσώπου.

Ὡς θεσμὸς τοῦ Δημοσίου Δικαίου ἡ Ἰθαγένεια θεμελιοῦ:

α) Τὴν ἄσκησιν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν Πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἅτινα ἔχουσι κατοχυρωθῆ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἐξ ὧν τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι, β) τὴν προστασίαν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων ὡσάκις ταῦτα δὲν ἐπεκτείνονται καὶ εἰς τοὺς ἀλλοδαπούς. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἡ Ἰθαγένεια ἐξετάζεται ὡς ἐνδιαφέρουσα τὸ Δημοσίον Δίκαιον.

Πλέον δὲ τούτων ἡ Ἰθαγένεια δημιουργεῖ ἀμοιβαίας ὑποχρεώσεις μεταξὺ προσώπων καὶ Πολιτείας. Τὸ πρόσωπον ὀφείλει πύσιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν Πολιτείαν τῆς ὁποίας φέρει τὴν ἰθαγένειαν, ἡ δὲ Πολιτεία ὀφείλει προστασίαν ἐπεκτεινομένην ἰδίως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἰς τὸ πρόσωπον τὸ ὅποιον φέρει τὴν ἰθαγένειαν αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης τῆς προστασίας τῶν ἰθαγενῶν στηρίζεται ἡ διπλωματικὴ προστασία τῶν Ἑλλήνων ὑπῆκόων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Ὁ Ἕλλην ὑπῆκοος δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐκπροσώπους τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ὅπως προστατεύσουν τὴν ζωὴν του, τὴν περιουσίαν του καὶ τὰ συμφέροντά του ἐκ πάσης ἐπιθέσεως καὶ ἐπιβουλῆς τῶν ἀλλοδαπῶν ἀρχῶν καὶ ἐντὸς τῶν διεθνῶν νομίμων. Αἱ δὲ ἐν τῇ ξένη ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ἔχουν ὑποχρεώσεις ὅπως θέσουν εὐθύς ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτῶν προστασίαν τὸν Ἕλληνα ὑπῆκοον.

Διὰ τὴν κτήσιν τῆς Ἰθαγενείας αἱ Πολιτεῖαι ἀκολουθοῦν εἰς τὰς νομοθεσίας τῶν τὰς ἐξῆς ἀρχάς:

α) Ἡ ἀρχὴ τοῦ αἵματος (JUS SANGUINIS) ἢ τῆς καταγωγῆς. Βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης ἡ Ἰθαγένεια μεταβιβάζεται ἐκ τῶν γονέων εἰς τὰ τέκνα, συνδέεται δὲ μετὰ τῆς ἐννοίας τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς ἐθνικότητος. Ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία στηρίζεται κυρίως εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ JUS SANGUINIS καὶ οὕτω διατηρεῖται ὁ δεσμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας μετὰ τῶν τέκνων τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ, διότι ἀνεξαιρέτως τοῦ τόπου τῆς

γεννήσεως αὐτῶν τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων εἶναι Ἑλλη-
νες.

β) Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐδάφους (JUS SOLI) εἶναι ἡ ἐτέ-
ρα ἀρχὴ ἐφ' ἧς βασίζονται πλείσται νομοθεσίαι ἐτέρων Πολιτειῶν.
Αὕτη ἔχει ὡς βάσιν τὴν χωρικὴν κυριαρχίαν ἐκάστης Πολιτείας καὶ
δυνάμει ταύτης ἡ Ἰθαγένεια ἀπονέμεται εἰς τοὺς γεννηθέντας ἐν-
τὸς τῆς χωρικῆς δικαιοδοσίας τῆς πολιτείας. Τὴν ἀρχὴν τοῦ JUS
SOLI ἀκολουθοῦν πολιτεῖαι ποὺ δέχονται μετανάστας καὶ ἔχουν με-
γάλην ἀνομοιογένειαν πληθυσμοῦ καθόσον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον
ἀποκτοῦν εὐκολώτερον λαὸν καὶ δημιουργοῦν ἐθνικὴν συνειδησιν.

Ἡ ἐν λόγῳ ἀρχὴ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἐπικουρικῶς καὶ παρὰ
τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας.

Πλέον τῶν δύο τούτων βασικῶν ἀρχῶν ὑφίστανται καὶ ἕτε-
ραι δύο δευτερεύουσαι ἤτοι α) ἡ ἀρχὴ τῆς οικογενειακῆς ἐνότητος —
μία οικογένεια μία ἰθαγένεια — καὶ β) ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρου ἐκ-
λογῆς τῆς ἰθαγενείας διὰ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως,
τόσον κατὰ τὴν κτῆσιν, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἰθαγενείας.
Εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην θεμελιούται ὁ θεσμὸς τῆς πολιτογραφῆσεως.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἰθαγένεια κατὰ τὸν Κώδικα Ἑλληνικῆς Ἰθαγε-
νείας τοῦ 1955 κτᾶται α) διὰ τῆς γεννήσεως, β) διὰ τῆς νομιμοποι-
ήσεως, γ) δι' ἀναγνωρίσεως, δ) διὰ γάμου ε) δι' ἀναγνωρίσεως
ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ὁμογενῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, στ) διὰ πολιτο-
γραφῆσεως καὶ ζ) διὰ κατατάξεως εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις.

Εἰδικώτερον διὰ τῆς γεννήσεως 1) Ἕλλην εἶναι ἀπὸ τῆς γεν-
νήσεως ὁ ἐξ ἑλληνοῦ πατρὸς γεννηθεὶς, 2) ὁ ἐξ ἑλληνίδος μητρὸς
τεχθεὶς ἐὰν ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶναι ἀπολις, 3) ὁ ἐξ ἑλληνίδος καὶ πα-
τρὸς μὴ νομίμου, 4) ὁ ἐν Ἑλλάδι γεννηθεὶς, ὁ μὴ κτώμενος διὰ
τῆς γεννήσεως ἀλλοδαπὴν ἰθαγένειαν.

Ἡ ἰθαγένεια κτᾶται ἐπίσης διὰ γάμου. Ἡ γυνὴ κατὰ κανόνα
ἀποκτᾶ τὴν ἰθαγένειαν τοῦ συζύγου τῆς. Ἐν Ἑλλάδι ἡ γυνὴ ἀποβάλλει
τὴν ἰθαγένειαν αὐτῆς ἐφόσον προσκτᾶται τὴν ἰθαγένειαν τοῦ συ-
ζύγου τῆς, συμφώνως πρὸς τὴν νομοθεσίαν τῆς χώρας του, δύναται
ὅμως νὰ διατηρήσῃ τὴν ἰθαγένειαν αὐτῆς κατόπιν ρητῆς δηλώσεως.
«Ἀλλοδαπὴ μεθ' Ἑλληνοῦ συζευχθεῖσα γίνεται Ἑλληνίς». Ὁ κα-
νὼν οὗτος ἐπιδέχεται τὴν ἀκόλουθον ἐξαίρεσιν ἂν ἡ ἀλλοδαπὴ
«διατηροῦσα τὴν ἴην κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου κέκτηται ἰθαγένειαν
δηλώσῃ πρὸ ταύτης, ὅτι δὲν θέλει ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἑλληνικαίην.»

Τέλος ἡ ἰθαγένεια κτᾶται διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς κυριαρχίας
ἐπὶ ἐνὸς ἐδάφους, διὰ τῆς ἀσκήσεως ὠρισμένων δημοσίων λειτουρ-
γημάτων καὶ διὰ τῆς πολιτογραφῆσεως.

Ἡ πολιτογράφησις εἶναι πράξις ἐξουσίας τῆς Πολιτείας, διὰ τῆς ὁποίας ἀπονέμεται ἡ ἰθαγένεια εἰς φυσικὸν ἀλλοδαπὸν πρόσωπον ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, καθοριζομένας ἐκάστοτε διὰ τοῦ νόμου. Μεταξὺ αὐτῶν ἡ συνήθης εἶναι ἡ ἐπὶ χρονικὸν διάστημα περαμονὴ τοῦ ἀλλοδαποῦ ἐντὸς τῆς Πολιτείας τῆς ὁποίας αἰτεῖται τὴν διὰ πολιτογραφήσεως ἰθαγένειαν (τριετία ἀπὸ τῆς δηλώσεως).

Ἡ πολιτογράφησις δὲν ἀποτελεῖ δικαίωμα, ἀπλῶς εὐχέρειαν. Ἐναπόκειται δὲ ἡ ἀποδοχὴ τοιαύτης αἰτήσεως εἰς τὴν διακριτικὴν ἐξουσίαν τῆς Πολιτείας.

Ἡ ἀπώλεια τῆς ἰθαγενείας ἐπέρχεται: α) κατ' ἀρχὴν διὰ τοῦ γάμου καὶ τῆς πολιτογραφήσεως εἰς τὴν ξένην χώραν ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, ἢ λόγῳ ἀναδοχῆς δημοσίας ὑπηρεσίας π.ρ. ἀλλοδαπῆ Πολιτείας, β) ἀποβολὴ διὰ δηλώσεως βουλήσεως ἀλλοδαπῆς συζευθείσης ἡμεδαπῶν, γ) διὰ τῆς ἀπωλείας ταύτης ἢ ἔνεκα ἐκπτώσεως, δ) διὰ τῆς ἐπιλογῆς καὶ ε) εἰς ὠρισμένας ξένας νομοθεσίας διὰ παρελεύσεως ὠρισμένων χρονικῶν διαστημάτων διαμονῆς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ἀνάκτησις τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας ἐπέρχεται κατόπιν ἀδείας ἢ διὰ γάμου.

Παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τῆς Ἐπιστήμης ἢ διεθνῆς νομολογία καὶ πρακτικῆ ἀναγνωρίζουν εἰς τὰ νομικὰ πρόσωπα ἰθαγένειαν. Τὸ κριτήριον τῆς ἰθαγενείας εἰς τὰς περισσοτέρας νομοθεσίας εἶναι ἡ ἔδρα τῆς διοικήσεως τοῦ νομικοῦ προσώπου. Γίνονται ἐπίσης δεκτὰ ὡς κριτήρια ὁ τόπος τῆς δημιουργίας αὐτῶν (εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας)· ἐνίοτε δὲ ἡ χώρα τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ὁ ἔλεγχος ὁμῶς τῶν νομικῶν προσώπων γίνεται βάσει οὐσιαστικῶν στοιχείων τῆς παρουσίας ἢ τῆς διοικήσεως αὐτῶν, ἀνεξαρτήτως τῆς ἰθαγενείας αὐτῶν.

2.— Μικτοὶ ὑπήκοοι καὶ ἀπάτριδες. Ἡ θετικὴ σύγκρουσις μεταξὺ δύο ἢ πλείονων νομοθεσιῶν ἀποδεχομένων διάφορα ἢ ἀντίθετα συστήματα κτήσεως τῆς ἰθαγενείας ὀδηγεῖ εἰς διπλὴν ἢ πολλαπλὴν ἰθαγένειαν (π.χ. ὁ γεννηθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς ἐλλήνων εἶναι βάσει τοῦ ἐλληνικοῦ νόμου Ἑλληνας — *JUS SANGUINIS* — βάσει ὁμῶς τοῦ ἀγγλικοῦ νόμου Ἄγγλος — *JUS SOLI*).

Ἡ ἀρνητικὴ σύγκρουσις δύο ἢ πλείονων νομοθεσιῶν στερεῖ πάσης ἰθαγενείας τὸ πρόσωπον καὶ δημιουργεῖ τοὺς ἀπόιδας ἢ ἀπάτριδας. Οἱ μικτοὶ ὑπήκοοι ἀπολαμβάνουν τῆς προστιθείσης ὅλων τῶν

Πολιτειῶν τῶν ὁμοίων κτῶνται τὴν ἰθαγένειαν οἱ ἀπόλιδες προστατεύονται μόνον βάσει τῶν κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου. Εἰς περίπτωσηοιν συγκρούσεως μεταξὺ πλειόνων ἰθαγενειῶν ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων τοῦ δικαίου ὁ νόμος τῆς ἰθαγενείας τοῦ δικάζοντος δικαστοῦ. Εἰς περιπτώοιν ἀρνητικῆς συγκρούσεως ἐφαρμόζεται ὁ νόμος τῆς κατοικίας ἢ τῆς διαμονῆς τοῦ ἀπόλιδος.

3.— Π ρ ο σ τ α σ ί α τ ῶ ν ὑ π η κ ὄ ω ν. Ἡ Πολιτεία κέκτηται ὠρισμένα δικαίωματα ἔναντι τῶν ὑπρκῶν αὐτῆς. Κατὰ κανόνα ἡ ὑπακοὴ εἰς τὰς ἐντολάς τῆς Πολιτείας δεσμεύει τοὺς ὑπρκῶους καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Οὕτω ἡ Πολιτεία δικαιούται ν' ἀξιώσῃ τὴν ἀνάληψιν δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων. Ἐπίσης οἱ πρόξενοι δύνανται νὰ ἐπιβάλλουν ὠρισμένης φορολογίας προσωπικοῦ χαρακτηριστος, ἐνίστε δὲ καὶ ποινάς, ἐφόσον τοῦτο συμβιβάζεται πρὸς τὰ δικαιώματα τῆς ξένης Πολιτείας.

Πᾶσα Πολιτεία κέκτηται τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας τῶν ὑπρκῶν τῆς εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Νομικὴν ὑποχρέωσιν πρὸς προστασίαν ἔναντι τῶν ὑπρκῶν οὐδόλως ἔχει ἡ Πολιτεία. Ἡ προστασία ἄλλοτε ἔχει πολιτικὸν χαρακτῆρα (προστασία τῶν συμφερόντων), ἄλλοτε δὲ νομικὸν χαρακτῆρα (ὑποκατάστασις ἐν τῇ διεδικίῃ τῶν νομικῶν αὐτῶν ἀπαιτήσεων ἔναντι ξένης Πολιτείας).

4.— Ο ἰ ἀ λ λ ο δ α π ο ἰ. Ἡ νομικὴ θέσις τῶν ἀλλοδαπῶν καθορίζεται ὑπὸ τοῦ Δημοσίου Δικαίου. Οὐδεμία ὑποχρέωσις ὑφίσταται ὡς πρὸς τὴν ἀποδοχὴν ἢ ἐγκατάστασιν ἀλλοδαπῶν προσώπων ἐκ μέρους ξένων Πολιτειῶν, ἐκτὸς ἐὰν ὑπάρχῃ πρὸς τοῦτο συμβατικὴ ὑποχρέωσις, π.χ. συνθήκη χορηγοῦσαι δικαιώματα ἐμπορίου, ἐργασίας κ.τ.λ. Ἐπίσης δικαίωμα μεταναστεύσεως ἀλλοδαπῶν ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν περιπτώσεων τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τῆς νομοθεσίας ἐκάστης ἐνδιαφερομένης Πολιτείας.

Κατὰ κανόνα ἡ Πολιτεία ὑποχρεούται νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς ἓνα MINIMUM δικαιωμάτων ἰδιωτικοῦ δικαίου, εἴτε ἐπὶ τῷ ὄρει τῆς ἀμοιβαιότητος εἴτε μῆ. Ἡ ἄρνησις παντὸς δικαιώματος εἰς τὴν ἀλλοδαπὸν ἀντιβαίνει πρὸς τὰ διεθνή νόμματα καὶ δημιουργεῖ τὴν διεθνή εὐθύνην τῆς Πολιτείας.

α) Ὁ ἐλλληνικὸς νόμος καθιεροῖ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξομοιώσεως τῶν ἀλλοδαπῶν πρὸς τοὺς

ἡμεδαποὺς ἄνευ τοῦ ὄρου τῆς ἀμοιβαιότη-
τος (Ἄρθρ. 13 Α.Ν. 1856, Ἄρθ. 4 Ἀστικοῦ Κώδικος).

Ἡ ἐξομοίωσις τῶν ἀλλοδαπῶν πρὸς τοὺς ἡμεδαποὺς ἀφορᾷ τὰς σχέσεις ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἢτοι τὸ δικαίωμα τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου καὶ τῆς Πολιτικῆς καὶ Ποινικῆς Δικονομίας. Ἐξαιροῦνται τῆς ἐξομοιώσεως οἱ ἀλλοδαποί: α) Ὡς πρὸς τὰ πολιτικά δικαιώματα, π.χ. ἐκλέγειν, ἐκλέγεσθαι, συνεταιρίζεσθαι κτλ. Ἀντιθέτως ἀπολαμβάνουν πλήρως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Συντάγματος, β) ὡς πρὸς τὰς προβλεπομένας ἐξαιρέσεις ὑπὸ τοῦ συμβατικοῦ δικαίου, π.χ. κυριότης οἰκοπέδων καὶ ἀκινήτων εἰς παραμεθορίους περιοχάς, ἄσκησις ἀκτοπλοΐας ἢ ὠρισμένων ἐπαγγελμάτων κτλ. δ) ὡς πρὸς τὸ εὐεργέτημα παρ' ἀλλοδαποῦ ἐνάγοντος JUDICATUM SOLVI, διὰ τὴν ἐν περιπτώσει ἥττης του κάλυψιν τῶν δικαστικῶν ἐξόδων τοῦ ἐναγομένου ἡμεδαποῦ.

Κατ' ἀρχὴν οἱ ἀλλοδαποὶ δὲν δύνανται νὰ ἀσκῶσιν πλείονα δικαιώματα τῶν ἡμεδαπῶν. Ἐπίσης εἰς περιπτώσιν ἀνίσου μεταχειρίσεως μεταξὺ ἀλλοδαπῶν, εἰς βάρος ὠρισμένης ἰθαγενείας, τοῦτο ἀποτελεῖ ἀδίκημα διεθνoῦς δικαίου, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ περιπτώσεως ἀντιποίνων.

Τὰ ἀλλοδαπὰ νομικὰ πρόσωπα κατὰ τινὰ γνῶμην στεροῦνται διεθνoῦς ὑποστάσεως ἐφόσον δὲν τύχουν ἀναγνωρίσεως ὑπὸ τῶν ἀλλοδαπῶν Πολιτειῶν, κατ' ἄλλην κέκτηνται ἰκανότητα δικαίου ἐφόσον συνεστήθησαν νομίμως, ἢ δὲ δρᾶσις αὐτῶν περιορίζεται: α) ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ τῶν θεσμοῦ, β) ὑπὸ τῶν διατάξεων περὶ ἀλλοδαπῶν φυσικῶν προσώπων ἢ εἰδικῶν περιοριστικῶν διατάξεων, ὡς πρὸς τὰ νομικὰ πρόσωπα καὶ γ) ἢ ἰκανότητος αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἰκανότητος τῶν ἡμεδαπῶν νομικῶν προσώπων. Ἐν Ἑλλάδι προεβλέπετο εἰδικὸν καθεστῶς διὰ τὰς ἀλλοδαπὰς ἀνωνύμους ἐταιρείας, ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ρητῆς ἀναγνωρίσεως αὐτῶν (Ν. τῆς 10 Αὐγούστου 1861 τροποποιηθεὶς διὰ τοῦ Ν. τῆς 13 Μαρτίου 1881). Ἦδη ὁ Νόμος οὗτος κατηργήθη ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ Εἰσαγωγικοῦ Νόμου τοῦ Α.Κ., διὰ τοῦ ἄρθρου 10 δὲ τοῦ Α.Κ. ὠρίσθη ὅτι τὰ νομικὰ πρόσωπα ἔχουν τὴν ἰκανότητα ἢν τὸ δίκαιον τῆς ἐδρας αὐτῶν ἀναγνωρίζῃ εἰς αὐτά. Οὕτω οὐδεμίαν πλεονάζουσαν ἀπαιτεῖται διὰ τὴν δρᾶσιν ἀλλοδαποῦ νομικοῦ προσώπου ἐν Ἑλλάδι καὶ ταῦτα ἐξομοιώθησαν πρὸς τὰ ἡμεδαπὰ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἐξομοίωσε τοὺς ἄλλοδαποὺς πρὸς τοὺς ἡμεδαποὺς καὶ ἐξ ἀπόψεως δικονομικοῦ δικαίου. Οὕτω διὰ τοῦ ἄρθρου 126 τοῦ Εἰσαγ. Νόμου τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος ὠρίσθη ὅτι «Οἱ ἄλλοδαποὶ ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἡμεδαπῶν δικαστηρίων δυνάμενοι νὰ ἐναγάγωσιν ἢ νὰ ἐναχθῶσιν ὡς καὶ οἱ ἡμεδαποὶ κατὰ τὰς περὶ δωσιδικιῶν κεκείμενας διατάξεις.»

β) Ἡ ἐλευθερία κινήσεως τῶν ἄλλοδαπῶν περιορίζεται ὑπὸ τοῦ δικαιώματος τῆς μὴ ἀποδοχῆς καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπελάσεως τῶν ἄλλοδαπῶν.

Ὁ Ν. 4310 ἄρθρ. 4 προβλέπει τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ Πολιτεία δικαιούται νὰ ἀσκήσῃ τὰ δύο ἀνωτέρω δικαιώματα: α) εἰς περιπτώσιν παθήσεως τῶν φρενῶν ἢ μολυσματικῆς νόσου, β) κατὰ δίκης δι' ἀδίκημα δικαιολογῶν τὴν ἐκδοσιν, γ) ἐὰν ἔχῃ ἀπελαθῆ, δ) ἐὰν στερεῖται μέσων συντηρήσεως, ε) ἐὰν τυγχάνῃ ὑποπτος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους, στ) ἐὰν προτίθεται νὰ ἐργασθῆ χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀποκτήσῃ σχετικὴν ἄδειαν.

γ) Ἡ ἐκδόσις εἶναι πρᾶξις Πολιτείας τινός, διὰ τῆς ὁποίας αὕτη παραδίδει πρόσωπον διαμένον ἐν τὸς τοῦ ἐδάφους τῆς εἰς ἄλλην Πολιτείαν, ἄρμοδίαν διὰ νὰ δικάσῃ αὐτό.

Τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως ἀνήκει εἰς τὴν διακριτικὴν ἐξουσίαν ἐκάστης Πολιτείας. Οὐδεμία ὑποχρεωσις ὑφίσταται διὰ τὴν Πολιτείαν ἐκτός ἐὰν ρητῶς προβλέπεται ὑπὸ συμβατικῆς διατάξεως. Κατ' ἀρχὴν ἡ ἐκδοσις πραγματοποιεῖται βάσει ἐιδικῆς συνθήκης, ἢ ὅποια ἀναφέρει ἐνδεικτικῶς τοὺς λόγους τοὺς δικαιολογούντες τὴν αἴτησιν περὶ ἐκδόσεως καὶ γενικῶς τὴν ἀκολουθητέαν διαδικασίαν.

Κατ' ἐξαιρέσιν ὠρισμέναι Πολιτείαὶ προβαίνουν εἰς τὴν ἐκδοσιν ἄνευ συμβατικῆς υποχρεώσεως, π.χ. Ὁλλανδία.

Πρόσωπα, ἅτινα δὲν ὑπόκεινται εἰς ἐκδόσιν: α) οἱ ἡμεδαποὶ, ἀντιθετος ἄποψις ἐπικρατεῖ εἰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ Ἀγγλίαν, β) οἱ πολιτικοὶ ἐγκληματίαι διὰ πράξεις κατὰ τῆς Πολιτείας καὶ τῶν ὀργάνων τῆς. Δυσκολαὶ γεννῶνται περὶ τῶν «μικτῶν ἀδικημάτων», τὰ ὅποια κατ' ἀρχὴν ἐξομοιοῦνται πρὸς τὰ πολιτικά, γ) οἱ κατηγορούμενοι δι' ἀδικήματα τύπου θρησκευτικοῦ χροακτηροῦ καὶ λιποταξίας ἀπὸ τὸν στρατόν. Ἀντιθέτως ἐκδίδονται οἱ νῦται οἱ ὅποιοι ἐγκατέλειψαν τὸ σκάφος τῶν εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν (Ἑλληνοἰσπανικὴ σύμβασις 23 Σεπτεμβρίου 1926). Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρετηρήθη προσπάθεια ἐπεκτάσεως τοῦ

δικαιώματος τῆς ἐκδόσεως καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «ἀντικονωνικῶν ἀδικημάτων».

Ὁ ροὶ ἐκδόσεως καὶ διαδικασίας. Κατὰ κανόνα ἡ ἐκδοσις προϋποθέτει τὴν τιμωρίαν τοῦ ἀδικήματος τόσον ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τῆς Πολιτείας πρὸς τῆς ὁποίας ζητεῖται ἡ ἐκδοσις ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τῆς αἰτούσης Πολιτείας. Ἡ αἴτησις διαβιβάζεται διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ, ἡ δὲ ἀπόφασις λαμβάνεται ἄλλοτε μὲν ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων.

Ἐν Ἑλλάδι ὁ Νόμος τῆς 7 Φεβρουαρίου 1904 ἀν' θέτει εἰς τὰ δικαστήρια νὰ γνωμοδοτήσουν ἐπὶ τῆς αἰτήσεως περὶ ἐκδόσεως. Εἰς περίπτωσιν ἀπορρίψεως τῆς αἰτήσεως ἡ γνώμη τοῦ Συμβουλίου Ἐφετῶν, ὡς ἀρμοδίου ὄργανου εἶναι ὑποχρεωτική, ἀντιθέτως εἰς περίπτωσιν ἀποδοχῆς τῆς αἰτήσεως, ὁ Ὑπουργὸς ἔχει δικαίωμα νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκδοσιν ἢ ν' ἀρνηθῇ ταύτην. Τὸ Συμβούλιον τῶν Ἐφετῶν οὐδέποτε ἐξετάζει τὸ κατ' οὐσίαν βάσιμον τῆς ἀναφερομένης κατηγορίας. Εἰς ἄλλα κράτη ἡ συμμόρφωσις πρὸς ἀρνητικὴν ἢ θετικὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου εἶναι ὑποχρεωτική εἰς ἄλλα δὲ ἡ διαδικασία τῆς ἐκδόσεως εἶναι καθαρῶς διοικητική.

Εἶναι γενικῶς παραδεκτὸν ὅτι ὁ ἐκδοθεὶς δὲν δύναται νὰ δικασθῇ παρὰ διὰ τὰς πράξεις ἐκείνας διὰ τὰς ὁποίας ρητῶς ἐξητήθη ἡ ἐκδοσις αὐτοῦ, ἐκτὸς ἂν δοθῇ εἰδικὴ πρὸς τοῦτο ἀδεία ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας ἢ ὁποία προέβη εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ κατηγορουμένου.

Β' Ἐξουσία τῆς Πολιτείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους

Ἡ χώρα εἶναι τὸ ἀντικείμενον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάστη Πολιτεία ἀσκεῖ ἐξουσίαν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς.

Κατὰ τὸν δοθέντα ὄρισμὸν εἰς τὴν χώραν περιλαμβάνονται ἡ χερσαία περιοχὴ ἢτοι ἔδ. φος καὶ ὑπέδαφος, ἡ ὑδατίνη περιοχὴ καὶ ὁ ἐναέριος χώρος.

Ἡ ἐξουσία τῆς Πολιτείας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀσκεῖται ἐν εἴδει IMPERIUM, ἐφ' ὅλων τῶν προσώπων τῶν περιλαμβανομένων ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐδαφικῆς αὐτῆς περιοχῆς, ἐξαιρουμένων τῶν φυσικῶν καὶ νομικῶν προσώπων τὰ ὁποία ἀπολαμβάνουν εἰδικῶν προνομίων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου.

Ἡ φύσις τῆς Πολιτικῆς ἐξουσίας παραμένει ἡ ἴδια εἴτε αὐξήθη εἴτε ἐλαττωθῇ ἡ ἐδαφικὴ αὐτῆς περιοχὴ, ἀσκεῖται δὲ κατ' ἀρχὴν ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνης Πολιτείας.

Ἐπὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ δικαιώματος ἐπ' αὐτοῦ τῆς Πολιτείας πλείστα ὅσα θεωρία ἀνεπτύχθησαν, χωρὶς νὰ διασφαλισθῇ ὁμοφωνία εἰς τὴν Ἐπιστήμην.

Τὸ θετικὸν δίκαιον περιέχει κανόνας ἀνιφερομένους εἰς τὸν τρόπον κτήσεως καὶ ἀπολείας τοῦ ἐδάφους. Ἄλλοι μὲν δύναται νὰ εἶναι φυσικοί, (γεωλογικαὶ μεταβολαί) ἄλλοι δὲ καθαρῶς νομικοί, θεμελιούμενοι εἰς τὴν βούλησιν τῶν Πολιτειῶν.

Ἡ μεταβολὴ τῆς κυριότητος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους συνεπάγεται νομικὰς συνετείας διὰ τὰ πράγματα, τοὺς κατοίκους, τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, τὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων.

Ἡ ἔκτασις τῆς χώρας καθορίζεται ὑπὸ τῶν συνόρων, τὰ ὅποια εἶναι φυσικὰ ἢ τεχνητὰ. Τὰ φυσικὰ σύνορα εἶναι τὰ ὄρη, οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ λίμναι, τὰ τεχνητὰ εἶναι συμβατικά καὶ διακρίνονται διὰ τεχνητῶν σημείων.

Ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ τῶν συνόρων διὰ τὰ ὄρη θεωρεῖται ἡ κορυφὴ τῶν ὄρεογραμμῶν, διὰ τοὺς πλωτοὺς ποταμοὺς τὸ μέσον τοῦ ρεῖθρου καὶ διὰ τοὺς μὴ πλωτοὺς ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ τῶν ὑδάτων. Ὡς πρὸς τὰς λίμνας ἀμφισβητεῖται ἡ γραμμὴ διαχωρισμοῦ τῶν ὑδάτων ὡς σύνορον.

1.— Χερσαία περιοχὴ. Εἰς τὴν ἑδαφικὴν χερσαίαν περιοχὴν περιλαμβάνεται τὸ ἔδαφος (ἢ γῆ), ὠρισμένα τμήματα τὰ ὅποια περιστοιχίζονται ἀπὸ ἑδάφη ἀνήκοντα εἰς ἄλλοδαπὰς Πολιτείας, αἱ νῆσοι καὶ αἱ ἀποικίαι.

Πρόσκτησις ἢ ἀπόλεια τοῦ ἐδάφους.— Οἱ τρόποι ἐπέκτασεως ἢ ἀποχωρήσεως τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας εἶναι δύο εἰδῶν, πρωτότυποι καὶ παράγωγοι. Καὶ εἰς μὲν τοὺς πρώτους περιλαμβάνεται ἡ προσαύξησις καὶ ἡ κατάληψις, εἰς δὲ τοὺς δευτέρους ἡ προσάρτησις, ἡ ἐκχώρησις καὶ ἡ κατακύρωσις.

α) Προσαύξησις κλεῖται ἡ αὔξησις τῆς ἑδαφικῆς περιοχῆς, συνετεία φυσικῶν γεγονότων (προσχώσεις, σχηματισμοὶ νήσων) ἢ τεχνητῶν ἔργων (ἀποξήρανσις λιμνῶν).

β) Κατάληψις εἶναι ἡ ἐπέκτασις τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας ἐπὶ ἑδάφους, τὸ ὅποιον εἴτε ἐθεωρεῖτο ὡς ἀποικία, εἴτε δὲν ὑπῆγετο εἰς οὐδεμίαν πρότερον ἐξουσίαν.

Ἡ ἐγκυρότης τῆς κατάληψεως προϋποθέτει αα) ἰκανότητα πρὸς κατάληψιν μόνον αἱ Πολιτεῖαι κέκτηνται τὴν ἰκανότητα ταύτην. οὐδέποτε οἱ ἰδιῶται, ββ) πρόθεσιν πρὸς κατάληψιν καὶ ἄσκησιν ἐξουσίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ANIMUS γγ) πραγματικὴν κατάληψιν CORPUS, καὶ οὐχί θεωρητικὴν ἢ συμβολικὴν καὶ δδ) ἀναγγελίαν πρὸς τὰς ἄλλας Πολιτείας, ὅποτε καθίσταται ἀπρόσβλητον τὸ δικαίωμα

τοῦ καταλαμβάνοντος καὶ προσατεύεται τὸ δικαίωμα τῆς προτεραιότητος.

γ) Π ρ ο σ ἄ ρ τ η σ ι ς εἶναι ἡ νομικὴ πράξις, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ τὴν κ τ ἄ κ τ η σ ι ν, μετὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ὑποταγὴν τοῦ κατακτηθέντος διὰ τῆς ὁποίας προσκτᾶται νέα ἐδαφικὴ περιοχὴ καὶ ἐπιφέρει τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας.

δ) Ἐ κ ῶ ρ η σ ι ς εἶναι ἡ πράξις διὰ τῆς ὁποίας Πολιτεία τις παραχωρεῖ εἰς ἄλλην τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἐξουσίαν ἐπὶ ἐδαφικῆς τινος περιοχῆς βάσει συμβατικῆς ὑποχρεώσεως.

ε) Κ α τ α κ ῦ ρ ο σ ι ς καλεῖται ἡ πράξις διὰ τῆς ὁποίας παραχωροῦνται ἐδάφη εἰς Πολιτείαν τινὰ δι' ἀποφάσεως ὁμάδος Πολιτειῶν ἢ διεθνoῦς ὀργάνου ἢ διεθνoῦς δικαστηρίου, π.χ. πράξεις συνεδρίων τῆς Βιέννης, Βερολίνου κτλ.

στ) Ἡ χρησιμικησία δύνатаи κατ' ἀρχὴν γ' ἀποτελέσει τίτλον προσκτήσεως ἐδαφικῆς περιοχῆς κατόπιν μακροχρονίου καὶ ἀδιακόπου κατοχῆς.

2.— Π ο τ α μ ῖ α π ε ρ ι ο χ ῆ. Ἡ ποταμία ἐδαφικὴ περιοχὴ περιλαμβάνει δύο κατηγορίας ποταμῶν, τοὺς ἐθνικοὺς καὶ τοὺς διεθνεῖς. Οἱ πρῶτοι ἔχουν τὰς πηγὰς καὶ τὰς ἐκβολὰς αὐτῶν ἐντὶς τῆς ἐδαφικῆς ἐξουσίας μιᾶς καὶ μόνης Πολιτείας, οἱ δεῦτεροι, διασχίζον ἢ διαχωρίζουν δύο ἢ πλείονας Πολιτείας, τυγχάνουσιν δὲ πλωτοὶ ἀπὸ τὰς πηγὰς μέχρι τῶν ἐκβολῶν αὐτῶν.

Οἱ ἐθνικοὶ ποταμοὶ ὑπάγονται κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν τῆς παροχθίου Πολιτείας, χωρὶς τοῦτο νὰ συνεπάγηται ἀναγκαστικῶς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ναυσιπλοΐας εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς, ἔστω καὶ ἂν εἰδικὰ προνόμια διαφύλασσονται διὰ τοὺς ὑπηκόους τῆς παροχθίου Πολιτείας.

Οἱ διεθνεῖς ποταμοὶ ὑπάγονται εἰς τὸ καθεστῶς τῆς ἐλευθερίας τῆς ναυσιπλοΐας, τὸ ὁποῖον ἐπεβλήθη διὰ τῆς ἀπὸ 19 Ἀπριλίου 1921 συμβάσεως τῆς Βαρκελώνης. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς ναυσιπλοΐας διήλθε διὰ μέσου τῶν αἰῶνων διὰ διαφόρων σταδίων.

Τὰ κ α θ ε σ τ ῶ ς τ ῶ ν λ ι μ ν ῶ ν ὑπάγεται κατ' ἀρχὴν εἰς τοὺς ἰδίους ἢ προμοίους κανόνας, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπάγονται οἱ ποταμοί.

α) Αἱ λίμναι αἱ συγκοινωνοῦσαι μὲ τὴν θάλασσαν διὰ πλωτῆς ὁδοῦ διεθνoῦς ἐνδιαφέροντος ὑπάγονται κατὰ κανόνα εἰς τὸ καθεστῶς τῶν διεθνῶν ποταμῶν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας ναυσιπλοΐας.

β) Αἱ λίμναι αἱ ὁποῖαι δὲν συγκοινωνοῦν μετὰ τῆς θαλάσσης,

εφόσον περιβάλλονται ὑπὸ ἐδάφους μιᾶς καὶ μόνης Πολιτείας ἀνήκουν κατὰ κανόνα εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν αὐτῆς.

3.— Ἡ αἰγιαλίτις ζώνη ἢ χωρικὰ ὕδατα εἶναι τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς θαλάσσης, τὸ ὁποῖον περιβρέχει τὰ παράλια πολιτείας τινὸς καὶ σχηματίζει ἐνδιάμεσον ζώνην μεταξὺ παραλίων καὶ ἀνοικτῆς θαλάσσης καὶ τὸ ὁποῖον διὰ λόγους ἀσφαλείας, ὑγιεινῆς καὶ δημοσιονομικοῦς, ὑπακούει εἰς εἰδικὸν νομικὸν καθεστῶς, καθοριζόμενον συνήθως ὑπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν διεθνῶν νομίμων.

α') Ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης ἢ ἐπιστήμη διχάζεται. Κατὰ τὴν μὲν. ἡ αἰγιαλίτις ζώνη ἀποτελεῖ προέκτασιν τῆς χερσαίας περιοχῆς καὶ συνεπῶς ὑπάγεται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν τοῦ παρακτίου κράτους, πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ἐπιβαλλομένων περιορισμῶν. Κατὰ τὴν δὲ, τὰ χωρικὰ ὕδατα ἀποτελοῦν τμήμα τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης εἰς τὸ καθεστῶς τῆς ὁποίας ὑπάγονται ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς ἀναγνωρίσεως ὀρισμένων προνομίων εἰς τὰς παρακτίους Πολιτείας.

Τὸ θέμα δὲν εἶναι μόνον θεωρητικόν. ἐνέχει ἐπίσης μεγάλην πρακτικὴν σημασίαν, διότι ἐκ τῆς ἀποδοχῆς τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἐκ τῶν ἀπόψεων καθιεροῦται τὸ τεκμήριον ἢ μὴ ὑπὲρ τῆς γενικῆς ἀρμοδιότητος τῆς παρακτίου Πολιτείας.

Ἡ Συνδιάσκεψις τῆς Χάγης τοῦ 1930 ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς πρώτης ἀπόψεως, ἐξομοιοῦσα τὴν αἰγιαλίτιδα ζώνην πρὸς τὸ ἔδαφος τῆς παρακτίου Πολιτείας. Γεγονὸς παρὰ ταῦτα παραμένει, ὅτι ἡ ἐξουσία τῆς παρακτίου Πολιτείας εἶναι ἰδιότυπος, διότι οὔτε IMPERIUM οὔτε DOMINIUM δύναται ὑπὲρ αὐτῆς νὰ ἐπικαλεσθῇ, ἀπλῶς πρόκειται περὶ πολιτικῆς ἐξουσίας περιορισμένης μορφῆς, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ.

β') Ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης δὲν ὑπάρχει διεθνῆς ἐθιμικὸς ἢ συμβατικὸς κανὼν καθορίζων ταύτην. Διάφοροι ἀπόψεις ὑπεστηρίχθησαν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θέματος. Γίνεται δεκτόν, ὅτι ἡ αἰγιαλίτις ζώνη περιλαμβάνει κατ' ἀρχὴν τὴν θαλασσίαν περιοχὴν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ παρακτίου Πολιτεία δύναται ἀπὸ ξηρᾶς νὰ δεσπόζη αὐτῆς (HUGO GROTIUS). Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ παρελθὸν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ ἔκτασις μέχρι τοῦ σημείου ὅπου ἠδύνατο νὰ φθάσῃ ἡ βολὴ τηλεβόλου ἢ ὁ ὀπτικὸς ὄριζον.

Τὸ θετικὸν δίκαιον καθορίζει τὴν ἔκτασιν τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης ἀπὸ τριῶν ναυτικῶν μιλίων μέχρι δέκα ἢ δώδεκα ἀνα-

λόγως τῶν ἐιδικῶν συνθηκῶν ἐκάστης Πολιτείας. (Ἀγγλία, Γερμανία, 3 μίλια, Σκανδιναϊκὰ κράτη 4 μ., Ἰταλία, Πορτογαλία, Ἰσπανία 6 μ., Ρωσία 12 μ.).

Ἡ ἔκτασις ἄρχεται ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς κατωτάτης στάθμης τῆς ἀμπώτιδος. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὑπάρχουν νῆσοι οὐχὶ πέραν πᾶν χωρικῶν ὑδάτων, τότε ἡ αἰγιαλίτις ζώνη ἄρχεται ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῶν νήσων, ἄλλως αἱ νῆσοι θεωροῦνται ὡς ἰδιαιτέρα ἡπειρος καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν παραλίων τῆς Πολιτείας μεσολαβεῖ τὸ καθεστὼς τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης.

Κατὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα ὁ Ν. 230)1936 ὁρίζει τὴν ἔκτασιν τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης εἰς 6 ναυτικά μίλια, πλὴν τῶν ἐιδικῶν περιπτώσεων, ὅποτε ἡ ἔκτασις ὁρίζεται μεγαλύτερα ἢ μικροτέρα τοῦ ὁρίου τούτου (ἀπαγόρευσις τοῦ διάπλου τῶν πλοίων διὰ λόγους ἀσφαλείας εἰς ἔκτασιν 12 μιλίων). Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις πρὸς ἀλλοίωσιν διπλωματικὰς παραστάσεις ἐκ μέρους τῶν ναυτικῶν Δυνάμεων.

Τὸ Νομικὸν καθεστὼς τῶν χωρικῶν ὑδάτων συνεπάγεται ὠρισμένα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις.

α) Τὸ δικαίωμα τῆς ἀβλαβοῦς διελέυσεως ἀνήκει εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα πάσης ἐθνικότητος καὶ εἰς τὰ πολεμικά.

β) Τὸ δικαίωμα τῆς ἀστυνομίας ὑπὸ τοῦ παρακτίου κράτους ἀποβλέπει εἰς τὸν σεβασμὸν τῆς οὐδετερότητος αὐτοῦ, εἰς τὴν ἄσκησιν τελωνειακῆς ἐπιβλέψεως, κρατήσεως, ἐπιβολῆς κυρώσεων, ἐξαιρουμένων τῶν πολεμικῶν πλοίων.

γ) Τὸ δικαίωμα ἀκτοπλοΐας καὶ ἀλιείας ἀνήκει κατ' ἀρχὴν ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς ὑπηκόους τῆς παρακτίου Πολιτείας.

Ἡ ἀλιεία πάσης φύσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιτρέπεται εἰς ἀλλοδαπὰ πλοῖα ἀνεξαρτήτου ἐθνικότητος, ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος (Ν. 652)1915).

δ) Ἡ δικαιοδοσία ποινικὴ καὶ ἀστικὴ τῆς παρακτίου Πολιτείας ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν πράξεων, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χώραν ἐντὸς τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης. Ἐξαιροῦνται τῆς ποινικῆς δικαιοδοσίας τὰ διερχόμενα τὴν ζώνην ταύτην πλοῖα, ἐκτὸς ἐὰν α) αἱ συνέπειαι τοῦ ἀδικήματος ἐπεκτείνωνται πέραν τοῦ πλοίου ἢ διαταράσσουν τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ β) ἐὰν ζητηθῇ ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου ἢ συνδρομῇ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν.

4.—Ὁρμοὶ Κόλποι καὶ Λιμένες. Τὸ καθεστὼς τῶν
ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ — Σ. Καλογεροπούλου — Στράτη 4

ὁρμον καὶ τῶν κόλπων δὲν ὑπάγεται εἰς γενικῶς παραδεδεγμένους κανόνας.

Κατ' ἀρχὴν ὑποστηρίζεται ὅτι ὁσάκις οἱ ὅμοιοι καὶ οἱ κόλποιο εἶναι μικρᾶς ἐκτάσεως κατωτέρως τῶν δέκα μιλίων ὑπάγονται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν τῆς παρακτίου Πολιτείας.

Οἱ λιμένες ἀνήκουν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν τῆς παρακτίου Πολιτείας. Τοῦτο οὐδὲν ὁμολογῶνται τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς εἰσοδοῦ εἰς τοὺς λιμένας τῶν ἐμπορικῶν ἀλλοδαπῶν πλοίων. Ἀντιθέτως «κατὰ γενικὸν κανόνα ἢ εἰσοδος εἰς τοὺς λιμένας εἶναι ἐλευθέρη εἰς τὰ ξένα πλοία», πλὴν τῶν περιορισμῶν, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ ἐπιβάλλωσιν ἐπὶ τι χρονικῶν διάστημα καὶ διὰ λόγους ἀσφαλείας ἢ ὑγιεινῆς.

5.— Ἡ ἀνοικτὴ θάλασσα ὑπάγεται εἰς τὸ καθεστῶς τῆς «ἐλευθερίας τῶν θαλασσῶν». Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀπὸ αἰῶνων διατυπωμένη ὡς κατὸν τοῦ φυσικοῦ δικαίου ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης (GROTIUS, MARE LIBERUM, 1609) ἐπεκράτησεν εἰς τὸ θετικὸν δίκαιον καὶ ἀποτελεῖ γενικῶς παραδεδεγμένον κανόνα.

Ἡ ἀνοικτὴ θάλασσα δὲν εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν οὐδεμιᾶς Πολιτείας, ἀντιθέτως δὲ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν ὅλων τῶν Πολιτειῶν ἐν πλήρει ἰσοτιμίᾳ. Δὲν εἶναι RES NULLIUS, ἐπιδεκτικὴ κατάληψως, ἀλλὰ RES COMMUNIS USUS.

Ἡ ἐλευθερία τῶν θαλασσῶν δὲν συνεπάγεται τὴν ἀποδοχὴν ἀναρχικοῦ καθεστώτος ἀλλὰ ἐλευθερίαν χρήσεως ρυθμιζομένην ὑπὸ τῶν κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου.

α) Ἐλευθερία ναυσιπλοΐας. Πᾶσα Πολιτεία ἔχει δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν ναυτιλίαν διὰ τῶν πλοίων αὐτῆς, τὰ ὅποια «ὡς πλωτὸν ἔδαφος» ὑπάγονται εἰς τὴν γενικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Πολιτείας, τῆς ὁποίας φέρουν τὴν σημαίαν.

β) Εἰς οὐδεμίαν δικαιοδοσίαν ποινικὴν ἢ ἀστικὴν ὑπόκεινται τὰ ἐν τῇ ἀνοικτῇ θαλάσῃ πλοία. Πλὴν τῆς τοῦ Κράτους τοῦ ὁποίου φέρουν τὴν σημαίαν. Δυνάμει τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας τῶν θαλασσῶν, δηλαδὴ τῆς ἀπουσίας πάσης ἐδαφικῆς κυριαρχίας ἐν ἀνοικτῇ θαλάσῃ, οὐδὲν κράτος δικαιούται νὰ ἐνεργῇ οἷασδήποτε πράξεις δικαιοδοσίας ἐπὶ ξένων πλοίων. Ἡ ἀπαγόρευσις πράξεων δικαιοδοσίας ἐπὶ ξένων πλοίων ἐν ἀνοικτῇ θαλάσῃ δὲν συνεπάγεται ἀναγκαστικῶς καὶ τὴν καθ' ἑλπίαν ἀναρμοδιότητα τῶν Πολιτειῶν.

γ) Ἐλευθερία ἀλιείας. Ἡ συμμετοχὴ πάσης Πολι-

τείας εἰς τὴν ἀλειάν εἶναι ἐλευθέρᾳ. οὐδεμία πολιτεία δύναται νὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἀσκήσιν τοῦ δικαιώματος τούτου.

δ) Δικαίωμα τοποθετήσεως κ α λ ω δ ί ω ν. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀνήκει εἰς πᾶσαν Πολιτείαν.

6.— Ἡ ἐναέριος περιοχὴ περιλαμβάνει τὸ τμήμα ἀέρος, τὸ εὐρισκόμενον ὑπεράνω τῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς τῆς Πολιτείας καὶ τῶν χωρικῶν αὐτῆς ὑδάτων.

Ὁ ὑπεράνω τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης ἐναέριος χώρος ὑπακούει εἰς τοὺς ἀνωτέρω κανόνας, ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίσταται ἀντίθετος συμβατικὴ διάταξις. Ὡς πρὸς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης καὶ τὸ ὑπέδαφος αὐτῆς αἱ γνώμαι διχάζονται, γίνεται πάντως δεκτόν, ὅτι τὰ τμήματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν κτίσματα ἀνήκουν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῆς Πολιτείας, ἢ ὁποία κατεσκεύασε ταῦτα. Σήμερον δημιουργοῦνται κανόνες τόσον διὰ τὸν βυθὸν ἐφόσον φυσικὸς πλοῦτος καὶ ἔργα ὑπάρχουν ἐπ' αὐτοῦ, ὅσον καὶ διὰ τὸ ὑπέδαφος τοῦ βυθοῦ ἔνθα ἀνακαλύπτονται μέταλλα, πετρέλαια κλπ.

Εἰς τὸ θετικὸν δίκαιον ἐπεκράτησε ἡ ἄποψις τῆς ἀποκλειστικότητος τῆς Πολιτείας εἰς τὰς ἄνωθεν αὐτῆς τμήματα ἀέρος.

Ἡ Σύμβουσις τῶν Παρισίων τῆς 13 Ὀκτωβρίου 1919 ἀναγνωρίζει ὅτι: «ἐκάστη Δύναμις ἔχει τὴν πλήρη καὶ ἀποκλειστικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους αὐτῆς κειμένης ἀτμοσφαιρικῆς ἐκτάσεως».

Παρὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην, ὑπάρχουν γενικοὶ καὶ συμβατικοὶ κανόνες προστατεύοντες τὴν διεθνή ἀεροπλοΐαν ὑπὸ τὸν περιορισμὸν τῆς προστασίας τῆς Πολιτείας τοῦ ἐδάφους.

Τέλος μετὰ τὴν κατακτῆσιν τοῦ διαστήματος, εἰδικὴ νομικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ο.Η.Ε. μελετᾷ τοὺς νέους κανόνες, οἱ ὁποῖθα ρυθμίζουν τὰς σχέσεις ἐν τῷ διαστήματι, καθὼς καὶ τὰ δικαιώματα τῶν κρατῶν τὰ ὁποῖα τυχὸν φθάσουν μέχρις ἄλλων πλανητῶν.

101/ § 5.— ΓΕΝΕΣΙΣ, ΕΔΑΦΙΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

1. Γένεσις καὶ ἀναγνώρισις τῶν Πολιτειῶν. Ἡ Πολιτεία δημιουργεῖται ὅταν συνυπάρξουν τὰ τρία αὐτῆς συστατικὰ στοιχεῖα, ἧτοι ὁμὰς ἀνθρώπων, χώρα καὶ ἔξουσία. Ἡ γένεσις τῆς Πολιτείας δύναται νὰ εἶναι πρωτογενῆς ἢ παράγωγος.

Πρωτογενής μὲν, ὅταν ἡ Πολιτεία δημιουργηται εἰς ἔδαφος, ὅπου οὐδεμία ὑπῆρχε προηγουμένη κρατικὴ ὀργάνωσις π.χ. ἡ Νοτιοἀφρικανικὴ Ἑνώσις, ἡ δημοκρατία τῆς Λιβερίας. Παράγωγος δὲ ὅταν δημιουργηται εἰς ἔδαφος ἀνήκον προηγουμένως εἰς πολιτειακὸν τινα ὀργανισμόν. Αἱ πλείεσται τῶν Πολιτειῶν δημιουργοῦνται διὰ παραγωγου τρόπου. εἴτε δι' ἐνώσεως ὑφισταμένων ἤδη Πολιτειῶν ὡς ἡ Γερμανία ἢ Ἰταλία εἴτε διὰ διαμελισμοῦ Πολιτείας τινὸς ὡς λόγου χάριν τὰ Βαλκανικὰ κράτη τὰ δημιουργηθέντα ἐκ τῆς κατασρέυσεως τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Πολιτεία τις ἵνα ἀποτελέσῃ μέλος τῆς κοινακίας τῶν κρατῶν καὶ πλήρως ὑποκείμενον τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου δέον νὰ τήρῃ διεθνoῦς ἀναγνωρίσεως ἐκ μέρους τῶν ἤδη ὑφισταμένων Πολιτειῶν.

Ἀναγνώρισις καλεῖται ἡ μονομερὴς πρᾶξις, διὰ τῆς ὁποίας αἱ Πολιτεῖαι ἀναγνωρίζουν ἄλλην ὡς ὁμότιμον πολιτειακὸν ὀργανισμόν καὶ οὕτω ἐφαρμόζονται μετὰ αὐτῶν καὶ ἐν πλήρει ἰσότητι οἱ κανόνες τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου. Ἡ φύσις τῆς ἀναγνωρίσεως κατ' ἄλλους ἔχει συστατικὸν κατ' ἄλλους δηλωτικὸν χαρακτῆρα.

Ἡ ἀναγνώρισις δύναται νὰ εἶναι: α') ρητὴ ὁσάκις περιέχεται εἰς συνθήκην ἢ σχετικὴν δήλωσιν β') σιωπηρὰ, ὅταν αὐτὴ προκύπτῃ ἐκ τῆς ἀποστολῆς ἢ ἀποδοχῆς διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων ἢ ὑπογραφῆς συνθηκῶν ἢ ἰσασθῆποτε πράξεως, δι' ἧς τεκμαίρεται ἀναγνώρισις γ') ἢ DE JURE ἀναγνώρισις, ἣτις, κρίνουσα τὴν νομικὴν προσωπικότητα τῆς Πολιτείας, τυγχάνει ὀριστικῆ καὶ ἀμετάκλητος καὶ ἢ DE FACTO, ἣτις κατ' ἀρχὴν εἶναι προσωρινὴ καὶ ἄνευ νομικῆς σημασίας ὡς π.χ. συμφωνία περὶ ἀνταλλαγῆς αἰχμαλώτων καὶ δ') ἄνευ ὄρων καὶ ὑπὸ ὄρους. Ἡ παράβασις δὲ τοῦ ὄρου συνεπάγεται διεθνῆ εὐθύνην, οὐχὶ ὅμως ἀνάκλησιν τῆς ἀναγνωρίσεως.

2. Κυβερνήσεις DE FACTO Αἱ DE FACTO κυβερνήσεις ὑφίστανται ὁσάκις ἡ ἐξουσία ἐκφεύγει τῶν χειρῶν τῆς νομίμου κυβερνήσεως καὶ περιέρχεται εἰς ἄτομα, ἅτινα κατὰ παρέκκλισιν θεμελιωδῶν κανόνων τῆς Πολιτείας, ἀναλαμβάνουσι τὴν ἄσκησιν παντὸς δικαιώματος πολιτικῆς ἐξουσίας.

Δύνανται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι αἱ ἐσωτερικαὶ μεταβολαὶ τῶν Πολιτειῶν τυγχάνουν ἀδιάφοροι ὡς πρὸς τὴν διεθνῆ ἔννομον τάξιν. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν εἶναι νομικῶς ὀρθόν, διότι ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως ἢ μὴ τῆς DE FACTO, κυβερνήσεως ἐκ μέρους τῶν τρίτων Πολιτειῶν ἐξαρτᾶται ἡ ἐξοκολούθησις τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διεθνῶν

κανόνων εις τὰς ἀμοιβαίας αὐτῶν σχέσεις, ἐπὶ πλεόν καὶ ἀσχέτως πρὸς πᾶσαν ἀναγνώρισιν, ἢ ἐγκυρότης τῶν πράξεων τῆς DE FACTO κυβερνήσεως ἐνδιαφέρει ἐξ ἴσου τὴν ἐσωτερικὴν ἔννομον τάξιν καὶ τὴν διεθνή καὶ τοῦτο, διότι αἱ δημιουργούμεναι καταστάσεις συνεπάγονται κατ' ἀνάγκην νομικὰς συνεπείας τόσον πρὸς τὰς τρίτας Πολιτείας, ὅσον καὶ πρὸς τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν.

Κατὰ γενικὴν παραδεδεγμένην ἀρχὴν ἢ διεθνῆς προσωπικότης τῆς Πολιτείας οὐδόλως ἐπηρεάζεται ἐκ τῶν ἐπελθουσῶν ἐσωτερικῶν μεταβολῶν, νομίμων καὶ μὴ, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν μεταβολῶν διὰ τῆς ἀπωλείας ἢ προσκλήσεως ἐδαφῶν, καθόσον χαρακτηριστικὸν τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ ταυτότης, ἡ διάρκεια καὶ ἡ συνέχεια τῆς προσωπικότητος αὐτῆς.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς DE FACTO κυβερνήσεως ἀποτελεῖ νομικὴν ὑποχρέωσιν τῶν τρίτων Πολιτειῶν, πηγάζουσαν ἐξ ἐθιμικοῦ κανόνος, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως ἢ DE FACTO κυβερνήσεως νὰ ἀσκήσῃ πραγματικὴν ἐξουσίαν.

Ἄρασαι αἱ ἐξωτερικαὶ (συνθηκαὶ) καὶ ἐσωτερικαὶ (νομοθετικαὶ διοικητικαὶ δικαστικαὶ) πράξεις τῆς DE FACTO κυβερνήσεως, τυγχάνουν κατ' ἀρχὴν ἐγκυροὶ καὶ δεσμεύουν τὰς διαδόχους κυβερνήσεις, εἴτε νόμιμοι εἶναι αὐταί, εἴτε DE FACTO καὶ τοῦτο, διότι ὀπισθεν τῆς ἐκάστοτε κυβερνήσεως ὑπάρχει ἡ νομικὴ προσωπικότης τῆς Πολιτείας, τῆς ὁποίας ἡ ταυτότης, ἡ διάρκεια καὶ ἡ συνέχεια ἀποτελοῦν παραδεδεγμένην ἀρχὴν τοῦ Δημοσίου Δικαίου, ἀρχὴν, ἣτις ἐξασφαλίζει τὴν νόμιμον διαδοχὴν τῶν ἀνηλημμένων ὑποχρεώσεων. Τὸ αὐτὸ ἀναγορίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου.

Ἐπὶ τοῦ κανόνος τούτου στηρίζεται ἡ ἐγκυρότης τῶν νομοθετικῶν πράξεων τῆς DE FACTO κυβερνήσεως, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ διοικητικαὶ αὐτῆς πράξεις. Ἡ διάδοχος κυβέρνησις δύναται νὰ μεταβάλῃ, νὰ καταργήσῃ καὶ ἀντικαταστάσῃ τὰς πράξεις τῆς DE FACTO κυβερνήσεως, οὐδέποτε ὅμως νὰ ὑεσπίσῃ διατάξεις ἀναδρομικῆς ἰσχύος. Οὕτω παρ' ἡμῖν εὐθεωρήθησαν ἐγκυρα τὰ νομοθετήματα τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως τοῦ 1922 διὰ ψηφισματος τῆς Δ' Ἐθνοσυνελεύσεως, ὡς καὶ αἱ πράξεις τῶν ἐπαναστατικῶν κυβερνήσεων τοῦ 1925 καὶ 1926 διὰ ψηφισματος τῆς Βουλῆς τοῦ 1927.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς στηρίζεται ἡ διεθνῶς ἀναγνωριζομένη εὐθύνη τῆς Πολιτείας ἐκ ὅλας τὰς πράξεως, νομίμων καὶ μὴ, τῆς DE FACTO κυβερνήσεως. Ἡ παρὰ τὰς διεθνῶν κανόνων ὑπὸ τῆς DE FACTO κυβερνήσεως δημιουργεῖ διεθνή εὐθύνην δι' οἰανδῆ

ποτε διάδοχον νόμιμον κυβέρνησιν. Ὡσαύτως ἡ προξενηθεῖσα βλάβη ξένων ὑπηκόων συνεπάγεται δικαίωμα ἀποζημιώσεως.

Αἱ πράξεις τῆς DE FACTO κυβερνήσεως ἀναγνωρίζονται κατ' ἀρχὴν ὡς ἔγκυροι καὶ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τρίτων Πολιτειῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀγγλοσαξωνικὴν τοκτικὴν, ἣτις ἤρ- νειτο ἀπολύτως μέχρι τινὸς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς πράξεις τῶν μὴ ἀνεγνωρισμένων DE FACTO κυβερνήσεων, ὡς π.χ. τῆς Σοβιετικῆς. Ὡσαύτως αἱ DE PLANO κυβερνήσεις κέκτηνται κατ' ἀρχὴν τὸ δικαίωμα, ὅπως παρίστανται πρὸ τῶν δικαστηρίων τρίτου κράτους, ἔστω καὶ ἐὰν τοῦτο δὲν προσέβῃ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν αὐτῶν. Πάντως ἡ παράβασις τοῦ δικαιώματος τούτου οὐδόλως συνεπάγεται τὴν διεθνή εὐθύνην τῆς Πολιτείας.

3. Ἐδαφικαὶ μεταβολαὶ. Ἡ ἐδαφικὴ ἔκτασις τῆς Πολιτείας δύναται νὰ ὑποστῇ διαφόρους μεταβολάς, εἴτε ἐκουσίας εἴτε ἀκουσίας, διὰ τῆς προσαρτήσεως νέων ἐδαφῶν ἢ διὰ τῆς ἀπωλείας τμημάτων τινος, τὸ ὁποῖον ἐνσωματοῦται εἰς ἄλλην Πολιτείαν ἢ σχηματίζει ἀνεξάρτητον Κράτος.

Καθ' ὅλας τὰς ἀνωτέρω μεταβολὰς ἡ νομικὴ προσωπικότης τῆς Πολιτείας παραμένει ἡ αὐτή, οὐδόλως ἐπιηρεαζομένη ἐκ τῶν ἐδαφικῶν μεταβολῶν, αἵτινες ἔχουν ὡς συνέπειαν τὴν ἐπέκτασιν ἢ τὴν μείωσιν αὐτῆς, ἀντιθέτως ὅμως αἱ ἐδαφικαὶ μεταβολαὶ συνεπάγονται νομικὰ ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς Πολιτείας καὶ ὡς πρὸς τὴν προσωπικὴν κατάστασιν τῶν κατοίκων τοῦ προσαρτωμένου τμήματος.

Α') Ὡς πρὸς τὰ οἰκονομικὰ δικαιώματα τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν ἰδιωτῶν. α) "Ἄπασα ἡ περιουσία ἢ ἀνίκουσα εἰς τὸ Δημόσιον περιέρχεται ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον κυριότητα τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας. Ἐπίσης κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἅπασα ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία τῆς Πολιτείας περιέρχεται εἰς τὴν κυριότητα τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας, ἐκτὸς ἐὰν ἄλλῶς ρυθμίζεται συμβατικῶς. Ἀντιθέτως τὰ ἀγινὰ καὶ τὰ κεκτημένα δικαιώματα τῶν ἰδιωτῶν παραμένουν ἀπολύτως σεβαστά, τῆς προσαρτήσεως μὴ ἐπαγομένης μεταβίβασιν ἢ ἀλλοίωσιν ἢ ἀτονίαν τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἰσχύοντος δικαίου κτηθέντων ἰδιωτικῶν δικαιωμάτων (σύμφωνος γνώμη τοῦ Διεκοῦς Δικαστηρίου Διεθνoῦς Δικαιοσύνης, Γνωμοδότησις ὑπ' ἀριθ. 6).

6) Ὡς πρὸς τὸ δημόσιον χρέος, ἡ προσαρτώσα Πο-

λιτεία ἀναλαμβάνει μέρος τοῦ δημοσίου χρέους τοῦ διαμελισθέντος Κράτους, ἀναλογοῦν πρὸς τὴν οικονομικὴν δυναμικότητα (φόροι, παραγωγή, ἔκτασις) τοῦ προσαρτωμένου τμήματος, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀντιθέτου συμμετέχει εἰς τὸ δημοσίον χρέος τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας ἀναλόγως τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῆς καὶ τῆς ἰδικῆς του δυναμικότητος. Οὕτω λόγον χάριν ἡ Ἑλλὰς ἐπεβαρύνθη ἀναλόγως διὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ χρέους εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς προσήρτησεν ἐπαρχίας τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, π.χ. προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας διὰ τῆς συνθήκης τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς 24 Μαΐου 1881. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπάρχουν δύο ἐξαιρέσεις: α') δὲν προσμετροῦνται καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν μεταβιβάζονται τὰ πολεμικὰ χρέη καὶ β) τὰ χρέη τὰ ἀφορῶντα ἀποκλειστικῶς τὸ προσαρτώμενον τμήμα βαρύνουν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν προσαρτώσαν Πολιτείαν. Εἰς τὸ δημοσίον χρέος περιλαμβάνονται καὶ τὰ χρέη τῶν νομικῶν προσώπων τῆς αὐτοδιοικήσεως π.χ. πόλεων, κοινοτήτων κλπ.

Β') Ὡς πρὸς τὴν νομοθεσίαν καὶ τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις. α) Ἡ νομοθεσία τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τοῦ προσαρτωμένου τμήματος εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ φορέως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἀντικατάστασις τῆς νομοθεσίας κατ' ἄλλους μὲν συντελεῖται αὐτοδικαίως καὶ εἰς ὀλοκλήρον δι' αὐτῆς ταύτης τῆς προσαρτήσεως, κατ' ἄλλους δὲ ἢ αὐτόματος ἐφαρμογῇ αὐτῆς περιορίζεται μόνον εἰς τοὺς νόμους δημοσίας τάξεως, τῆς ὑπολοίπου νομοθεσίας ἐπιβαλλομένης δι' εἰδικῆς πράξεως τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας, ἥτις τυγχάνει ἐλευθέρως νὰ καθορίσῃ τὸν τρόπον καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐπεκτάσεως τῆς νομοθεσίας τῆς ἐπὶ τοῦ προσαρτωμένου τμήματος.

Ἡ διεθνὴς πρακτικὴ ἐφήρμοσε καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπεδέχθη ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους πάντως ὅμως διὰ λόγους τάξεως ἐπιβάλλεται, ὅπως ἡ νέα νομοθεσία ἐφαρμόζηται δι' εἰδικῆς ἐκ μέρους τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας πράξεως ἄνευ τῆς ὁποίας εἶναι λογικὸν νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸν ὅτι «ἐνιπάρχει σωπηρὰ βούλησις ταύτης, ἥα ἐν τῇ προσαρτωμένῃ χώρᾳ διτηρηθῆ τὸ τέως κρατοῦν ἐξ ἀντικειμένου δίκαιον ὅπερ τότε ἐξακολουθεῖ κρατοῦν, ἀλλ' ὡς ἐκπορευόμενον πλεονεξίας ἐκ τῆς προσαρτώσεως πολιτείας». Οὕτω ἐξηγεῖται καὶ ἡ παραμονὴ ἐν ἰσχύϊ τοῦ Ἰουλοῦ Κώδικος εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους ἀνευ σχετικῆς διατάξεως τῆς συνθήκης προσαρτήσεως τῆς 29 Μαρτίου 1864. Εἰθίσται ἐπίσης διὰ λόγους σκοπιμότητος, ὅπως ἡ νέα νομοθεσία ἐπιβάλλεται τμηματικῶς π.χ. ἡ εἰσαγωγή τῆς γαλλικῆς νομοθεσίας ἐν Ἀλσατίᾳ καὶ Λωρραίνῃ (1919).

6) Ὡς πρὸς τὰς δικαστικὰς διαδικασίας καὶ ἀποφάσεις, τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσαρτήσεως διέπονται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, ὅτι αἱ ἀποφάσεις ἐκδίδονται ἐν ὀνόματι ὠρισμένης Πολιτείας καὶ κατὰ συνέπειαν ἢ ἐκτελέσεις αὐτῶν DE PLANO ἐπὶ ἐδάφους ἀνήκοντος εἰς ἄλλην Πολιτείαν τυγχάνει νομικῶς ἀδύνατος ἄνευ τῆς περιβολῆς τοῦ ἐκτελεστικοῦ τύπου ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων.

Ἐπὶ τῶν ἀστικῶν δικῶν ἐὰν μὲν ἡ διαδικασία ἐκκρεμῇ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς προσαρτήσεως, αὕτη ἐξακολουθεῖ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας, ἐὰν ὅμως ἡ ἀπόφασις εἶναι τελεσίδικος, οὐδεμία πλέον μεταβολὴ εἶναι νομικῶς ἐπιτετραμμένη, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἤδη δεδικασμένον. Ἐὰν τέλος ἡ ἀπόφασις δὲν εἶναι ἀμετάκλητος καὶ ἔχει γίνεαι ἤδη προσφυγὴ εἰς δικαστήριον ἀνωτέρου βαθμοῦ, ἡ διαδικασία ἐξακολουθεῖ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τούτου εἰς οἰανδήποτε Πολιτείαν καὶ ἐὰν ὑπάγεται τοῦτο. Ἀντιθέτως, ἐὰν ἡ προσφυγὴ γίνῃ μετὰ τὴν προσάρτησιν, αὕτη δέον νὰ ὑποβληθῇ ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων δικαστηρίων τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας.

Προκειμένου περὶ τελεσιδίκου ἀποφάσεως, ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς καθίσταται καθ' ὅλα αὐτοδικαίως νόμιμος, τόσον ἐπὶ τοῦ προσαρτωμένου ἐδάφους, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἐξ ἧς ἀπεσπάσθη τοῦτο Πολιτείας, ἀντιθέτως ἐὰν ἡ ἐκτέλεσις πρόκειται νὰ γίνῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας, δέον νὰ περιβληθῇ τὸν ἐκτελεστικὸν τύπον ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων δικαστηρίων καὶ τοῦτο διότι πρόκειται περὶ ἀποφάσεως ἐκδοθείσης ἐν ὀνόματι ξένης ἐξουσίας. Ἡ αὕτη διαδικασία ἐπιβάλλεται ὡς αἰτίας ἀπόφασις, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ δικαστηρίου ἀνήκοντος εἰς τὴν Πολιτείαν ἣτις παρεχώρησε τὸ προσαρτώμενον τμήμα, πρόκειται νὰ ἐκτελεσθῇ ἐπὶ τοῦ προσαρτηθέντος ἐδάφους, ἐνῶ ἀντιθέτως αὐτοδικαίως ἐκτελεῖται ἐπὶ τοῦ παραχωρηθέντος τμήματος ἀπόφασις ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας.

Ἐπὶ ποινικῶν δικῶν, προκειμένου περὶ τελεσιδίκου ἀποφάσεως, αὕτη περιβάλλεται τὸν ἐκτελεστικὸν τύπον κατόπιν ἐιδικῆς ἀναθεωρήσεως ἐκ μέρους τῶν δικαστηρίων τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας καὶ τοῦτο, διότι εἶναι πιθανὸν ἢ νομοθεσίᾳ ταύτης νὰ μὴ προβλέπη τὴν ἰδίαν ποινὴν, τὴν ὁποίαν προέβλεπεν ἢ παραχωρήσασα τὸ ἔδαφος Πολιτεία.

Ἀντιθέτως ὅμως, ἐὰν ἡ διαδικασία ἐκκρεμῇ ἐνώπιον τῶν ποινικῶν δικαστηρίων τοῦ προσαρτωμένου τμήματος, τότε ἡ ὑπόθεσις

ἐξακολουθεῖ ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων δικαστηρίων τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας.

Εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς περιπτώσεις τῶν ποινικῶν διαδικασιῶν καὶ ἀποφάσεων ἐφαρμόζονται δύο ἀρχαὶ τοῦ Ποινικοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, ἧτοι α΄) ὅτι τὸ ἀδίκημα δέον νὰ θεωρῆται κολάσιμον καὶ ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας καὶ β΄) ὅτι εἰς περιπτώσιν καθ' ἣν τὸ ἀδίκημα τιμωρεῖται διὰ δύο διαφορετικῶν ποινῶν περιλαμβανομένων εἰς δύο διαδοχικοὺς νόμους, ἐφαρμόζεται ἡ ἐπιεικεστέρα, ἔστω καὶ ἂν οἱ δύο νόμοι ἀνήκουν εἰς δύο διαφόρους ἐννόμους τάξεις.

Γ΄) Ὡς πρὸς τὴν ἰθαγένειαν τῶν κατοίκων εἶναι κατ' ἀρχὴν γενικῶς παραδεδεγμένον, ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ προσαρτωμένου τμήματος ἀποκοτῶν αὐτοδικαίως τὴν ἰθαγένειαν τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας. Ὁ προσδιορισμὸς τῶν κατοίκων τούτων ἀποτελεῖ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀμφισβητούμενον ζήτημα, ἐὰν δηλαδὴ ὡς κριτήριον τῆς ιδιότητος τοῦ κατοίκου τοῦ προσαρτωμένου ἐδάφους δέον νὰ ληφθῇ ἡ γέννησις ἢ ἀπλῶς ἡ ἐν αὐτῷ κατοικία.

Ἡ διεθνῆς πρακτικὴ ἐφήρμοσε κατὰ καιροὺς ἀμφότερα τὰ συστήματα, ἐσχάτως ὁμως φαίνεται ἀποδεχομένη τὸ σύστημα τοῦ προσδιορισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατοικίας (Συνθήκη τῶν Βερσαλλίων 1919).

α) Τὸ δημοψήφισμα εἰς τὴν διεθνήν πρακτικὴν παρουσιάζεται ὡς τεχνητὸν μέσον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ πληθυσμὸς ἐνὸς ἐδάφους ἀποφαίνεται ἐὰν ἐπιθυμῇ ἢ ὄχι τὴν παραχώρησιν τοῦ ἐδάφους τοῦ εἰς ἄλλην Πολιτείαν, ὡς λόγου χάριν διὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἰταλίας (1859 — 1866), διὰ τὴν ἐκχώρησιν τῆς Νικαίας καὶ Σαβοΐας εἰς τὴν Γαλλίαν (1860), τῶν Ἰονίων Νήσων εἰς τὴν Ἑλλάδα (1864).

β) Ἡ ἐπιλογὴ εἶναι δικαίωμα συχνάκις παραχωρούμενον εἰς τοὺς κατοίκους προσαρτωμένου ἐδάφους, διὰ τοῦ ὁποίου ἀποφαίνονται οὗτοι ἐντὸς ὀρισμένου χρόνου ποίαν ἰθαγένειαν προτιμοῦν νὰ διατηρήσουν, τὴν τῆς παραχωρούσης δηλαδὴ Πολιτείας ἢ τὴν τῆς προσαρτώσεως, ἐὰν ἐν ἄλλοις λόγοις προτιμοῦν τὴν διατήρησιν τῆς παλαιᾶς τῶν ἰθαγενείας ἢ τὴν ἀπόκτησιν τῆς νέας. Τοῦτο γίνεται κατ' ἀρχὴν ὁσάκις ἡ παραχώρησις τοῦ ἐδάφους ἀπεφασίσθη ἄνευ προσφυγῆς εἰς τὴν γνώμην τῶν κατοίκων αὐτοῦ.

Ἡ ἄσκησις τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπιλογῆς ὑπὲρ τῆς ἰθαγενείας τῆς παλαιᾶς Πολιτείας συνεπάγεται κατὰ γενικὸν κανόνα, πλην ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς μεταναστεύσεως,

ἐντὸς τακτῆς προθεσμίας, ἄνευ οὐδεμιᾶς περιοριστικῆς βλάβης τῶν μεταναστῶν, τόσον ἐπὶ τῶν κινήτων ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων ἀγαθῶν. Προκειμένου περὶ οἰκογενείας, ἡ ἐπιλογή ἐκ μέρους τοῦ συζύγου παράγει ἔννομα ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα, ἡλικίας κάτω τῶν δέκα ὀκτῶ ἐτῶν. Ὡς πρὸς τὴν ἀκίνητον περιουσίαν αἱ παλαιαὶ συνθήκαι περιελάμβανον διατάξεις περὶ ἀναγκαστικῆς πωλίσσεως αὐτῆς. Ἦδη τὸ συμβατικὸν καθεστῶς προβλέπει καὶ διάφορον λύσιν. Τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς δὲν ἀποτελεῖ γενικὸν κανόνα δικαίου, ἐφαρμόζεται δὲ ὡςάκις, ρητῶς, προβλέπεται ὑπὸ τῶν συνθηκῶν.

Ἡ διεθνὴς πρακτικὴ, ἰδίως κατὰ τὰς συνθήκας εἰρήνης τοῦ 1919 (π.χ. Βερσαλλίων, ἀρ. 92 Νεῖγὺ ἀρθρ. 45 κ.έ.) ἐφαρμόσασα εὐρέως τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς τείνει νὰ προσδώσῃ εἰς αὐτὸ ἐθιμικὸν χαρακτῆρα, δυνάμενον νὰ ἐφαρμοσθῇ ὡς ρήτρα σιωπηρῶς ἔξυπακουομένη εἰς πᾶσαν σύμβασιν τῆς αὐτῆς φύσεως.

γ) Ἀ ν τ α λ λ α γ ῆ π λ η θ υ σ μ ῶ ν. Εἰς περίπτωσιν μὴ ἀποδοχῆς τοῦ δημοψηφίσματος ἢ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπιλογῆς ἀπομένει ὡς ἔσχατον μέσον ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι τοῦ παραχωρηθέντος ἐδάφους δύνανται νὰ ἀποφύγουν τὰς νομικὰς συνεπείας τῆς προσαρτήσεως.

Ἡ σύμβασις τῆς Λωζάννης τῆς 30 Ἰανουαρίου 1923 μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ρυθμίσασα γενικώτερον τὰς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν, προέβλεψε τὴν ἀναγκαστικὴν ἀμοιβαίαν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν, ἔξαιρέθεντων τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν Μουσουλμάνων τῆς Δυτικῆς Θράκης καὶ τῶν κατοίκων τῶν νήσων Ἰμβρου καὶ Τενέδου. Ἐπίσης ἡ σύμβασις ἐν Νεῖγὺ τῆς 27 Νοεμβρίου 1919 μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας προέβλεψε τὴν προαιρετικὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἐκατέρωθεν μειονοτήτων. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἡ ἀνταλλαγὴ ἐγένετο ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ἐξ οὐδετέρων καὶ μελῶν τῶν ἐνδιαφερομένων Πολιτειῶν. Οἱ ἀνταλλάξιμοι ἀπέκτησαν τὴν ἰθ. γένειαν τῆς Πολιτείας εἰς τὴν ὁποίαν μετρήσασα καὶ ἔδει νὰ ἀποζημιωθοῦν διὰ τὰς ἐγκαταλειφθείσας αὐτῶν περιουσίας. Ὁ θεσμὸς τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀνταλλαγῆς ὡς ἰδίως ἐφηρομόσθη εἰς βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Ἀνατολῆς, ἀπετέλεσεν ἀναμφισβήτητον ὀπισθοδρομητικὸν τῶν στοιχειῶδων δικαιομάτων τοῦ ἀνθρώπου. Πάντως παραμένει ἐφαρμοζόμενος εἰς τὰς παραμεθορίους περιοχὰς ὡς τὸ μόνον ριζικὸν μέτρον πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ἐθνολογικῶν διαφορῶν.

4. — Τ ἔ λ ο ς τ ῶ ν Π ο λ ι τ ε ι ῶ ν. Ἡ Πολιτεία παύει διε-

θνώσ ὑφισταμένη, ὅταν ἐκλείψῃ ἓν ἐκ τῶν τριῶν συστατικῶν αὐτῆς στοιχείων. ἢτοι ἡ χώρα, ὁ πληθυσμὸς, ἡ ἐξουσία. Συνήθης περίπτωσις εἶναι ἡ ἀπώλεια τοῦ τρίτου στοιχείου, ὁπότε ἐξαφανίζεται αὐτοδικαίως ἡ διεθνῆς προσωπικότης τῆς Πολιτείας.

Ἡ ἐξαφάνισις τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ τριῶν λόγων:

α') Διὰ τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἐνσωματώσεως μιᾶς Πολιτείας εἰς ἄλλην εἴτε ἐκουσίως εἴτε ἀναγκαστικῶς. Ἡ ὀλοκληρωτικὴ προσάρτησις περιάγει τὰ αὐτὰ ἔννομα ἀποτελέσματα ὡς καὶ ἡ μερική. Π.χ. ἐνσωμάτωσις τοῦ Μαυροβουνίου εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν, τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν Γερμανίαν, πρὸ τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου.

β') Διὰ τῆς διαλύσεως τῆς Πολιτείας σὺν νεπέει τῆς κατατμήσεως αὐτῆς, ὁπότε αὕτη ἐξαφανίζεται καὶ δημιουργοῦνται νέα κράτη, τὰ ὁποῖα κατ' ἀρχὴν δὲν δεσμεύονται ὑπὸ τῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεων τῆς διαλυθείσης Πολιτείας. Ἐν τῇ πράξει ἡ ἀρχὴ αὕτη μετριάζεται διὰ διαφορῶν περιορισμῶν π.χ. διάλυσις τῆς Αὐστροουγγρικῆς αὐτοκρατορίας (1919).

γ') Διὰ τῆς συγχωνεύσεως πολλῶν Πολιτειῶν εἰς μίαν, ὁπότε ἡ νέα Πολιτεία κατ' ἀρχὴν τυγχάνει νομικῶς ἀνεξάρτητος τῶν συγχωνευθεισῶν Πολιτειῶν, πλὴν ὅμως ἡ θεωρητικὴ αὕτη ἀνεξαρτησία μετριάζεται ἐκ τῆς πρακτικῆς, ἥτις ἐν προκειμένῳ ἐφαρμόζει τοὺς ἰσχύοντας κανόνους εἰς περίπτωσιν διαλύσεως καὶ δημιουργίας νέων πολιτειακῶν ὀργανισμῶν, π.χ. ἡ συγχώνεσις ὑπὸ τῆς Πρωσίας τοῦ Ἄννοβέρου καὶ ἄλλων γερμανικῶν κρατῶν (1866). Ἡ ἐνότης τῆς Ἰταλίας προῆλθεν ἐκ διαδοχικῶν προσαρτίσεων ἐκ μέρους τῆς Σαρδηνίας καὶ οὐχὶ ἐκ συγχωνεύσεως πλειόνων κρατῶν.

§ 6.— ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Ἡ πολιτεία ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψίν μας ὡς ἐνότης κοινωνική, οικονομική καὶ πολιτικὴ διὰ τῶν καθ' ἕκαστα ἐκδηλώσεων φυσικῶν προσώπων, ἅτινα ἐμφανίζονται ὡς ἐκπροσωποῦντα καὶ ὡς ἐκφράζοντα τὴν θέλησιν τῆς Πολιτείας. Δὲν τυγχάνει δὲ ἄλλως πῶς ἐφικτὴ ἡ ἐκδήλωσις τῆς θελήσεως τῆς Πολιτείας καὶ ἡ πραγματώσις τῶν παντοίων σκοπῶν αὐτῆς εἰ μὴ διὰ φυσικῶν προσώπων ἐνεργούντων κατὰ διαφόρους τύπους ὡς ὄργανα τῆς Πολιτείας.

Ἔργα λοιπὸν εἶναι τὰ φυσικὰ ἐκεῖνα πρόσωπα τὰ ἀτομικῶς ἢ συλλογικῶς ὀργανωμένα διὰ τῶν ὁποίων ἐκδηλοῦται ἡ βούλησις τῆς Πολιτείας καὶ ἀσκεῖται ἡ πολιτικὴ ἐξουσία.

Κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς Νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας ἡ ὑπάρχουσα βούλησις τοῦ νομικοῦ προσώπου ἐκφράζεται καὶ ἐμφανίζεται εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον διὰ τῆς βουλήσεως τῶν φυσικῶν προσώπων, ἅτινα ἀποτελοῦν τὰ ὄργανα τοῦ νομικοῦ προσώπου. Οὕτω λοιπὸν τὰ ὄργανα τῆς πολιτείας ἐμφανίζονται ὡς τὰ ἀπαραίτητα ἐκεῖνα στοιχεῖα πρὸς ἐκφρασιν τῆς Πολιτικῆς βουλήσεως.

Ἡ συνεχὴς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αὔξησις τῶν ἐπιδιώξεων τῆς πολιτείας ἐπέφευεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὔξησιν καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τὸν μεταξὺ τούτων καταμερισμὸν τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν.

Τὰ ὄργανα τῆς πολιτείας διακρίνονται:

1.—Εἰς ἄμεσα καὶ ἔμμεσα. Αὕτη εἶναι ἡ σπουδαιότερα ἐξ ἀπόψεως Συνταγματικοῦ Δικαίου διάκρισις.

Ἄμεσα ὄργανα τῆς πολιτείας καλοῦνται τὰ καθοριζόμενα ἀπ' ἐυθείας ἐκ τοῦ Συντάγματος ἐκ τοῦ ὁποίου ἀντλοῦν τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐξουσίαν καὶ εἰς οὐδεμίαν σχέσιν ἐξαρτήσεως μεταξὺ τῶν ἐυρισκόμενων. Τοῦτα ἄμεσα ὄργανα εἶναι ὁ Βασιλεὺς, ὁ Ἀντιβαλεὺς, τὸ Ἐκλογικὸν Σώμα, ἡ Βουλὴ, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον κατ' ἐξαίρεσιν εἰς εἰδικὰ περιπτώσεις τῶν ἀρθρῶν 50 καὶ 52 τοῦ Συντάγματος ἐνθα ἀσκεῖ καθήκοντα Ἀντιβασιλείως.

Τὰ δικαστήρια, ὡς πρὸς τὴν ἀπονομὴν τῆς Δικαιοσύνης, τυγχάνουν ἄμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας καθόσον εἰς οὐδεμίαν ἱεραρχικὴν σχέσιν εὐρίσκονται ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ δικαιοδοτικοῦ αὐτῶν ἔργου. Ἐν σχέσει ὅμως μετὰ τὴν διοίκησιν τῆς Δικαιοσύνης ἦτοι λαμβανόμενοι οἱ δικασταὶ ὡς ὑπάλληλοι ὑπακούοντες εἰς τοὺς ἱεραρχικῶς ἀνωτέρους τῶν π.χ. ἐπὶ μεταθέσεως, πειθαρχικῆς ποινῆς κλπ. τυγχάνουν ἔμμεσα ὄργανα τῆς πολιτείας.

Ἐμμεσα ὄργανα καλοῦνται ἐκεῖνα τῶν ὁποίων ἡ φύσις καὶ ἡ ἀρμοδιότης καθορίζονται ἀπὸ πράξεις τῶν ἀμέσων ὀργάνων καὶ τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς σχέσιν ὑποταγῆς πρὸς ἄλλα ἱεραρχικῶς ἀνώτερα ὄργανα. Οὕτω

ἐνῶ τὰ ἄμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας ἐμφανίζονται ὡς ἰσότιμα καὶ ἀνεξάρτητα μεταξὺ των, τὰ ἔμμεσα εὐρίσκονται εἰς ἱεραρχικὴν κλίμακα, ἔχοντα ἄνωθεν μὲν αὐτῶν ἀνώτερο, κάτωθεν δὲ αὐτῶν κατώτερα ὄργανα τῆς πολιτείας. Ἐμμεσα ὄργανα εἶναι γενικῶς οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι οἱ Ὑπουργοί, οἱ Δήμαρχοι, οἱ Δημοτικοὶ Σύμβουλοι κλπ. Ἡ πολιτεία καθορίζει ἐκάστοτε τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν ἀρμοδιότητα τῶν διαφόρων ὀργάνων τὰ ὁποῖα δροῦν ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς νομιμότητος καὶ μόνον τότε ἐκπροσωποῦν τὴν νομικὴν προσωπικότητα τῆς Πολιτείας καὶ δεσμεύουν αὐτήν. Συνεπῶς τὰ ἔμμεσα ὄργανα τῆς πολιτείας δὲν δύναται νὰ μεταβιβάσουν τὴν ἀρμοδιότητα αὐτῶν εἰς ἄλλο ὄργανον.

2.— Τὰ ἄμεσα ὄργανα διακρίνονται περαιτέρω εἰς αὐτοτελεῖα καὶ εἰς μὴ αὐτοτελεῖα.

Αὐτοτελεῖα λέγονται τὰ ἄμεσα ὄργανα τῆς πολιτείας ἅτινα διὰ μόνης τῆς δηλώσεως τῆς βουλήσεώς των ἐκφράζουν τὴν βούλησιν τῆς πολιτείας καὶ παράγουν ἔννομα ἀποτελέσματα.

Μὴ αὐτοτελεῖα λέγονται ἐκεῖνα ἅτινα διὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν βούλησιν τῆς πολιτείας καὶ ἐπιφέρουν ἔννομα ἀποτελέσματα ἀπαιτεῖται νὰ συμπράξουν μεθ' ἑτέρου ὀργάνου τῆς Πολιτείας.

Οὕτω διὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς Νομοθετικῆς ἐξουσίας τόσον ἡ Βουλὴ ὅσον καὶ ὁ Βασιλεὺς εἶναι μὴ αὐτοτελεῖα ὄργανα καθόσον δεόν νὰ συμπράξουν ἵνα ἐκδοθῇ νόμος τις.

Ἀπεναντίας ὁ Βασιλεὺς ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἶναι αὐτοτελεῖς ὄργανον. Τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὸ Ἐκλογικὸν Σῶμα τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἀρθρῶν 50 καὶ 52 τοῦ Συντάγματος κλπ.

3.— Ἀτομικὰ καὶ Συλλογικά. Ἐὰν τὸ ὄργανον ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς φυσικοῦ προσώπου ἢ πλειόνων ἔχομεν ἀτομικὸν ὄργανον ἢ συλλογικόν. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ συλλογικοῦ ὀργάνου ἢ βούλησιν τῆς Πολιτείας ἐκφράζεται διὰ τῆς ἐπὶ τῷ αὐτῷ συμπτώσεως τῆς βουλήσεως τῶν ἐπὶ μέρους μελῶν συμφώνως μὲ τοὺς ἰσχύοντας διὰ τὸ συλλογικὸν ὄργανον κανόνες. Συνήθως ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν τοῦ συλλογικοῦ ὀργάνου ἐκφράζει τὴν βούλησιν του.

Ἀτομικὰ ὄργανα εἶναι π.χ. ὁ Βασιλεὺς, ὁ Νομάρχης, ὁ Ἀντι-

βασιλεύς. Συλλογικὰ δὲ ὄργανα εἶναι ἡ Βουλὴ, τὸ Ἐκλογικὸν Σώμα, τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον κλπ. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου καλλίτερον παντὸς ἄλλου ἐκφράζεται ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὰ Πολιτικά του «Οὐ γὰρ ὁ δικαστής, οὐδ' ὁ βουλευτής, οὐδ' ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἄρχων ἐστίν, ἀλλὰ τὸ Δικαστήριον καὶ ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος τῶν δὲ ρηθέντων ἕκαστος μόνιον ἐστὶ τούτων» (Γ' VI 12).

Ἡ διάκρισις μεταξὺ συλλογικῶν καὶ ἀτομικῶν ὀργάνων ὑφίσταται τόσον εἰς τὰ ἄμεσα, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἔμμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας. Εἰς τὰς σημερινὰς Πολιτείας ὑφίσταται μία τάσις ἀυξήσεως τῶν συλλογικῶν ὀργάνων ἅτινα θεωροῦνται ὡς ἐξασφαλίζοντα τοὺς πολίτας ἐκ τῶν ἀυθαιρεσιῶν καὶ ἀδικιῶν τῶν ἀτομικῶν ὀργάνων. Ἐκάτερον τῶν συστημάτων τούτων ἑμφανίζει ἐλαττώματα καὶ πλεονεκτήματα.

Τὸ ἀτομικὸν ὄργανον διακρίνει ἡ ταχύτης ἐνεργείας, ἡ ἀκραιότης τῆς εὐθύνης τῶν ἐνεργειῶν του, ἡ ἀνάπτυξις πρωτοβουλίας τοῦ ἐνεργοῦντος καὶ ἡ σαφήνεια τῶν εἰς τὰ κοτώτατα τούτου ὄργανα διδομένων ἐντολῶν. Ὡς ἐλαττώματα τοῦ ἀτομικοῦ ὀργάνου εἶναι ἡ ἔλλειψις ἀντικειμενικῆς κρίσεως, τὸ ἐσπευμένον καὶ ἐπικίνδυνον πολλάκις τῶν ἐνεργειῶν του.

Τὸ συλλογικὸν ὄργανον διακρίνει ἐξ ἀντιθέτου ἡ περίσκεψις, ἡ ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων μεταξὺ τῶν μελῶν του, τὸ δυσχερὲς τῆς διαφθορᾶς καὶ ἐπιρρασμοῦ τῶν ἀπόψεών του. Ἀπεναντίας ὡς ἐλαττώματα τούτου προβάλλονται, ὅτι τυγχάνει βραδυνκίνητον, πολυδάπανον καὶ ἐξανεμίζεται τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης.

4.—Ἐτέρα διάκρισις τῶν ὀργάνων εἶναι εἰς Ἐκτελεστικά, Νομοθετικά καὶ Δικαστικά ὄργανα ἀναλόγως τῆς λειτουργίας τῆς Πολιτείας ἣτις εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς αὐτά. Κατὰ τὸ ἐν ἰσχύϊ Σύνταγμα νομοθετικά ὄργανα εἶναι ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Βασιλεὺς (ἄρθρ. 22). Ἐκτελεστικά ὄργανα εἶναι ὁ Βασιλεὺς, οἱ Ὑπουργοὶ (ἄρθρ. 27) καὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι. Δικαστικά τέλος ὄργανα εἶναι οἱ Δικασταὶ ἐν τῇ ἀπονομῇ τῆς Δικαιοσύνης (ἄρθρ. 87).

5.—Πολιτικά καὶ Στρατιωτικά ὄργανα τῆς Πολιτείας.

Ἡ διάκρισις μεταξὺ πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν ὀργάνων γίνεται α) βάσει τοῦ ἐλέγχου τὸν ὁποῖον τὰ ὄργανα ταῦτα ὑφίστανται καὶ β) τῆς πειθαρχικῆς ἐξουσίας ἣν τὰ ἀνώτερα ὄργανα ἔχουν ἐπὶ τῶν κατωτέρων, γ) ἐκ τοῦ τρόπου ὀργανώσεώς των. Ἐπὶ τῶν

Στρατιωτικῶν ὀργάνων τόσον ἡ Πειθαρχία αὐτῶν εἶναι μεγαλυτέρα ὅσον καὶ ὁ ἐπὶ τούτων ἔλεγχος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἶναι αὐστηρότερος. Πλέον δὲ τούτων τὰ στρατιωτικὰ ὄργανα εἶναι ὀργανωμένα εἰς συντεταγμέναις ὁμάδας καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἔνοπλον δύναμιν τῆς χώρας.

6.— Ἀνώτατον ὄργανον τῆς Πολιτείας. Μεταξὺ τῶν ἀμέσων ὀργάνων τῆς Πολιτείας ὑφίσταται πάντοτε ἓν ἀτομικὸν ἢ συλλογικὸν ὄργανον τοῦ ὁποῖου ἡ βούλησις ὑπερέχει τῆς βουλήσεως παντὸς ἐτέρου ὀργάνου τῆς Πολιτείας. Τὸ ὄργανον τοῦτα καλεῖται ἀνώτατον ὄργανον, ἔχει ἀπεριόριστον ἀρμοδιότητα καὶ εἶναι ὡς ὁ Ἄριστοτέλης δέχεται τὸ «Κύριον τῶν Μεγίστων». Κατὰ δὲ τὸν JELLINEC ἀνώτατον ὄργανον εἶναι τὸ διατηρὸν καὶ θέτον τὴν Πολιτειακὴν βούλησιν εἰς κίνησιν καὶ ἔχον τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν.

Τὸ ἀνώτατον ὄργανον προσδιορίζει τὴν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος καὶ ἔχει τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς μετὰ βολῆς καὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος. Τὸ ἄρθρον 21 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει «Ἀπασαί αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ ἔθνους, ἐνεργοῦνται δὲ καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα».

Κατὰ δὲ τὸ ψήφισμα τῆς Β' ἐν Ἀθήναις Συντακτικῆς Συνελεύσεως τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1863 ἰσχύσαν ἔκτοτε ὡς βασικὴ συνταγματικὴ ἀρχὴ «ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς κυρώσεως τῶν νομοθετημάτων τῆς Συνελεύσεως πλὴν τοῦ Συντάγματος».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς καὶ ρητῶς διαφαίνεται, ὅτι παρ' ἡμῶν Ἀνώτατον ὄργανον τῆς Πολιτείας τυγχάνει ὁ λαὸς ἐν στενῇ ἐννοίᾳ ἢτοι τὸ Ἐκλογικὸν Σῶμα.

Τὸ Ἀνώτατον ὄργανον τῆς Πολιτείας ὅπερ ἔχει ὡς ἐτονίσασμεν τὴν ἀπεριόριστον ἀρμοδιότητα καὶ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν δὲν πρέπει νὰ συγγέηται μὲ τὸν Ἀνώτατον Ἀρχοντα, ὅστις παρ' ἡμῶν εἶναι ὁ Βασιλεὺς. Ὁ ἀνώτατος Ἀρχων εἶναι ὄργανον τῆς Πολιτείας μὲ περιορισμένους ἀρμοδιότητας ἀπαντῶμενον εἰς οἰονδήποτε πολίτευμα. Εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο ἀνατίθεται ἡ ἐκπροσώπησις τῆς Πολιτείας καὶ συμβολίζει τὴν ἰδέαν τῆς πολιτείας. Ὁ ἀνώτατος ἄρχων δύναται νὰ εἶναι κληρονομικὸς ὡς παρ' ἡμῶν ὁ Βασιλεὺς ἢ αἰρετὸς ἐκλεγόμενος δι' ὀρισμένον χρονικὸν διάστημα ἐμμέσως ἢ ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ὀργάνου τοῦ λαοῦ, ὅτε ὀνομάζεται Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΕΡΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

§ 1.— ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

1.— Ἐννοία τοῦ Συντάγματος. Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ Συντάγματος διετυλώθησαν πλείσται ὅσαι θεωρίαι ἀνάλογοι πάντοτε μὲ τὴν ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν διετυπωθεῖσαν θεωρίαν περὶ πολιτείας. Οὕτω τὸ Σύνταγμα, εἴτε ἐταυτίσθη πρὸς τὸ δικαίον (KELSEN), εἴτε ἐθεωρήθη ὡς ἀπεικόνισις τῶν ἐν τῇ κοινῶνίᾳ ὑφισταμένων πραγματικῶν δυναμικῶν σχέσεων (LASSALLE), εἴτε ὡς ὑποδηλοῦν ἰδιαιτέρον εἶδος πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς τάξεως (SCHMITT), εἴτε τέλος ἐθεωρήθη ὡς ἀπεικόνισις τῆς ὀργανώσεως τῆς Πολιτείας καὶ ἐταυτίσθη πρὸς αὐτὴν (JELLINEK).

Εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος διακρίνομεν τὴν ἐπίδρασιν τῆς κρατοῦσης ἐν τῇ κοινῶνίᾳ τάξεως πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς. Ἡ ἐπικρατοῦσα αὕτη τάξις προσδιορίζει τὸν ρυθμὸν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, καθορίζει τὸν τρόπον ὀργανώσεως τῆς Πολιτείας καὶ ἐπιβάλλει τὰς ἐπιδιώξεις τῆς διὰ τοῦ Συντάγματος. Οὕτω τὸ Σύνταγμα ἐμφανίζεται ὡς τὸ ὑπόβαθρον τῶν κοινῶν ὅσον καὶ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων μιᾶς Πολιτείας. Ἐκτὸς τούτων τὸ Σύνταγμα ἀποτελεῖ τὸν θεμελιώδη βασικὸν κανόνα δικαίου ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ ὅλον οἰκοδόμημα τοῦ Δικαίου. Ὡς τοιοῦτος βασικὸς κανὼν δικαίου τὸ Σύνταγμα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχει ἠῤῥξημένην τυπικὴν δύναμιν ἔναντι ἄλλων κανόνων δικαίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ τροποποίησίς του εἶναι δυσχερεστέρα τῶν ἄλλων νόμων καὶ καθ' ὠρισμένην διαδικασίαν τὴν ὁποίαν αὐτὸ τοῦτο προβλέπει.

2.— Ἡ ἔννοια τοῦ Συντάγματος διακρίνεται εἰς τὴν οὐσιαστικὴν καὶ εἰς τὴν τυπικὴν ἔννοιαν τοῦ Συντάγματος.

✱ Σύνταγμα ὑπὸ οὐσιαστικὴν ἔννοιαν εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων διὰ τῶν ὁποίων καθορίζονται ἡ μορφή τῆς πολιτείας, ἡ ὑπαρξις, ἡ ἀρμοδιότης, ὁ τρόπος ἐνεργείας καὶ ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις τῶν κυ-

ρίων ὀργάνων αὐτῆς ὡς καὶ τὰ ὅρια καὶ αἱ σχέσεις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἔναντι τῶν ἀτόμων. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀνευρίσκομεν τὸ Σύνταγμα εἰς κάθε ὀργανωμένην Πολιτείαν εἴτε σύγχρονον εἴτε τοῦ μακρinoῦ παρελθόντος, διότι ἀφορᾷ τὴν βάσιν τῆς ὀργανώσεως τῆς Πολιτείας. ἀνεξαρτήτως τῆς μορφῆς τοῦ Πολιτεύματος, ὑφ' ἣν ἡ Πολιτεία αὕτη διατελεῖ. Ὁ θεσμὸς τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τὴν οὐσιαστικὴν του μορφήν ἦτοι τοῦ ὑπερτάτου νομικοῦ κανόνος τοῦ ρυθμίζοντος τοὺς βασικοὺς θεσμοὺς τῆς Πολιτείας ἔχει ἐμφανισθῆ ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνας. Ὁ Ἀριστοτέλης χαρακτηρίζει ὡς Σύνταγμα τὴν τάξιν τῆς Πολιτείας τὴν ἀφορῶσαν τὰς ἀρχάς, πῶς αὗται καταγέονται, ποῖον τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς Πολιτείας καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς αὐτῆς. Ὡς ἀπλοῦς δὲ νόμους θεωρεῖ τοὺς ἀποτελοῦντας τοὺς κανόνας βάσει τῶν ὁποίων δέον οἱ ἄρχοντες νὰ ἀσχοῦν τὴν κυριαρχίαν καὶ νὰ παραφυλάττωσι καὶ τιμωροῦσι τοὺς παραβαίνοντας αὐτούς.

Οὕτω ὑφίσταται καὶ ἀναγνωρίζεται μία διάκρισις μεταξὺ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέρρευσεν ἡ ἐπηρξημένη δύναμις τῶν Συνταγματικῶν διατάξεων.

Σύνταγμα ὑπὸ τυπικὴν ἔννοιαν εἶναι ὁ θεμελιώδης γραπτὸς νόμος τῆς Πολιτείας ὁ ἔχων ἐπηρξημένην τυπικὴν δύναμιν ἔναντι τῶν ἄλλων κανόνων δικαίου καὶ μὴ δυνάμενος νὰ καταργηθῆ ἢ νὰ τροποποιηθῆ παρὰ δι' ἑτέρας διατάξεως τῆς αὐτῆς τυπικῆς ἰσχύος. Ἄλλως πῶς Σύνταγμα ὑπὸ τυπικὴν ἔννοιαν εἶναι ἡ ἔγγραφος ἀπεικόνισις τοῦ οὐσιαστικοῦ Συντάγματος. Δέον ὅμως ὅπως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν Σύνταγμα δὲν συμπύπτει πρὸς τὸ τυπικὸν πάντοτε.

Τοῦτο διότι ἐν τῷ τυπικῷ Συντάγματι περιλαμβάνονται διατάξεις οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσαι μὲ τὸ οὐσιαστικὸν δίκαιον, ἀλλὰ ἐνδιαφέρουσαι ἕτερα μέρη τοῦ δικαίου π. χ. διατάξεις ποινικοῦ ἢ διοικητικοῦ δικαίου.

Ἐξ ἀντιθέτου πλείσται διατάξεις τοῦ οὐσιαστικοῦ Συντάγματος ὑφίστανται διεσπαρμέναι εἰς ἕτερα νομοθετήματα καὶ οὐχὶ εἰς τὸ τυπικὸν Σύνταγμα π. χ. Νόμος περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν.

✓ 8.— Γ ρ α π τ ὸ ν Ἀ γ ρ α φ ο ν ἢ Ἐ θ ι μ ι κ ὸ ν καὶ Μ ι κ τ ὸ ν Σύνταγμα. Ἐτέρα διάκρισις τοῦ Συντάγματος εἶναι εἰς Γραπτὸν, εἰς Ἀγγραφον ἢ Ἐθιμικὸν καὶ εἰς Μικτὸν Σύνταγμα.

Ἐθιμικὸν ἢ ἄ γ ρ α φ ο ν καλεῖται τὸ Σύνταγμα τὸ ἀποτελούμενον ἐξ ἔθιμικῶν κανόνων δικαίου.

Γ ρ α π τ ὸ ν λέγεται τὸ Σύνταγμα ὅπερ εἶναι διατυπωμένον ἐγγρά-

φος εἰς ἓν ἢ περισσότερα κείμενα παρ' ὠρισμένου ειδικοῦ ὄργανου καὶ καθ' ὠρισμένην διαδικασίαν.

Μικτὸν τέλος Σύνταγμα λέγεται τὸ ἀποτελούμενον τόσον ἐκ γραπτῶν κειμένων, ὅσον καὶ ἐξ ἐθιμικῶν κινόνων δικαίων.

Τὰ σύγχρονα Συντάγματα εἶναι ἅπαντα γραπτὰ. Μονοδικὴν ἐξαίρεσιν χώρας μὲ Σύνταγμα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐθιμικὴν ἀποτελεῖ ἡ Ἀγγλία ἔνθα τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ Συνταγματικοῦ τῆς κειμένου ἀποτελεῖται ἐκ Συνταγματικῶν ἐθίμων. Ὡς πλεονέκτημα τοῦ ἐθιμικοῦ Συντάγματος διεκηρύχθησαν ἡ εὐκαμψία καὶ προσαρμοστικότης αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐκάστοτε κρατούσας κοινωνικὰς συνθήκας καὶ τὸ προοδευτικὸν τοῦ χαρακῆρος του.

Τὰ μειονεκτήματα ὅμως τούτου καὶ διὴ τὸ ἀσαφὲς καὶ ἄγνωστον τοῦ περιεχομένου του, εἰς τὸ εὐρὸν κοινὸν ἔτι δὲ περισσότερον ἢ εὐχέρεια τῆς παραβιάσεώς του εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπικράτησιν τοῦ γραπτῶν Συντάγματος.

Πράγματι τὸ γραπτὸν συνταγματικὸν κείμενον διακρίνεται διὰ τὴν σαφήνειαν τῶν διατάξεών του, τὴν σταθερότητά του καὶ ιδιαιτέρως διὰ τὰς ἐγγυήσεις τὰς ὁποίας παρέχει λόγῳ ἐλλείψεως ἀμφισβήτησεως περὶ τοῦ περιεχομένου του καὶ τῆς δυσκολίας ἣτις παρουσιάζεται πρὸς παραβίασιν γραπτῶν κειμένων.

Οὕτω κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπεκράτησεν πλήρως ἡ πρακτικὴ γραπτῶν συνταγμάτων.

§ 4. — Αὐστηρὰ καὶ ἥπια Σύνταγματα Αὐστηρὸν λέγεται τὸ Σύνταγμα τοῦ ὁποίου οἰαδήποτε τροποποιήσις ἐνεργεῖται κατὰ εἰδικὴν διαδικασίαν δυσχερεστέραν τῆς τῶν κοινῶν Νόμων, καὶ συνήθως ὑπὸ εἰδικοῦ ὄργανου. Ἡπιοὺν καλεῖται τὸ σύνταγμα τοῦ ὁποίου τόσον ἡ δικαστικὴ τροποποιήσεως, ὅσον καὶ τὸ ὄργανον ὅπερ διενεργεῖ ταύτην ταυτίζονται μὲ τὴν διαδικασίαν καὶ τὰ ὄργανα τῆς Νομοθετικῆς ἐξουσίας. Οὕτω τὸ ἥπιον σύνταγμα ἔχει τὴν αὐτὴν τυπικὴν δύναμιν τῶν κοινῶν νόμων, ἐνῶ ἀπεναντίας τὸ αὐστηρὸν ἔχει ἠϋξημένην δύναμιν ἔναντι τῶν Νόμων.

Ἡπιοὺν εἶναι ἅφ' ἐνὸς τὸ ἐθιμικὸν Σύνταγμα καὶ ἐκ τῶν γραπτῶν Συνταγμάτων ἐκεῖνα, ἅτινα τροποιοῦνται ὑπὸ τῆς Νομοθετικῆς Ἐξουσίας, κατὰ τὴν συνήθη αὐτῆς διαδικασίαν.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὰ περισσότερα τῶν Συνταγμάτων εἶναι αὐστηρὰ. Ἡ αὐστηρότης ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἢ ὑπεροχὴ των συνίσταται εἴτε εἰς τὴν εἰδικὴν διαδικασίαν ἀναθεωρήσεως των εἴτε εἰς τὸ εἰδικὸν ὄργανον ὅπερ προβαίνει εἰς ἀναθεώρησιν εἴτε τέλος εἰς χρονικὸν περιορισμὸν τῆς τροποποιήσεώς των. Τὸ ἀναμφισβή-

τον πλεονέκτημα τῶν αὐστηρῶν Συνταγμάτων εἶναι ὅτι θέτουν φραγμαῖς ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Νομοθετικὴν ἥτις δὲν δύναται νὰ νομοθετήσῃ νόμον ἀντιβαίνοντα εἰς τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς χώρας, τὸ Σύνταγμα.

Δημιουργοῦν οὕτω μίαν ἱεραρχίαν κανόνων δικαίου εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὁποίων εὐρίσκονται αἱ Συνταγματικαὶ διατάξεις, αἱ ἀποτελοῦσαι ἐν κατακλείδι ἐγγύησιν τῶν Λαϊκῶν Ἐλευθεριῶν. Πλέον δὲ τούτων διὰ τῶν αὐστηρῶν Συνταγμάτων δημιουργεῖται ἡ ἔννοια τῆς ἀρμοδιότητος τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμότητος, τῶν ἐνεργειῶν τῶν διαφόρων ὀργάνων, εἴτε ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν εἴτε εἰς τὴν Νομοθετικὴν ἐξουσίαν.

§ 2.— ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Α. **Συντακτικὴ ἐξουσία.** Αὕτη εἶναι ἡ ὑπερτάτη πρωτογενὴς καὶ κυρίαρχος ἐξουσία τῆς Πολιτείας, ἡ θεσπίζουσα καὶ μεταβάλλουσα τὸ Σύνταγμα (Συνταγματικὴ ἐξουσία ἐν εὐρείᾳ ἔννοια).

Εἰς προηγούμενον κεφάλαιον ἐγνωρίσαμεν τὸ Σύνταγμα ὡς κανὼνα δικαίου δημιουργούμενον πρὸς καθορισμὸν τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν κυρίων ὀργάνων τῆς πολιτείας καὶ ὡς ἐκφράζον τὰς κοινωνικὰς τάσεις τῆς ἐποχῆς τῆς συντάξεώς του. Ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του λοιπὸν ἦτοι ἀπ' ἐνὸς ὡς κοινὸς δικαίου καὶ ἀπ' ἑτέρου ὡς φορέως τῶν κοινωνικῶν τάσεων καὶ μεταβολῶν τὸ Σύνταγμα δὲν παραμένει ἀμετάβλητον, ἀλλὰ ὑπόκειται εἰς μεταβολάς. Τὸ μεταβλητὸν τοῦ Συντάγματος ὑπεστήριξεν πρῶτος ὁ Ρουσσώ, ἐγένετο δὲ ἀποδεκτὸν, τόσον ἐκ τῶν Συνελεύσεων τῶν νεοϊδρυθῆσάν Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τέως Βρετανικῶν ἀποικιῶν ὅσον καὶ ἐκ τῶν Συνταγμάτων τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1791 καὶ 1793. Ἐκ τούτων τὸ τελευταῖον ρητῶς ἀναγνωρίζει ὅτι «μία γενεὰ δὲν δύναται νὰ ὑποδουλώσῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς τῆς μελλούσας γενεάς». Οὕτω ὑφίστανται δύο ἐξουσίαι, μία ἡ θέτουσα ἐξ ὑπαρχῆς νέον καταστατικὸν χάρτην πολιτείας τινὸς τὸ πρῶτον δημιουργουμένης καὶ ἕτερα ἡ μεταβάλλουσα τὸν ἤδη ὑπάρχοντα καταστατικὸν χάρτην.

Ἡ πρώτη τυγχάνει ἐξουσία ἀπεριόριστος κυρίαρχος καὶ πρωτογενής. Ἐμφανίζεται εἴτε εἰς τὴν περίπτωσιν ἰδρύσεως νέας Πολιτείας εἴτε καταλύσεως ὑφισταμένου Συντάγματος, δι' ἐπαναστάσεως ἢ πραξικοπήματος καὶ συστάσεως ἐξ ὑπαρχῆς νέου. Αὕτη κα

λείται ἐν στενῇ ἐννοίᾳ Συντακτικῆ ἔξουσία καὶ εἰς οὐδεμίαν δέσμευσιν ὑπάγεται πλὴν ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἡ ἰδία ἤθελεν καθορίσει.

Ἡ ἑτέρα εἶναι ἀρμοδιότης ὄργάνου τῆς Πολιτείας καὶ καλεῖται Ἀναθεωρητικὴ Λειτουργία. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἰκανότητα νὰ μεταβάλῃ ὀρισμένας διατάξεις τοῦ Συντάγματος, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνάγονται εἰς τὰς θεμελιώδεις αὐτοῦ διατάξεις καὶ αἵτινες προσδίδουν τὴν ἰδιαιτέραν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος. Συνεπῶς ἡ ἀναθεωρητικὴ λειτουργία προβλέπεται καὶ ὑπακούει εἰς τὸ Σύνταγμα.

2. Φορεὺς τῆς Συντακτικῆς ἔξουσίας. Φορεὺς ἢ ὑποκείμενον τῆς Συντακτικῆς ἔξουσίας λέγεται τὸ φυσικὸν πρόσωπον ἢ σύνολον φυσικῶν προσώπων, ὅπερ ἐν δεδομένη στιγμῇ ἀσχεῖ τὴν συντακτικὴν ἔξουσίαν.

Ὁ φορεὺς τῆς Συντακτικῆς ἔξουσίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐκάστοτε κρατουσῶν πολιτικῶν συνθηκῶν εἰς τὴν πολιτείαν καὶ δύναται νὰ ἀνευρεθῇ κατόπιν ἐρεύνης τῶν συνθηκῶν τούτων καὶ περὶ τοῦ ποῖος ἐν ἐκάστῃ συγκεκριμένῃ περιπτώσει εἶναι ἡ κυρίαρχος δύναμις. Οὕτω διακρίνομεν α) τὴν παραχώρησιν τοῦ Συντάγματος ἐκ μέρους τοῦ Μονάρχου ἔχοντος εἰς χεῖρας του ἀπάσας τὰς ἔξουσίας. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ Μονάρχης ὅστις τυγχάνει κυρίαρχος πιεζόμενος ὑπὸ ἑτέρας δυνάμεως π.χ. τοῦ λαοῦ συντάσσει δι' ἰδίας μονομεροῦς αὐτοῦ πράξεως τὸ Σύνταγμα καὶ παρέχει τὴν ἄσκησιν ὀρισμένων δικαιωμάτων του εἰς τὸν λαόν. Ἡ πολιτικὴ ὅμως ἔξουσία ἐξακολουθῇ νὰ παραμένῃ εἰς χεῖρας τοῦ Μονάρχου. Οὗτος θεωρεῖται ἡ πηγὴ τῆς συντακτικῆς ἔξουσίας δυνάμενος νὰ μεταβάλῃ ἢ ἀκόμη καὶ νὰ ἀνακαλέσῃ τὸ παραχωρηθὲν σύνταγμα. Τοιοῦτον σύνταγμα εἶναι τὸ Γαλλικὸν τοῦ 1814 παραχωρηθὲν κατὰ τὴν παλινὸρθωσιν τῆς Μοναρχίας. Εἰς τὸ προοίμιον τούτου ἀνεγράφεται, ὅτι ὁ Βασιλεὺς κατόπιν ἐλευθέρως ἀσκήσεως τῆς Βασιλικῆς ἔξουσίας παραχωρεῖ ἐκουσίως Σύνταγμα.

β) Τὴν διὰ συνθήκης ἢ συμβολαίου μεταξὺ Μονάρχου καὶ λαοῦ παραχώρησιν Συντάγματος. Εἰς τὰ τοιαῦτα συντάγματα φορεὺς τῆς Συνταγματικῆς ἔξουσίας εἶναι ἀφ' ἑνός ὁ Μονάρχης καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ λαὸς διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του. Ἡ ἄσκησις δὲ τῆς Συντακτικῆς ἔξουσίας ἐνεργεῖται ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐκ τῶν δύο καὶ ὡς ἐκ τούτου οἰαδήποτε μεταβολὴ τοῦ Συντάγματος δέον ὅπως ἐνεργεῖται κατόπιν συμφωνίας ἀμφοτέρων. Τοιαῦτα Συντάγματα εἶναι τὸ Γαλλικὸν τοῦ 1830 καὶ τὸ ἡμέτερον τοῦ 1844. Οὕτω τὸ Β.Δ. τοῦ Ὁθωνοῦ, ὅπερ προηγήθη τοῦ Συντάγματος 1844 ἀνέγραφε «Ἀφοῦ

κατὰ τὰ ἀνωτέρω συνωμολογήθη μεταξὺ Ἑμῶν καὶ τῶν πληρεξουσίων τοῦ Ἔθνους τὸ ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ.....»

γ) Τὴν διὰ συντακτικῆς Συνελεύσεως ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ λαοῦ κατάρτισιν Συντάγματος. Τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἣτις διεκηρύχθη τόσον κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν Συνταγμάτων τῶν Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Οὕτω ἡ Συντακτικὴ ἐξουσία ἐμφανίζεται ὡς ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς βουλήσεως πρὸς κατάρτισιν συντάγματος, ὀργάνωσιν τῆς πολιτείας καὶ διασφάλισιν τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν. Φορεὺς λοιπὸν τῆς Συντακτικῆς ἐξουσίας ἐπὶ δημοκρατικῶν Συνταγμάτων εἶναι ὁ λαὸς καὶ ὄργανον αὐτοῦ οἱ ἐλευθέρως ἐκλεγέντες ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἀποτελοῦντες τὴν Συντακτικὴν Συνέλευσιν ἢ Ἔθνοσυνέλευσιν.

Πλειστάκις ὅμως καλεῖται ὁ λαὸς, ὅπως ἐκφράσσει καὶ ἀμέσως τὴν κυρίαρχον θέλησίν του ἐπὶ τοῦ καταρτιζομένου Συντάγματος. Τοῦτο ἐνεργεῖται διὰ δημοψηφίσματος ἔνθα ὁ λαὸς δι' ἐνὸς ν α ἰ ἢ ὁ χ ι ἀποδέχεται ἢ ἀπορρίπτει τὸ καταρτισθὲν Σύνταγμα. Παρ' ἡμῖν ὁ θεσμὸς τοῦ δημοψηφίσματος ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν παρὰ τοῦ λαοῦ ἔγκρισιν τῶν ἐπελθουσῶν ἤδη πολιτειακῶν μεταβολῶν. Οὕτω διενεργήθησαν δημοψηφίσματα α) τὴν 22 Νοεμβρίου 1920 περὶ ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου β) τὴν 13 Ἀπριλίου 1924 πρὸς ἔγκρισιν τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Δημοκρατίας, γ) τὴν 3 Νοεμβρίου 1935 πρὸς ἔγκρισιν τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Βασιλευμένης Δημοκρατίας, δ) τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1946 περὶ ἐπανόδου εἰς Ἑλλάδα τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β'.

Συβ. Ἡ Ἀναθεωρητικὴ Λειτουργία. Αὕτη ὑπάγεται εἰς τὴν ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ Συντακτικὴν ἐξουσίαν. Διακρίνεται ὅμως: α) ἀπὸ τὴν κυρίως ἢ ἐν στενῇ ἐννοίᾳ Συντακτικὴν ἐξουσίαν ἣτις ἔχει ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς τὸ ἀδέσμευτον καὶ πρωτογενὲς τῆς δυνάμεώς τῆς. Ἐπίσης ἡ θέλησις τῆς Συντακτικῆς ταύτης ἐξουσίας ἴσεται ὑπὲρ ἄνω καὶ αὐτοῦ τοῦ δικαίου καθὼς οὐδεὶς κανὼν δικαίου εἶναι δυνατὸν νὰ ρυθμίσῃ αὐτήν.

Ἐξ ἀντιθέτου ἡ ἀναθεωρητικὴ λειτουργία εἶναι ὄργανον τῆς Πολιτείας δεσμευόμενον ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ὅπερ ρυθμίζει τὰ τῆς διαδικασίας, συνθέσεως καὶ τὰς ἀρμοδιότητας τῆς ἀναθεωρητικῆς λειτουργίας.

β) Ἡ ἀναθεωρητικὴ λειτουργία διακρίνεται ἐπίσης τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Κατ' ἀρχὴν ἡ Νομοθετικὴ ἐξουσία διαφέρει κατ' οὐσίαν καθὼς αὕτη δέον ὅπως κινεῖται ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Συντά-

γματος καθωρισθέντων ἀρμοδιοτήτων αὐτῆς. Εἶναι ὑποχρεωμένη ὅπως οἱ παρ' αὐτῆς ἐκδιδόμενοι νόμοι τυγχάνουν ἐντὸς τοῦ γράμματος καὶ πνεύματος τοῦ Συντάγματος. Ἀπεναντίας ἡ ἀναθεωρητικὴ λειτουργία ὑπέρκειται τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας δυναμένη νὰ προσδιορίσῃ τὴν ἔκτασιν τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων τῆς Πολιτείας.

Ἐξ ἄλλου ὑφίσταται καὶ τυπικὴ διάκρισις μεταξὺ τούτων.

Ἡ τοιαύτη δὲ διάκρισις εἶναι ἐμφανεστέρα εἰς τὰ αὐστηρὰ Συντάγματα.

Εἰς ταῦτα τὸ ὄργανον τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ τὴν ἀναθεωρητικὴν λειτουργίαν εἶναι διάφορον τοῦ νομοθετικοῦ, ἢ δὲ ἀσκησις τοῦ ἀναθεωρητικοῦ ἔργου ἐνεργεῖται κατὰ εἰδικὴν διαδικασίαν.

Τὸ ὄργανον τῆς ἀναθεωρητικῆς λειτουργίας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ Συντάγματος. Εἰς τὰ ἤπια Συντάγματα ἡ ἀναθεωρητικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Τούτου ἕνεκεν δὲν ὑφίσταται τυπικὴ διάκρισις μεταξὺ Συντάγματος καὶ νόμου, ἐφόσον βεβαίως ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος διενεργεῖται μὲ τὴν αὐτὴν διαδικασίαν τῆς θεσπίσεως τῶν νόμων. Βάσει τοῦ ὀργάνου τοῦ διενεργούντος τὴν ἀναθεώρησιν διακρίνομεν α) Τὸ σύστημα τῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς. Κατ' αὐτὸ διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος ἀπαιτεῖται ἡ ἐκλογή παρὰ τοῦ λαοῦ εἰδικῶν ἀντιπροσώπων ἀποτελούντων τὸ εἰδικὸν ὄργανον ὅπερ θὰ προβῇ εἰς τὴν ἀναθεώρησιν καὶ ὅπερ καλεῖται Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ. Αὕτη ἐκλέγεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος.

β) Τὸ σύστημα τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο τὸ ἀναθεωρητικὸν ἔργον ἀνατίθεται εἰς τὰ δύο ὑπάρχοντα νομοθετικὰ σώματα τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν. Τὰ δύο ταῦτα σώματα ἐνούμενα εἰς ἓν ἀποτελοῦν τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ἣτις εἶναι ἐπιφορτισμένη μὲ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος.

γ) Τὸ σύστημα τῆς εἰδικῆς διαδικασίας. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο τὸ ἔργον τῆς ἀναθεωρήσεως ἀνατίθεται εἰς αὐτὸ τὸ νομοθετικὸν ὄργανον, ἀλλὰ ὑπὸ ὠρισμένην εἰδικὴν διαδικασίαν προβλεπομένην ὑπὸ τοῦ Συντάγματος.

Παρ' ἡμῖν τὸ μὲν Σύνταγμα τοῦ 1927 προέβλεπε τὸ δεύτερον σύστημα, τὸ δὲ ἰσχύον Σύνταγμα προβλέπει τὸ σύστημα τῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς. Κατὰ τὸ ἄρθρον 108 τοῦ ἰσχύοντος συντάγματος δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀναθεώρησις ὀλοκλήρου τοῦ Συντάγματος ἀλλὰ μόνον τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων αὐτοῦ. Περὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ ὅμως διατάξεώς τινος ὡς θεμελιώδους ἢ μὴ ἀνεκύφην

πλείστοι ὅσαι διαφοροίαι. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου διεξήχθησαν πάμπολλαι καὶ διεξοδικαὶ συζητήσεις ὑπὸ τῆς Β' ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἄνευ ὅμως τελικοῦ ἀποτελέσματος.

Ὡς θεμελιώδεις πάντως δυνάμειθα νὰ θεωρήσωμεν τὰς διατάξεις:

α) Αἵτινες καθορίζουν ὡς μορφήν τοῦ Πολιτεύματος, τὴν Βασιλευμένην Δημοκρατίαν.

β) Τὸ ἄρθρον 21 δι' οὗ καθιεροῦται ἡ λαϊκὴ κυριαρχία ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ ἄρθρ. 44 ὅπερ καθιεροῖ τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

γ) Αἱ περὶ καθολικότητος τῆς ψήφου διατάξεις.

δ) αἱ περὶ διακρίσεως τῶν λειτουργιῶν ἐν αἷς περιλαμβάνονται αἱ περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς δικαιοσύνης καὶ ἰσοβιότητος τῶν δικαστῶν.

ε) Τὸ κοινοβουλευτικὸν καὶ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα τοῦ ὁποίου τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ εἶναι ἡ ἐλευθέρω καὶ ἀβίαστος παρὰ τοῦ λαοῦ ἐκλογή τῆς Βουλῆς διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ ἡ ἐναντι τῆς Βουλῆς εὐθύνη τῆς Κυβερνήσεως.

στ) Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 108 ἡ καθορίζουσα τὸν τύπον τοῦ αὐστηροῦ Συντάγματος καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος παρὰ τῆς Βουλῆς, μόνον ἄνευ συμμετοχῆς τινὸς τοῦ Βασιλέως.

Ἡ διαδικασία τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπόκειται εἰς τρία στάδια:

Τῆς πρωτοβουλίας, τῆς ἀποφάσεως πρὸς ἀναθεώρησιν καὶ τῆς διενεργείας τῆς ἀναθεωρήσεως. Ἡ πρωτοβουλία σήμερον κατ' ἀρχὴν ἀνήκει μόνον εἰς τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα κατ' ἐξαιρέσιν καὶ εἰς τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, ἡ ἀπόφασις εἰς τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα καὶ ἡ πραγματοποιήσις αὐτῆς εἰς εἰδικὸν ὄργανον εἰδικῶς πρὸς τοῦτο συγκαλούμενον καὶ ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένων περιορισμῶν.

Ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος ὡσάκις ἡ Βουλὴ διὰ τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς ζητήσῃ ταύτην δι' ἰδίαν πρόξεως ὀριζούσης εἰδικῶς τὰς ἀναθεωρητέας διατάξεις καὶ ψηφίζομένης εἰς δύο ψηφοφορίας ἀφισταμένας ἀλλήλων κατὰ ἕνα τουλάχιστον μῆνα. Ἀποφασισθεῖσης τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς. Πᾶσα οὕτω ψηφίζομένη ἀναθεώρησις ἐκδίδεται καὶ δημοσιεύεται ἐντὸς δέκα ἡμερῶν, ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῆς ὑπὸ τῆς Βουλῆς τίθεται δὲ εἰς ἐνεργεῖαν δι' εἰδικοῦ ταύτης ψηφίσματος.

§ 3.— ΥΠΕΡΟΧΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

1. Ὑπεροχὴ τοῦ Συντάγματος. Τὸ Σύνταγμα εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος τῆς Πολιτείας, ὑπερέχει τῶν κοινῶν νόμων καὶ συνελπῶς παντὸς κανόνος δικαίου, διότι τοῦτο θέτει τὰς βάσεις τῆς ὀργανώσεως τοῦ κράτους καὶ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ· ἐνῶ ἐξ' ἀντιθέτου οἱ κοινοὶ νόμοι προϋποθέτουν τὴν ὑπαρξίν τοῦ ὀργανωτικοῦ τῆς Πολιτείας νόμου, τοῦ Συντάγματος. Οὕτω λοιπὸν τὸ Σύνταγμα ἐμφανίζεται ὡς προϋπόθεσις τῆς ὁμαλῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καὶ τοῦ Πολιτεύματος.

Πλέον συγκεκριμένως ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Συντάγματος ἐμφανίζεται ὡς ἐξῆς:

α) Τὸ Σύνταγμα προσδιορίζει τὰς ἀρμοδιότητας τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καὶ καθορίζει τὴν διαδικασίαν τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, ἐνῶ ἀπεναντίας οἱ κοινοὶ νόμοι οἱ ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἐκδιδόμενοι ρυθμίζουν κοινωνικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ βιούντων φυσικῶν ἢ νομικῶν προσώπων.

β) Προκειμένου περὶ αὐστηροῦ Συντάγματος ἡ ὑπεροχὴ τούτου εἶναι ἐμφανεστερά, καθόσον ἡ τροποποίησις του γίνεται καθ' ὀρισμένην διαδικασίαν, ἥτις εἶναι κατὰ πολὺν δυσχερεστερά τῆς τῶν κοινῶν νόμων.

γ) Ἡ σύνταξις τοῦ Συντάγματος εἶναι γεγονός ὅλως ἐξαιρετικὸν λαμβάνον χώραν εἴτε κατὰ τὴν ἴδρυσιν μιᾶς Πολιτείας εἴτε κατόπιν ἐπαναστάσεως ὑπὸ ὀργάνου ἔχοντος τὴν ὑπερτάτην ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἐξουσίαν, ἐνῶ ἀπεναντίας οἱ κοινοὶ νόμοι εἶναι σύνθητες νομικὸν γεγονός λαμβάνον χώραν ὑπὸ ὀργάνου ὑπὸ αὐτοῦ τούτου τοῦ ὑπερτάτου ὀργάνου δημιουργηθέντος.

2. Ἡ Προστασία τοῦ Συντάγματος. Ἡ ὑπεροχὴ ὁμως τοῦ Συντάγματος θὰ παρέμενεν ἀνενεργὸς, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον κυρώσεις ἐπιβαλλόμεναι ἐν περιπτώσει παραβάσεως τῶν διατάξεων του. Αἱ τοιαῦται κυρώσεις ἀποτελοῦν ἐξ ἄλλης ἀπόψεως τὰς ἐγγυήσεις τῆς τηρήσεως τοῦ Συντάγματος. Οὕτω αἱ ἐγγυήσεις τῆς τηρήσεως τοῦ Συντάγματος καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ὑπεροχῆς του διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας, τὰς προληπτικὰς ἐγγυήσεις καὶ τὰς κατασταλτικὰς.

Α' Προληπτικαὶ ἐγγυήσεις. 1) Συνήθως τὰ Σύνταγματα ἐπιβάλλουν εἰς τὰ ἄμεσα ἀλλὰ καὶ τὰ ἔμμεσα ὄργανα τῆς Πο-

λιτείας τὴν δόσιν ὄρκου πίστεως. Οὕτω παρ' ἡμῖν ἅπαντα τὰ ἰσχύσαντα μέχρι σήμερον Συντάγματα ἐπιβάλλουν, ὅπως εὐθύς ἅμα τεθοῦν ἐν ἰσχύϊ δίδεται ὄρκος πίστεως παρὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἡ δόσις τοῦ ὄρκου τούτου ἐνέχει τυπικὴν σημασίαν καὶ οὐδὲν εἶναι δυνατόν νὰ δεσμεύῃ τὰ ἀρμόδια ὄργανα πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος.

2) Ἐτερον προληπτικὸν μέτρον πρὸς ἀποφυγὴν δημιουργίας ἀντισυνταγματικῶν διατάξεων εἶναι ἡ ἀνάθεσις τῆς ἐπεξεργασίας τῶν σχεδίων νόμων εἰς εἰδικὸν ὄργανον ἀποφαινόμενον περὶ τῆς συνταγματικότητος ταύτης. Ὡς τοιοῦτον ὄργανον εἶχε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 (ἄρθρ. 57 καὶ 82) θεσπίσει τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Ἦδη δὲ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐνεργεῖ κατὰ τὸ ἄρθρ. 83 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων καὶ ὄχι τῶν νόμων.

Β' Κατασταλτικαὶ ἐγγυήσεις. Αἱ κατασταλτικαὶ ἐγγυήσεις διαφέρουν τῶν προληπτικῶν, διότι αὐταὶ ἀφοροῦν τὴν μὴ ἐφαρμογὴν τοῦ ἤδη ψηφισθέντος κανόνος δικαίου, λόγω τῆς ἀντισυνταγματικότητος του, ἐνῶ ἀπεναντίας αἱ προληπτικαὶ ἐγγυήσεις ἀφοροῦν τὴν πρόληψιν θεσπίσεως ἀντισυνταγματικῶν διατάξεων ἢτοι πρὶν αὐταὶ καταστοῦν κανόνες δικαίου.

Αἱ κατασταλτικαὶ ἐγγυήσεις πρὸς διασφάλισιν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Συντάγματος ἀποτελοῦνται:

α) Ἀπὸ τὸν πολιτικὸν ἔλεγχον, ὁ ὁποῖος σήμερον σπανίως συναντᾶται ὡς μόνος τρόπος προστασίας εἰς τὴν πρᾶξιν (Γαλλία) καὶ τοῦτο διότι τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἀβέβαιον πολλάκις δὲ καὶ θεωρητικῆς σημασίας, β) ἀπὸ τὸν δικαστικὸν ἔλεγχον ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζεται εἰς πλείστα κράτη εἴτε ὡς κατ' αἴτησιν, ὅποτε παράγει ἀποτελέσματα ERGA OMNES εἴτε κατ' ἔνστασιν ὅποτε ἐφαρμόζεται ἐπὶ συγκεκριμένης περιπτώσεως. γ) Ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῶν πολιτῶν πρὸς ἀντίστασιν ἣτις ἐμφανίζεται ὑπὸ τρεῖς μορφαίς: παθητικὴν, ἀμυντικὴν, καὶ ἐπιθετικὴν. Ἐν Ἑλλάδι τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν εἶναι ἐγγεγραμμένον εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ συνεπῶς ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἀμφισβητεῖται.

1) Ὁ Πολιτικὸς ἔλεγχος. Βάσει τούτου ὁ ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων ἀνατίθεται εἰς πολιτικὸν ὄργανον καὶ οὕτω δὲν ὑφίσταται ἀνάμιξις ἐτέρου ὁργάνου εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν σωμάτων. Σήμερον ὡς πολιτικὸς ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων παραμένει ὁ ἔλεγχος τὸν ὁποῖον

αὐτὸ τοῦτο τὸ νομοθετικὸν σῶμα, ἡ Βουλὴ π.χ. ἀσκεῖ κατὰ τὴν ψήφισιν τῶν νομοσχεδίων. Ἡ ἀποτελεσματικότης τοῦ ἐλέγχου τούτου εἶναι ἀβεβαία καθόσον ἔν καὶ τὸ αὐτὸ ὄργανον εἶναι ἐλεγκτὴς καὶ ἐλεγγόμενον. Μόνη περίπτωσις ἀσκήσεως πολιτικοῦ ἐλέγχου εἶναι τὸ δικαίωμα τοῦ Βασιλέως, ὡπως ἀρνήθη τὴν ἐκδοσιν ἀντι-συνταγματικοῦ νόμου.

392) Ὁ δικαστικὸς ἐλεγχος. Ὁ πλέον ἀποτελεσματικὸς καὶ ὁ πλέον ἐν χρήσει τυγχάνει ὁ ἐλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων παρὰ τῶν Δικαστηρίων. Οἱ Δικασταὶ θεωροῦνται ὡς ἔχοντες τόσον τὰς καταλλήλους ἐκείνας γνώσεις αἰτίνας ἀπαιτοῦνται διὰ τὸν ἐλεγχον τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καὶ τῶν πράξεων τῆς διοικήσεως, ὅσον καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν ἣν καθιεροῦσι δι' αὐτοὺς τὸ Σύνταγμα καὶ συνεπείᾳ ταύτης τὰ ἐχέγγυα τῆς ἀμεροληψίας εἰς τὴν κρίσιν των.

Ὁ τοιοῦτος δικαστικὸς ἐλεγχος ἐνεργεῖται εἴτε κατόπιν αἰτήσεως εἴτε κατόπιν ἐνστάσεως. Ὁ κατόπιν αἰτήσεως δικαστικὸς ἐλεγχος εἶναι ὁ σπουδαιότερος διότι ἀφ' ἑνὸς ἀφορᾷ ὀλόκληρον τὸ νομοθέτημα τοῦ ὁποίου ζητεῖται ὁ ἐλεγχος καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐλέγχου π.χ. ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀκυρότητος τοῦ νόμου, ἐνεργεῖ ἔναντι πάντων. Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις πρὸς ἀσκήσιν τοῦ ἐλέγχου τούτου εἶναι ἡ σύστασις ἐιδικοῦ δικαστηρίου εἰς ὃ ἀνατίθεται τὸ ἔργον τοῦτο ἢ ἄλλοτε πάλιν ἀνατίθεται τοῦτο εἰς τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῆς Πολιτείας.

Ἐξ ἴσου ἰσχυρὸς ἀλλὰ εἰς περιορισμένην ἔκτασιν εἶναι ὁ κατ' ἐνστάσιν ἀσκούμενος δικαστικὸς ἐλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων. Ἡ ἐνστάσις τῆς ἀντισυνταγματικότητος προβάλλεται κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν δικαστηρίων ἐκδίκασιν συγκεκριμένης ὑποθέσεως, ὅτε τὸ δικαστήριον δὲν ἐφαρμόζει τὴν διάταξιν κρίνον ταύτην ὡς ἀντισυνταγματικὴν χωρὶς ὅμως καὶ νὰ προβαίνει εἰς ἀκύρωσίν της. Ὁ νόμος ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύη καὶ τίποτε δὲν ἀποκλείει ὅπως ἐπὶ ἑτέρας ὑποθέσεως ἕτερον δικαστήριον κρίνῃ τὸν νόμον συνταγματικὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐφαρμόσῃ αὐτόν.

Παρ' ἡμῖν τὸ δικαίωμα τῶν δικαστηρίων πρὸς ἐλεγχον τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων κατ' ἐνστάσιν ἔχει καθιερωθῆ ἐθιμικῶς. Ρητῶς δὲ τοῦτο ἀνεγράφετο εἰς τὸ ἄρθρον 143 τοῦ Συντάγματος τῆς Τροίζηνος καὶ εἰς τὴν κάτωθι τοῦ ἁρθρου 5 ἐρμηνευτικὴν δὴλωσιν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927.

Περαιτέρω ὁ δικαστικὸς ἐλεγχος τῆς συνταγματικότητος διακρίνεται εἰς οὐσιαστικὸν καὶ τυπικόν. Κατὰ τὸν οὐσιαστικὸν ἐλεγχον

ὁ δικαστὴς ἐρευνᾷ ἐὰν τὸ περιεχόμενον τοῦ νόμου ἀντίκειται εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ Συντάγματος. Οὕτω π.χ. θέλει κριθῆ ὡς ἀντι-συνταγματικὸς νόμος ὀρίζων ποινὴν ἐγκληματικὴν μὲ ἀναδρομικὴν ἰσχὺν καθόσον τὸ περιεχόμενον του ἀντιβαίνει εἰς τὸ ἄρθρ. 7 τοῦ Συντάγματος. Τέλος τυπικὸς εἶναι ὁ ἔλεγχος ὡσάκις ἐρευνῶνται τὰ ἐξωτερικὰ στοιχεῖα τοῦ νόμου ἤτοι π.χ. ὅταν νόμος τις δὲν ἐψηφίσθη κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς προβλεπομένην διαδικασίαν ἢ ἄνευ τῆς ἀπαιτουμένης ἀπαρτίας ἢ ἐὰν πρότασις τοῦ νόμου συνεπαγομένη δαπάνην δὲν συνωδεύετο ὑπὸ ἐκθέσεως ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ (ἄρθρ.57). Παρ' ἡμῖν γίνεται δεκτὸν ὅτι τὰ δικαστήρια δὲν ἐλέγχουν τὴν τυπικὴν ἀντι-συνταγματικότητα τῶν νόμων. Ὡς λόγος τῆς τοιαύτης ἀποχῆς τῶν δικαστηρίων ἐκ τῆς τυπικῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων προβάλλεται κατὰ μίαν γνώμην ἡ ὑπαρξίς συνταγματικοῦ ἐθίμου. Κατὰ ἐτέραν γνώμην αἱ τυπικαὶ αὐταὶ ἀνωμαλίας ἀποτελοῦν INTERNA CORPORIS τῆς Βουλῆς καὶ δὲν δύνανται νὰ ὑπεισέλθουν τὰ δικαστήρια.

Τέλος κατὰ τρίτην γνώμην τὰ δικαστήρια δὲν ἐλέγχουν τὴν τυπικὴν αὐτὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων διότι ταύτην ἤλεγξεν ὁ Βασιλεὺς κατὰ τὴν κύρωσιν καὶ ἐκδοσιν τοῦ νόμου. Τῆς τυπικῆς ὁμως συνταγματικότητος δέον νὰ διακρίνωμεν τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ νόμος δὲν φέρει τὰ ἀπαραίτητα ἐξωτερικὰ στοιχεῖα, ἅτινα προβλέπει τὸ Σύνταγμα π.χ. δὲν φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Βασιλέως. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας δὲν ἔχομεν νόμον καὶ ὡς ἐκ τούτου παρέλκει ἡ ἐρευνα τῆς συνταγματικότητος κανόνος νομικῶς ἀνυπάρκτου.

3) Τὸ δικαίωμα πρὸς ἀντίστασιν. Τοῦτο εἶναι τὸ ἔσχατον μέσον ὅπερ ἀπομένει εἰς τοὺς πολίτας κράτους τινός, ἵνα ἀντιδρᾶσιν κατὰ τῶν ἀντισυνταγματικῶν ἀνθαιρεσιῶν τῆς Πολιτείας καὶ τῶν ὀργάνων τῆς εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν τὰ ἕτερα ἤδη ἐξετασθέντα μέσα εἴτε δὲν προβλέπονται εἴτε δὲν ἐτελεσφόρησαν. Οὕτω τὸ δικαίωμα ἀντιστάσεως ἐμφανίζεται ὡς δικαίωμα νομίμου ἀμύνης ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος καὶ κατὰ τῶν παρὰ νόμων καὶ ἀντι-συνταγματικῶν ἐνεργειῶν τῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους. Τὸ δικαίωμα ἀντιστάσεως διακρίνεται α) εἰς τὸ δικαίωμα τῆς παθητικῆς ἀντιστάσεως ὅταν οἱ πολῖται ἀρνοῦνται ὅπως συμμορφωθῶσιν ἐκουσίως εἰς τὰς ἀντισυνταγματικὰς ἐνεργείας ἢ διαταγὰς ἀλλὰ ὑπακούουσιν εἰς τὴν βιαίαν ἐπέτελσιν τούτων. β) Εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἀμυντικῆς ἀντιστάσεως ὡσάκις οἱ πολῖται οὐ μόνον ἀρνοῦνται νὰ συμμορφω-

θοῦν ἐκουσίως ἀλλὰ καὶ προβάλλον ἄμυναν κατὰ πάσης βιαίας κατ' αὐτῶν ἐκτελέσεως τῶν ὀργάνων τῆς πολιτείας καὶ γ) εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιθετικῆς ἀντιστάσεως ἔνθα οἱ πολῖται ἀντιτάσσουσι κατὰ τῶν ὀργάνων τῆς πολιτείας βίαν οὐχὶ μόνον ὡς μέσον ἀμύνης ἀλλὰ καὶ ἐπιθέσεως κατὰ τῶν ὀργάνων ἵνα ὑποχρεώσουσι ταῦτα καὶ προβοῦν εἰς ἀνάκλησιν τῶν παρανόμων ἐνεργειῶν των. Τὸ δικαίωμα τῆς ἀντιστάσεως καθιερώθη κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τῆς MAGNA CHARTA καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τῶν BILL OF RIGHTS τοῦ 1689 καὶ τῶν Γαλλικῶν Σύνταγμάτων τοῦ 1789 καὶ 1793. Ἄλλοτε δὲ εἶχε θεωρηθῆ ὡς ἓν τῶν ἀπαραγράπτων δικαίων τοῦ λαοῦ. Σήμερον ἔχει μειωθῆ ἢ σπουδαιότης του καθόσον ἀνεγνωρίσθη ὅτι περιέχει κατὰ πολὺ μεγαλυτέρους κινδύνους διασαλεύσεως τῆς τάξεως καὶ καταλύσεως τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν ἀπὸ τὰς παρεχομένους ἐγγυήσεις αὐτοῦ.

Παρ' ἡμῖν οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη ρητῶς τοιοῦτον δικαίωμα ὑπὲρ τῶν πολιτῶν. Ἐν τούτοις ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ Συντάγματος κεκρυγμένου ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τῆς νομιμότητος καὶ τῆς Πολιτείας Δικαίου δύναται βασίμως νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα δέχεται τὸ δικαίωμα τῆς παθητικῆς ἀντιστάσεως τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν κατὰ τῶν ἀυθαιρέτων καὶ ἀντισυνταγματικῶν ἐνεργειῶν τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας. Εἰς ἐπίρροσιν τῆς γνώμης ταύτης ἔρχονται τὰ ἑξῆς νομοθετικὰ κείμενα:

α) ὁ Ν. 1811/1952 περὶ ὑπαλληλικῶν κώδικος ἀναγνωρίζει εἰς τὸν δημόσιον ὑπάλληλον ὅπως ἀρνηθῆ τὴν ἐκτέλεσιν παρανόμων διαταγῶν τῶν προϋσταμένων αὐτοῦ ἀρχῶν.

β) Ὁ Νέος Ποινικὸς Κώδιξ τιμωρεῖ μὲ τὰς ποινὰς τῆς ἀπειθείας πάντα πολίτην ἀρνούμενον εἰς τὰ ὄργανα τοῦ Κράτους μετὰ προηγουμένην πρόσκλησιν αὐτῶν τὴν κατὰ νόμον ὀφειλομένην συνδρομὴν. Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς τοιαύτης ὑποχρεώσεως τοῦ πολίτου εἶναι ἡ ὕπαρξις νομίμου καὶ συνταγματικῆς διατάξεως ὑποχρεούσης τοῦτον εἰς συνδρομὴν. Α CONTRARIO ἐφόσον ὑφίσταται μὲν διάταξις, ἀλλὰ παράνομος καὶ ἀντισυνταγματικὴ ὁ πολίτης καλῶς καὶ νομίμως ἀρνεῖται τὴν συνδρομὴν του καὶ τὴν σύμπραξιν εἰς τὴν ἔκνομον ταύτην ἐνέργειαν τοῦ Κρατικοῦ ὀργάνου.

γ) Τὸ ἄρθρον 167 τοῦ ὡς ἄνω Ποινικοῦ Κώδικος καθορίζον τὰς προϋποθέσεις τῆς ἀντιστάσεως ἀπαιτεῖ α') ἀρμοδιότητα τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καὶ β') νομιμότητα τῶν ἐνεργειῶν των. Οὐτω λοιπὸν ἐπὶ προφανοῦς παρανόμου καὶ ἀντισυνταγματικῆς ἐνεργείας τῶν ὀργάνων τῆς πολιτείας ἢ ἐνεργειῶν ἐξερχομένων τοῦ κύ-

κλου τῆς ἀρμοδιότητός των ἐπιτρέπεται κατὰ τὴν νομοθεσίαν ἢ ἀντίστασις τῶν πολιτῶν χωρὶς αὕτη νὰ εἶναι ἀξιόποινος

δ') Τέλος τὸ ἄρθρον 114 τοῦ Συντάγματος ρητῶς ἀφιερώνει τὴν τήρησιν τοῦ Συντάγματος εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ τοιαύτη ἐπίκλησις τοῦ ἄρθρου τούτου συνδυαζομένη μετὰ τὴν δημοκρατικὴν καὶ φιλελευθέραν παράδοσιν τοῦ Ἑλληνος ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς καθιερώσεως παρ' ἡμῖν α) τοῦ δικαιώματος τῆς παθητικῆς ἀντιστάσεως ὑφ' οἷαν μορφήν ἀνωτέρω ἐξετέθη ἤτοι ὡς ἄρνησις ἐκουσίας συμμορφώσεως τοῦ ἀτόμου πρὸς ἀντισυνταγματικὰς καὶ ἐκνόμους ἐνεργείας τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας.

β) Ὡς ὁμαδικὸν δικαίωμα ἀμυντικῆς ἀντιστάσεως κατὰ κυβερνητικῶν ἐνεργειῶν προσβαλλουσῶν ἐντόνως τὸ πνεῦμα καὶ γράμμα τοῦ Συντάγματος.

Ἡ τοιαύτη ἔννοια τοῦ ἄρθρου 114 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ Εἰσηγητοῦ τοῦ ἀντιστοίχου ἄρθρου 107 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 δι' οὗ τὸ πρῶτον καθιερώθη ἡ ἐν λόγῳ ἀρχή. Οὗτος ἐθεώρει τὸ ἄρθρον τοῦτο ὡς τὸ σπουδαιότερον καίτοι ἦτο τὸ τελευταῖον τοῦ Συντάγματος, προσέτι δὲ ὅτι δὲν ἦτο μία ἀπλῆ ἠθικὴ παραίνεσις πρὸς τοὺς Κυβερνήτας ἀλλὰ καὶ ἓν καθήκον ἀμύνης πρὸς τοὺς πολίτας.

Ὡς δὲ καὶ ὁ Ν. Ι. Σαρίπολος ἐδέχετο τοῦτο εἶναι ἡ ULTIMA RATIO, τὸ ἔσχατον μέσον τῶν πολιτῶν καὶ ὁσάκις τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας παρεκκλίνουν τῆς νομίμου ὁδοῦ οἱ πολῖται θέλουν ἐνεργῆσαι δι' ἡμίον μέσων πρὶν ἢ καταφύγουν εἰς τὸ ἔσχατον. Τοιαῦτα δὲ ἦλια μέσα ἦσαν, κατὰ τὸν Σαρίπολον, ἡ ἄσκησις τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου καὶ τῶν συναθροίσεων καὶ ἡ ὑποβολὴ ἀναφορῶν κ' ἐν συνεχείᾳ ἐφόσον οὐδὲν δι' αὐτῶν ἐπετυγχάνετο ἢ ἄρνησις καταβολῆς φόρων ἐπιβληθέντων διὰ ἀντισυνταγματικῶν ἐνεργειῶν τῆς Κυβερνήσεως καὶ «ἐάν καὶ κατὰ τῶν τούτοις χρησαμένων ἀντιταχθῆ βία, βίαν ἀντὶ βίας δικαιούται ἀντιτάξαι τὸ ἔθνος».

Οὕτω τὸ ἄρθρον 114 καίτοι τελευταῖον ἐν τῷ Συντάγματι καθίσταται τὸ σπουδαιότερον καὶ ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τοῦ οἰκοδομήματος τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν.

§ 4.— ΕΙΔΗ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ Συντάγματος προκύπτει ἡ μορφή τοῦ Πολιτεύματος, δηλ. ὁ τρόπος τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἐνασκήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ὁ τρόπος κατὰ τὴν ὁποῖον εἶναι διατεταγμένα τὰ διάφορα ὄργανα τῆς Πολιτείας, ἰδίᾳ δὲ τοῦ κυριάρχου ὀργάνου,

ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τὸ τεκμήριον ἀρμοδιότητος. Τοῦτο σημαίνει ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι εἰς τὸ ἀνώτατον ὄργανον ἀνήκει ἡ ἐξουσία νὰ καθορίξῃ τὰς ἀρμοδιότητας τῶν ἄλλων ὀργάνων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὀρισμένη λειτουργία δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα ἄλλου ὀργάνου, αὕτη αὐτοδικαίως ἀνῆκει εἰς τὸ ἀνώτατον ὄργανον, τὸ ὁποῖον καὶ προσδίδει τὸν εἰδικὸν χαρακτήρα εἰς ἕκαστον πολίτευμα.

Πρῶτος ὁ Ἀριστοτέλης διέκρινεν τὰ πολιτεύματα μὲ θάσιν τὸν τρόπον συγκροτήσεως τοῦ Ἀνωτάτου Ὄργάνου καὶ ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσώπων ἅτινα τὸ ἀποτελοῦν. Οὕτω ὁ Ἀριστοτέλης διέκρινεν τὴν Μοναρχίαν, τὴν Ἀριστοκρατίαν καὶ τὴν Δημοκρατίαν, αἵτινες ἔχουν ὡς κύριον σκοπὸν τὴν προαγωγὴν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. Περαιτέρω δὲ διέκρινεν τὰς παρεκβάσεις τούτων, τὴν τυραννίαν, ὀλιγαρχίαν καὶ ὀγκλοκρατίαν ἀποβλέποντα εἰς τὸ συμφέρον μόνον τῶν κυβερνώντων καὶ οὐχὶ τῆς ὀλότητος. Ἡ διάκρισις αὕτη τοῦ Ἀριστοτέλους ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύη καὶ σήμερον. Οὕτω ἔχομεν τὰ ἑξῆς πολιτεύματα:

Σ^Υ. Μ ο ν α ρ χ ι κ ὸ ν καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡςάκις τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς Πολιτείας εἶναι ἓν φυσικὸν πρόσωπον συγκεντρωτὸν ἀπάσας τὰς ἀρμοδιότητας καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται ἡ ἐξουσία. Ἡ Μοναρχία κατὰ κανόνα εἶναι κληρονομικὴ, δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ αἰρετὴ. Διὰ τῆς κληρονομικῆς μοναρχίας τὸ ἀξίωμα τοῦ Βασιλέως μεταβιβάζεται εἰς τοὺς ἀπογόνους του κατὰ τάξιν καθολικῆς διαδοχῆς προτιμωμένων τῶν κατιόντων καὶ δι' τῶν ἀρρένων πρωτοτόκων. Αἰρετὴ δὲ εἶναι ὡςάκις ὁ νέος Βασιλεὺς ἐκλέγεται ἐκ περιορισμένου κύκλου προσώπων. Ἡ Μοναρχία δύναται νὰ εἶναι ἀπόλυτος ὡςάκις ὁ Μονάρχης ἔχει εἰς χεῖρας του ἅπασαν τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν π.χ. ὡς ἐκυβέρνησεν ὁ Ὄθων μέχρι τὸ ἔτος 1843. ἢ περιορισμένη, ὡςάκις ὁ μονάρχης αὐτοπεριορίζεται ἀναθέτων ἀμετακλήτως νομοθετικὰς ἢ ἄλλας ἀρμοδιότητας εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ. Τοῦτο καλεῖται συνταγματικὴ μοναρχία, καὶ παρ' ἡμῶν ἰσχύσε διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 δι' οὗ ἐκυβέρνησεν ὁ Ὄθων μέχρι τοῦ ἔτους 1862.

Εἰς τὰ μοναρχικὰ πολιτεύματα περιλαμβάνονται ἐπίσης ἡ τυραννία καὶ ἡ δικτατορία.

Ἡ πρώτη εἶναι ἀνθαίρετος εἰς τὴν ἀφετηρίαν τῆς, εἰς τὴν διαδοχὴν τῆς καὶ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας.

Ἡ δευτέρα ἀποτελεῖ μεταβατικὸν πολίτευμα διὰ τῆς ἀναθέσεως ἢ συγκεντρώσεως εἰς χεῖρας ἐνὸς προσώπου ἁπασῶν τῶν ἐξουσιῶν

κατὰ παρέκκλισιν τῆς νομιμότητος καὶ εἰς βάρος τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ.

§ 2. Πολυαρχικὸν καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡσάκις τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατανέμεται ἡ ἐξουσία, εἶναι περισσότερα τοῦ ἑνός: α) Ἀριστοκρατικὸν καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡσάκις τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας ἀνήκουν εἰς μίαν τάξιν, τὴν ὁποίαν ἀπαρτίζουν πρόσωπα περιλαμβανόμενα εἰς αὐτὴν εἴτε κληρονομικῶ δικαιώματι εἴτε βάσει ποιοτικῶν κριτηρίων καὶ ὡς ἐκ τούτου ταῦτα εἶναι περιορισμένα τὸν ἀριθμὸν (π.χ. τὸ πολίτευμα τῶν Ἰονίων Νήσων τοῦ 1800 καὶ 1803, ἡ Ἑνετικὴ Δημοκρατία. β) Ὀλιγαρχικὸν καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡσάκις τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας ἀνήκουν εἰς μίαν ἰσχυρὰν τάξιν προσώπων κυριαρχοῦσαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν διὰ λόγους δυνάμεως καὶ ὄχι κληρονομικούς.

§ 3. Δημοκρατικὸν καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡσάκις τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας προέρχονται ἀπὸ τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος παραμένει τὸ μόνον κυρίαρχον σῶμα (Δῆμος). Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ πολιτεύματος τούτου εἶναι: ἡ λαϊκὴ κυριαρχία, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰσότης τῶν πολιτῶν καὶ ἡ διακυβέρνησις διὰ τῆς πλειοψηφίας.

Τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ὑποδιαιρεῖται εἰς: α) Ἄμεσον δημοκρατίαν, ὡσάκις ὁ λαὸς συμμετέχει ἀμέσως εἰς τὰ κοινὰ, εἴτε εἰς τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν διὰ συνλεύσεως τοῦ δήμου, εἴτε εἰς τὴν ἐν γένει ἄσκησιν τῆς Κρατικῆς ἐξουσίας. Τοιαύτην μορφήν ἀμέσον Δημοκρατίας εἶχον αἱ ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ πόλεις, ἰδίως δὲ αἱ Ἀθηναὶ καὶ ἡ Ρώμη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ρωμαϊκῆς Δημοκρατίας.

Εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ἡ ἄμεσος δημοκρατία εἶναι ἀδύνατος ἐν τῇ πράξει, διὰ τοῦτο ὁ λαὸς μετέχει ἀμέσως εἰς τὰ κοινὰ διὰ προσφυγῆς εἰς τοὺς θεσμοὺς τοῦ δημοψηφίσματος: τῆς λαϊκῆς ἀρνησιουρίας καὶ τῆς λαϊκῆς πρωτοβουλίας. Καὶ διὰ μὲν τοῦ δημοψηφίσματος ὁ λαὸς καλεῖται ν' ἀποδεχθῆ ἢ νὰ ἀπορρίψῃ ὠρισμένον νομοθετικὸν ἢ κυβερνητικὸν μέτρον. Τὸ δημοψήφισμα δύναται νὰ εἶναι ἀποφασιστικὸν ἢ μὴ, ὑποχρεωτικὸν ἢ προαιρετικὸν, προγενέστερον ἢ μεταγενέστερον τοῦ νόμου. Διὰ τῆς ἀρνησιουρίας ὁ λαὸς ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς τυπικῆς καταργήσεως ἑνὸς νόμου. Διὰ δὲ τῆς λαϊκῆς πρωτοβουλίας ὁ λαὸς καλεῖ τὴν κυβέρνησιν νὰ θεσπίσῃ ὠρισμένον νομοθετικὸν ἢ κυβερνητικὸν μέτρον. Ἡ ἡμ-ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία ἐφαρμόζεται ἰδίως ἐντὸς τῆς Ἑλβετικῆς Ὁμοσπονδίας.

6) Ἀντιπροσωπευτικὴν δημοκρατίαν, ὡς ὅτι ὁ λαὸς μετέχει ἐμέσως τῆς νομοθετικῆς καὶ κυβερνητικῆς λειτουργίας διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγομένων ἀντιπροσώπων του κατὰ τακτὰς περιόδους. Στοιχεῖα τοῦ συστήματος τούτου εἶναι: ἡ ἐκλογή, ὁ πολιτικὸς αὐτῆς χαρακτήρ, ἡ δημοσιότης τῆς λειτουργίας καὶ ἡ ἀποφασιστικὴ ἀρμοδιότης τῶν ἐκλεγομένων Σωμάτων. Ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία διακρίνεται εἰς τὴν π ρ ο ε δ ρ ι κ ῆ ν καὶ εἰς τὴν κ ο ι ν ο β ο υ λ ε υ τ ι κ ῆ ν.

Π ρ ο ε δ ρ ι κ ῆ ν δημοκρατίαν, ὡς ὅτι αἱ διάφοροι λειτουργίαι τυγχάνουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνεξάρτητοι ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἂν καὶ ἀμφότεροι προέρχονται ἀπὸ τὸν λαόν, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἶναι αἰρετὸς ἐκλεγόμενος καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Π.χ. Σύνταγμα Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, κα' ὃ ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, ἡ δὲ ἐκτελεστικὴ ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος ἐκλέγεται ἀπὸ τὸν λαόν εἰς δύο βαθμοὺς καὶ διορίζει ἐλευθέρως τοὺς Ὑπουργούς. Ἡ μία λειτουργία δὲν δύναται νὰ ἐπεμβαίνει εἰς τὰς ἀρμοδιότητας τῆς ἄλλης πέραν τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένων περιπτώσεων. Ἐν ταῦθα ὑπάρχει διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν, ἡ ὁποία διασφαλίζει τὴν κυβερνητικὴν σταθερότητα. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία παραμένει ἀνεξάρτητος, ἔχουσα δικαίωμα νὰ κηρύξῃ μὴ ἐφαρμοστέαν πᾶσαν πρᾶξιν νομοθετικὴν ἢ κυβερνητικὴν ἀντιβαίνουσαν πρὸς τὸ Σύνταγμα.

Κοινοβουλευτικὴν Δημοκρατίαν, ὡς ὅτι ἡ ἐκτελεστικὴ λειτουργία εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς αἰρετὸν πρόσωπον ἐκλεγόμενον συνήθως ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ ὅπερ ἀσκεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ὑπὸ Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν ἄνευ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Ἐπὶ πλέον ἡ πλειοψηφία τῆς Βουλῆς κέρηται τὸ δικαίωμα νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν. Αἱ σχέσεις δὲ μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ρυθμίζονται βάσει τῶν κανόνων τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα. Πάντως εἰς ἀντιστάθμισμα, ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἔχει τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἄλλοτε ἀπολύτως καὶ ἄλλοτε σχετικῶς. Πλὴν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ὑπάρχει καὶ τὸ σύστημα τῆς Κυβερνώσεως Βουλῆς.

Βασιλευομένη δημοκρατία τέλος, ὡς ὅτι τὸ κυριαρχον ὄργανον, ὁ λαός, αὐτοπεριοριζόμενον ἀναθέτει διὰ τοῦ Συντάγματος ἀρμοδιότητας εἰς τὸν Βασιλέα ἀνώτατον κληρονομικὸν ἄρ-

χοντα, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει ὡς ἄμεσον ὄργανον τοῦ κράτους. Τὸ τεκμήριον ὑπάρχει ἐναντίον αὐτοῦ καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ Συντάγματος ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὸν Λαόν. Τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα δύναται νὰ λειτουργήσῃ καὶ ὑπὸ κληρονομικὸν καὶ ὑπὸ αἰρετὸν ἄρχοντα.

4.— Ἰδιαιτέραν μορφήν πολιτεύματος παρουσιάζουν τὰ κράτη τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*λαϊκὰ ἢ δημοκρατία*». Τὸ καθεστὼς τοῦτο στηρίζεται εἰς τὴν ἄρνησιν τῶν ἐννοιῶν τῆς δημοκρατίας, ὡς αὗται ἐφηρμόσθησαν εἰς τὸν δυτικὸν κόσμον ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐξουσία ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν ἐργαζόμενον λαόν, ἡ βούλησις τοῦ ὁποῖου ἐκδηλοῦται διὰ τῶν τοπικῶν συνελεύσεων διαφόρου βαθμοῦ καὶ ἀσχεῖται οὐσιαστικῶς ὑπὸ τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος. Αἱ βάσεις τῶν πολιτευμάτων τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν εἶναι ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, ἡ σύγχυσις τῶν ἐξουσιῶν, ἡ νομιμότης ἐνὸς κόμματος καὶ ἡ ὑποταγὴ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ συνόλου καὶ τοῦ κράτους. Ἐπίσης δεόν νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι ὑπάρχει ριζικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς μορφῆς τῆς διατυπώσεως τῶν ἀνωτέρω Συνταγμάτων καὶ τῆς ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογῆς καὶ λειτουργίας αὐτῶν, καὶ τοῦτο διότι τὰ πάντα ὑπάγονται εἰς τὸ μοναδικὸν κόμμα καὶ κατ' οὐσίαν εἰς τὴν ἐκάστοτε ἡγεσίαν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΩΝ*

Ὁ τρόπος ὀργανώσεως τῆς Πολιτειακῆς ἐξουσίας προσδιορίζει ἐκάστοτε καὶ τὴν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος, ἣτις καὶ ἀποτυπῶται εἰς τὸν θεμελιώδη καταστατικὸν χάρτην τῆς Πολιτείας τὸ Σύνταγμα. Τόσον ὅμως ἡ μορφή τοῦ Πολιτεύματος, ὅσον καὶ ἡ ὀργάνωσις τῆς Πολιτειακῆς ἐξουσίας εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν δυναμικῶν τάσεων μιᾶς κοινωνικῆς τάξεως, ἣτις κατώρθωσε ἐν δεδομένῃ στιγμῇ νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἀπόψεις τῆς. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Συντάγματος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν καὶ τῶν δυναμικῶν τάσεων τῶν κοινωνικῶν τάξεων· αἵτινες διαφοροποιούμενοι σὺν τῇ παρῶδῳ τοῦ χρόνου τείνουν εἰς τὴν προσαρμογὴν τοῦ βασικοῦ καὶ θεμελιώδους κανόνος δικαίου τοῦ Συντάγματος, εἰς τοὺς παρ' αὐτῶν ἐπιδιωκομένους σκοποὺς.

Οὕτω λοιπὸν οἱ ἐν δεδομένῃ χρονικῇ περιόδῳ ὑφισταμένοι Συνταγματικοὶ θεσμοὶ καὶ ἰσχύουσαι διατάξεις ἐμφανίζονται ὡς φαινόμενον οὐ μόνον πολιτειακόν, ἀλλὰ καὶ κοινωνικὸν διαμορφωθὲν οὐ μόνον κατὰ τὸν χρόνον καὶ ὃν ἐνεφανίσθησαν οἱ θεσμοὶ οὗτοι ἐν τῷ Συντάγματι, ἀλλὰ πολὺ πρότερον ὡς προὶόν μακρᾶς κοινωνικῆς ἐξελίξεως. Ἡ καλλιτέρα λοιπὸν κατανόησις τῶν ἐκάστοτε ἰσχυουσῶν Συνταγματικῶν διατάξεων καὶ θεσμῶν ἐπιβάλλει μίαν ἀνασκόπησιν τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἰσχυσάντων τοιούτων διατάξεων τῶν ὁποίων αἱ ἰσχύουσαι ἀποτελοῦν ἐξειληγμένην μορφήν.

Πλέον δὲ τούτου ἡ ἐπιχειρουμένη ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τῶν Ἑλληνικῶν Συνταγμάτων θὰ ἐπισημάνῃ τὰς τάσεις, τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς καταβληθείσας προσπάθειας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ τὴν καλλιτέρευσιν τῆς διαβιώσεως του καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἐκπολιτιστι-

* Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀποτελεῖ αὐτόνομον μελέτην τοῦ κ. Α. Δ. Πλειῶνη

κοῦ του ἐπιπέδου καὶ θὰ ἐπεξηγήσῃ τὰς κατὰ διαφόρους χρονικὰς περιόδους δοθεῖσας ἀνωμάλους πολιτικὰς λύσεις αἰτίνες τοσαύτην ἀναστάτωσην ἐπέφερον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου.

Ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη οἱ Συνταγματικοὶ θεσμοὶ εἶναι συνάρτησις τῶν κοινωνικῶν τάσεων καὶ ἐξελίξεων καὶ ὡς τοιοῦτοι δέον ὅπως ἐξετάζωνται ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἀνάλογον κοινωνικὴν ἔρευναν. Μία τοιαύτη ὅμως ἐκτεταμένη ἱστορικὴ ἔρευνα ἀνήκουσα εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν διαφεύγει τὴν ἐπιχειρουμένην ἐνταῦθα μελέτην τῶν ἰσχυσάντων Συνταγματικῶν διατάξεων.

Ἐρευνῶντες λοιπὸν τὴν παρ' ἡμῖν ἐξέλιξιν τῶν Συνταγματικῶν θεσμῶν θὰ περιορίσωμεν τὴν ἔρευναν μας εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου διαγραφόμενα πλαίσια.

Οὕτω ἡ ἔρευνα αὕτη θέλει διενεργηθῆ κατὰ τὰς ἐξῆς χρονικὰς περιόδους:

Α' Προεπαναστατικὴ περίοδος. Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἐρευνῶνται ἀφ' ἐνὸς τὰ Συνταγματικὸν Σχεδιάσμα τοῦ Ρήγα Φεραίου κα' ἀφ' ἐτέρου τὰ εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἰσχύσαντα Συντάγματα τῶν ἐτῶν 1800, 1803 καὶ 1817.

Β' Περίοδος τῆς Ἐπαναστάσεως (1821 - 1832) Εἰς τὴν περίοδον ταύτην ἐρευνῶνται: 1) Τὰ τοπικὰ πολιτεύματα ἤτοι ὁ Ὄργανισμὸς τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, ὁ Ὄργανισμὸς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Νομικὴ Διάταξις τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος. 2) Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδάουρου 3) Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Ἀστροῦς 4) Τὸ Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ἢ Σύνταγμα τῆς Τροιζῆνος 5) Τὸ Ἀπολυταρχικὸν Πολίτευμα τοῦ Καποδίστρια καὶ 6) Τὸ Ἡγεμονικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος.

Γ' Περίοδος τῆς Ἀπολύτου Μοναρχίας (1832 - 1844)

Δ' Περίοδος τῆς Συνταγματικῆς Μοναρχίας (1844 - 1862)

Ε' Περίοδος τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας (1863 - 1911)

ΣΤ' Περίοδος πρώτης Ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος 1864 (1911 - 1923)

Ζ' Περίοδος Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας (1923 - 1935)

Η' Περίοδος Δικτατορίας καὶ Ἑθνοικῆς Κατοχῆς (1935-1944)

Θ' Περίοδος Δευτέρας Ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος 1864 (1944 - 1952)

Τέλος ἐξετάζεται ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952

ΠΡΟΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

1. Τὸ Σχεδίασμα τοῦ Ρήγα. Ὡς πρῶτος καταστατικὸς χάριτος τῆς ἑλληνικῆς Συνταγματικῆς ἱστορίας ἐμφανίζεται τὸ Συνταγματικὸν σχεδίασμα τοῦ Πρωτομάρτυρος Ρήγα. Τοῦτο περιλαμβάνετο εἰς τὴν πρὸς τὴν Ἑλληνικὸν λαὸν προκήρυξίν του καὶ ἐξετυπώθη ἐν Βιέννῃ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1797 κατασχεθὲν ἀμέσως ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν Ἀρχῶν, συλληφθέντος, ὡς γνωστόν, καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Ρήγα.

Ἡ ἀνάκρισις ὠνόμασε τὸ Σχεδίασμα «Δημοκρατικὴ προπαιδεία τοῦ Ρήγα», ὁ ἴδιος δὲ ὁ Ρήγας εἶχε δώσει εἰς τοῦτο τὸν τίτλον «Νέα Πολιτικὴ Διοίκησις τῶν κατοίκων τῆς Ρούμελης, τῆς Μ. Ἀσίας, τῶν Μεσογείων νήσων καὶ τῆς Βλαχομπογδινίας, ὑπὲρ τῶν Νόμων, ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφότης καὶ τῆς πατρίδος».

Ὁ Ρήγας ἀπέβλεπε ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὡς ἄνω τίτλου προκύπτει εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆ βοηθεία τοῦ Μ. Ναπολέοντος ἀπάντων τῶν κατοικούντων εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον καὶ τὴν ἴδρυσιν ὁμοσπύνδου Βαλκανικοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου τὸ σχέδιον τοῦτο ἠθέληεν εἶναι ὁ καταστατικὸς αὐτοῦ χάριτος. Τὸ σχεδίασμα διεπνέετο ὑπὸ τῶν Δημοκρατικῶν ἰδεωδῶν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ εἶχε ὡς πρότυπον τὰ Γαλλικὰ Συντάγματα τοῦ 1795 καὶ ἰδιαίτερος τοῦ 1793, τοῦ ὁποίου εἰς πλείστα σημεῖα ἀποτελεῖ ἀκριβῆ μετάφρασιν καὶ ἀποδεικνύει τὸ μεγαλεπίβολον σχέδιον τοῦ Πρωτομάρτυρος διὰ τὴν ἀναγέννησιν μιᾶς Ἑλλάδος μεγάλης περιλαμβανούσης εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀπαντας τοὺς διαφόρους ἐν τῇ Βαλκανικῇ περιοχῇ βιούντας λαούς. Τὰ πρῶτα 35 ἄρθρα ἀποτελοῦν τὴν δικήρυξιν τῶν Δικαίων τοῦ ἀνθρώπου, τὰ δὲ ἕτερα 122 τὸ περὶ συντάξεως τοῦ Πολιτεύματος μέρος. Τῶν δύο δὲ τούτων προηγεῖται προκήρυξις τοῦ Ρήγα πρὸς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς ἐν ἣ δικαιολογεῖται ἢ ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου ἐπανάστασις.

Ἐκ τῆς διακηρύξεως ἄξια ἰδιαίτερας μνείας εἶναι τὰ ἄρθρα 1 καὶ 2 καθ' ἃ ἐνεργεῖται διακήρυξις καὶ ἀπαριθμησις τῶν φυσικῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου ἦτοι: «α) τὸ νὰ εἴμεθα ὅλοι ἴσοι κ' ὄχι ὁ ἓνας κατώτερος ἀπὸ τὸν ἄλλον β) νὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι κ' ὄχι ὁ ἓνας σκλάβος τοῦ ἄλλου διὰ νὰ εἴμεθα σίγουροι εἰς τὴν ζωὴν μας καὶ κανένας νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ μᾶς τὴν πόρην ἀδίξως καὶ κατὰ τὴν φαντασίαν καὶ δ) τὰ κτήματα τὰ ὅποια ἔχομεν κανένας νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ μᾶς ἐγγίξῃ ἀλλ' εἶναι ἰδικὰ μας καὶ τῶν κληρονόμων μας».

Τὰ ἄρθρα 3 καὶ 4 ἀναφέρονται εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ ἴσῃν ἰσχύϊ τῶν νόμων ἔναντι πάντων τῶν πολιτῶν Χριστιανῶν καὶ Τούρκων.

Τὸ ἄρθρον 6 καθιέρου τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας καὶ καθώριζε καὶ τὴν ἔννοιαν ταύτης, ἥτοι «ἡ δύναμις ὅπου ἔχει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ νὰ κἀνῆ ὄλο ἐκεῖνο ὅπου δὲν βλάπτει εἰς τὰ δίκαια τῶν γειτόνων του

... Τὸ ἠθικὸν σύνορον τῆς Ἐλευθερίας εἶναι τοῦτο τὸ ρητόν. «Μὴ κάμεις εἰς τὸν ἄλλον ἐκεῖνο ποῦ δὲν θέλεις νὰ σὲ κἀνουν»

Τὸ ἄρθρον 7 ἀφεώρα τὴν ἐλευθερίαν τῶν στοχασμῶν.

Τὸ ἄρθρον 14 καθιέρου τὴν ἀρχὴν NULLUM CRIMEN NUL-
LA POENA SINE LEGE.

Τὰ ἄρθρα 21 καὶ 22 καθώριζον τὰ καθήκοντα τῶν πολιτῶν εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων καὶ εἰς τὴν ὑποχρέωσίν των νὰ μάθουν γράμματα ὡς καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ κράτους.

Ἐκ τοῦ κυρίου μέρους τοῦ σχεδίασματος θὰ πρέπη νὰ μνημο-
νευθοῦν ἰδιαίτερος τὸ ἄρθρον 1 δι' οὗ καθορίζεται ὡς μορφή τοῦ πολιτεύματος ἡ Δημοκρατία. Ἡ μορφή δὲ αὕτη τοῦ πολιτεύματος εἶναι διάχυτος εἰς ὀλόκληρον τὸ σχεδίασμα. Οὕτω τὸ ἄρθρον 1 ὀρίζει «Ἡ Ἑλληνικὴ Δημοκρατία εἶναι μία μὲ ὄλον ὅπου περιλαμβάνει εἰς τὸν κόλπον τῆς διάφορα γένη καὶ θρησκείας». Τὸ δὲ ἄρθρον 21 ἐνισχύει τὴν ἔννοιαν τῆς Δημοκρατίας καθορίζον: «Παρασταίνει ὄλο τὸ ἔθνος τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ τὸ ὁποῖον εἶναι ὡς θεμέλιον τῆς Ἐθνικῆς παραστάσεως, καὶ ὄχι μόνον οἱ πλούσιοι ἢ οἱ πρῶστοι (τουρκ. Κοτζιαμπάσιδες)». Ἐν συνεχείᾳ διὰ τοῦ ἄρθρου 61 ὀρίζεται ὅτι οἱ νόμοι ἐκτελοῦνται «ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ» διὰ δὲ τοῦ ἄρθρου 107 ὀρίζετο «Ἡ γενικὴ δύναμις τῆς Δημοκρατίας συνίσταται εἰς ὀλόκληρον τὸ ἔθνος».

Περαιτέρω ὁ Ρήγας διέκρινεν τὸ Νομοδοτικὸν Σῶμα (ἄρθρ. 59 - 60) ἀποτελούμενον ἐκ τῆς Βουλῆς τῶν πεντακοσίων καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Γερόντων. Τοῦτο εἶχεν ὡς κυρίαν φροντίδα τὴν ψήφισιν τῶν Νόμων καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, καθορίζοντο δὲ ἐν πάσει λεπτομερεῖᾳ τὰ καθήκοντά του. Τὰ μέλη τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος ἀπῆλυνον ἐγγυήσεων καὶ ἀσυλιῶν διὰ τὸ ἀκόλυτον τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἔργου των.

Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἦτο ἀνατεθιμένη εἰς ὄμμελῆς ἐκτελεστικὸν Διοικητήριον (ἄρθρ. 62 - 74) ἐκλεγόμενον ὑπὸ τοῦ Νομοδοτικοῦ Σώματος.

Τέλος διὰ τοῦ ἄρθρου 4 προσδιωρίζετο ἡ ἰθαγένεια τῶν πολιτῶν καὶ οἱ τρόποι κτήσεως καὶ ἀπωλείας τῆς Ἑλληνικῆς ἰθαγενείας.

2. Σύνταγμα τῶν Ἰονίων Νήσων. Εἰς τὰ

πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως Συντάγματα δέον, ὅπως μνημονευθῶν τὰ ἰσχύσαντα κατὰ καιροὺς εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους καὶ διὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος, μέχρις τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1864 ἐνσωματώσεώς των εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὰ Συντάγματα ταῦτα εἶναι τῶν ἐτῶν 1800, 1803, καὶ 1817.

Οὕτω μετὰ τὴν Ρωσσοτουρκικὴν συνθήκην τῆς 21 Μαρτίου 1799 καθιεροῦτο τὸ λεγόμενον Βυζαντινὸν Πολίτευμα. Διὰ τούτου ἐγκαθιδρύετο ὀλιγαρχικὸν σύστημα διακυβερνήσεως τῆς Δημοκρατίας τῶν Ἑπτὰ Ἠνωμένων Νήσων ὑπὸ τῆς κληρονομικῆς τάξεως τῶν Εὐγενῶν καὶ τὸ οὕτω δημιουργούμενον κράτος εἶχε τὴν μορφήν τῆς ὁμοσπόνδου Πολιτείας, ὑποτελοῦς εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῆς Ρωσίας. Ἐν ἐκάστη Νήσῳ ἰδρύοντο τὰ Μεγάλα Συμβούλια τῶν Εὐγενῶν καὶ ἐκ τῶν Μεγάλων τούτων Συμβουλίων ἐξελέγετο ἡ Γερουσία, ἣτις εἶχε καὶ τὴν ἀνωτάτην Διοίκησιν ἐπὶ πάντων τῶν Νήσων ἔχουσα νομοθετικὴν καὶ ἐκτελεστικὴν ἀρμοδιότητα. Τὸ Σύνταγμα τοῦτο δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ λόγω συνεχῶν ἐπαναστάσεων καὶ ἀναρχίας τὰς ὁποίας αἱ διατάξεις του ἐπροκάλεσαν. Τούτου ἕνεκεν κατ' Ὀκτώβριον 1803 συνήλθε τὸ νέον Νομοθετικὸν Σῶμα, ὅπερ κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἐνήφισε τὸ νέον Σύνταγμα κατόπιν διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ Ρώσου πληρεξουσίου, ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου τοῦ Τσάρου τῆς Ρωσίας, ἥτοι τῆς προστάτιδος Μεγάλης Δυνάμεως. Τὸ νέον τοῦτο Σύνταγμα ἦτο πλέον φιλελεύθερον τοῦ προηγουμένου. Ἡ Δημοκρατία τῶν Ἑπτὰ Ἠνωμένων Νήσων εἶναι καὶ πάλιν ἀριστοκρατικὴ· ἀλλὰ τὴν κληρονομικὴν εὐγένειαν διεδέχθη ἡ συνταγματικὴ εὐγένεια, ἣτις προσδιωρίζετο ὑπὸ τοῦ νόμου βάσει γενικῶν κριτηρίων καὶ διὰ τῶν περιουσιακῶν. Εἰς τὴν τάξιν τῆς Συνταγματικῆς εὐγενείας ἀνατίθεται διὰ τοῦ Συντάγματος, ἡ ἀσκῆσις τῆς Πολιτικῆς ἐξουσίας ἐξ ὧν ἡ μὲν νομοθετικὴ λειτουργία ἀνετίθετο εἰς ἴδιον αἰρετὸν σῶμα καλούμενον ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία, ἡ δὲ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εἰς Συμβούλιον Εὐγενῶν τοῦ ὁποίου τὸν ἀρχηγὸν ἐξελέγειν ἡ Γερουσία. Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ καθιστᾷ τὸ Σύνταγμα τοῦτο φιλελεύθερον εἶναι ὁ κατὰ τὸ πρότυπον τῶν Γαλλικῶν διακηρῦξεων προσδιορισμὸς τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν διὰ τῶν ἀρθρῶν 193 - 212. Ἄξιον ἰδιαίτερας μνείας εἶναι τὸ ἀρθρον 211 δι' οὗ ὀρίζεται ὅτι οὐδεὶς θὰ διορίζεται ἀπὸ τοῦ 1810 ὑπάλληλος ἐὰν δὲν γνωρίζῃ νὰ γράφῃ καὶ ἀναγινώσκῃ τὴν Ἐθνικὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1820 ἅπαντα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα θὰ συντάσσωνται εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην. Ἡ σπουδαιότης τοῦ ἀρθρου τούτου καταφαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι μέχρι τῆς θεσπίσεώς του ἐπίσημος γλῶσσα

του κράτους ἦτο ἡ Ἰταλική. Εἰς ταύτην συνετάσσοντο τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἐν οἷς καὶ τὰ μέχρι τοῦδε μνημονευθέντα Συντάγματα.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1803 ἐφημερόσθη ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα, ἦτοι μέχρι τῆς συνθήκης τοῦ 1807 μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ρωσίας ὅτε ἡ ἐπιάνησος παρεχωρήθη εἰς τὴν Γαλλίαν, ἥτις διώκησεν ταύτας ὡς ἰδίαν κτήσιν μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Μ. Ναπολέοντος τὸ 1815.

Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων ἰδρύθη ἀνεξάρτητον κράτος ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ἠνωμένα Πολιτεῖαι τῶν Ἰονίων Νήσων τελοῦσαι ὑπὸ τὴν «ἀμεισον καὶ ἀποκλειστικὴν προστασίαν» τῆς Μ. Βρετανίας. Κύριος δημιουργὸς τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἰονίων Νήσων ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας. Διὰ τῆς θέσεως του εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ Τσαίρου κατώρθωσε νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς ἀξιώσεις τοῦ Μέτερνιχ καὶ τὰς ἀντιδράσεις τῶν ὑπολοίπων μελῶν τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης. Ἡ παραχώρησις δὲ τῶν Ἰονίων Νήσων ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας ἐθεωρήθη ἡ καλύτερα δυνατὴ λύσις. Εἰς ἐκτέλεσιν σχετικῆς διατάξεως τῆς συνθήκης ταύτης καθιερώθη Σύνταγμα ἐκ μέρους τοῦ ἄρμοστοῦ MAITLAND ἀντιπροσώπου τοῦ Προστάτου Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας ὅπερ ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Νομοθετικῆς Συνελεύσεως καὶ ἐκυρώθη ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου. Τοῦτο ἀπετέλεσεν τὴν καταστατικὴν χάρτην ὑπὸ τὸν ὅποιον αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι ἔζησαν μέχρι τῆς ἐνώσεώς των μετὰ τὴν Ἑλλάδα κατ' ἔτος 1864 πλὴν ὅμως, τυγχάνει συντηρητικώτερον τῶν προηγουμένων Συνταγμάτων. Δὲν ὑφίσταται ἡ εἰς τὸ προηγουμένον Σύνταγμα διακήρυξις τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, τὸ δὲ Πολίτευμα διεκρίνεται διὰ τὸ ἀνελεύθερον πνεῦμα του. Ἡ ἐξουσία τοῦ Μεγάλου Ἀρμοστοῦ τοῦ Προστάτου Βασιλέως ἦτο ἰσχυροτάτη. Οὗτος κατ' οὐσίαν ἐξέλεγε, τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ μέλη τῆς Γερουσίας, διὰ τῆς ἀγνήσεώς του δὲ πρὸς ἐπικύρωσιν Νόμου τινὲς ἠγόηστευσε ἐν μέρει τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα.

Συμφώνως τῷ Συντάγματι τούτῳ ἡ Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἦτο ἀνατεθειμένη εἰς βμελὲς Σῶμα, τὴν καλουμένην Γερουσίαν, τὸν Πρόεδρον τῆς ὁποίας διώριζεν ἐλευθέρως ὁ Μέγας Ἀρμοστής. Ἐξ ἄλλου ἡ Νομοθετικὴ λειτουργία ἦτο ἀνατεθειμένη εἰς Βουλὴν ἐκ 42 μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ Σώματος τῶν εὐγενῶν ἐκλεκτόρων. Ἐνα ἄλλο νομοσχέδιον καταστῆ νόμος τοῦ κράτους ἀπαιτεῖτο ψήφισις του ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῆς Βουλῆς, ὑπογραφή του ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ ἐπικύρωσις του ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀρμοστοῦ.

Ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὰ ἄρθρα 3 καὶ 4 τοῦ Α' κεφαλαίου διὰ τῶν ὁποίων ἀφ' ἐνὸς ἀνεγνωρίζετο ὡς ἐπικρατοῦσα θρη-

σκαία ἢ Ὁρθόδοξος καὶ ἀφ' ἑτέρου καθιεροῦτο ὡς ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κράτους ἢ Ἑλληνική. Καίτοι ἡ Μ. Βρετανία ἠθέτησεν τὰς δοθεῖσας κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων ὑποσχέσεις περὶ παροχῆς πλήρους ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους, ἐν τούτοις ὁ Λαὸς τῆς Ἑπτανήσου κατώρθωσεν σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐπανακτήσῃ πλείστα ὅσα δικαίωματα, ἐρχόμενος εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν Προστάτιδα Δύναμιν καὶ τελικῶς ἐπέτυχεν τὴν Ἐνωσίν του μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι ἀπετέλεσαν τότε τὸ μόνον ἐλευθέρων ἑλληνικῶν ἔθνος ἔνθα ἐκαλλιεργοῦντο σχετικῶς ἐλευθέρως ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ αἱ παραδόσεις καὶ ἀρχαῖντως ἐπροστατεύετο ἡ ὀρθόδοξος πίστις.

§ 2

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑ ἙΤΩΝ 1821-1832

1. Τοπικὰ πολιτεύματα. Εὐθὺς ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 συνεκροτήθησαν κατὰ τόπους συνελεύσεις καὶ ἐψηφίσαν διαφόρους τρόπους τοπικῆς διακυβερνήσεως τοῦ ἀπελευθερωμένου γένους. Οὕτω αἱ συνελεύσεις αὐταὶ διωργάνωναν τοπικῶς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν καὶ ἀποτελοῦν μίαν ἀδιάψευστον ἀπόδειξιν τῆς ἀπὸ τότε ἐφέσεως τοῦ λαοῦ πρὸς διασφάλισιν τῆς δι' αἰμάτων ἀποκτωμένης ἐλευθερίας του καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του, ὅπως διακυβερνηθῇ δι' ἀρχόντων ἐλευθέρως παρ' αὐτοῦ ἐκλεγομένων, ἀναγνωρίζων συγχρόνως ὡς κεντρικὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν τὴν μέλλουσαν νὰ συνέλθῃ ἐθνικὴν Βουλὴν. Ὡς πρώτη δὲ τοιαύτη τοπικὴ συνέλευσις ὑπῆρξεν ἡ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Καλαμῶν συνελθούσα ἐν Καλάμαις τὴν 25 Μαρτίου 1821 ἀποτελεσθεῖσα ἐκ Προκρίτων τῆς Μεσσηνίας ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη καὶ ἀποκληθεῖσα «Μεσσηνιακὴ Γερουσία».

Διὰ προκηρῦξεως τῆς ἀπευθυνομένης εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Ἀυτῶν ἐξέθετε τοὺς λόγους τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ἀρξαμένου ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος καὶ ἐζήτηε τὴν συνδρομὴν των πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Βραδύτερον ἐπέτυχε διεύθυνσιν τῆς Συνελεύσεως καὶ συνήλθον εἰς τὴν Μοῆν Καλετῶν τὸν Μάιον 1821 ἐν ὧν 30 ἀντιπρόσωποι ἐξ ὅλης τῆς Πελοποννήσου, Πρόκριτοι, Στρατιωτικοὶ καὶ Κληρικοὶ «ἔχοντες καὶ τὴν γνώμην καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν ἀπόντων μελῶν». Οὕτω δημιουργεῖται ἡ «Πελοποννησιακὴ Γερουσία» τῆς ὁποίας ὁ ὀργανισμὸς ψηφίζεται ἐν Ἐπιδαύρῳ

τὴν 27)12)1821 καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν προσωρινὴν διοίκησιν τῆς Πελοποννήσου. Ἀναγνωρίζεται δέ, ὅτι ἡ «Πελοποννησιακὴ Γερουσία ὑποτάσσεται εἰς ὅλας τὰς νομίμους διαταγὰς τῆς Ἐθνικῆς Βουλῆς». Διὰ τῆς πράξεως τῶν Καλετῶν, ἧτις εἶναι τὸ πρῶτον Δημόσιον ἔγγραφον τοῦ ἀναγεννωμένου Ἔθνους, συνεστήθη ἑμμελής ἐπιτροπὴ, ἵνα μετὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου κοινοῦ Ἀρχιστρατήγου Π. Μαυρομιάλη διοικούν ἀπάσας τὰς ὑποθέσεις, διαφορὰς καὶ ὅ,τι συντείνει εἰς τὴν κοινὴν εὐταξίαν ἀρμονίαν καὶ εὐκολίαν τοῦ ἱεροῦ ἀγώνος μας»

Τὴν 4ην Νοεμβρίου 1821 συνήλθεν ἐν Μεσολογγίῳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἡ Συνέλευσις τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος ἀποτελεσθεῖσα ἐκ 33 ἀντιπροσώπων καὶ ἐψηφίσε τὸν Ὄργανισμὸν τῆς Γερουσίας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦ Ὄργανισμοῦ τούτου α) ἰδρύετο δεκαμελὲς σῶμα ὀνομαζόμενον Γερουσία εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετίθετο ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία διοικήσεως τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος. Αὕτη θὰ ἦτο ὑπόλογος τῶν ἔργων τῆς εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βουλὴν β) ἰδρύετο ἑμμελὲς Μέγα Κριτήριον ὡς Δικαστήριον ἐκδικάσεως ἐγκλημάτων κατὰ τῆς Πατρίδος γ) ἐχώριζε περαιτέρω τὴν περιοχὴν εἰς τμήματα αὐτοδιοικούμενα παρ' αἰρετῶν ἀρχόντων. Δέον ὅπως παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ Ὄργανισμὸς τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος ἦτο λεπτομερέστερος τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας. Εἰς τοῦτο δὲ ἀσφαλῶς συντέτιεν ἡ φυσιογνωμία τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου.

Τελειότερον ὅμως πάντων τῶν ψηφισθέντων τοπικῶν Συναταγμάτων ἦτο τὸ ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Νομικὴ Διάταξις τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος». Ἡ Συνέλευσις αὕτη συνήλθεν εἰς τὰ Σάλωνα τῆς Φωκίδος ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Θεοδώρου Νέγρη τὴν 15 Νοεμβρίου 1821. Τὸ ψηφισθὲν κείμενον περιέχει: α) λεπτομερεῖς διατάξεις περὶ ἰθαγενείας καὶ πολιτογραφήσεως διαχωρίζον τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἑλλάδι εἰς Ἕλληνας Μετοίκους καὶ ξένους. β) διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων καὶ χρεῶν τοῦ Ἕλληνοῦ μὲ βασικά δικαιώματα τὴν ἐνῶπιον τῶν νόμων ἰσότητα τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀσφάλειαν τῆς περιουσίας των καὶ ζωῆς των καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Μεταξὺ δὲ τῶν ὑποχρεώσεων συμπεριλαμβάνετο ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους καὶ ἡ υπεράσπισις τούτων, ἡ ἀνοχὴ τῶν πολιτικῶς καὶ θρησκευτικῶς ἀντιφρονούντων κλπ. γ) Προεβλέπετο ἡ ἰδρυσις Ἐθνικῆς Βουλῆς ὡς Κεντρικῆς διοικήσεως καὶ ὡς τοποτηρητοῦ «τοῦ ἐσομένου Βασιλέως» Εἶναι τὸ μόνον γραπτὸν κείμενον κατὰ τοὺς πρῶτους χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅπερ ὀμιλεῖ περὶ Βασιλέως,

ὄν ἡ Ἑλλάς ἠθέλε ζήτησιν ἐκ τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης. δ) Προέβλεπε ἐπίσης τὴν ἴδουσιν βιμελοῦς Πολιτικῆς Δικαστικῆς ὡς τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ἄρειος Πάγου καὶ ἀνώτατον Δικαστήριον βιμελὲς καλούμενον Κριτήριον τοῦ Ἄρειου Πάγου, ε) Ἡ περιοχὴ διηρεῖτο εἰς ἐπαρχίας καὶ καθιερούτο τὸ τρόπον αὐτοδιοικήσεως τῶν ἐπαρχιῶν μετὰ μεγίστης λεπτομερείας. στ) Ἀνεγνωρίζετο ὡς ἰσχύουσα νομοθεσία, οἱ κοινωνικοὶ νόμοι τῶν ἀειμνήστων Χριστιανῶν Ἀυτοκρατόρων τῆς Ἑλλάδος εἰς δὲ τὰ ἐμπορικὰ ἐγένετο δεκτὸς ὁ Ἐμπορικὸς Κώδιξ τῆς Γουλλίας. ζ) Ἀνεγνωρίζετο ἐπίσης ὡς ἐπικρατούσα θρησκεία ἡ Ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ ὡς γλῶσσα ἡ Ἑλληνικὴ, ἠνείχετο δὲ καὶ ὅλας τὰς ἄλλας θρησκείας καὶ γλώσσας παρέχον οὕτω ἐγγυήσεις ἀνεξίθρησκείας.

2. Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου ὧς πρῶτον Πολίτευμα τοῦ ἀγωνιζομένου Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐμφανίζεται τὸ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου καθιερωθέν. Τὸ Σύνταγμα τοῦτο ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς πρώτης τῶν Ἑλλήνων Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἥτις συνελήθη τὴν 20ην Δεβρίου 1821 ἐν Πιάδα πλησίον τῆς ἀρχαίας Ἐπιδαύρου ἀποτελεσθεῖσα ἐκ 59 «Παραστατῶν» (πληρεξουσίων) ἐκ Πελοποννήσου, ἐξ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν, Ψαρῶν καὶ Κάσου. Ἡ συνέλευσις αὕτη καίτοι ἀντιπροσωπεύουσα τὸ ὀλιγαρχικὸν στοχεῖον ἦτο τοὺς Προεστούς, καθ' ὅσον λόγῳ ἐλλείψεως ἐκλογικοῦ τινὸς Νόμου ἢ ἐκλογῆ τῶν Πληρεξουσίων ἔλαβε, χώραν ἐκ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ οὐχὶ δὲ ἐνιαίου συστήματος, ἐν τούτοις παρὰ πάντων ἀνεγνωρίσθη ὡς Ἐθνοσυνέλευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ συνέλευσις αὕτη μὲ Προέδρον τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον ἐψήφισε τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1822 τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου, διακηρύττουσα συγχρόνως τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἡ διακήρυξις αὕτη ἔλεγεν «Ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας καὶ Ἀδιαίρετου Τριάδος. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὸ ὑπὸ τὴν φρικώδη Ὀθωμανικὴν δυναστείαν, μὴ δυνάμενον νὰ φέρῃ τὰ βάρη καὶ ἀπαρადειγμάτιστον ζυγὸν τῆς τυραννίας καὶ ἀποσεῖσάν αὐτὸν μὲ μεγάλας θυσίας, κηρύττει σήμερον διὰ τῶν νομίμων παραστατῶν του εἰς ἔθνικὴν συνηγμένων συνέλευσιν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν» Κατόπιν δὲ ἠκολούθει τὸ κείμενον τοῦ Συντάγματος.

Τὸ καταρτισθὲν Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου διακρίνεται διὰ τὰς ἀντιπολιταρχικὰς αὐτοῦ ἀρχάς. Ἴνα μὴ δὲ ἐκ τοῦ λόγου τούτου διεγείρῃ τὴν ἀντίδρασιν τῆς ἱερᾶς συμμαχίας ὀνομάσθη προσωρι-

νόν'. Ἡ ἐπίδρασις ὅμως τῶν ἰδεῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι λίαν ἐμφανῆς εἰς αὐτό. Τόσον τὸ πολυμελές τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ὅσον καὶ τὰ κύρια σημεῖα τοῦ Συντάγματος εἶναι ἐμπνευσμένα ἐκ τῶν Γαλλικῶν Συνταγμάτων τῶν ἐτῶν 1793 καὶ 1795". Ἐπίσης ἡ διακήρυξις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων τῆς 15ης Ἰανουαρίου 1822 ἔχει ὡς πρότυπον τὰς διακηρύξεις τῆς Ἀμερικανικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Γαλλικῆς τοιαύτης, καὶ δὴ τὰς περὶ Φυσικοῦ Δικαίου ἀρχὰς τῆς Σχολῆς τοῦ Φυσικοῦ Δικαίου, ἀρχαὶ αἵτινες εἶχον εὔρει ἀπήχησιν μεταξὺ μεγάλων στρωμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Οὕτω ἡ ἐν λόγῳ διακήρυξις βροντοφωνεῖ «Ὁ κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμος μακρὰν τοῦ νὰ στηρίζεται εἰς ἀρχὰς τινὰς δημαγωγικὰς καὶ στασιώδεις ἢ ἰδιωφελεῖς, μερίδος τινὸς τοῦ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ ἔθνους σκοποῦς, εἶναι πόλεμος ἔθνικός, πόλεμος ἱερός, πόλεμος τοῦ ὁποίου ἡ μόνη αἰτία εἶναι ἡ ἀνάγκη τῶν δικαίων τῆς προσωπικῆς ἡμῶν ἐλευθερίας, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς τιμῆς. Δίκαια τὰ ὁποῖα ἡ φύσις ἐνέσπειρε βαθέως εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ ὁποῖα οἱ νόμοι σύμφωνα μετὰ τὴν φύσιν καθιέρωσαν ὄχι τριῶν ἢ τεσσάρων, ἀλλὰ καὶ χιλίων αἰῶνων τυραννία δὲν δύναται νὰ ἐξαλείψῃ».

Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου εἶναι: α) Καθώρισεν πολυαρχικὸν σύστημα διακυβερνήσεως κατὰ τὰ πρότυπα Γαλλικὰ Συντάγματα τῶν ἐτῶν 1793 καὶ 1795. Ἀνέθεσε τὴν ἄσκησιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἰς ὁμοῦ σῶμα τὸ Ἐκτελεστικόν, τὰ μέλη τοῦ ὁποίου ἐξελέγοντο ἐκτὸς τοῦ Βουλευτικοῦ σώματος ὑπὸ εἰδικῆς Συνελεύσεως. Τοῦτο ἐξέλεγε ὁπὼ ὑπουργοὺς ἐξ ὧν ὁ εἰς ἦτο ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας. Οἱ ὑπουργοὶ οὗτοι ἦσαν τῶν Ἐξωτερικῶν, Ἐσωτερικῶν, τοῦ Δικαίου, τῶν Πολεμικῶν, τοῦ Ναυτικοῦ, τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Ἀστυνομίας, προϊστάνο δι' ἀναλόγων Ὑπηρεσιῶν.

β) Προσδιώρισεν ὡς ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα τοῦ λαοῦ τὸ Βουλευτικόν, ἀποτελούμενον ἐκ πληρεξουσίων ἐμμέσως ἐλεγχομένων παρὰ ἐκλεκτόρων — τῶν γερόντων ἐκάστου Συνοικισμοῦ — ὡς ἀργότερον ὁ εἰδικὸς περὶ ἐκλογῆς τῶν παραστατῶν (πληρεξουσίων) Νόμος καθώρισεν.

γ) Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἀνετέθη εἰς τὰ ἀνωτέρω δύο συλλογικὰ ὄργανα ἐνεργοῦντα ἐν συμπράξει. Οὕτω νομοσχεδίον τι τοῦ Ἐκτελεστικοῦ ἔδει ἵνα ἰσχύσῃ ὡς νόμος νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τοῦ Βουλευτικοῦ. Ἀντιθέτως δὲ ἀπόφασις τοῦ Βουλευτικοῦ ἔδει νὰ ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ἵνα ἔχῃ ἰσχὴν Νόμου. Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν ἐμφανίζονται τὰ δύο σώματα ἰσοδύναμα ὡς καὶ τὸ Σύνταγμα ρητῶς

εις τὸ ἄρθρον I αὐτοῦ ὁρίζει. Ἐν τούτοις καλύτερα μελέτη πεῖθει ὅτι τὸ Βουλευτικὸν ἦτο ισχυρότερον. Πράγματι συμφώνως πρὸς ρητὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος τὸ Βουλευτικὸν ἠδύνατο νὰ κατηγορήσῃ τὸ Ἐκτελεστικὸν ἐπὶ Πολιτικῶ ἐγκλήματι ἢ ἐπὶ παρανομίᾳ ὅτε διὰ πλειοψηφίας τῶν 4)5 ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐκπτώσιν ἀπὸ τοῦ ἀξιωματός των τῶν μελῶν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ. Τὸ Ἐκτελεστικὸν ὅμως οὐδὲν παρόμοιον δικαίωμα ἐπέκρητο οὔτε ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς διάλυσιν τοῦ Βουλευτικοῦ ἐξ οὗ καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Βουλευτικοῦ ἔγινε τούτου. Κύριον λοιπὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου εἶναι ἡ πολυαρχικὴ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία καὶ τὸ ἀδύνατον ταύτης. Ἐν τούτοις κατὰ τὰς ὥρας ταύτας τὰς ἐπομένους τῆς ἐπαναστάσεως ἀπρητέτο ισχυρὰ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνατρεφίμενη εἰς ἓν καὶ μόνον πρόσωπον. Ἐτερον ἐπίσης σοβαρὸν μειονέκτημα ἦτο τὸ βραχύβιον τῶν σωματίων τούτων, ἡ χρονικὴ διάρκειά των ὁποίων ἦτο ἓν μόνον ἔτος.

δ) Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἀνετέθη εἰς ἑνδεκαμελὲς σῶμα, τὸ Δικαστικὸν, ἀνεξάρτητον τῶν δύο ἄλλων. Εἰδικὴ διάταξις προέβλεπε περὶ συστάσεως παρὰ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ εἰδικῶν Ἐπιτρόπων πρὸς σύνθεσιν κωδίκων ἀστικῶν, ποινικῶν καὶ ἐμπορικῶν Νόμων. Ὄρισεν ἐπίσης ὡς ισχύοντας νόμους ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐπικρατείᾳ τοὺς Νόμους τῶν ἀειμνήστων Χριστιανῶν Ἡμῶν Ἀυτοκρατόρων, διὰ δὲ τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις τὸν Ἐμπορικὸν τῆς Γαλλίας Κώδικα.

ε) Προσδιωρίσθησαν τὰ ἐθνικὰ χρώματα καὶ καθωρίσθησαν ἀμυδρῶς τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων. Εἰς ταῦτα συμπεριελήφθησαν ἡ ἐνώπιον τῶν νόμων ἰσότης τῶν ἐν Ἑλλάδι διαβιούντων Ἑλλήνων καὶ ξένων, ἡ προστασίαν τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἀσφαλείας τῶν Ἑλλήνων, ἡ δικαία κατανομή τῶν φόρων, ἡ εἰσπραξις τῶν ὁποίων προαπαιτεῖ νόμον ἐπιβάλλοντα τούτους, καὶ τέλος ὅτι ἡ ἀνάληψις ἀξιωματίων ἐνεργεῖται ἀναλόγως τῆς ἰκανότητος ἐκάστου (ἄρθρ. 6' ἕως η')

ς) Τέλος τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου διετήρησε τὰς τοπικὰς Διοικήσεις, γεγονός ὑπερ ἐπέφερε μεγαλύτερον ἔτι ἐξασθένειν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ.

Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν αὐστηρῶν Συνταγμάτων, καθόσον οὐδένα τρόπον μεταβολῆς ἢ τροποποιήσεως του προέβλεπε.

3. Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Ἄστρου. Ἡ ἐν Ἄστρῳ συνελθοῦσα τὴν 29ην Μαρτίου 1823 Β' Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων ἀπεφάσισε τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου, ἀφοῦ κατ' ἀρχὴν ἐδέχθη ἐνὰ φυλαχθῶσιν ἀμετάτρεπτοι

καὶ ἀμετακίνητοι ὅλαι αἱ θεμελιώδεις ἀρχαί» τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου «ὡς ἀποδεδειγμένοι λαοσῶοι». Συνεστήθη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, ἵνα «ἀνοκρίνη τὸν ὀργανικὸν Νόμον τῆς Ἐπιδαύρου» ἣτις ἐργασθεῖσα ἐπὶ 12 ἡμέρων ὑπέβαλεν τὴν 12ην Ἀπριλίου 1823 τὸ ἀναθεωρηθὲν κείμενον, ὡς μετὰ μικρῶν ἐπιδιορθώσεων ἐνέκρινεν ἡ Ἐθνοσυνέλευσις. Πάντως ἡ ἴδια Ἐθνοσυνέλευσις ὥρισεν διὰ ψηφίσματος τῆς, ὅτι ἡ τήρησις τοῦ Συντάγματος «ἀφιερώνεται εἰς τὴν πίστιν τοῦ βουλευτικοῦ, τοῦ ἐκτελεστικοῦ καὶ τοῦ δικαστικοῦ καὶ ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ προφάσει καὶ περιπτώσει δύναται ἡ διοίκησις νὰ νομοθετήσῃ ἐναντίως εἰς τὸ πορὸν πολίτευμα», θεσπίζουσα οὕτω διὰ ρητῆς αὐτῆς διατάξεως τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Συντάγματος.

Διὰ τῶν ἀναθεωρηθέντων διατάξεων α) ἐξησθενίσθη ἔτι περισσότερο τὸ Ἐκτελεστικόν, μεταρρυθμίσαν τὰ δικαιώματα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Μετέτρεψε τὸ VETO ἀρνησιακυρίαν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν νόμων, ἀπὸ ἀπόλυτον εἰς ἀπλὸν ἀναβλητικόν. Τὸ Βουλευτικὸν ἠδύνατο πλέον καὶ ἀποστείλῃ δις νομοσχέδιον πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸν καὶ ἐφ' ὅσον τὸ τελευταῖον τοῦτο ἤρνεϊτο τὴν ἐπικύρωσιν, τότε ἀπέστελλεν ἐκ νέου τὸ νομοσχέδιον μετὰ πάροδον ὅμως 2 μηνῶν ἀπὸ τῆς τελευταίας ἀρνήσεως τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ὅτε πλέον τὸ νομοσχέδιον ἐπεκυροῦτο ὑποχρεωτικῶς καὶ καθίστατο νόμος τοῦ κράτους. Οὕτω ἰσχυροποιήθη ἔτι περισσότερο ἡ θέσις τοῦ Βουλευτικοῦ.

β) Καθωρίσθη ἐπίσης διὰ μυστικῆς ἀποφάσεως τῆς Συνελεύσεως (ψηφίσμα τῆς 13 Ἀπριλίου 1823), ὅτι ὁ διορισμὸς ἢ ἡ ἀπόλυσις τῶν ἐπαρχῶν θὰ διενεργεῖται καὶ ἀπὸ τὰ δύο σώματα. Ἡ ἐξουσία αὕτη ἦτο μέχρι τότε ἀνατεθειμένη εἰς τὸ Ἐκτελεστικόν. Τὸ ψηφίσμα δὲ τοῦτο ἐπέφερεν ἔτι μεγαλυτέραν ἐξασθένησιν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ.

γ) Πλέον τῶν δυσμενῶν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Πολιτεύματος διατάξεων ἢ ἐν Ἀστροὶ Συνέλευσις ἐτελειοποίησε τὰς περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων διατάξεις τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου, πλεῖστα τῶν ὁποίων ἐπεξέτεινεν εἰς πάντας τοὺς ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας διαμένοντας καὶ οὐχὶ μόνον τοὺς Ἕλληνας (βλέπε ἀρθρ. 6' ἕως 13') Καθιερώθη ἡ ἐλευθεροτυπία, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς μὴ προσβολῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἀποφυγῆς τῶν προσωπικῶν ὕβρεων, ἀνεγνωρίσθη ἡ κατάργησις τῆς δουλείας, παρέσθη προστασία εἰς τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν. Ἀνεγνωρίσθη εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ δικαίωμα ἀναφέρεσθαι εἰς τὸ Βουλευτικὸν περὶ παντὸς πράγματος καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀφαιρηθῇ ἄκων τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ δικαστοῦ.

δ) Τέλος ἡ Ἐθνοσυνέλευσις κατέλυσε «ὁμογνομότως» δι' ἑτέρου ψηφίσματός της τὰς Τοπικὰς Διοικήσεις, αἵτινες πλείστας ὄσας δυσχερείας εἶχον ἐπιφέρει εἰς τὴν ἀσκησιν τοῦ ἔργου τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως. Τὸ σαφὸν ὅμως τοῦτο μέτρον ἐπεσκιάσθη ἐκ τῆς ὡς ἀνωτέρω διευτυπώθη ἀδυναμίας τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ ἐκ τοῦ πολυαρχικοῦ χαρακτήρος τούτου. Αἱ ἀδυναμίαι αὗται ἤγαγον εἰς συνεχεῖς προστριβὰς καὶ ἔριδας μεταξὺ Ἐκτελεστικοῦ καὶ Βουλευτικοῦ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξείλιχθησαν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον.

4. Τὸ Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος
Τὸ Σύνταγμα τοῦτο ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς κατόπιν πολλῶν ἀναβολῶν καὶ ἀντεκλήσεων συνελθούσης ἐν Τροιζίνι Γ' Ἐθνοσυνελεύσεως τὴν 1ην Μαΐου 1827. Εἶχον πλέον καταστῆ ἔκδηλοι αἱ ἀδυναμίαι τοῦ πενταμελοῦς Ἐκτελεστικοῦ πρὸς διοικητέρας τῆς χώρας δι' ὃ καὶ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἀποδεχομένη πρότασιν τοῦ Λόρδου Κόχραν ἀπεράσισε διὰ ψηφίσματός της τὴν ἀνάθεσιν τῆς «νομοτελεστικῆς ἐξουσίας εἰς ἓν μόνον πρόσωπον, καλούμενον, «Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος» Ὡς τὸ πλέον κατάλληλον πρόσωπον διὰ τὸ ἐν λόγῳ ἀξίωμα ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐξέλεξε τὸν κόμητα Ἰωάννην Καποδίστριαν. Μέχρι δὲ τῆς ἀφίξεως τοῦ Κυβερνήτου διώρισε τριμελῆ Ἀντικυβερνητικὴν ἐπιτροπὴν.

Τὸ καταρτισθὲν Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος διακρίνεται διὰ τὴν πληρότητα καὶ ἀριότητά του. ἐμπνευσμένον δὲ ἀπὸ τὰς Δημοκρατικὰς καὶ φιλευθέρους ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος δικαίως ἐθεωρήθη πρωτοποριακόν. Τὰ κυριώτερα καὶ πλέον ἀξιοπρόσεκτα σημεῖα τοῦ Συντάγματος τούτου εἶναι α) διὰ τοῦ ἀρθροῦ 1 καθιεροῦται ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνεξίτητης «Καθεὶς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγέλλεται τὴν θρησκείαν του ἐλευθέρως καὶ διὰ τὴν λαοεὶαν αὐτῆς ἔχει ἴσην ὑπεράσπισιν» β) Προσδιώρισεν τὴν κυριαρχίαν ὡς ἐνυπάρχουσαν καὶ ἐκπηγάζουσαν ἐκ τοῦ ἔθνους (ἀρθρ 5). Περαιτέρω προσδιώρισε ταύτην ὡς ἀποτελουμένην ἐκ τριῶν ἐξουσιῶν, τὴν Νομοθετικὴν ἣτις «κατασκευάζει τοὺς Νόμους», τὴν Νομοτελεστικὴν ἣτις «ἐπικυρώνει αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐκτελεῖ» καὶ τὴν Δικαστικὴν ἣτις «τοὺς προσαρμόζει» Οὕτω ἔχομεν σαφῆ καὶ πλήρη διάκρισιν τῶν ἐξουσιῶν. Τὴν Νομοθετικὴν ἐξουσίαν τὸ Σύνταγμα ἀνέθεσεν εἰς «τὸ Σῶμα τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Βουλὴ». Τὴν Νομοτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀνέθεσεν «εἰς ἓνα μόνον ὀνομαζόμενον Κυβερνήτην ἔχοντα διαφόρους ὑπ' αὐτὸν Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας» (ἀρθρ. 36 — 42). Τέλος ἡ Δικαστικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς «τὰ διάφορα Δικαστήρια» ἐν συνεχείᾳ δὲ καθώρισεν ὅτι «Ἡ Δικαστικὴ ἐξουσία εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὰς ἄλλας δύο εἰς τὰς ἀποφάσεις της»

γ) Προσδιώρισε την μὲν Βουλευτικὴν περιόδον εἰς 3 ἔτη μὲ ἀλλαγὴν τοῦ τριτημορίου αὐτῆς (τοῦ 1)3 τῶν ἀντιπροσώπων) κατ' ἔτος τὴν δὲ θητείαν τοῦ Κυβερνήτου εἰς 7 ἔτη (ἄρθρ. 57 καὶ 121). Οὕτω ἐδόθη ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος πρὸς ἄσκησιν κυβερνητικῆς πολιτικῆς καὶ προγραμματισμοῦ. Ἐκ τῶν διατάξεων περὶ Βουλῆς ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ ἄρθρ. 58 καθ' ὃ ὁ αὐτὶς ἀντιπρόσωπος, δὲν δύναται νὰ ἐκλεγῇ δις κατὰ συνέχειαν, ἀποδεικνύον τὸ ἔντονον δημοκρατικὸν πνεῦμα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, τὰ ἄρθρα 94, 95, 77, 79 περὶ ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, περὶ καθορισμοῦ τῶν φόρων καὶ δασμῶν, περὶ ἐγκρίσεως τῆς Βουλῆς πρὸς κήρυξιν τοῦ πολέμου καὶ περὶ τροποποιήσεως πάντων τῶν νόμων πλὴν τῶν Συνταγματικῶν (ἄρθρ. 94).

δ) Ἐδόθη εἰς τὸν Κυβερνήτην ἀναβλητικὸν μόνον VETO πρὸς ἐπικυρώσιν καὶ δημοσίευσιν τῶν Νομοσχεδίων τῆς Βουλῆς. Οὕτω ἐφ' ὅσον ἡ Βουλὴ ἤθελεν διὰ τρίτην φορὰν ἀποστείλῃ «προβούλευμα» εἰς τὸν Κυβερνήτην οὕτως παρὰ τὰς προηγουμένας ἀρνήσεις του ὑπερρεοῦτο νὰ ἐπικυρώσῃ καὶ δημοσιεύσῃ τοῦτο ὡς νόμον τοῦ Κράτους. Ὁ Κυβερνήτης ἐκηρύχθη ἀπαραβίαστος καὶ ὑπεύθυνος δι' αὐτὸν οἱ Ὑπουργοί. Δικαίωμα ὅμως διαλύσεως τῆς Βουλῆς δὲν ἐδόθη εἰς αὐτόν.

ε) Προσδιώρισε μετὰ πληρότητος τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ὑπὸ τὴν τίλον Δημοσίον Δίκαιον τῶν Ἑλλήνων (ἄρθρ. 5-29). Εἰς ταῦτα περιελήφθησαν τὰ κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Ἄστρου περιληφθέντα ἀτομικὰ δικαιώματα καὶ προσετέθησαν καὶ νέα. Οὕτω κατοχυρώθη ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία καὶ παρείχοντο ἐγγυήσεις πρὸς ἀποτροπὴν αὐθαιρέτων συλλήψεων. Ἡ ἀπαλλοτριώσις ἐπετροπή, ἀλλὰ μόνον χάριν δημοσίας ὠφελείας καὶ κατόπιν ἀποζημιώσεως. Ἀπηγορεύθησαν αἱ δημεύσεις, οἱ βασανισμοὶ, ἡ ἀναδρομικότης τῶν νόμων καὶ δὲν ἀνεγνωρίζοντο οἱ τίτλοι εὐγενείας εἰς πολίτας Ἑλληνας, διὰ δὲ τοῦ ἄρθρου 20 παρείχεται ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος εἰς πάντα Ἑλληνα.

στ) Τέλος δι' εἰδικοῦ ψηφίσματος ἡ τρίτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐτόνισεν τὴν ἠϋξημένην ἰσχύν τοῦ Συντάγματος, ὁρίσασα «Ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει καὶ περιστάσει δύναται ἡ Βουλὴ ἢ ἡ Κυβέρνησις νὰ νομοθετήσῃ ἢ νὰ ἐνεργήσῃ τί ἐναντίον εἰς τὸ παρὸν Πολιτικὸν Σύνταγμα»

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς προκύπτει, ὅτι τὸ Σύνταγμα τῆς Γ' Συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων καθιέρωνε σαφῶς τὴν λαϊκὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσωπείας. Ἄξιον μνείας

είναι διὰ τὴν συγκεκριμένην ταύτην περίπτωσιν τὸ ἄρθρον 5 «Ἡ κυριαρχία ἐνυπάρχει εἰς τὸ ἔθνος. Πᾶσα ἐξουσία πηγάζει ἐξ αὐτοῦ καὶ ὑπάρχει ὑπὲρ αὐτοῦ.»

Ἄλλὰ καὶ τὸ Σύνταγμα τοῦτο, τὸ τελειότερον ἐξ ὄλων, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῆ.

5. Τὸ Ἀπολυταρχικὸν Πολίτευμα τοῦ Καποδίστρια.

Ὁ ἐκλεγείσ ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως Κυβερνήτης Ι. Καποδίστριας ἀναλαβὸν τὸν Ἰανουάριον 1828 τὴν ἐξουσίαν ἐπέτυχε κατόπιν εἰσηγήσεώς του τὴν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἀναστολὴν τοῦ Συντάγματος. Ὡς αἰτιολογία διὰ τὴν τοιαύτην πραξικοπηματικὴν ἀναστολὴν τοῦ Συντάγματος προεβλήθη ὁ κανὼν «SALUS POPULI SUPREMA LEX ESTO» ἢ ὡς τὸ ἴδιον τὸ φήμισμα ἀνέγραφε «ἡ σωτηρία τοῦ ἔθνους εἶναι ὁ ὑπέρτατος πάντων τῶν Νόμων» καθόσον «ἐπειδὴ αἱ δεινὰ τῆς πατρίδος περιστάσεις καὶ ἡ διάρκεια τοῦ πολέμου δὲν ἐσυγχώρησαν, οὔτε συγχωροῦσι τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐν Τροικίῳ ἐπικυρωθέντος καὶ ἐκδοθέντος πολιτικοῦ Συντάγματος» καὶ περαιτέρω «Ἡ Βουλὴ μόνον σκοπὸν ἔχουσα νὰ σωθῆ ἢ Ἑλλάς».

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Βουλὴ διὰ ψηφίσματος καθώρισεν ὡς σύστημα προσωρινῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας τὸ ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου προταθὲν ἀπολυταρχικὸν σύστημα. Βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ συστήματος τούτου ἦσαν: 1) Συγκέντρωσις ἀπασῶν τῶν ἐξουσιῶν εἰς χεῖρας τοῦ Κυβερνήτου. 2) Ἰδρύσις παρὰ τῷ Κυβερνήτῃ συμβουλευτικοῦ Σώματος ἐξ 27 μελῶν ἐκλεγόμενον παρὰ τούτου. Τὸ Σῶμα τοῦτο ὅπερ ἔφερε τὸ ὄνομα Πανελλήνιον, εἶχε ὡς ἀποστολὴν τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας μετὰ τοῦ Κυβερνήτου. Τὸ Πανελλήνιον διηρεῖτο εἰς 3 τμήματα α) τὸ περὶ τὴν Οἰκονομίαν β) τὸ περὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ γ) τὸ περὶ τὴν Ὀπλισμένην δύναμιν ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. 3) Ἰδρύετο Γενικὴ Γραμματεία παρὰ τῷ Κυβερνήτῃ εἰς ἣν ἀνετίθετο τὸ ἔργον τῶν μέχρι τότε Ὑπουργείων ἅτινα κατηγοῦντο.

Βραδύτερον τὸ Πανελλήνιον ἀντικατεστάθη διὰ τῆς Γερουσίας Συμβουλευτικοῦ καὶ πάλιν σώματος, ἐξ 27 μελῶν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου. Μόνη περίπτωσις ἐνθα ἡ Γερουσία εἶχεν ἀποφασιστικὴν γνώμην ἦτο ἐπὶ σχεδίων φορολογικῶν ἢ διαθέσεως ἐθνικῶν κτημάτων ἢ σχέσιν ἔχόντων μετὰ τὴν ἰδιοκτησίαν (ἄρθρον Ζ' τοῦ ἀπὸ 22)7)1829 ψηφίσματος). Ταῦτα ἐπεκύρωσεν ἡ ἐν Ἀργεῖος συνελθούσα Δ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ἥτις καὶ ἀντικατέστησε τὸ Πανελλήνιον διὰ τῆς Γερουσίας.

Οὕτω ἐκ τῶν φιλελευθέρων Πολιτευμάτων ἅτινα εἶχον καθορίσει τὰ

προηγούμενα Συντάγματα μεταλίπτομεν αἰφνιδίως εἰς ἓκ διαμέτρου ἀντίθετον. Τοῦτον διακρίνεται ἀφ' ἐνός διὰ τῆς συγκεντρώσεως ἀπασῶν τῶν ἐξουσιῶν εἰς χεῖρας ἐνός καὶ μόνου προσώπου, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἀσκήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀνευ οἰουδήποτε ἐλέγχου ὑπὸ σώματος ἀντιπροσωπευτικοῦ τοῦ λαοῦ. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἐπήγασαν σφοδραὶ ἐπικρίσεις κατὰ τοῦ Καποδίστρια, οἷτινες ἐνίσχυσαν τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντίδρασιν καὶ τελικὰ ἐπέφεραν τὴν δολοφονίαν του.

Πάντως πρόθεσις τοῦ Κυβερνήτου ἦτο ἡ προσωρινὴ ἐφαρμογὴ τοῦ πολιτεύματος τούτου. Τοῦτο διαβεβαίωσεν ὁ Κυβερνήτης εἰς τὴν πρὸς τὸν λαὸν προκήρυξίν του τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1828 «Ἡ ἀναστολή δὲ τοῦ Συντάγματος θέλει διαρκέσει μέχρις ὅτου ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος ἀποφασίσθῃ ὀριστικῶς», καὶ ἀνεγνωρίζετο τοῦτο διὰ τῆς πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ἐκθέσεώς του τῆς 11ης Ἰουλίου 1829.

6. Τὸ Ἡγεμονικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Κυβερνήτου τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831 καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἀναρχίαν πὸν ἐπικολούθησεν, ἡ Ε' Ἐθνικὴ Συνέλευσις συνελθοῦσα, κατ' ἀρχὰς εἰς Ἄργος καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς Ναύπλιον, ἐψήφισε τὸ ἀποκληθὲν Ἡγεμονικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Παρὰ τὴν ὀνομασίαν του τὸ Σύνταγμα τοῦτο ἐδράζεται ἐπὶ δημοκρατικῆς βάσεως, δεῖγμα καὶ τοῦτο τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, αἵτινες ὑπῆρχαν ἐν τῷ Λαῷ. Τὸ Ἡγεμονικὸν Σύνταγμα ἀπλῶς ἐψηφίσθη, οὐδέποτε τεθὲν ἐν ἰσχύϊ. Αἱ κυριώτεραι διατάξεις τοῦ Συντάγματος τούτου εἶναι:

1) Ἀνεγνωρίζετο ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπικρατία ὡς Ἡγεμονία διαδοχικῆ, Συνταγματικῆ καὶ Κοινοβουλευτικῆ (ἄρθρ. 53). Ἡ διαδοχὴ καθορίζετο κατὰ τάξιν πρωτοτόκου ἀρρενογονίας (ἄρθρ. 217), τοῦ διαδόχου ἔχοντος ἀπὸ τοῦ 18ου ἔτους τοῦ ἰδίου ἔδραν εἰς τὴν Γερουσίαν (ἄρθρ. 176). Ὁ Ἡγεμὼν ἦτο κυρίαρχος, ἀπαραβίαστος καὶ ὁ Ὑπέρτατος Ἄρχων τῆς Πολιτείας (ἄρθρ. 221), ἔχων δικαίωμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς.

2) Ἡ Νομοθετικὴ ἐξουσία ἠσχεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος, ἀποτελουμένου ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

3) Ἡ Βουλὴ ἐξελέγετο ἐμμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Κατ' ἀρχὴν ἐξελέγετο εἰδικὸν σῶμα ἐκλεκτόρων, τὸ ὁποῖον, ἐν συνεχείᾳ ἐξέλεγε τοὺς ἀντιπροσώπους (ἄρθρ. 71—81). Διὰ τὴν ἀνάδειξιν ὅμως τινὸς εἴτε ἐκλεκτορὸς — δευτεροεκλογέως ὡς τὸ Σύνταγμα ὥριζε — εἴτε ἀντιπροσώπου, ἀπῆτειτο ἡ ὑπαρξίς ὀρισμένης περιουσίας, ἥτις πρόκειμένου περὶ ἀντιπροσώπου, ἦτο ἀρκούντως σημαντικὴ. Αἰ-

σθητή βεβαίως ή ύποχώρησις τών φιλελευθέρων και προοδευτικῶν ιδεῶν λόγω τῆς θεσπίσεως τῆς διατάξεως ταύτης, ἥτις οὕτω ἐμφανίζει τὸ πολίτευμα ὁμοιάζον πρὸς τὸ ἀριστοκρατικὸν Σύνταγμα τῶν Ἰονίων Νήσων τοῦ 1803.

4) Ἡ Γερουσία ἦτο τὸ ἕτερον τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων. Τὰ μέλη τῆς ἐξελέγοντο ἰσχυρίως ὑπὸ τοῦ Ἡγεμόνος, μετὰξὺ προσώπων ἅτινα προσέφερον ἰδιαίτερας ὑπηρεσίας πρὸς τὸ ἔθνος. Ἐκ τῶν καθηκόντων τῆς Γερουσίας, ἄξια ἰδιαίτερας μνείας εἶναι, ἢ παρ' αὐτῆς ὑπεράσπισις τῶν γενικῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους, τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἡγεμόνος και τῶν κληρονόμων του και ἢ παρ' αὐτῆς ἐπαγρύπνησις διὰ τὴν «ἀκριβεστάτην φύλαξιν τῶν Συνταγματικῶν νόμων» (ἄρθρ. 186).

5) Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία - Νομοτελεστικὴ τὴν ὀνομάζει τὸ Σύνταγμα — ἀνήκει εἰς τὸν Ἡγεμόνα, ὅστις ἀσκεῖ ταύτην διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ ἐλευθέρως ἐλεγχομένων Ὑπουργῶν ἀνερχομένων εἰς 7. Οὗτοι ἐτύγγανον ὑπεύθυνοι, δυνάμενοι νὰ κατηγορηθοῦν ὑπὸ τῆς Γερουσίας διὰ προδοσίαν, κατάχρησιν δημοσίων χρημάτων και παραβίασιν τῶν καμμένων Νόμων (ἄρθρ. 258-263).

6) Ὁ Ἡγεμὼν διώριζε τὸσον τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς, ὅσον και τὸν Πρόεδρον τῆς Γερουσίας. Ἡδύνατο νὰ προβαίνει εἰς διάλυσιν τῆς Βουλῆς και ἐνεφανίζετο ὡς Ἐθνικὸς παραστάτης.

7) Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία ἦτο ἀνεξάρτητος και καθωρίζετο διὰ τοῦ Συντάγματος ἢ ἰσοβιότης τῶν δικαστῶν (ἄρθρ. 268). Τὰ δὲ ἰδρυόμενα Δικαστήρια ἦσαν: Πολιτικά, Ἐγκληματικά και Στρατιωτικά.

8) Ἐν ἀρχῇ τοῦ Συντάγματος καθωρίσθη ἡ αὐτοδιοίκησις τῶν ἐπαρχιῶν, καθ' ἣν ἐκάστη κοινότης ἐξέλεγε τοὺς Δημογέροντας αὐτῆς. Ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὸ κεφάλαιον Β' ὄριζετο τὸ περὶ Ἐθνεσκέιας, ἐνθα ἀνεγνωρίζετο ἡ Ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία πατριολογικήσεως και πολιτογραφικήσεως και τέλος τὰ ἀτομικά δικαιώματα. Εἰς ταῦτα περιελήφθησαν πλὴν τῶν εἰς τὰ προηγούμενα Συντάγματα ἀναφερομένων και ἡ προστασία τῶν ἐφευρέσεων και γενικῶς τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας (ἄρθρ. 34), τοῦ ἀσύλλου τῆς κοιτικίας (ἄρθρ. 46), τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐκφράζεσθαι (ἄρθρ. 47) και τέλος τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀποκτηθέντων ὑλικῶν και ἠθικῶν ἀγαθῶν.

Τὸ Ἡγεμονικὸν Σύνταγμα οὐδέποτε ἐφηρημόσθη, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι ἠμφισβητήθη και ἡ νόμιμος συγκρότησις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Ἐν τούτοις, ἐνέχει μεγίστην σημασίαν, διότι διὰ τοῦτου ἀνεγνωρίζετο τὸ πρῶτον ἡ ἀναγκαιότης τοῦ Μοναρχικοῦ θε-

σμοῦ. Ρητῶς μάλιστα ὀρίζετο εἰς τὸ ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως ὅτι «θέλει καθυποβληθῆ εἰς τὸν ἐκλεγθέντα κυριάρχην Ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰ ἐπικυρωθῆ» (παρ. Β' τοῦ τελικοῦ ψηφίσματος). Εἰς τὸν θεσμόν τοῦτον ἤρχισεν τὰ ἀποβλέπει τὸ ἔθνος ὡς σὰν νίδα σωτηρίας πρὸς ἄρσιν τῶν ἐκ τῆς ἀναρχίας συνεπειῶν. Προϋπόθεσις ὅμως πάντοτε καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Μοναρχικοῦ θεσμοῦ ἐτίθετο ἡ ὑπαρξίς Συντάγματος, ὡς θεμελιώδους καὶ ὑπερτάτου κανόνος Δικαίου, θέτοντος τὰς βάσεις τοῦ πολιτεύματος καὶ προσδιορίζοντος τὰ ἀνώτατα ὄργανα τοῦ κράτους καὶ τὰς ἀρμοδιότητας τούτων.

§ 3

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ

Δυνάμει τοῦ ἀπὸ 1-13 Φεβρουαρίου 1832 πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου, μεταξὺ τῶν προστατίδων Δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης Συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 25.4 - 7.5.1832, μεταξὺ τῶν αὐτῶν Δυνάμεων καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου, τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος προσεφέρθη εἰς τὸν Ὁθωνα, δευτερότοκον καὶ ἀνήλικον εἰσέτι υἱὸν τοῦ Βασιλέως τούτου. Κατὰ τὸ ἄρθρον 10 τῆς Συνθήκης ταύτης «τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα αὐτοῦ», τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνος μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του. «θέλουσι ἐνεργεῖσθε ἐν Ἑλλάδι καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἔκτασιν ὑπὸ Ἀντιβασιλείας ἐκ τριῶν Συμβούλων δούθησομένων αὐτῷ ὑπὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας». Οὕτω ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀπετέλη ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Δυνάμεων καὶ τὴν κυριαρχίαν τοῦ πρίγκηπος Ὁθωνος ἀνεξάρτητον Μοναρχικὸν Κράτος.

Οὔτε ἡ Συνθήκη οὔτε τὸ πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου ἔκαινον οἰανδήποτε μνεῖαν περὶ Συντάγματος, παρ' ὅλον πού εἰς τὴν πρὸς τοὺς Ἑλληνας προκήρυξιν τῆς 18ης Αὐγούστου 1832 ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου παρεῖχε τὴν ὑπόσχεσιν περὶ παροχῆς Συντάγματος. Ἡ ἐπινομασθεῖσα «ἡ κατὰ συνέχειαν Δ' Ἐθνικῆ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις» ἐψήφισε τὴν 16 Ἰουλίου 1832 καὶ ἐπεκύρωσε τὴν ὡς ἄνω ἐκλογὴν τοῦ Ὁθωνος κατὰ τὴν ἐν Προνοίᾳ Συνεδριάσιν τῆς. Ἡ Συνέλευσις ἤρχισε προετοιμαζομένη διὰ τὴν σύνταξιν Συντάγματος Μοναρχικοῦ, ἀλλ' ἠμποδίσθη ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων. Οἱ ἀντιπρόσβει τῶν Δυνάμεων ἐν Ἑλλάδι, διὰ κοινῆς διακοινώσεώς των, ἐγνώρισαν ὅτι ἡ καθιέρωσις ὀριστικοῦ Συντάγματος ἢ θεμελιωδῶν Νόμων δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ συμ-

πραξέως τῆς Βασιλικῆς ἐξουσίας. Παρὰ ταῦτα ἡ Ἐθνουσυνέλευσις ἐδέχθη ὅτι τὸ Σύνταγμα τῆς Τροικίης, καταλλήλως τροποποιούμενον, ἔχει ἰσχίαν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἤθελε προχωρήσει εἰς τὴν σύνταξιν καταστατικοῦ χάρατος, ἐὰν δὲν διελύετο ὑπὸ τοῦ ὄγλου.

Τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1833 ὁ Ὄθων ἀπεβιβάζετο εἰς Ναύπλιον καὶ οἱ Ἕλληνες τὸν ὑπεδέχθησαν ὡς «τὴν ἄγκυραν τῆς ἐαυτῶν σωτηρίας». Εὐθὺς τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡ συσπείρα ἀντιβασιλεία ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τοῦ κόμητος JOSEPH VON ARMANSBERG ὡς προέδρου, τοῦ καθηγητοῦ GEORG VON MAURER καὶ τοῦ στρατηγοῦ KARL VON HEIDECK ἐξέδωκεν προκήρυξιν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἣτις ἤρχιζε μὲ τὰς λέξεις « Ὁ θ ω ν ἐ λ έ φ θ ε ο ὕ Β α σ ι λ ε ὕ ς τ ῆ ς Ἑ λ λ ά δ ο ς » καὶ ἐξ ἧς προεδικάζετο ἡ κατ' ἀπολυταρχικὸν τρόπον ἄσκησις τῆς ἐξουσίας. Πράγματι ἡ Ἀντιβασιλεία, ἣτις βάσει τῆς Συνθήκης εἶχεν ὀρισθῆ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας, συνεκέντρωσεν εἰς χεῖρας τῆς τὴν ἐξουσίαν καὶ παραγνωρίζουσα τὰς συνταγματικὰς παραδόσεις καὶ φιλελευθέρων ἰδέων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐκυβέρνησε κατὰ τρόπον ἀπολυταρχικόν. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνετέθη εἰς 7 Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας. Τὸ σύνολον αὐτῶν ἀπέτελει τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ὁ Πρόεδρος τοῦ ὁποίου ὄριζετο ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Τὸ ἔργον τῆς Ἀντιβασιλείας ὑπῆρξεν δημιουργικὸν διὰ τὴν χώραν. Ἐκ τῶν νομοθετικῶν ἔργων τῆς Ἀντιβασιλείας τὰ σπουδαιότερα εἶναι ἡ εἰσαγωγή τοῦ Κώδικος Πολιτικῆς Δικονομίας, τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Δ)τος περὶ Ἐμποροδικείων, ἡ ἰδρυσις τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐνθα δημοσιεύονται τὰ διατάγματα καὶ οἱ νόμοι τῆς Πολιτείας καὶ τὸ διάταγμα περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἐκ τῶν ἀτυχῶν δὲ αὐτῆς νομοθετημάτων αἴτινα καὶ μεγίστην ἀντίδρασιν ἐδημιούργησαν εἶναι τὸ Β.Δ. περὶ τύπου διὰ τοῦ ὁποίου περιορίζετο ἡ ἐλευθερία αὐτοῦ καὶ προαπατεῖτο κατάθεσις ἐγγυήσεως καὶ τὸ Β.Δ. περὶ Στρατιωτικῆς Δίκης, δι' οὗ ἐπετρέπετο ἡ σύστασις εἰδικῶν στρατιωτικῶν δικαστηρίων. Παρὰ τὴν δημιουργικότητα τῆς Ἀντιβασιλείας, ἡ κατὰ ἀπολυταρχικὸν τρόπον ἄσκησις τῶν καθηκόντων τῆς, διήγειρε τὴν γενικὴν δυσανεχίαν καὶ ἐκλόνησε τὴν θέσιν τοῦ νέου Βασιλέως. Ἄτυχῶς τὸν αὐτὸν τρόπον διακυβερνήσεως ἠκολούθησε καὶ ὁ Ὄθων εὐθὺς ἅμα τῇ ἐνηλικιώσει του τὴν 1ην Ἰουνίου 1835. Μετὰ τετραμῆνον διακυβερνήσεως ἦτοι τὸν Σεπτέμβριον 1835 ἰδρύθη διὰ διατάγματος τοῦ Βασιλέως σ υ μ β ο υ λ ε υ τ ι κ ὸ ν σ ῶ μ α ἀποκληθὲν Συμβούλιον τῆς Ἐ-

πικρατείας. Ἡ Ἀποστολή τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἦτο ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἐκδιδομένων νομοθετημάτων, ὡς καὶ ἐπὶ παντὸς ἐτέρου διοικητικοῦ θέματος, χωρὶς ὅμως ἡ τοιαύτη γνωμοδότησις νὰ ἔχη ὑποχρεωτικὸν χαρακτῆρα διὰ τὸν Μονάρχην. Τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας ἠσχολεῖτο ἐπίσης, ὡς Δικαστήριον, μὲ τὴν ἐπίλυσιν διαφορῶν ἀμφισβητουμένου Διοικητικοῦ. Ἡ ἀπολυταρχικὴ διακυβέρνησις τῆς χώρας ἐσυνεχίσθη μέχρι τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843, ὅτε κατόπιν ἐπαναστάσεως στρατοῦ καὶ λαοῦ ὑπεχρεώθη ὁ Ὅθων εἰς τὴν παραχώρησιν Συντάγματος.

Ὁ Βασιλεὺς Ὅθων καίτοι ἦτο μονάρχης μὲ ἀρετὰς ἀπ' ὅλους ἀνεγνωρισμένας ἀρετὰς, εἶχε τὴν τάσιν διακυβερνήσεως κατ' ἀπολυταρχικὸν τρόπον. Παρεῖδε τὸ φιλελεύθερον καὶ δημοκρατικὸν πνεῦμα τοῦ λαοῦ, διατυπωθὲν εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Ἐθνοσυνελεύσεων θεσπισθέντα κατὰ καιροῦς Συντάγματα. Ἠγνόησεν παντελῶς, ὅτι ὀλίγον πρὸ τῆς ἀφίξεώς του ἡ «κατὰ συνέχειαν Δ' Ἐθνικῆ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις» (ἣτις ἐπεκύρωσε καὶ τὴν ἐκλογὴν του) εἶχεν ἀποφασίσει ὅτι «Τὸ τῆς Τροικίζητος Σύνταγμα τροπολογούμενον καταλλήλως ἔχει κύρος ἄχρις ὅτου φθάσει εὐτυχῶς εἰς Ἑλλάδα ἡ περιμενομένη νέα Ἀρχή, ὅτε ἀναγκαιῶς θέλει πραγματοποιηθῆ τὸ σταθερὸν μοναρχικὸν Σύνταγμα». Παρεγνώρισεν ἐπίσης τὸ γεγονός ὅτι, τόσον ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου, διὰ τῆς ἀπὸ 18.8.1832 διακηρύξεώς της παρεῖχε πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τὴν ὑπόσχεσιν περὶ παροχῆς Συντάγματος, ὅσον καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Βαυαρίας βαρῶνος VON GIESE, διὰ τῆς ἀπὸ 19 Ἰουλίου 1832 ἐπιστολῆς του πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὑπέσχετο τὴν ὑπὸ τοῦ ἀφιχθησομένου Βασιλέως παραχώρησιν Συντάγματος.

§ 4

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ

Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Γ' Σεπτεμβρίου 1843, ὁ Βασιλεὺς Ὅθων ὑπεχρεώθη εἰς μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος καὶ διὰ Β. Δ)τος συνεκαλεῖτο Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ἵνα «συντάξωμεν μετ' αὐτῆς τὸ Σύνταγμα τοῦ Κράτους», ὡς τὸ ἐν λόγῳ Β.Δ. ἔλεγεν.

Ἡ ἀποκληθεῖσα ὡς «ἡ τῆς Γ' Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆ Συνέλευσις», συνελθοῦσα τὴν 8ην Νοεμβρίου 1843, ἤρχισε τὰς ἐργασίας της πρὸς κατάρτισιν Συντάγματος. Ὁ Βασιλεὺς, εἰς τὸν ἐκφωνηθέντα εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν λόγον τοῦ Θρόνου, προσ-

διώρισε τὴν μορφήν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ μέλλοντος νὰ καταρτισθῆ Σύνταγματος, ὡς συνθήκην μεταξὺ Αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Πητῶς μάλιστα ἀνεφέρθη εἰς ἑκατέρωθεν ὑποχωρήσεις, «ὡς μὴ φειδωλευθῶμεν περὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους παραχωρήσεις... ὡς συνομολογήσωμεν πρὸς ἀλλήλους συνθήκην...». Ταῦτα ἐγένοντο δεκτὰ καὶ ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, καίτοι προηγήθησαν μακρὰ συζητήσεις καθ' ἃς διευκρίνθη, ὅτι τὸ Σύνταγμα τοῦτο δὲν εἶναι ἐκ τῶν παραχωρουμένων ὑπὸ τῶν Ἡγεμόνων, ἵνα δύναται νὰ ἀνακληθῆ ἐλευθέρως, ἀλλὰ «ἐκπηγάξει ἀπὸ κεκτημένον ἐθνικὴν δικαιοσύνην». Οὕτω ἐν τῷ Σύντάγματι τούτῳ φερεῖς τῆς Συντακτικῆς ἐξουσίας εἶναι, ἀπ' ἐνὸς ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις καὶ ἀπ' ἑτέρου ὁ Βασιλεὺς. Διὰ τοῦτο ὁ Βασιλεὺς, διὰ διαγγέλματος τῆς 28. 2. 1844, προσδιώρισε τὰς ἐπὶ τοῦ καταρτισθέντος Σύνταγματος παρατηρήσεις του, μερικαὶ τῶν ὁποίων ἐγένοντο δεκταὶ ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τὴν 18 Μαρτίου 1844 ὠρίσθη ἐνώπιον τῆς Συνελεύσεως.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 ἔχει ὡς πρότυπα, ἀπ' ἐνὸς τὸ Γαλλικὸν Σύνταγμα τοῦ 1830 καὶ Βελγικὸν τοῦ 1831 καὶ ἀπ' ἑτέρου τὰ προηγηθέντα Ἑλληνικὰ Συντάγματα καὶ ἰδιαίτερος τὸ Ἡγεμονικὸν Σύνταγμα τοῦ 1832. Διὰ τοῦ Σύνταγματος καθιεροῦτο ὡς πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἡ Συνταγματικὴ Μοναρχία με ἀνώτατον ὄργανον τὸν Βασιλέα, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ὁποίου δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Σύνταγματος. Τὰ κυριώτερα σημεῖα τοῦ Σύνταγματος τούτου εἶναι:

1) Τὸ Σύνταγμα θεωρηθὲν ὡς συνθήκη μεταξὺ τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τῶν πληρεξουσίων τοῦ ἔθνους, βάσει τῆς ὁποίας ὁ Ἡγεμὼν μετεβίβαζε ὀρισμένας ἐκ τῶν ἐξουσιῶν του εἰς τοὺς πληρεξουσίους τοῦ ἔθνους, περιεῖχεν ὑπὲρ τοῦ Ἡγεμόνος τὰ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ συντάγματι οὐδεμίαν μείαν γίνεται περὶ λαϊκῆς κυριαρχίας, καίτοι τὸ Βελγικὸν Σύνταγμα τοῦ 1831, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον, ἔχει εἰδικὴν διάταξιν.

2) Ὡς βάσις τοῦ Σύνταγματος καθιεροῦτο ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν εἰς Ἐκτελεστικὴν, Νομοθετικὴν καὶ Δικαστικὴν ἐξουσίαν.

Ἡ Νομοθετικὴ ἐξουσία ἦτο ἀνατεθειμένη εἰς τρία ὄργανα: τὸν Βασιλέα, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν καὶ ἡσκέτο ἀπὸ κοινοῦ (ἄρθρ. 15). Δικαίωμα δὲ προτάσεως νόμων εἶχον καὶ τὰ τρία ὡς ἄνω ὄργανα.

Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκεν εἰς τὸν Βασιλέα καὶ ἡσκέτο διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν. Οὗτοι

ἦσαν ὑπεύθυνοι πολιτικῶς μὲν, ἔναντι τοῦ Βασιλέως, ὅστις ἠδύνατο νὰ παύσῃ τούτους ἐλευθέρως, ποινικῶς δέ, ἔναντι τῆς Βουλῆς, ἣτις κατηγοροῦσε αὐτοὺς ἐνώπιον τῆς Γερουσίας παρ' ἧς καὶ ἐδικάζοντο, τόσον διὰ τὰς πράξεις αὐτῶν, ὅσον καὶ διὰ τὰς πράξεις τοῦ Βασιλέως, ὅστις ἐτύγγανεν ἀνεύθυνος. Οἱ ὑπουργοὶ τέλος ὑπεχρεοῦντο ὅπως παρέχουν κάθε διασάφησιν πρὸς τὴν Βουλὴν, ἣτις ἀπευθύνῃ εἰς τούτους ἀναφορὰς διὰ μέσου ταύτης πρὸς αὐτοὺς ἀπευθυνομένας. Ἡ τοιαύτη δὲ ὑποχρέωσις τῶν ὑπουργῶν ἐμφανίζεται ὡς τὸ σπέρμα τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, ὅπερ τελικῶς καθιερώθη παρ' ἡμῖν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1875. Τέλος ἡ Δικαστικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται διὰ τῶν Δικαστηρίων (ἄρθρ. 21), ἡ δὲ Δικαιοσύνη πηγάζει ἐκ τοῦ Βασιλέως (ἄρθρ. 86). Τὸ Σύνταγμα καθιέρου ἐπίσης τὴν ἰσοβιότητα τῶν Δικαστῶν, τὴν δημοσιότητα τῶν συνεδριάσεων τῶν Δικαστηρίων καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τούτων πρὸς ἐκδοσιν ἠτιολογημένων ἀποφάσεων.

3) Ἡ Βουλὴ ἀποτελεῖτο ἐξ ὀγδοήκοντα κατ' ἀνώτατον ὄριον Βουλευτῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀνὰ τριετίαν διὰ ψηφοφορίας ἐγγυζούσης τὰ ὅρια τῆς καθολικότητος. Ἐκλογικὸν Δικαίωμα εἶχον οἱ συμπληρώσαντες τὸ 25ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των Ἕλληνας πολῖται καὶ «ἔχοντες ἰδιοκτησίαν τινὰ ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας, ὅπου ἔχουσι τὴν πολιτικὴν διαμονήν των ἢ ἐξασκοῦντες ἐν αὐτῇ οἰονδήποτε ἐπάγγελμα ἢ ἀνεξάρτητον ἐπιτήδευμα», ὡς ὁ περὶ ἐκλογῆς Βουλευτῶν νόμος τῆς Συνελεύσεως ἀνέγραφε. Ἴνα ἐκλεγῇ τις βουλευτῆς ἀπαιτεῖτο νὰ εἶναι Ἕλλην πολίτης, ἔχων συμπληρωμένον τὸν 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογέως (ἄρθρ. 63). Τέλος ὁ Βασιλεὺς εἶχε τὸ δικαίωμα συγκλήσεως ἐκτάκτως τῆς Βουλῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς διαλύσεώς της (ἄρθρ. 30).

4) Ἡ Γερουσία ἀποτελεῖτο ἐξ 27 Γερουσιαστῶν, διοριζομένων ἰσοβίως ὑπὸ τοῦ Ἡγεμόνος ἐκ τῶν συμπληρωσάντων τὸ 40ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των Ἑλλήνων πολιτῶν καὶ ἐχόντων προσφέρει ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν τῆς χώρας. Πάντως ἡ ἴδρσις τῆς Γερουσίας κατεπολεμήθη εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Συντάγματος Ἐπιτροπὴν, ἡ δὲ μειοψηφία τῆς Συνελεύσεως ἐθεώρει, ὅτι «ἡ Γερουσία εἰς τὰς Συνταγματικὰς Μοναρχίας παριστάνει τὸ στοιχείον τῆς συγκεντρώσεως ἰδιοκτησίας καὶ ἀποκλειστικῶν προνομίων». Ἐθεώρει δὲ ἡ ἐν λόγῳ μειοψηφία τῆς Συνελεύσεως, ὅτι ἐπειδὴ ἐν Ἑλλάδι δὲν ὑφίστανται τάξεις, δὲν ὑφίσταται λόγος ὑπάρξεως σώματος ἀντιπροσωπευτικοῦ τῆς ἀριστοκρατίας, καθόσον ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς «ἔχει φρίκην καὶ ἀντιπάθειαν κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας». Ἐν τούτοις τελικῶς ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἴδρσις τῆς Γε-

ρουσίας, ἵνα μετριασθῇ κάπως ἡ δύναμις τῆς Βουλῆς. Πάντως αἱ γενόμεναι συζητήσεις δείχνουν ἔμφανως τὰς δημοκρατικὰς τάσεις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

5) Ἡ Ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ Δημοσίου Δικαίου τῶν Ἑλλήνων», πρῶτα ἄρθρα τοῦ Συντάγματος ὑπ' ἀριθ. 3 ἕως 14, περὶ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν. Εἰς ταῦτα περιελήφθησαν αἱ πλείστα τῶν ἀναφερομένων εἰς προηγούμενα συντάγματα διατάξεις. Μεταξὺ τούτων ἡ προστασία τῆς ἰδιοκτησίας (ἄρθρον 12), ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου ἄνευ οἰουδήποτε περιορισμοῦ λογοκρισίας ἢ ἐγγυήσεως (ἄρθρον 10), τὸ ἄσυλον τῆς κατοικίας (ἄρθρον 8) καὶ τὸ ἀπόρητον τῶν ἐπιστολῶν (ἄρθρον 14).

Τέλος ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὸ ἄρθρον 89, δι' οὗ ἀπηγορεύθη ἡ σύστασις ἐκτάκτων Δικαστηρίων. Τὸ ἄρθρον τοῦτο μετὰ τοῦ ἄρθρου 10, περὶ ἐλευθερίας τοῦ τύπου, ὑπῆρξαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῶν ἀντιδημοκρατικῶν νομοθετημάτων ἧς Ἐπιβασιλείας καὶ μὴ σαφῆς ἀποκλήρυξις τῶν ἀπολυταρχικῶν αὐτῆς μεθόδων.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω διαφαίνεται σαφῶς, ὅτι παρὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ Συντάγματος, ὁ Βασιλεὺς Ὀθων διετήρησε σημαντικὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας του. Δὲν ἠρέσθη ὅμως εἰς ταύτην, ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν εἰς χεῖρας του ἐξουσίαν παραβιάζων συνεχῶς τὸ τε πνεῦμα καὶ γράμμα τοῦ Συντάγματος, παραβλέπων τὰς δημοκρατικὰς τάσεις καὶ φιλελευθέρας ἰδέας τοῦ λαοῦ, αἵτινες ἤρχοντο εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀπολυταρχικὰς του ἰδέας. Ἐπενέβαινε συνεχῶς κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν Δημοτικῶν Ἀρχόντων, ἢ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς, πρὸς ἐκλογὴν ἀτόμων τῆς ἰδικῆς του συμπαιθείας καὶ ἵνα ἀποκλείσῃ πρόσωπα ἀνεπιθύμητα εἰς αὐτόν. Ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῶν τοιούτων ἐπεμβάσεων τοῦ Βασιλέως ὑπῆρξεν ἄμεσος, τόσον εἰς τὴν Βουλὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Γερουσίαν, τελικὰ δὲ ἐπέφερε τὴν πτώσιν του, διὰ τῆς κατὰ τὴν νύκτα τῆς 10ης Ὀκτωβρίου 1862 ἐξεγέρσεως τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ. Τὸ ἐγκριθὲν κατὰ τὴν νύκτα ταύτην ψήφισμα ἔλεγε «Τὰ δεινὰ τῆς πατριδος ἔπαισαν... ὡς κοινὴ δὲ ἀπόφασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους ὀλοκλήρου κηρύττεται καὶ ψηφίζεται. Ἡ Βασιλεία τοῦ Ὀθωνος καταργεῖται. Ἡ Ἐπιβασιλεία τῆς Ἀμαλίας καταργεῖται».

Οὕτω ἔληξεν ἡ ἡγεμονία τοῦ Ὀθωνος. Οὗτος δὲ μετὰ τῆς Βασιλείας Ἀμαλίας ἀνεχώρησαν ἐξ Ἑλλάδος τὴν 12 Ὀκτωβρίου 1862, ἐπιβιβασθέντες Ἀγγλικοῦ σκάφους.

§ 5

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΥΟΜΕΝΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (1863 - 1911)

Ἡ ἐκλεγείσα μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὀθωνος συνέλευσις, ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἡ ἐν Ἀθήναις Β' Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις», ἡσχολήθη ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τὴν ἐκλογὴν συνταγματικῆς Βασιλείας, καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ τὸν καταρτισμὸν νέου Συντάγματος. Ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις, ἣτις ἀνέλαβεν τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας ἀπὸ τῆς ἐκθρόνισεως τοῦ Ὀθωνος, διὰ προκηρύξεώς της πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, συνεκάλεσε τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν καὶ προσδιόρισεν ὡς τρόπον ἐκλογῆς τῶν πληρεξουσίων τὸν περὶ ἐκλογῆς Βουλευτῶν νόμον τῆς 18 Μαρτίου 1844 μετὰ μικρὰς τινὰς τροποποιήσεις. Διὰ ἑτέρου ψηφίσματος ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνησις, ἀφ' ἑνὸς παρεχώρησε τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς Πληρεξουσίων καὶ εἰς τοὺς ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας διαμένοντας Ἕλληνας ὑπηκόους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκάλεσε τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ἵνα διὰ δημοψηφίσματος ἐκλέξῃ τὸν νέον Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος. Δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν ἄμεσον ταύτην ἐκλογὴν τοῦ νέου Βασιλέως εἶχον καὶ οἱ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος εὐρισκόμενοι Ἕλληνες πολῖται, ψηφίζοντες ἐνώπιον τῶν Προξενικῶν Ἀρχῶν.

Ἡ συνελθούσα τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1862 Ἐθνικὴ Συνέλευσις, διὰ ψηφίσματος τῆς 22 Ἰανουαρίου 1863, ἐδέχθη ὅτι «ὁ Ἑλληνικὸς Θρόνος διατελεῖ πράγματι καὶ δικαίῳ χηρεύων ἀπὸ τῆς 10ης Ὀκτωβρίου 1862», ἀφοῦ ἔλαβεν ὑπ' ὄψει τῆς τὸ ἀπὸ 10.10.1862 ψήφισμα τοῦ ἔθνους «δι' οὗ κατηργήθησαν ἢτε Βασιλεία τοῦ Ὀθωνος καὶ ἡ Ἀντιβασιλεία τῆς Ἀμαλίας καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου διαδοχικὰ δικαιώματα τοῦ Βασιλικῆς Οἴκου τῆς Βαυαρίας». Ἐν συνεχείᾳ, ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἀνεγνώρισε τὴν γενομένην ἄμεσον ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλογὴν νέου Βασιλέως, καθ' ἣν ὁ δευτερότοκος υἱὸς τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Ἀλφρέδος, ἔξελε ἄντι ψήφων 230.016 ἐπὶ συνόλου ψηφισάντων 244.202. Ἀπεδέχθη δὲ ψήφισμα, ἀναγνωσθὲν ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς καὶ ἐνῶ ἅπαντες οἵτε πληρεξούσιοι καὶ λοιπὰ ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ πρόσωπα ἴσαντο ὄρθιοι καὶ ἀσκεπεῖς, καθ' ὃ «Ἡ Α.Β.Υ. ὁ Ἡγεμόνας Ἀλφρέδος ἐξελέχθη κυριαρχικῆ τοῦ ἔθνους θελήσει Συνταγματικὸς Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων».

Συνεπεία ὅμως ρητῆς διατάξεως τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τῆς 3ης Φεβρουαρίου 1830, ἀπεκλείοντο τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου τὰ μέλη τῶν Βασιλευσῶν οἴκων τῶν τριῶν Προστατί-

δον δυνάμειον, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ Πρίγκιψ Ἀλφρέδος δὲν ἀπεδέχθη τὴν ἐκλογὴν του.

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις παρέπεμψε τὸ θέμα τῆς ἀνευρέσεως Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν διπλωματικὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Τὴν 18ην Μαρτίου 1863 ὁ Πρόεδρος τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς καὶ πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου Ζηρόβιος Βάλβης, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ προσέκοιεν ὡς Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος τὸν Πρίγκιπα τῆς Δανιμαρκίας Γεώργιον Χριστιανὸν Γουλιέλμον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ μετέπειτα Βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ ΙΧ. Συνεπλήρωσεν δὲ «ἔχει ἀνατροφὴν συνταγματικὴν», ἵνα οὕτω διαδηλώσῃ σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὥπως ὁ νέος Βασιλεὺς διακυβερνήσῃ ὡς Συνταγματικὸς Βασιλεὺς, προϋπόθεσιν ἣτις ὑπῆρχε εἰς τὸν ὑποψήφιον πρίγκιπα ἐξ ἀνατροφῆς καὶ καταγωγῆς, ὡς ἡ Ἐπιτροπὴ συνεπλήρωσεν. Τὴν εἰσηγήσιν ταύτην ἀπεδέχθησαν ἅπαντες οἱ πληρεξούσιοι, εὐθὺς δὲ ἀμέσως ἡ Συνέλευσις διὰ ψηφίσματος «Ἀναγορεύει παρρηφῆ τὸν Πρίγκιπα τῆς Δανίας Χριστιανὸν, Γουλιέλμον, Γεώργιον... Συνταγματικὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεώργιος Α΄ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων». Ἀλλὰ ἡ ἐκλογὴ τοῦ Πρίγκιπος Γεωργίου τῆς Δανίας ὡς Συνταγματικοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ὑποχρέωσις ἅρα τούτου ὥπως βασιλεύσῃ οὐχὶ ὡς ἐλέφ Θεοῦ Μονάρχης, ἀλλὰ ὡς ἐκλεκτὸς τοῦ Λαοῦ Συνταγματικὸς Βασιλεὺς, προκύπτει πλὴν τῶν ἀνωτέρω καὶ ἐκ τῶν κάτωθι:

1) Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 1 Ἰουλίου 1863 μεταξὺ Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας ἀπ' ἐνὸς καὶ Δανίας ἀπ' ἐτέρου, συνωμολογήθη ὅτι «ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αἰδῶν ἀποτελεῖ κράτος Μοναρχικὸν ἀνεξάρτητον Συνταγματικόν». Διὰ τῆς αὐτῆς συνθήκης προσετίθεντο εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας καὶ αἱ Ἴονιοι Νῆσοι.

2) Διὰ τοῦ ἀπὸ 9 Ὀκτωβρίου 1863 ψηφίσματός της ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων καθιέρωσεν, ὅτι «Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς κυρώσεως τῶν νομοθετημάτων τῆς Συνελεύσεως πλὴν τοῦ Συντάγματος».

3) Ὁ Βασιλεὺς τῆς Δανίας προπέμπων τὸν ἐκλεγέντα πρίγκιπα τῆς Δανίας καὶ ἤδη Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Γεώργιον εἶπε «Γίνου Ἕλλην τέλειος καὶ μετὰ τοῦ καλέσαντός σε λαοῦ συνδέθητι διὰ δεσμοῦ ἀδιαρρήκτου».

4) Ὁ Βασιλεὺς διὰ τῆς πρώτης πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν προκηρῦξεως του ἀνεγνώρισεν τὴν ιδιότητά του ὡς Συνταγματικοῦ Βα-

σιλέως λέγων «'Αναβαίνων εἰς τὸν θρόνον ἐφ' ὃν μὲ ἐκάλεσεν ἡ ψήφρος ὑμῶν...» καὶ προσέθεσεν «Οὐ μόνον θέλω σεβασθῆ καὶ τηρήσει εὐσυνειδώς τοὺς Νόμους ὑμῶν καὶ πρὸ πάντων τὸ Σύνταγμα, τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ πολιτεύματος, ἀλλὰ θέλω σεβασθῆ καὶ θέλω ἀσκηθῆ ὅπως ἀγαπῶ τοὺς θεσμοὺς ὑμῶν, τὰ ἦθη σας...» Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις, ἔχουσα πικρὰν πείραν τῆς Ἀντιβασιλείας καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἀποφύγῃ σύστασιν τοιοῦτου θεσμοῦ, ἐκήρυξε διὰ ψηφίσματός της τὴν 15 Ἰουνίου 1853 ἐνήλικον τὸν Βασιλέα, καίτοι οὗτος δὲν εἶχεν εἰσέτι συμπληρώσει τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν τοῦ Βασιλέως καὶ τὴν ἀφίξιν τῶν πληρεξουσίων τῶν προσαρτηθεισῶν Ἰονίων Νήσων ἤρξατο τὴν ἐργασίαν τῆς συντάξεως τοῦ Συντάγματος μὲ κυρίους εἰσηγητὰς τὸν καθηγητὴν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου Ν.Ι. Σαρίπολον καὶ τὸν Νομοδιδάσκαλον Π. Καλλιγᾶ. Ἡ καθυστέρησις τῆς καταρτίσεως τοῦ Συντάγματος εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διὰ διωγγέλματος διαμαρτυρήσιν τοῦ Βασιλέως πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν καὶ τὴν ὑπὸ ταύτης ἐπίσπευσιν τῶν ἐργασιῶν της, καίτοι τὸ διάγγελμα τοῦτο ἐξαπατηρῆσθαι ὡς ἀντίθετον πρὸς τὴν θέσιν τοῦ Βασιλέως. Τὴν 16 Νοεμβρίου ὁ Βασιλεὺς προσελθὼν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ὡρκίσθη πίστιν εἰς τὸ νέον Σύνταγμα, ἐν συνεχείᾳ δὲ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως συμφώνως μὲ προηγουμένην ἀπόφασιν, ἐκήρυξε τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν διάλυσιν ταύτης.

Τὴν 17 Νοεμβρίου 1864 ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τὸ νέον Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ἐφ' οὗ τὴν προηγουμένην εἶχεν ὁμοσει πίστιν ὁ Βασιλεὺς.

Τὰ κυριώτερα σημεῖα τοῦ Συντάγματος τούτου ἄτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰσχύουν καὶ σήμερον, ἀποδεικνύουν τὸ εὐρὸν δημοκρατικὸν πνεῦμα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁποίας ὑφίσταντο καὶ στοιχεῖα μὲ ριζοσπαστικὰς ἰδέας. Τὰ σημεῖα ταῦτα εἶναι:

1) Τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος μετεβλήθη ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ καθωρίσθη εἰς τὸ ἄρθρον 44 ὅτι «ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας εἰμὴ ὅσας τῷ ἀπονέμουσι τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαιτέροι Νόμοι». Ἄφ' ἑτέρου διὰ τοῦ ἄρθρου 21 διεκηρύχθη ἡ ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας τονίσαντος, ὅτι «Ἀπασαί αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ ἔθνους».

2) Ὁ Βασιλεὺς ἀναγνωρίζεται ὡς Ἀνώτατος Ἄρχων, ἀλλὰ ἀνώτατον ὄργανον θεωρεῖται ὁ λαός, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὑφίσταται τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος.

4) Διὰ τοῦ ἄρθου 107 προσδιορίζεται ὁ τρόπος ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος κατ' εἰδικὴν διαδικασίαν, ἀναγνωρίζεται δὲ ὡς ὄργανον ἔχον τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀναθεωρήσεως μόνον ὁ λαός.

4) Καταργεῖται ἡ Γερουσία τὴν ὁποίαν ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐθεώρησεν ὡς θεσμὸν τῆς ἀπολύτου Μοναρχίας. Οὕτω ἡ Νομοθετικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Βασιλέως.

5) Καθιερώθη ἡ καθολικότης τῆς ψήφου παραμερισθέντων οἰωνδήποτε οικονομικῶν κριτηρίων. Εἰς τοῦτο τὰ μέγιστα συνετέλεσαν οἱ πληρεξούσιοι τῶν Ἰονίων Νήσων, οἵτινες μετέφερον τὸ εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἰονίων Νήσων τοῦ 1850 ὑπάρξαν ρεῦμα καθολικότητος τῆς ψήφου, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

6) Ἰδρύθη τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, πρὸς παρασκευὴν καὶ βάσανον τῶν νομοσχεδίων ὡς συμβουλευτικὸν σῶμα. Τοῦτο ὅμως λόγῳ τῆς δυσπιστίας ἣν ἔτρεφον οἱ πληρεξούσιοι ὡς θεσμοῦ «μέλλοντος νὰ συναθροίσῃ περὶ τὸν θρόνον τὴν κολακίαν καὶ τὰς παρασίτους αὐτῆς κακίας» καταργήθη διὰ τοῦ Ν.ΠΙΒ τοῦ 1865 κατόπιν σχετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ Συντάγματος (ἄρθ. 108).

7) Ὁ Βασιλεὺς τυγχάνει ἀνεύθυνος καὶ ἀσκεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν. Πρώτασις περὶ ὑποχρέωσιν τοῦ Βασιλέως, ὅπως λαμβάνῃ τοὺς Ὑπουργοὺς ἐκ τῆς Βουλῆς, δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ, ἵνα μὴ, περιορισθῇ τὸ περιθώριον ἐκλογῆς τοῦ Βασιλέως καὶ ἀποκλεισθῶν πρόσωπα μὲ εἰδικὰς γνώσεις. Οὕτω ἡ ἀρχὴ αὕτη, δι' ἧς θὰ καθιεροῦτο τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ τεθῇ ἐν ἰσχύϊ εἰμὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1875, ὅτε διεκήρυξεν τοῦτο ὁ ὀξύνους πολιτικὸς Χαρίλαος Τριζούπης.

8) Κατόπιν τῆς καταργήσεως τῆς Γερουσίας, ἣτις ἦτο ἐπιφορτισμένη μὲ τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἀδικημάτων τῶν Ὑπουργῶν, ἰδρύθη εἰδικὸν δικαστήριον πρὸς τοῦτο (ἄρθ. 80).

9) Τέλος προσδιορίσθησαν λεπτομερέστερον τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων. Εἰς ταῦτα περιελήφθησαν τὰ εἰς τὸ προηγουμένον Σύνταγμα τοῦ 1844 ἀναφερόμενα. Πλέον δὲ τούτων ἐθεσπίσθησαν πλείονες ἐγγυήσεις προστασίας τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας. Διὰ τὴν σύλληψιν ἀπαιτεῖται ἠτιολογημένον δικαστικὸν ἔνταλμα καὶ τίθενται χρονικὰ ὅρια κρατήσεως τῶν συλλαμβανομένων (ἄρθ. 5). Ἐπετράπη ἡ διὰ ἐγγυήσεως ἀπόλυσις τῶν πολιτικῶν κρατουμένων (ἄρθ. 6). Καθιερώθη τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταρῖζεσθαι (ἄρθ. 10 καὶ 11). Παρασχέθησαν περισσότερα

ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου, ἀπαγορευθείσης τῆς κατασχέσεως παντὸς ἐντύπου πρὸς τῆς δημοσιεύσεώς του (ἄρθρ. 14).

10) Τέλος ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, ἣτις ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστῶν ἀπολαυόντων ἰσοβιότητος καὶ διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Βασιλέως κατὰ τὸν νόμον (ἄρθρ. 87).

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 ὡς ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ ἔτι καὶ σήμερον τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς χώρας, ὑπέστη κατὰ τὴν μακρόβιον ἐφαρμογὴν του δύο βασικὰς ἀναθεωρήσεις καὶ ἐτέρας δύο τροποποιήσεις. Αἱ δύο τροποποιήσεις αὐτοῦ εἶναι: 1) Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1865 ἀναθεώρησις τῶν ἄρθρων 83 — 86 τοῦ Συντάγματος καὶ ἡ διὰ τοῦ Ν. ΡΙΒ κατάργησις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, 2) Ἡ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1875 καθιέρωσις τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Χαριλάου Τρικούπη δικηρυξέως τῆς ἀρχῆς τῆς δεδηλωμένης. Αὕτη ἔσθεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ αὐξηθῇ ἔτι περισσότερον ἡ ἰσχὺς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἄσκησις τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας κατέστη πλέον τυπικὴ, οὐσίᾳ δὲ μετεβιάσθη ἡ πολιτικὴ δύναμις εἰς τὴν Βουλὴν.

Αἱ βασικαὶ δὲ ἀναθεωρήσεις τοῦ Συντάγματος ἔλαβον χώραν ἀφ' ἐνὸς κατὰ τὸ ἔτος 1911, ἀφ' ἐτέρου δὲ μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον κατὰ τὸ ἔτος 1952.

§ 6

ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ 1864 (1911-1923)

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος ὑπεστηρίχθη πλείστακις τόσον λόγῳ ἀτελειῶν ἄς τοῦτο παρουσιάξεν ὅσον καὶ λόγῳ τῆς ἐξελίξεως τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἐλαττώματα ἐκ τῆς κρατικῆς ὀργανώσεως, ὡς ἡ ἔλλειψις προστασίας τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων συνταγματικῶς κατοχυρωμένης, ἡ φθορὰ τῆς κοιματικῆς ὀλιγαρχίας διὰ τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ὑπὸ τὸν μανδύαν δῆθεν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, οὐσίᾳ ὅμως πόρρωθεν ἀπέχουσα ἐκ τούτου, ἔδωκεν λαβὴν εἰς τὴν ἀναίμακτον ἐπανάστασιν τοῦ 1909, ὀργανωθείσαν μυστικῶς ὑπὸ τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου. Τὰς ἐπιδιώξεις τῆς ἐπαναστάσεως ἐνεκολπώθη ὁ εἰδικῶς πρὸς τοῦτο προσκληθεὶς ἐκ Κρήτης, μεγαλοφυὴς πολιτικὸς Ἐλευθέριος Βενιζέλος. Οὗτος ἐτύγχανε γνωστὸς ἐκ τῆς ἐν Κρήτῃ δράσεώς του κατὰ τῶν Τούρκων, ἐκ τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν του καὶ ἐκ τῆς ὀξυνοίας τοῦ πνεύματός του. Εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ἐπανάστασεως συνετέλεσεν ἀφ' ἐνὸς ὁ ἀποτυχὼν Ἑλληνοτουρκικὸς πό-

λεμος τοῦ 1897 καὶ ἡ ἐν τῷ λαῷ πικρία διὰ τὴν μὴ ἱκανοποίησιν τῶν Ἐθνικῶν αὐτοῦ πόθων.

Οὕτω κατόπιν ἐπιμονῆς τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου συνεχλήθη συμβούλιον τοῦ Στέμματος εἰς ὃ ἀπεφασίσθη ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος ἄνευ τηρήσεως τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 107 προβλεπομένης διαδικασίας. Διὰ τοῦ ἀπὸ 30)6)1910 Β.Δ. προσκηρύχθησαν ἐκλογαὶ Διπλῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος ἄνευ τηρήσεως ὅμως τῶν ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 107 προβλεπομένων διατυπώσεων, αἵτινες ἐθεωρήθησαν δυσεφάρμοστοι, μὲ κύριον καθήκον τὴν ἀναθεώρησιν τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Ἡ Βουλὴ αὕτη ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Α΄ Ἀναθεωρητικῆ Βουλῆ συνήλθεν εἰς Ἀθήνας τὴν 1-9-1910 πλὴν ὅμως, διελύθη πρὶν ἢ κατορθώσει νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἔργον τῆς, διότι ἐκρίθη ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ συνεργασθῇ εἰλικρινῶς μὲ τὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου Κυβέρνησιν. Ἐκ τῶν διεξαχθεισῶν νέων ἐκλογῶν, εἰς ἃς ἀπέσχον τὰ παλαιὰ κόμματα, προῆλθεν ἡ Β΄ Ἀναθεωρητικῆ Βουλῆ, ἣτις συνελθοῦσα τὴν 18 Ἰανουαρίου 1911 ἤρχισε τὸ ἀναθεωρητικὸν αὐτῆς ἔργον, μὲ εἰσηγητὰς τοὺς Βουλευτὰς Στ. Δραγοῦμην καὶ Κ. Ρακτιβάν. Τὴν 1 Ἰουνίου 1911 τὸ ἀναθεωρητὸν Σύνταγμα ἐπεδόθη ὑπὸ ἀντιπροσωπείας τῆς Β΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς εἰς τὸν Βασιλέα, ὅστις ὑπέγραψεν αὐτὸ καὶ αὐθημερὸν ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ὅτε καὶ ἤρχισεν ἡ ἰσχὺς του.

Αἱ κυριώτεραι ἐκ τῶν ἀναθεωρηθεισῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος εἶναι:

1) Ἡ ἐπανίδρυσις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας α) ὡς σώματος συμβουλευτικοῦ καὶ ἐπεξεργασίας τῶν προτάσεων νόμων καὶ κανονιστικῶν διαταγμάτων β) ὡς Διοικητικοῦ Δικαστηρίου πρὸς ἐκδίκασιν διαφορῶν ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ καὶ ἀκυρώσεως παρὰ νόμον πράξεων τῆς διοικήσεως (ἄρθρα 82 — 86)

2) Ἰδρύσις ἐιδικοῦ Δικαστηρίου πρὸς ἔλεγχον τοῦ κύρους τῶν Βουλευτικῶν ἐκλογῶν, καθήκοντα ὅτινα εἶχε μέχρι τῆς ἀναθεωρήσεως ἡ Βουλὴ (ἄρθρον 73)

3) Κατοχύρωσις πληρέστερον τῆς ἰσοβιότητος τῶν Δικαστῶν διὰ τῆς συστάσεως Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου, ἐπιφορτισμένου μὲ τὴν τοποθέτησιν, μετάθεσιν καὶ προαγωγὴν τῶν Δικαστῶν (ἄρθρον 88 — 89)

4) Κατοχύρωσις τῆς ἀκωλήτου ἀσκήσεως τῶν νομοθετικῶν ἔργων τῆς Βουλῆς διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀπαιτουμένης ἀπαρτίας

(ἄρθρ. 56) καὶ τῆς ἀπλουστεύσεως τῆς διαδικασίας συστάσεως κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν νομοσχεδίων (ἄρθρ. 57).

5) Ἐθέσπισε τὴν μονιμότητα τῶν Δημοσίων Διοικητικῶν Ὑπαλλήλων, ἥτις ἐτύγχανεν ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐδραίωσιν τῆς πίστεως τῶν πολιτῶν πρὸς τὸ κράτος καὶ τὴν ὁμοίμορφον συνέχισιν τῆς κρατικῆς μηχανῆς (ἄρθρ. 102).

6) Ἐπέφερεν ἀπλούστευσιν εἰς τὴν διαδικασίαν ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος (ἄρθρον 108).

7) Τέλος παρέσχε μεγαλυτέρας ἐγγυήσεις πρὸς προστασίαν τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν καὶ καθώρισεν ὑποχρεωτικὴν τὴν κατωτάτην ἐκπαίδευσιν παρεχομένην δωρεὰν ὑπὸ τοῦ κράτους (ἄρθρ. 16).

Ὑπὸ τὰς ἀναθεωρηθείσας διατάξεις τοῦ Συντάγματος καὶ τὴν μεγαλόπνοον πολιτικὴν τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἤρχισεν νὰ πνέη ἄνεμος ἀναδημιουργίας καὶ λαϊκῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν ἀνανεωμένην κρατικὴν μηχανήν. Οἱ ἐπιτυχεῖς Βαλκανικοὶ πόλεμοι καὶ ἡ ἐν μέρει ἱκανοποίησις τῶν Ἐθνικῶν πόθων ἐνίσχυσαν ἔτι περισσότερον τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ ἐπὶ τοῦ πολιτεύματος. Ἡ ἐσωτερικὴ ὁμοῦς ὁμαλότης ἐξεμηδενίσθη, ὅτε, διαρκούντος τοῦ Α' Παγκοσμίου πολέμου, ἐπῆλθε διαφωνία μετὰξὺ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ ἀρχηγοῦ τῆς πλειοψηφίας τῆς Βουλῆς. Ἡ διαφωνία ἀφεώρα ἰδίως τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Βασιλεὺς συνελεύει τῆς διαφωνίας τοῦ διέλυσε τὴν Βουλὴν τῆς ΙΘ' Περιόδου, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ὑπαρχούσης πλειοψηφίας τοῦ Ε. Βενιζέλου καὶ εἰς τὴν νέαν Βουλὴν τῆς Κ' Περιόδου, διέλυσε καὶ ταύτην καὶ προεκηρύχθησαν νέα ἐκλογαί. Εἰς ταύτας δὲν συμμετέσχε τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, θεωρήσαν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Βασιλέως, ἥτοι τῆς διαλύσεως τῶν δύο Βουλῶν διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὡς ἀντισυνταγματικὴν. Ὅντως ὁ Βασιλεὺς ἔχει κατὰ τὸ ἄρθρον 37 τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς. Διὰ τὴν ἀκριβῆ ὅμως ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου τούτου δέον ὅπως λαμβάνονται ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 21, ἥτοι τὸ ὑπὲρ τοῦ Λαοῦ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος, τὸ ἄρθρον 44 περὶ τῶν ἐξουσιῶν τοῦ Βασιλέως καὶ τὸ ἄρθρον 38, καὶ ὁ ὁ Βασιλεὺς ἔχει δικαίωμα νὰ ἀναπέμψῃ ἅπαξ μόνον τὰς ἐργασίας τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου. Ἡ συνεχὴς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως διάλυσις τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῷ μοναδικῷ λόγῳ τῆς μεταβολῆς τῆς συνθέσεώς της καὶ πρὸς καθορισμὸν πλειοψηφίας ἀρεστῆς εἰς τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα, ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως κατάδηλον παραβίασιν τοῦ Συντάγματος καὶ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος. Κυριώ-

τεραι δὲ περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ διαλύῃ τὴν Βουλὴν εἶναι: α) διάσπασις τῆς Βουλῆς πρὸς τὸ ἐκλογικὸν σῶμα β) ἀδυναμία τῆς Βουλῆς ὅπως δώσῃ βιώσιμον Κυβέρνησιν γ) ἐπιθυμία τῆς Κυβερνήσεως συνελθεῖν σοβαροῦ κυβερνητικοῦ ἔργου ὅπως ἀναβαπτισθῆ εἰς τὴν λαϊκὴν ἐπιμηγορίαν. Οὐδεμία ὅμως ἐκ τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων συνέτρεχε πρὸς διάλυσιν τῆς Βουλῆς τῆς Κ' Περιόδου. Θεωρῶν λοιπὸν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων, ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ ἀνευθύνου Ἄρχοντος ἠθέλεε ὀδηγήσει τὴν Ἑλλάδα εἰς καταστροφὴν καὶ ὀριστικὴν ματαίωσιν τῶν ἐθνικῶν πόθων, ἐδημιούργησε χωριστὸν κράτος μὲ ἔδραν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ. Ἐν συνεχείᾳ κατ' Ἰούνιον τοῦ 1917, λόγῳ τῶν φιλογερμανικῶν αἰσθημάτων τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου ἡ Ἀντάντ ἠξίωσε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βασιλέως ἐξ Ἑλλάδος. Εἰς τὸν θρόνον ἀνῆλθεν ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, πρίγκιψ Ἀλέξανδρος καὶ ἡ διακυβέρνησις τῆς χώρας ἀνετέθη εἰς τὸν Ε. Βενιζέλον. ἀποκαταθεῖσθαι οὕτω τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους. Ἡ νέα Κυβέρνησις ἀνεκάλεσε τὸ διάταγμα περὶ διαλύσεως τῆς Βουλῆς τῆς Κ' Περιόδου, ὡς παρὰ τὸ Σύνταγμα ἐκδοθὲν καὶ συνεκάλεσε τὴν Βουλὴν ταύτην εἰς νέαν σύνδοσιν. Ἐπίσης προσέβη εἰς ἀνάκλησιν τῶν περὶ ἰσοβιότητος τῶν Δικαστῶν ἄρθρων τοῦ Συντάγματος, γεγονός, ὅπερ ἐπέφερε, μεγάλην ἀναστάτῳσιν εἰς τὴν Δικαιοσύνην, καὶ ἀπετέλεσεν ἓν ἕτερον πλῆγμα κατὰ τοῦ Συντάγματος.

Ἡ ὑπὲρ τῆς Ἀντάντ τελικὴ ἔκβασις τοῦ πολέμου εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πλήρη δικαίωσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Ε. Βενιζέλου καὶ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν τοῦ 1920 ἕως τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῶν Σαρδεσῶν. Διὰ πρώτην φορὰν ἡ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ τοῦ ἔθνους, ἡ ἐπὶ μικρὰν σειρὰν ἐτῶν χαλκευθεῖσα, ἐφαίνετο πραγματοποιημένη. Ἡ Ἑλλάς τῶν δύο Ἠπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν ἦτο πλέον πραγματικῶς.

Ἡ διάρκεια τῆς ἀναβιωσάσης Βουλῆς παρετάθη ἐπὶ ἔτος καὶ πλέον λόγῳ τῶν πολεμικῶν γεγονότων. Συνελθεῖν τοῦ ἐπελθόντος αἰφνιδίου θανάτου τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου τὴν 12 Ὀκτωβρίου 1920 ἀνετέθη ἡ ἀσκησις τῆς Ἀντιβασιλείας εἰς τὸν ναύαρχον Π. Κουντουριώτην καὶ ἀνεβλήθη ἐκ νέου ἡ διεξαγωγὴ τῶν ἐκλογῶν. Τελικῶς ἡ Βουλὴ διελύθη τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1920, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχεν ἀποφανθῆ περὶ ἀναθεωρήσεως ὀρισμένων ἄρθρων τοῦ Συντάγματος καὶ προσκηρῦχθῆσαν ἐκλογαὶ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς. Κύριον μέλημα τῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς θὰ ἦτο ἡ ἐπι-

κρίσεις τῶν ἐξαιρετικῶν μέτρων, ἅτινα εἶχε λάβει ἡ Κυβέρνησις, ὡς ἡ ἀναστολή τῶν περὶ ἰσοβιότητος τῶν Δικαστῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ἡ παράτασις τοῦ βίου τῆς Βουλῆς καὶ ἡ ἀναθεώρησις τῶν ἄρθρων τοῦ Συντάγματος περὶ δικαιωμάτων τοῦ Βασιλέως πρὸς διορισμὸν τῶν Ὑπουργῶν, τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς καὶ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ἐγκρίσει τῆς Βουλῆς. Εἰς τὰς ἐκλογὰς αἵτινες ἀμέσως ἐπηκολούθησαν, ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὑπακούων εἰς τὰ συνθήματα τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν παλαιῶν κομμάτων, κατεψήφισε τὸν Δημοουργὸν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Τὰ παλαιὰ κόμματα, ἐξεληθόντα πανίσχυρα ἐκ τῶν ἐκλογῶν, ἐπανάφερον κατόπιν δημοψηφίσματος, τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον, ἡ δὲ Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ ἀνεκήρυξε ἑαυτὴν ὡς τὴν Γ' ἐν Ἀθήναις Συντακτικὴν συνέλευσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπελήφθη τῆς ἀνασυντάξεως τοῦ Συντάγματος. Εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ταύτην ἀνεπτύχθησαν ἀξιόλογοι προοδευτικαὶ ἰδέαι. Μεταξὺ τούτων εἶναι ἡ εἰσαγωγή τοῦ Δημοψηφίσματος ὡς τρόπου ἀμέσου ἐκφράσεως τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ἡ ἰσοπολιτεία τῶν γυναικῶν καὶ ἡ εἰσαγωγή παρ' ἡμῖν τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν συμφερόντων εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς Γερουσίας. Ἡ Συνέλευσις ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποτελειώσῃ τὸ ἔργον τῆς εἰς ὃ ἐπροχώρει μὲ βραδύτατον ρυθμὸν. Ἡ ἐπελθοῦσα Μικρασιατικὴ καταστροφὴ τὸ ἔτος 1922 καὶ ἡ ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις μὲ ἀρχηγὸν αὐτῆς τὸν τότε Συνταγματάρχην Ν. Πλαστήρα, ἐπέφερον τὴν δῆλυσιν τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντῖνου, ὅστις παρητήθη ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του διαδόχου Γεωργίου. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1923 ἡ ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ, ἣτις εἶχε συγκεντρώσει εἰς χεῖρας τῆς ὅλας τὰς ἐξουσίας καὶ ἐκυβέρνηα δικτατορικῶς, ἠξίωσε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βασιλέως Γεωργίου καὶ ἀνέθεσε τὴν ἄσκησιν τῆς «Συνταγματικῆς Βασιλικῆς ἐξουσίας» εἰς τὸν Ναύαρχον Π. Κουντουριώτην ὡς Ἀντιβασιλέα. Ἡ Βασιλευομένη Δημοκρατία εἶχεν οὐσιαστικῶς καταλυθῆ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (1923 - 1935)

Ἡ ἐπανάστασις προεκήρυξεν, ὡς ὑπεσχέθη, ἐκλογὰς πρὸς ἀνάδειξιν Συντακτικῆς Συνελεύσεως. Εἰς ταύτος ἀπέσχον τὰ ὑπὲρ τῆς Βασιλείας κερηρυγμένα κόμματα, ἅτινα εἶχον καὶ τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως διαλυθεῖσαν Γ' Ἐθνικὴν Συνέλευσιν. Ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν προσελθοῦσα καὶ ὀνομασθεῖσα Δ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις συνήλθε εἰς Ἀθήνας τὴν 2 Ἰανουαρίου 1924 καὶ εὐθὺς ἀμέσως κατέθεσεν εἰς ταύτην ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως Ν. Πλαστήρας τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ Συνέλευσις, εὐθὺς ἅμα ὡς συνεκροτήθη εἰς σῶμα καὶ κατόπιν μακρῶν συζητήσεων, ἐξέδωκε τὸ ἀπὸ 25 Μαρτίου 1924 ψήφισμα, δι' οὗ ὡς ἔλεγεν «ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ δεινὰ ποῦ ἐπεσώρευσεν εἰς τὸ ἔθνος ἡ Δυναστεία τῶν Γλυξβούργων καὶ μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι μόνον τὸ Δημοκρατικὸν Πολίτευμα δύναιται νὰ ἀσφαλίσῃ τὰς ἐλευθερίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ,

ψ η φ ί ξ ε ι,

1) Κηρύσσει ἔκπτωτον τὴν Δυναστείαν τῶν Γλυξβούργων

2) Ἀποφασίζει νὰ συνταχθῇ ἡ Ἑλλὰς εἰς Δημοκρατίαν κοινοβουλευτικῆς μορφῆς ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἐγκρίσεως τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Λαοῦ διὰ Δημοψηφίσματος».

Διὰ τοῦ διενεργηθέντος δημοψηφίσματος, τὴν 13)4)1924 διὰ ψήφων 690.086 ὑπὲρ καὶ 324.434 κατὰ τῆς Πολιτικῆς μεταβολῆς, ἐπεκυρώθη ἡ ἔκπτωσις τῆς Δυναστείας καὶ ἡ ἀνακήρυξις τῆς Δημοκρατίας. Πρόεδρος τῆς ὁποίας ὀρίσθη ὁ Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Συνέλευσις ἐπελήφθη τοῦ συντακτικοῦ αὐτῆς ἔργου, ἔχουσα ὡς βάσιν τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1911 ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, ὀρίσασα 30μελῆ ἐπιτροπὴν, πρὸς σύνταξιν Σχεδίου Συντάγματος. Τὴν 25 Ἰουνίου 1925 ἐξεργάγη ἐν Ἀθήναις στρατιωτικὸν κίνημα ὑπὸ τὸν Θ. Πάγκαλον, ὅστις ἐπέτυχε τὴν παραίτησιν τῆς τότε νομίμου κυβερνήσεως καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἀνάθεσιν τῆς ἐντολῆς σχηματισμοῦ νέας Κυβερνήσεως τυχὸν μάλιστα καὶ ψήφου ἐμπιστοσύνης ἐκ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. Ἡ συσταθεῖσα 30μελῆς ἐπιτροπὴ περατώσασα τὸ ἔργον της, ὑπέβαλε τὴν 10 Σεπτεμβρίου 1925 τὸ ψηφισθὲν παρ' αὐτῆς Σύνταγμα εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Θ. Πάγκαλον Κυβέρνησιν. Τὸ ὡς ἄνω ψηφισθὲν Σύνταγμα τοῦ 1925 ἔχει προοδευτικὸν καὶ πρωτοποριακὸν χαρακτήρα, ἀλλὰ ἐπέπρωτο νὰ μὴ ἐφαρμοσθῇ ποτὲ. Ἡ ὑπὸ τὸν Θ. Πάγκαλον Κυβέρνησις ἐνεργοῦσα προαξιοποιητικῶς: α) ἐτροποποίησε τὸ ὑπόβλη-

θὲν Σύνταγμα κατὰ τὰς ἀπόψεις τῆς καὶ ἐδημοσίευσε τὸ οὕτως τροποποιηθὲν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως. β) διέλυσε τὴν ἐθνοσυνέλευσιν ἄνευ συγχρόνου προκηρύξεως ἐκλογῶν. γ) Τὴν 29 Σεπτεμβρίου 1925 ὁ στρατηγὸς Θ. Πάγκαλος καταλύων πᾶσαν ἐτέραν ἀρχὴν ἐκήρυξε τὴν δικτατορίαν. Μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας Ναυάρχου Π. Κουντουριώτη ἀνέλαβε καὶ τὰ καθήκοντα ταῦτα. Τὴν 22 Ἀυγούστου 1926, κατόπιν στρατιωτικοῦ κινήματος ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κονδύλην, ἀνετράπη ὁ Πάγκαλος ἀπεκατεστάθη ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης καὶ προκηρύχθησαν ἐκλογαὶ ὀρισθέντος διὰ τοῦ Διατάγματος, ὅτι ἡ νέα Βουλὴ «ἰὰ ἔχῃ ἐπὶ 15θήμερον ἀπὸ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς εἰς σῶμα ἀναθεωρητικὰ δικαιώματα, ὅπως κυρώσῃ τὸ ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς 30μελοῦς Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς Σύνταγμα, δυναμένη νὰ ἐπιφέρει εἰς αὐτὸ οἰασθίποτε τροποποιήσεις κρίνει ἀναγκαίας». Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Κυβέρνησις Κονδύλη ἐδημοσίευσε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1925 ὡς εἶχεν συνταχθῆ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς.

Ἡ νέα Βουλὴ συνήλθε τὴν 26ην Νοεμβρίου 1926 καὶ εὐθὺς ἀμέσως ἤρξατο τὸ ἀναθεωρητικὸν τῆς ἔργον, μὴ λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τῆς τῷ Διατάγματι συγκλήσεώς τῆς καὶ δὴ τὴν 15θήμερον προθεσίαν, ἣν ἔταξε πρὸς κύρωσιν τοῦ Συντάγματος. Παρέπεμψε τὸ Σύνταγμα τῆς τριακονταμελοῦς ἐπιτροπῆς τῆς Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως εἰς συγκροτηθεῖσαν παρ' αὐτῆς ἐπιτροπὴν, ἣτις καὶ ἐτελείωσε τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτοῦ τὴν 13ην Ἀπριλίου 1927. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ Βουλὴ αὕτη, ὡς συνέχεια τῆς Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως. Κατόπιν συζητήσεων ἀρκετῶν μηνῶν ἡ Βουλὴ ἀνεθεώρησε καὶ κατόπιν συνέταξε τὸ νέον Σύνταγμα, ὅπερ ψηφισθὲν εἰς τὸ σύνολον τὴν 2 Ἰουνίου 1927 ἐκυρώθη καὶ ἐδημοσιεύθη τὴν 3 Ἰουνίου 1927. τεθὲν εὐθὺς ἀμέσως ἐν ἰσχύϊ.

Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ σημεῖα τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 εἶναι:

1) Προσδιώρισεν ἀκριβέστερον καὶ συνηρολόγησεν εἰς ἐνιαίας διατάξεις (εἰς τὰ ἄρθρα 2 ἕως 5) τὰ ἀφορῶντα τὴν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος. Εἰς τὸ ἄρθρον 1 σαφῶς διακηρύσσεται ἡ δημοκρατικὴ βάση τοῦ Πολιτεύματος καὶ ἰδιαίτερος τὸ στοιχεῖον τῆς Λαϊκῆς Κυριαρχίας. «Τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος εἶναι Δημοκρατία. Ἀπασα αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἀπὸ τὸ Ἔθνος, ὑπάρχουν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἀσκοῦνται καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα».

2) Ἡ ὀργάνωσις τῆς Πολιτείας ἐβασίσθη ἐπὶ τῆς διακρίσεως τῶν λειτουργιῶν. Προσδιωρίσθησαν πληρέστερον αἱ ἀρμοδιότητες τῶν παραγόντων ἐκάστης λειτουργίας. Οὕτω ἡ Νομοθετικὴ Λει-

τουργία ἀνετέθη εἰς δύο σώματα, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, ἀνευ συμπράξεως ἐτέρου παράγοντος.

Ἡ Ἐκτελεστικὴ Λειτουργία ἀνετέθη εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, αἰρετὸν φυσικὸν πρόσωπον, ἐκλεγόμενον ὑπὸ ἀμφοτέρων τῶν ὡς ἀνω δύο Νομοθετικῶν σωμάτων καὶ ἠσκειτο διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων Ὑπουργῶν. Τέλος ἡ Δικαστικὴ ἐξουσία εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ παρέχεται ὑπὸ Δικαστηρίων ὑποκειμένων μόνον εἰς τοὺς νόμους, αἱ δὲ ἀποφάσεις τῶν Δικαστηρίων ἐκτελοῦνται ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

3) Καθιερώθη διὰ σπητῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα. Διὰ τῶν ἀρθρῶν 88 καὶ 89 προβλέπεται ὁ τρόπος λειτουργίας τοῦ συστήματος τούτου. ἡ παροχὴ ψήφου ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ παροχὴ Κυβερνητικῆς τινὸς σταθερότητος διὰ χρονικοῦ περιορισμοῦ ὑποβολῆς προτάσεων δυσπιστίας.

4) Ἐνῶ ἀνώτατον ὄργανον τυγχάνει καὶ κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 ὁ Λαὸς, προσδιορίζεται ἐν αὐτῷ καὶ αἰρετὸς ἀνώτατος ἄρχων, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, μὲ καθήκοντα οὐθμιστοῦ τοῦ Πολιτεύματος. Οὗτος ἐκλέγεται ἐπὶ μίαν δετίαν ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας, εἶναι ἀνεύθυνος πολιτικῶς, ἀλλὰ ἐνέχει εὐθύνην ποινικὴν διὰ τὴν τήρησιν τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν Νόμων, δυνάμενος νὰ δικασθῇ ὑπὸ τῆς Γερουσίας, συνερχομένης ὡς ἐιδικὸν Δικαστήριον. Αἱ κατὰ τὸ Σύνταγμα 1864 - 1911 ἀρμοδιότητες τοῦ Βασιλέως ὑπήχθησαν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, πλὴν ὀρισμένων ἐξαιρέσεων καὶ μὲ οὐσιώδεις περιορισμοὺς. Ἰδιαιτέρως μνείας εἶναι τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ὅπερ ἔχει ὁ Πρόεδρος μόνον κατόπιν συμφώνου γνώμης τῆς Γερουσίας.

5) Μία τῶν οὐσιωδεστέρων μεταρρυθμίσεων τοῦ νέου Συντάγματος ἦτο καὶ ἡ ἴδρυσις τῆς Γερουσίας, ὡς παράγοντος τῆς Νομοθετικῆς λειτουργίας, ἐχούσης ὅμως ἀναδλητικὸν μόνον VETO εἰς τὴν ψήφισιν τῶν νομοσχεδίων.

Τὰ μέλη τῆς Γερουσίας ἦσαν 120 αἰρετοὶ Γερουσιασταί, ἐκλεγόμενοι κατὰ τὰ 9)12 ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ κατὰ τὰ 3)12 ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας (ἀρθρ. 59-66).

Αἱ σχετικαὶ ὅμως μὲ τὴν Γερουσίαν διατάξεις εἶναι συντηρητικώτεραι τῶν ἀναλόγων διατάξεων τοῦ Συντάγματος τοῦ 1925. Αἱ διατάξεις τοῦ σχεδίου Συντάγματος 1925 προέβλεπον ἐκλογὴν τῶν Γερουσιαστῶν τῶσον ἀμέσως παρὰ τοῦ λαοῦ ὡς καὶ ἐμμέσως παρὰ τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας, ὅσον καὶ ἀντιπροσώπευσιν ἐν τῇ Γερουσίᾳ τῶν ἐπαγγελματικῶν ὁργανώσεων, αἰτνες ἐξέλεγον τὸ 1)5 τῶν

Γερουσιαστών. Κατὰ τὸ νέον Σύνταγμα ἡ Γερουσία μετετρέτετο εἰς εἰδικὸν Δικαστήριον, δικάζουσα τοὺς Ὑπουργούς, τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ πᾶν ἕτερον πρόσωπον κατηγορούμενον ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ (ἄρθρ. 64, 93).

6) Τὸ Σύνταγμα προέβλεπε τὴν σύστασιν εἰδικῶν μικτῶν ἐπιτροπῶν ἐκ Βουλευτῶν καὶ Γερουσιαστῶν, αἵτινες ἔχουσαι εἰδικὴν ἐξουσιοδότησιν παρὰ τῆς Βουλῆς, παρείχον τὴν συναίνεσιν τῶν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, πρὸς ἔκδοσιν παρ' αὐτοῦ Νομοθετικῶν Διαταγμάτων κατὰ τὸν χρόνον διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῶν Βουλῶν. Τὰ Διατάγματα ταῦτα ἤρχοντο ἐν συνεχείᾳ πρὸς ἐπικύρωσιν ἐνώπιον τῶν Βουλῶν, ἄλλως ἔπαιον νὰ ἔχουν ἰσχὺν (ἄρθρ. 77).

7) Διὰ πρώτην φορὰν καθωρίσθησαν ὠρισμένα δικαιώματα εἰς τὴν μειοψηφίαν τῆς Βουλῆς. Οὕτω ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ 1)³ τῶν Βουλευτῶν ἡ Βουλὴ ὑπεχρεοῦτο νὰ διορίσῃ ἐξεταστικὰς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπὰς πρὸς ἔρευναν τῶν καταγγελομένων καὶ ὑποβολὴν πορίσματος (ἄρθρ. 55).

8) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Δικαστικὴν ἐξουσίαν προσδιορίσθησαν διεξοδικώτερον αἱ περὶ ἰσοβιότητος δικαστῶν διατάξεις (ἄρθρ. 95 - 97), καθωρίσθη τὸ εἰδικῶς ἠτιολογημένον τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων (ἄρθρ. 99) καὶ διὰ ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως κάτωθεν τοῦ ἄρθρου 5 καθωρίσθη ρητῶς ἡ ὑποχρέωσις τῶν Δικαστηρίων πρὸς ἔλεγχον τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων.

9) Ἰδρύθη ἐκ νέου τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ὡς ἀνώτατον διοικητικὸν δικαστήριον (ἄρθρ. 102-105) καὶ ὑπῆχθησαν εἰς αὐτὸ α) αἱ αἰτήσεις ἀκυρώσεως κατὰ ἐκτελεστῶν πράξεων τῆς διοικήσεως, β) ἡ ἐκδίκασις διαφορῶν ἠμφισβητουμένου διοικητικοῦ καὶ γ) ἡ ἐπεξεργασία τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων. Τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας ἤρξατο λειτουργοῦν βάσει τοῦ ἰδρυτικοῦ αὐτοῦ νόμου 3713)24.12.1928.

10) Διὰ τοῦ ἄρθρου 125 τοῦ Συντάγματος καθωρίσθη ἀπλοστέρα διαδικασία ἀναθεωρήσεως τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Ὡς ἀρμόδιον πρὸς τοῦτο ὄργανον ὠρίσθη ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία, συνεργάμεναι εἰς κοινὴν συνεδρίασιν καὶ ἀποτελοῦσαι οὕτω τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν προεδρευομένην ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς.

11) Καθωρίσθη εἰδικὸν καθεστὼς αὐτοδιοικήσεως εἰς Ἅγιον Ὅρος συνταγματικῶς κατοχυρούμενον (ἄρθρ. 109-112). Ρητῶς δὲ ἀπενεμήθη ἡ Ἑλληνικὴ Ἰθαγένεια εἰς πάντας τοὺς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονάζοντας, ἄνευ οἰασθήποτε ἐτέρας διατυπώσεως.

12) Τέλος προσδιορίσθησαν λεπτομερέστερον καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦσαν προοδευτικώτερον, αἱ διατάξεις περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων. Πάντως δέον ὅπως σημειωθῆ, ὅτι αἱ ἀνάλογοι διατάξεις τοῦ Συντάγματος τῆς 30μελοῦς Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1925 ἦσαν κατὰ πολὺν προοδευτικώτεραι.

Αἱ πλέον ἀξιοσημεῖοι διατάξεις ἐκ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τοῦ Συντάγματος 1927 εἶναι:

α) Ἐν ἐκ τῶν πλέον προοδευτικῶν σημείων τοῦ Συντάγματος εἶναι ἡ ἐρμηνευτικὴ δήλωσις τοῦ ἄρθρου 6 καθ' ἣν διευκρινίζετο ἡ ἔννοια τῆς λέξεως «πολίτης» ὡς περιλαμβάνουσα καὶ τὰς γυναῖκας εἰς αὐς, προσετίθετο, ἠδύνατο νὰ ἀπονεμηθῶσι πολιτικὰ δικαιώματα διὰ νόμου.

β) Τὰ ἄρθρα 10 καὶ 11 προσδιόρισαν ἀκριβέστερον τὰς ἐγγυήσεις τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ τὰς περιπτώσεις νομίμου προφυλακίσεως. Τὸ ἀνάλογον ἄρθρον τοῦ Συντάγματος τοῦ 1925 παρῆχε τὴν πρόσθετον ὑποχρέωσιν τοῦ Εἰσαγγελέως νὰ διατάξῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ παρὰ νόμον παρακρατηθέντος κατόπιν αἰτήσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου καὶ ἐντὸς 24 ὡρῶν.

γ) Παρῆχε ἐγγυήσεις διὰ τὴν προστασίαν τοῦ οικογενειακοῦ ἀσύλου (ἄρθρ. 15). Ἡ ἔρευνα ἐπετρέπετο μόνον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου, δεσμεῦον οὕτω τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Τὸ Σύνταγμα μάλιστα τοῦ 1925 προέβλεπε περαιτέρω τὴν παρουσίαν καὶ τῆς Δικαστικῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν ἔρευναν.

δ) Διὰ τῶν ἄρθρων 21 καὶ 22 τοῦ Συντάγματος ἐπροστατεύοντο αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστήμαι καὶ ἡ ἐργασία σωματικὴ καὶ πνευματικὴ.

ε) Τὸ ἀπαραβίαστον τῶν ἐπιστολῶν ἐπεξετείνετο καὶ εἰς τὰς τηλεφωνικὰς συνδιαλέξεις καὶ τὰ τηλεγραφήματα (ἄρθρ. 18).

στ) Ἀπεναντίας τὸ Σύνταγμα ὑπανεχώρησεν ὅσον ἀφορᾷ τὴν προστασίαν τῆς ἀτομικῆς ιδιοκτησίας θεσπίσαν τὸ ἄρθρ. 19 συντηρητικώτερον τοῦ ἀναλόγου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864) 1911. Διὰ προστεθείσης διατάξεως ἐπετρόπησαν ἐπιτάξεις εἰς περίπτωσην πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἀλλὰ καὶ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης. Τοῦτο δὲ ἐξησθένησε τὰ μέγιστα τὴν παρεχομένην ὑπὲρ τῆς ἀτομικῆς ιδιοκτησίας ἐγγύησιν.

Οὕτω τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 ἐξεταζόμενον μετὰ τὰ Συντάγματα τῶν πρὸ τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου ἐτῶν ἐμφανίζεται προοδευτικώτερον. Ἐξεταζόμενον ὅμως μετὰ τὸ ὑπὸ τῆς 30μελοῦς ἐπιτροπῆς καταρτισθὲν Σύνταγμα τοῦ 1925 εἶναι κατὰ πολὺν συν-

τηρητικώτερον. Ἐν ἄλλο σημείον ἄξιον προσοχῆς εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἐνῶν τὰ μέχρι τότε Συντάγματα ἤρχιζαν μὲ ἐπίκλησιν τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδαιρέτου Τριάδος, εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 ἡ τοιαύτη ἐπίκλησις παρελήφθη. Φέρει μόνον τὸν τίτλον «Σύνταγμα τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.»

Ἡ διάρκεια ὅμως τῆς ἰσχύος τοῦ νέου Συντάγματος οὔτε μακρὰ οὔτε ὀμαλὴ ὑπῆρξε. Ἐντὸς τριετίας καὶ διή των ἔτων 1933 ἕως 1935 ἐξεργάγησαν τρία κινήματα καὶ ἐγένετο μία δολοφονικὴ ἀποπειρα. Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον τοῦ Μαρτίου 1933 ἦτο ἄνευ ἀποτελέσματος. Τὸ δεύτερον τοῦ Μαρτίου 1935 ἐκλόνησε ἐκ θεμελίωσιν τὴν ὑπαρξιν τοῦ Κράτους καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ σοβαρῶν μεταβολῶν εἰς τὸν Πολιτειακὸν βίον. Τὸ τρίτον τέλος κίνημα τοῦ Ὀκτωβρίου 1935 ἐπέφερε καὶ τὴν Πολιτειακὴν μεταβολήν. Συγκεκριμένως μετὰ τὸ κίνημα τοῦ Μαρτίου 1935 ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, ἀφ' ἑνὸς δ' ἔλυσε τὴν Βουλὴν, καὶ κατήργησε τὴν Γερουσίαν, ἀφ' ἑτέρου ἀνέστειλε πλείστας διατάξεις τοῦ Συντάγματος καὶ ἐρρῦθμισε πλῆθος θεμάτων δι' ἐκδόσεως Συντακτικῶν πράξεων, ἧτοι νομοθετημάτων συντακτικοῦ χαρακτήρος. Ἐκ τῶν Συντακτικῶν τούτων πράξεων ἄξια ἰδιαίτερας μνείας εἶναι ἡ Β' καὶ Γ' Συντακτικαὶ Πράξεις περὶ ἀναστολῆς τῆς ἰσοβιότητος τῶν Δικαστικῶν καὶ τῆς μονιμότητος τῶν Δημοσίων ὑπαλλήλων, ἡ ΚΗ' περὶ ἀπαγορεύσεως ἐκδηλώσεων κατὰ τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ καὶ Κοινωνικοῦ καθεστώτος καὶ ὑπαγωγῆς τῶν ἐξ αὐτῶν ἀδικημάτων εἰς τὰ Ἐφετεία κλπ. Πάντως αἱ ἐν λόγῳ Συντακτικαὶ πράξεις ἐξεδόθησαν πρὸς στήριξιν τοῦ κλονιζομένου Πολιτεύματος, ἡ δὲ Α' Συντακτικὴ Πράξις, δι' ἧς διελύθη ἡ Βουλὴ, συνιστοῦσε 25μελῆ ἐπιτροπὴν πρὸς κατάρτησιν νέου Συντάγματος μὲ βάσιν τὴν διατήρησιν τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος. Ὁρίζετο ἐπίσης ἐν τῇ αὐτῇ Συντακτικῇ Πράξει, ὅτι θέλουσι ἐντὸς δύο μηνῶν προκηρυχθῆ ἑκλογαὶ πρὸς ἀνάδειξιν πληρεξουσίων Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

§ 8

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΧΘΡΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ (1935 - 1944)

Κατόπιν πολλῶν ἀναβολῶν αἱ ἐκλογαὶ πρὸς ἀνάδειξιν πληρεξουσίων Ἐθνικῆς Συνελεύσεως διεξήχθησαν τὴν 9 Ἰουνίου 1935. Ἐκ τούτων ἀπέσχον τὰ δημοκρατικὰ κόμματα, θεωρήσαντα τὸν τρόπον ἐνεργείας τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας πράξικοπηματικόν. Ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν προκύψασα Ε' Ἐθνικὴ Συνέλευσις διὰ τῶν πρῶ-

των συνεδριάσεων της επεκύρωσε τὰς ἐκδοθείσας Συντακτικὰς Πράξεις καὶ διὰ ψηφίσματός της ἀπεφάσισε τὴν διενέργειαν δημοψηφίσματος μέχρι τῆς 15 Νοεμβρίου 1935, πρὸς ἔκφρασιν τῆς λαϊκῆς θελήσεως ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ Πολιτεύματος. Προηγουμένως ἡ Κυβέρνησις Π. Τσαλδάρη διὰ τῶν προγραμματικῶν αὐτῆς δηλώσεων εἶχε παραδώσει εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν προσχέδιον τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς βοήθημα κατὰ τὸ κύριον ἔργον τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1935 νέον στρατιωτικὸν κίνημα ὑπεχρέωσε, τὴν μὲν Κυβέρνησιν Τσαλδάρη εἰς παραιτήσιν καὶ ἀνάληψιν τῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ τοῦ Γ. Κονδύλη, τὴν δὲ Ἐθνοσυνέλευσιν εἰς τὴν διὰ ψηφίσματος μεταβολὴν τοῦ Πολιτεύματος. Τὸ ἐν λόγῳ ψήφισμα εἶχεν οὕτω:

«Ἡ Ἐ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων ψηφίζει

1) τὴν κατάργησιν τοῦ Πολιτεύματος τῆς ἀβασιλεύτου Δημοκρατίας,

2) τὴν διενέργειαν τοῦ Δημοψηφίσματος κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν 3ην Νοεμβρίου 1935.

3) Ἐξουσιοδοτεῖ τὸν Πρόεδρον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὅπως ἀσκήσῃ τὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τοῦ Δημοψηφίσματος.

4) Ἐπαναφέρει προσωρινῶς ἐν ἰσχύϊ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911 μέχρι τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ νέου Συντάγματος».

Πρὸ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ὡς ἄνω ψηφίσματος ἀπεχώρησαν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὁ Πρόεδρος ταύτης καὶ ὁ πρῶν Πρωθυπουργὸς ἀκολουθούμενοι ὑπὸ ὁμάδος πληρεξουσίων εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας διὰ τὴν ἐπέμβασιν τῶν στρατιωτικῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις διέκοψε τὰς ἐργασίας της. Ἡ νέα κυβέρνησις ἔθεσε ἐν ἰσχύϊ τὸν Ν. ΔΞΘ' (1912 «περὶ καταστάσεως πολιορκίας» καὶ μετὰ τὴν διακοπὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἀντιποιηθεῖσα Συντακτικὴν ἐξουσίαν, ἐξέδωσε πλῆθος συντακτικῶν πράξεων δι' ὧν εἴτε ἐπανεφέρει ἐν ἰσχύϊ τὰ πρὸ τοῦ 1924 ἰσχύοντα ἐμβλήματα τοῦ τότε Πολιτισκοῦ καθεστώτος, εἴτε ἐροῦθησε θέματα ἐπιειγούσης φύσεως ὡς τῆς Ζ' Συντακτικῆς Πράξεως, δι' ἧς διετηρήθησαν ἐν ἰσχύϊ τὰ ἄρθρα 29, 49, 57, 58, 91, 102 ἕως 105, 109 ἕως 112 καὶ 114 τοῦ Συντάγματος 1927, τῆς ΣΤ' Συντακτικῆς Πράξεως «περὶ προσβολῶν τοῦ πολιτεύματος καὶ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος» κλπ.

Τὴν 3ην Νοεμβρίου 1935 ἐπεκυρώθη διὰ μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ ἡ ἤδη ἐπελθοῦσα πολιτικὴ μεταβολὴ καὶ ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Β' ἐπανήρχετο εἰς Ἑλλάδα τὴν 25 Νοεμβρίου 1935.

“Αμα τῇ ἀφίξει τοῦ Βασιλέως ἐσηματίσθη ὑπηρεσιακὴ Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Κ. Δεμερτζὶν, διελύετο ἡ Ε΄ Ἐθνικὴ Συνέλευσις διὰ Βασιλικῆς Διατάγματος καὶ προεκηρύσσοντο ἐκλογαὶ πρὸς ἀνάδειξιν Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς μὲ ἔργον τὴν ἀναθεώρησιν τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864.) 1911 καὶ προσαρμογὴν τοῦ εἰς τὰς ὑφισταμένας κοινωνικὰς συνθήκας. Ὡς κύριον αἰτιολογικὸν τῆς διαλύσεως τῆς Ε΄ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ὑπῆρξεν ἡ ἐπιθυμία τοῦ Βασιλέως, ὡπως συνεργασθῆ μετ’ ὀλοκλήρου τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, καθόσον εἰς ταύτην δὲν συμμετεῖχον τὰ δημοκρατικὰ κόμματα, ἅτινα εἶχον ἀπόσχει τῶν ἐκλογῶν τῆς 9 Ἰουνίου 1935. Ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν συνελθοῦσα Γ΄ Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ ἤρχισε τὰς ἐργασίας τῆς τὴν 2αν Μαρτίου 1936, χωρὶς νὰ δυνηθῆ νὰ δώσῃ κυβέρνησιν εἰς τὴν χώραν λόγῳ μὴ ὑπάρξεως κόμματος ἀπολύτως πλειοψηφούντος ἐν αὐτῇ. Οὕτω ὁ Βασιλεὺς ἔδωκε τὴν ἐντολὴν εἰς ἑξωκοινοβουλευτικὴν Κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν καθηγητὴν Κ. Δεμερτζὶν καὶ ἀντιπρόεδρον τὸν Ι. Μεταξᾶν. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Κ. Δεμερτζὶ ἄνελαβεν ὡς πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς, τυχὼν καὶ ψήφου ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Ἐπωφεληθεὶς δὲ οὗτος τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς ἐξέδωκε τὴν 4ην Ἀυγούστου 1936 δύο Διατάγματα δι’ ὧν τὸ μὲν ἐκήρυττε τὸν Στρατιωτικὸν νόμον καὶ ἀνέστειλεν ὠρισμένας διατάξεις τοῦ Συντάγματος λόγῳ «ἀπειληθείσης σοβαρᾶς διαταράξεως τῆς δημοσίας τάξεως», τὸ δὲ διέλυε τὴν Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν ἄνευ προκηρύξεως νέων ἐκλογῶν. Ὡς αἰτιολογικὸν τῆς διαλύσεως τῆς Γ΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς προεβάλλετο, ὅτι ἀπέτυχεν αὕτη, τόσον εἰς τὸ νὰ δώσῃ ἐκ τῶν κόλπων τῆς βιώσιμον Κυβέρνησιν, ὅσον καὶ εἰς τὸ Ἀναθεωρητικὴν αὐτῆς ἔργον. Οὕτω συνεκεντρώθησαν εἰς χεῖρας τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως ἅπασαι αἱ ἐξουσίαι καὶ ἡ χώρα διεκυβερνήθη δικτατορικῶς, συμφῶνως μὲ τὸ ὑπάρχον διεθνὲς τότε κλίμα, ἀνασταλεισῶν πλείστων διατάξεων τοῦ Συντάγματος καὶ κατολυθεισῶν τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Συντάγματος καὶ κατὰ τὰς μὴ ἀνασταλείσας διατάξεις του, ὑπῆρξεν σκαιώδης, τὸ δὲ ἐφαρμοσθὲν σύστημα διακυβερνήσεως τυραννικόν, καταλύσαν κάθε ἔννοιαν λαϊκῆς ἐλευθερίας.

Διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς τὴν χώραν. — μετὰ τὸν ἐπὶ ἐξάμηνον νικηφόρον ἀγῶνα τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων —, ἐσηματίσθη τὸ ὡς ἄνω ἀπολυταρχικὸν καθεστὼς καὶ ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῆς σχηματισθείσης νέας Κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Ἐμ.

Τσουδερόν, ἀπεχώρει κατ' ἀρχάς μὲν εἰς Κρήτην, βραδύτερον δὲ εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Ὀλίγον πρὸς τῆς ἀποχωρήσεώς του ὁ Βασιλεὺς, διὰ διαγγέλματός του πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, καθίστα γνωστὴν τὴν μετὰ βασίῳ του εἰς Κρήτην καὶ τὴν συνέχισιν τοῦ κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν ἐθνικοῦ ἀγώνος. Βραδύτερον ἢ Κυβέρνησις ἐγκατεστάθη ἐν Λονδίῳ, συνεργαζομένη μετὰ τῶν Συμμάχων. Διὰ δύο δὲ Συντακτικῶν Πράξεων ἐκδοθεισῶν ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ, τὸν Ὀκτώβριον 1941 καὶ Φεβρουάριον 1942, ἀνετρέπετο τὸ καθεστὸς τῆς 4ης Αὐγούστου 1936 περὶ ἀναστολῆς διατάξεων τινῶν τοῦ Συντάγματος καὶ ἀνεγνωρίζετο ἡ ἀνάγκη τῆς ἐν τῇ πατρίδι «εἰσαγωγῆς καὶ λειτουργίας ἐλευθέρου Συνταγματικοῦ Πολιτεύματος».

Ἐν τῷ μετὰξὺ ἐν Ἑλλάδι ἐσηματίζετο ἑτέρα Κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Τσολάκογλου, ἀντλοῦσα τὸ κύρος τῆς καὶ τὴν ἰσχύν τῆς ἐκ τῶν Στρατιωτικῶν ἀρχῶν κατοχῆς. Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 Ν. Α. ἢ Κυβέρνησις αὕτη καθώρισε τὰς ἀρμοδιότητάς τῆς πρὸς ἐκδοσὶν διαταγμάτων Νομοθετικοῦ καὶ Συντακτικοῦ περιεχομένου, ἐγκαινιάσασα οὕτω νέον πολιτικῶν καθεστὸς. Κατὰ τὸ νέον τοῦτο καθεστὸς ὅπερ ἔφερε τὸν τίτλον «Ἑλληνικὴ Πολιτεία», ἡ μὲν Νομοθετικὴ καὶ Συντακτικὴ ἐξουσία ἴσχετο παρὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου δι' ἐκδόσεως νομοθετικῶν διαταγμάτων ἢ δὲ Ἐκτελεστικῆ Ἐξουσία διὰ καγονιστικῶν διαταγμάτων ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ ὑπογραφομένων ὑπὸ τούτου καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως. Οὕτω ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἐμφανίζεται, ἐν τῷ ὡς εἴρηται καθεστὸς, ὡς συγκεντρῶνων εἰς χεῖρας του ἀπάσας τὰς ἐξουσίας διακυβερνήσεως τῆς χώρας, τὸ δὲ Πολίτευμα ἐμφανίζεται δικτατορικόν. Ἡ Κυβέρνησις ὅμως αὕτη δὲν διέθετε ἴδιον κύρος καὶ ἴδιαν ἰσχύν, ἀλλὰ ἀντλοῦσε ταῦτα ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐγκατεστημένων Ἀρχῶν Κατοχῆς ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν ὁποίων διατελοῦσε. Συνεπεία δὲ τῆς τοιαύτης ἐλλείψεως αὐτοτελείας καὶ αὐτοδυνάμεως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπαναστατικὴ, πολὺ δὲ περισσότερον ὡς νόμιμος. Αἱ Κυβερνήσεις τοῦ εἶδους αὐτοῦ ἐθεωρήθησαν ὡς νοσηζόμεναι ἐξουσίαν, καθόσον καταλαβοῦσαι τὴν ἀρχὴν ἄνευ οὐδενὸς νομίμου ἐρείσματος καὶ ἄνευ οἰασδήποτε αὐτοτελοῦς δυνάμεως, ἴσκησαν τὴν Κυβερνητικὴν ἐξουσίαν λόγῳ τῆς καταστάσεως τῆς ἀνάγκης. Ἡ βασικὴ διαφορὰ τῶν Κυβερνήσεων κατοχῆς ἀπὸ Κυβερνήσεων DE FACTO εἶναι ὅτι αἱ τελευταῖαι ἐπεκράτησαν κατόπιν ἰδίας δυνάμεως δι' ἐσωτερικῆς στάσεως ἢ ἐμφυλίου πολέμου καὶ ἀναγνωρισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐδημιούργησαν δίκαιον. Τοιοῦτόν τι ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνη

δεκτὸν διὰ τὰς Κυβερνήσεις κατοχῆς. Αὗται οὔτε αὐτοδύναμοι ὑπῆρξαν, οὐδὲ ἐπεβλήθησαν ἢ ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐφόσον ἢ θέλησις τοῦτου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐκδηλωθῇ διαρκούσης τῆς ἐχθρῆς κατοχῆς. Οὕτω λοιπὸν αἱ Κυβερνήσεις αὗται χαρακτηρίζονται ὡς USURPATOR, ἀντλοῦσαι τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐκ τῆς κατεχούσης ξένης δυνάμεως. Τὸ δὲ ἔργον τῶν Κυβερνήσεων αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ δεκτὸν, ἢ ν' ἀπορριφθῇ ἐξ ὀλοκλήρου ἄνευ ἄλλου τινός, Δέον ὅπως ἐξετάζεται μία ἐκάστη πρᾶξις αὐτῶν καὶ ἐφόσον αὕτη ἠσκήθη πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὁλότητος καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ὡς τοιαύτη, τυγχάνει νόμιμος, ἄλλως οὐχὶ μόνον παράνομος, ἀλλὰ νομικῶς ἀνύπαρκτος. Ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, αἱ κυβερνήσεις τοῦ VICHY ἐθεωρήθησαν ὡς Κυβερνήσεις νοσιζόμεναι ἐξουσίαν (D' USURPATION) αἱ δὲ πράξεις τῶν ἐκρίθησαν ἄκυροι, πλὴν ἐκείνων αἵτινες ἦταν ἀναγκαῖα πρὸς συνέχισιν καὶ ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦ δημοσίου βίου.

Παρ' ἡμῖν αἱ πράξεις τῶν Κατοχικῶν Κυβερνήσεων ἐκρίθησαν διὰ τῶν ἐξῆς νομοθετημάτων:

1) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 58)27 - 6 - 1945 Συντακτικῆς Πράξεως δι' ἧς ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἄκυρα ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐκδόσεως τῶν «πάντα τὰ νομοθετήματα συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Συντακτικοῦ χαρακτήρος τὰ ἐκδοθέντα ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις Κυβερνήσεων καθ' ἅπαν τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατοχῆς τῆς Χώρας» Ἡ ἀκυρότης δὲν ἐπύρχειτο αὐτεπαγγέλτως ἀλλ' ἔδει ν' ἀπαγγελθῇ διὰ ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐντὸς 6 μηνῶν. Ἡδύναντο ὅμως νὰ κυρωθῶσι νομοθετήματα τῆς αὐτῆς χρονικῆς περιόδου ἐφόσον ἠθέλον χαρακτηρισθῇ ὡς ἐκδοθέντα «πρὸς συντήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ἢ ἐπ' ὠφελεία ταύτης».

2) Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. ΣΤ' ψηφίσματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἀναγνωρίζεται ἡ πραγματικῆ κατάστασις, ἥτις ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς νομοθεσίας τῶν Κυβερνήσεων τῆς κατοχικῆς περιόδου. Περαιτέρω ὀρίζεται ὅτι τὰ νομοθετήματα ταῦτα ἐξακολουθοῦν ἰσχύοντα ἐφόσον βεβαίως δὲν ἔχουν καταργηθῇ, δυνάμενα ὅμως νὰ καταργηθοῦν διὰ νόμου.

Ἐξ ἀντιθέτου αἱ πράξεις τῆς νομίμου ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Κυβερνήσεως ἐθεωρήθησαν ὡς ἔχουσαι νόμιμον καὶ ἀπεριόριστον ἰσχύν, ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος, ὅτι δὲν ἠδύναντο συνετελεῖν κωλύματος πραγματικοῦ νὰ ἐφαρμοσθῶσι ἐπὶ τοῦ ὑπὸ ξένων δυνάμεων κατεχομένου πληθυσμοῦ. Περὶ τοῦ κύρους τῶν νομοθετημάτων τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Κυβερνήσεων, ἐξεδόθη τελικῶς ἡ ὑπ' ἀριθμ. 100)1946

Συντακτική Πρωΐξις, δ' ἣς ἐκυρώθησαν ἐξ ὑπαρχῆς, ἥτοι ἅμα τῇ ἐκδόσει των, τὰ ἐν λόγῳ νομοθετήματα.

§ 9

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ 1864
(1946 - 1952)

Ἡ Πολιτικὴ ὁμαλότης ἤρχισεν ἀποκαθισταμένη μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν στρατευμάτων κατοχῆς καὶ τὴν κατ' Ὀκτώβριον 1944 ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς χώρας εἶχεν ἀναγνωρισθῆ, ἐφ' ὅλων τῶν πολιτικῶν παραγόντων, ὅτι ὑψίστατο πολιτειακὸν θέμα ἐν Ἑλλάδι. Τοῦτο ἐπέβαλεν ὅπως ὁ Βασιλεὺς παραμείνῃ μακρὰν τῆς χώρας μέχρις ὅτου ὁ κυρίαρχος Ἑλληνικὸς λαὸς, ἀποφανθῇ ἐλευθέρως περὶ τοῦ Πολιτεύματος καθ' ὃ ἐπιθυμοῦσε νὰ διακυβερνηθῆ.

Ἡ τοιαύτη ἀναγνώρισις προκύπτει ἐκ τῶν κάτωθι:

1) Τὰ ἐν Ἑλλάδι Πολιτικά κόμματα, δι' ἐπιστολῆς των πρὸς τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Κυβέρνησιν, ἀποσταλείσαν κατὰ Μάϊον 1943, ἀνεγνώριζον τὴν ὑπαρξίν πολιτειακοῦ ζητήματος καὶ ἐβεβαίουν ὅτι «ἡ ἐπιστροφή τοῦ Βασιλέως χωρὶς λαϊκὴν ἀπόφασιν θὰ ἐπέφερε συγχλονισμὸν καὶ ἐπικινδύνους συνεπειάς».

2) Ὁ Βασιλεὺς, διὰ τὸ ἀπὸ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τοῦ Καΐρου λόγου του τῆς 4 - 7 - 1943, ὑπέσχετο τὴν διεξαγωγὴν ἐλευθέρων ἐκλογῶν πρὸς ἀνάδειξιν Συντακτικῆς Συνελεύσεως, τῆς ὁποίας τὰς ἀποφάσεις ἅπαντες θέλουσι σεβασθῆ, ἀναγνωρίζων οὕτω τὴν ὑπαρξίν πολιτειακοῦ θέματος.

3) Ἐγγράφον τῆς 17 - 8 - 1943 τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ τῶν ὀργανώσεων Ἀντιστάσεως, ἵνα «δηλωθῆ ὑπευθύνως ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν θέλει ἐπανελθῆ εἰς Ἑλλάδα πρὶν ἢ ὁ Λαὸς ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ Πολιτεύματος».

4) Διὰ τοῦ ὑπογραφέντος ἐν Λιβάνῳ Ἐθνικοῦ Συμβολαίου τὴν 20 Μαΐου 1944, ὅπερ καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐνέκρινεν, ἀνεγνωρίζετο ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς «ἀπληλαγμένους καὶ ὕλικῆς καὶ ψυχολογικῆς θίας θ' ἀποφασίση κυρίαρχως καὶ διὰ τὸ Πόλιτευμα καὶ διὰ τὸ κοινωνικὸν Καθεστὸς καὶ διὰ τὴν Κυβέρνησιν τῆς ἀρεσκειάς του».

5) Εἰς τὸν λόγον τῆς ἀπελευθερώσεως τὴν (18-10-1944) ὁ Γ. Παπανδρέου ἐδήλωνε, «Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἐθνικῆς Ἐνώσεως ἔχει ἀπόφασιν νὰ χωρίσῃ εἰς τὴν ταχύτεραν δυνατὴν ἐνέργειαν Δημοψηφίσματος καὶ ἐκλογῶν Συντακτικῆς Συνελεύσεως».

6) Μετά την ἐγκατάστασιν τῆς Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἐνώσεως εἰς Ἀθήνας κατ' Ὀκτώβριον 1944 καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα αἰματηρὰ γεγονότα τοῦ Δεκεμβρίου ἐξεδόθη ὁ Ν. 80 τῆς 31 — 12 — 1944 «περὶ Ἀντιβασιλείας κατὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ Βασιλέως. Εἰς τὸ προσίμιον τοῦ Νόμου τούτου ὁ Βασιλεὺς ἐδήλωσεν, «ὄντες δὲ ἀποφασισμένοι νὰ μὴ ἐπιστρέψωμεν εἰς Ἑλλάδα ἐκτὸς ἐὰν κληθῶμεν δι' ἐλευθέρως καὶ εἰλικρινοῦς ἐκδηλώσεως τῆς ἐθνικῆς θελήσεως».

7) Διὰ τῆς ἐπακολουθησάσης τὸ Δεκεμβριανὸν Κίνημα συμφωνίας τῆς Βασικῆς τὴν 12)2)1945, μεταξὺ Κυβερνήσεως Πλαστήρα καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ε.Α.Μ., προσβλέφθη ἐν ἄρθρῳ 9 ὅτι «ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους θὰ διεξαχθῇ ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ καὶ γνησιότητι Δημοψήφισμα τὸ ὁποῖον θὰ τερματίσῃ ὀριστικῶς τὸ Πολιτειακὸν ζήτημα, ὑποτασσόμενον πάντων εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Λαοῦ, θὰ ἐπακολουθήσουν ὡς τάχιστα ἐκλογαὶ Συντακτικῆς Συνελεύσεως διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ νέου Συντάγματος τῆς χώρας».

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι τὸ Πολιτειακὸν ζήτημα, ὅπερ εἶχεν δημιουργηθῆ ἀπὸ τῆς δικτατορίας, ἐπρόκειτο νὰ τακτοποιηθῇ, ἀφ' ἑνὸς διὰ δημοψηφίσματος καθορίζοντος τὴν μορφήν τοῦ νέου Πολιτεύματος καὶ ἀφ' ἑτέρου δι' ἐκλογῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως πρὸς κατάρτισιν ἑξ ὑπαρχῆς νέου καταστατικοῦ χάρτου τῆς χώρας.

Τόσον ὅμως ἡ σειρά τῆς προσφυγῆς εἰς τὸν λαόν, ὅσον καὶ ὁ ὑπὸ τῆς συμφωνίας τῆς Βασικῆς χρονικὸς περιορισμὸς, δὲν ἐτηρήθησαν ἐκ λόγων πολιτικῆς σκοπιμότητος. Οὕτω δὲν προηγήθη τὸ Δημοψήφισμα, ἀλλ' ἐκλογαὶ διὰ τὴν 31 Μαρτίου 1946 καὶ μάλιστα πρὸς ἀνάδειξιν Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς μὲ ἐξουσίαν «ἀναθεωρήσεως τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος πλὴν τῶν καθορίζουσῶν τὴν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος», ὡς τὸ ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου 1946 Β.Δ. ὄριξε.

Ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν ἀναδειχθεῖσα Δ' Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ συνήλθε τὴν 13 Μαΐου 1946 καὶ ἐξ ἀρχῆς ἠσχολήθη μὲ τὰ δύο βασικὰ θέματα α) τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος καὶ β) τῆς ἐπανόδου ἢ μὴ τοῦ Βασιλέως διὰ δημοψηφίσματος. Ἐκ τούτων τὸ μὲν θέμα τῆς ἀναθεωρήσεως πορέπεμψεν εἰς 40 μελῆ ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην καὶ σύνταξιν σχεδίου Συντάγματος, διὰ τὸ ἕτερον δὲ, ἐψήφισε τὴν διενέργειαν δημοψηφίσματος διὰ τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1946, δι' οὗ «θέλει ἐλευθέρως ἀποφανθῆ ὁ λαὸς περὶ τῆς ἐπανόδου τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Β' εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρὸς αὐτοπρόσωπον ἀνάληψιν τῆς ἀσκήσεως τῶν κατὰ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα ἀρμοδιοτήτων αὐτοῦ». Περὶ τοῦ χρόνου διενεργείας καὶ τῆς διατυπώσεως τοῦ ὡς ἄνω δημοψηφίσματος ἠγέρθησαν ζωνρόταται συζη-

τήσεις. Ἡ ἐν τῇ Βουλῇ μειοψηφία ἐθεώρει ὅτι, τόσον ὁ χρόνος διενεργείας τοῦ δημοψηφίσματος ἔδει νὰ μετατεθῆ διὰ τὸ ἔτος 1947, ὅσον καὶ ἡ διατύπωσις τοῦ ψηφίσματος δὲν ἦτο ὀρθή, καθόσον ὁ λαὸς ἔδει νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς μορφῆς τοῦ Πολιτεύματος, καὶ οὐχὶ περὶ ἐπανόδου ἢ μὴ τοῦ Βασιλέως. Πρὸς διασάφειν τῆς καταστάσεως ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως παρέσχε τὴν 22 Ἰουνίου 1946 ἔγγραφον δήλωσιν, καθ' ἣν ἐὰν ὁ λαὸς ἀπεφαίνεται κατὰ τῆς ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως, τοῦτο θὰ εἶχεν τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ λαὸς ἀπεφίνατο κατὰ τοῦ Πολιτεύματος τῆς Βασιλευμένης Δημοκρατίας. Τὸ Δημοψήφισμα διενεργηθὲν τὴν ὁρισθείσαν ἡμερομηνίαν ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως, τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ἀνεγνωρίσθη ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ Πολιτικοῦ κόσμου τῆς χώρας. Ὁ Βασιλεὺς ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα τὴν 28)9)1946, ἀπηύθυνε, διάγγελμα διαβεβαιῶν «ὅτι ἐκ μόνης κατέχομαι φιλοδοξίας νὰ ἶδω τὸ ἔθνος ἠνωμένον καὶ συνεπῶς ἱκανὸν νὰ ἀνταπεξέλθῃ εἰς τὰς κρίσιμους στιγμὰς τὰς ὁποίας διέρχεται» καὶ ἐσυνέχισε ὑποσχόμενος, ὅτι «ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ἀπολύτου σεβασμοῦ τῶν Δημοκρατικῶν καὶ Κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν τῆς χώρας θέλω ἀφιερῶσαι πάσας τὰς δυνάμεις μου».

Ἡ ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς ἐτελείωσε τὰς ἐπὶ τούτου ἐργασίας τῆς μετὰ διετίαν καταρτίσασα σχέδιον Συντάγματος ἐξ 145 ἄρθρων ὅπερ ὑπέβαλεν εἰς τὴν Βουλὴν. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ συζητήσεις ἐπὶ τοῦ σχεδίου τούτου ἐβραδύνον ὑπερμέτρως, ἡ Βουλὴ, διὰ τοῦ ΞΗ' ψηφίσματός της, συνέστησε νέαν ἐπιτροπὴν, ἵνα προβῇ εἰς ἀναθεώρησιν τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Ἡ Κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ΞΗ' ψηφίσματος ἐργασθεῖσα ἐντατικῶς, περιορίσασα τὰς ἀναθεωρητέας διατάξεις καὶ ἀπορρίψασα τὸ ὑπὸ Κυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς, ὑποβληθὲν εἰς ταύτην σχέδιον τροποποιήσεως, κατήρτισε, νέον σχέδιον Συντάγματος, ὅπερ ὑπέβαλεν εἰς τὴν Βουλὴν τὴν 23)12)1949. Ἡ Βουλὴ ὅμως διέκοψε τὰς ἐργασίας της λόγῳ τῶν ἑορτῶν μὴ δυνηθεῖσα τελικῶς νὰ ψηφίσῃ τὸ σχέδιον τῆς ἐπιτροπῆς λόγῳ διαλύσεώς της καὶ προκηρῦξεως ἐλλογῶν διὰ τὴν 5 Μαρτίου 1950.

Εὐθύς μετὰ τὴν ἀνάδειξιν τῆς νέας ἐκ τῶν ἐλλογῶν τῆς 5 Μαρτίου 1950 Βουλῆς, τῆς ὁποίας ἡ σύνθεσις ἦτο παντελῶς διάφορος τῆς προηγουμένης, ἐγεννήθη σοβαρὸν ζήτημα περὶ τοῦ χαρακτήρος της, ἥτοι ἐὰν αὕτη ἐτύγγανεν ἀπλῆ Βουλὴ, ἢ Ἀναθεωρητικὴ. Τὸ ἔργον τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς δὲν ὀλοκληρώθη, ἀλλ' ἀπεναντίας διεκόπη βιαίως διὰ τοῦ διατάγματος διαλύσεώς της. Βεβαίως δὲν γεννᾶται ἀμφισβήτησις ὅσον ἀφορᾷ τὸ δικαίωμα τοῦ Βασιλέως, ὅπως διαλύῃ ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν. Τοῦτο ὅμως εἰ-

ναι συνδυασμένον ἀρρήκτως μὲ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ Ἐνωτάτου Ἄρχοντος, ὅπως μὴ διακόπη τὸ Ἀναθεωρητικὸν ἔργον βασικοῦ ὄργανου τοῦ Πολιτεύματος. Ἐφόσον δὲ διαλύεται Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ ἔδει συγχρόνως τὸ διάταγμα προκηρύξεως ἐκλογῶν νὰ ὀρίζη ρητῶς τὴν νέαν Βουλὴν ὡς Ἀναθεωρητικὴν. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ εἴχομεν ἀνάμιξιν τοῦ Ἐνωτάτου Ἄρχοντος εἰς τὸ Ἀναθεωρητικὸν ἔργον καὶ παράφορον ἐκ τούτου παραβίασιν θεμελιώδους διατάξεως τοῦ Συντάγματος.

Πλέον δὲ τούτου ἡ Δ' Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ δὲν ἦτο ἀπλῶς μία Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ, ἀλλ' εἶχεν ἠΰξημένας ἀρμοδιότητας, καθόσον ἐπρόκειτο νὰ προβῆ εἰς τὴν ἐκ βάθρων ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Τοῦτο διαφαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἀδρόων ψηφισμάτων ἅτινα ἡ ἐν λόγῳ Βουλὴ ἐψήφισεν. Οὕτω λοιπὸν ἡ πράξις τῆς διαλύσεως τῆς, καθ' ὃν τρόπον ἐγένετο, ἐμφανίζεται ὡς πραξικοπηματικὴ. Βάσει δὲ τῆς θεωρίας τῆς συνεχείας τῆς ἀναθεωρητικῆς λειτουργίας, ἔδει καὶ ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 5 Μαρτίου 1950 ἀναδειχθεῖσα Βουλὴ νὰ ἦτο Ἀναθεωρητικὴ. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἔτειναν ὁρισμένοι ἐνέργειαι τῆς Βουλῆς ταύτης. Οὕτω 1) ὁ Πρόεδρος τῆς ἐπὶ τῆς Ἀναθεωρήσεως ἐπιτροπῆς τοῦ Εἴθ' ψηφίσματος Γ. Μπακόπουλος, ὑπέβαλεν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς ἐκθεσιν, περὶ τῆς γενομένης ἀναθεωρήσεως. 2) Ὁ ἴδιος βουλευτὴς ὑπέβαλεν σχέδιον ψηφίσματος, περὶ ἀσκήσεως τοῦ ἀναθεωρητικοῦ ἔργου κατὰ τὸ α' ἐξάμηνον τῶν ἐργασιῶν τῆς, ὡς συνεχιζούσης τὸ διακόπεν ἀναθεωρητικὸν ἔργον τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς 3) Εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦ Στέμματος τῆς 15 Μαΐου 1950 ὑπεγράφη πρακτικόν, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ἀναθεωρητικὴ ἐξουσία εἰς τὴν Βουλὴν διὰ μίαν καὶ μόνην συνεδρίασιν, καθ' ἣν αὕτη, ἡ θὰ ἐψήφισε τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Εἴθ' ψηφίσματος καταρτισθὲν σχέδιον Συντάγματος, ἡ θὰ ἀπέρριπτε τοῦτο. Μάλιστα ὑπὸ τῶν κοιμμάτων συνετάγη σχέδιον ψηφίσματος δι' οὗ ἡ βουλὴ ἐπρόκειτο νὰ ψηφίσῃ τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς Εἴθ' ψηφίσματος καταρτισθὲν σχέδιον Συντάγματος.

Τελικῶς ὅμως οὐδὲν ἐκ τῶν ἀνωτέρω κατέστη δυνατὸν νὰ συζητηθῇ ἐν τῇ Βουλῇ, ὡς ἐπίσης δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ συζητηθῶσι καὶ κατατεθεῖσαι προτάσεις πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος κατὰ τὴν προβλεπομένην ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 108 διαδικασίαν. Ἡ μία ἐκ τούτων τοῦ προέδρου τῆς Κυβερνήσεως Σ. Βενιζέλου ἦτο γενικὴ, περὶ ἀναθεωρήσεως ἀπασῶν τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος πλὴν τῶν καθοριζουσῶν τὴν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος. Ἡ ἑτέρα, τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, ἦτο ἐξειδικευμένη καὶ πλήρως

ήτιολογημένη, αφορούσε δὲ τὴν ἀναθεώρησιν ὀρισμένων, ἀλλ' ἀρκετῶν, ἀρθρῶν τοῦ Συντάγματος.

Πρὶν ἀκόμη διασαφισθῆ ὁ χαρακτῆρ τῆς Βουλῆς αὕτη διελύετο καὶ διὰ τοῦ ἀπὸ 30)7)1951 Β.Δ)ντος προεκηρύσσοντο ἐκλογαὶ διὰ τὴν 9)9)1951. Προηγουμένως ὅμως εἶχεν ἐπέλθει μεταξὺ τῶν κομμμάτων συμφωνία, ὅπως ἡ νέα Βουλὴ ἔχει περιορισμένην ἀναθεωρητικὴν ἐξουσίαν. Συγκεκριμένως τὴν 28 Ἰουλίου 1951 ὑπεγράφη ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ κομμμάτων — πλὴν τοῦ κόμματος Ε.Λ.Δ. — πρακτικόν, δι' οὗ 1) ἀνεγνωρίζετο ὅτι «ἡ νέα Βουλὴ θὰ ἔχῃ ἐξουσίαν, ὅπως κατὰ τὴν πρῶτην αὐτῆς σύνοδον ἐπικυρώσῃ ἐν συνόλῳ, ἢ ἀπορρίψῃ τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΞΗ' ψηφίσματος καταρτισθὲν σχέδιον συντάγματος».

2) Ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως διὰ τῆς ἐν τῇ νέα Βουλῇ κοινοβουλευτικῆς τῶν δυνάμεως ἐπικυρώσωσι τὸ ὡς ἄνω σχέδιον Συντάγματος καὶ οὕτω ἐξέλθομεν «ἐκ τῆς ἐκκρεμοῦσης ἀπὸ ἐτῶν συνταγματικῆς ἀνωμαλίας».

3) Καθωρίζετο ἀκριβῶς τὸ περιοχόμενον τοῦ ἐκδοθησομένου Β. Διατάγματος περὶ διαλύσεως τῆς Βουλῆς καὶ προκηρύξεως ἐκλογῶν. Ἡ Κυβέρνησις ὑπέβαλεν τὴν 7 Νοεμβρίου 1951 εἰς τὴν ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1951 προελθοῦσαν νέαν Βουλὴν, σχέδιον ψηφίσματος «περὶ ψηφίσεως τοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΞΗ' ψηφίσματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς συνταχθέντος νέου Συντάγματος». Ἡ ἐπὶ τούτου συζήτησις διήρκεσεν ἐπὶ τετραήμερον καὶ τελικῶς ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τῆς Βουλῆς, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 21 Δεκεμβρίου 1951, διὰ ψήφων 132 ὑπέρ, 8 κατὰ, ἐνῶ εἰς ἡρνήθη ψήφον. Προηγουμένως ὅμως εἶχεν ἀποχωρήσει τῆς αἰθούσης τοῦ Σώματος ὁ Ἑλληνικὸς Συναγερμὸς, ἀφοῦ διὰ κατατεθείσης δηλώσεώς του, εἶχεν ἀντιταχθῆ εἰς τὴν ψήφισιν τοῦ Συντάγματος, ὑποστηρίξας τὴν παρὰ τῆς Βουλῆς ἔλλειψιν ἀρμοδιότητος πρὸς τοῦτο.

Τὸ ψήφισμα μετὰ τοῦ ἐν συνεχείᾳ Συντάγματος παρεδόθη εἰς τὸν Βασιλέα ἐπισημῶς τὴν 31 Δεκεμβρίου 1951 ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς. Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1952 ἐν ἐπισημῇ τελετῇ ὑπεγράφη τὸ νέον Σύνταγμα ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐτέθη ἡ Μεγάλῃ τοῦ Κράτους σφραγίς. Αὐθημερὸν ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἤρχισεν ἡ ἰσχὺς του.

§ 10

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1952

1.— Ἡ ἰσχύς καὶ τὸ κῶρος τῆς ἀναθεωρήσεως. Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ 1952 ἐδημιούργησε δύο σοβαρὰ προβλήματα α) τὸν χαρακτῆρα τῆς αὐτονομασθείσης Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, καὶ β) τὴν ἐγκυρότητα τῆς γενομένης ἀναθεωρήσεως. Ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 31 Μαρτίου 1946 προελθοῦσα Βουλὴ ἐξέλεγει ἄνευ τηρήσεως τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 108 τοῦ Συντάγματος προβλεπομένης διαδικασίας, τὸ δὲ Β.Δ. τῆς συγκλήσεώς της προέβλεπε εὐρείαν ἀναθεωρητικὴν ἀρμοδιότητα. Οὕτω εὐθύς ἀμέσως ἐγεννήθη ζήτημα, ἐὰν ἢ ἐν λόγῳ Βουλὴ ἦτο ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ, ἢ Συντακτικὴ Συνέλευσις. Ὑπεστηρίχθησαν ἀμφότεραι αἱ γνώμαι ὡς καὶ τρίτη τις, ὅτι ἦτο ἰδιαζούσης μορφῆς Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ (SUI GENERIS). Ἐξετάζοντες ἐπισταμένως τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς ἐξέλεγει ἢ ἐν λόγῳ Βουλὴ ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, ὡς ἐτροποποιήθη τὸ 1911, ἴσχυσεν ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα. Ἦδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1915 ἤρχισεν ἡ παραβίασις του διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1915 περὶ διαλύσεως τῆς Βουλῆς τῆς Κ' Περιόδου, καὶ ἐν συνεχείᾳ δι' ἀναστολῆς ὀρισμένων διατάξεων του διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 14 Ἰουνίου 1917. Ἡ τοιαύτη κατάστασις εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, δι' ὃ καὶ ἐκλήθη ὁ κυρίαρχος λαὸς δι' ἐκλογὰς ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τὴν 1 Νοεμβρίου 1920. Αὕτη ὅμως αὐτοανεκηρύχθη εἰς Συντακτικὴν Συνέλευσιν πρὸς κατάρτισιν νέου Συντάγματος. Τὴν αὐτὴν ἀνάγκην τῆς συντάξεως νέου Συντάγματος ἀναγνωρίζει καὶ ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 9 Ἰουνίου 1935 προελθοῦσα Ε' Ἐθνικὴ Συνέλευσις. Ἡ ἐν συνεχείᾳ ἀναστολὴ τῶν συνταγματικῶν διατάξεων, συνέπειά τῆς δικτατορίας καὶ τῆς ἐχθρικής κατοχῆς, κατέστησεν εἰς ὅλους συνείδησιν τὴν ἀνάγκην τῆς συντάξεως νέου Συντάγματος. Τοῦτο τέλος ἀναγνωρίζεται καὶ ὑφ' ὅλου τοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς χώρας ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη. Οὕτω ἢ ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 31 Μαρτίου 1946 προελθοῦσα Βουλὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραγνωρίσῃ τὰ γεγονότα ταῦτα καθόσον ἤρχετο μετὰ μακρὰν περιόδον πολιτικῆς ἀνωμαλίας, ἵνα θέσῃ τὰς βάσεις τῆς πολιτικῆς ἡμῶν ζωῆς. Ὅντως δὲ αἱ πράξεις της τοῦτο ἀποδεικνύουν. Τὸ πλῆθος τῶν Συντακτικοῦ περιεχομένου ψηφισμάτων ἅτινα ἐξέδωσεν ἀποδεικνύουν, ὅτι αὕτη εἶχεν ἀναγνωρίσει εἰς ἑαυτὴν Συντακτικὴν ἀρμοδιότητα. Ἡ Βουλὴ αὕτη καίτοι ὀνομασθεῖσα Ἀναθεωρητικὴ ὑπῆρξε Συντακτικὴ Συνέλευσις πρὸς ἀνασύστασιν τῆς

καταλυθείσης Δημοκρατίας, αυτοπεριορισθείσα ὅσον ἀφορᾷ μόνον τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος, ἢν ἐδέχθη ὡς ἀμετάβλητον.

Τὸ δεύτερον πρόβλημα ἕπερ ἐγενήθη ἐκ τοῦ τρόπου ψηφίσεως τοῦ Συντάγματος 1952 ἦτο ἡ τυπικὴ αὐτοῦ ἐγκυρότης. Εὐθύς ἀμέσως καὶ πρὸ τῆς ψηφίσεώς του ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1951, ἡ ἀξιοματικὴ ἀντιπολίτευσις (Ἑλληνικὸς Συναγερομὸς) ἀντετάχθη εἰς τὴν ψήφισίν του καὶ ἀπεχώρησε τῆς Βουλῆς. Κατὰ τὴν γνώμην ταύτης ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος ἔδει νὰ λάβῃ χώραν κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρου 108 τοῦ Συντάγματος. Τοῦτου ἔνεκεν ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν τῆς 9ης Σεπτεμβρίου 1951 Βουλὴ οὐδεμίαν ἀρμοδιότητα εἶχεν ἐψηφίσεως τοῦ Συντάγματος, καθόσον ἐπρόκειτο περὶ ἀπλῆς Βουλῆς. Οὕτω εὐθύς ἀπὸ τῆς ψηφίσεώς του ἐτέθη ζήτημα τυπικῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος 1952. Τελικῶς τὸ θέμα τῆς ἐγκυρότητός του ἐλύθη ὑπὸ τῶν Δικαστηρίων. Τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας, ἐπιληφθὲν προσφυγῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀνεγνώρισε τὴν ἐγκυρότητα τοῦ Συντάγματος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1899)1952 ἀποφάσεώς του. Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἀπόφασιν ἡ ἀναθεωρητικὴ ἐξουσία δὲν δύναται νὰ διακοπῇ διὰ τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἀλλὰ μεταβιβάζεται εἰς τὴν ἐπομένῃν Βουλὴν καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὴν μεθεπομένην μέχρις ὀλοκληρώσεως τοῦ ἀναθεωρητικοῦ ἔργου. Βάσει δὲ τῆς θεωρίας ταύτης (τῆς συνεχείας τοῦ ἀναθεωρητικοῦ ἔργου), τόσον ἡ Βουλὴ τῆς 5 Μαρτίου 1951, ὅσον καὶ ἡ κατόπιν ταύτης Βουλὴ τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1951 εἶχον ἀρμοδιότητα ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος. Ἐπομένως ἡ τελευταία αὕτη Βουλὴ καλῶς ἐπελήφθη καὶ ἐψήφισε τὸ παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΣΗ΄ ψηφίσματος τῆς Δ΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς καταρτισθὲν σχέδιον Συντάγματος.

Ἀνεξαρτήτως τῶν θεωρητικῶν ἀντιρρήσεων, αἵτινες διευκρίνθησαν ὅσον ἀφορᾷ τὸ σκεπτικὸν τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως γεγονὸς παραμένει, ὅτι τὸ Σύνταγμα ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ ἐγκύριος ψηφισθεὶς καταστατικὸς χάρτης τῆς χώρας καὶ ὡς τοιοῦτον ἐφαρμόζεται ἔκτοτε.

2. **Κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ Συντάγματος:** Τὸ οὕτω τεθὲν ἐν ἰσχύϊ Σύνταγμα 1952 δὲν εἶναι οὔτε νέον οὐδὲ προοδευτικόν. Κατ' οὐσίαν εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864)1911 τοῦ ὁποίου διετήρησε τὴν διάρθρωσιν καὶ τὰ κυριώτερα βασικὰ σημεῖα εἰς ἃ προστεθήσαν διατάξεις τινὲς τοῦ Συντάγματος 1927. Διὰ θετικῶν διατάξεων προσδιορίσθη τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα (ἄρθ. 78) καὶ ἡ μορφή τοῦ πολιτεύματος ὡς βασιλευομένης δημοκρατίας (ἄρθ. 21).

Κατὰ τὸ πλεῖστον αἱ νέα διατάξεις προέρχονται ἐκ τοῦ Συντάγ-

ματος 1927 αἴτινες καὶ παρέμενον ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Συντάγματος 1911 δυνάμει τῶν ὑπ' ἀριθ. Δ' καὶ Ζ' Συντακτικῶν Πράξεων τοῦ ἔτους 1935. Ἐκ τῶν νέων τούτων διατάξεων ἰδιαίτερος ἐπιτυχὴς δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ τοῦ ἄρθρ. 35 παρ. 2 ἡ καθιερούσα τὴν παρὰ τῆς Ἐκτελεστικῆς ἔξουσίας ἔκδοσιν νομοθετικῶν διαταγμάτων κατὰ τὰς διακοπὰς τῆς Βουλῆς μετὰ συμφώνου γνώμης ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ Βουλευτῶν. Παρὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὅμως δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἔξουσίας ἔκδοσιν αὐτοτελῶν νομοθετικῶν κειμένων ὑπὸ μορφήν πράξεων τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐκ τοῦ δημοσίου δικαίου ἄξια ἰδιαίτερας μνείας εἶναι ἡ καλύτερα φραστικὴ διατύπωσις τοῦ ἄρθρ. 7, ὁ περιορισμὸς τοῦ δικαιώματος συνεταιρίζεσθαι τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας εἰς αὐτοὺς (ἄρθ. 11), ἡ καθιέρωσις τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ὡς ἀμέσου πηγῆς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου εἰς τὰ θέματα τοῦ ἄρθρου 13, ἡ πληρεστέρα κατοχύρωσις τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας (ἄρθ. 2), τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου (ἄρθ. 14) καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκπαιδεύσεως (ἄρθ. 16), ἡ καθιέρωσις ὡς ὑποχρεώσεως συνταγματικῶς κατοχυρωμένης τῆς ὑπὲρ Πατρίδος ἀμύνης καὶ τῆς ὑπηρετήσεως εἰς τὸν Στρατὸν πάντων τῶν Ἑλλήνων (ἄρθ. 3) καὶ τέλος ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἀπαραβιάστου τῶν ἐπιστολῶν ἐπὶ πάσης ἀνταποκρίσεως (ἄρθ. 20).

Ἐκ τοῦ κεφαλαίου περὶ Ἀντιβασιλείας τὰ ἄρθρα 40, 50 καὶ ἡ νέα ἀτυχὴς φραστικὴ διατύπωσις τοῦ ἄρθρου 53, ἐκ δὲ τοῦ περὶ Βουλῆς κεφαλαίου, αἱ περὶ προτάσεως τῶν νόμων διατάξεις τοῦ ἄρθ. 57 αἱ καθορίζουσαι τὴν διὰ τοῦ τυπικοῦ καὶ μόνον νόμου ρύθμισιν ὄρισμένων θεμάτων διατάξεις τῶν ἄρθρων 59 παρ. 2 καὶ 68 παρ. 2 αἱ περὶ ἐκλογιμότητος, ἀσυμβιβάστου καὶ ἐκπτώσεως ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος διατάξεις τῶν ἄρθρων 71 καὶ 72 καὶ τέλος ἡ διὰ ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως κάτωθεν τοῦ ἄρθ. 70 ἐπέκτασις τοῦ δικαιώματος ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι καὶ εἰς τὰς γυναῖκας.

Τέλος διὰ νέων διατάξεων προσδιορίσθησαν τὰ περὶ Κυβερνήσεως (ἄρθρ. 76 — 77), τὰ περὶ Διοικητικῆς Δικαιοσύνης καὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας (ἄρθρ. 82 — 86), περὶ ἐπιβολῆς τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου ἐπεκτείναν μάλιστα τὰς περιπτώσεις ἐφαρμογῆς του (ἄρθρ. 91). Ἡ διὰ τοῦ ἄρθρ. 108 καθορισθεῖσα εὐχερεστέρα διαδικασία ἀναθεωρήσεως διὰ τῆς καταργήσεως τῆς ρήτρας περὶ αὐτοδιαλύσεως τῆς ἀποφασίζούσης τὴν ἀναθεώρησιν Βουλῆς, ἡ προσωρινῆς ἰσχύος διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 104 περὶ ἀποκαταστάσεως ἀκτημῶν καλλιεργητῶν καὶ τέλος περὶ προστασίας τῶν συνεταιρισμῶν καὶ

των ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων κεφαλαίων (ἀρθρ. 199 καὶ 112).

3. Τὸ Σύνταγμα καὶ αἱ σύγχρονοι κοινωνικαὶ τάσεις. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 πλὴν τῆς ἀμφισβητήσεως τῆς τυπικῆς του ἰσχύος, ἦτις εὐθὺς ἀπὸ τῆς ψηφίσεώς του ἐτέθη, ἐδημιούργησεν ἐπίσης καὶ τὸ θέμα τῆς οὐσιαστικῆς αὐτοῦ ἰσχύος. Τὸ σύνταγμα ἐμφανίζεται ὡς καταστατικὸς χάριτος τῆς χώρας εἰς ὃν ἀντιπροσωπεύονται αἱ σύγχρονοι κοινωνικαὶ τάσεις καὶ παρέχονται αἱ κατευθύνσεις τῆς πολιτικῆς ἀλλὰ καὶ κοινωνικῆς ζωῆς. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 ἀπέτυχεν ὁλοκληρωτικῶς. Τοῦτο διότι παρείδεν τὰς κοινωνικὰς ἐξελίξεις καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐγκολπωθῆ τὰς μετὰ 2 παγκοσμίους πολέμους νέας κοινωνικοπολιτικὰς ἀρχὰς καὶ κατευθύνσεις. Παρέμεινε προσκεκολλημένον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος ἦτοι τῆς ἀτομιστικῆς ἐποχῆς καὶ τῆς φιλελευθέρου οἰκονομίας καὶ παντελῶς ξένον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του. Αἱ σημεριναὶ τάσεις δὲν διακρίνονται ἀπλῶς καὶ μόνον ἀπὸ τὴν κρατικὴν παρεμβατικὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ τρέχοντος αἰῶνος, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προσχεδιασμένην οἰκονομίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν τῆς Πολιτείας. Τὸ Κράτος ἔπαισε πρὸ πολλοῦ ν' ἀποτελῆ τὴν νικτοφύλακα τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῶν ἀτόμων. Ἡ σύγχρονος Πολιτεία ἀποβλέπει εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν καταλλήλων ἐκείνων συνθηκῶν, πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν, αἵτινες θὰ ὀδηγήσουν εἰς ἐξύψωσιν τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ οἰκονομικοῦ καὶ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ. Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα. Τὸ δικαίωμα τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ δικαιώματος τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας. Τὸ δικαίωμα τῆς ἀτομικῆς ιδιοκτησίας ἔπαισε νὰ ἔχη τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀπολύτου ἱεροῦ καὶ ἀπαρραβιάστου καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος, ὑπαγόμενον ἄλλως εἰς ἀπαλλοτριώσιν χάριν τούτου. Τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας, ἡ προστασία τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς μητρότητος καὶ ἡ δικαία κατανομή τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἀποτελοῦν ἕτερα κοινωνικὰ δικαιώματα συμπεριληφθέντα εἰς ἀρκετὰ ἐκ τῶν μεταπολεμικῶν Συναγμάτων.

Τέλος ἡ ἀνάπτυξις τῆς πολιτειακῆς δράσεως καὶ ἡ ἐπέκτασις τοῦ Κρατικοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς κάθε ἐκδήλωσιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ τὴν μεταφορὰν νομοθετικῶν ἀρμοδιοτήτων ἐκ τῆς Βουλῆς εἰς ταύτην. Ἀφ' ἑτέρου ἡ καθιέρωσις τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου καὶ ἡ ἐκ τῆς Βουλῆς ἀνάδειξις τῆς Κυβερνήσεως, οὔσης ὑπεθύνου ἔ-

ναντι τῆς Βουλῆς, ἐνίσχυσαν τὴν Βουλὴν. Λόγω δὲ τῆς ὑπαρχούσης ὁμοιομορφίας μεταξύ ταύτης καὶ τῆς Κυβερνήσεως, ἡ Βουλὴ εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι ὁ ρυθμιστὴς τοῦ Κυβερνητικοῦ ἔργου.

Διὰ τῆς καθιερώσεως τῶν νόμων πλαισίων, δι' ὧν ἡ μὲν Βουλὴ καθορίζει τὸν σκοπὸν τοῦ νόμου καὶ τὰ πλαίσια τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ ἡ δὲ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία προβαίνει εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ νόμου καθορίζουσα ἐν πάσει λεπτομερεῖα τὰς διατάξεις αὐτοῦ συντελεῖται ἐμφανῆς πλέον ἢ ὡς ἄνω μετὰ τόποις ἀρμοδιότητων.

Κατὰ πολὺ καλύτερον τρόπον εἶχεν ἀντιμετωπίσει τὸ πρόβλημα τὸ σχέδιον Συντάγματος τοῦ 1948 τῆς 40μελοῦς Ἐπιτροπῆς τοῦ Β' ψηφίσματος. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἦτο κατὰ πολὺ προοδευτικώτερον τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος καὶ ἡ κατάταξις τῆς ὕλης του ἦτο πλέον συστηματικὴ. Τὸ σχέδιον τοῦτο περιεχε διατάξεις περὶ προστασίας τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἐργασίας (ἄρθρ. 22), τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης (ἄρθρ. 8), καὶ προέβλεπε τὴν ἐθνικοποίησιν τῶν ἐπιχειρήσεων κοινωνικῆς ὠφελείας (ἄρθρ. 23).

Ἡ μεταπολεμικὴ τάσις τῆς δημιουργίας εὐρύτερων οικονομικῶν κοινοτήτων μὲ ὄργανα ἀποφασιστικῆς ἀρμοδιότητος ἀποτελεῖ ἕνα προσθετὸν λόγον ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος. Τὸ θέμα τοῦτο ἤρχισε ἐμφανιζόμενον ἡμῖν διὰ τῆς συνδέσεως τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) δυνάμει τῆς συμφωνίας τῶν Ἀθηνῶν τῆς 9 Ἰουλίου 1961, δέον δὲ ὅπως ἀντιμετωπισθῆ ἐν ὄψει τῆς προβλεπομένης ἐνσωματώσεως μὲ τὴν Ε.Ο.Κ. Ἡ συμφωνία τῆς Ρώμης τῆς 25 Μαρτίου 1957, δι' ἧς ἰδρύθη ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότης, προβλέπει ὡς ὄργανα ἀποφασιστικῆς ἀρμοδιότητος α) τὸ Συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν Κυβερνήσεων (ἄρθρ. 146) β) τὴν Συνέλευσιν, ἀποτελουμένην ἐξ ἀντιπροσώπων μελῶν τῶν ἐθνικῶν κοινοβουλίων (ἄρθρ. 137) γ) τὴν Ἐπιτροπὴν (ἄρθ. 157) καὶ δ) τὸ Δικαστήριον (ἄρθ. 167) ἀποτελούμενα ἐκ προσώπων ἐχόντων εἰδικὰς γνώσεις. Αἱ ἀποφάσεις τῶν ὡς ἄνω ὀργάνων τῆς Ε.Ο.Κ. λαμβάνονται συνήθως κατὰ πλειονοψηφίαν καὶ ἐκτελοῦνται ἀπ' εὐθείας ἐντὸς τῶν Κρατῶν μελῶν ἄνευ οἰασθῆναι καὶ ἐκτελοῦνται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους κρατῶν καὶ δυνάμει τῶν ἐπιβληθῶν ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους κρατῶν καὶ τῶν ὑπάρχοντων. Ἡ ἐνσωμάτωσις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ε.Ο.Κ. προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν συνταγματικῆς διατάξεως ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπιτροπῆς τὴν μεταβίβασιν πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ ὡς ἄνω ὑπερεθνικὰ ὄργανα, ἀφ' ἑτέρου δὲ καθοριζούσης τὸ διεθνὲς δίκαιον ὡς ἄμεσον πηγὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου. Ἀνάλογοι διατάξεις

ευρίσκονται εις τὰ ισχύοντα Συντάγματα τῶν Ἑυρωπαϊκῶν κρατῶν, ὡς τῆς Γαλλίας ἄρθρ. 55, Ἰταλίας ἄρθρ. 10, 11 καὶ Γερμανίας ἄρθρ. 24.

Οὕτω τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 χρήζει νέας ἀναθεωρήσεως οὐσιαστικῆς, ἵνα συμπεριλάβῃ τὰς μεταπολεμικὰς τάσεις τῆς κοινω- νίας καὶ προδιαγράψῃ τὰς ἐπιδιώξεις τῆς νέας γενεᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΗΓΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Αἱ πηγαὶ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου διαίρουσιν εἰς δύο μεγά-
λας κατηγορίας εἰς τὰς ἀμέσους καὶ τὰς ἐμμέσους. Ἄ μ ε σ ο ι μὲν
πηγαὶ λέγονται αἱ ἀπ' εὐθείας δημιουργοῦσαι ἢ μεταβάλλουσαι κατὰ
τὸ περιεχόμενον συνταγματικὸς κανόνας. Ἐ μ μ ε σ ο ι δὲ λέγον-
ται αἱ πηγαὶ ἐκεῖναι, αἵτινες ἐμμέσως ἐπηρεάζουσι τὴν ἰσχὺν καὶ
τὸ περιεχόμενον τῶν συνταγματικῶν κανόνων.

Ἄ μ ε σ ο ι πηγαὶ εἶναι: 1) Ὁ Νόμος ἐν εὐρυτάτῃ ἐν-
νοίᾳ ἦτοι:

α) Τὸ Σύνταγμα ὑπὸ τὴν τυπικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν β) αἱ ἐρημη-
νευτικαὶ δηλώσεις γ) τὰ ἐκδοθέντα ψηφίσματα τῆς Συνταγματικῆς
Συνελεύσεως δ) αἱ συντακτικαὶ πράξεις ε) οἱ ἐκτελεστικοὶ τοῦ
Συντάγματος νόμοι στ) ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς.

Καὶ 2) τὸ ἔθιμον.

Εἰς τὰς ἐμμέσους πηγὰς περιλαμβάνονται 1) τὸ Διεθνὲς Δί-
καιον καὶ 2) αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῶν συγχρόνων δημοκρατικῶν
πολιτευμάτων, αἵτινες, εἴτε προέρχονται ἐκ τῶν διακηρύξεων τῶν
δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε προκύπτουν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς
τοῦ Ἀγγλικοῦ πολιτεύματος.

Ἡ Νομολογία τῶν δικαστηρίων δὲν συγκαταλέγεται εἰς τὰς
πηγὰς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου. Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν
νὰ παραγνωρισθῇ ὁ οὐσιώδης ρόλος τῆς Νομολογίας ἐν τῇ δια-
μορφώσει καὶ ἐξελίξει τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, ἀλλὰ αὕτη ἐ-
φαρμόζει τὸ ἤδη ὑπάρχον δίκαιον πληροῦσα ἐμμέσως τὰ κενὰ αὐτοῦ.
Ἡ δὲ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ Δικαίῳ ὑποστηριζομένη δικαιοπλαστικὴ ἰκανό-
της τοῦ δικαστοῦ ἐν περιπτώσει νομοθετικοῦ κενοῦ, ἀφ' ἐνὸς δὲν δύ-
νεται νὰ τύχῃ εὐχερῶς ἐφαρμογῆς ἐν τῷ Συνταγματικῷ Δικαίῳ καὶ
ἀφ' ἑτέρου δὲν εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένη καὶ ἐν τῷ Ἰδιωτικῷ Δι-
καίῳ. Ὁ δικαστὴς δὲν δημιουργεῖ δίκαιον, ἀλλ' ἀπλῶς ἐφαρμόζει τὰς
γενικῶς παραδεδεγμένας ἀρχὰς τοῦ δικαίου. Πλέον δὲ τούτου ἐκ τῆς
λύσεως, ἣτις ἐκάστοτε δίδεται οὐδόλως δεσμεύεται τόσον ὁ ἐκδοὺς τὴν
ἀπόφασιν δικαστῆς ὅσον καὶ ὁ ἕτερος ἐπὶ παρεμφεροῦς ὑποθέσεως,
καὶ δύναται ἄλλως πῶς κρίνων διάφορον νὰ δώσῃ λύσιν.

Τὸ αὐτὸ καὶ διὰ μείζονα λόγον ἰσχύει διὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ
Συνταγματικοῦ Δικαίου. Αὕτη δύναται θεωρητικῶς νὰ ἐρευνᾷ
καὶ ἐξετάζῃ τὰ ἐμφανιζόμενα προβλήματα τοῦ Δικαίου καὶ νὰ
προτείνῃ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐκεῖνας λύσεις, αἵτινας κρίνει ἐπιβε-

βλημένας χωρὶς ὅμως νὰ ἐχῆ τὴν δύναμιν νὰ τὰς ἐπιβάλλῃ. Ἀναμφισβητήτως ἀμφότεραι, ἤτοι Ἐπιστήμη καὶ Νομολογία συμβάλλουν σπουδαίως εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Δικαίου γενικῶς.

Ἦδη θέλομεν προσδιορίσῃ ἀκριβέστερον μίαν ἐκάστην τῶν ἄνω πηγῶν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου:

§ 1. ΑΜΕΣΟΙ ΠΗΓΑΙ

Α' Ὁ Νόμος ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ. Εἰς τοῦτον περιλαμβάνονται πάσαι αἱ διατάξεις τῶν γραπτῶν κανόνων δικαίου αιτινές εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως ἔχουσι σχέσιν μὲ τὸ Σύνταγμα. Ὡς τοιοῦτοι γραπτοὶ κανόνες δικαίου θεωροῦνται:

1.—Τὸ Σύνταγμα ὑπὸ τὴν τυπικὴν αὐτοῦ ἐννοίαν. Ὡς τοιοῦτον θεωρεῖται ὁ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Εἴρηφιστάτου τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς καταρτισθεὶς Συνταγματικὸς Χάρτης καὶ ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Βουλῆς τὴν 9ην Σεπτεμβρίου 1951, ὅστις ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ 2 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἰσχύει ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1952. Τοῦτο περιλαμβάνει 114 ἄρθρα κατανεμημένα εἰς 13 κεφάλαια ὑπὸ τοὺς τίτλους: Περὶ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων, περὶ Συντάξεως τῆς Πολιτείας, περὶ Βασιλέως, περὶ Διαδοχῆς καὶ Ἀντιβασιλείας, περὶ Βουλῆς, περὶ Κυβερνήσεως, περὶ Διοικητικῆς Δικαιοσύνης, περὶ Δικαστικῆς Ἐξουσίας, περὶ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, περὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ Κράτους, περὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, Μεταβατικὰς Διατάξεις καὶ Γενικὰς Διατάξεις.

2. Ἐρμηνευτικὰ ἢ δηλώσεις: Ὡς τοιαῦται θεωροῦνται αἱ ὑπὸ τῆς Συνταγματικῆς Συνελεύσεως ἢ τῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς δοθεῖσαι ἐρμηνεῖαι ἐπὶ ὠρισμένον διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Οὕτω π. γ. κάτωθεν τοῦ ἄρθρου 45 ὀρίζεται «ἡ ἀληθὴς ἐννοία τοῦ ἄρθρου 45 εἶναι ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα περιέρχεται κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ἐκάστοτε Βασιλέως κατὰ τὰξιν πρωτοτοκίας, προτιμομένον τῶν ἀρρένων». Ἐρμηνευτικὰ ἢ δηλώσεις ἐτέθησαν ὑπὸ τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς κάτωθεν τῶν ἀρθρῶν 2, 6, 9, 17, 45, 66 70, 80, 102 καὶ 109 τοῦ Συντάγματος. Αὗται ἀποτελοῦν ἀνεπιβεβαιωμένην ἐρμηνεῖαν τῶν ἐν λόγῳ ἀρθρῶν καὶ θεωροῦνται ἀναπόσπαστον τμήμα τοῦ Συνταγματικοῦ κειμένου.

Τῶν ὡς ἄνω ἐρμηνευτικῶν δηλώσεων δέον νὰ διακρίνωμεν τὰς ἐρμηνευτικὰς δηλώσεις κάτωθι τῶν ἀρθρῶν 71, 102, καὶ 104 γενομένας ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῆς 9ης Σεπτεμβρίου 1951 κατὰ τὴν παρ' αὐτῆς ψηφίσειν τοῦ Συντάγματος. Ἐπειδὴ ἡ Βουλὴ αὕτη δὲν εἶχεν ἀρμοδιότη-

τα νὰ προσθέσῃ ἢ νὰ μεταβάλλῃ τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ΕΞ' ψηφίσματος καταρτισθὲν σχέδιον Συντάγματος, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ ψηφίσῃ ἢ ἀπορρίψῃ τοῦτο· αἱ ὑπὲρ αὐτῆς δοθεῖσαι ἐρμηνευτικαὶ δηλώσεις δὲν τυγχάνουν αὐθεντικά. Αἱ ἐρμηνευτικαὶ αὗται δηλώσεις δύνανται νὰ βοηθήσουν ἀπλῶς πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθοῦς βουλήσεως τοῦ Συντακτικοῦ Νομοθέτου.

3. Τὰ ψηφίσματα. Ταῦτα εἶναι πράξεις συντακτικῶν περιοχομένων τῆς Συνελεύσεως ἢ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἔχουσαι ἠϋξημένην τυπικὴν ἰσχύιν. Ἡ Δ' Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ ἐξέδωσεν συνολικῶς 73 ψηφίσματα ἠϋξημένης τυπικῆς δυνάμεως δι' ὧν ἐρροθιζόντο κατὰ τὸ πλεῖστον θέματα ἀφοροῦντα τὰς ἐξαιρετικὰς πολιτικὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς διετέλει τότε ἡ χώρα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ψηφισμάτων τὰ πλεῖστα ἔπαισαν ἰσχύοντα εὐθὺς ὡς ἐξέλειπον οἱ ἐξαιρετικοὶ λόγοι, οἵτινες ὑπεγόρευσαν τὴν θέσπισίν των. Τὰ ὑπόλοιπα δυνάμει τοῦ ψηφίσματος τῆς 29 Ἀπριλίου 1952 διετηρήθησαν προσωρινῶς ἐν ἰσχύει, εἴτε παραλλήλως πρὸς τὸ ἰσχύον Σύνταγμα ἐφόσον αἱ διατάξεις των εἶναι ἀντίθετοι πρὸς αὐτὰ εἴτε ὡς ἀπλοὶ νόμοι ἐφόσον αἱ διατάξεις των σινάδουν πρὸς τὸ Σύνταγμα. Πάντως ἀμφότερα δύνανται νὰ καταργηθοῦν δι' ἀπλοῦ νόμου.

4. Συντακτικαὶ πράξεις. Αὗται εἶναι πράξεις Συντακτικῶν περιοχομένων μετὰ ἠϋξημένης τυπικῆς δυνάμεως αἵτινες εἴτε θέτουν νέους Συνταγματικούς κανόνας ἀντιθέτους πρὸς τὸ Σύνταγμα, εἴτε τροποποιοῦν τὰς ἤδη ὑπαρχούσας συνταγματικὰς διατάξεις. Ἡ ἠϋξημένη τυπικὴ αὐτῶν δύναμις δημιουργεῖ εἰς αὐτὰς ὑπεροχὴν ἔναντι τῶν κοινῶν νόμων μὴ δυναμένης νὰ τροποποιηθῶν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ νομοθέτου. Αἱ τοιαῦται Συντακτικαὶ Πράξεις δὲν προβλέπονται ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου δικαίου, ἐξεδόθησαν δὲ πάντοτε εἰς ἀνωμάλους πολιτικὰς καταστάσεις καὶ βασίζονται ἐπὶ τοῦ δικαίου τῆς ἀνάγκης βάσει τοῦ γνωστοῦ ἀξιώματος SALUS POPULI SUPREMA LEX ESTO (ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος εἶναι ὑπέρτατος νόμος). Ἡ διαφορὰ τούτων ἐκ τῶν ψηφισμάτων εἶναι, ὅτι τὰ μὲν ψηφίσματα ἐκδίδονται ὑπὸ νομίμων Συντακτικῶν Συνελεύσεων, ἐνῶ αἱ Συντακτικαὶ Πράξεις ὑπὸ DE FACTO Κυβερνήσεων αἵτινες καταλαβοῦσαι τὴν ἀρχὴν ἐπαναστατικῶν δικαιοῦματι ἤκησαν πλήρως τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν.

5. Οἱ ἐκτελεστικοὶ τοῦ Συντάγματος. Ὡς τοιοῦτοι νόμοι λογίζονται οἱ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπόμενοι καὶ εἰς ἐπιταγὴν τούτου ψηφιζόμενοι ὑπὸ τοῦ νομοθέτου. Οὗτοι διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας: α) τοὺς ὀργανωτικούς νόμους οἵτινες ἀφοροῦν τὰ τῆς συγκροτήσεως καὶ ὀργανώσεως ἀμέσων ὀργάνων

νων τῆς Πολιτείας προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. Οἱ ὀργανωτικοὶ νόμοι ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον τμήμα τῶν πηγῶν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου μὴ δυνάμενοι νὰ καταργηθοῦν, ἀλλὰ μόνον νὰ τροποποιηθοῦν. Κατάργησις τούτων θὰ εἶχεν ὡς ἔμμεσον συνέπειαν τὴν κατάργησιν τῆς οἰκείας διατάξεως τοῦ Συντάγματος ἢ τὴν ἀδυναμίαν λειτουργίας αὐτοῦ. Τοιοῦτοι ὀργανωτικοὶ νόμοι προβλέπονται ὑπὸ τῶν ἄρθρων π.χ. 50 καὶ 53 περὶ ἀντιβασιλείας, τοῦ ἄρθρου 66 περὶ τρόπου ἐκλογῆς βουλευτῶν, τῶν ἄρθρων 68 καὶ 69 περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτικῶν ἐδρῶν καὶ τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος, τῶν ἄρθρων 81 — 86 περὶ διοικητικῆς δικαιοσύνης κ.λπ.

β) τῶν ἐν στενῇ ἐννοίᾳ ἐκτελεστικῶν τοῦ Συντάγματος νόμων. Οὗτοι ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἐξειδικεύσιν τῶν γενικῶν διατάξεων, αἵτινες προσδιορίσθησαν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. Τοιοῦτοι νόμοι εἶναι οἱ προβλεπόμενοι ὑπὸ τῶν περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων διατάξεων δι' ὧν καθορίζονται λεπτομερικῶς αἱ ἐγγυήσεις τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν. ὁ περὶ βασιλικῆς χορηγίας (ἄρθρ. 42), ὁ περὶ καταστάσεως πολιορκίας κ.λπ.

γ) τὰ ἐκτελεστικὰ Βασιλικὰ Διατάγματα. Ταῦτα εἴτε ἐκδίδονται εἰς ἐκτέλεσιν διατάξεως τοῦ Συντάγματος καὶ ρυθμίζουν συντακτικοῦ περιεχομένου θέματα ὡς π.χ. τὰ Β.Δ. τῶν ἄρθρων 49 καὶ 53, εἴτε ἐκδίδονται εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ὡς ἄνω νόμων ὡς π.χ. τὸ διάταγμα περὶ ἐκτελέσεως τοῦ περὶ Ἀντιβασιλείας νόμου ἢ τοῦ περὶ ἐκλογικοῦ συστήματος.

6. Ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς. Οὗτος ἀποτελεῖ πρᾶξιν τῆς Βουλῆς διὰ τῆς ὁποίας ρυθμίζει αὐτὴ τὸν τρόπον δι' οὗ θέλει ἀσκήσῃ τὰ καθήκοντά της. Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς Βουλῆς εἶναι ἰδιότυπος νόμος, καθόσον καταρτίζεται ὑπὸ μόνης τῆς Βουλῆς ἄνευ συμπράξεως τοῦ Βασιλέως (ἄρθρ. 65). Ὁ κανονισμὸς τῆς Βουλῆς ὡς ἀφορῶν τὴν ὀργάνωσιν ἐνὸς τῶν σπουδαιότερων ὀργάνων τοῦ Συντάγματος, ἀποτελεῖ ἄμεσον πηγὴν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, διότι ἄνευ τούτου ἦτο ἀδύνατον νὰ κριθῇ ἢ ἐγκυρῶς ψήφισις τῶν νόμων π.χ. διαδικασία, ἀπόφασις, ψήφοι, κ.λπ.

Β'. Τὸ ἔθιμον.— Γίνεται γενικῶς δεκτὸν ὅτι τὸ ἔθιμον ἦτοι ἡ θέσις κανόνος δικαίου διὰ μακρᾶς καὶ ὁμοιομόρφου συνηθείας ἀσκουμένη ἐν συνειδήσει δικαίου, καὶ κατ' ἀρχὴν ὁμοιομόρφως, ἀποτελεῖ πηγὴν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, ὡς μέσον συμπληρώσεως καὶ ἐρμηνεύσεως τῶν Συνταγματικῶν διατάξεων ὑπὸ τὰς ἐξῆς προϋποθέσεις: α) νὰ ὑφίστανται ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐθίμου, ἦτοι τὸ πραγματικὸν γεγονός καὶ ἡ OPINIO JURIS β) νὰ δημιουργηθῇ τοῦτο μεταξὺ τῶν ὀργάνων τῶν ἐχόντων ἀντιπροσωπευτικῶν χαρακτῆρα καὶ

γ) νὰ δημιουργηταὶ διὰ θετικῶν πράξεων καὶ οὐχὶ δι' ἀρνήσεως ἐφαρμογῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑπαρξιν ἐθίμου καταργητικοῦ Συνταγματικῶν διατάξεων αἱ γνώμαι διχάζονται προκειμένου περὶ αὐστηροῦ Συντάγματος. Ἀπεναντίας προκειμένου περὶ ἡπίου Συντάγματος γίνεται ὑφ' ὅλων δεκτὸν τὸ ἔθιμον ὡς πηγὴ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου μὲ κείριον παράδειγμα τὴν Ἀγγλίαν, τῆς ὁποίας αἱ περισσότεραι συνταγματικαὶ διατάξεις ρυθμίζονται ὑπὸ ἐθίμον.

Προκειμένου ὅμως περὶ αὐστηροῦ Συντάγματος ὑφίσταται ἀμφισβήτησις ἐὰν δύναται ἐθιμικὸς κανὼν καταργήσῃ ρητὰς αὐτοῦ διατάξεις. Κατὰ μίαν γνώμην, οὐδόλως ἀποκλείεται ἡ δημιουργία ἐθίμου καταλυτικοῦ διατάξεων αὐστηροῦ Συντάγματος. Ἡ γνώμη αὕτη ἐπικαλεῖται περιπτώσεις συνταγματικῆς ἀρχῆς, διατάξεως τοῦ Γ α λ λ ι κ ο ῦ Σ υ ν τ ἄ γ μ α τ ο ς 1877 ὅτε ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν προέβη εἰς διάλυσιν τῆς βουλῆς, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπώλεσε τὸ δικαίωμα τοῦτο λόγῳ συνταγματικοῦ ἐθίμου δημιουργηθέντος διὰ τῆς ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα μὴ ἀσκήσεως τοῦ τοιοῦτου δικαιώματός του. Ἐπικαλεῖται ἐπίσης τὴν διὰ συνταγματικοῦ ἐθίμου δημιουργηθεῖσαν ἀρμοδιότητα τῶν δικαστηρίων πρὸς ἔλεγχον τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων. Κατὰ τὴν ἐτέραν καὶ κρατοῦσαν ἄποψιν ἡ φύσις τοῦ αὐστηροῦ Συντάγματος θεσπιζομένου ὑπὸ τῆς κυριαρχοῦ Συντακτικῆς ἐξουσίας καὶ δυναμένου νὰ μεταβληθῇ μόνον κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ καθοριζομένην εἰδικὴν διαδικασίαν καὶ ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτοῦ προβλεπομένου ἐπὶ τούτῳ εἰδικοῦ ὄργανου δὲν ἐπιτρέπει τὴν δημιουργίαν καταργητικοῦ ἐθιμικοῦ κανόνος δικαίου. Ἀμφότεραι ὅμως αἱ γνώμαι συμφωνοῦν ἐπὶ τῆς δημιουργίας ἐθίμου συμπληρωματικοῦ καὶ ἐρμηνευτικοῦ τῶν ἰσχυουσῶν συνταγματικῶν διατάξεων. Πάντως ἡ δημιουργία ἐθίμου εἰς τὰ πλαίσια τῆς Συνταγματικῆς τάξεως καθίσταται δυσχερεστάτη, διότι τοῦτο δέον νὰ ἐπικρατήσῃ μεταξὺ τῶν ἀρμοδιῶν πολιτειακῶν ὀργάνων.

Τοῦ συνταγματικοῦ ἐθίμου δέον ὅπως διακρίνεται ἡ πολιτικὴ πρακτικὴ, ἥτις ἀφορᾷ τὴν διαμόρφωσιν κανόνων πολιτικῆς συμπεριφορᾶς. Ἡ πολιτικὴ πρακτικὴ διακρίνεται τοῦ συνταγματικοῦ ἐθίμου διότι: α) εἰς τοιαύτην δὲν ὑφίσταται ἡ OPINIO NECESSITATIS, β) ἡ πολιτικὴ πρακτικὴ ἐνεργεῖται ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς νομιμότητος διὰ λόγους σκοπιμότητος, ἐνῶ τὸ ἔθιμον ἐπιβάλλεται ὡς κανὼν δικαίου, λόγῳ τῆς μακρᾶς καὶ ὁμοιομόρφου συνηθείας.

1.— Τὸ Διεθνὲς Δίκαιον.— Τὸ δίκαιον τοῦτο ἔθεωρεῖτο μέχρι ἐσχάτων ὡς ἔμμεσος πηγὴ τοῦ Συνταγματικοῦ δικαίου ἄνευ ἐτέρας γνώμης. Εἰς ὅλα τὰ Συντάγματα περιλαμβάνοντο διατάξεις δυνάμει τῶν ὁποίων ἐρρυθμίζετο ἡ ἰσχὺς τῶν συμβατικῶν κανόνων ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως. Ἐν Ἑλλάδι οἱ μὲν συμβατικοὶ κανόνες μετὰ τὴν ἐπιχώρῳσιν αὐτῶν ἔπρεπε νὰ περιβληθῶν τὴν μορφήν τοῦ ἐσωτερικοῦ κανόνος, εἴτε διὰ νόμου, εἴτε διὰ διατάγματος διὰ νὰ τύχουν ἐφαρμογῆς, οἱ δὲ ἐθνικοὶ κανόνες, κατόπιν παγίας νομιολογίας χρονολογουμένης ἀπὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 14)1896 ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, θεωροῦνται ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἐλληνικῆς ἐννόμου τάξεως, ὡς νόμος τοῦ κράτους, ἐφόσον εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένοι μετὰ τῶν πολιτισμένων Πολιτειῶν καὶ ἀνεγνωρισμένοι ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας.

Κατ' ἐξαιρέσιν τῆς ἀνωτέρῳ πρακτικῆς τὰ ἀγγλοσαξωνικὰ κράτη παρεδέχοντο τὴν ἀρχὴν ὅτι «τὸ Διεθνὲς Δίκαιον εἶναι τμήμα τοῦ δικαίου τῆς χώρας». Πρὴν δὲ διάταξιν περιέχει τὸ Σύνταγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐν τῇ πράξει ἐγένετο δεκτὸν καὶ εἰς τὰς χώρας ταύτας ὅτι τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀποτελεῖ τμήμα τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου, ἐφόσον δὲν συνεχροῦτο πρὸς τὸ τελευταῖον, οὐδέποτε ὅμως εἶχεν ἐπιρξημένην ἰσχύν.

Μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὰ τότε Συντάγματα τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀναγνωρίζεται ὡς ἄμεσος πηγὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου διὰ ρητῆς διατάξεως αὐτῶν. Οὕτω τὸ Γερμανικὸν Σύνταγμα τῆς Βεῖμαρς, τὸ Αὐστριακὸν, τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας. Τὰ δύο μάλιστα τελευταῖα ἀνεγνώρισαν συνταγματικὴν ἰσχύν εἰς ὁρισμένους διατάξεις τοῦ συμβατικοῦ δικαίου.

Μετὰ τὸν δεύτερον πόλεμον τὰ σύγχρονα Συντάγματα τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας διὰ ρητῆς διατάξεως ἀναγνωρίζουν τὴν ὑποχρέωσιν συμμορφώσεως «πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνούς Δικαίου». Ἐπι πλέον συγκατατίθενται ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος εἰς τοὺς «περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας τῆς, οἱ ὁποιοὶ εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν προάσπισιν τῆς εἰρήνης». Ἐν συνεχείᾳ δὲ ὀρίζεται ὅτι αἱ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι συνθηκαὶ ἐπέχουν ἰσχύν νόμου ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς νόμους, καὶ ὅτι ἔχουν ἰσχύν μεγαλυτέραν τῶν ἐσωτερικῶν νόμων, εἴτε προγενεστέρον εἴτε μεταγενεστέρον τῶν συνθηκῶν. Οὕτω, λοιπὸν ἐνῶ πρὸ τοῦ πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀνεγνωρίζετο μόνον ὡς ἔμμεσος πηγὴ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, μετὰ τὴν παγκόσμιον ταύτην σύρραξιν ἀναγνωρίζεται ὡς ἄμεσος πη-

γή τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι δὲν συγκρούεται πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἔννομον τάξιν, ἣτις ὑπερισχύει. Μετὰ ὅμως τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον, οἱ κανόνες τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου θεωροῦνται ὡς ὑπερέχοντες, ἐξ ἀπόψεως τυπικῆς ἰσχύος τῶν κανόνων τῆς ἐσωτερικῆς ἔννομον τάξεως π.χ. Συντάγματα Γαλλίας, Ἰταλίας, Αὐστρίας, Δ. Γερμανίας, Ὁλλανδίας κ.τ.λ.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἀντιφώνουν τὸ Διεθνὲς Δίκαιον εἰς ἄμεσον πηγὴν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου. ἑναρμονίζουσι τὰ δύο δίκαια καὶ ἀναγνωρίζουσι κατ' οὐσίαν τὰ πρωτεία εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον.

Κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν ἰσχύον Σύνταγμα τοῦ 1952 τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καθίσταται ἄμεσος πηγὴ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀρθρ. 13. «Πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατίας ἀπολαμβάνουσι ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, θρησκείας καὶ γλώσσης. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου».

Οὗτω διὰ μὲν τὴν συγκεκριμένην ταύτην περίπτωσιν τοῦ ἀρθρου 13 τὸ Διεθνὲς Δίκαιον εἶναι ἄμεσος πηγὴ τοῦ Συνταγματικοῦ μας Δικαίου, εἰς πάσας τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ἀπαιτεῖται, ὅπως οἱ Διεθνεῖς κανόνες μετατραποῦν εἰς ἐσωτερικοὺς κανόνες, ἵνα ἰσχύσουν ὡς τοιοῦτοι ἡμῖν. Διὰ δὲ τοὺς ἐθιμικοὺς διεθνεῖς κανόνες ἰσχύει ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ὑπ' ἀριθ. 14) 1896 ἀπόφασιν τοῦ Ἀρείου Πάγου. Εἰς τὰς δύο τελευταίας περιπτώσεις οἱ διεθνεῖς κανόνες ἀποτελοῦν ἔμμεσον πηγὴν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου.

§ 3. ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων τοῦ Διεθνoῦς καὶ τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου παρουσιάζει τὴν ἰδίαν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν, ὡς καὶ τὸ ζήτημα τῆς θεμελιώσεως τοῦ δικαίου, ἐπὶ πλέον ὅμως ἐνέχει καὶ πρακτικὸν ἐνδιαφέρον. ἐφόσον ἐκ τοῦ διακανονισμοῦ τῶν σχέσεων τῶν δύο δικαίων ἐξαρτᾶται ἡ πραγματοποίησις τῶν κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, οὐσιαστικῶς δὲ ἡ ἀποτελεσματικότης αὐτῶν.

Α) Θεωρητικὴ ἀντίληψις. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ Ἐπιστήμη εὐρίσκειται διηρημένη εἰς δύο θεωρίας, τὴν δυαδικὴν καὶ τὴν μονιστικὴν.

1. Ἡ δυαδικὴ θεωρία ὑποστηρίζει, ὅτι τὸ Διεθνὲς καὶ τὸ Ἐσωτερικὸν Δίκαιον ἀποτελοῦν δύο διαφόρους ἐννόμους τάξεις, ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων, ἀλλ' αἵτινες ἐφάπτονται εἰς ὀρισμένα ση-

μεία. Ὁ χωρισμὸς τῶν δύο δικαίων προέρχεται: α) Ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν πηγῶν ἐκάστου ἐξ αὐτῶν. Τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου πηγὴ εἶναι ἡ κοινὴ βούλησις πλειόνων Πολιτειῶν, τοῦ δὲ ἑσωτερικοῦ ἡ βούλησις μιᾶς Πολιτείας. β) Ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ὑποκειμένων. Τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀποβλέπει εἰς τὰς Πολιτείας, τὸ δὲ Ἐσωτερικὸν εἰς τὰ ἄτομα, καὶ γ) Ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν. Τὰ δύο δίκαια ἐφαρμόζονται ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, δύνανται δὲ νὰ συνυπάρχουν ἔστω καὶ ἀντίθετα, ἐφόσον διάφοροι εἶναι αἱ συνέπειαι τῆς παραβάσεως ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν.

Ἡ μ ο ν ι σ τ ι κ ῆ θεωρία ἀποκρούει τὰ ἐπιχειρήματα τῆς δυαδικῆς θεωρίας. Κατ' αὐτὴν αἱ δύο ἔννοιαι τάξεις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι παράλληλοι ἀλλὰ ὑποκείμεναι, ἢ μία εἰς τὴν ἄλλην, ἐφόσον ἀμφότεραι ἀποβλέπουσιν ἐν τέλει εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἤτοι τὴν ρύθμισιν κοινωνικῶν σχέσεων. Οἱ μονισταὶ ὑποδιαίρουνται εἰς τοὺς ἀναγνωρίζοντας τὰ πρωτεία εἰς τὸ Ἐσωτερικὸν Δίκαιον καὶ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Διεθνoῦς δικαίου. Οἱ πρῶτοι, θιασῶται τῆς θεωρίας τοῦ αὐτοπεριορισμοῦ, ἄγονται οὐσιαστικῶς εἰς τὴν ἄρνησιν τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, τὸ ὁποῖον μεταβάλλεται οὕτω εἰς τμῆμα τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου, ἀσχολούμενον μὲ τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις. οἱ δεύτεροι, ἀποκρούουσιν τὰ ἐπιχειρήματα τῆς δυαδικῆς σχολῆς, καθόσον αὕτη στηρίζεται ἐπὶ νομικῶν κατασκευασμάτων μὴ ἀνταποκρινομένων πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἐφ' ὅσον αἱ Πολιτείαὶ δεσμεύονται ἀντικειμενικῶς ἐκ τῶν κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, ἔπεται ὅτι ἡ ὑποταγὴ τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου εἰς τὸ Διεθνὲς βασίζεται ἐπὶ τῆς νομικῆς λογικῆς. Σημειωτέον ὅτι, πλὴν ἐξαιρέσεων, τὸ Διεθνὲς Δίκαιον στερεῖται ἰδίου πεδίου ἐφαρμογῆς τῶν κανόνων αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον ἔχει κοινὸν πεδῖον μὲ τὸ ἑσωτερικὸν δίκαιον, ὥστε ἡ σύγκρουσις εἶναι ἀναπόφευκτος. Ἡ ὑποταγὴ δὲ αὐτῆ σημαίνει ὅτι αἱ Πολιτείαὶ παύουσιν ἀποτελοῦσαι ὄντοτητας ἀπολύτως ἀνεξαρτήτους, ἀλλὰ ἐνσωματοῦμεναι εἰς τὸ πλάσιον τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, μεταβάλλονται εἰς ὄντοτητας σχετικῶς ἀνεξαρτήτους, καθ' ὃ μέρος ἐπιτρέπει τὸ Διεθνὲς Δίκαιον. Ἡ ὑπεροχὴ τῶν κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου οὐδόλως σημαίνει ὅτι ἡ διεθνὴς ἔννομος τάξις προηγήθη τῶν Πολιτειῶν, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι μεταξὺ ταύτης καὶ τῶν ἑσωτερικῶν ἐννόμων τάξεων ὑφίσταται κατὰ νομικὴν συνέπειαν σχέσις ὑποταγῆς. Πηγὴ οὐσιαστικῆ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου δὲν εἶναι ἡ βούλησις τῆς Πολιτείας ἢ τις ἐξ ἄλλου δὲν ἐκδηλοῦται αὐθαιρέτως. Τὰ δίκαιον ἀπευθύνεται ἐν τέλει εἰς τὸ ἄτομον, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον εἶναι ὑποκείμενον δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων

καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὑποταγὴ εἰς αὐτὸ ἐξασφαλίζει οὐσιαστικῶς τὸν ὑποχρεωτικὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἐνότητα τοῦ Δικαίου.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀπόψεων ὁ καθηγητῆς Ι. Σπυροπούλος προσεπάθησε καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν περὶ σχετικότητος θεωρίαν του, ὑποστηρίζων ὅτι «ἐκ τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως τοῦ ταξινομοῦντος τὸ νομικὸν ὕλικόν, αἱ δύο ὡς ἄνω βασικαὶ θεωρίαι εἶναι θεωρητικῶς ἐξ ἴσου ἀποδεκταί. Εἴμεθα κατ' ἀκολουθίαν ἐλεύθεροι ὅπως κατασκευάσωμεν τὸ διεθνὲς δίκαιον καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοιοῦτον εἴτε ὡς δύο κεχωρισμένας ἐννόμους τάξεις, εἴτε ἀντιθέτως ὡς ἓν ἐνιαῖον σύστημα δικαίου». Ἡ γνώμη αὕτη παρὰ τὴν πρωτοτυπίαν αὐτῆς καὶ τὸ βάσιμον ἐνίων ἐκ τῶν ἰσχυρισμῶν της, ὑπῆρξεν ἀντικείμενον κριτικῆς βασιζομένης ἐπὶ θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν συλλογισμῶν, παρέμεινε μεμονωμένως καὶ ὑπὸ τινων ἐθεωρήθη ὅτι ὁδηγεῖ «εἰς ἐπιστημονικὸν μηδενισμόν».

Κατὰ τὰ πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἔτη κατεβλήθη σοβαρὰ προσπάθεια ὅπως τὸ ζήτημα τοῦτο τῶν σχέσεων τοῦ διεθνoῦς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου ἀντιμετωπισθῇ ἐμπειρικῶς καὶ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως ἀμφοτέρων. Τοῦτο εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ διπιστωθῇ ἡ κοινὴ κατεύθυνσις ἀμφοτέρων τῶν κλάδων, τοῦ Διεθνoῦς καὶ τοῦ Δημοσίου Δικαίου, πρὸς τὴν ἐνότητα παραμεριζομένων κατὰ μέγα μέρος τῶν ἀντιθέσεων, ὡς πρὸς τὰ πρωτεία. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν ταύτην τὸ θέμα θεωρητικῶς μὲν τεῖναι ν' ἀποβάλῃ τὴν ἀρχαίαν ὀξύτητα, πρακτικῶς δὲ παρουσιάζει μεμονωμένον ἐνδιαφέρον. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης «δὲν ἀναζητεῖται ἡ ἀλήθεια τῆς λογικῆς, ἀλλὰ ἡ ἀληθὴς τεχνικὴ τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος». Ἡ ρεαλιστικὴ αὕτη ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν προβολὴν εἰδικῶς τοῦ ζητήματος τῶν σχέσεων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου πρὸς τοὺς συνταγματικoὺς κανόνας ἐκάστης Πολιτείας.

Β) Κανόνες καὶ προᾶξεις. Ἡ διέπουσα ἐν τῇ πράξει ἀρχὴ εἶναι ὅτι οἱ διεθνεῖς κανόνες ἰσχύουν κατ' ἀρχὴν μόνον εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις καὶ ἐφαρμόζονται εἰς τὰ ἄτομα μόνον τῆ μεσολαβήσει τῶν Πολιτειῶν. Ἐκ τούτου ἔπεται:

1. Ὅτι οἱ ἐσωτερικοὶ κανόνες ὑποχωροῦν ἐνώπιον τῶν διεθνῶν, ἐφόσον ἡ σύγκρουσις ἀναφαίνεται ἐνώπιον διεθνoῦς δικαστοῦ ἢ δικαστοῦ τρίτης Πολιτείας· περίπτωσις ἀντιθέσεως μεταξὺ νόμου καὶ διεθνoῦς συμβατικοῦ ἢ ἐθιμικοῦ κανόνος. Ὁμοφώνως ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ νομολογία τῶν διεθνῶν δικαστηρίων ἀποδέχεται τὴν

ὑπεροχὴν τῶν διεθνῶν κανόνων, συμβατικῶν καὶ ἐθιμικῶν. Ὁ ἐσωτερικὸς νόμος διὰ τὸν διεθνή δικαστὴν ἀποτελεῖ ἀπλῶς πραγματικὸν γεγονός. Οὗτοι εἰς τὴν ὑπόθεσιν Alabama (1872), εἰς τὰ πρωτόκολλα τῆς Βενεζουέλας (1903), καὶ τὰς ὑποθέσεις Aroa Mines, Brignone, Sambiaggio, ἐπίσης μεταξὺ Η.Π.Α. καὶ Γουατεμάλας (1930), τῶν διαιτητικῶν μικτῶν δικαστηρίων ὡς πρὸς τὴν ἰσχύν τῆς γερμανικῆς νομοθεσίας. Τέλος τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον τῆς Χάγης εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 7 ἀπόφασίν του τῆς 25 Μαΐου 1926, ὡς καὶ ἡ γνωμοδότησις τοῦ ἰδίου τῆς 15 Σεπτεμβρίου 1923, ἡ ἀπόφασις τῆς 6 Δεκεμβρίου 1930, καὶ ἡ γνωμοδότησις διὰ τὰς ἑλληνο-βουλγαρικὰς κοινότητας ὑπ' ἀριθ. 17) 1930 «τυγχάνει γενικῶς ἀναγνωριζομένη ἀρχὴ τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ὅτι εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ συμβληθεσῶν Πολιτειῶν, αἱ διατάξεις ἐσωτερικοῦ νόμου δὲν δύνανται νὰ ὑπερισχύουν τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης». Ἡ ἰδία ὑπεροχὴ τοῦ διεθνoῦς κανόνος ἀναγνωρίζεται καὶ ἔναντι συνταγματικῆς διατάξεως, π.χ. εἰς τὴν ὑπόθεσιν Montijo μεταξὺ ΗΠΑ καὶ Κολομβίας (1932), ἐπίσης διὰ τὰ ἰδιωτικὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Β. Ἠπείρου, γνωμοδότησις 6 Ἀπριλίου 1935. Τέλος αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐσωτερικῶν δικαστηρίων ἐκάστης Πολιτείας δὲν δύνανται νὰ δεσμεύσουν τὴν κρίσιν τῶν διεθνῶν δικαστηρίων.

2. Ὅτι ὁ ἐθνικὸς δικαστὴς ὀφείλει νὰ ἐφαρμόσῃ τὸν ἐσωτερικὸν νόμον ἔστω καὶ ἀντίθετον πρὸς κανόνα διεθνή, ἀσχέτως πρὸς τὸ ζήτημα τῆς διεθνoῦς τῆς Πολιτείας εὐθύνης, ἣτις θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς τοιαύτης παραβιάσεως. Οἱ ἐσωτερικοὶ κανόνες εἶναι ἔγκυροι καὶ ὅταν εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον, ἐφόσον τοιαύτη εἶναι ἡ ἐπιταγὴ τῆς Πολιτείας. Διότι τὰ ὄργανα αὐτῆς ὑπακούουν μόνον εἰς τὰς ἐπιταγὰς αὐτῆς.

3. Ὅτι ἡ Πολιτεία δὲν δύνανται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς νομοθεσίας, διὰ νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διεθνῶν αὐτῆς ὑποχρεώσεων, ὑποχρεοῦται δὲ ὅπως προσαρμόσῃ ἐκάστοτε τὴν νομοθεσίαν τῆς πρὸς τὰς διεθνεῖς αὐτῆς ὑποχρεώσεις. Οὕτω ὁμόσπονδον Κράτος δὲν ἀπαλλάσσεται τῆς εὐθύνης μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ ἔννομος τάξις δὲν παραχωρεῖ εἰς αὐτὸ δικαιώματα, ὅπως ἐπιβάλλῃ εἰς τὰ κράτη μέλη τοῦ ὁμοσπόνδου Κράτους τὸν σεβασμὸν τῶν διεθνῶν κανόνων.

4. Πολλάκις τὰ δύο δίκαια παραπέμπουν τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο διὰ τὸν καθορισμὸν ὀρισμένων ἐννοιῶν.

5. Ὅτι οἱ συμβατικοὶ κανόνες τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ἐφαρμόζονται κατ' ἀρχὴν κατόπιν μετατροπῆς αὐτῶν εἰς κανόνας ἐσωτερικοῦ Δικαίου.

Γ) Οἱ διεθνεῖς κανόνες, κατὰ τὰ κρατοῦντα, ἰσχύουν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἐννόμῳ τάξει ἀπὸ τῆς μετατροπῆς τῶν εἰς ἐσωτερικὸν δίκαιον εἴτε διὰ νόμου, εἴτε διὰ διατάγματος συμφώνως πρὸς τὰ συνταγματικὰ νόμιμα, ὅποτε περιβάλλονται τὴν ἰσχὴν νόμου ἢ διατάγματος, δυνάμενοι δὲ νὰ καταργηθοῦν διὰ μεταγενεστέρως πολιτειακῆς πράξεως ἢ καὶ νὰ διατηρηθοῦν εἰσέτι ἐν ἰσχύϊ μετὰ τὴν τυχὸν καταργεῖαν τῆς διεθνοῦς συμβάσεως, ἢ ὅποια περιεῖχεν αὐτοὺς, ἐκτὸς ἐὰν ἄλλως ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου τῆς Πολιτείας.

Ὁρισμέναι ἔθνομοι τάξεις περιλαμβάνουν προκαταβολικῶς διατάξεις μετατροπῆς τῶν διεθνῶν κανόνων εἰς ἐσωτερικούς, ὡς π.χ. τὸ ἄρθρ. 6 παρ. 2 τοῦ Συντάγματος τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ Γερμανικοῦ Συντάγματος τῆς Βαϊμάρης, τὸ ἄρθρ. 9 τοῦ Δημοκρατικοῦ Συντάγματος τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1931, πολλὰ Συντάγματα τῶν νοτίων Δημοκρατιῶν τῆς Ἀμερικῆς κλπ. Ἀπασαὶ αἱ ἀνωτέρω διατάξεις καθορίζουν ὅτι γενικῶς παραδεδεγμένοι κανόνες τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου. Σημειωτέον ὅτι αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις δὲν ἀναγνωρίζουν πρωτεία εἰς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἔναντι τῶν τοῦ Ἐσωτερικοῦ, ἀλλ' ἴσιν ἰσχύϊν. (International law is a part of the law of the land).

Μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον ἐτέθησαν ἐν ἰσχύϊ Συντάγματα ἐναρμονίζοντα πλήρως τὰς διατάξεις αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐκάστοτε ἰσχύοντας κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς τῆς Δ' Γαλλικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1946, τῆς Α' Ἰταλικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1-12-1947, τῆς Ὁλλανδίας τοῦ 1956 τῆς Ὁμοσπόνδου Γερμανικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1949. Εἰδικώτερον τὸ Γαλλικὸν Σύνταγμα περιελάμβανε διατάξεις ἀφορώσας τὴν συμμόρφωσιν πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ ὑπεράσπισιν τῆς Εἰρήνης, τὴν καταδικαίαν τοῦ πολέμου διὰ κατακτητικὸς σκοποὺς, τὴν ἐγκυρότητα διεθνῶν συνθηκῶν καὶ τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν ἔναντι τῶν ἐσωτερικῶν νόμων, ἐφόσον αὗται ἔχουν νομοτύπως ἐπικυρωθῆ καὶ ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι. Τὸ Σύνταγμα τῆς Ε' Γαλλικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1958 περιόρισε τὰς συνταγματικὰς ταύτας δεσμεύσεις (ἄρθρ. 55). «Αἱ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι ἢ ἐγκριθεῖσαι συνθήκαι καὶ συμφωνίαι κέτηνται εὐθὺς μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν, μείζονα τῶν ἐσωτερικῶν νόμων ἰσχύϊν, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν, δι' ἐκάστην συνθήκην ἢ συμφωνίαν, τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἑτέρου μέρους». Ἀντιθέτως τὸ Σύνταγμα τοῦ 1946 ὥριζεν ὅτι «ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία πιστὴ εἰς τὰς παραδό-

σεις της συμμορφούται πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου» καὶ ὅτι «αἱ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι (συνθῆκαι) καὶ δημοσιευθεῖσαι ὑπέχουν ἰσχὺν νόμου» (ἄρθρ. 26) καὶ «ἔχουν μεγαλύτεραν ἰσχὺν τῶν ἐσωτερικῶν νόμων. Αἱ διατάξεις τῶν συνθηκῶν δὲν δύνανται νὰ καταργηθοῦν, τροποποιηθοῦν ἢ ἀνασταλοῦν, εἰ μὴ μόνον μετὰ τὴν νόμιμον αὐτῶν καταγγελίαν, κοινοποιουμένην διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ» (ἄρθρ. 28).

Ἐπίσης τὸ Σύνταγμα τῆς Ὁμοσπόνδου Γερμανικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1949 ὀρίζει: «οἱ γενικοὶ κανόνες τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον τμήμα τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Δικαίου. Καπισχούν τῶν νόμων καὶ δημιουργοῦν ἀπ' εὐθείας δικαίωματα καὶ ὑποχρεώσεις διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Ὁμοσπονδίας» (ἄρθρ. 25). Τοῦτο σημαίνει, ὅτι οἱ διεθνεῖς κανόνες προσλαμβάνουν συνταγματικὴν ἰσχὺν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Συνταγματικοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Δικαστηρίου.

Ἀνάλογος διάταξις περιλαμβάνεται καὶ εἰς τὸ Ὁλλανδικὸν Σύνταγμα τοῦ 1956: «αἱ ἰσχύουσαι νομοθετικαὶ διατάξεις δὲν θέλουν ἐφαρμοσθῆ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ ἐφαρμογὴ των θὰ ἦτο ἀσυνιβίβαστος πρὸς διατάξεις συνθηκῶν συνομολογηθεισῶν εἴτε πρὸ, εἴτε μετὰ τὴν θέσιν ἐν ἰσχύ' τῶν ἀνωτέρω διατάξεων» (ἄρθρ. 66).

Τέλος τὸ Ἰταλικὸν Σύνταγμα τοῦ 1947 ὀρίζει ὅτι «ἡ ἰταλικὴ ἔννομος τάξις συμμορφούται πρὸς τοὺς γενικῶς ἀνεγνωρισμένους κανόνας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου» (ἄρθρ. 10).

Εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ διάταξις αὕτη ἀφορᾷ μᾶλλον τοὺς κανόνες τοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου, ἐφ' ὅσον διὰ τοὺς συμβατικoὺς ἀπαιτεῖται προᾶξις τῆς Πολιτείας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διατάξεων συνάγονται: α) ἡ συμμόρφωσις κατ' ἀρχὴν τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, β) ἡ ἐφαρμογὴ πολλάκις τῶν συμβατικῶν κανόνων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον IN GLOBO, ἄνευ εἰδικῆς πολιτικῆς πράξεως, γ) ἡ ἐξομοίωσις τῆς ἰσχύος αὐτῶν μὲ τὴν ἰσχὺν τῶν νόμων δ) ἡ ἀναγνώρισις κατ' ἐξαιρέσειν μεγαλύτερας ἰσχύος τῶν συμβατικῶν κανόνων ἔναντι τῶν νόμων καὶ ἡ σύγχρονος ἰσχὺς αὐτῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ διεθνή ἔννομον τάξιν.

Ἡ ἐνότις αὕτη κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων τοῦ διεθνoῦς δικαίου ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου ἀφ' ἑτέρου, παρὰ τὴν πρακτικὴν αὐτῆς σημασίαν, οὐδόλως τερατίζει τὴν θεωρητικὴν διαμάχην ὡς πρὸς τὰ πρωτεῖα τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο δικαίων.

Δ) Τὰ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντα. Παρ' ἡμῖν δὲν ὑπάρ-

χει συνταγματική διάταξις ἢ εἰδικὸς νόμος ρυθμίζοντες τὸ ὅλον ζήτημα.

1. Προκειμένου περὶ κανόνων Διεθνῶς Δικαίου, συμβατικοῦ χαρακτήρος, οὗτοι ἰσχύουν κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ κατὰ παγίαν νομολογίαν ἐὰν καὶ ἐφόσον αἱ συνθήκαι, αἵτινες περιέχουν αὐτούς, περιβλήθησαν τὴν μορφήν κανόνων ἐσωτερικοῦ Δικαίου. (Ἄρθρ. 32 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952). Μόνον ἡ μετατροπὴ αὕτη καθιστᾷ αὐτοὺς ὑποχρεωτικοὺς διὰ τοὺς δικαστὰς καὶ τὰ ἄτομα. Αἱ διεθνεῖς συνθήκαι θεωροῦνται ἀναπόσπαστον τμήμα τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας, βάσει τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ Εἰσαγωγικοῦ Νόμου τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος.

2. Διὰ τοὺς ἐθιμικοὺς ὅμως κανόνας τὸ ζήτημα ἐλύθη ὑπὸ τῆς νομολογίας διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 14) 1896 ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἀποδεχθέντος τὴν ἀρχὴν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ἡ δικαστικὴ πρακτικὴ, ὅτι οἱ γενικῶς παραδεδεγμένοι κανόνες τοῦ Διεθνῶς Δικαίου θεωροῦνται ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἐλληνικῆς ἐνώμου τάξεως, ὡς «νόμος τοῦ Κράτους». Ἡ ἀρχὴ αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐξῆς βάσεων: α) Ἐφαρμόζεται προκειμένου περὶ ἐθίμων, διότι διὰ τὰς συνθήκας προβλέπεται εἰδικὴ διαδικασία, ἐκτὸς ἐὰν συμβατικοὶ κανόνες, μὴ ἐπικυρωθέντες, ἐπιβληθοῦν ἐθιμικῶς. β) Πρέπει τὸ ἐθίμον νὰ εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον ἢ μερικῶς, πάντως ὅμως νὰ ἀναγνωρίζεται ὡς τοιοῦτον ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας. γ) Δύναται τὸ ἐθίμον νὰ συμπληρῇ κενὸν νόμου ἢ νὰ χρησιμεύῃ δι' ἐρμηνείαν ἐσωτερικοῦ νόμου. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα ἐὰν δύναται νὰ τροποποιῇ ἢ νὰ καταργῇ νόμον. δ) Εἰς περίπτωσιν διαφορουμένης ἐρμηνείας ἐσωτερικοῦ κανόνος, τεκμαίρεται ὅτι ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ σεβασθῇ τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς πολιτείας καὶ ε) πολλάκις τὰ δύο δίκαια παραπέμπουν τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο διὰ τὸν καθορισμὸν ὁρισμένων ἐνοιῶν. Οὕτω, λόγου χάριν, ὁ ἐσωτερικὸς νόμος περὶ διπλωματικῶν προνομίων παραπέμπει εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καὶ ἀντιστρόφως τὸ Διεθνὲς Δίκαιον εἰς τὸ Ἐσωτερικόν, προκειμένου περὶ καθορισμοῦ τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης.

Ἡ Ἑλληνικὴ νομολογία εὗρισκεται ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν δυαδικὴν θεωρίαν καὶ ἐμφανίζεται οὕτω ἀντιφάσκουσα ἐφόσον ἀποδέχεται τὴν ἰσχὴν τῶν ἐθιμικῶν κανόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύουσαν θέσιν κατέχει ὁ κανὼν PACTA SUNT SERVANDA ὁ ὁποῖος θεμελιῶν τὸν ὑποχρεωτικὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἰσχὴν τῶν συνθηκῶν.

Αἱ νομίμως ἐπικυρωθεῖσαι καὶ δημοσιευθεῖσαι συνθήκαι ἔχου-

σαι «πλήρη καὶ νόμιμον ἰσχὺν» ἔξομοιοῦνται μὲ νόμους τοῦ κράτους, συνεπῶς κατισχύουν προγενεστέρου νόμου ὡς καὶ ἀντιστρόφως, δηλ. μεταγενέστερος νόμος κατισχύει συμβατικοῦ κανόνος καὶ τοῦτο διότι αἱ συνθήκαι ἐν Ἑλλάδι δὲν «προσπατῶνται ἐπισημημένην δύναμιν». Βεβαίως ἡ ἀντίθεσις νόμου πρὸς συνθήκην, δέον νὰ εἶναι ρητή, ἄλλως ἐν ἀμφιβολίᾳ ὑπάρχει τεκμήριον ὅτι ὁ νομοθέτης δὲν ἠθέλησε νὰ παραβῇ ταύτην.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1952

Εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ συντάξεως τῆς Πολιτείας τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 διὰ ρητῆς αὐτοῦ διατάξεως καθόρισεν ὡς μορφήν τοῦ Πολιτεύματος τὴν Βασιλευομένην Δημοκρατίαν. Βεβαίως τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 ἀπλῶς καὶ μόνον ἀνέγραψε διὰ ρητῆς αὐτοῦ διατάξεως τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος, ἥτις εἶχεν καθιερωθεῖ καὶ ἴσχυεν διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 καὶ προέκυπτεν ἐκ διαφόρων σαφῶν ἀλλὰ πάντως οὐχὶ ρητῶν διατάξεων αὐτοῦ. Δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ μεταβληθῇ ἡ μορφή τοῦ πολιτεύματος ἐφόσον ἡ Δ' Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ ἐθεώρησε ἑαυτὴν δεσμευμένην ὅσον ἀφορᾷ τὴν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος καὶ οὐδεμίαν ἐξουσίαν εἶχεν μεταβολῆς ταύτης. Περαιτέρω ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ διατυπῶνται ὡς καὶ κατὰ τὸ παλαιότερον σύνταγμα τοῦ 1864 καὶ 1911 αἱ ἀρχαὶ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν. Αἱ ἀρχαὶ αὗται μετὰ τῆς εἰς τὰ ἀρθρ. 22, 66, καὶ 67 ἀρχῆς τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος καὶ τῆς εἰς τὰ ἀρθρ. 76, 77, καὶ 78 ἀρχῆς τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος καὶ τοῦ περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων Κεφαλαίου τοῦ Συντάγματος (ἀρθρ. 3-20) ἀποτελοῦν τὰς βάσεις τοῦ πολιτεύματος τοῦ ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος. Κύριον δὲ γνώρισμα τοῦ πολιτεύματος παραμένει ἡ λαϊκὴ κυριαρχία μὲ ἀνώτατον ὄργανον τὸν λαόν καὶ κληρονομικὸν ἀνώτατον Ἄρχοντα τὸν Βασιλέα. Οὕτω ὁ Βασιλεὺς εἶναι ἰσόβιον καὶ κληρονομικὸν ἄμεσον ὄργανον τῆς Πολιτείας. Δὲν εἶναι ἀνώτατον ἢ κυρίαρχον ὄργανον διότι τοιοῦτον ὄργανον εἶναι μόνον ὁ λαὸς ἐν στενῇ ἐννοίᾳ, ἥτοι τὸ ἐκλογικὸν σῶμα. Ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἄμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας καὶ ὁ Βασιλεὺς κέκτηται τὴν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀνατιθεμένην αὐτῷ ἀρμοδιότητα, χωρὶς βεβαίως νὰ ὑπάρχῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

Δημοκρατία είναι ἡ μορφή τοῦ κράτους κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἀνώτατον ὄργανον ἀπὸ τὸ ὁποῖον πηγάζει καὶ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία (Imperium) εἶναι εὐρύτατος σύλλογος φυσικῶν προσώπων ἄνευ κατ' ἀρχὴν ποιοτικῶν γνωρισμάτων συγκροτούμενος ἐκ τοῦ λαοῦ. Συνεπῶς φορεὺς τῆς Κρατικῆς ἐξουσίας εἶναι ὁ Λαός. Οὗτος (ὁ λαός) εἶναι τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς Πολιτείας καὶ ἐξ αὐτοῦ προέρχονται ἅπασαι αἱ ἐξουσίαι. Ὑφίσταται δὲ ἐν τεκμήριον ὑπὲρ τοῦ ἀνωτάτου τούτου ὄργανου, τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος. Ἐὰν τὸ Σύνταγμα δὲν ἀναγράφῃ ρητῶς ὠρισμένον ὄργανον πρὸς ἀσκῆσιν ἐξουσίας τινός, τότε αὕτη ἀνήκει κατὰ τὸ τεκμήριον τοῦτο εἰς τὸν λαὸν καὶ δεόν ὅπως ἀσκηθῆ ἴσως ὑπ' αὐτοῦ. Λέγοντες δὲ λαὸν ἐννοοῦμεν εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸν ἐν στενῇ ἐννοίᾳ λαόν, ἥτοι τὸ ἐκλογικὸν σῶμα. Τὸ ἀνώτατον ὄργανον ἔχει τὴν ὑψίστην ἀρμοδιότητα εἶναι τὸ «κύριον τῶν μεγίστων» ὡς εἶπε ὁ Ἀριστοτέλης καὶ προσδιορίζει τὴν μορφήν τοῦ Πολιτεύματος. Οὕτω ἐφόσον τὸ ἀνώτατον ὄργανον εἶναι ἐν φυσικῶν προσώπων ἔχομεν, ἐὰν μὲν κατέχει τὴν ἀρχὴν κληρονομικῶ δικαιώματι Μοναρχία, ἐὰν δὲ ἀπλῶς ἐπεβλήθῃ ἐπαναστατικῶ δικαίῳ προσωπικῆν δικτατορία. Ἐὰν τὸ ἀνώτατον ὄργανον εἶναι σύλλογος φυσικῶν προσώπων ἔχομεν πολυαρχικὸν Πολίτευμα καὶ ἂν μὲν ὁ σύλλογος οὗτος εἶναι στενός ἔχομεν ὀλιγαρχία ἢ ἀριστοκρατία, ἐὰν δὲ εὐρύτατος Δημοκρατία. Ἡ δημοκρατία τέλος διακρίνεται εἰς Βασιλευομένην καὶ μὴ, ἀναλόγως ἐὰν ὑφίσταται ἀνώτατος Ἄρχων κληρονομικός ἢ αἰρετός.

Ἡ εἰς τὸν λαὸν ἀνάθεσις τῆς ὑψίστης ἀρμοδιότητος, ὡς ἀνωτέρω προσδιορίσθη, ἥτοι ἡ λαϊκὴ κυριαρχία, διεκηρύχθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ καθιερώθη εἰς τὸ Γαλλικὸν Σύνταγμα τοῦ 1791, ἀποτελέσασα τὴν βᾶσιν τοῦ Γαλλικοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος. Ἐκ τοῦ Συντάγματος δὲ τούτου ἔλαβον ταύτην τὸ Σύνταγμα τῆς Νορβηγίας τοῦ 1814, τὸ ἡμέτερον τῆς Τροικίης τοῦ 1827, τοῦ Βελγίου τοῦ 1831 καὶ τὸ ἡμέτερον τοῦ 1864.

Ἐκ τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ἡ ἔννοια τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας προκύπτει ἐκ τῶν κάτωθι διατάξεων αὐτοῦ :

α) διὰ τοῦ ἀρθροῦ 21 § 2 ρητῶς διακηρύσσεται « Ἀπασα αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ Ἔθνους ἐνεργοῦνται δὲ καθ' ὄν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα ». Τὸ ἀρθρον τοῦτο εἶναι τὸ ἴδιον ὡς ἀνεγράφετο εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 εἰς ὃ συμπεριελήφθη καὶ ἐπισήμως διεκηρύχθη ὑπὸ τῆς Β' ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἣτις εἶχεν προέλθῃ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 10ης Ὀκτωβρίου 1862. Παρεμφερῆς καὶ περισσότερον πλήρης ἦτο ἡ διατύπωσις τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας εἰς τὸ ἀρθρον 5 τοῦ Συντάγματος τῆς Τροικίης ὅπερ ἔλεγε « Ἡ κυριαρχία ἐνυπόρχει εἰς τὸ ἔθνος· πᾶσα ἐξουσία πηγάζει ἐξ αὐτοῦ καὶ ὑπόρχει ὑπὲρ αὐτοῦ ». Ὁμοία περίπου ἦτο καὶ ἡ διατύπωσις τοῦ ἀρθροῦ 2 § 2 τοῦ Συντάγματος 1927. Ὁ Συντακτικὸς ὅμως Νομοθέτης τοῦ 1952 δὲν ἀνέγραψε τὴν δευτέρα παράγραφον τοῦ Συντάγματος τῆς Τροικίης « καὶ ὑπόρχει ὑπὲρ αὐτοῦ » ὡς ἐξυπακουομένην, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ ἀνάλογος διάταξις τοῦ Συντάγματος 1927 πλείστας ὄσας θεωρητικὰς συζητήσεις ἐδημιούργησεν. Ὁ εἰς τὴν διάταξιν ταύτην ἀναφερόμενος ὅρος Ἔθνος ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ λαοῦ ἐν στενῇ ἐννοίᾳ, ἥτοι τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος. Δὲν μετεβλήθη ὅμως κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ 1952 καίτοι ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀδόκιμος, καθόσον ὑπ' αὐτὸν τὸν ὅρον διεκηρύχθη ἡ λαϊκὴ κυριαρχία καὶ κατὰ τὰ Συντάγματα 1827, 1864, 1911 καὶ 1927. Λόγοι λοιπὸν παραδόσεως ἐπέβαλον τὴν διατήρησιν τοῦ ὅρου Ἔθνος ἐφόσον οὐδεμία ἀμφισβήτησις ἦτο δυνατὸν νὰ προκύψῃ περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐννοίας του.

β) Τὸ ἀνωτέρω ἀρθρον 21 § 2 ἐνισχύεται ἐκ τοῦ ἀρθροῦ 44 ὅπερ ὀρίζει « Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας εἰ μὴ ὄσας τῶ ἀπονέμουσι ρ η τ ὠ ς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαιτέροι νόμοι ». Τὸ ἀρθρον τοῦτο καθιερεῖ τεκμήριον εἰς βάρος τοῦ Βασιλέως ὅστις δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἐξουσίαν ἣτις διὰ κατηγορηματικῆς διατάξεώς του τὸ Σύνταγμα ἔχει ἀναθέσει εἰς αὐτὸν καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ὅτι δὲν ἀπαγορεύεται εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐξουσία ἣτις ἔχει ἀνατεθῆ διὰ ρητῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος εἰς τὸν Βασιλέα προέρχεται καὶ πηγάζει ἐκ τοῦ Λαοῦ.

γ) Τὸ ἀρθρον 108 τοῦ Συντάγματος ἀναγνωρίζει ὡς ὄργανον ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος τὸν λαὸν ὡς τὸ ἀνώτατον ἐν τῇ Πολιτείᾳ ὄργανον, ὅπερ δύναται καθ' ὄρισμένην δια-

δικασίαν νὰ μεταβάλῃ τὰς μὴ θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

δ) Ὁ Λαὸς, ὡς ἀνώτατον ὄργανον τοῦ κράτους, δέον ὅπως ἀπαριτίξεται ἐξ εὐρυτάτου κύκλου προσώπων βάσει γνωρισμάτων ἡλικίας καὶ μόνον καὶ οὐχὶ ἐτέρων ποιοτικῶν κριτηρίων, ἅτινα εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Τὸ Σύνταγμα καθορίζει διὰ τοῦτο τὴν καθολικότητα τῆς ψήφου (ἄρθρ. 66), γεγονός ὅπερ ἐνισχύει τὴν ἀρχὴν τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.

ε) Ὁ Λαὸς ὅμως δὲν δύναται νὰ ἀσκήσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν τὰς ἐξουσίας αἰτινες πηγάζουν ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ὑποχρεοῦται νὰ τὰς ἀσκήσῃ «καθ' ὃν τρόπον ὁρίζει τὸ Σύνταγμα». Οὕτω ὁ λαὸς ἔχει δεσμευθῆ διὰ τοῦ Συντάγματος, ἵνα ἀσκεῖ τὰς ἐξουσίας κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καθοριζόμενον τρόπον καὶ διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὀριζομένων ἀντιπροσωπευτικῶν ὀργάνων. Τέλος ἡ λαϊκὴ κυριαρχία συμπληροῦται διὰ τῆς ἐτέρας ἀρχῆς τοῦ Συντάγματος τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος καὶ ἐτέρων ἀρχῶν τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ καὶ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν, ἅτινα ὀλοκληρώνουν τὰς δημοκρατικὰς βάσεις τοῦ ἡμετέρου Πολιτεύματος.

Ἡ λαϊκὴ κυριαρχία ἢ ἡ κυριαρχία τοῦ ἔθνους ἀποτελεῖ τὸ θεμελιακὸν στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τῆς δημοκρατίας, διέπεται δὲ ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος ἔναντι τῶν νόμων, τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων. Τρία εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς κυριαρχίας : βούλησις, ἐπιταγὴ καὶ ἀνεξαρτησία. Ἡ σχέσις τοῦ λαοῦ καὶ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἐκφράζεται διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας ἐκδηλουμένης διὰ μέσου τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας.

§ 2

50510 ANTIΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

Ἡ Δημοκρατία, ὡς οἶαν μορφήν τὴν ἐγνωρίσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον διακρίνεται εἰς ἄμεσον καὶ ἔμμεσον. Ἄμεσος Δημοκρατία ὑφίσταται, ὡσάκις ὁ λαὸς αὐτοπροσώπως καὶ ἄνευ μεσολαβήσεως τρίτων προσώπων ἀσκεῖ τὰς ἐξουσίας τῆς Πολιτείας. Ἄμεσος δημοκρατία ἦσαν αἱ Ἀθηναίαι καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος ἔνθα ὁ λαὸς — ὁ ἄνθρωπος — ἀπεφάσιζε περὶ τῶν κοινῶν καὶ διώριζε τοὺς ἄρχοντας τῆς Πολιτείας. Ὅπως δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ἐξέθεσεν εἰς τὸ ἔρ-

γον του «Ἀθηναίων Πολιτεία» «ἀπάντων γὰρ αὐτὸς αὐτὸν πεποίηκεν ὁ Δῆμος κύριον καὶ πάντα διοικεῖται ψηφίσμασι καὶ δικαστηρίοις ἐν οἷς ὁ Δῆμος ἐστίν ὁ κρατῶν» ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία Δημοκρατία. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἡ μορφή τῆς ἀμέσου Δημοκρατίας διασώζεται εἰς ὀρισμένα καντόνια τῆς Ἑλβετίας ἐνθα ὁ λαὸς συνέρχεται περιοδικῶς ἢ ἐκτάκτως καὶ νομοθετεῖ ἢ ἐκλέγει τοὺς αἰρετοὺς αὐτοῦ ἄρχοντας.

Ἐμμεσος Δημοκρατία ὑφίσταται ὁσάκις ὁ λαὸς ἀσκει τὰς ἐξουσίας τῆς Πολιτείας καὶ ἰδίως τὴν νομοθετικὴν δι' ὀργάνων ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγομένων καὶ θεωρουμένων ὡς ἀντιπροσώπων του. Ἡ τοιαύτη ἔμμεσος ἄσκησις τῶν ἐξουσιῶν τῆς Πολιτείας παρὰ τοῦ λαοῦ ὀνομάζεται ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα. Ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῶν Πολιτειῶν, τοῦ μεγάλου αὐτῶν πληθυσμοῦ, τοῦ πλήθους τῶν προβλημάτων, ἅτινα αἱ πολιτεῖαι ἀντιμετωπίζουν καὶ τῶν εἰδικῶν γνώσεων αἵτινες ἀπαιτοῦνται πρὸς διενέργειαν τοῦ ποιήτου κυβερνητικοῦ ἔργου, εἶναι λίαν δυσχερὲς ἂν ὄχι ἀδύνατος ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀμέσου Δημοκρατίας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπεβλήθη τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα.

Διὰ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος ὀργανοῦται ἡ ἄσκησις τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας διὰ πολυμελῶν σωμάτων ἀντιπροσωπευτικῶν τοῦ λαοῦ, συζροτουμένων δὲ κυρίως ὑπὸ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος δι' ἐκλογῆς ἐπαναλαμβανομένης κατὰ περιόδους.

Τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα ἀνεπτύχθη κατ' ἀρχὴν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐθεμελιώθη ἐν τῷ Γαλλικῷ Συντάγματι τοῦ 1791 ἐξ οὗ καὶ ἐλήφθη ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν. Κύριοι θεωρητικοὶ ἐκπρόσωποι τούτου ὑπῆρξαν ὁ Montesquieu καὶ ὁ Sieyes. Παρ' ἡμῖν τόσον τὸ ἰσχύον Σύνταγμα ὅσον καὶ τὰ προηγούμενα τούτου καθιέρωσαν τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα.

Κύρια στοιχεῖα τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος εἶναι:

1) Ἐκλογή. Αὕτη δέον ὅπως ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ καθ' ὀρισμένα χρονικὰ διαστήματα, ἵνα ὑπάρχει ἐναρμόνησις μεταξὺ τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀντιπροσώπων του. Οὕτω ἐπιτυγχάνεται ὅπως οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκφράζουν τὴν βούλησιν τοῦ Ἐκλογικοῦ σώματος. Ἡ ἐκλογὴ δύναται νὰ ἐνεργεῖται εἴτε κατὰ περιφερείας ὅτε ἐκάστη περιφέρεια ἐκλέγει ὀρισμένον ἀριθμὸν ἀντιπροσώπων εἴτε καθ' ἐνιαίαν περιφέρειαν ὅτε ὁλόκληρον τὸ Ἐκλογικὸν Σῶμα ἐκλέγει τὸ σύνολον τῶν ἀντιπροσώπων. Ἐτε-

ρον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐκλογῆς εἶναι τὸ ἄμεσον ὁσάκις ὁ λαὸς ἀμέσως ἐκλέγει τοὺς ἀντιπροσώπους του εἴτε τὸ ἔμμεσον ὁσάκις ἢ ἐκλογὴ τῶν ἀντιπροσώπων ἐνεργεῖται ὑπὸ ἐτέρου σώματος (ἐκλέκτορες) ὅπερ ἐκλέγει ὁ λαός. Οὕτω π.χ. οἱ Γερουσιασταὶ τοῦ Συντάγματος 1927 ἐξελέγοντο ἐν μέρει ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἢ ὡς προέβλεπε τὸ Ἑγερμονικὸν Σύνταγμα τῆς Ἐπαναστάσεως, διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν Βουλευτῶν (ἄρθρ. 71-81). Κατὰ τὰ ἐν λόγῳ ἄρθρα ἐξελέγοντο δευτεροεκλογεῖς οἵτινες τελικῶς διὰ νέας ἐκλογῆς ἀνεδείκνυον τοὺς Βουλευτάς. Εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς ὑφίστανται σώματα ἀνευ ἐκλογῆς ταῦτα οὐδόλως δύνανται νὰ θεωρηθῶν ὡς ἀντιπροσωπευτικά τοῦ λαοῦ. Οὕτω δὲν νοοῦνται ἀντιπροσωπευτικά σώματα ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ Βουλὴ τῶν Λόρδων, ἢ Γερουσία τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος 1844 κλπ.

√1) Ὁ πολιτικὸς χαρακτήρ τῆς ἐκλογῆς. Ἡ ἐκλογὴ διενεργεῖται βάσει πολιτικῶν κριτηρίων, ἅτινα ἐπιτίθενται εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀντιπροσώπων του, βάσει τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας ἰσχυρίζονται ὅτι θὰ ὑποστηρίξουν καὶ θὰ μεταβάλουν εἰς πράξιν. Ὑφίσταται οὕτω μία πολιτικὴ σχέσις, μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀντιπροσώπων του, ἣτις ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ δικαίου. Συνεπῶς ὁ πολιτικὸς χαρακτήρ τῶν ἐκλογῶν ἀποτελεῖ θεμέλιον τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ὡς καὶ ἡ σύγκρουσις τῶν πολιτικῶν ἰδεολογιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καλεῖται ὁ λαὸς νὰ ἐκλέξῃ.

√2) Ἡ δημοσιότης τῆς λειτουργίας. Τὸ νομοθετικὸν ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα δέον ὅπως συνεδριάζει δημοσίως, ἵνα ὁ λαὸς παρακολουθεῖ τὴν δρᾶσιν τῶν ἀντιπροσώπων του καὶ ἐκτιμᾷ τὴν ἐνεργητικότητά αὐτῶν, περαιτέρω δὲ ἐνισχύει τοῦτο τὴν ἔναντι τοῦ λαοῦ εὐθύνην τῶν ἀντιπροσώπων του. Ἡ μυστικότης τῶν συνεδριάσεων τοῦ νομοθετικοῦ σώματος προβλέπεται μόνον ὡς ἐξαιρέσις. Ὁ ἔλεγχος τῆς κοινῆς γνώμης ἀποτελεῖ ἕτερον θεμέλιον τῆς δημοκρατίας.

√3) Ἡ ἀποφασιστικὴ ἀρμοδιότης ἀποτελεῖ ἀπαρτίτητον στοιχεῖον τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ σώματος. Διὰ ταύτης τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα, π.χ. ἡ Βουλὴ, ἐκδίδει πράξεις αἵτινες ἔχουν ἀφ' ἑαυτῶν τὸ στοιχεῖον τῆς ἐγκυρότητος μὴ χρῆζουσαι οἰασδήποτε ἐπικυρώσεως ὑπὸ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 καθιερεῖ τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα διὰ τῶν ἐξῆς διατάξεών του: α) διὰ τοῦ ἀρθροῦ 66 *Ἡ

Βουλή συγκείται ἐκ Βουλευτῶν ἐκλεγομένων κατὰ νόμον ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα πρὸς τοῦτο πολιτῶν δι' ἀμέσου καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφορίας». Ρητῶς διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου καθιεροῦται ἡ ἀνάδειξις τῆς Βουλῆς ὑπὸ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, δι' ἐκλογῶν ἐνεργουμένων διὰ ἀμέσου, μυστικῆς καὶ καθολικῆς ψηφοφορίας.

β) Διὰ τοῦ ἄρθρου 67 «Οἱ Βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ Ἔθνος καὶ οὐχὶ μόνον τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκλέγονται». Διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου γίνεται δεκτὴ ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ ἐντολὴ καθ' ἣν ἡ δοθεῖσα πρὸς τοὺς Βουλευτάς ἐντολὴ εἶναι γενικὴ ἀφορῶσα ὀλόκληρον τὸ ἔθνος καὶ οὐχὶ εἰδικὴ ἀφορῶσα τὴν περιφέρειαν ἣτις τοὺς ἐξέλεξε.

γ) Διὰ τοῦ ἄρθρου 69 «Οἱ Βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ τέσσαρα συναπτὰ ἔτη ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γενικῶν ἐκλογῶν». Διὰ τούτου καθιεροῦται ἡ καθ' ὄρισμένα τακτὰ χρονικὰ διαστήματα ἀνανέωσις τῶν μελῶν τῆς Βουλῆς καὶ ἡ ἐκφρασις τῆς λαϊκῆς θελήσεως.

δ) Διὰ τοῦ ἄρθρου 55 «Ἡ Βουλή συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ δύναται ὁμως νὰ διασκεφθῇ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν κατ' αἰτήσιν 10 ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς... «Διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου καθορίζεται, ὡς κανὼν μὲν, ἡ δημοσιότης τῶν συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς, ὡς ἐξαίρεσις δέ, ἡ μυστικὴ συνεδρίασις.

ε) Διὰ τοῦ ἄρθρου 22 «Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς» καθιεροῦται ἡ ἀποφασιστικὴ ἀρμοδιότης τῆς Βουλῆς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ψήφισιν τῶν νόμων.

Ἐκτὸς τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος ὑφίσταται καὶ τὸ ἡμιαντιπροσωπευτικὸν σύστημα καθ' ὃ ὁ Λαὸς, πλὴν τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων του, συγχρόνως συμπράττει καὶ ὁ ἴδιος ἀμέσως εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας.

Ἡ τοιαύτη σύμπραξις τοῦ Λαοῦ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας ἐμφανίζεται ὑπὸ τὰς ἐξῆς τρεῖς μορφάς :

α) Τὸ δ η μ ο ψ ῆ φ ι σ μ α . Τὰ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντα νομοσχέδια καθίστανται νόμοι τῆς Πολιτείας ἀφ' ἧς ὁ Λαὸς διὰ δημοψηφίσματος ἐπικυρώσει ταῦτα.

β) Ἡ λ α ῖ κ ῆ ἀ ρ ν η σ ι κ υ ρ ῖ α (Veto) διὰ τῆς ὁποίας ὁ Λαὸς ἀποφαίνεται ἐντὸς ὀρισμένης προθεσμίας περὶ καταργήσεως νόμου τινὸς ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Βουλῆς.

γ) Ἡ λ α ῖ κ ῆ π ρ ω τ ο β ο υ λ ῖ α καθ' ἣν ὁ

Λαός δύναται νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Βουλὴν πρότασιν τοῦ περὶ καταρτίσεως τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως νόμου πινός ἢ δὲ Βουλὴ εἶναι ὑποχρεωμένη ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς προτάσεως.

§ 3

ζ' ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.- Ἐννοία καὶ ἀρχαὶ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος. Κοινοβουλευτικὸν σύστημα λέγεται ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὅποιον ἡ Κυβέρνησις καὶ οἱ Ὑπουργοί, διοριζόμενοι καὶ πανόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς. Τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα ἐνεφανίσθη κατ' ἀρχὴν εἰς τὸ Ἀγγλικὸν πολίτευμα κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα ὡς εὐθὺν ποινικὴ τῶν Ὑπουργῶν ἔναντι τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ἥτις ἠδύνατο νὰ κατηγορήσῃ αὐτοὺς διὰ τὰς πράξεις τῶν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων ἥτις, καὶ ἐδίκαζε τούτους ὡς δικαστήριον. Βραδύτερον κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος καθιεροῦται καὶ ἡ πολιτικὴ εὐθύνη τῶν Ὑπουργῶν ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς παραιτήσεώς των, λόγῳ ἐκφρασθείσης δυσπιστίας τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων. Ἐκτοτε τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα ὡς πολιτικὴ εὐθύνη τῶν Ὑπουργῶν σταθεροποιεῖται καὶ διαδίδεται ἐν Εὐρώπῃ.

Ὅργανικὰ στοιχεῖα τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ Συστήματος εἶναι:

α) Τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα (Βουλὴ) ὅπερ πλέον τῆς ἀρμοδιότητός του πρὸς ψήφισιν τῶν νομοσχεδίων ἔχει ἀρμοδιότητα ἐλέγχου τῶν Ὑπουργῶν καὶ διὰ τῆς παρ' αὐτοῦ ἐκφράσεως ψήφου ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας διατηρεῖ ἢ ὑποχρεώνει εἰς παραίτησιν τοὺς Ὑπουργούς. Οὕτω ἡ Βουλὴ ἀποκτᾷ ἰδιάζουσαν θέσιν ἔναντι τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας δυναμένη νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ ταύτης καὶ γενικότερον ἐπὶ τοῦ Κυβερνητικοῦ ἔργου.

β) Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ὅστις εἶναι ὁ Ἀνώτατος Ἀρχὼν κληρονομικὸς ἢ αἰρετός. Οὗτος τυγχάνει ἀνεξάρτητος καὶ ἀνεύθυνος, ὑπεύθυνοι δὲ διὰ τὰς πράξεις του τυγχάνουν οἱ παρ' αὐτοῦ διοριζόμενοι Ὑπουργοί. Ἐμφανίζεται δὲ ὡς ρυθμιστὴς τοῦ πολιτεύματος μεταξὺ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ σώματος, τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ τοῦ λαοῦ.

γ) Ἡ Κυβέρνησις ἢ Ὑπουργεῖον. Αὕτη ἀποτελεῖ οὐσιώδες στοιχεῖον τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ συστήματος καὶ τὸν συνδετικὸν κρίκον μεταξὺ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας καὶ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ σώματος (Βουλῆς). Ἡ κυβέρνησις εἶναι σῶμα πολιτικὸν ἀποτελούμενον ἐκ πλειόνων Ὑπουργῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Προϋπουργοῦ μὲ κύριον σκοπὸν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ πολιτικοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος εἰς ὃ ἀνήκουν οἱ ἀποτελοῦντες τὴν κυβέρνησιν ὑπουργοί. Πολιτικὸν κόμμα λέγοντες ἐννοοῦμεν πολιτικὸν ὄργανισμὸν ἔχοντα ἴδιον πρόγραμμα καὶ κυρίαν ἐπιδιώξιν τὴν διακύβερνησιν τῆς πολιτείας πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ πολιτικοῦ του προγράμματος. Συνήθως ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως εἶναι καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πλειοψηφοῦντος ἐν τῇ Βουλῇ κόμματος εἰς ὃν ὁ Ἀνώτατος Ἄρχων ἀναθέτει τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐν συνεχείᾳ δὲ οὗτος προτείνει τοὺς λοιποὺς Ὑπουργοὺς καὶ συνεργάτας του.

Οὕτω κατὰ τὸ Κοινοβουλευτικὸν σύστημα ὑφίσταται ὑποχρέωσις ὅπως :

α) Πᾶσα νέα Κυβέρνησις πρὸ τοῦ διορισμοῦ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος ἀπολαμβάνει τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. β) Εὐθὺς ἅμα τῇ ὀρκωμοσίᾳ τῆς δέον ὅπως ἐμφανίζεται ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ἵνα λαμβάνη ρητῶς τὴν ψῆφον ἐμπιστοσύνης τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ σώματος. γ) Εὐθὺς ὡς ἤθελεν ἀποδοκιμασθῆ ὑπὸ τοῦ σώματος ὀφείλει ἡ Κυβέρνησις νὰ παραιτηθῆ. Αὕτη εἶναι ἡ πολιτικὴ κέρωσις διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ σώματος. Τὴν τοιαύτην κέρωσιν ἐπέχει τόσον ἡ Κυβέρνησις ὁλόκληρος ὅσον καὶ εἰς ἕκαστος Ὑπουργὸς εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἤθελεν μεμονωμένως ἀποδοκιμασθῆ οὗτος, ἐκτὸς ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ταχθῆ ἀλληλέγγυος πρὸς τὸν Ὑπουργόν της.

502. Ἰσχύς τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ συστήματος παρ' ἡμῖν. Τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα καθιερώθη παρ' ἡμῖν ἐθιμικῶς ἀπὸ τοῦ 1875 διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Χαριλάου Τριζοῦπη διακηρύξεως τῆς ἀρχῆς τῆς δεδηλωμένης ἐμπιστοσύνης τῆς πλειοψηφίας τῆς Βουλῆς ὡς ἀπαραίτητον προσὸν τῶν παρὰ τοῦ Βασιλέως διοριζομένων Κυβερνήσεων.

Ἐκτοτε ἡ ἀρχὴ τῆς δεδηλωμένης ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τοῦ ἡμετέρου πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον στηρίζεται τελικῶς εἰς τὴν ἰσοστάθμισιν τῶν ἐξουσιῶν.

Εἰς τὸ ἰσχυρὸν Σύνταγμα καθιεροῦται πλέον γραπτῶς ὁ κοινοβουλευτισμὸς, ὅπως καὶ εἰς τὸ δημοκρατικὸν Σύνταγμα τοῦ 1927. Ἡ κυβέρνησις πρέπει ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς (ἄρθρ. 78). Ὅφειλει μόνις καταρτισθῆ καὶ δύναται ὁποτεδήποτε ἄλλοτε νὰ ζητήσῃ ψῆφον ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Ἐὰν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἔχουσι διακοπῇ οἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, καλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν γνώμην τῆς περὶ τῆς κυβερνήσεως. Ἡ Βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της ν' ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἢ ἀπὸ μέλος αὐτῆς.

Διὰ νὰ ὑπάρξῃ ὅμως κυβερνητικὴ σταθερότης ὀρίζεται ὅτι πρότασις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῆ εἰμὴ μετὰ πάροδον δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀπορρίψεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς τοιαύτης προτάσεως, πρέπει δὲ νὰ εἶναι υπογεγραμμένη ὑπὸ εἴκοσι βουλευτῶν τοῦλάχιστον καὶ νὰ καθορίζωνται ἐν αὐτῇ σαφῶς τὰ θέματα περὶ τὰ ὁποῖα θέλει στραφῆ ἢ ἐπὶ τῆς προτάσεως συζητήσις. Ἐξαιρετικῶς δύναται νὰ υποβληθῆ πρότασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τῆς παρόδου τοῦ ἀνωτέρω διμήνου, εἴαν εἶναι υπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἡμίσεος τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν. Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ κυβέρνησις δύναται ἢ ἰδίᾳ νὰ θέσῃ ζήτημα ἐμπιστοσύνης ὅταν κρίνῃ τοῦτο σκόπιμον. Ἐπίσης διὰ ν' ἀποφευχθῆ πᾶς αἰφνιδιασμὸς κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ὀρίζεται ὅτι εἰς περιπτώσιν ὑποβολῆς προτάσεως δυσπιστίας ἢ συζήτησις δὲν δύναται νὰ διεξαχθῆ πρὸ τῆς παρόδου διημέρου ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς της, οὐδὲ νὰ παραταθῆ πέραν τῶν πέντε ἡμερῶν. Ἡ ψηφοφορία ἐπὶ τῆς προτάσεως δύναται ν' ἀναβληθῆ ἐπὶ 48ωρον εἴαν τὸ ζητήσουν εἴκοσι βουλευταί.

Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ εἴαν δὲν ψηφίσουν ὑπὲρ αὐτῆς τοῦλάχιστον τὰ δύο πέμπτα τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι οἱ ψηφίζοντες ὑπὲρ εἶναι περισσότεροι τῶν ψηφιζόντων κατὰ. Οὕτω π.χ. εἴαν κατὰ τὴν ψηφοφορίαν τῆς προτάσεως παρίστανται 150 βουλευταί ἵνα γίνῃ δεκτὴ ἡ πρότασις δυσπιστίας δέον ὅπως ψηφίσουν ὑπὲρ ταύτης 120 βουλευταί ἤτοι τὰ 2/5 τῶν 300 καὶ ὄχι ἀπλῶς ἢ πλειοψηφία τῶν 150 παρισταμένων ἤτοι 76 βουλευταί.

Ἡ ἀποδογῆ προτάσεως δυσπιστίας συνεπάγεται ὡς ἐπιτακτικὴν ὑποχρέωσιν τὴν ἄμεσον παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως ἢ τοῦ ὑπουργοῦ, εἴαν στρέφεται ἐναντίον ἐνὸς μέλους αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἀφήνεται ἀκάλυπτον, ἄλλως ὁ Βασιλεὺς ὑποχρεοῦται νὰ

παύση ἀμέσως τὴν ἀποδοκιμασθεῖσαν κυβερνήσιν ἢ νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν προκηρύσσων συγχρόνως ἐκλογάς. Διὰ τῶν ἀνωτέρω περιορισμῶν ἀποσκοπεῖται ἡ ἐξουδετέρωσις τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος καὶ ἡ ὑπαρξίς κυβερνήσεων κατὰ τὸ δυνατόν διαρκείας.

3. Ἔτερα συστήματα διακυβερνήσεως. Ἐκτὸς τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος ὡς καθωρίσθη ἀνωτέρω καὶ ἀναλόγως τῆς ἀλληλεπιδράσεως ἢ τῆς ἀνεξαρτησίας ἢ νὰ αἰ τρεῖς λειτουργίαι τῆς πολιτείας ἐμφανίζουεν διακρίνομεν καὶ ἕτερα δύο συστήματα διακυβερνήσεως ἴτοι :

α) Τὸ σύστημα τῆς κυβερνώσης βουλῆς. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἡ κυβερνήσις οὐ μόνον εἶναι ὑπεύθυνος ἔναντι τῆς Βουλῆς ἀλλὰ καὶ διορίζεται παρὰ ταύτης. Ἡ Βουλὴ ἔχει ἠϋξημένην δύναμιν δυναμένη ἀνὰ πάσαν στιγμὴν νὰ παύῃ τὴν κυβερνήσιν καὶ νὰ προβαίῃ εἰς διορισμὸν νέας. Ἀνώτατος Ἄρχων δὲν ὑφίσταται αἱ δὲ ἀρμοδιότητες τούτου ἀσχοῦνται ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἣτις τυγχάνει παντοδύναμος ὑποκειμένη μόνον εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τετιμένους περιορισμούς. Τοιοῦτον σύστημα καθορίζει τὸ ὁμοσπονδιακὸν Ἑλβετικὸν Σύνταγμα. Ἡ Βουλὴ ἐκλέγει τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ μέλη τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συμβουλίου ὅπερ διευθύνει τὰς ὑποθέσεις τῆς Ὁμοσπονδίας τῆς Ἑλβετίας καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Παρ' ἡμῖν τὸ σύστημα τοῦτο ἴσχυσεν ἐπὶ Β' ἐν Ἀθήναις Ἑθνικῆς Συνελεύσεως καὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α'. Διὰ ψηφίσματος τῆς 2-11-1863 ὠρίσθη ὅτι ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ βμελοῦς προσωρινῆς Κυβερνήσεως διοριζούσης τὸ Ὑπουργεῖον καὶ ἐκλεγομένης παρὰ τῆς Ἑθνοσυνελεύσεως.

β) Τὸ σύστημα τῆς προεδρικῆς Κυβερνήσεως. Κύρια χαρακτηριστικὰ τούτου εἶναι ἡ αὐστηροτέρα διάκρισις τῶν λειτουργιῶν καὶ ἡ πλήρης ἀνεξαρτησία τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας ἔναντι τῆς Νομοθετικῆς. Ἀνώτατος Ἄρχων καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας εἶναι αἰρετὸν φυσικὸν πρόσωπον ἐκλεγόμενον εἴτε ἐμμέσως εἴτε ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Λαοῦ. Τοῦτο ἀσχεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν λειτουργίαν διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων Ὑπουργῶν οἵτινες τυγχάνουεν πρόσωπα τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του καὶ ὑπεύθυνα μόνον ἔναντι αὐτοῦ.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἰσχυρὸν σύστημα διακυβερνήσεως τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἡ Ἐκτελεστικὴ ἐξου-

σία άσκειται υπό τοῦ Προέδρου ὅστις ἐκλέγεται ἐμέσως υπό εἰδικοῦ σώματος ἐκλεκτόρων ἐπὶ μίαν 4ετίαν. Ὁ Πρόεδρος τυγχάνει ἀνεξάρτητος τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων ἔχων δικαίωμα Veto ἐπὶ τῶν ψηφιζομένων νομοσχεδίων, ἅτινα ἐν περιπτώσει διαφωνίας του ἐπιστρέφουν εἰς τὰ ἐν λόγῳ Νομοθετικά Σώματα, ὅτε ἵνα καταστοῦν νόμοι ἀπαιτεῖται νέα ψηφοφορία τούτων συγκεντροῦσα τὰ 2)3 τῶν ἀντιπροσώπων. Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία άσκειται υπό τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων καὶ τῆς Γερουσίας εἰς ἣν συμμετέχουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπὶ μέρους Πολιτειῶν. Τὰ Νομοθετικά Σώματα συνέρχονται αὐτοδικαίως ὁ δὲ πρόεδρος δὲν ἔχει δικαίωμα διαλύσεως τούτων, οὐδὲ οὗτος τυγχάνει υπεύθυνος καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἔναντι τούτων.

§ 4

Η ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ ΤΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ

1.— Ἡ θεωρία τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν. Ἡ πολιτειακὴ ἐξουσία διακρίνεται ἀναλόγως τοῦ εἶδους τοῦ ὑπ' αὐτῆς ἐκτελουμένου ἔργου εἰς τρεῖς ἐπὶ μέρους λειτουργίας: τὴν Νομοθετικὴν, Ἐκτελεστικὴν καὶ Δικαστικὴν. Ἐκ τούτων ἡ μὲν Νομοθετικὴ ἀσχολεῖται μὲ τὸ ἔργον τῆς νομοθετήσεως κανόνων δικαίου, ἡ Ἐκτελεστικὴ ἐκτελεῖ τοὺς ἤδη ψηφισθέντας νόμους καὶ διοικεῖ τὰς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας ἡ δὲ Δικαστικὴ ἀπονέμει τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐπιλύνει ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων προζυπτούσας διαφορὰς καὶ ἐπιβάλλει ποινάς.

Πρῶτος διεπίστωσεν καὶ ἐδίδαξε τὴν διάκρισιν τῶν ἐξουσιῶν ὁ Ἀριστοτέλης ὅστις εἰς τὸ βιβλίον του «Πολιτικά» ἀναφέρει «Ἔστι δὴ τρία μέρη τῶν Πολιτειῶν πασῶν, περὶ ὧν δεῖ θεωρεῖν τὸν σπουδαῖον νομοθέτην ἐκάστη τὸ συμφέρον· ἐστὶ δὲ τῶν τριῶν τούτων ἐν μὲν τὸ βουλευόμενον περὶ τῶν κοινῶν, δεῦτερον δὲ τὸ περὶ τὰς ἀρχάς, τρίτον δὲ τὸ δικάζον». Κύριος ὁμοως θεωρητικὸς ἐκπρόσωπος τῆς θεωρίας περὶ διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν εἶναι ὁ Montesquieu διὰ τοῦ βιβλίου του L'Esprit des Lois. Κατόπιν παρατηρήσεως του ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ πολιτεύματος ὁ Montesquieu διετύπωσεν τὴν θεωρίαν ὅτι ὑφίστανται τρεῖς διακεκομμένα ἀλλήλων ἐξουσίαι ἡ Νομοθετικὴ, ἡ Ἐκτελεστικὴ καὶ ἡ Δικαστικὴ. Ἡ τυχὸν σύμπτωσις τούτων εἰς ἓν καὶ μόνον πρόσωπον ἢ εἰς ἓν συλλογικὸν σῶμα ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα

τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας κατὰ τυραννικὸν τρόπον καὶ τὴν ἐκμηδένισιν τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ σημερινὴ μορφή τῆς θεωρίας τοῦ Montesquieu δέχεται τὴν ὑπαρξιν μιᾶς ἐνιαίας πολιτειακῆς ἐξουσίας ἣτις ἐκδηλοῦται κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους, οἵτινες ὀνομάζονται λειτουργία καὶ εἶναι ἡ Νομοθετικὴ λειτουργία ἡ Ἐκτελεστικὴ καὶ ἡ Δικαστικὴ λειτουργία. Ἡ διάκρισις δὲ τῶν λειτουργιῶν συμπληροῦται διὰ τῆς διακρίσεως τῶν ὀργάνων εἰς ἃ εἶναι ἀνατεθειμένη ἐκάστη τῶν τριῶν λειτουργιῶν καὶ ἅτινα ὀνομάζονται ἀναλόγως Νομοθετικὰ Ἐκτελεστικὰ καὶ Δικαστικά. Ἡ διάκρισις τῶν λειτουργιῶν σκοπούμενη ἐξ ἀπόψεως ὀργάνου ὅπερ ἐκτελεῖ μίαν τῶν λειτουργιῶν ὀνομάζεται τυπικὴ διάκρισις τῶν λειτουργιῶν, σκοπούμενη δὲ ἐξ ἀπόψεως περιεχομένου τῆς παρὰ τοῦ ὀργάνου ἐκτελουμένης λειτουργίας ἐκδηλουμένης εἰς ὀρισμένην πράξιν αὐτοῦ ὀνομάζεται οὐσιαστικὴ διάκρισις τῶν λειτουργιῶν. Γίνεται δεκτὸν ὅτι δὲν ὑφίσταται πλήρης διάκρισις τῶν λειτουργιῶν ἀλλὰ σύγχυσις τούτων καὶ οὕτω πράξεις τῆς δύναται νὰ εἶναι τύποις μὲ ἐκτελεστικῆ, οὐσία δὲ Νομοθετικῆ. Οὕτω ἐξετάζοντες π.χ. τὴν θέσιν τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῇ ἡμετέρῳ πολιτεύματι ὡς ἐχούσης ἐκτελεστικὴν ἀρμοδιότητα ἀποφαινόμεθα ὅτι αἱ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐκδιδόμεναι πράξεις Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τυγχάνουν τυπικῶς πράξεις τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας. Αἱ αὐταὶ ὅμως πράξεις ἐξεταζόμεναι ἐξ ἀπόψεως περιεχομένου αὐτῶν παρατηροῦμεν ὅτι θέτουν κανόνας δικαίου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποτελοῦν κατ' οὐσίαν νόμους. Κατὰ τὸ ἄρθρον 60 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ἡ Βουλὴ ψηφίζει τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἐπομένου ἔτους. Ἡ πράξις αὕτη τῆς Βουλῆς τύποις μὲν εἶναι Νόμος κατ' οὐσίαν ὅμως εἶναι διοικητικὴ πράξις ἥτοι πράξις τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας. Τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν Δικαστικὴν λειτουργίαν εἰς ἣν εἶναι ἀνατεθειμένον τὸ ἔργον τῆς ἐξελέγξεως τοῦ κύρους τῶν Βουλευτικῶν ἐκλογῶν ὅπερ ὅμως εἶναι κατ' οὐσίαν πράξις τῆς Ἐκτελεστικῆς λειτουργίας.

Ἡ διαίρεσις τῶν ἐξουσιῶν δὲν σημαίνει διαχωρισμὸν εἰς στεγανά διαμερίσματα, ἀλλ' ἀπλῶς ἀναγνώρισις εἰδικῆς ἀποστολῆς ἐκάστης ἐκ τῶν λειτουργιῶν. Διὰ τοῦτο προβλέπονται ἐξαιρέσεις τοῦ κανόνος καὶ πολλάκις σύμπραξις τῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν ἀρμοδιῶν ὀργάνων πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτειακοῦ σκοποῦ. Οὕτω εἰς τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν συμπράτουν ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Βασιλεὺς, τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὴν θεμελίωσιν τῶν κυβερνήσεων. Ἐ-

πίσης ή Βουλή διαλύεται υπό του Βασιλέως, ή δέ κυβέρνησις άνατρέπεται υπό της Βουλής. Τέλος αί συνέπειαι των πράξεων της δικαστικής εξουσίας παύουν να παράγουν αποτελέσματα διά της άπονομής χάριτος ή της άμνηστίας.

Τò Σύνταγμα του 1952 δέχεται την τελευταία ταύτην θεωρίαν περί ενιαίας και άδιαρέτων εξουσίας ήν και διακηρύττει εις τò άρθρον 21. Πρωιτέρω δέ διακρίνει τρεις λειτουργίας και αναθέτει την μèn άσκησιν της Νομοθετικής εις τόν Βασιλέα και την Βουλήν (άρθ. 22), της δέ εκτελεστικής εις τόν Βασιλέα ενεργουμένην διά των παρ' αυτου διοριζομένων Υπουργών (άρθ. 27). Τέλος όρίζει ότι ή Δικαστική λειτουργία ενεργείται διά των δικαστηρίων (άρθ. 28) αί δέ αποφάσεις αυτών εκτελούνται έπ' όνόματι του Βασιλέως.

2. Πολιτεία δικαίου. Αποτέλεσμα της ούσιαστικής και τυπικής διακρίσεως των λειτουργιών της Πολιτείας είναι ή δημιουργία της άρχής της άρμοδιότητας. Τò σύνταγμα καθορίζει τόν κύκλον άρμοδιότητας ενός εκάστου εκ των όργάνων των τριών λειτουργιών άτινα δέν δύναται να έπεκτείνουν την δραστηριότητά των εκτός του ειρημένου κύκλου άρμοδιότητος. Ούτω τò Νομοθετικόν όργανον έχει την άρμοδιότητα του θέτειν κανόνας δικαίου, του νομοθετείν. Τά εκτελεστικά όργανα, ή άλλως πώς, ή Διοικήσεις, έχει ως άρμοδιότητα την εκτέλεσιν των νόμων και έφαρμογήν των επί συγκεκριμένων και ειδικών περιπτώσεων, τέλος δέ τά Δικαστικά όργανα την επί τη βάσει των νόμων έπίλυσιν των ανακλυπτουσών διαφορών. Έν εκαστον των όργάνων δέν δύναται να υπερβή την έαυτου άρμοδιότητα αλλά δέον όπως ενεργεί συμφώνως προς ταύτην και έντός των όρίων αυτης. Η Διοικήσεις δέ, ως έχουσα άρμοδιότητα την εκτέλεσιν των νόμων, δεσμεύεται έναντι της Νομοθετικής λειτουργίας, μόνης άρμοδίας διά την θέσιν κανόνων δικαίου και ύποχρεούται όπως πάσα ενεργεια των όργάνων της Διοικήσεως είναι σύμφωνος προς τόν νόμον. Έκ της ως άνω δεσμεύσεως της διοικήσεως προκύπτει ή άρχή της νομιμότητος των πράξεων ταύτης, κατά την όποιαν τά όργανα της Πολιτείας δέον όπως ενεργοούν συμφώνως τῷ νόμῳ (Secundum Legem) και έντός της άρμοδιότητός των.

Ούτω Πολιτεία δικαίου όνομάζεται ή Πολιτεία ή τις εις τας σχέσεις της προς τους υπηκόους της και προς άσφάλειαν της νομικής αυτών θέσεως αυτοπεριορίζεται διά κανόνων δικαίου. Ο τοιοϋτος αυτοπεριορισμός επιτυγχάνεται διά της

ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀναγνωρίσεως ὀρισμένων δικαιωμάτων ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ καθορισμοῦ ἐκ τῶν προτέρων τῶν ἐπιτρεπομένων μέσων πρὸς πραγματοποίησιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν. Οὕτω πᾶσα ἐπέμβασις εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀτόμων ἐπιτρέπεται μόνον ἐπὶ τῇ βάσει κανόνων δικαίου.

Κυριώτεραι ἀρχαὶ διέπουναι τὴν Πολιτείαν Δικαίου εἶναι :

α) Καθορισμὸς ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων τῆς Πολιτείας ὀρισμένων ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ αὐτοπεριορισμὸς τοῦ Ἄνωτάτου Ὁργάνου ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἀσκήσεως τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας.

β) Διάρκισις τῶν λειτουργιῶν εἰς τυπικὴν καὶ οὐσιαστικὴν καὶ καθορισμὸς τῆς ἀρμοδιότητος μιᾶς ἐκάστης τούτων, ὑποχρεομένων ὅπως ἐνεργοῦν ἐντὸς τῆς σφαιρᾶς ἀρμοδιότητός των ἢ δὲ Διοίκησις ἐνεργεῖ πάντοτε βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς νομιμότητος.

γ) Παροχὴ εἰς τοὺς ὑπηκόους τῆς Πολιτείας Δικαίου τοῦ δικαιώματος προστασίας τῶν ἀτομικῶν τῶν δικαιωμάτων καὶ προσβολῆς τῶν πράξεων τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας αἵτινες εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὰς ὡς ἄνω ἀρχάς. Εἰς τὰ δικαιώματα ταῦτα περιλαμβάνεται ἡ παροχὴ ἐνδίκων μέσων ὡς ἡ ἔνστασις τῆς ἀντισυνταγματικότητος τῶν νόμων καὶ ἡ ἀκύρωσις τῶν παρὰ νόμων πράξεων τῆς Διοικήσεως.

Τὸ ἰσχύον παρ' ἡμῖν σύνταγμα τοῦ 1952 ἀναγνωρίζει τὴν Πολιτείαν Δικαίου καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς νομιμότητος διὰ τῶν ἐξῆς διατάξεων αὐτοῦ :

1) Διὰ τῶν ἀρθρῶν 22,27,35 καὶ 44 δι' ὧν καθορίζεται ἡ διάρκισις τῶν λειτουργιῶν καὶ ἡ ἀρμοδιότης ἐνὸς ἐκάστου ὀργάνου τῆς Πολιτείας.

2) Διὰ τῶν περὶ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων ἀρθρῶν τοῦ συντάγματος περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων (5-20), ἐξ ὀρισμένων μάλιστα ἐξ αὐτῶν (ἀρθρῶν 4,7,11) προκύπτει ἐπιφύλαξις τοῦ Συντάγματος ὑπὲρ τοῦ Νόμου, καθ' ἣν δὲν ἐπιτρέπεται οἰαδήποτε ἐνέργεια τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας ἀνευ προηγουμένου Νόμου.

3) Διὰ τοῦ ἀρθροῦ 83 τοῦ Συντάγματος παρεσχέθη τὸ εἰδικὸν μέσον τῆς αἰτήσεως ἀκυρώσεως τῶν πράξεων τῆς Διοικήσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν νόμου.

4) Τέλος αἱ ὡς ἄνω διατάξεις τοῦ συντάγματος συμπλη-

ροῦνται καὶ ὀλοκλήρουνται διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Δικαστηρίων ἀρμοδιότητος πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀντισυνταγματικότητος τῶν νόμων.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅμως τῆς νομιμότητος ὡς ἀνωτέρω καθωρίσθη διαφεύγουσι ὀρισμέναι πράξεις τῆς Ἐκτελεστικῆς ἔξουσίας αἵτινες ὀνομάζονται Κυβερνητικαί. Αἱ κυβερνητικαὶ πράξεις ὡς διαφεύγουσαι τοῦ ἐλέγχου τῆς νομιμότητος δὲν ὑπάρχουσι εἰς αἵτησιν ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγονται ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς, ἡ ἀπονομὴ χάριτος, ἡ κήρυξις πολέμου, ἡ σύναψις διεθνῶν συνθηκῶν κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Τὰ δικαιώματα ταῦτα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος. Ἡ πρώτη ἀρχὴ πραγματοποιεῖται διὰ τῆς διασφαλίσεως ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων διὰ τῶν ὁποίων κατοχυροῦται ὀρισμένη σφαῖρα ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου ἐκ τῆς ἀνθαιρέτου ἐπεμβάσεως τῆς Πολιτείας καὶ τῶν ὀργάνων τῆς.

Τὰ δικαιώματα ταῦτα διακρίνονται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὰ ἀστικά δικαιώματα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὰ πολιτικά δικαιώματα, περιλαμβάνονται δὲ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ Συντάγματος «περὶ τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων» (Ἄρθρ. 3—20). Τὸ δικαίωμα τῶν δικαστηρίων νὰ μὴ ἐφαρμόζουσι νόμον ἀντιβαίοντα πρὸς τὸ Σύνταγμα ἐξασφαλίζει τὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων τούτων.

Ἡ δευτέρα ἀρχὴ τῆς ἰσότητος εἶναι ἡ ἰσότης ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἔναντι τῶν νόμων, ὡς π.χ. ἀπέναντι τῶν φορολογικῶν βαρῶν ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν ἐκάστου δυνάμεων, ἀπέναντι τῆς ὑποχρεώσεως τῆς ἀμύνης τῆς Πατρίδος κτλ.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουσιν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των. Μόνον Ἕλληνες πολῖται εἶναι δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων. Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς νόμους τοῦ κράτους. Εἰς πολῖτας Ἕλληνας τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται, οὔτε ἀναγνωρίζονται (τὰ παρῶν καὶ τὰ μετῶν δὲν ἐμπίπτουν εἰς τὴν διάταξιν ταύτην). Πᾶς Ἕλλην δυνάμενος φέρειν ὄπλα ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ὑπὲρ Πατρίδος ἀμυναν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων (Ἄρθρον 3).

Εἰς τὰ ἄρθρα περὶ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων περιλαμβάνονται : α) ἡ διακήρυξις τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων β) ὀρισμένα πολιτικά δικαιώματα, γ) τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου, δ) κανόνες γενικοὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἀπορρέουν δικαιώματα καὶ ε) αἱ θετικαὶ ὑποχρεώσεις τῆς Πολιτείας.

Δι' ἕκαστον δικαίωμα δέον νὰ ἐρευνηθῆ ἡ ἔννοια, τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ ἔκτασις αὐτοῦ. Ἐπίσης ἡ νομοθετικὴ του ρύθμισις, ἡ νομικὴ καὶ πολιτικὴ αὐτοῦ σημασία.

Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα περιελήφθησαν τὸ πρῶτον εἰς τὴν Διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου (1789) κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀπεκλήθησαν δὲ ταῦτα καὶ κλασσικὰ δικαιώματα.

Μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον τὰ δικαιώματα ταῦτα συνεπληρώθησαν δι' ἑτέρας κατηγορίας δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα φέρουν τὸ ὄνομα «κοινωνικὰ δικαιώματα».

Τὰ ἐν τῷ Συντάγματι ἀναφερόμενα δικαιώματα ρυθμίζονται διὰ νόμων, οἱ ὁποῖοι ὅμως δέον νὰ περιέχουν γενικοὺς περιορισμοὺς ἀναγομένους εἰς λόγους δημοσίου συμφέροντος, χωρὶς ν' ἀνατρέπεται βεβαίως ἡ βάσις τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος. Δέον ἐπίσης νὰ παρέχωνται θετικαὶ ἐγγυήσεις διὰ τὴν διασφάλισιν τοῦ δικαιώματος καὶ ἐπίσης νὰ προβλέπονται κυρώσεις δικαστικῆς φύσεως κατὰ τοῦ παραβάτου.

Μετὰ τὴν ὑπογραφήν τοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τίθενται ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς διεθννοῦς ἐννόμου τάξεως.

Οὗτω ὁ Χάρτης τοῦ Ο.Η.Ε. εἰς τὸ προοίμιον αὐτοῦ ὡς καὶ εἰς τὰ ἄρθρα 1, 13, 55 68,76 ἀναφέρεται εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς «τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰς θεμελιώδεις ἐλευθερίας διὰ πάντας, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς, φύλου, γλώσσης ἢ θρησκείας».

Πολλαὶ ἀντιρροήσεις ἠγέρθησαν ὡς πρὸς τὴν νομικὴν φύσιν τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων, λόγῳ τῆς γενικότητος καὶ ἀοριστίας αὐτῶν, τῆς μὴ ἀπαριθμήσεώς των ἐν τῷ Χάρτῃ, ὡς καὶ τῆς ἐλλείψεως εἰδικῆς διαδικασίας διὰ τὴν τήρησιν αὐτῶν καὶ τέλος ἐκ τῆς κατοχυρουμένης ἐσωτερικῆς δικαιοδοσίας ἐκάστου κράτους - μέλους τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἡ μὴ ἀπαρίθμησις καὶ ἡ ἀοριστία τῆς διατυπώσεως οὐδόλως μειώνει τὴν φύσιν ἐνὸς συμβατικοῦ κανόνος νομίμως ἐπικυρωθέντος καὶ ἰσχύοντος, ἡ δὲ ἔλλειψις κυρώσεων δὲν δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν νομικὴν ἰσχὴν ἐνὸς κανόνος. Ἐτι περισσότερον διότι ἡ ἐπέμβασις τοῦ Ο.Η.Ε. νομιμοποιεῖται εἰς καθοριζομένης περιπτώσεις.

Τέλος ἡ προβολὴ τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ κράτους εἰς περίπτωσιν παραβιάσεως τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων δὲν δύναται νὰ εὐσταθήσῃ, καθόσον πᾶν ζήτημα τὸ ὁποῖον

ἀποτελεῖ ἀντικείμενον διεθνoῦς συμβάσεως παύει αὐτοδικαίως νὰ ἀνήκη εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς πολιτείας, ἀνεξαρτήτως τῆς φύσεως αὐτοῦ.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς διεθνoῦς προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ὑπὸ τοῦ Χάρτου ἀποτελεῖ μὲν νομικὴν ὑποχρέωσιν, πλὴν ὅμως ἐν τῇ πράξει ἡ τήρησις αὐτῆς προϋποθέτει συμπλήρωσιν τῶν ἤδη κειμένων διατάξεων καὶ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐρμηνεῖαν συνάδουσαν πρὸς τὸ γενικὸν πνεῦμα τοῦ Χάρτου καὶ τὴν φύσιν τῶν σχέσεων διεθνoῦς δικαίου καὶ τῶν διαφόρων ἐσωτερικῶν ἐγγόμων τάξεων.

Οὕτω, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Χάρτου καταργεῖ πάντα ἐσωτερικὸν νόμον ἀντίθετον πρὸς τὰς διεθνεῖς διατάξεις περὶ προστασίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐὰν πρὸς τοῦτο ὑπάρχη συνταγματικὸν κώλυμα, δημιουργεῖται ἡ ὑποχρέωσις συνταγματικῆς ἀναθεωρήσεως καὶ εὐθυγραμμίσεως τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως πρὸς τὴν διεθνῆ ἐννομον τάξιν.

Ἡ παραβίασις τῶν ἀνωτέρω ὑποχρεώσεων συνεπάγεται τὴν διεθνῆ εὐθύνην τῆς Πολιτείας καὶ τὸ δικαίωμα προσφυγῆς οἴου δήποτε μέλους ἐνόπιον τοῦ Ο.Η.Ε. ὁ ὁποῖος «ἐνεργεῖ συμφῶνως πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν».

Ἡ διεθνῆς προστασία τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ ἐπανάστασιν εἰς τὴν κλασσικὴν ἀντίληψιν περὶ σχέσεων ἀτόμου καὶ διεθνoῦς κοινωνίας, διὰ τοῦτο καὶ οἱ πρῶτοι ἀναφερόμενοι εἰς τὸν ἀνθρώπον κανόνες εἶναι ἀτελεῖς, ἰδίως ἐξ ἀπόψεων ἀκριβείας, πληρότητος καὶ διαδικασίας ἐφαρμογῆς.

Ὁ Ο.Η.Ε., ἔχων ἐπίγνωσιν τῶν δυσχερειῶν τοῦ προβλήματος, ἀνέθεσεν τὴν προώθησιν τοῦ ζητήματος τούτου εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν καὶ εἰς τὸ Κοινωνικὸν καὶ Οἰκονομικὸν συμβούλιον, καθὼς καὶ εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῶν συντονισμένων προσπαθειῶν τῶν ἀνωτέρω ὀργάνων εἶναι ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξις τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ψηφισθεῖσα ἐν Παρισίοις τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1948 ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ἀποτελουμένη ἐκ 30 ἀρθρῶν ἡ Διακήρυξις αὕτη διακηρύσσει τὴν πίστιν τῆς εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ πάσης φύσεως καὶ εἰς τὴν νομικὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων του.

Εἰς τὴν Διακήρυξιν περιλαμβάνονται τέσσαρες κατηγορίαι δικαιωμάτων: α) Ἀτομικὰ δικαιώματα (ζωή, προσωπικὴ ἀσφάλεια

λεια, ἐλευθερία), β) οἰκογενειακά δικαιώματα (γάμου, τιμῆς καὶ μητρότητος), γ) πολιτικά δικαιώματα (ἐλευθερία σκέψεως, συνειδήσεως, δικαίωμα ἐκλέγειν καὶ εἰς τὴν ἰθαγένειαν) καὶ δ) οἰκονομικά καὶ κοινωνικά δικαιώματα (προστασία ἰδιοκτησίας, κοινωνικὴ ἀσφάλις, δικαίωμα ἐργασίας, ἀναπαύσεως καὶ παιδείας).

Ἡ λεπτομερὴς ἀπαρίθμησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν κοινωνικῶν λεγομένων δικαιωμάτων προσδίδει εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Διακήρυξιν ἰδιάζουσαν θέσιν εἰς τὴν ὅλην προστασίαν περὶ νομικῆς προστασίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ διεθνoῦς πεδίου, ἢ δὲ πανηγυρικὴ υἱοθέτησις τῆς Διακηρύξεως ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Ο.Η.Ε. ἐνισχύει τὸ κῶρος καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά τῶν διατάξεων αὐτῆς.

Ὑπὸ πολλῶν ὑπεστηρίχθη ὅτι αἱ διατάξεις τῆς Διακηρύξεως στηριζόμεναι εἰς τὰ σχετικὰ ἄρθρα τοῦ Χάρτου τοῦ Ο.Η.Ε., τῶν ὁποίων συνεπλήρωσαν καὶ ὀλοκλήρωσαν τὸ περιεχόμενον, ἐνέχουν ἀπόλυτον νομικὴν ἀξίαν.

Ἡ ἄποψις αὕτη δὲν εἶναι ἡ κρατοῦσα, καθόσον πᾶσα μεταβολὴ ἢ συμπλήρωσις τοῦ Χάρτου τοῦ Ο.Η.Ε. δεόν νὰ γίνεται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἰδίου Χάρτου εἰδικῶς προβλεπομένης διαδικασίας περὶ ἀναθεωρήσεως τῶν διατάξεων αὐτοῦ. Ἐπὶ πλέον ἡ Διακήρυξις ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, ἢ ὁποία στερεῖται νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος, οὐδόλως δ' ἐτηρήθη ἡ νόμιμος διαδικασία περὶ συνομολογήσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν συμβατικῶν κανόνων. Τέλος, παρὰ τὴν λεπτομερῆ ἀπαρίθμησιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, οὐδεμίαν διαδικασία προβλέπεται ἢ εἰδικὸς τρόπος περὶ ἐφαρμογῆς καὶ προστασίας τῶν διατάξεων αὐτῆς.

Αἱ ἀνωτέρω διατυπώσεις οὐδόλως μειώνουν τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῆς Διακηρύξεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐνέχει ἀποφασιστικὴν σημασίαν διὰ τὴν θεμελίωσιν τῶν κανόνων καὶ τὴν δημιουργίαν ἐνιαίας νομικῆς συνειδήσεως, ἰδίως εἰς τὰ πλαίσια τῆς διεθνoῦς κοινωνίας, καὶ δὲν ἀποστεροῦν ταύτην πάσης νομικῆς ἀξίας.

Πράγματι, ἡ θεμελίωσις τῆς Διακηρύξεως στηρίζεται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Χάρτου τοῦ Ο.Η.Ε. τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀνθρώπου, συνεπῶς αἱ διατάξεις τῆς Διακηρύξεως αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν μερικὴν συμπλήρωσιν ἢ ἐρμηνεῖα τῶν σχετικῶν ἄρθρων τοῦ Χάρτου ἐνέχουν ἀναμφισβήτητον νομικὴν ἀξίαν. Ἀλλὰ καὶ πέραν τούτου διὰ τῆς Διακηρύξεως τὰ κράτη-μέλη ἀναλαμβάνουν κατ' ἀρχὴν τὴν νομικὴν ὑποχρέωσιν ὅπως δι-

ατυπώσουν εις συγκεκριμένους κανόνες δικαίου τὰς ἐν τῇ Διακηρύξει ἀρχάς, εἴτε διὰ τῆς συμβατικῆς διαδικασίας, εἴτε διὰ τῆς νομοθετικῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν δίκαιον. Ἐξ ἄλλου τὸ περιεχόμενον τῆς Διακηρύξεως περιλαμβάνει ἀρχάς ἐφαρμοζομένας ἤδη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν περισσοτέρων κρατῶν, ἡ δὲ μετεμφύτευσις αὐτῶν εἰς τὴν διεθνή ἔννομον τάξιν προσδίδει εἰς αὐτὰς τὴν νομικὴν φύσιν τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου καὶ ἐν τῇ ιδιότητι ταύτῃ δύνανται νὰ ἰσχύσουν ἐπικουρικῶς ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀντίθετος συμβατικὸς ἢ ἐθιμικὸς κανὼν.

Ἡ μέχρι σήμερον ἀκολουθηθεῖσα διεθνὴς τακτικὴ δικαιοσύνη τὴν ἀποψιν ταύτην, διότι αἱ ἀρχαὶ τῆς Διακηρύξεως ἀναφέρονται ἤδη εἰς Συντάγματα (Συρία, Λιβάνου, Σαλβατόρ καὶ ἄλλων Νοτιοαμερικανικῶν Δημοκρατιῶν κλπ.), εἰς ἐσωτερικοὺς νόμους, εἰς εἰδικὰς συνθήκας, γενικοῦ ἢ μερικοῦ χαρακτήρος, ἐφαρμόζονται δὲ ὑπὸ τῆς διεθνoῦς νομολογίας ὠρισμένων ἐθνικῶν δικαστηρίων (π.χ. Αὐστρία, Ὁλλανδία, Ἡνωμένα Πολιτεῖαι).

Συνέπεια καὶ συνέχεια τῆς Οἰκονομικῆς Διακηρύξεως εἶναι ἡ Εὐρωπαϊκὴ σύμβασις τῆς Ρώμης περὶ προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν τῆς 4ης Νοεμβρίου 1950, ὡς καὶ τὸ σχέδιον γενικῆς συμβάσεως, τοῦ ΟΗΕ.

Ἡ Σύμβασις, ὑπογραφεῖσα ὑπὸ δεκαπέντε κρατῶν—μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης περιλαμβάνει 66 ἄρθρα καὶ ἐτέθη ἤδη ἐν ἰσχύϊ κυρωθεῖσα παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Νόμου 2329 τῆς 8]3]1953.

Εἰς τὸ προοίμιον ἀφοῦ γίνεται μνεία τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως καὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς τύχουν ἐφαρμογῆς, διαπιστοῦται ἡ ἀλληλεγγύη τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς τὸ ζήτημα τῆς προστασίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον κοινὴ κληρονομία καὶ κοινὰ ἰδεώδη συνδέουν τοὺς λαοὺς αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀποφασίζεται ἡ διὰ συλλογικῆς ἐγγυήσεως διασφάλισις τῶν διακηρυχθεισῶν ἀρχῶν.

Τὸ κείμενον τῆς Συμβάσεως διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα. Εἰς τὸ πρῶτον περιλαμβάνονται τὰ προστατευόμενα δικαιώματα εἰς τὴν ζωὴν, τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν βασάνων, τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀτόμου, τὸν σεβασμὸν τῆς ἰδιωτικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταίριζεσθαι. Εἰς τὸ δεύτερον τμήμα προβλέπεται εἰδικὴ διαδικασία κυρωτικοῦ χαρακτήρος, πᾶσα παράβασις συνεπάγεται προσφυγὴν ἐνώπιον τῶν ἐθνικῶν δικαστηρίων, εἰς περίπτωσιν μὴ ἱκανοποιήσεως ἐν μέρει ἢ

έν όλω προβλέπεται προσφυγή ένώπιον τής Εύρωπαϊκής Έπιτροπής και έν ανάγκη τοϋ Εύρωπαϊκοϋ Δικαστηρίου τών άνθρώπινων δικαιωμάτων. Η Έπιτροπή έπιλαμβάνεται πάσης αναφοράς φυσικοϋ ή νομικοϋ προσώπου, κρατους ή ομάδος κρατών και άποφάινεται περί τοϋ και' άρχήν παραδεκτοϋ (έξάντλησις έσωτερικών ένδικων μέσων, συμβιβαστόν πρός τήν Σύμβασις) και μετά ταϋτα έρευνάται ή ούσία πρός τόν σκοπόν έξευρέσεως ειρηνικής λύσεως. Έν περιπτώσει άποτυχίας ή διαφορά φέρεται ένώπιον τής έξ Έπουργών Έπιτροπής τοϋ Συμβουλίου τής Εύρώπης, τής όποίας αί άποφάσεις είναι υποχρεωτικά. Έάν τέλος άποτύχη ό ειρηνικός διακανονισμός ή διαφορά παραπέμπεται κατόπιν αίτήσεως ένός εκ τών συμβαλλομένων κρατών ένώπιον τοϋ Εύρωπαϊκοϋ Δικαστηρίου, αί άποφάσεις τοϋ όποιου είναι υποχρεωτικά, τοϋ Συμβουλίου τών Έπουργών αναλαμβάνοντος τήν φροντίδα τής εκτελέσεως.

Δέον νά παρατηρηθῆ ότι τά οικογενειακά δικαιώματα προστατεύονται λίαν περιορισμένως έν συγκρίσει πρός τήν Οικουμενικήν Διακήρυξιν και τά κοινωνικά δικαιώματα ούδόλως αναφέρονται, πλὴν όμως ή διατύπωσις τών προστατευομένων δικαιωμάτων έχει τήν μορφήν κανόνων δικαίου συγκεκριμένου χαρακτήρος και επιδεικτικῶν εφαρμογής εις τό έσωτερικόν δίκαιον.

Αντιθέτως ή Σύμβασις παρουσιάζει σοβαράν πρόοδον έν συγκρίσει πρός τήν Διακήρυξιν διά τής προβλεπομένης διοικητικής και δικαστικής διαδικασίας κυρωτικοϋ χαρακτήρος. Και εις τό σημειον τοϋτο έγκείται ή συμβολή τής έν λόγω Συμβάσεως εις τό θέμα τής προστασίας τών άνθρώπινων δικαιωμάτων.

Η εύρωπαϊκή Σύμβασις συνεπληρώθη διά τοϋ έν Παρισίοις υπογραφέντος Πρωτοκόλλου τής 20 Μαρτίου 1952, τό όποιον επέξέτεινε τήν προστασίαν εις τά δικαιώματα τής παρουσίας, τής εκπαιδεύσεως και τής προσφυγής εις έξλογάς κατά τακτάς περιόδους. Η Έλλάς κατά τήν υπογραφήν διέτύπωσε ρητήν επιφύλαξιν όσον άφορῶ τήν αναφερομένην εις τό δικαίωμα τής Παιδείας φράσιν : «φιλοσοφικά δοξασία», τήν έννοιαν τής όποίας κατά τήν έλληνικήν επιφύλαξιν καλείται νά συμπληρώσῃ και νά ερμηνεύσῃ ή έλληνική έννομος τάξις.

Η εύρωπαϊκή Σύμβασις άποτελει τό πρώτον βήμα, περιφερειακοϋ χαρακτήρος, διά τήν έν τῇ πράξει εφαρμογήν τών διατάξεων τής Διακήρυξεως.

Η ιδέα τής διεθνούς προστασίας τοϋ άνθρώπου, διακηρυ-

χθείσα ὑπὸ τοῦ Χάρτου τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ διατυπωθεῖσα εἰς τὸν Χάρτην τοῦ Ο.Η.Ε. ὡς θεμελιώδης προϋπόθεσις τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης, περιλαμβάνεται ἤδη καὶ εἰς τὰς διαφόρους περιφερειακὰς ὀργανώσεις, ἰδίως τῆς Παναμερικανικῆς Ἐνώσεως καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου, εἰς τὸ καταστατικὸν τοῦ ὁποίου ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι προϋπόθεσις εἰσδοχῆς ἑνὸς μέλους εἶναι ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων περὶ προστασίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ τήρησις τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. (Ἡ αὐτὴ βᾶσις ἀναγνωρίζεται εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν, τὴν Κοινότητα Ἀνθρακος καὶ ἐμμέσως εἰς τὸ Ἀτλαντικὸν Σύμφωνον).

Εἰς τὰ μεταπολεμικὰ συντάγματα, πλὴν τῶν κατωτέρω ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔλκουν τὴν καταγωγὴν τῶν ἀπὸ τὴν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου τοῦ 1789 κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν ἐν Γαλλίᾳ περίοδον ἀναγνωρίζουν καὶ νέαν κατηγορίαν δικαιωμάτων καλουμένων «κοινωνικὰ δικαιώματα». Οὕτω τὸ Γαλλικὸν Σύνταγμα τοῦ 1946 ἀναγνωρίζει ἐπὶ πλέον τὴν ἰσότητά τῶν φύλων, τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἐργασίαν, τὴν προστασίαν τῆς οἰκογενείας, τῆς μητρότητος, τοῦ γήρατος, κλπ. Ἰδιαιτέρα προσοχὴ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων παρατηρεῖται εἰς τὰ συντάγματα τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν π.χ. τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Γιουγκοσλαβίας τῆς 12 Ἰανουαρίου 1953 περιλαμβάνει σειρὰν ἄρθρων σχετικῶς μὲ τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα. Ἐπίσης τὸ νέον Γαλλικὸν σύνταγμα εἰς τὸ προοίμιον ἀναφέρει πλεῖστα ἐξ αὐτῶν.

Κατωτέρω ἀναπτύσσονται τὰ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος 1952 προβλεπόμενα ἀτομικὰ δικαιώματα.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΟΣ

Ἄρθρον 3. «Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Νόμου. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀνυπόλογος τῶν δυνάμεών των.

Μόνον πολῖται Ἕλληνες εἶναι δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.

Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Εἰς πολίτας Ἕλληνας τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται, οὔτε ἀναγνωρίζονται.

Πᾶς Ἕλλην δυνάμενος φέρειν ὄπλα ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἄμυναν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων».

Ἡ ἰσότης ἀποτελεῖ τὸ ἰδεολογικὸν βῆθρον τῆς συγχρόνου δημοκρατίας, διακηρύσσεται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ περιελήφθη ἔκτοτε εἰς ὅλα τὰ δημοκρατικά πολιτεύματα, νοεῖται δὲ ὡς ἴση συμπεριφορὰ τοῦ Κράτους πρὸς τοὺς πολίτας καὶ τούτων ἔναντι τοῦ Κράτους. Κύριοι θεωρητικοὶ ἐκπρόσωποι τῆς ἰδέας τῆς ἰσότητος ἦτις ἐταντίσθη μὲ τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας εἶναι ὁ ROUSSEAU κα' ὁ SIEYES. Πρὸ δὲ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἡ ἰδέα τῆς ἰσότητος ἀνευρίσκειται εἰς τὰς διακηρύξεις τῆς Ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας. Πολὺ ὅμως πρότερον ὁ Ἀριστοτέλης εἶχεν διδάξει ὅτι «δημοκρατία ἐστὶ ἡ λεγομένη μάλιστα κατὰ τὸ ἴσον κοινωνούντων ἀπάντων μάλιστα τῆς πολιτείας ὁμοίως». Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀρχῶν ἐπήγασαν καὶ τὰ δύο διάφορα φιλοσοφικά συστήματα ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔδιδε πρωτορχικὴν σημασίαν εἴτε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος εἴτε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος ἐμφανισθεῖσα ἐπὶ Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἀποτελεῖ σήμερον ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῶν δημοκρατικῶν βάσεων τῶν συγχρόνων Συνταγμάτων τείνουσα ὅλῃν εἰς πλήρη ἐπικράτησιν καὶ ἐφαρμογὴν. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος διακρίνεται εἰς νομικὴν, πολιτικὴν, φορολογικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἰσότητα.

Ἡ ἰ σ ό τ η ς ε ἶ ν α ἰ νο μ ι κ ῆ δηλ. ἰσότης δικαίου ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ ἰσότης τοῦ νόμου δηλ. ἴσον δίκαιον δι' ὅλους.

Συνεπῶς τὸ Σύνταγμα ἀπαγορεύει ὄχι μόνον τὴν ἄνισον ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου, ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν καὶ τὴν ἄνισον ρύθμισιν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, ἴτοι ὁ τελευταῖος α) δὲν δικαιούται νὰ θεσπίῃ κανόνας εἰδικοὺς δι' ὄρισμένην κατηγορίαν ἀτόμων ἢ νὰ μεταχειρίζεται δυσμενῶς ὄρισμένα πρόσωπα, β) ἐξαιρέσεις προβλέπονται ἕνεκα σοβαρῶν λόγων, ὑπαγομένων εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς Δικαιοσύνης, γ) χωρὶς πάντως νὰ δύναται νὰ ὑπερβληθοῦν «ἀκράτεια τινὰ ὄρια» συνστῶντα ὑπέρβασιν ἢ κατάχρησιν ἐξουσίας.

Πολιτικὴ ἰσότης εἶναι ἡ ἀπόκτησις πολιτικῶν δικαιωμάτων ὑπὸ πάντων τῶν πολιτῶν ἀνεξαρτήτως φύλου, θρησκείας, γλώσσης ἢ οἰκονομικῶν κριτηρίων καὶ ἡ συνεπεία ταύτης δημοκρατικοποίησις τοῦ πολιτεύματος.

Φορολογικὴ ἰσότης εἶναι ἴση κατανομὴ τῶν φορολογικῶν βαρῶν μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν αὐτῶν δυνατοτήτων. Ἡ οἰκονομικὴ ἰσότης ὡς ἀπόλυτος ἀρχὴ εὐρίσκεται ἐκτὸς πραγματικότητος, ὡς σχετικὴ ὅμως ἀρχὴ ἀποτελεῖ τὸ ὑπόβαθρον ἐτέρας κοσμοθεωρίας ἣτις ἔχει ὡς ἀναγκαίαν συνέπειαν τὸν περιορισμὸν τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος ἐνεφανίσθη κατ' ἀρχὴν ὡς νομικὴ ἰσότης ἐπεκταθεῖσα βραδύτερον εἰς πολιτικὴν διὰ τῆς καθολικότητος τῆς ψήφου, τῆς δυνατοτήτος διορισμοῦ εἰς δημοσίας θέσεις πάντων τῶν πολιτῶν κλπ. καὶ τέλος ἐπεκράτησε καὶ ἡ φορολογικὴ ἰσότης. Ἡ ἀρχὴ τῆς φορολογικῆς ἰσότητος περιλαμβάνει α) τὴν καθολικότητα τοῦ φόρου καὶ β) εἰδικὸν κριτήριον κατανομῆς τῶν δημοσίων βαρῶν. Συνεπῶς ἀπαγορεύεται ἡ ἄνισος ἐφαρμογὴ φορολογικῶν νόμων, ἡ ἀπαλλαγὴ ὄρισμένων προσώπων, ἡ ἀνταίρετος ἐπιβολὴ ἢ εἰσπραξις τῶν φόρων καὶ ἐπιβάλλεται ἡ «ἀναλόγως τῶν δυνάμεων» ἐνδὸς ἐκάστου συμμετοχὴ εἰς τὰ φορολογικὰ βάρη πρὸς ἐπίτευξιν ἐξισώσεως τῶν θυσιῶν. Ἡ ἄρνησις τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος εἶναι ἀσυνβίβαστος πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ Κράτους Δικαίου καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς ἀληθοῦς δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ἡ ἰσότης ἐπεκτείνεται πέραν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς Δικαιοσύνης μεταξὺ κράτους καὶ ἰδιωτῶν, ὡς διαδίκων καὶ μεταξὺ τῶν φύλων, μὲ ὄρισμένας ἐξαιρέσεις.

Παρ' ἡμῖν ἅπαντα τὰ ψηφισθέντα Σύντάγματα περιλαμβάνουν τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος ὑπὸ τὴν αὐτὴν σχεδὸν διατύπωσιν. Ἀρχικῶς ἡ ἀρχὴ αὕτη διευκρίνηται εἰς τὴν Νομικὴν Διάταξιν τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος ἐνθα ὀρίζετο «Ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἰς ὅλα τὰ ἀξιώματα καὶ τιμὰς τῆς Ἑλλάδος ἔχουσι τὸ αὐτὸ δικαίωμα· δοτῆρ δὲ τούτων μόνη ἐκάστου ἡ ἀξιώτης» (Τμῆμα Α ἄρθρ. Δ.).

Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης καθιερώθη ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδιόρου (ἄρθρ. γ') καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰ μετέπειτα Σύντάγματα τῆς Τροϊζίνης (ἄρθρ. 7), τὸ Μοναρχικὸν (ἄρθρ. 27), τοῦ 1844 (ἄρθρ. 3) καὶ 1864 (ἄρθρ. 3). Τὸ ἰσχύον Σύνταγμα περιέλαβε τὴν ἀρχὴ τῆς ἰσότητος εἰς τὸ ἄρθρον 3 ὡς πολιτικὸν δικαίωμα ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων, τῶν ἰθαγενῶν. Οἱ ἄλλοδαποὶ δὲν συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 3 καθιερωμένην ἀρχὴν τῆς ἰσότητος. Διὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης καθιεροῦται:

1) Ἴ σ ό τ η ς ἔ ν ν α ν τ ι ο ὦ Νόμου. Κατὰ τὸ παρελθὸν εἶχεν θεωρηθῆ ὅτι ἐδραμεύετο μόνον ἡ Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ νόμου μὴ δυναμένη νὰ ἐξαιρέσῃ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ ὀρισμένα πρόσωπα ἢ νὰ ἐφαρμόσῃ αὐτὸν κατὰ διάφορον τρόπον εἰς ἕτερα πρόσωπα εἴτε δυσμενέστερον εἴτε εὐνοϊκότερον. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Νομοθετικὴν λειτουργίαν ἐθεωρεῖτο ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος ἀπλῶς ὡς κατευθυντήριος γραμμὴ. Ἦδη ὅμως θεωρεῖται ὅτι τὸ ἄρθρον 3 δεσμεύει καὶ τὸν Νομοθέτην ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι οὗτος δὲν δύναται νὰ ρυθμίσῃ διὰ νόμου τὰς αὐτὰς πραγματικὰς καταστάσεις κατὰ διάφορον τρόπον δημιουργῶν οὕτω ἀνισότητα δικαίου. Οὕτω λοιπὸν ὁ Νομοθέτης ὑποχρεοῦται ὅπως κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἄσκησιν τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου ρυθμίζει ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις κατ' ἴσον τρόπον τὰ αὐτὰ φυσικὰ πρόσωπα καὶ πραγματικὰς καταστάσεις. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο τοῦ Νομοθέτου τελεῖ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Δικαστοῦ.

2) Ἡ φ ο ρ ο λ ο γ ι κ ῆ ἰ σ ό τ η ς. Διὰ τῆς φορολογίας ἀφ' ἑνὸς παρέχονται τὰ μέσα εἰς τὴν πολιτείαν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σχολῶν αὐτῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου αὕτη ἀποτελεῖ μέσον πρὸς ἄσκησιν τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς πολιτείας. Ἡ ὡς ἄνω καθιερωμένη ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀρχὴ περιλαμβάνει:

α) Τὴν καθολικότητα τοῦ φόρου καθιερωμένην διὰ τῆς φράσεως «συνεισφέρουσιν ἀδιακρίτως». Ἡ Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία δὲν δύναται νὰ ἀπαλλάξῃ πρόσωπα τινὰ τοῦ φόρου δημιουργοῦσα οὕτω προνόμια ὑπὲρ αὐτῶν. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ διὰ τὸν νομοθέτην ὅστις δὲν δύναται νὰ δημιουργήσῃ ἐμφανεῖς καὶ ἀδικαιολογήτους ἐξαιρέσεις ἀνατρέπων τὴν ἀρχὴν τῆς καθολικότητος. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης τὸ Σύνταγμα ἀναγνωρίζει ὀρισμένας ἐξαιρέσεις διὰ τοῦ ἄρθρου 59 παρ. 2 ἃς ἐπαφίεται πρὸς καθορισμὸν εἰς τὸν Νομοθέτην. Τοῦται ἐξαιρέσεις καὶ ἀπαλλαγαὶ εἶναι αα) ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως, ββ) ὑπὲρ διαφόρων ὀργανισμῶν βάσει τοῦ Ν. 2366/53

6) Ἡ κατανομή τῶν φορολογικῶν βαρῶν ἐνεργεῖται βάσει ἀντικειμενικοῦ κριτηρίου καὶ ἀναλόγως τῶν οικονομικῶν δυνατοτήτων τῶν πολιτῶν. Ὁ Νομοθέτης δύναται θεβαίως νὰ καθιερώσῃ τὴν ἀναλογίαν ἢ προσθευτικὴν φορολογίαν χωρὶς τοῦτο νὰ ἀποτελεῖ ἀνισότητά ἀλλὰ ἐφαρμογὴν τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρθ. 3 καθιερουμένης ἀρχῆς ἀναλόγως τῶν δυνάμεων τῶν φορολογουμένων.

3) Ἀπαγόρευσις τίτλων εὐγενείας. Τὸ Σύνταγμα πρὸς πληρεστέρον ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος ἀπαγορεύει τόσον τὴν ἀπονομὴν ὅσον καὶ τὴν ἀναγνώρισιν προσωπικῶν ἢ οἰκογενειακῶν τίτλων εὐγενείας, οἵτινες συνήθως παρέχουν καὶ ὀρισμένα προνόμια ὡς τὸν τίτλον πρίγκηψ, κόμης κλπ. Κατὰ τὸ παρελθὸν εἶχεν ἀπονεμηθῆ εἰς τὸν τότε διάδοχον Κωνσταντῖνον ὁ τίτλος τοῦ Λουκῶς τῆς Σπάρτης, πλὴν ὅμως τὸ Β.Δ. ἀπονομῆς του ἠτόνησε θεωρηθῆν ἀντισυνταγματικόν. Εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν δὲν θεωροῦνται ὑπαγόμενοι ἀφ' ἑνὸς τμητικοὶ τίτλοι ἀπονεμόμενοι εἰς δημοσίους λειτουργοὺς κα' ἀφ' ἑτέρου ἢ ἀπονομὴ παρασήμων.

4) Ἰσότης πρὸς κατάληψιν Δημοσίας θέσεως. Εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος γίνεται δεκτὸν ὅτι προκειμένου περὶ δημοσίων θέσεων α) γίνονται δεκτοὶ οἱ ἔχοντες Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν καὶ βάσει προσόντων γενικῶν ἄτινα δύναται νὰ καθορίσῃ ὁ νομοθέτης. Κατ' ἀρχὴν τὸ φύλον ἀποτελοῦσε δυσμενὲς προνόμιον διὰ τὰς γυναῖκας καὶ ὁ ἀποκλεισμός τούτων ἐκ τῶν ὑποψηφίων πρὸς κατάληψιν δημοσίας θέσεως ἀποτελοῦσε τὸν κανόνα. Ἦδη, μετὰ τὴν διὰ τοῦ Ν. 2151)1952 ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι καὶ εἰς τὰς γυναῖκας καὶ τοῦ ἀρθ. 3 τῆς Διεθνoῦς Συμβάσεως περὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός, ὁ ἀποκλεισμός τούτων ἐκ τῶν δημοσίων ὑψηροῦν μόνον ὡς ἐξαιρέσις δύναται νὰ ἐννοηθῆ εἰς περιπτώσεις κατ' ἄξ λόγῳ τῆς φύσεως τῆς ἐργασίας προσήκουν μόνον εἰς ἄνδρας. β) Οἱ ἀλλοδαποὶ ἀποκλείονται κατ' ἀρχὴν τῶν δημοσίων θέσεων. Ὁ ἀλλοδαπὸς δύναται νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς δημοσίαν θέσιν κατ' ἐξαιρέσιν καὶ κατόπιν εἰδικοῦ νόμου ἐκδιδομένου διὰ συγκεκριμένην περίπτωσιν.

5) Τὰ τῆς ἰθαγενείας ὡς θεσμοῦ νομικοῦ μεταξὺ Κράτους καὶ ἀτόμου ρυθμίζονται ὡς ἀνωτέρω ὑπὸ τῶν νόμων τῆς πολιτείας ἀλλὰ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς διεθνoῦς νομιμότητος. Βάσει τῆς ἰθαγενείας καθορίζεται τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς πολι-

τείαις τὸ ἐκλογικὸν Σῶμα. Ἦδη ἡ κτῆσις καὶ ἀπώλεια τῆς Ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ Κώδικος Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας Ν.Δ. 3370)55.

6) Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις. Αὕτη τυγχάνει τὸ πρόωτιστον καθῆκον τοῦ πολίτου ὕπερ ἀπορρέει ἐκ τοῦ ἀνωτέρω καθωρισθέντος θεσμοῦ τῆς ἰθαγενείας. Διὰ τῆς τοιαύτης ὑποχρεώσεως καθιερώθη ἡ ἐννοια τῆς ἐνόπλου ἐθνικῆς δυνάμεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς μισθοφορικὸς ἢ ἐπαγγελματικὸς στρατοὺς τοῦ παρελθόντος. Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις ὑφίσταται διὰ πάντα Ἑλληνα πολίτην, καὶ τοῦτο διότι ἡ ἄμυνα τῆς πατρίδος ἀποτελεῖ τιμὴν. Ἐφαρμόζεται θεβαίως ἐπὶ τῶν δυναμένων νὰ φέρουν ὅπλα. Ἀρχαὶ αὐτῶν διεποῦν τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην κατὰ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν εἶναι:

α) Πᾶς Ἑλληὴν ὀφείλει νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατὸν αὐτοπροσώπως. β) Ἡ ὑπηρεσία εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ τοῦ 21 μέχρι τοῦ 50 ἔτους. γ) Ἡ ὑποχρέωσις δὲ αὕτη εἶναι γενικὴ καὶ οὐδεὶς φυσικῶς ἰκανὸς ἵνα φέρῃ ὅπλα εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαιρεθῇ. δ) Ἡ στρατεύσις λαμβάνει χώρα βάσει τοῦ στρατολογικοῦ πίνακος καὶ ἀποκλείονται αὐτῆς οἱ καταδικασθέντες εἰς ἐγκληματικὴν ποινὴν.

§ 2

Ἡ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ἘΛΕΥΘΕΡΙΑ

*Ἀρθρον 4 «Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος οὐδεὶς καταδιώκεται», συλλαμβάνεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται, εἰμὴ ὁπότεν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει.

*Ἀρθρον 5. «Ἐξαιρουμένου τοῦ ἐπ' αὐτοφῶρον ἐγκλήματος οὐδεὶς συλλαμβάνεται οὐδὲ φυλακίζεται ἄνευ ἠτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως.

Ὁ ἐπ' αὐτοφῶρον ἢ δι' ἐντάλματος συλλήψεως κρατηθεὶς προσάγεται εἰς τὸν ἀρμόδιον ἀνακριτὴν ἄνευ τῆς ἀναβολῆς τὸ θραδύτερον δὲ ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων ἀπὸ τῆς συλλήψεως, ἐὰν δὲ ἡ σύλληψις ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἔδρας τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐντὸς τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου πρὸς μεταγωγὴν χρόνου. Ὁ ἀνακριτὴς ὀφείλει ἐντὸς τριῶν τῶ πολὺ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς εἶτε ν' ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα εἶτε νὰ ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἐντάλμα φυλακίσεως.

Ἡ προθεσμία αὕτη παρατείνεται μέχρι πέντε ἡμερῶν αἰτή-
σαι τοῦ προσαχθέντος ἢ ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας, βε-
βαιουμένης ἀμέσως δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστι-
κοῦ συμβουλίου.

Ἡ ρεληθούσης ἀπράκτου ἐκατέρας τῶν προθεσμῶν
τούτων: πᾶς δεσμοφύλαξ ἢ ἄλλος ἐπιτετραμμένος τὴν κρά-
τησιν τοῦ συλληφθέντος, εἴτε πολιτικὸς ὑπάλληλος εἴτε
στρατιωτικὸς, ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ αὐτὸν παραχρῆμα. Οἱ
παραβάται τῶν ἀνωτέρω διατάξεων τιμωροῦνται ἐπὶ πα-
ρανόμῳ κατακρατήσει, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν
πάσης ζημίας προσγενομένης εἰς τὸν παθόντα καὶ προσέτι
εἰς ἰκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ χρηματικῆς ποσοῦ ὡς νόμος ὀ-
ρίζει.

Γιὰ νόμου ὀρίζονται τὸ ἀνώτατον ὄριον προφυλακί-
σεως καθὼς καὶ οἱ ὄροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέχεται ἀποζη-
μιώσεις ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰς ἀδίκως προφυλακισθέντας ἢ
καταδικασθέντας.

Ἄρθρον 6. Ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων δύναται πάντοτε τὸ συμ-
βούλιον τῶν πλημμελειοδίκων, τῇ αἰτήσει τοῦ προφυλα-
κισθέντος, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀπόλυσιν τοῦτου ἐπὶ ἐγγυήσει
ὀριζομένη διὰ δικαστικοῦ βουλευμάτος, καθ' οὗ ἐπιτρέπε-
ται ἀνεκοπή.

Οὐδέποτε ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων τούτων ἢ προφυλακί-
σις δύναται νὰ παραταθῇ πέραν τῶν τριῶν μηνῶν.

Ἄρθρον 7. Ἀδίκημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται, ἄνευ νό-
μου ἰσχύοντος πρὸ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως. Βαρυτέρα
ποινὴ οὐδέποτε ἐπιβάλλεται μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς πράξεως.

Τὸ ἄρθρον 4 διακηρύττει τὸ ἀπαρβίαστον τῆς προσωπικῆς
ἐλευθερίας τῶν ἀτόμων γενικῶς ἢτοι τόσον τῶν ἡμεδαπῶν ὅσον
καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν καὶ παρέχει μετὰ τῶν ἄρθρων 5, 6, 7 καὶ 12
τὰς ἐγγυήσεις ἀσφαλείας κατ' αὐθαιρέτων φυλακίσεων, καταδιώ-
ξεων ἢ οἰοῦνδήποτε ἐτέρου περιορισμοῦ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας.
Διὰ τοὺς ἀλλοδαποὺς τὸ ἄρθρον 4 συμπληροῦται διὰ τοῦ ἄρθρου
13 ὅπερ ὀρίζει: «Πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλ-
ληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουσιν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς
καὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἀδικητικῶς ἐθνικότητος, θρησκείας καὶ
γλώσσης. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προ-
βλεπομένας ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου».

Ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας περιλαμβάνει τὴν φυσικὴν ἐλευθε-

τείς τὸ ἐκλογικὸν Σῶμα. Ἦδη ἡ κῆσις καὶ ἀπόλεια τῆς Ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ Κώδικος Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας Ν.Δ. 3370)55.

6) Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις. Αὕτη τυγχάνει τὸ πρότιστον καθῆκον τοῦ πολίτου ὅπερ ἀπορρέει ἐκ τοῦ ἀνωτέρου καθωρισθέντος θεσμοῦ τῆς ἰθαγενείας. Διὰ τῆς τοιαύτης ὑποχρέωσης καθιερώθη ἡ ἔννοια τῆς ἐνόπλου ἐθνικῆς δυνάμεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς μισθοφορικοὺς ἢ ἐπαγγελματικοὺς στρατοὺς τοῦ παρελθόντος. Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις ὑφίσταται διὰ πάντα Ἑλληνα πολίτην, καὶ τοῦτο διότι ἡ ἄμυνα τῆς πατρίδος ἀποτελεῖ τιμὴν. Ἐφαρμόζεται βεβαίως ἐπὶ τῶν δυναμένων νὰ φέρουν ὅπλα. Ἀρχαὶ αἵτινες διέπουν τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην κατὰ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν εἶναι:

α) Πᾶς Ἑλληὴν ὀφείλει νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατὸν αὐτοπροσώπως. β) Ἡ ὑπηρεσία εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ τοῦ 21 μέχρι τοῦ 50 ἔτους. γ) Ἡ ὑποχρέωσις δὲ αὕτη εἶναι γενικὴ καὶ οὐδεὶς φυσικῶς ἰκανὸς ἵνα φέρῃ ὅπλα εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαιρεθῇ. δ) Ἡ στρατεύσις λαμβάνει χώρα βάσει τοῦ στρατολογικοῦ πίνακος καὶ ἀποκλείονται αὐτῆς οἱ καταδικασθέντες εἰς ἐγκληματικὴν ποινὴν.

§ 2

Ἡ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ἄρθρον 4 «Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαράβιαστος οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται, εἰμὴ ὅπταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 5. «Ἐξαιρουμένου τοῦ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκλήματος οὐδεὶς συλλαμβάνεται οὐδὲ φυλακίζεται ἄνευ ἠτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως.

Ἐπ' αὐτοφώρῳ ἢ δι' ἐντάλματος συλλήψεως κρατιθεὶς προσάγεται εἰς τὸν ἀρμόδιον ἀνακριτὴν ἄνευ τινὸς ἀναβολῆς τὸ βραδύτερον δὲ ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων ἀπὸ τῆς συλλήψεως, ἐὰν δὲ ἡ σύλληψις ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἔδρας τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐντὸς τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου πρὸς μεταγωγὴν χρόνου. Ὁ ἀνακριτὴς ὀφείλει ἐντὸς τριῶν τῶν πολὺ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς εἴτε ν' ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα εἴτε νὰ ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἔνταλμα φυλακίσεως.

Ἡ προθεσμία αὕτη παρατείνεται μέχρι πέντε ἡμερῶν αἰτή-
σει τοῦ προσαχθέντος ἢ ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας, θε-
βαιουμένης ἀμέσως δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστι-
κοῦ συμβουλίου.

Προελεύσεως ἀπράκτου ἑκατέρας τῶν προθεσμῶν
τούτων: πᾶς δεσμοφύλαξ ἢ ἄλλος ἐπιτετραμμένος τὴν κρά-
τησιν τοῦ συλληφθέντος, εἴτε πολιτικὸς ὑπάλληλος εἴτε
στρατιωτικὸς, ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ αὐτὸν παραχρῆμα. Οἱ
παραβάται τῶν ἀνωτέρω διατάξεων τιμωροῦνται ἐπὶ πα-
ρανόμῳ κατὰ κράτησει, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν
πάσης ζημίας προσγενομένης εἰς τὸν παθόντα καὶ προσέτι
εἰς ἰκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ χρηματικῆς ποσοῦ ὡς νόμος ὀ-
ρίζει.

Διὰ νόμου ὀρίζονται τὸ ἀνώτατον ὄριον προφυλακί-
σεως καθὼς καὶ οἱ ὅροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέχεται ἀποζη-
μίωσις ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰς ἀδίκως προφυλακισθέντας ἢ
καταδικασθέντας.

Ἄρθρον 6. Ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων δύναται πάντοτε τὸ συμ-
βούλιον τῶν πλημμελειοδίκων, τῇ αἰτήσει τοῦ προφυλα-
κισθέντος, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀπόλυσιν τούτου ἐπὶ ἐγγυήσει
ὀριζομένη διὰ δικαστικοῦ βουλεύματος, καθ' οὗ ἐπιτρέπε-
ται ἀνοκοπή.

Οὐδέποτε ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων τούτων ἢ προφυλακί-
σεως δύναται νὰ παραταθῇ πέραν τῶν τριῶν μηνῶν.

Ἄρθρον 7. Ἀδίκημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται, ἂνευ νό-
μου ἰσχύοντος πρὸς τὴν τελέσεως τῆς πράξεως. Βαρυτέρα
ποινὴ οὐδέποτε ἐπιβάλλεται μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς πράξεως.

Τὸ ἄρθρον 4 διακηρύττει τὸ ἀπαραβίαστον τῆς προσωπικῆς
ἐλευθερίας τῶν ἀτόμων γενικῶς ἤτοι τόσον τῶν ἡμεδαπῶν ὅσον
καὶ τῶν ἀλλοδαπῶν καὶ παρέχει μετὰ τῶν ἄρθρων 5, 6, 7 καὶ 12
τὰς ἐγγυήσεις ἀσφαλείας κατ' αὐθαιρέτων φυλακίσεων, καταδιώ-
ξεων ἢ οἰουδήποτε ἑτέρου περιορισμοῦ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας.
Διὰ τοὺς ἀλλοδαποὺς τὸ ἄρθρον 4 συμπληροῦται διὰ τοῦ ἄρθρου
13 ὅπερ ὀρίζει: «Πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλ-
ληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουσιν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς
καὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἀδιαιρέτως ἐθνικότητος, θρησκείας καὶ
γλώσσης. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προ-
βλεπομένας ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου».

Ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας περιλαμβάνει τὴν φυσικὴν ἐλευθε-

ρίαν τοῦ ἀτόμου καὶ ὡς ἐκ τούτου κατ' ἀρχὴν ἀφορᾷ τὰ φυσικὰ πρόσωπα καὶ κατ' ἐπέκτασιν καὶ τὰ νομικὰ εἰς θέματα ἅτινα ἀρμόζουν πρὸς τὴν φύσιν τῶν νομικῶν προσώπων. Εἰς τὴν ἔννοιαν ταύτην περιλαμβάνονται τὰ ἐξῆς δικαιώματα τοῦ ἀτόμου α) τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐν τῷ χώρῳ κινήσεως τοῦ ἀτόμου β) τῆς ἐλευθερίας ἐκλογῆς κατοικίας καὶ διαμονῆς ἐν τῷ κράτει γ) τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας καὶ δ) δικαίωμα ἀσφαλείας τῆς ζωῆς του.

Τέλος τὸ ἄρθρον 4 ὀρίζει ὅτι περιορισμοὶ ἐπιβάλλονται ὁπόταν καὶ ὅπως ὁ Νόμος ὀρίζει. Ὁ Νόμος ἐνταῦθα ἐννοεῖται ὑπὸ τὴν οὐσιαστικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν ἥτοι τοῦ κανόνος δικαίου ὅστις ἔχει τεθῆ ὑπὸ οἰουδήποτε ὀργάνου συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα. Πάντως τοιαῦτοι περιορισμοὶ ἀποκλείονται νὰ τεθοῦν 1) δι' ἐθῆμου 2) διὰ πράξεως διοικητικῆς ἀρχῆς καὶ 3) διὰ κανόνος δικαίου τεθημένου ὑπὸ τῆς Διοικήσεως ἄνευ ὅμως νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως. Τοιοῦτοι περιορισμοὶ ἔχουν ἐπιβληθῆ τόσον διὰ τυπικῶν νόμων ὅσον καὶ οὐσιαστικῶν καὶ εἶναι λόγου χάριν α) περιορισμοὶ ὑγειονομικῆς φύσεως π.χ. δαμαλισμὸς ἢ ἀπομονώσεις ἀσθενούντων προσώπων κλπ. β) περιορισμοὶ διακινήσεως καθ' οὓς ἀπαγορεύεται ἡ ἀποδημία ἢ ἡ μετανάστευσις γ) περιορισμοὶ ἀστυνομίας ἡθῶν ἀφορῶντες τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἀσέμνων γυναικῶν καὶ τὴν λειτουργίαν οἰκῶν ἀνοχῆς δ) ἐκτόπισις διοικητικῆ ὡς μέτρον ἀσφαλείας κλπ.

Ἐν συνεχείᾳ τὸ ἄρθρον 5 καθορίζει τὰς προϋποθέσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας εἶναι δυνατόν νὰ συλληφθῆ ἐν ἄτομον, κρατηθῆ ἢ προφυλακισθῆ μέχρι τῆς ἐκδικάσεως τῆς πράξεως ὑπὸ τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, παρέχον τὰς ἀπαραίτητους ἐγγυήσεις ὡς πρὸς τὰς αὐθαιρεσίας τῶν Διοικητικῶν ὀργάνων. Τὸ ἄρθρον τοῦτο δεσμεύει τόσον τὴν ἐκτελεστικὴν ὅσον καὶ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν. Αἱ ὡς ἄνω προϋποθέσεις εἶναι αἱ ἐξῆς:

1) Διὰ τὴν σύλληψιν διωκομένου ἀτόμου.
α) Ἐκδοσις δικαστικοῦ ἐντάλματος ἥτοι πράξεως τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας ἐκδομένη παρ' ἀνακριτοῦ, ἰσοβίου δικαστικοῦ ὑπαλλήλου καὶ παρεχούσης οὕτω τὰ ἐχέγγυα τῆς ἀμεροληψίας. Ἐν τῷ ἐντάλματι δεόν ὅπως ἀναγράφεται τὸ ὄνοματεπώνυμον καὶ ἡ περιγραφὴ τοῦ διωκομένου νὰ ὑφίστανται δὲ ὑπογραφὴ καὶ σφραγίς τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς. β) Τὸ εἰδικῶς ἠτιολογημένον τοῦ ἐντάλματος. Τὸ ἄρθρον 276 τοῦ Κώδικος Πεντικῆς Δικονομίας ὀρίζει ὅτι τοιαύτη αἰτιολόγησις ὑφίσταται ἐφόσον ἐν τῷ ἐντάλματι ἀναγράφεται ἢ πρᾶξις δι' ἣν κατηγορεῖται ὁ διωκόμενος καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ Π.Κ. ὅπερ προβλέπει ταύτην γ) κοινοποίησιν τοῦ ὡς ἄνω ἐντάλματος ἐν

ἀντιγράφῳ εἰς τὸν συλλαμβανόμενον. Λόγῳ ὅμως τῶν δυσχεριῶν ἃς ἐνέχε' ἡ τοιαύτη κοινοποίησις θεωρεῖται κατὰ νόμον ὡς κοινοποίησις καὶ ἡ ἐπίδειξις εἰς τὸν συλλαμβανόμενον τοῦ Δελτίου Ἐγκληματολογικῶν Ἀναζητήσεων ἢ τῆς ἐιδικῆς περὶ ἀναζητήσεων ἐγκυκλίου.

Τὸ ἄρθρον 5 προβλέπει ὡς ἐξαίρεσιν καθ' ἣν δὲν ἐφαρμόζονται αἱ ὡς ἄνω προϋποθέσεις τὸ αὐτόφωρον ἐγκλημα. Ὡς τοιοῦτον θεωρεῖται α) ἐκεῖνο ὅπερ εὐρίσκεται ἐν τῷ πράττεσθαι, ἤτοι ἡ πράξις τῆς ἐκτελέσεως τοῦ εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἀντίληψιν τοῦ συλλαμβάνοντος τὸν δράστην ὄργανον β) ἐκεῖνο ὅπερ ἐτελέσθη προσφάτως, ἤτοι ὅταν ὁ δράστης διώκεται ὑπὸ τῆς δημοσίας δυνάμεως, ἢ τοῦ παθόντος, ἢ διὰ δημοσίας κραυγῆς, ἢ κατελήφθη φέρων ἀντικείμενα, ἢ ἴχνη τοῦ ἐγκλήματος. Πάντως ὅμως ἡ σύλληψις δέον νὰ ἐνεργηθῇ τὸ βραδύτερον ἐντὸς τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἀπὸ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως, ἄλλως παύει νὰ ὑφίσταται ἡ ἔννοια τοῦ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκλήματος.

2) ἄμεσος προσαγωγή τοῦ συλληφθέντος εἰς τὸν ἀνακριτὴν. Ἡ τοιαύτη προσαγωγή δὲν δύναται νὰ βραδύνῃ πέραν τῶν 24 ὥρων. Ὁ ἀνακριτὴς περαιτέρω ὑποχρεοῦται ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ὅπως εἴτε ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα εἴτε διατάξῃ τὴν προφυλάκισιν αὐτοῦ. Ἡ προθεσμία τῶν 3 ἡμερῶν δύναται νὰ παραταθῇ κατὰ 2 εἰσέτι ἡμέρας κατόπιν αἰτήσεως τοῦ συλληφθέντος, ἢ λόγῳ ἀνωτέρας βίας βεβαιουμένης ὑπὰ τοῦ Δικαστικοῦ Συμβουλίου. Κατὰ τὸ ἄρθ. 279 τοῦ Κ.Π.Δ. ὁ συλληφθεὶς προσάγεται εἰς τὸν εἰσαγγελέα ὅστις περαιτέρω εἴτε παραπέμπει παραχρῆμα τοῦτον εἰς τὸν ἀνακριτὴν εἴτε εἰσάγει τοῦτον πρὸς ἐκδίκασιν εἰς τὸ δικαστήριον ἐφόσον πρόκειται περὶ ἐπ' αὐτοφώρῳ πλημμελημάτων εἴτε τέλος ἀπολύει τὸν συλληφθέντα. Ἄπαντα δὲ τὰ ἀνωτέρω ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καθοριζομένων προθεσμιῶν.

3) Π α ρ ε χ ὀ μ ε ν α ἰ ἔ γ γ υ ἡ σ ε ι ς. Διὰ τὴν ἀκριβῆν τήρησιν τῶν προθεσμιῶν τοῦ Συντάγματος τοῦτο προβλέπει τὰς κάτωθι ἐγγυήσεις ὑπὲρ τοῦ παρανόμως συλληφθέντος. α) ποινικὴ εὐθύνη τῶν ὀργάνων ἅτινα ὑποχρεοῦνται ὅπως ἀπολύσωσι τὸν συλληφθέντα μετὰ τὴν πάροdon τῶν ἄνω προθεσμιῶν ἄλλως διαπράττον τὸ ἀδίκημα τῆς παρανόμου κατακρατήσεως ὅπερ ρητῶς ἀναγράφει τόσον τὸ Σύνταγμα ὅσον καὶ ὁ Π.Κ. (ἄρθρ. 326), ὅστις προβλέπει ποινὴν φυλακίσεως διὰ τὸν παραβάτην. β) Ἀοικὴ ἀποζημιώσιν τοῦ παθόντος διὰ πᾶσαν ζημίαν τὴν ὁποῖαν ὑπέστη συνεπεία

τῆς παρ' αὐτὸν κατακρατήσεως γ) χρηματικὴ ἱκανοποίησις τοῦ παθόντος λόγω ἡθικῆς βλάβης ἢν οὗτος ὑπέστη συνεπείᾳ τοιαύτης παρ' αὐτοῦ πράξεως.

4) Προσδιορίσθησαν ἐγγυήσεις διὰ τὴν προφυλάκισιν τῶν συλλαμβανομένων συνιστάμεναι εἰς τὸ ὅτι: α) ὠρίσθη ἡ προφυλάκισις ὡς προσωρινὸν μέτρον ὅπερ δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ πέραν ἐνὸς ἀνωτάτου ὅριου ὀρίζομένου ὑπὸ τοῦ νόμου. Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ Συντάγματος τὸ ἄρθρ. 287 παρ. 1 τοῦ Κ.Π.Δ. προβλέπει 4μηνον προθεσμίαν προφυλάκίσεως ἐπὶ κουργημάτων καὶ 2μηνον ἐπὶ πλημμελημάτων πρὸς περὶ αὐτῶν τοῦ ἐργου τῆς ἀνακρίσεως δυναμένην νὰ παραταθῇ ὑπὸ τοῦ Δικαστικοῦ Συμβουλίου β) παρέχεται δικαίωμα ἀποζημιώσεως εἰς τὸν ἀδίκως προφυλακισθέντα, ἢ καταδικασθέντα καταβαλομένης ὑπὸ τῆς Πολιτείας κατὰ τοὺς ἄρους τοῦ νόμου. Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ Συντάγματος τὰ ἄρθρα 532 καὶ 534 τοῦ Κ.Π.Δ. καθορίζουν ὡς προϋποθέσεις καταβολῆς ἀποζημιώσεως αα) ὅτι δὲν ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἡ ἀποδοθεῖσα εἰς αὐτὸν πρᾶξις, ἢ δὲν προέκυψαν βάσιμοι κατ' αὐτοῦ ἐνδείξεις καὶ ββ) ὅτι ἠθωώθησαν ἢ ἐπεβλήθη εἰς αὐτοὺς μικροτέρας διαρκείας ποινὴ τῆς ἤδη ἐκθείσεως.

5) Ἐπὶ Πολιτικῶν Ἐγκλημάτων. Προκειμένου περὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων θεωρεῖται δύο ἐπὶ πλέον ἐγγυήσεις (ἄρθ. 6): α) Ὁρίζεται ἀνωτάτον ὄριον προφυλάκίσεως 3 μηνῶν περιλαμβάνον κατὰ τὴν ψηφισθεῖσαν ἐρμηνευτικὴν δὴλωσιν τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς συλλήψεως τοῦ δράστου μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου. β) Παρέχεται ἡ εὐχέρεια εἰς τὸ Δικαστικὸν Συμβούλιον ἵνα στοθμίζον κατ' οὐσίαν τὸ διαπραχθέν πολιτικὸν ἐγκλημα διατάξῃ τὴν ἐπ' ἐγγυήσει ἀπόλυσιν τοῦ πολιτικοῦ ἐγκληματοῦ. Ἡ ἔννοια τοῦ πολιτικοῦ ἐγκλήματος εἶναι ἀρκούντως ρευστή. Ὡς τοιοῦτον γενικῶς θεωρεῖται τὸ στρεφόμενον κατὰ τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν θεμελιωδῶν αὐτοῦ ὀργάνων. Λόγω τῆς φύσεως τοῦ πολιτικοῦ ἐγκλήματος καὶ τῶν αἰτίων ἅτινα κινοῦν τὸν δράστην πρὸς διάπραξίν του, ὁ Συντακτικὸς Νομοθέτης μεταχειρίζεται τοῦτον εὐνοϊκότερον τοῦ κοινῶν ἐγκλήματος.

Αἱ ἀνωτέρας ἐγγυήσεις αἱ παρεχόμεναι ὑπὸ τοῦ Συντάγματος πρὸς κατοχύρωσιν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας συμπληροῦνται ὑπὸ δύο βασικῶν ἀρχῶν ἅς διακηρύττει τὸ Σύνταγμα εἰς τὰ ἄρθρα 7 καὶ 8 καὶ αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ ὑπόβαθρον τῶν λοιπῶν ἐγγυήσεων τῆς προ-

σπουδαίης ελευθερίας ἀλλὰ καὶ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων γενικώ-
τερον.

Τὸ ἄρθρον 7 διακηρύττει τὴν ἀρχὴν NULLUM CRIMEN
NULA POENA SINE LEGE τὴν ἄλλως πῶς καλουμένην ἀρχὴν
τῆς νομιμότητος τῶν ποινῶν. Εἰς ταύτην περιλαμβάνονται: α) δὲν
ἐπιβάλλεται ποινὴ ἐκ τῶν ὑστέρων, β) δὲν δύναται τὸ ἀδίκημα νὰ
ἐπιστῆ ποινὴν σοβαροτέραν τῆς προβλεπομένης κατὰ τὴν τέλεσιν
τῆς πράξεως καὶ γ) δύναται ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ θεσπισθῇ ἐλαφρο-
τέρα ποινὴ ἢ νὰ καταργηθῇ. Δὲν δύναται κατὰ ταῦτα ἡ Διοίκησις
νὰ δημιουργῇ πᾶς ἀντικειμενικὰ προϋποθέσεις ἐγκλήματος αὐθαι-
ρέτως. Αὐταὶ μόνον διὰ νόμον προγενεστέρου τῆς διαπραχθείσης
ἐγκληματικῆς πράξεως δύναται νὰ ὀρισθῶν.

Οὕτω βάσει τῶν ἀρχῶν τούτων α) πρᾶξις τις ἥτις ἐτύγχανεν
ἀτιμώρητος κατὰ τὸν χρόνον τέλεσεως τῆς δὲν δύναται νὰ τιμωρηθῇ
καίτοι κατέστη ἀξιοποινος βραδύτερον β) Πρᾶξις ἀξιοποινος κα-
τὰ τὸν χρόνον τέλεσεως τῆς παραμένει ἀτιμώρητος ἐὰν κατὰ τὸν
χρόνον ἐκδικασέως τῆς ἔπαυσε νὰ εἶναι ἀξιοποινος γ) Εἰς ἣν περι-
πτώσιν νόμος τις μεταγενέστερος τῆς πράξεως ἐπιβάλλει βαρύτεραν
ποινὴν δὲν ἐφαρμόζεται οὗτος ἀλλ' ὁ πρὸ αὐτοῦ ισχύσας. δ) Ἐξ ἀν-
τιθέτου ἐὰν νεώτερος νόμος ἐπιβάλλει ἐλαφροτέραν ποινὴν ἐφαρμό-
ζεται οὗτος κατὰ τὴν ἐκδίκασιν τῆς πράξεως.

Ἡ δευτέρα βασικὴ ἀρχὴ διακηρύττεται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 8 καὶ
ἀφορᾷ τὴν προστασίαν τοῦ ἀτόμου καθ' οἴαοδήποτε αὐθαιρεσίας τῆς
Ἐκτελεστικῆς καὶ Νομοθετικῆς προσεῖ δὲ καὶ τῆς Δικαστικῆς ἐξου-
σίας πρὸς μεταβολὴν τοῦ νομίμου δικαστοῦ. Ὡς τοιοῦτος νόμιμος,
ἢ ὡς ἄλλως ἐλέγγο φεσικὸς δικαστῆς, εἶναι ὁ καθοριζόμενος ὑπὸ
τοῦ νόμου ἢ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων βάσει ὀρισμένων ἀν-
τικειμενικῶν κριτηρίων. Ἡ ὑπαγωγὴ ἀτόμου τινὸς εἰς ἕτερον δικα-
στοὴν δι' ἀτομικῆς Διοικητικῆς πράξεως ἢ καὶ Νομοθετικῆς ἐνέχει
τὸν χαρακτηρὰ ἀντισυνταγματικῆς πράξεως ἀποβλεπούσης εἰς τὴν
καταδίχην τοῦ κατηγορουμένου. Περαιτέρω τὸ ἄρθρον 8 ἀπαγορεύει
τὴν σύστασιν ἐκτάκτων δικαστηρίων ἢ ἐκδικαστικῶν ἐπιτροπῶν πρὸς
ἐκδίκασιν. Ὡς τοιαῦτα θεωροῦνται τὰ συνιστάμενα ἐκ τῶν ὑστέρων
ἢτοι μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς πράξεως μὲ περ ὀρισμένην ἀρμοδιότητα
πρὸς ἐκδίκασιν ὀρισμένων ὑποθέσεων, ἢ ὀρισμένων προσώπων ὄν
ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένος. Ἡ παρ. 2 τοῦ ἄρθ.
8 ἀποτελεῖ φραγμὸν τόσον διὰ τὴν Ἐκτελεστικὴν ὅσον καὶ διὰ τὴν
Νομοθετικὴν ἐξουσίαν.

ΤΟ ΑΣΥΛΟΝ ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

Ἄρθρον 12. «Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλον. Οὐδεμία κατ' οἶκον ἐρευνα ἐνεργεῖται, εἰμὴ ὅτε καὶ ὅπου ὁ νόμος διατάσσει.

Οἱ παραβάται τῶν διατάξεων τούτων τιμωροῦνται ἐπὶ κατασχόσει τῆς ἐξουσίας τῆς ἀρχῆς, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν τοῦ παθόντος καὶ προσέτι εἰς ἰκανοποιήσιν αὐτοῦ διὰ χρηματικῆς πωσῆς, ὡς νόμος ὁρίζει».

Τὸ ἄσυλον τῆς κατοικίας θεωρεῖται ὡς τὸ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τοῦ δικαιώματος τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ ἀφορᾷ τόσον τοὺς ἡμεδαποὺς ὅσον καὶ τοὺς ἀλλοδαποὺς, προσέτι δὲ καὶ τὰ νομικὰ πρόσωπα, διασφαλίζον ἅπαντας ἔναντι ἀφθαιρεισῶν τῶν ἐπιπορευομένων. Ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου κατοικία ὡς χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἶναι διάφορος τῆς νομικῆς ἐννοίας τῆς κατοικίας καὶ ἀφορᾷ πάντα τόπον χρησιμοποιούμενον ὡς κατάλυμα μόνιμον ἢ προσωρὸν, ἐστεγασμένον ἢ μὴ, ὑπὸ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι προσιτὸν εἰς πάντας. Οὕτω θεωρεῖται ὡς κατοικία κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἡ οἰκία εἰς ἣν διαμένει τις, περιφραγμένον οἰκόπεδον ἢ κήπος, τὸ δωμάτιον ξενοδοχείου ἐνθα διαμένει τις, προσέτι καὶ σκηνὴ τις χρησιμεύουσα ὡς κατάλυμα τυγχάνει κατοικία. Ἀλεξαντίας δὲν ἐμπίπτουν εἰς τὴν ἔννοιαν ταύτην δημόσιος χώρος ἐνθα δύναται τις νὰ εἰσέρχεται ἐλευθέρως ἢ ἐπὶ καταβολῇ εἰσιτηρίου π.χ. καφενεῖα, κληματογράφοι κλπ. Τέλος ἡ ἔννοια τοῦ ἀσύλου σημαίνει ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς κατοικίας τινὸς ἄνευ ἀδείας τοῦ κατόχου ταύτης. Ἡ παράβασις τοῦ οἰκιακοῦ ἀσύλου ἐπιφέρει ὀρισμέναις κυρώσεις προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἥτοι α) ποινικὴ εὐθύνη. Διὰ τοῦ ἀρθ. 241 τοῦ Π.Κ. τιμωρεῖται τὸ κρατικὸν ὄργανον ὅπερ ἤθελεν παραβιάσει τὸ ἄσυλον τῆς κατοικίας. β) Ἀστικὴ εὐθύνη. Τὸ ὄργανον ὅπερ παρεβίασε τὸ ἄσυλον τῆς κατοικίας εἶναι ὑπόχρεον εἰς ἀνὸρθωσιν πάσης ζημίας ἣν ὑπέστη ὁ παθὼν ἐκ τῆς τοιαύτης παρανόμου πράξεώς του γ) Χρηματικὴν ἰκανοποίησιν λόγῳ ἠθικῆς βλάβης ἣν ὁ παθὼν ὑπέστη.

Περαιτέρω τὸ Σύνταγμα παραπέμπει εἰς τὸν οὐσιαστικὸν νόμον ἵνα καθορίσῃ τὰς προϋποθέσεις τῆς κατ' οἶκον ἐρεύνης καὶ τῆς συνεπείᾳ ταύτης παραβιάσεως τοῦ ἀσύλου τῆς κατοικίας. Κατὰ τὸν ἰσχύοντα Κ.Π.Δ. προβλέπονται δύο περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἐπιτρέπεται ἡ κατ' οἶκον ἐρευνα:

1.— Ἐν κατῶ ἡμέρᾳ (Κ.Π.Δ. 253) ἐφόσον ἐνεργεῖται ἀνάγκη ἐπὶ κακούργημα ἢ πλημμέλημα καὶ ὑφίσταται βάσιμος λόγος ὅτι διὰ ταύτης ἠθέλην βεβαιωθῆ ἢ ἐκτελεσθῆ τὸ ἐγκλήμα-τος, ἢ ἀνακάλυψις ἢ σύλληψις τῶν δραστῶν ἢ τέλος ἢ ἀποκοτάστασις ἢ βεβαίωσις τῆς προξενηθείσης ζημίας β) ταύτην ἐνεργοῦν δύο ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι ἐξ ὧν εἷς δέον ὅπως εἶναι Εἰσαγγελεὺς, Ἀνακριτὴς ἢ Εἰρηνοδίκης καὶ ἐν ἐλλείψει τούτων ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινο-
τοῦ.

2.— Ἐν κατῶ νυκτὸς (Κ.Π.Δ. ἄρθ. 254) 1) Καθορίζονται περιοριστικῶς αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ἐπιτρέπεται αὐτὴ κατὰ τὴν νύκτα ἤτοι α) ἐὰν πρόκειται νὰ συλληφθῆ πρόσωπον ὅπερ νομῖμος διώκεται β) ἐὰν τις καταλαμβάνεται ἐπ' αὐτοφῶρῳ διαπραττον ἐντὸς τῆς κατοικίας κακούργημα ἢ πλημμέλημα γ) ἐὰν γίνηται συνάθροισις εἰς ἰδιωτικὴν οἰκίαν ἔνθα κατ' ἐπάγγελμα διενεργοῦνται τυχερὰ πείγνια ἢ χρησιμεύει αὐτὴ ὡς τόπος κατ' ἐπάγγελμα ἀκουμένης ἀκολασίας καὶ δ) ἐὰν πρόκηται περὶ χώρων, οἵτινες εἶναι εἰς πάντας προσιτοὶ κατὰ τὴν νύκτα. 2) Ταύτην δύναται νὰ ἐνεργήσουν δύο ἀνακριτικοὶ ὑπάλληλοι ὡς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν πλὴν ὅμως ἀποκλείονται ἐκ τούτων οἱ ὑπαξιωματικοὶ τῆς Ἀστυνομίας πόλεων καὶ χωρ)κῆς. 3) Πρὸς περαιτέρω διασφάλισιν τῶν ἀτόμων τὸ ἄρθρον 254 τοῦ Κ.Π.Δ. καθορίζει ἐν συνεχείᾳ τὰ ὅρια τῆς νυκτὸς αα) ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου μέχρι 31ης Μαρτίου ἀπὸ 8ης μ.μ. ἕως 6ης π.μ. καὶ ββ) ἀπὸ 1ης Ἀπριλίου μέχρι 30ης Σεπτεμβρίου ἀπὸ 9ης μ.μ. ἕως 5ης π.μ.

§ 4

+

ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΕΩΣ

Ἄρθρον 20. «Τὸ ἀπόρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον ἀνταποκρίσεως εἶναι ἀπαρᾶβιαστον» .

Τὸ ἀπαρᾶβιαστον τῆς ἀνταποκρίσεως ἔρχεται νὰ συμπληρώσει τὴν ἐλευθερίαν τῆς πνευματικῆς κινήσεως καὶ ἐκδηλώσεως. Λέγοντες δὲ ἀνταπόκρισιν ἐννοοῦμεν τὴν ἀνταλλαγὴν ἀπόψεων καὶ ἐκφράσεως γνώμης ἐπὶ οἰαυδήποτε θέματος πολιτικοῦ, ἐμπορικοῦ, οἰκογενειακοῦ κλπ. μεταξὺ προσώπων εὐρισκομένων εἰς ἀπόστασιν. Εἰς ταύτην περιλαμβάνεται ἡ ἐπιστολή, τὸ τηλεγράφημα καὶ ἡ τηλεφωνικὴ συνδιάλεξις.

Τὸ πρῶτον καθιερώθη ἡμῖν τὸ ἀπόρητον τῶν ἐπιστολῶν διὰ

τοῦ ἄρθρου 14 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 ὅπου ἀνέγραψεν «τὸ ἀπόρητον τῶν ἐπιστολῶν εἶναι ἀπαραβίαστον». Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 ὑπεστηρίχθη ἡ ἄποψις ὅτι ἡ ἀποσφράγισις τῶν ἐπιστολῶν ἦτο Συνταγματικὴ δι' ὃ καὶ αἱ Ἀρχαὶ πλειστάκις παρεβίασαν τὸ ἀπόρητον τῶν ἐπιστολῶν. Διὰ τοῦτο ἡ Β' ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῇ Συνέλευσις τοῦ 1864 προσέθεσεν τὴν λέξιν ἀπολύτως. Τὸ σύνταγμα τοῦ 1927 ἐπέξεταίεν τὸ ἀπαραβίαστον καὶ εἰς τὰ τηλεγραφήματα καὶ τηλεφωνήματα. Ἡδὴ ἡ διατύπωσις τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ Συντάγματος 1952 εἶναι εὐρυτάτη καὶ περιλαμβάνει καὶ οἰονδήποτε ἕτερον τρόπον ἀνταποκρίσεως ἢ θέλεν ἐφευρεθῆ εἰς τὸ μέλλον. Ὡς αἰτιολογικοὶ λόγοι εἶναι: α) ὅτι ἡ ἀνταπόκρισις καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀποτελεῖ ἐν μέσον ἐκδηλώσεως τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐλευθέρας γνώμης τοῦ ἀτόμου β) Ἡ πολιτεία ἔχει εἰς χεῖρας τῆς τὸ μονοπώλιον τῆς μεταφορᾶς τῆς ἀλληλογραφίας ἐνῶ τὸ μονοπώλιον τῶν τηλεγραφημάτων καὶ τηλεφωνημάτων ἔχει ἀνατεθῆ εἰς αὐτοδιοικουμένην αὐτῆς ἕνθεσι ν. Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ παρέχη καὶ τὰ ἐγγύγια τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν ἀτόμων ἐξ εὐθαιρεσιῶν τῶν ὀργάνων τῆς.

Τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ἀνταποκρίσεως ὡς ἀτομικὸν δικαίωμα ὑφίσταται τόσον ὑπὲρ ἡμεδαπῶν ὅσον καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλλοδαπῶν, καὶ διὰ τοῦτον ἀπαγορεύεται ἡ λογοκρισία τῶν ἐπιστολῶν καὶ πρὸς στήριξιν οἰονδήποτε ἀδικήματος. Εἰδικῶς δὲ τὸ ἀπόρητον τῶν ἐπιστολῶν τελεῖ ὑπὸ τὰς ἑξῆς προϋποθέσεις α) Σφράγισις τῆς ἀποστελλομένης ἐπιστολῆς. Ἐπιστολαὶ ταχυδρομοῦμεναι ἀσφράγισται δὲν καλύπτονται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ συντάγματος. β) Ταχυδρομίσις τῆς ἐπιστολῆς ἢτοι παράδοσις ταύτης εἰς τὴν ταχυδρομεῖον πρὸς ἀποστολὴν. Τυχὸν παραδόσιν ἐπιστολῆς εἰς ἰδιώτην δὲν ἐξασφαλίζεται ὑπὸ τοῦ ἀπορητοῦ ἀλλὰ ἀντιθέτως κατάσχεται αὐτὴ καὶ τιμωρεῖται ὁ μεταφέρων τὴν ἐπιστολὴν. γ) Τὸ ἀπόρητον τῆς ἐπιστολῆς ἐξασφαλίζεται μέχρις ὅτου αὐτὴ φθάσει εἰς τὸν παραλήπτην καὶ ἀποσφραγισθεῖσα ἀναγνωσθῆ παρ' αὐτοῦ. Μετὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο σημεῖον ἡ ἐπιστολὴ δύναιται νὰ κατασχεθῆ. Ἐξαιρέσεις τοῦ ἄρθ. 20 δὲν προβλέπονται ἐν αὐτῷ. Ἐν τούτοις δύνανται τοιαῦτα νὰ συναχθοῦν εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἐλλείπουν αἱ προϋποθέσεις ἐφαρμογῆς του. Οὕτω ἐπιτρέπεται κατάσχεσις α) ἐπιστολῆς ἢ τηλεγραφήματος μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν εἰς τὸν παραλήπτην καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἀνάγνωσιν τοῦ περιεχομένου του β) ἐπιστολῆς εἰς χεῖρας ἰδ. ὅπου μεταφέρωντος ταύτην λαθραίως γ) ἐπιστολῆς ἀνεκτικῆς (εὐχετηρίου κάρτας ἐπισκεπτηρίου κλπ.) ἢ τηλεγραφήματος πρὸ τῆς παραδόσεως του πρὸς ἀποστολὴν. δ) Τὸ ἄρθρον 561 τοῦ ἐμπορικοῦ Νόμου

επάγει ἴσως τὴν μονοδικαὴν ἐξαίρεσιν τοῦ ἀπορρήτου ἐπιβάλλον ὅπως αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ πτωχεύσαντος παραδίδονται εἰς τὸν σύνδικον ὅστις τὰς ἀποσφραγίζει καὶ ἐν συνεχείᾳ παραδίδει εἰς τὸν πτωχεύσαντα μόνον τὰς ξένας πρὸς τὴν ἐμπορίαν του ἐπιστολάς, ὡς πρὸς ἃς ὑποχρεοῦται εἰς ἀσθηροτάτην ἐχεμύθειαν. Ἡ συνταγματικότης τῆς διατάξεως ταύτης ἠμφισβητήθη.

Τὸ Σύνταγμα δὲν περιέχει κυρώσεις ἐν περιπτώσει παραβίασεως τοῦ ἀπορρήτου τῆς ἀνταποκρίσεως. Τοιαύτας κυρώσεις προβλέπει ὁ Π.Κ. ὅστις διὰ μὲν τοῦ ἀρθρου 248 τιμωρεῖ διὰ φυλακίσεως 3 ἐτῶν τὸν ταχυδρομικὸν ὑπάλληλον τὸν παραβιάζοντα τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν, διὰ δὲ τοῦ ἀρθρου 250 τιμωρεῖ διὰ τῆς αὐτῆς ποινῆς τοὺς παραβιάζοντας τὸ ἀπόρρητον τῶν ἑτέρων μέσων ἀνταποκρίσεως ὑπαλλήλους.

Διὰ τῆς Διεθνoῦς Συμβάσεως τῆς Χάγης τοῦ 1907 καθιερώθη διεθνῶς τὸ ἀπαράβιαστον τῶν ἐπιστολῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Τὸ πρῶτον ἀρθρον ταύτης ὀρίζει: «Ἡ ταχυδρομικὴ ἀλληλογραφία οὐδετέρων ἢ ἐμπολέμων, εἴτε ἐπίσημος εἴτε ἰδιωτικὴ εὖρεθεισα ἐν θαλάσῃ ἐπὶ οὐδετέρου πλοίου ἢ ἐχθρικοῦ πλοίου εἶναι ἀπαράβιαστος.

§ 5

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ✕

Ἄρθρον 14.— Ἐκαστος δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ λογοκρισία, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον, ἀπαγορεύεται. Ἀπαγορεύεται ὡσαύτως ἡ κατάσχεσις ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων διατριβῶν εἴτε πρὸ τῆς δημοσιεύσεως εἴτε μετ' αὐτὴν (κλπ.).

Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου μετὰ τῆς δημοκρατικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀρθρου 1 τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἀρθρου 16, καὶ διὰ τῆς παρ. 3 αὐτοῦ, τὸ ἀπαράβιαστον τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀρθρου 20 καὶ τῶν δικαιωμάτων συνέχεσθαι καὶ συνεταρξίζεσθαι τῶν ἀρθρων 10 καὶ 11 τοῦ Συντάγματος, ἀποτελοῦν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πνευματικῆς κινήσεως καὶ ἐκδηλώσεως, ἣτις συμπληρεῖ τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀρθρου 4 κ.έ. Εἰς τὸ ἀρθρον 14 περιλαμβάνονται ἡ ἐλευθερία τῆς γνώμης καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου. Ἐκα-

στος (ὄχι μόνον οἱ Ἕλληνες) δύναται νὰ δημοσιεῖη προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Τύπος δὲν εἶναι μόνον αἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικά, εἶναι καὶ πᾶν μέσον διὰ τοῦ ὁποίου μηχανικῶς ἢ χημικῶς πολλαπλασιάζονται ἀντικείμενα, ἐφ' ὧν εὐρίσκεται ἀναγεγραμμένη, ἀπεικονισμένη ἢ κατ' οἰονδήποτε τρόπον ἀποκρυσταλλωμένη γνώμη τις ἢ στοχασμός (π.χ. λιθογραφία, φωτογραφία, μέταλλα κλπ.). Ὡς πρὸς τὸν κινηματογράφον πρόκειται περὶ ἀντικειμένου ὑπαγομένου εἰς τὰς περὶ θεατρικῶν παραστάσεων διατάξεις ἄρθρ. 14 Συντάγματος. «...Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος...». Συστήματα περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ: α) τὸ προληπτικὸν καὶ ἰδίᾳ ἢ λογοκρισία. Λογοκρισία εἶναι ὁ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἔλεγχος παντὶς χειρογράφου πρὸ τῆς δημοσιεύσεώς του οὔτως ὥστε αὐτὴ δύναται νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν δημοσίευσιν μόνον τῶν εἰς αὐτὴν ἀρεστῶν ἢ νὰ προβαίῃ εἰς περιοχὰς μὴ ἀρεστῶν κεκείμενα καὶ τέλος νὰ ἀπαγορεύῃ παντελῶς τὴν δημοσίευσιν. Τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ ἐλέγχου ῥητῶς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀπαγορεύεται, ἄρθρ. 14: «...Ἡ λογοκρισία ὡς καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον ἀπαγορεύεται...», «...Ἀπαγορεύεται ὡσαύτως ἡ κατάσχεσις ἐφημερίδων ἢ ἄλλων ἐντύπων διατριβῶν (ἄρα φωτογραφιῶν, εἰκόνων κλπ. ἐπιτρέπεται) . . . π ὁ τῆς δημοσιεύσεως...». β) Ἀντίθετον εἶναι τὸ κατασταλτικὸν σύστημα περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου τὸ συνιστάμενον εἰς τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων λήψιν περιοριστικῶν μέτρων. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰς ἄλλας ἐντύπους διατριβὰς ἀπαγορεύεται κατ' ἀρχὴν καὶ ἢ μετὰ τὴν δημοσίευσιν κατάσχεσις αὐτῶν (ἄρθρ. 14 Σ.) «...εἴτε μετ' αὐτὴν» (τὴν δημοσίευσιν). Τὰ κατασταλτικὰ μέτρα ἀπαγορεύονται μόνον ὡς πρὸς τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰς ἄλλας ἐντύπους διατριβὰς. Ἐξ ἀντιδιαστολῆς συνάγεται ὅτι ἐπιτρέπεται ἢ κατάσχεσις βιβλίων, φωτογραφιῶν κλπ. «...Ἐπιτρέπεται κατ' ἐξ ἀίρεσιν ἢ κατάσχεσις μετὰ τὴν δημοσίευσιν ἕνεκα προσβολῆς α) κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας β) κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Β' σιλέως, τοῦ Διαδόχου, συζύγου καὶ τέκνων αὐτῶν γ) ἀσέμνων δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανῶς τὴν δημοσίαν αἰδῶ, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενας περιπτώσεις δ) ἐὰν τὰ περιεχόμενα τοῦ δημοσιεύματος κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου εἶναι φύσειωσ τριαύτης ὥστε ε' ἀποκλύπτωνται στρατιωτικὰ μυστικά, νὰ στρέφεται κατὰ τῆς ἐθνικῆς ἀκεραιότητος ἢ νὰ ἀποτελῇ πρόκλησιν διαπράξεως ἐσχάτης προδοσίας ἢ νὰ εἶναι προφανῶς σπασιαστικόν...». Πάντως ὁ εἰσαγγελεὺς ὀφείλει

ἐντός 24 ὥρων ἀπὸ τῆς κατασχέσεως νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ Δικαστικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἀποφανθῇ καὶ αὐτὸ ἐντός 24 ὥρων. Ἀνακοπὴ τοῦ βουλευμάτος ἐπιτρέπεται εἰς μόνον τὸν δημοσιεύσαντα τὸ κατασχθέν καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Εἰσαγγελέα. Μετὰ τρεῖς καταδικὰς ἔνεκεν ἀδικήματος δι' ὃ ἐπιτρέπεται κατάσχεσις τὸ δικαστήριον δύναται νὰ διατάξῃ τὴν προσωρινὴν ἢ ὀριστικὴν παύσιν, ἐνίοτε δὲ εἰς βαρείας περιπτώσεις καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἀπαγορεύεται ἢ ἐπὶ δεκαετίαν χρῆσις τοῦ τίτλου πονθείσης ἐφημερίδος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκδοσιν ἐφημερίδος τὸ Σύνταγμα προβλέπει τὸν ἑξῆς περιορισμόν: Εἰς μόνον πολίτας Ἕλληνας μὴ ἔστερημένους τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις ἐφημερίδων (ἄρθρ. 14). Ὁ περιορισμὸς αὐτὸς ἀφορᾷ τὴν ἔκδοσιν ἐφημερίδος, οὐχὶ δὲ ἀπλῶς τὴν ἐν ἐφημερίδι δημοσιευσιν ἄρθρου ἢ γνώμης. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου εἶναι αὐτόφωρα. Ὁ Νόμος θέλει ὀρίσει τὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ τύπου ἐπανορθώσεως τῶν ἀνακριθῶν δημοσιευμάτων, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ προσόντα διὰ τὴν ἄσκησιν δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐπιτρέπονται κατασταλτικὰ μέτρα πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐπικινδύνου εἰς τὸ ἦθος τῆς νεότητος φιλολογίας.

Αἱ προστατευτικαὶ περὶ τύπου διατάξεις δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν κινηματογράφων, δημοσίων θεαμάτων, ραδιοφωνίας καὶ ἄλλων περιφερῶν μέσων μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως. Αἱ περιπτώσεις αὗται ἐκρίθη ὅτι δὲν ἀποτελοῦν τύπον. Δύναται δὲ ἐπ' αὐτῶν νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ προληπτικὸν σύστημα καὶ ἡ λογοκρισία.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι δημοσίευσις κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Συντάγματος θεωρεῖται ὄχι ἀπλῶς ἡ ἐκτύπωσις, ἀλλὰ ἡ διανομή, πώλησις, καθὼς καὶ ἡ εἰς δημόσιον μέρος τοιχοκόλλησις ἢ ἕκθεσις παντὸς ἐντύπου. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου, ὅσάκις δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον, δικάζονται ὑπὸ τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων. Ἡ συγχρότησις διὰ νόμου τοῦ Δικαστηρίου τούτου πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε ἡ πλειοψηφία νὰ ἀποτελῆται ἐκ τῶν ἐνόρκων Δικαστῶν.

Ἐγκλήματα τύπου εἶναι α) τὰ διαπραττόμενα διὰ μέσου τοῦ τύπου καὶ β) τὰ ἀφορῶντα τὸν δημόσιον βίον προσώπου τινὸς ἀσκοῦντος δημόσιον λειτουργίαν. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου εἶναι πάντοτε αὐτόφωρα.

Συνεπῶς αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου διασφαλίζονται: α) διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως προληπτικῶν μέτρων, β) διὰ

τῆς χρήσεως κατασταλιτικῶν μέτρων συμφώνως τῷ νόμῳ, γ) διὰ τῆς καταστολῆς τῶν παρεμποδίων μόνον ὑπὸ τῆς Δικαιοσύνης καὶ δ) διὰ τῆς ἐκδικάσεως ὑπὸ τῶν ἐνόρκων τῶν ἀδικημάτων ὁσάκις ταῦτα δὲν ἀφροῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον.

§ 6

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΧΕΣΘΑΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ

Ἄρθρον 10. Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἠσύχως καὶ ἀόπλως. Μόνον εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις δύναται νὰ παρίσταται ἡ ἀτυνομία. Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται νὰ ἀπαγορευθῶσιν ἂν ὡς ἐκ τούτων ἐπίκειται κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν.

Ἄρθρον 11. Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, οἵτινες ὁμοῦς οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπαγάγῃσι τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς προηγουμένην τῆς Κυβερνήσεως ἄδειαν.

Συνεταιρισμὸς δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἕνεκα παραβάσεως τῶν νόμων, εἰ μὴ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου δύναται διὰ νόμου νὰ ὑποβληθῇ εἰς ὀρισμένους περιορισμούς.

Ἡ ἀπεργία εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἀπαγορεύεται.

Τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι συνίσταται εἰς τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσιν πολλῶν προσώπων, προσωρινῶς πάντοτε καὶ ἄνευ ἰδρύσεως νομικοῦ τινος μεταξὺ αὐτῶν δεσμοῦ, πρὸς κοινὴν συζήτησιν ὑποθέσεων ἢ ἐκδηλώσιν κοινῶν φρονημάτων ἢ κοινὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἀν. φέρεσθαι πρὸς τὰς ἀρχάς. Ἐνῶ τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἀφορᾷ συνάθροισιν προσώπων ἐχόντων νομικὴν σχέσιν πρὸς ἐπίτευξιν ὀρισμένου κοινοῦ σκοποῦ μὴ κερδοσκοπικοῦ.

Τὰ δικαιώματα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι θεωροῦνται πολιτικά ὁμαδικὰ δικαιώματα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀναγνωρίζονται μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ ἀλλοδαποὶ δὲν προστατεύονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος.

Α) Οἱ Ἕλληνες (ἄρα ὄχι οἱ ἄλλοδαποὶ) ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσυχῶς καὶ ἀόπλως. Μόνον εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις (ὅπου δηλαδή, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ κλειστοῦ χώρου, εἶναι ἢ ἡσυχῶς εἰς πάντας ἐλευθέρως) δύναται (ὄχι ὑποχρεῖται) νὰ παρίσταται ἡ ἀστυνομία (τοισάκας δηλ. συναθροίσεις δὲν δύναται ἡ ἀστυνομία ν' ἀπαγορεύσῃ καὶ οὔτε ν' ἀξιόσῃ προηγουμένην ἄδειαν). Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ (μὴ κεκλεισμένον χώρος) συναθροίσεις δύναται ν' ἀπαγορευθῶσιν ἂν ὡς ἐκ τούτων ἐπίκειται κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν. Ἄρα δι' αὐτὰς ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἄδεια.

Συναθροίσεις κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 10 εἶναι ἢ κατόπιν συνεννοήσεως συγκέντρωσις εἰς τὸν αὐτὸν χώρον πλείονων ἀτόμων πρὸς ἐπιδιώξιν κοινῆς σκοποῦ. Ἐφόσον δὲν ὑφίσταται προσυνηνοήσις καὶ κοινὸς σκοπὸς δὲν πρόκειται περὶ τῆς συναθροίσεως τοῦ ἄρθρου 10 ἀλλὰ περὶ ἀπλῆς συγκέντρωσεως μὴ προστατευομένης ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. Ἡ ἔννοια δὲ τοῦ ἡσυχῶς δὲν εἶναι μὴ θορυβώδης ἀλλὰ οὐχὶ ἐπαναστατικὴ καὶ ἀνατρεπτικὴ τῆς δημοσίας τάξεως συγκέντρωσις. Οὕτω ἐφόσον αἱ συνεδριάσεις τυγχάνουν ἀόπλοι ἢτοι διὰ ἀτόμων μὴ ὄπλοφορούντων καὶ μὴ ἐπιδ'ωκόντων σκοποῦς ἐπαναστατικοῦς ἢ ἀξιοποίνους, προστατεύονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ὡς ἐμπόσιον εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 10.

Ἐκ τοῦ ἄρθρου 10 αἱ συναθροίσεις διακρίνονται: α) Εἰς ἰδιωτικῆς, ὡσάκως γίνονται μεταξὺ προσώπων ἀτομικῶς προσκληθέντων, ἀποκλειομένου παντός ἄλλου. ὅποτε ταύτας ἡ ἀστυνομία δὲν δικαιούται ν' ἀπαγορεύσῃ, οὔτε νὰ παρενοχλῇ εἰς αὐτὰς ἐνόσῳ γίνονται ἡσυχῶς καὶ ἀόπλως, εἴτε αὐταὶ γίνονται εἰς ἰδιωτικὸν χώρον κλειστὸν ἢ ἀσκεπῆ ἀλλὰ περιτοιχισμένον (θέατρον, καφενεῖον, γήπεδον κλπ.) Αὗται διακρίνονται τῶν δημοσίων συναθροίσεων εἰς ὅς ἐπιτρέπεται ἐλευθέρως ἢ εἰσοδος εἰς πάντα ἐπιθυμοῦντα νὰ λάβῃ μέρος εἰς αὐτάς.

β) Εἰς δημοσίας ἐν κλειστῷ χώρῳ ἢ ἀσκεπῆ ἀλλὰ περιτοιχισμένῳ, ὅποτε ἐφαρμόζεται τὸ κατασταλικὸν σύστημα, δηλ. ἡ ἀστυνομία δὲν δύναται μὲν ν' ἀπαγορεύσῃ τὰς συναθροίσεις ταύτας, ἀλλὰ δικαιούται νὰ παρίσταται καὶ νὰ ἐπεμβαίῃ ὡσάκως ἐκδηλωθῶν ταραχαὶ καὶ

γ) Εἰς δημοσίας ἐν ὑπαίθρῳ, ὅποτε ἐφαρμόζεται τὸ προληπτικὸν σύστημα δηλ. ἡ ἀστυνομία δύναται ἐκ τῶν προτέρων ν' ἀπαγορεύσῃ ταύτας ἂν ἐπίκειται κίνδυνος δι' ἀσφαλείας τῆς δημοσίας τάξεως.

Β) Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα (ἄρα ὄχι οἱ ἄλλοδαποί,

ἐπιτρεπομένων δι' αὐτοὺς περιορισμῶν) τοῦ συνεταιριζέσθαι τηροῦν-
τες τοὺς νόμους τοῦ κράτους, οἵτινες ὅμως οὐδέποτε δύνανται νὰ
ὑπαγάγῃσι τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς προηγουμένην τῆς κυβερνήσεως
ἄδειαν. Συνεταιρισμὸς δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἔνεκα παραβάσεως
τῶν νόμων εἰμὴ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως. Τὸ δικαίωμα τοῦ συνε-
ταιριζέσθαι εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπαλλήλους νομικῶν
προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου δύναται διὰ νόμου
νὰ ὑποβληθῇ εἰς ὄρισμένους περιορισμοὺς.

Ἡ ἀπεργία εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ εἰς τοὺς ὑπαλ-
λήλους προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἀπαγορεύεται
(ἄρθρ. 11).

Τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιριζέσθαι διὰ πολιτικοὺς σκο-
ποὺς ἢ ἄλλους πάντως μὴ κερδοσκοπικοὺς ἀνήκει μόνον εἰς Ἑλλη-
νας. Αἱ ἀστικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ εἰσαγγελίαι διέπονται ὑπὸ τοῦ Α.Κ. καὶ
δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὸ ἄρθρ. 11. Οἱ μὴ κερδοσκοπικοὶ συνεται-
ρισμοὶ οἵτινες προστατεύονται ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 11 ἔχουσι σκοπὸν πνευ-
ματικόν, θρησκευτικόν, ἀθλητικόν, πολιτικόν κλπ., ὡς τοιοῦτοι δὲ
θεωροῦνται τὰ σωματεία, τὰ ἰδρύματα καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ ἐράνων (Α.
Κ. ἄρθρ. 78 ἕως 122 ἐπ.). Σωματεῖο ν εἶναι ἔνωσις εἴκοσι
τουλάχιστον προσώπων πρὸς ἐπιδιώξιν σκοποῦ μὴ κερδοσκοπικοῦ.
Τὸ ἐγκύριον συσταθὲν σωματεῖον ἀναγνωρίζεται δι' ἀποφάσεως τοῦ
πρωτοδικείου καταχωρουμένης εἰς εἰδικὸν βιβλίον περὶ σωματείων,
ἀφ' ἧς καταστρεῖ τελεσιδίκως. Ἰδρυμα εἶναι ὄρισμένη περιουσία τα-
χθεῖσα πρὸς ἐξυπηρέτησιν ὄρισμένου σκοποῦ. Διὰ τὴν σύστασιν
Ἰδρύματος ἀπαιτεῖται ἀφ' ἑνὸς ἰδρυτικῆς πράξεως περιβαλλομένη τὸν
τύπον τοῦ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου καὶ ἀφ' ἑτέρου Βασιλικῶν
Διάταγμα δι' οὗ ἐγκρίνεται ἡ σύστασις τοῦ ἰδρύματος. Ἐπιτρο-
πὰ ἢ Ἐράνων εἶναι ἑμελεῖς ἐπιτροπαί, ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν
δι' ἐράνων συλλογὴν χρημάτων χάριν δημοσίου ἢ κοινωφελούς
σκοποῦ.

Ἐκτὸς τῶν ἠθελημένων συνεταιρισμῶν δύνανται νὰ συσταθοῦν
καὶ ἀναγκαστικοί. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 109 οἱ συνεταιρισμοί, γεωργικοὶ
καὶ ἀστικοί, τελοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ κράτους, μεριμνῶντος
συστηματικῶς ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν. Ἐρμηνευτικῆ δὴλωσις
τοῦ ἄρθρου τούτου καθορίζει ὅτι «ἡ κατὰ νόμον σύστασις ἀναγκα-
στικοῦ συνεταιρισμοῦ δὲν ἀντιβαίνει, ὡς τοιαύτη, εἰς τὸ Σύνταγμα». Οὕτω λήγει πᾶσα ἐπ' αὐτοῦ ἀμφισβήτησις.

↓ Κατὰ τὸ ἄρθρ. 11 γίνεται διάκρισις μεταξὺ δικαίωματος συνε-
ταιρισμοῦ καὶ δικαίωματος ἀπεργίας. Τὸ πρῶτον ἀνήκει εἰς ὅλους
τοὺς Ἑλληνας πολίτας· εἰδικῶς διὰ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους,

οἷτινες δύνανται νὰ συνεταιρισθῶσιν διὰ τὰς οἰκονομικὰς αὐτῶν ἐπιδιώξεις ἔναντι τοῦ κράτους, τὸ Σύνταγμα προβλέπει τὴν δυνατότητα τῆς θεσπίσεως, διὰ νόμον, ὁρισμένων περιορισμῶν. Οἱ περιορισμοὶ ὅμως οὔτοι δύνανται νὰ τεθῶσιν μόνον ὑπὸ νόμον καὶ οὐχὶ ὑπὸ διοικητικῆς πράξεως καὶ δέον ὅπως μὴ φθάνουν μέχρι σημείου ἀναιροῦντες παντελῶς τὸ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος παρεχόμενον δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι εἰς τοὺς Δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ τοὺς ὑπαλλήλους Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου. Τὸ δεύτερον ρητῶς ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, καθόσον ἡ φύσις τῆς σχέσεως τούτων πρὸς τὸ Κράτος ἐπιβάλλει τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ δικαιοῦματος τῆς ἀπεργίας. Συμφωνοῦντες πρὸς τὸ Σύνταγμα ὁ μὲν Ποινικὸς Κώδιξ χαρακτηρίζει τὴν ἀπεργίαν τῶν Δημοσίων ὑπαλλήλων ὡς ἀξιώπεινον πρᾶξιν, τιμωρεῖ δὲ ταύτην διὰ ποινῆς φυλακίσεως ἑνὸς ἔτους (ἄρθρ. 247), ὁ δὲ Ὑπαλληλικὸς Κώδιξ ἀπαγορεύει ταύτην καὶ ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἀπεργούντας πειθαρχικὰς ποινάς. Οὐδέποτε ὅμως τὰ ἄρθρα ταῦτα ἐφηρμόσθησαν. Ἡ ἀπεργία εἶναι ἓν ἰσχυρὸν ὄπλον τῶν ἐργαζομένων καὶ λόγω τοῦ ὄγκου τῶν ἀπεργούντων ἀλλὰ καὶ τῆς δυνάμεως ἣν παρουσιάζουν ἠνωμένοι καθιστοῦν δυσχερῆ ἂν μὴ ἀδύνατον τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω ἄρθρων.

§ 7

Ἡ ἘΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

Ἄρθρον 1.— Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρη καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκολούτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, ἀπαγορευομένου τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας...

Τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Συντάγματος πραγματεύεται τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς λατρείας.

Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης, ἀλλ' ἐπεκτείνεται α) εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρου πίστεως καὶ τῆς μεταβολῆς αὐτῆς, β) τῆς θρησκευτικῆς ἐκδηλώσεως καὶ λατρείας κατ' οἶκον ἢ δημοσίᾳ, γ) τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἢ συνέρχεσθαι διὰ θρησκευτικὰς σκοποὺς, δ) τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 1ον ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι

ή της Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρη καὶ τὰ της λατρείας αὐτῆς τε-
λαῖνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, ἀπαγορευομένου
τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ της ἐπικρα-
τούσης θρησκείας.

Διὰ τοῦ ὅρου ἐπικρατούσα θρησκεία νοεῖται ἡ ἔκτασις τῆς
θρησκείας ταύτης καὶ τὸ γεγονός ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ
κράτους. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμὸς εἰς βάρος τῆς ὀρ-
θοδόξου ἐκκλησίας. Ὡς πρὸς τὰ νέα θρησκευόμενα ἢ ἰδία πράξις
τρωρεῖται ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐφόσον γίνεται διὰ βίης ἢ ἀ-
πειλῶν.

Γνωστὴ θρησκεία σημαίνει φανερόν, ἔστω καὶ νεοφανή. Συνε-
πῶς ἕκαστος δύναται νὰ προσβεῖν ὅποιονδήποτε θρησκεῖμα. Εἰς
τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως περιλαμβάνεται ὄχι μόνον ἡ
ἐκδήλωσις τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποσιώπησις
αὐτῶν. Ἐπίσης ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας καὶ τῆς λατρείας προϋ-
ποθέτει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνέρχεσθαι καὶ τοῦ συνεταρξέσθαι
διὰ θρησκευτικῶν σκοποῦς. Πάντα ταῦτα ἐπιτρέπονται ὑπὸ τὸν
ὅρον νὰ μὴ προσβάλλονται τὰ χρηστά ἤθη ἢ ἡ δημοσία τάξις. Πρὸς
ἀσκήσιν τῆς θρησκείας ἢ εἰσαγωγῆς νέας οὐδεμίαν ἔγκρισιν, ἀνα-
γνώρισιν ἢ ἄδεια ἀπαιτεῖται.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζου-
σα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπάτως ἡνω-
μένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πά-
σης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαρᾶσα
λευτῶς ὡς ἐκεῖνι τάς τε ἱεροῦς ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς κα-
νόνας καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις. Εἶναι δὲ αὐτοκέφαλος, ἐνεργοῦσα
ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησίας τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαίω-
ματα καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιερέων. Οἱ λει-
τουργοὶ ὅλων τῶν ἀναγνωριζομένων θρησκείων ὑπόκεινται εἰς τὴν
αὐτὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἐπιτήρησιν, εἰς ἣν καὶ οἱ λειτουργοὶ
τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας» (Ἄρ. 2).

Διὰ τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ Συντάγματος α) κατοχυροῦται συνταγμα-
τικῶς τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ τὴν δογματικὴν αὐτῆς
ἐνότητα πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως καὶ β) κατοχυροῦνται οἱ ἱεροὶ ἀποστολικοὶ καὶ συνο-
δικοὶ κανόνες, οἱ ὅποιοι δὲν δύναται ν' ἀλλοιωθῶν ἢ ν' ἀποδοθῶν
εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως τῆς Ἐκ-
κλησίας. Ἀντιθέτως ἡ Πολιτεία ρυθμίζει διὰ νόμων τὰ της ὀργα-
νώσεως καὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔχει δικαίωμα ἐπιτηρή-

σεως ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν ὄλων τῶν ἀνεγνωρισμένων θρησκευτῶν.

Τέλος τὸ νέον Σύνταγμα ρητῶς ἀναφέρει διὰ πρώτην φορὰν ὅτι οὐδεὶς δύναται ἕνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τὴν Πολιτείαν καθηκόντων ἢ ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων τῆς χώρας (χίλιασταί).

Οἱ ἐν Ἑλλάδι λειτουργοὶ τῶν ξένων θρησκευμάτων ὑπόκεινται εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιτήρησιν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

Αἱ Ἰσραηλιτικαὶ καὶ Μουσουλμανικαὶ κοινότητες διέπονται ὑπὸ ἰδιαίτερας ἐκάστη νομοθεσίας, τελοῦσαι πάντως ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους. Εἰδικῶς τὰ τοῦ Οἰκογενειακοῦ καὶ Κληρονομικοῦ δικαίου αὐτῶν διέπονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου των Θρησκευτικοῦ Δικαίου.

Εἰδικῶς τὰ προνόμια τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας προστατεύονται διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τῆς 3 Φεβρουαρίου 1830, ἐπεκταθέντα καὶ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου 1866. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι πᾶσα μεταβολὴ ἢ ἐπέκτασις τῶν ἀνωτέρω προνομίων δὲν εἶναι νόμιμος, εἰμὴ μόνον κατόπιν συγκαταθέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Διὰ τῶν συνθηκῶν τῶν Σεβρῶν καὶ Λωζάννης (1920-1923), ἡ Ἑλλὰς ὑπέχθη, διὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι μειονότητας, εἰς τὸ εἰδικὸν καθεστὸς προστασίας αὐτῶν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κ.Τ.Ε.

§ 8

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ Ο'ΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Ἄρθρον 17. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, εἰμὴ διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημιώσεως. Ἡ ἀποζημιώσις ὁρίζεται ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Ἐν ἐπείγουσῃ δὲ περιπτώσει δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὀρισθῇ δικαστικῶς μετ' ἀκρόασιν ἢ πρόσκλησιν τοῦ δικαιούχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ εἰς παροχὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως, καθ' ὃν τρόπον ὀρίσει ὁ νόμος. Πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ὀριστικῆς ἢ προσωρινῶς ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτήτου, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καταλήψεως.

Εἰδικοὶ Νόμοι κανονίζουσι τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ

διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὄρυχείων, ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν, ἱαματικῶν ρεόντων καὶ ὑπογείων ὑδάτων.

Ἐπίσης διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν.

Εἰδικοὶ νόμοι ρυθμίζουσι τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης, δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ὑγείαν.

Ἐν τῷ ὄρῳ ἰδιοκτησία νοεῖται καὶ ἡ κινητὴ καὶ συνεπῶς πάντα τὰ ἐπὶ ἀκινήτων καὶ κινητῶν ἐμπράγματα δικαιώματα. Τὰ ἐνοχικὰ δικαιώματα δὲν προστατεύονται ἀπὸ τοῦ Σύνταγμα.

Ἡ ἰδιοκτησία, ἀπὸ δικαίωμα ἱερὸν, ἀπαράβιαστον καὶ ἀπαράγραπτον, εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν μετεβλήθη εἰς κοινωνικὴν λειτουργίαν.

Ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης προστατεύει τὴν μετάθεσιν εἰς ἄλλον τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας, οὕτῳ ὅμως καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, τὴν ἔκτασιν τοῦ ὁποῖου καθορίζει ἐκάστοτε ὁ κοινὸς νομοθέτης.

Τὸ ἴδιον ἄρθρον ἀναφέρει ὅτι εἰδικοὶ νόμοι κανονίζουσι τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὄρυχείων, ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν, ἱαματικῶν ρεόντων καὶ ὑπογείων ὑδάτων. Ἐπίσης διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν. Τέλος εἰδικοὶ νόμοι ρυθμίζουσι τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ὑγείαν. Οὕτω προσβολὴ τοῦ δικαιώματος τούτου προκύπτει ἐκ τῆς ἐπιτάξεως κινήτων, ἀκινήτων ἢ καὶ ὑπηρεσιῶν.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα, ἵνα στερηθῇ τις τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας πρέπει: α) νὰ πρόκειται περὶ δημοσίας ὠφελείας. Ἡ ἔννοια αὕτη εἶναι ρευστὴ καὶ προσδιορίζεται ἐκάστοτε ἐκ τῆς ἀποστολῆς τοῦ κράτους πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, β) νὰ ὀρίξη ὁ νόμος τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐθνικῆς ὠφελείας, γ) πρὸ τῆς καταλήψεως νὰ χορηγηθῇ ἀποζημίωσις εἰς τὸν δικαιούχον καὶ δ) ἢ ἀποζημίωσις νὰ ὀρισθῇ ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων.

Ἡ συνταγματικὴ αὕτη προστασία τῆς ἰδιοκτησίας καθίστα διὰ

λόγους οικονομικούς ανέφικτον την αποκατάστασιν τῶν ἀκτημόνων διὰ τοῦτο εἰς τὰς μεταβατικὰς διατάξεις αὐτοῦ περιελήφθη τὸ ἄρθρ. 104, τὸ ὁποῖον ἐπ'τρέλει τὴν ἀπαλλοτριώσιν μεγάλων ἐκτάσεων γαιῶν πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ τῶν ἀκτημόνων μικρῶν κτηνοτρόφων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Ν.Δ. ὑπ' ἀριθ. 2185) 1952.

Κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἄρθρ. 17 τοῦ Συντάγματος χωρεῖ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις: α) διὰ τὰ πέραν τῶν πεντακοσίων αὐτοκαλλιεργουμένων στρεμμάτων ἢ διακοσίων πενήκοντα μὴ αὐτοκαλλιεργουμένων καὶ τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀσκεπῶν ἐκτάσεων δι' ἕκαστον ἰδιοκτήτην ἢ συνιδιοκτήτην· β) διὰ τὰς ἐκτάσεις πάσης φύσεως ἀνηκούσας εἰς πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πλὴν ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς εὐαγῆ ἰδρύματα προσηκόντως ἀποδεδειγμένου τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν· γ) διὰ κτηνοτροφικὰς ἐκτάσεις πέραν τῶν χιλίων στρεμμάτων ἢ ἐφόσον ὁ ἰδιοκτήτης εἶναι κτηνοτρόφος διὰ τὰς ἐκτάσεις πέραν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ κατὰ τὰ ἔτη πρὸ τοῦ 1940.

Ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ, οὐδέποτε μικροτέρα τοῦ ἐνὸς τρίτου τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κτήματος κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταλήψεως. Διὰ νόμου ἐκδιδομένου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Τέλος ἐπιτρέπεται κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἄρθρ. 17 τοῦ Συντάγματος ἢ νομοθετικὴ ρύθμισις ἀγροληψιῶν, ἔδαφονομικῶν βαρῶν καὶ γενικῶς ἰδιορρυθμῶν ἐμπραγμάτων σχέσεων.

Οὕτω βάσει τῶν ἀνωτέρω διὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν δὲν ἀπαιτοῦνται: α) ἀπόδειξις δημοσίας ὠφελείας, β) πλήρης ἀποζημίωσις καὶ γ) προκαταβολὴ τῆς ἀποζημιώσεως ταύτης.

Τὸ Ν.Δ. ὑπ' ἀριθ. 2185) 1952 περιώρισεν εἰς τὸ ἕν τρίτον τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος τὴν ἀποζημίωσιν εἰς ὁμόλογα πρὸς τόκον 6% ἐξοφλητέα εἰς εἴκοσιν ἔτη. Ὡς πρὸς τὰ κτήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ὑπεγράφη σύμβασις μεταξὺ κράτους καὶ Ἐκκλησίας, ἢ ὁποῖα ἐρρῦθμισε τὸ ὅλον ζήτημα. Ἡ Ἐκκλησία παρεχώρησε τὰ 4)5 τῶν καλλιεργησίμων γαιῶν καὶ τὰ 2)3 τῶν βοσκοτόπων αὐτῆς, συνολικῆς ἀξίας περίπου 100 δισεκατομμυρίων δραχμῶν. Ἐναντι τούτων τὸ κράτος κατέβαλε δεκαπέντε δισεκατομμύρια εἰς τρεῖς ἐτησίαις δόσεις, τὰ δὲ ὑπόλοιπα συνεψηφίσθησαν διὰ τῆς παραχωρήσεως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀκινήτων ἀνηκόντων εἰς τὸ Κράτος.

Μεταξὺ τῶν μεταβατικῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος ὑπάρχουν δύο ἄρθρα τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν προστασίαν τῆς περιουσίας.

Οὕτω τὸ ἄρθρ. 106 ἀναφέρει ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ὄρων τῆς διαθήκης ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἢ κοινωφελούς σκοποῦ διατάξεις αὐτῆς. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται διὰ νόμου ἢ διάθεσις τοῦ διατιθεμένου ἢ δωρουμένου πρὸς ἄλλον παρεμφερῆ σκοπόν, ὅταν ἡ θέλησις τοῦ δωρητοῦ ἢ διαθέτου ἀποβαίνῃ ἀπολύτως ἀπραγματοποίητος. Οὕτω κατοχυροῦται ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου.

Ἐπίσης τὸ ἄρθρ. 112 διὰ τὴν βοηθήσῃ εἰς τὴν μετὰ τὸν πόλεμον ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας, ἀναφέρει ὅτι διὰ νόμου ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδόμενον θέλει ρυθμισθῆ ἢ προστασίαι τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων πρὸς τοποθέτησιν εἰς τὴν χώραν κεφαλαίων. Ὅντως τοιοῦτος προστατευτικὸς νόμος ἐψηφίσθη τὸν Μάϊον τοῦ 1953.

§ 9

Ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἄρθρον 16 Ἡ Παιδεία τελεῖ ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Κράτους καὶ ἐνεργεῖται δαπάνῃ αὐτοῦ ἢ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Εἰς πάντα τὰ σχολεῖα μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαίδευσως, ἡ διδασκαλία ἀποσκοπεῖ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν νέων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδεολογικῶν κατευθύνσεων τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι δι' ὅλους ὑποχρεωτικὴ, παρέχεται δὲ δωρεὰν ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ὁ νόμος ὁρίζει τὰ ἔτη τῆς υποχρεωτικῆς φοιτήσεως, τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἑξ.

Τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα αὐτοδιοκοῦνται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, οἱ δὲ καθηγηταὶ τούτων εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι.

Ἐπιτρέπεται, κατόπιν ἀδείας τῆς ἀρχῆς, εἰς ἰδιώτας μὴ ἐστερημένους τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ εἰς νομικὰ πρόσωπα ἢ ἴδρυσις ἐκπαιδευτηρίων λειτουργούντων κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαίδευσως ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ καὶ ὀλοκληρώσῃ τὴν ὑπὸ ἄλλων διατάξεων τοῦ Συντάγματος παρεχομένην ἐλευθερίαν τῆς πνευματικῆς κινήσεως καὶ ἐκδηλώσεως τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος. Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαίδευσ-

σεως εμφανίζεται υπό διπλήν έννοιαν ήτοι άφ' ενός μόν ως θετική υποχρέωσις τής πολιτείας πρὸς παροχήν τῶν ἀναγκαίων πρὸς ἐκπαίδευσιν μέσων, καὶ άφ' ἑτέρου ὡς ἀνηντική υποχρέωσις ταύτης καθιερούσα οὕτω τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν τής ιδρύσεως ιδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων λειτουργούντων κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τής Πολιτείας.

Α' Θετικὴ ἐνέργεια τής πολιτείας

Τὸ Σύνταγμα διακρίνει τὴν ἐκπαίδευσιν εἰς δύο βασικὰς κατηγορίας. Τὴν παρεχομένην δωρεάν παρὰ τοῦ κράτους, ήτις εἶναι ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις καὶ τὴν δαπάνην τούτου ἐνεργουμένην.

1) Στοιχειώδης ἐκπαίδευσις. Τὸ ἄρθρον 16 τοῦ Συντάγματος 1864 ὅπερ ἦτο τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἄρθρον 11 τοῦ Συντάγματος 1844, εἶχεν ἀναθέσει τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν εἰς τοὺς Δήμους, δι' ὃ καὶ ἐκλήθη Δημοτική, τοὺς ὁποίους ἐνίσχυε ἀναλόγως τὸ κράτος. Διὰ τής ἀναθεωρήσεως τοῦ 1911 τὸ σύνταγμα, ἀφ' ενός μόν κατέστησε τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν ὑποχρεωτικὴν καὶ άφ' ἑτέρου ἀνέλαβεν τὸ Κράτος ὅπως παράσχη ταύτην δωρεάν.

Ἦδη διὰ τής ἀναθεωρήσεως τοῦ 1952 τὰ κύρια χαρακτηριστικά τής στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως εἶναι :

α) ὁ ὑποχρεωτικὸς χαρακτήρ ταύτης δι' ἅπαντας, μὲ ἔτη φοιτήσεως οὐχὶ ὀλιγότερα τῶν ἕξ. Οὕτω τὸ Σύνταγμα διὰ τής διατάξεως ταύτης προσπαθεῖ νὰ καταπολεμήσῃ τὸν ἀναλφαβητισμόν. Ὑπὸ τὴν έννοιαν ταύτην ὁ ὑποχρεωτικὸς χαρακτήρ τής στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως εἰς οὐδεμίαν ἀντίθεσιν ἔρχεται μὲ τὴν παράγραφον 5 ήτις καθιερεῖ τὴν ἐλευθερίαν τής ἐκπαιδεύσεως.

β) Ἡ παροχὴ ταύτης δωρεάν ὑπὸ τής πολιτείας. Ἦτοι διὰ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν ἡ Πολιτεία παρέχει ἅπαντα τὰ ἀναγκαῖα μέσα, οἰκονομικά, τεχνικά, ἐκπαιδευτικά, τῶν μαθητῶν οὐδόλως ἐπιβαρυνομένων οἰκονομικῶς. Θὰ ἦτο δὲ ἀντισυνταγματικὴ οἰαδήποτε ἐπιβολὴ τελῶν ἢ εἰσφορῶν εἰς τοὺς μαθητὰς τής στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως.

γ) Ἡ δ' διδασκαλία δὲν εἶναι ἐλευθέρη ἀλλὰ δέον ὅπως ἐνεργήται, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδεολογικῶν κατευθύνσεων τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Συντακτικὸς νομοθέτης ἠθέλησε νὰ περιφρουρήσῃ τὴν μικρὰν ἡλικίαν ἀπὸ διδασκαλίας αἰτινες θὰ εἶχον ἐπιβλαβὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν μαθητῶν, ἐπιδιώκων τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν καὶ ἐθνικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν.

·2) Παιδεία παρεχομένη δαπάνη τοῦ Κρά-

τ ο υ 5. Εἰς ταύτην περιλαμβάνεται α) ἡ μέση παιδεία, ἣτις ἐπιτελεῖται τῆς στοιχειώδους καὶ προηγεῖται τῆς ἀνωτάτης ἢτοι αἱ Γυμνασιακαὶ σπουδαὶ καὶ β) ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις ἣτις περιλαμβάνει τὴν πανεπιστημιακὴν μόρφωσιν. Διὰ ἀμφοτέρων τῶν Σύνταγμα δέχεται ὅτι παρέχονται δωρεάν τῷ Κράτει, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι τὸ κράτος παρέχει τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν μέσα ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ συνεισφορὰ τῶν μαθητῶν. Δύναται ἄρα τὸ κράτος νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν εἰσπραξὶν τελῶν διδασκτρῶν κλπ. Κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ ἀρθ. 16 εἰς τὴν Β' Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν ἀπεκρούσθη πρότασις περὶ ἐπεκτάσεως τῆς δωρεάν παρεχομένης παιδείας εἰς τὴν μέσσην καὶ ἀνωτάτην λόγῳ ἑλλείψεως τῶν ἀπαραιτήτων κονδυλίων εἰς τὸν πτωχὸν ἑλληνικὸν προϋπολογισμόν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἡ μέση παιδεία ὑπάγεται ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους ὅπερ καθορίζει τὰ διδασκόμενα μαθήματα, τὰς ὥρας διδασκαλίας ἐκάστου μαθήματος καὶ ἐγκρίνει τὸ περιεχόμενον τῶν διδασκτικῶν βιβλίων. Τὸ Σύνταγμα καθορίζει ἐπίσης ὅτι ἡ διδασκαλία θὰ ἐνεργεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδεολογικῶν κατευθύνσεων τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ὡς ἀκριβῶς καὶ προκειμένου περὶ τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσέως (παραγρ. 2)

Προκειμένου περὶ τῆς ἀνωτάτης παιδείας ἡ παράγραφος 4 καθορίζει τὴν αὐτοδιοίκησιν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Οὕτω α) παρέχεται αὐτοτέλεια καὶ ἀνεξαρτησία εἰς τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα, β) ἐλευθερία ἐκλογῆς τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν, ἣτις διενεργεῖται κατόπιν ἀποφάσεως τῆς συνελεύσεως τῶν καθηγητῶν ἄνευ ἀναμίξεως τῆς πολιτείας, γ) Ἡ πολιτεία ἀσκεῖ γενικὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ἰδρυμάτων τούτων χωρὶς ὅμως ἡ ἐποπτεία αὕτη νὰ φθάσῃ εἰς σημεῖον περιορισμοῦ τῆς αὐτοτελείας καὶ αὐτοδιοικήσεώς των. δ) Ἀναγνωρίζεται ἡ ἐλευθερία τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ βήματος καθ' ὃ ἡ διδασκαλία τῶν καθηγητῶν εἶναι ἐλευθέρη. Οὗτοι δύναται νὰ ἐκθέτωσι ἐλευθέρως τὰς ἐπιστημονικὰς τῶν ἀντιλήψεις καὶ δοξασίας, νὰ διατυπώνουν τὰς ἀπόψεις ταύτας διὰ συγγραμμάτων ἢ διὰ τοῦ τύπου καὶ τέλος νὰ προβαίνουν εἰς ἐπιστημονικὴν κριτικὴν τῶν πράξεων καὶ παραλείψεων τῆς πολιτείας καὶ τῶν ὀργάνων τῆς. Ἡ διδασκαλία τῶν ἐπιστημονικῶν θεωριῶν εἶναι ἐλευθέρη πάντως αὕτη δέον νὰ μὴ προσλαμβάνῃ προπαγανδιστικὸν χαρακτήρα. Μόνος περιορισμὸς ὅστις τίθεται εἰς τοὺς καθηγητὰς τῶν ἀνωτάτων σχολῶν εἶναι ὅτι οὗτοι ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι ἔχουσι ὑποχρέωσιν ὅπως τηρῶσι τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ καθήκοντα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ὑπο-

κείμενοι ἄλλως εἰς πειθαρχικὰς κινήσεις. Ὁ καθηγητὴς ὡς δημόσιος ὑπάλληλος ὀφείλει πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πολιτείαν.

β) τὸ ἀτομικὸν δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκπαίδευσεως

Διὰ τῆς τελευταίας παραγράφου τοῦ ἄρθρ. 16 καθιεροῦται ἡ ἐλευθερία τῆς ἰδρύσεως ἐκπαιδευτηρίων τόσον εἰς ἡμεδαπούς, ὅσον καὶ ἄλλοδαπούς, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς νομικὰ πρόσωπα. Ἡ Πολιτεία δὲν ἔχει τὸ μονοπώλειον τῆς ἐκπαίδευσεως καὶ οὕτω διασφαλίζεται ἡ ἐλευθερία τῆς πνευματικῆς κινήσεως καὶ γνώμης. Τὸ δικαίωμα πρὸς ἰδρύσιν ἐκπαιδευτηρίων ἀφορᾷ κάθε εἶδους ἐκπαιδεύσιν κατωτάτην, μέσην καὶ ἀνωτάτην. Πρότασις τῆς Α' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς περὶ ἀπαγορεύσεως συστάσεως ἰδιωτικῶν ἰδρυμάτων, ἀνωτέρας ἐκπαίδευσεως δὲν ἐγένετο τελικῶς ἀποδεκτὴ καὶ οὕτω ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαίδευσεως παρέμεινεν πλήρης ὑπὸ τὰς ἐξῆς ὅμως προϋποθέσεις ἀτινας ἐθέσπισεν ἡ Δ' Ἀναθεωρητικὴ Βουλή. • •

1) Ἀπαιτεῖται ἀδεία τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς. Ἡ Πολιτεία ὅμως δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν χορήγησιν ἀδείας ἰδρύσεως ἰδιωτικοῦ ἐκπαιδευτηρίου εἰμὴ μόνον διὰ σοβαροῦς καὶ συγκεκριμένους λόγους ἀντικειμενικῶς κρινομένους. Οὕτω δύναται νὰ ἀρνηθῇ π.χ. λόγῳ ἐλλείψεως τῶν ἐτέρων κατωτέρω μνημονευομένων προϋποθέσεων ἢ διότι προβλέπεται ὡς σκοπὸς τοῦ ἐκπαιδευτηρίου ὁ προσηλυτισμὸς. Πάντως ἡ πολιτεία δὲν δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ εἰδικὰ προσόντα μὴ προσιτὰ εἰς ὅλους καὶ νὰ περιορίσῃ οὕτω τὸ ἀτομικὸν τοῦτο δικαίωμα.

2) Οἱ αἰτοῦντες δεόν ὅπως μὴ ἔχουν στερηθῇ τῶν πολιτικῶν τῶν δικαιωμάτων καθόσον τοιαῦτα πρόσωπα δὲν παρέχουν τὰ ἐχέγγυα τῆς ἠθικῆς διαπαιδαγωγίσεως τῆς νεολαίας.

3) Ἡ λειτουργία τῶν ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων δεόν ὅπως ἐνεργεῖται κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας. Τυχὴν παράβασις ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἀδείας λειτουργίας.

Ἡ Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία δεσμευμένη ὑπὸ τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νὰ θέσῃ οἰονδήποτε περιορισμὸν εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων ἢ νὰ προσδιορίσῃ τὸ ἐκπαιδευτικὸν πρόγραμμα, τὰ διδασκτικὰ βιβλία κ.λ.π. Περιορίζει ὅμως ἐμμέσως ταῦτα δὲν δύναται νὰ θέσῃ τὸ πρόγραμμα καὶ τὰ διδασκόμενα μαθήματα εἶναι διάφορα τῶν δημοσίων ἐκπαιδευτηρίων ἢ Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία δὲν θεωρεῖ τὰ ἰδιωτικὰ τοῦτα ἐκπαιδευτήρια ὡς ἰσότιμα πρὸς τὰ δημόσια.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΑΝΑΦΕΡΕΣΘΑΙ

Ἄρθρον 9 Ἐκαστος ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουσι τὸ δικαίωμα, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ν' ἀναφέρωνται ἐγγράφως πρὸς τὰς ἀρχάς ὑποχρεουμένας εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἔγγραφον ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου.

Μόνον μετὰ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν τῆς πρὸς ἣν ἡ ἀναφορὰ ἀρχῆς καὶ τῇ ἀδείᾳ ταύτης ἐπιτρέπεται ἡ ζήτησις εὐθυνῶν παρὰ τοῦ ὑποβάλλοντος τὴν ἀναφορὰν διὰ παραβάσεις ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσας.

Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι εἰς τὰς ἀρχάς ἔχει προέλευσιν τὸ Ἀγγλικὸν πολίτευμα καὶ διῆ ἐθεσπίσθη διὰ τοῦ BILL OF RIGHTS τοῦ 1688. Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἔνθα δὲν εἶχον εἰσέτι θεσπισθῆ ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος καὶ ἡ ἀκύρωσις τῶν παρὰ νόμων πράξεων τῆς Διοικήσεως ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι ἀπετέλει ἐν ἰσχυρὸν καὶ τὸ μοναδικὸν ἄπλον τῶν πολιτῶν κατὰ τῶν ἀνθιαιρεσιῶν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ μέσον ἐκφράσεως τῆς ἐλευθέρως γνώμης τῶν πολιτῶν.

Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑποδιακρίνεται εἰς πολιτικὸν καὶ ἀτομικὸν δικαίωμα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐμφανίζεται ὑπὸ θετικὴν καὶ ἀρνητικὴν μορφήν. Ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς ἀναφορᾶς ἐξαρτᾶται καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ δικαιώματος εἴτε ὡς ἀτομικὸν ὅτε ἀπολαύουσι τούτου πάντες ἤτοι πᾶν φυσικὸν ἢ νομικὸν πρόσωπον καὶ οἱ ἄλλοδαποί, εἴτε ὡς πολιτικὸν ὅτε ἀπολαύουσι τούτου μόνον οἱ Ἕλληνες πολῖται καθόσον πολιτικῶν δικαιωμάτων ἀπολαύουσι μόνον οἱ ἡμεδαποί. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι, ἐμφανίζεται ὑπὸ θετικὴν μορφήν ἤτοι ὡς ἐνέργεια τῆς διοικήσεως πρὸς ταχεῖαν ἀπάντησιν εἰς τὴν ὑποβαλλομένην ἀναφορὰν καὶ ὡς ἀρνητικὴ ἤτοι ὡς ἀτομικὴ ἐλευθερία ἐκφράσεως γνώμης διὰ τῆς ἀναφορᾶς, τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας μὴ δυναμένης νὰ διώξῃ τὸν ἀναφέροντα διὰ τὰ ἐν τῇ ἀναφορᾷ ἀναγραφόμενα πρὸ μὲν τῆς ἀπάντησεως εἰς τὴν ἀναφορὰν κατ' οὐδεμίαν περίπτωσιν, μετὰ δὲ τὴν ἀπάντησιν, μόνον ἐφόσον οὗτος δὲν ἐτήρησε τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Ἄναφορὰ εἶναι ἡ ἔγγραφος ὑποβολὴ γνώμης εἰς ἀρχὴν τινα μετὰ αἰτήματος πρὸς διενέργειαν ὑπὸ ταύτης πράξεως τινὸς ἢ πα-

ραλείψεως. Οὕτω τῆς ἐννοίας τῆς ἀναφορᾶς ἀποκλείονται α) πᾶσα μὴ ἔγγραφος ἀναφορὰ ὑποβαλλομένη εἰς τὴν ἀρχὴν β) αἴτησις παροχῆς ἀπλῶς πληροφοριῶν ἢτοι ἄνευ αἰτήματος περὶ ἐνεργείας ἢ παραλείψεως τῆς ἀρχῆς ἢτις βάσει ἐρημνευτικῆς δηλώσεως κάτωθεν τοῦ ἀρθροῦ 9 δὲν ὑπάγεται εἰς τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἀλλὰ πάντως εἶναι ἠθικῶς ὑπεύθυνος ἢ ἀρχὴ εἰς ἀπάντησιν. γ) Αἱ πρὸς τὰς δικαστικὰς ἀρχὰς ἀπευθυνόμεναι αἰτήσεις αἱ ἀφορῶσαι τὴν διενέργειαν δικαστικῆς τινὸς πράξεως π.χ. αἰτησις ἐκποίησησεως προικῶν ἀκινήτου, θέσεως προσώπου τινὸς ὑπὸ ἀπαγόρευσιν κ.λ.π. δ) πᾶσα ἀναφορὰ μὴ νομίμως συντεταγμένη. Ἡ ἀναφορὰ τυγχάνει νομίμως συντεταγμένη ἐφόσον εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἀναφέροντος ἀτόμου, χαρτοσημασμένη διὰ τοῦ προβλεπομένου τέλους χαρτοσήμου καὶ ἀναφέρεται εἰς θέματα τῆς Κρατικῆς ἀρμοδιότητος. Τοῦ δικαιώματος ἀναφέρεσθαι ἀπολαύουσι οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι· καὶ οἱ Στρατιωτικοὶ δυνάμενοι νὰ διωχθῶσι μόνον ἐφόσον τὸ περιεχόμενον τῆς ἀναφορᾶς ἀποτελεῖ ἀντιπειθαρχικὴν ἐκδήλωσιν τούτων.

Διὰ τοῦ Νόμου 149)1914 καθιερώθη α) ὑποχρέωσις τῶν ἀρχῶν ὅπως ἀπαντήσῃ εἰς τὰς ὑποβαλλομένας ἀναφορὰς ἐντὸς προθεσμίας τριάκοντα ἡμερῶν. Τὸ ἀρθρον 2 τοῦ ἐν λόγῳ νόμου ὁρίζει. «Πᾶσα δημοσία ἀρχή, πρὸς ἣν ὑποβάλλεται τις ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφορῶν παρ' ἰδιώτου ἢ νομικοῦ προσώπου, νομίμως συντεταγμένη, ὀφείλει ἐντὸς τριᾶκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως αὐτῆς νὰ ἀπαντήσῃ ταχυδρομικῶς, γνωστοποιούσα τῷ ἐνδιαφερομένῳ τὴν ἐπὶ τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ ληφθεῖσαν ἀπόφασιν ἢ γενομένην ἐνεργειαν». β) πειθαρχικὴν εὐθύνην τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου ὅστις δὲν ἀπήντησε ἐγκαίρως εἰς ὑποβληθεῖσαν ἀναφορὰν. Τὸ ἀρθρον 3 ὁρίζει «Δημόσιος ὑπάλληλος παραλίπων νὰ ἀπαντήσῃ εἰς ἀναφορὰν κατὰ τοὺς ἀνωτέρω εἰδικωτέρους ὅρους, ὑπόκειται εἰς πειθαρχικὴν ποινὴν προστίμου δοχ. 20 μέχρι 200 καί, ἐν ὑποτροπῇ προσορινηῆς παύσεως μέχρι τριῶν μηνῶν ἐπιβαλλομένων διὰ τῆς ἀρμοδίας πειθαρχικῆς οδοῦ ἐπιφυλασσομένης δὲ καὶ τῆς ἀπολύσεως αὐτοῦ, ὡςάκις ἤθελεν λόγῳ τῶν πειθαρχικῶν ποινῶν συντρέχει νόμιμος ἐπὶ τούτῳ περίπτωσις. γ) προκειμένῳ περὶ ἀναφορῶν ὑποβαλλομένων εἰς Ὑπουργοὺς ὁ Ν. 149 καθιερεῖ ὑποχρέωσιν ἀπαντήσεως καὶ εὐθύνην τοῦ ἀρμοδίου τμηματάρχου.

Τέλος ἡ παράγραφος 2 τοῦ ἀρθροῦ 9 ἐξασφαλίζουσα τὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπάντησιν τῶν ἀρχῶν εἰς τὰς ἐνώπιόν των ὑποβαλλομένας ἀναφορὰς ὁρίζει ὅτι μόνον μετὰ τὴν τοιαύτην ἀπάντησιν ἐπιτρέπεται ἄδεια πρὸς δίωξιν τοῦ ὑποβάλλοντος τὴν ἀναφορὰν διὰ

παραβάσεις υπαρχούσας ἐν αὐτῇ π.χ. ἐξυβρίσεις δυσφημίσεις κ.λ.π. Τοῦτο ἐθεσπίσθη ὑπὸ τῆς Β' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ 1911 καθόσον αἱ ἀρχαὶ πρὶν ἢ ἀπαντήσωσι εἰς τὸν ἀναφερόμενον κατηγοροῦσαν τοῦτον καὶ μετέβαλον αὐτὸν εἰς ὑπόδικον καὶ οὕτω περιορίζον κατὰ πολὺ τὴν ἀσκησιν τοῦ δικαίωματος ἀναφέρεσθαι εἰς τὰς ἀρχάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

1.— Αἱ τρεῖς λειτουργίαι. Ἡ δρᾶσις τῆς Πολιτείας ἐκδηλοῦται κατὰ τρεῖς κατευθύνσεις: νομοθεσία (θέσις κανόνων δικαίου), διοίκσις, ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης. Τρεῖς ἄρα εἶναι αἱ λειτουργίαι τῆς Πολιτείας (οὐσιαστικὴ διάκρισις, ἀπὸ ἀπόψεως δηλαδὴ περιοχομένου τῆς δρᾶσεως). Ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν, ἢ ὀρθότερον, διότι ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶναι ἐνιαία, ἢ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν λειτουργῶν τῆς πολιτείας, ἰσχύουσα καὶ κατὰ τὸ ἐλληνικὸν Σύνταγμα, ὡς ἀνωτέρω, συνίσταται εἰς τὸ ὅτι δι' ἐκάστην ἐκ τῶν ἄνω λειτουργιῶν προβλέπεται ἰδιαιτερον ὄργανον ἀνεξάρτητον ἐτέρου ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς εἰς αὐτὸ ἀνατεθειμένης λειτουργίας (τυπικὴ διάκρισις) καὶ τὸ ὅποιον δι' ἰδίας πράξεως ἐξωτερικεύει τὴν βουλήσιν τῆς πολιτείας. Ἀποβλέποντες εἰς τὸ περιοχόμενον ἐκάστης λειτουργίας ὁμιλοῦμεν περὶ οὐσιαστικῆς διακρίσεως τῶν λειτουργιῶν, ἐνῶ ὅσακις ἀποβλέπομεν εἰς τὸ ὄργανον ἢ εἰς τὸν τύπον ὁμιλοῦμεν περὶ τυπικῆς διακρίσεως τῶν λειτουργιῶν.

Κατὰ ταῦτα τρεῖς εἶναι αἱ λειτουργίαι τῆς πολιτείας, ἢ ἰσορροπίαι τῶν ὁποίων διασφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πολίτου, συμφώνως πρὸς τὸ ἀξίωμα «ἢ ἐξουσία περιορίζει τὴν ἐξουσίαν».

α) Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία, ἢ ἔχουσα ὡς περιοχόμενον τὴν θέσιν, μεταβολὴν ἢ κατάργησιν κανόνων δικαίου συνήθως γενικῶν καὶ ἀφηρημένων. Αὕτη ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Βασιλέως (ἄρθρον 22) καὶ ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ νόμου.

β) Ἡ διοικητικὴ λειτουργία, ἢ ἔχουσα ὡς περιοχόμενον τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, συνήθως δι' ἐδικῶν καὶ συγκεκριμένων πράξεων, τὴν ἐν γένει ἐκτέλεσιν τῆς βουλήσεως τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἀσκησιν τῆς «Κυβερνήσεως» ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν νόμων (ἐκτελεστικὴ ἐξουσία). Αὕτη ἀσκεῖται ὑπὸ

7608112

τοῦ Βασιλέως διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν (ἄρθρον 27) καὶ ἐκδηλοῦται διὰ τῆς διοικητικῆς ἢ ἐκτελεστικῆς πράξεως, σπουδαιότερα τῆς ὁποίας εἶναι τὸ Δ' αὐτάγμα.

γ) Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία, ἢ ἔχουσα ὡς περιεχόμενον τὴν ἀπονομὴν τῆς Δικαιοσύνης, δηλ. ἀφ' ἑνὸς τὴν λύσιν τῶν δικαστικῶν διαφορῶν οἰασδήποτε φύσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἄσκησιν τῆς ποινικῆς ἐξουσίας τῆς πολιτείας. Αὕτη ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καὶ ἐκδηλοῦται ἐξ ἀπόψεως τύπου διὰ τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Πᾶσα κατὰ ταῦτα ἐκδήλωσις τῆς Πολιτείας κατατάσσεται, ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου οὐσίας, εἰς μίαν ἐκ τῶν ὡς ἄνω τριῶν λειτουργιῶν. Κατατάσσεται ὁμως συγχρόνως ἀπὸ ἀπόψεως ὄργανου ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν τύπον δι' οὗ περιβάλλεται ἡ σχετικὴ πράξις. Τὸ φυσικὸν θὰ ἦτο πᾶσα πράξις τῆς πολιτείας ἀνήκουσα κατὰ περιεχόμενον εἰς ὀρισμένην λειτουργίαν νὰ ἐκπορεύεται ἀναγκαστικῶς καὶ ἀπὸ ὄργανον προβλεπόμενον διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτὴν καὶ ἀνάπαλιν. Τοῦτο θὰ ἐπέφερον ἐν τούτοις πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸν μηχανισμόν τῆς πολιτείας, δι' ὃ καὶ ἡ κατανομή δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὄρια μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Ἐκ τούτου προκίπτει ἡ διασταύρωσις τῶν διαφορῶν λειτουργιῶν. Οὕτω πράξεις κατ' οὐσίαν διοικητικοῦ περιεχομένου ἀνήκουν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας καὶ ἀντιστρόφως, π.χ. ὁ προϋπολογισμὸς κ.τ.λ.

2.— Δ : ἀ κ ρ ι σ ι ς τ ῶ ν ν ὀ μ ῶ ν. Οὐσιαστικὸς νόμος καὶ τυπικὸς νόμος: Οὐσιαστικὸς νόμος εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς βουλῆσεως τῆς πολιτείας, νομοθετικῶν περιεχομένου (θέσις κανόνος δικαίου), ὑφ' οἰανδήποτε ἐξωτερικὴν μορφήν (νόμου ἢ διατάγματος) καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐκφράζοντος τὴν βούλησιν αὐτὴν ὄργανου (τύπου).

Τυπικὸς νόμος εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς βουλῆσεως τῆς Πολιτείας γενομένη ὑπὸ τῶν κυρίως νομοθετικῶν ὀργάνων (Βουλῆς - Βασιλέως) καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ περιεχομένου αὐτῆς (νομοθετικῶν ἢ διοικητικῶν).

Ἡ κρατοῦσα γνώμη ἀποδέχεται ὅτι στοιχεῖα τοῦ οὐσιαστικοῦ νόμου εἶναι ἡ προσταγὴ τῆς Πολιτείας καὶ ὁ κανὼν δικαίου, ἅτινα δεόν νὰ συνυπάρχουν.

Πρακτικὰ συνέπειαι τῆς διακρίσεως τῶν νόμων εἰς οὐσιαστικὸν καὶ τυπικόν εἶναι: α) ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς καταργήσεως

ἢ τροποποιήσεως αὐτῶν, συντελουμένης δι' ἑτέρας πράξεως τοῦ αὐτοῦ τύπου, β) ὡς πρὸς τὸ εἰδικὸν μέσον τῆς ἀναίρεσεως τὸ ὁποῖον χωρεῖ ἐπὶ ἐσφαλμένης ἐφαρμογῆς ἢ ψευδοῦς ἐρμηνείας οὐσαστικῶν νόμου καὶ οὐχὶ τυπικοῦ καὶ γ) ὡς πρὸς τὴν ἀκυρωτικὴν διαδικασίαν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἣτις δύναται νὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν μόνον κατὰ πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ὑπὸ τὴν τυπικὴν ἔννοιαν αὐτῶν καὶ οὐχὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν.

3. Ἐλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων. Ἡ ἐπιταγὴ οἰασθή-
ποτε λειτουργίας τῆς Πολιτείας διὰ νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ πρέπει
νὰ εἶναι νόμιμος κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ τύπους.

Ὁ ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καθὼς καὶ τῶν
διαταγμάτων ἀνήκει εἰς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία πρὸ πά-
σης ἐφαρμογῆς ἐνὸς κανόνος δικαίου ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἐρευνήσῃ
τὴν νομιμότητα αὐτοῦ. Οὕτω εἰς περιπτώσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ νό-
μος κριθῆ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τύποις ἢ οὐσίᾳ ἀντίθετος πρὸς τὰς
διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ταῦτα ὑποχρεοῦνται ν' ἀρνηθῶν τὴν
ἐφαρμογὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀχθείσαν ἐνώπιόν των ὑπόθεσιν. Οὕτω
κατοχυροῦνται ἡ νομιμότης.

Ἡ ἀνωτέρω ἐνέργεια τῆς δικαστικῆς λειτουργίας αὐδόλως ἀπο-
τελεῖ ἐπέμβασιν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς νομοθετικῆς, διότι ἡ δικα-
στικὴ δὲν ἀκυροῖ τὸν νόμον, ἀπλῶς ἀρνεῖται τὴν ἐφαρμογὴν του εἰς
συγκεκριμένας περιπτώσεις, ἐνῶ ἄλλο δικαστήριον δύναται νὰ κρί-
νῃ διαφορετικᾶ. Τὴν τυχόν ἀντίθεσιν μεταξὺ δικαστικῶν ἀποφά-
σεων ἀρρεῖ τὸ ἀνώτατον δικαστήριον, ὁ Ἄρειος Πάγος. Ὅποτε
εἰς περιπτώσιν κηρύξεως ὑπὸ τοῦ Ἄρειου Πάγου ὡς ἀντισυνταγ-
ματικῶν ἐνὸς νόμου, τότε ἡ ὀρθὴ λειτουργία τοῦ πολιτεύματος ἐπι-
βάλλει εἰς τὸν νομοθέτην τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεταβάλλῃ αὐτὸν ἐν ὅλῳ
ἢ ἐν μέρει, ὥστε νὰ προσαρμόσῃ τοῦτον πρὸς τὸ Σύνταγμα. Τὸ αὐ-
τὸ ἰσχύει διὰ τὰ διατάγματα τὰ αὐτοτελῆ ἢ τὰ μὴ αὐτοτελῆ, τὰ
ὁποῖα, σπυρίζονται εἰς νόμους ἀντισυνταγματικούς. Ταῦτα ὡς τυ-
πικὰ διοικητικὰ πράξεις ὑπόκεινται εἰς αἴτησιν ἀκυρώσεως ἐνώ-
πιον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, ἀρμοδίου ὅπως κρίνῃ περὶ τῆς
ἀντισυνταγματικότητος αὐτῶν ὡς συνόλου.

§ 1

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Περιεχόμενον τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας εἶναι ἡ θέσις κανόνων δικαίου κατ' ἀρχὴν γενικῶν καὶ ἀφηρημένων, ἐπίσης ἡ κατάργησις αὐτῶν, ἡ τροποποίησις των καὶ ἡ αὐθεντικὴ αὐτῶν ἐρμηνεία.

Ἀρμόδια πρὸς τοῦτο ὄργανα τῆς πολιτείας εἶναι ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βουλὴ. «Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς» (Ἄρθρ. 22).

Ἡ διαδικασία τῆς ψηφίσεως τῶν νόμων ὁρίζεται λεπτομερῶς ἐν τῷ Συντάγματι καὶ τῷ κοινῶν τῆς Βουλῆς. Ἡ νομοθετικὴ αὕτη διαδικασία διὰ τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων ἀκολουθεῖ πέντε στάδια: τὴν πρότασιν, τὴν ψήφισιν, τὴν κύρωσιν, τὴν ἐκδοσιν καὶ τὴν δημοσίευσιν.

1) Π ρ ό τ α σ ι ς ν ό μ ο υ. Κατὰ τὸ ἄρθρον 23 τοῦ Συντάγματος «Τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Βασιλέα, ὅστις ἐνασκει τοῦτο διὰ τῶν Ὑπουργῶν». Διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου ἡ νομοθετικὴ πρωτοβουλία ἀνατίθεται εἰς τὰ μέλη τῆς Βουλῆς καὶ εἰς τὸν Βασιλέα, ἀσκουμένη ὅμως οὐχὶ αὐτοπροσώπως, ἀλλὰ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διορισμένων ὑπουργῶν. Ἀποκλείεται οὕτω τῆς νομοθετικῆς πρωτοβουλίας ὁ Λαός, ὅστις ὅμως κατ' ἄλλα συντάγματα ἀπολαμβάνει τοιοῦτου δικαίωματος. Ἡ νομοθετικὴ πρωτοβουλία περιλαμβάνει τὸσον τὴν θέσπισιν νέων κανόνων δικαίου ὅσον καὶ τὴν τροποποίησιν ἢ ἀκύρωσιν ἢ ἐρμηνείαν ἤδη ὑπαρχουσῶν διατάξεων. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐκ τοῦ κανόνος τούτου α) ἀποκλείεται ἡ παρὰ τῆς Βουλῆς πρότασις νόμων δι' ὧν ἐπέρχεται οἰκονομικὴ ἐπιβάρυνσις τοῦ Δημοσίου ἢ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου λόγῳ μισθοδοσίας, συντάξεως ἢ δι' ὄφελος προσώπου τινός (ἄρθρον 24) καὶ β) διὰ τοῦ ἄρθρου 57 παράγραφος 2 καθορίζεται εἰδικὸν προνόμιον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν πρὸς πρότασιν νόμων ἀφορῶσαν τὴν ἀπονομὴν συντάξεως με ἐπιβάρυνσιν τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ προϋπολογισμοῦ νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου.

Τὸ ἄρθρον 57 τοῦ Συντάγματος καθορίζει τὰς προϋποθέσεις ὑφ' ἃς δεόν ὅπως ὑποβάλληται μία πρότασις νόμου. Αὗται εἶναι αἰ κάτωθι:

α) Εἰ σ η γ η τ ι κ ῆ ἔ κ θ ε σ ι ς. Πᾶσα πρότασις νόμου εἰσά-

γεται εἰς τὴν Βουλὴν καὶ συνοδεύεται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ ἠτιολογημένης ἐκθέσεως καὶ παραπέμπεται εἰς τὴν ἀρμοδίαν κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν πρὸς συζήτησιν. Ἡ ἐπιτροπὴ ὑποβάλλει τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς ἢ, παρελθούσης τῆς ταχθείσης πρὸς τοῦτο προθεσμίας, ἢ πρότασις νόμου εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ προφορικὴν εἰσηγήσιν τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ ἢ τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς.

β) Γνωμοδοτήσις Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Προτάσεις νόμων σκοποῦσαι τὴν τροποποίησιν τῶν περὶ ἀπονομῆς συντάξεων νόμων, ἢ τὴν ἀπονομὴν συντάξεως ἢ τὴν ἀναγνώρισιν ὑπηρεσίας παρεχούσης δικαίωμα συντάξεως, ὑποβάλλονται μόνον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Προκειμένου δὲ περὶ συντάξεων αἱ ὁποῖα βαρύνουσι τὸν προϋπολογισμὸν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, αἱ προτάσεις τῶν σχετικῶν νόμων ὑπογράφονται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ τοῦ ἀσκοῦντος τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. Διατάξεις περὶ συντάξεων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ περιληφθοῦν εἰς νόμους, οἱ ὅποιοι σκοποῦν τὴν ρύθμισιν ἄλλων θεμάτων μὴ συνταξιοδοτικῶν.

γ) Ἐκθεσις Γενικοῦ Λογιστηρίου. Κάθε πρότασις συνεπαγομένη ἐπιβάρυνσιν τοῦ Προϋπολογισμοῦ, ἐφόσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ, καθοριζούσης τὴν δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν, ἐφόσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς πρὸ πάσης συζητήσεως διαβιβάζεται εἰς τὸ Γενικὸν Λογιστήριον ὑποχρεούμενον νὰ ὑπόβῃ ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν. Παρεροχόμενης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ πρότασις εἰσάγεται τότε καὶ ἄνευ ἐκθέσεως. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουν καὶ εἰς περίπτωσιν ὑποβολῆς τροπολογίας τινός, ἀλλὰ ἡ προθεσμία περιορίζεται εἰς τρεῖς ἡμέρας.

δ) Ἐκθεσις Ὑπουργῶν. Κάθε πρότασις νόμου συνεπαγομένη δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ πρέπει νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἔκθεσιν περὶ τῆς καλύψεώς της, ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

ε) Προσυπογραφή Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν. Κάθε πρότασις νόμου ἢ ὁποῖα ἐπιβαρύνει τὸν προϋπολογισμὸν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, πρέπει νὰ προσυπογράφεται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Κάθε πρότασις ἀποβλέπουσα εἰς τὴν τροποποίησιν διατάξεως

προηγουμένου νόμου δια να εισαχθῆ πρὸς συζήτησιν πρέπει εἰς τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν νὰ καταχωρίζεται ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῆς ὑπὸ τροποποιήσιν διατάξεως.

Τέλος πρότασις νόμον ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο νομοθετικῶν παραγόντων δὲν δύναται νὰ εισαχθῆ ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν βουλευτικὴν σύνοδον ("Ἀρθρ. 25).

Εὐθὺς μετὰ τὴν κατάθεσίν της ἡ πρότασις παραπέμπεται εἰς τὴν ἀρμοδίαν κατὰ Ὑπουργεῖον Κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν, ἣτις ἐπεξεργάζεται τὴν ὑποβληθεῖσαν πρότασιν δυναμένη νὰ αἰτηται διευκρινήσεις παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ καλοῦσα διὰ μέσου τούτου οἰονδήποτε δημόσιον ὑπάλληλον πρὸς παροχὴν εἰς αὐτὴν διασαφήσεων. Αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ ἀποτελοῦνται ἐξ 20-30 βουλευτῶν λαμβανομένων κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐν τῇ βουλῇ δυνάμεως τῶν κομμάτων, ἔχουσαι ἴδιον Πρόεδρον, Ἀντιπρόεδρον καὶ Γραμματέα. Τὰ πορίσματα τῆς ἐπιτροπῆς διατυποῦνται εἰς εἰδικὴν ἔκθεσιν, ἣτις καὶ συνοδεύει τὴν πρότασιν κατὰ τὴν εἰς Βουλὴν ἐπάνοδόν της πρὸς ψήφισιν.

2) Ἡ ψήφισις νόμου. Διὰ νὰ γίνῃ δεκτὴ πρότασις νόμου πρέπει νὰ συζητηθῆ καὶ νὰ ψηφισθῆ ὑπὸ τῆς Βουλῆς δις καὶ εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις, αἱ ὁποῖαι ν' ἀπέχον ἀλλήλων δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας. Κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν συζητεῖται καὶ ψηφίζεται κατ' ἀρχὴν καὶ κατ' ἄρθρον. Ἡ ἔννοια τῆς κατ' ἀρχὴν συζητήσεως σημαίνει τὴν παρὰ τῆς Βουλῆς διερεύνησιν τῆς σκοπιμότητος τῆς θεσπιζομένης διατάξεως. Πρὸ πάσης ὅμως συζητήσεως διανέμονται εἰς τοὺς βουλευτὰς ἢ τε πρότασις καὶ ἡ ἔκθεσις τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς. Ἐκαστος βουλευτῆς δύναται νὰ προτείνῃ τροπολογίας καὶ συμμετάσχη εἰς τὴν συζήτησιν. Εἰς τὴν δευτέραν συζήτησιν ψηφίζεται κατ' ἄρθρον καὶ σύνολον. Ἐὰν κατὰ τὴν δευτέραν συζήτησιν ἐγένοντο τροπολογίαι ἢ προσθήκαι, ἡ ψήφισις τοῦ συνόλου ἀναβάλλεται ἐπὶ 24ωρον ἀπὸ τῆς διανομῆς εἰς τοὺς βουλευτὰς τῆς τροποποιήσεως. Ἐπιτρέπεται ἐξαιρετικῶς ἡ εἰς μίαν καὶ μόνον κατ' ἀρχὴν καὶ κατ' ἄρθρον συζήτησιν ψήφισις ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἐὰν ἐξητήθῃ τοῦτο ἀπὸ τὸν ὑποβαλόντα τὴν πρότασιν πρὸ τῆς παραπομπῆς αὐτῆς εἰς τὴν ἀρμοδίαν κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ ἐφόσον ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐδέχθῃ τὴν αἴτησιν αὐτῆν. Ἐπὶ πλέον δέ, ἐφόσον ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς προτάσεως μέχρι τοῦ τετρατισμοῦ τῆς συζητήσεως δὲν ἠγέρθῃ ἀντίρροσις ἐκ μέρους 20 τοῦλάχιστον βουλευτῶν. Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν συνοπτικὴν διαδικασίαν ψηφίσεως νόμων (ἄρθρον 57 παράγραφος 10).

Δικαστικοὶ ἢ διοικητικοὶ κώδικες, συνταχθέντες ὑπὸ ἐδικῶν ἐπιτροπῶν, ὡς καὶ κωδικοποιήσεις ὑφισταμένων διατάξεων δι' ἀπλῆς ταξινομήσεως αὐτῶν, ἢ ἐπαναφορὰ ἐν ὄλῳ καταργηθέντων νόμων, πλὴν φορολογικῶν, «δύναται νὰ γίνῃ δι' ἰδιαιτέρου νόμου κυροῦντος ἐν ὄλῳ τοὺς εἰρημένους κώδικας» (ἄρθρ. 57).

Τέλος διὰ νὰ γίνῃ δεκτὴ τροπολογία ἢ προσθήκη εἰς πρότασιν νόμου πρέπει νὰ σχετίζεται αὕτη ἀμέσως πρὸς τὸ κύριον περιεχόμενον τῆς προτάσεως.

Διὰ τὴν συζήτησιν ὅμως καὶ ψήφισιν ἐνὸς νομοσχεδίου ἀπαιτεῖται ἡ Βουλὴ νὰ εὐρίσκειται ἐν ἀπαρτίᾳ, ἴητοι νὰ παρευρίσκωνται βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύοντες τὸ 1)3 τοῦλάχιστον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῆς Βουλῆς, ὡς ἐπίσης καὶ ὠρισμένη πλειοψηφία. Οὕτω θὰ πρέπει ἢ πρότασις νὰ ψηφισθῇ ὑπὸ τοῦ ἡμίσεως τῶν παρόντων βουλευτῶν πλέον ἐνός. Ἐὰν μία πρότασις δὲν συγκεντρώσῃ τὴν ὡς ἂν πλειοψηφίαν ἢ ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἢ πρότασις ἀπορρίπτεται.

3) Ἡ κ Ὑ ρ ω σ ι ς ν ὅ μ ο υ. Μετὰ τὴν ψήφισιν ὑπὸ τῆς Βουλῆς τοῦ σχεδίου, ἵνα τοῦτο γίνῃ νόμος, ἀπαιτεῖται ἡ κύρωσις, ἢ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ δημοσίευσις αὐτῶν: «Ὁ Βασιλεὺς κυροῖ καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους. Νόμος μὴ δημοσιευθεὶς ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου εἶναι ἄκυρος» (ἄρθρ. 36).

Ἡ κύρωσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως εἶναι ἡ συγκατάθεσις τοῦ ἐτέρου ὄργάνου τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας, μὴ διαφέρουσα νομικῶς τῆς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου. Εἰς τὸν Βασιλέα παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος θετικὸν δικαίωμα κύρωσεως καὶ συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν. Δὲν πρόκειται συνεπῶς περὶ δικαίωματος ἀρνησιουρίας, ἀπολύτου ἢ σχετικοῦ. Δύναται ὁ Βασιλεὺς νὰ μὴ προβῇ εἰς τὴν κύρωσιν καὶ χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ ρητὴν ἀρνήσιν, ἀπλῶς μὲ τὸ ν' ἀφήσῃ νὰ παρέλθῃ ἡ προθεσμία ἀπρακτοῦ τῶν δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ Βασιλέως ἐν τῇ πράξει περιορίζεται οὐσιωδῶς διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος.

4) Ἡ ἔ κ δ ο σ ι ς ν ὅ μ ο υ. Ἡ ἔκδοσις εἶναι ἢ διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς προσυπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ πιστοποιήσις περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων ψηφίσεως τοῦ νόμου. Ἡ ἔκδοσις εἶναι ἀναγκαία καὶ ὑποχρεωτικὴ, πλὴν ὅμως ρητῶς δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐλληνικὸν Σύνταγμα καὶ εἰς τὴν

πράξιν συγγέεται με τὴν κύρωσιν, διότι αἱ πράξεις αὗται συμπιπνουν χρονικῶς καὶ ἐξωτερικεύονται ἀμφότεραι ὑπὸ τοῦ ἰδίου πολιτειακοῦ ὄργανου, τοῦ Βασιλέως.

5) Ἡ δημοσίευσίς νόμου. Ἡ δημοσίευσίς εἶναι ἡ ἐντολή πρὸς καταχώρ:σιν τοῦ νόμου εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα πάντες γνωρίσωσι τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Ὁ νόμος παρ ἡμῖν ἄνευ δημοσίευσως δὲν ἔχει οὐσιαστικὴν ἰσχύν. Ἡ δημοσίευσίς συντελεῖται διὰ τῆς ἰδίας πάντοτε ὑπογραφῆς, τῆς κυρώσεως ὑπὸ τοῦ Βασιλέως.

Ἡ Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως συνεστήθη διὰ τοῦ ἀπο 16. 2.1833 Β. Δ)τος καὶ εἰς ταύτην δημοσιεύονται αἱ σπουδαιότεραι πράξεις τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας. Ἡ Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως ἐκτυπωμένη ἐν τῷ Ἐθνικῷ Τυπογραφείῳ διαιρεῖται εἰς τὰ ἑξῆς τμήματα:

α) Τεῦχος Πρωτων, εἰς ὃ δημοσιεύονται οἱ νόμοι, τὰ κανονιστικὰ καὶ νομοθετικὰ διατάγματα, τὰ Β. Δ)τα διορισμοῦ ἢ ἀποδοχῆς παραιτήσεως Ὑπουργῶν, οἱ Βασιλικοὶ λόγοι, τὰ διαγγέλματα κλπ.

β) Τεῦχος Δεύτερον, εἰς ὃ δημοσιεύονται αἱ Ὑπουργικαὶ ἀποφάσεις κανονιστικοῦ περιεχομένου, ὡς καὶ τοιαῦται πράξεις ἐτέρων δημοσίων ἀρχῶν π.χ. Ἀστυνομικαὶ διατάξεις.

γ) Τεῦχος Τρίτον εἰς ὃ δημοσιεύονται τὰ ἀτομικοῦ περιεχομένου Β.Δ)τα καὶ αἱ ἀτομικαὶ πράξεις ἐτέρων ἀρχῶν π.χ. προαγωγαὶ Δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ἠλέον τούτων ὑφίσταται εἰδικὸν Τεῦχος διὰ τὰς ἀτομικοῦ περιεχομένου πράξεις τῶν Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου καὶ ἐπίσης παρ ἄρτημα τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως εἰς ὃ δημοσιεύονται αἱ κυρωτικαὶ ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, προκηρύξεις, διαγωνισμοὶ Δημοσίων ἀρχῶν καὶ προϋπολογισμοὶ Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου.

§ 2

577 ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ Ἡ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Περιεχόμενον τῆς ἐκτελεστικῆς ἢ διοικητικῆς λειτουργίας εἶναι ἡ ἀσκησις τῆς ἐν στενῇ ἐννοίᾳ διοικήσεως, ἥτοι ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων, καὶ ἡ κυβερνήσις, ἥτοι ἡ ἐξ ἐλευθέρως πρωτοβουλίας ἐν τῇ ἐκτελέσει ἐνὸς ὀρισμένου πολιτικοῦ

προγράμματος ἐνέργεια τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἥτις δὲν ἀφορᾷ τὴν ἐκτέλεσιν ὀρισμένων νόμων ἀλλ' ἀσκεῖται πάντοτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν νόμων.

Ἀρμοδία ὄργανα εἶναι τὰ ὄργανα τῆς Διοικήσεως μὲ ἐπὶ κερφαλῆς τὸν Βασιλέα ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας (ἄρθρ. 27) : «ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, ἐνεργεῖται δὲ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν». Ὁ τύπος τῆς διὰ τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας δηλώσεως τῆς βουλήσεως τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ διοικητικὴ πράξις, συνήθως τὸ Διάταγμα, ἐπίσης ἡ ἀπόφασις Ὑπουργοῦ, ἡ διαταγή, ἡ ἐγκύκλιος, ἡ ἀστυνομικὴ διάταξις αἰτινες τυγχάνουσι τυπικαὶ διοικητικαὶ πράξεις. Κατὰ κανόνα ἡ διοικητικὴ βουλήσεως τῆς πολιτείας, ἔχει δηλ., διοικητικὸν περιεχόμενον ὅτε τυγχάνει καὶ κατ' οὐσίαν διοικητικὴ πράξις. Κατ' ἐξαιρέσειν, ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο περίβλημα τίθενται καὶ κανόνες δικαίου, ὅτε ἔχομεν τυπικὴν διοικητικὴν πράξιν καὶ κατ' οὐσίαν νομοθετικὸν περιεχόμενον ὡς π.χ. τὰ νομοθετικὰ διατάγματα. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετον δύναται νὰ συμβῇ, ἤτοι νὰ ἔχομεν οὐσιαστικὴν διοικητικὴν πράξιν ὑπὸ τύπον νομοθετικόν. Τοιαύτη πράξις εἶναι ὁ Προϋπολογισμὸς ὅστις καίτοι τυγχάνει καθαρῶς διοικητικὴ πράξις κατὰ περιεχόμενον ἐν τούτοις ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ καθίσταται νόμος τύποις. Κυριώτερα τυπικὴ διοικητικὴ πράξις εἶναι τὸ διάταγμα ὅπερ ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ προσυπογράφεται ὑπὸ ἐνὸς τοῦλάχιστον Ὑπουργοῦ.

Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις πρὸς χαρακτηρισμὸν διοικητικῆς τινὸς πράξεως ὡς διατάγματος εἶναι ἡ ὑπογραφή τοῦ Βασιλέως καὶ ἐνὸς τοῦλάχιστον Ὑπουργοῦ. Ἐὰν πράξις τις φέρει μόνον τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ὑπουργοῦ δὲν εἶναι διάταγμα ἀλλὰ Ὑπουργικὴ ἀπόφασις, ἐὰν δὲ φέρει μόνον τὴν ὑπογραφήν τοῦ Βασιλέως δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ καθόσον συμφώνως τὸ ἄρθρον 30 τοῦ Συντάγματος «Οὐδεμία πράξις τοῦ Βασιλέως ἰσχύει, οὐδὲ ἐκτελεῖται ἂν δὲν εἶναι προσυπογεγραμμένη παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ».

Τὰ διατάγματα διακρίνονται εἰς Νομοθετικὰ Κανονιστικὰ καὶ Διοικητικὰ ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου των.

§ 1) Νομοθετικὰ Διατάγματα. Τοιαῦτα διατάγματα εἶναι τὰ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἐκδιδόμενα καὶ περιέχοντα κανόνας δικαίου ρυθμίζοντας θέματα γενικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ταῦτα ὑποδικαιοῦνται :

α) Εἰς τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 35 παράγραφος 2 ἐκδιδόμενα νομο-

θετικά διατάγματα. Τὰ νομοθετικά διατάγματα τοῦ ἄρθρου τούτου ἐκδίδονται μετὰ σύμφωνον γνώμην ειδικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ βουλευτῶν κατὰ τὴν χρόνον διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς καὶ ἀποτελοῦν κατ' οὐσίαν ειδικὴν κατηγορίαν νόμων. Αἱ προϋποθέσεις ἐκδόσεως τῶν διαταγμάτων τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς: αα) Ἐκδίδονται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βουλευτικῆς περιόδου καὶ καθ' ὃ χρονικὸν διάστημα ἡ βουλὴ δὲν εὐρίσκεται εἰς σύνοδον. ββ) Ὁ ἐξαιρετικῶς ἐπείγον χαρακτήρ τοῦ θέματος οὕτως ζητεῖται ἢ ρύθμισις διὰ νομοθετοῦ διατάγματος. Ἐν τῇ πράξει ἢ προϋπόθεσις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται καθόσον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκδοθέντων νομοθετικῶν διαταγμάτων ἔχει σημαντικῶς ἀξηθῆ τὰ δὲ παρ' αὐτῶν ρυθμιζόμενα θέματα δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι ὡς ἐπείγοντα. Τοῦτο εἶναι θέμα πολιτικὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀνάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Βουλῆς. Ἡ μὲν κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ δύναται νὰ ἀπορρίψῃ ἐν τοιοῦτον πρὸς ψήφισιν σχέδιον νομοθετικοῦ διατάγματος, ἢ δὲ Βουλὴ δύναται ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ προβῇ εἰς ἀκύρωσιν ἢ τροποποίησιν τοῦ διατάγματος γγ) Σύμφωνος γνώμης ειδικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ Βουλευτῶν. Αὕτη ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν ἔναρξιν ἐκάστης βουλευτικῆς συνόδου καὶ ἀποτελεῖται ἐκ βουλευτῶν ἐξ ὅλων τῶν κομμάτων κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐν τῇ Βουλῇ δυνάμεως τῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερος τοῦ 1)5 τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, πρὸς λῆψιν δὲ ἀποφάσεως ἀπαιτεῖται ἢ παρουσία τῶν 2)3 τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς καὶ σχετικὴ πλειοψηφία δδ) Ἡ Βουλὴ δύναται ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ θέσῃ περιορισμοὺς εἰς τὴν τοιαύτην ἀρμοδιότητα τῆς ἐπιτροπῆς, ἀφ' ἑτέρου κατόπιν αἰτήσεως 15 βουλευτῶν νὰ οὐξηθῆ ἐκ νέου τὰ ἐκδοθέντα νομοθετικά διατάγματα καὶ τροποποίησι ἢ καταργήσι ταῦτα.

Συνεπῶς ἡ ἐκδοσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἀναγκαστικῶν νόμων ἢ ἀναγκαστικῶν διαταγμάτων, ἐκδιδομένων διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας τῆς Βουλῆς ἢ τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, εἶναι ἀντισυνταγματικὴ.

Στασιάζεται τὸ ζήτημα ἐὰν ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία δύναται νὰ καταφύγῃ εἰς ἀναγκαστικούς νόμους ἢ ἀναγκαστικά διατάγματα πρὸς ρύθμισιν ἐξαιρετικῶς ἐπείγοντων ζητημάτων, ὅσακις δὲν ὑφίσταται Βουλὴ, λόγῳ διαλύσεως αὐτῆς, ἢ λήξεως τῆς κοινοβουλευτικῆς περιόδου, ὁπότε δὲν ὑφίσταται δυνατότης ὑπόθεσιν οὐδὲ ειδικῆς κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐν ἰσχύϊ συνταγματικὴ νομιμότης φαίνεται ἀρνούμενη τὴν ἄποψιν ταύτην. Γίνεται πάντως ἀποδεκτὸν ὅπως εἰς περίπτωσιν ἐκδόσεως ὡς ἀνωτέρω διαταγμάτων,

υποβάλλονται ταῦτα ἐκ τῶν ὑστέρων πρὸς «ἐπικύρωσιν» εἰς τὴν Βουλὴν.

6) Εἰδικὰ νομοθετὰ καὶ διατάγματα προβλεπόμενα ὑπὸ διαφόρων διατάξεων τοῦ Συντάγματος καὶ διὰ τῶν ὁποίων τίθενται κανόνες δικαίου. Τοιαῦτα εἶναι α) Τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 39 τοῦ Συντάγματος διάταγμα δι' οὗ ὁ Βασιλεὺς χορηγεῖ ἀμνηστίαν ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων ὅπου ὁμοῦ δέον ὅπως ὑπογραφῆ ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Τὸ περιεχόμενον τοῦ διατάγματος τούτου εἶναι νομοθετικὸν διότι διὰ τούτου ἀναστέλεται ἡ ἰσχὺς τῶν διατάξεων τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος ἐξ ἄλλης δὲ ἀπόψεως ἀποτελεῖ Κυβερνητικὴν πράξιν.

66) Ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 91 τοῦ Συντάγματος ἔκδοσις διατάγματος ὑπογεγραμμένον ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου δι' οὗ ἀναστέλονται ὀρισμένα ἄρθρα τοῦ Συντάγματος καὶ τίθεται ἐν ἰσχύει ὁ «περὶ καταστάσεως πολιορκίας» νόμος.

2. Κανονιστικὰ Διατάγματα διὰ τῶν ὁποίων τίθενται δευτερεύοντες κανόνες δικαίου πρὸς ρύθμισιν διαφόρων θεμάτων γενικῶς καὶ ἀπροσώπως. Ταῦτα ὑποδιακρίνονται α) εἰς κανονιστικὰ διατάγματα ἐκδιδόμενα συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 35 παράγραφος 1 τοῦ Συντάγματος, καθ' ὃ «ὁ Βασιλεὺς ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων διατάγματα». Ὁ νομοθέτης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προβλέψῃ ἀπάσας τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰς καταστάσεις αἰτινες ἀπαιτοῦνται πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου. Οὕτω ἀνακύπτει ἡ κανονιστικὴ ἐξουσία τῆς διοικήσεως πρὸς θέσπισιν δευτερευόντων κανόνων δικαίου πρὸς ἐκτέλεσιν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου. Ἡ τοιαύτη ἐξουσία τῆς διοικήσεως προβλέπεται εἰς τὸ παρ' ἡμῖν Σύνταγμα εἰς τὸ ἄρθρον 35 παράγραφος 1 ὡς ἤδη ἐλέγχθη. Κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν διὰ τῶν ρηθέντων κανονιστικῶν διαταγμάτων τετιμμένων κανόνων δικαίου εἶναι ὅτι οὗτο: ἀφ' ἐνὸς μὲν εἶναι μὴ αὐτοτελεῖς ἤτοι ἐκδίδονται εἰς ἐκτέλεσιν νόμου τινὸς μετὰ τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦν ἐνιαῖον σύνολον καὶ ἀφ' ἑτέρου εἶναι δευτερεύοντες κανόνες δικαίου ἀφορῶντες τὸν τρόπον ἐφαρμογῆς καὶ ἐκτελέσεως τοῦ νόμου καὶ οὐχὶ συμπληρωματικοὶ κανόνες δικαίου.

6) Ἡ διοίκησις ὁμοῦς δύναται νὰ ἐκδώσῃ κανονιστικὰ διατάγματα καὶ κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 59 παράγραφος 2. Ἐκ ταύτης ἐμμέσως προκύπτει ἡ κατόπιν εἰδικῆς νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ νόμου ἔκδοσις παρὰ τῆς διοικήσεως κανονιστικῶν διαταγμάτων.

Περαιτέρω γίνεται μία διάκρισις τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων εἰς αὐτοτελεῖ καὶ μὴ αὐτοτελεῖ χωρὶς ὁμοῦς νὰ ὑφίστανται καὶ ἀσφα-

λή κριτήρια πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τῶν ἐννοιῶν τούτων. Ἡ διάκρισις τῶν διαταγμάτων εἰς κανονιστικά ἐνέχει οὐσιαστικὸν ἐνδιαφέρον καθόσον ὑφίσταται ὑποχρέωσις τῆς Διοικήσεως πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν διαταγμάτων τούτων ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας (ἄρθρον 83).

3) Διοικητικὰ Διατάγματα ἅτινα εἶναι τύποις καὶ οὐσία διοικητικὰ πράξεις μὴ περιέχουσαι κανόνας δικαίου καὶ ἐφ' ὅσον μὲν δὲν συνδέονται πρὸς ὠρισμένον νόμον ἀλλὰ πηγάζουν ἐξ αὐτοτελοῦς δικαιώματος μνημονευομένου ἐν τῷ Συντάγματι ὀνομάζονται αὐτοτελεῖ, ἐφ' ὅσον δὲ ἐκδίδονται εἰς ἐκτέλεσιν νόμου τινὸς καὶ ἀφοροῦν τὴν ἐν ἀτομικῇ περιπτώσει ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου ὀνομάζονται μὴ αὐτοτελεῖ διοικητικὰ διατάγματα. Ἡ ἐξουσία τῆς διοικήσεως πρὸς ἐκδοσιν διοικητικῶν διαταγμάτων πηγὴν ἔχει τὸ ἄρθρον 27 τοῦ Συντάγματος καθ' ὃ «ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, ἐνεργεῖται δὲ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων Ὑπουργῶν.» Οὕτω αὐτοτελεῖ διοικητικὰ διατάγματα ἀποτελοῦν α) Τὸ διάταγμα περὶ συγκλήσεως ἢ διαλύσεως τῆς Βουλῆς συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 37 τοῦ συντάγματος. 6) Τὸ διάταγμα περὶ κηρύξεως τοῦ πολέμου συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 32 τοῦ συντάγματος γ) τὸ διάταγμα περὶ διορισμοῦ ἢ παύσεως τῶν Ὑπουργῶν συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 31 τοῦ συντάγματος κλπ.

Τὰ μὴ αὐτελεῖ διοικητικὰ διατάγματα εἴτε περιέχουν διατάξεις ἐσωτερικῶν κανονισμῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν, διὰ τῶν ὁποίων δὲν τίθενται νέοι κανόνες δικαίου ἀλλὰ καθορίζεται, εἰς ἐκτέλεσιν σχετικοῦ νόμου, ὁ τρόπος λειτουργίας δημοσίας τινὸς ὑπηρεσίας, εἴτε περιέχουν διατάξεις ἀτομικοῦ περιεχομένου. Μὴ αὐτελεῖ διοικητικὰ διατάγματα ἀποτελοῦν πλὴν τῶν ἐσωτερικῶν κανονισμῶν τῶν διαφόρων δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τὰ περὶ διορισμοῦ ἢ παύσεως τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων (ἄρθρον 34), περὶ ἀπονομῆς πορασῆμων (ἄρθρον 41) κλπ.

§ 3

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

1. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία ἔχει ὡς περιεχόμενον τὴν δρᾶσιν τῆς πολιτείας ἐν τῇ κατευθύνσει τῆς διατηρήσεως τῆς ἐννόμου τάξεως διὰ τῆς ἐπιλύσεως τῶν δικαστικῶν διαφορῶν καὶ τῇ ἀσκήσει τῆς ποινικῆς ἐξουσίας τῆς πολιτείας.

Ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνεξαρτησία τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐκ μέρους ἰδίᾳ τῶν διοικητικῶν ὀργάνων αὐθαιρεσιῶν καὶ πραγμάτων τῶν αἰτημάτων τοῦ κράτους δικαίον. Τὰ μέσα δι' ὧν ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνεξαρτησία αὐτῆ ἀποτελοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν δικαστῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν ἀτόμων τῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν δικαστηρίων.

α) Ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῶν δικαστῶν

αα) Διορισμὸς μὲν (οὐχὶ ἐκλογή ὑπὸ τοῦ λαοῦ) ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀλλὰ συμφώνως τῷ νόμῳ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένων ἐν τῷ νόμῳ προσόντων (ἄρθρ. 89 Συνταγμ.). «Τὰ προσόντα τῶν δικαστικῶν ἐν γένει ὑπαλλήλων ὀρίζονται διὰ νόμου».

ββ) Ἰσοβιότης τῶν δικαστῶν (Ἀρεοπαγίται, Σύμβουλοι τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατεῖς καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Ἐφέται, Προτοδίκαι. Οἱ λοιποὶ ἦτοι Εἰσαγγελεῖς Ἀντισαγγελεῖς, Εἰρηνοδίκαι Γραμματεῖς εἶναι μόνιμοι. Διὰ τῆς μονιμότητος ἐξασφαλίζονται οἱ ὑπάλληλοι ἐξ αὐθαιρεσιῶν τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καθόσον δὲν δύνονται νὰ παυθῶσι εἰ μὴ μόνον λόγῳ καταργήσεως θέσεως διὰ νόμου ἢ λόγῳ καταδίκης εἰς ἀξιώποιον πράξιν ἢ κατόπιν ἀποφάσεως ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου ἥτις εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων εἶναι τὸ Ἀνώτατον Δικαστικὸν Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐκ Δικαστικῶν. Ἡ ἰσοβιότης ἐξασφαλίζει τοὺς δικαστὰς ἔναντι αὐθαιρεσιῶν τόσον τῆς Ἐκτελεστικῆς ὅσον καὶ τῆς Νομοθετικῆς ἐξουσίας. Οὗτοι δὲν δύνονται νὰ παυθῶσι ἔστω καὶ ἐὰν ἤθελον καταργηθῆ αἱ θέσεις ἃς κατέχουν ἀλλὰ θέλουν διατηρήσει ἴπαντα τὰ ἐκ τῆς θέσεως τῶν προκύπτοντα προνόμια. Πρὸς ἔτι μεγαλυτέραν ἀνεξαρτησίαν τῶν δικαστῶν, τὸ Σύνταγμα ὀρίζει ἐπακριβῶς, τὸ ὄριον ἡλικίας καθ' ὃ οὗτοι ἀποχωροῦσι τῆς ἐνεργοῦς ὑπηρεσίας ὅπερ εἶναι διὰ μὲν τὰ μέλη τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοὺς Προέδρους καὶ εἰσαγγελεῖς Ἐφετῶν τὸ 70ον διὰ δὲ τοὺς λοιποὺς τὸ 65ον συμπληρωμένον.

γγ) Ἐξοφάσεις τῆς ὑπηρεσιακῆς σταδιοδρομίας τῶν δικαστῶν: προαγωγή, μετάθεσις, ἀπόσπασις κλπ. ἐνεργεῖται διὰ διατάγματος, μετὰ συμφωνον, εἰδικὴν καὶ ἠτιολογημένην γνώμην Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου ἐξ Ἀρεοπαγίτων. Κατ' ἐξαιρέσιν ἢ προαγωγή εἰς τὰς θέσεις τοῦ Προέδρου, Ἀντιπροέδρου καὶ Εἰσαγγελέως Ἀρείου Πάγου δὲν ὑπάγεται εἰς τὸ Δικαστικὸν Συμβούλιον.

6) Ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῶν ἀτόμων:

αα) Οἱ δικασταὶ ὑπόκεινται μόνον εἰς τὸν νόμον.

66) Τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ ἐφαρμόζουν νόμον ἀντισυνταγματικόν.

γγ) Προβλέπεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τὸ ὀρκωτὸν σύστημα διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν κακουργημάτων, τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων καὶ ἔν τινι μέτρῳ τῶν ἐγκλημάτων τοῦ τύπου (ἄρθρ. 94,95 Συντάγ.)

δδ) Ἀπαγόρευσις ἐκ τοῦ Συντάγματος τῆς συστάσεως δικαστικῶν ἐπιτροπῶν καὶ ἐκτάκτων δικαστηρίων (ἄρθρ. 91 ἐδ. 1 Συντάγ.): «Δικαστικά ἐπιτροπὰ καὶ ἔκτακτα δικαστήρια, ὑφ' οἰονδήποτε ὄνομα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συσταθῶσιν». Σημασία τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτῆς (ἄρθρ. 8 Συντάγ.): «Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτὸν δικαστοῦ».

εε) Δημοσιότης τῶν συνεδριάσεων τῶν δικαστηρίων (ἄρθρ. 92 Συντάγ.): «Αἱ συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ὅταν ἡ δημοσιότης ἤθελεν εἶσθαι ἐπιβλαβῆς εἰς τὰ χρηστὰ ἢ ἢθῆ ἢ τὴν κοινὴν εὐταξίαν, ἀλλὰ τότε τὰ δικαστήρια ὀφείλουσι νὰ ἐκδίδωσι περὶ τούτου ἀπόφασιν». Ἡ ἀρχὴ τῆς δημοσιότητος ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι τὴν ὅλην διαδικασίαν δύνανται νὰ παρακολουθήσουν οἱ πολῖται, ἢ κοινὴ γνώμη. Οὕτω ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης ὁ Δικαστὴς καταβάλλῃ μεγαλυτέραν προσπάθειαν πρὸς ὀρθὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης.

ςς) Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων δεόν νὰ ὦσιν ἠτιολογημένα νὰ ἀπαγγέλωνται δὲ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει (ἄρθρ. 93 Συντάγ.) Διὰ τῆς αἰτιολογίας παρέχονται αἱ ἀναγκαῖαι ἐπεξηγήσεις διὰ τὸ διατακτικὸν τῆς ἀποφάσεως ἤτοι διὰ ποίους λόγους κατέληξεν εἰς τὴν ἐν τῇ ἀποφάσει ἀναφερομένην κρίσιν του.

2. Ὁργανὰ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 87 Συντάγ.: «Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστῶν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως κατὰ τὸν νόμον». Ὁργανὰ κατὰ ταῦτα τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας εἶναι οἱ δικασταί, συγκροτούμενοι εἰς τὰ δικαστήρια.

Διακρίνομεν τὰ δικαστήρια εἰς Πολιτικά, Ποινικά, καὶ Διοικητικά. Πολιτικὰ Δικαστήρια εἶναι τὰ ἐπιλύοντα ἰδιωτικὰς διαφορὰς βάσει τοῦ Ἰδιωτικοῦ δικαίου. Ποινικὰ Δικαστήρια εἶναι τὰ ἔχοντα ἀρμοδιότητα πρὸς κολασμὸν τῶν ἀξιοποίνων πράξεων καὶ ἐπιβολὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Ποινικοῦ Νόμου προβλεπομένων ποινῶν. Ποινικὰ Δικαστήρια εἶναι τὰ Πταισματοδικεῖα, Πλημμελειοδικεῖα Κακουργοδικεῖα, Ἐφετεῖα καὶ Ἄρειος Πάγος (Ποινι-

κὸν Τμήμα) Διοικητικὰ Δικαστήρια εἶναι τέλος τὰ ἀρμόδια πρὸς ἐπίλυσιν τῶν διοικητικῶν διαφορῶν.

α) Τακτικὰ δικαστήρια ἢ γενικῆς δικαιοδοσίας δικαστήρια. Ταῦτα εἶναι ἀρμόδια πρὸς ἐκδίκασιν πάσης διαφορᾶς ἢ υποθέσεως, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν ἤθελεν ἀνατεθῆ διὰ νόμου εἰς εἰδικῶν δικαστήριον. Τὰ τακτικὰ δικαστήρια συγκροτοῦνται ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστῶν, ἐχόντων ὡς μόνον καὶ ἀποκλειστικὸν ἐπάγγελμα τὸ δικαστικὸν (τοῦτο ἀποτελεῖ ἐγγύησιν ὅτι ἡ προσοχὴ τῶν δὲν θέλει ἀποσπασθῆ εἰς ἄλλας ἀσχολίας). Ἐξαιρέσιν ἐκ τοῦ κανόνος ἀποτελοῦν τὰ κακορροδικεῖα ἅτινα συγκροτοῦνται καὶ ἐκ λαϊκῶν δικαστῶν ἀποφαινομένων ἐπὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου. Τὰ τακτικὰ πολιτικὰ δικαστήρια διακρίνομεν εἰς: τακτικῆς δικαιοδοσίας καὶ ἐκτάκτου δικαιοδοσίας. Ἐκτάκτου δικαιοδοσίας εἶναι τὰ εἰρηνοδικεῖα. Τὰ λοιπὰ τακτικὰ δικαστήρια εἶναι τακτικῆς δικαιοδοσίας. Ἀπὸ ἀπόψεως βαθμοῦ δικαιοδοσίας ἔχομεν δικαστήρια πρώτου καὶ δευτέρου βαθμοῦ, ἐπίσης καὶ ἀκρωτικῶν. Πρώτου βαθμοῦ εἶναι, προκειμένου περὶ πολιτικῶν Δικαστηρίων τὰ Πρωτοδικεῖα καὶ κατ' ἐξαιρέσιν τὰ Εἰρηνοδικεῖα. Δευτέρου βαθμοῦ εἶναι τὰ Ἐφετεῖα καὶ κατ' ἐξαιρέσιν ἐπὶ τῶν εἰρηνοδικεϊακῶν διαφορῶν τὰ Πρωτοδικεῖα. Προκειμένου δὲ περὶ Ποινικῶν, πρώτου βαθμοῦ εἶναι τὰ Πλημμελειοδικεῖα καὶ κατ' ἐξαιρέσιν τὰ Πταισματοδικεῖα. Δευτέρου βαθμοῦ τὰ Ποινικὰ Ἐφετεῖα καὶ κατ' ἐξαιρέσιν τὰ Πλημμελειοδικεῖα ἑμελῆ ἢ μονομελῆ. Ἀκρωτικὸν εἶναι ὁ Ἄρειος Πάγος ὡς ἀνώτατον δικαστήριον δι' οὗ ἐξασφαλίζεται ἡ ἐνότης τῆς νομολογίας τόσον τῶν Πολιτικῶν, ὅσον καὶ τῶν Ποινικῶν δικαστηρίων.

β) Εἰδικὰ δικαστήρια ἢ δικαστήρια εἰδικῆς δικαιοδοσίας (περιορισμένη ἀρμοδιότης) εἶναι:

αα) Τὸ Ἐκλογοδικεῖον (ἄρθρ. 73 Συντάγμ.) δι' ἐκλογικὰς παραβάσεις καὶ τὸ κύρος τῶν διενεργηθέντων ἐκλογῶν.

ββ) Τὰ τακτικὰ Στρατοδικεῖα, τὰ Ναυτοδικεῖα, τὰ Ἀεροδικεῖα καὶ τὰ Δικαστήρια Λειῶν ἢ Συλοδικεῖα (πρόβλ. ἄρθρ. 97 Συντάγμ.). Τὰ ἑκτακτα στρατοδικεῖα, ναυτοδικεῖα καὶ ἀεροδικεῖα δύνανται νὰ συσταθοῦν μόνον ἐν περιπτώσει θέσεως ἐν ἰσχύϊ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένας περιπτώσεις.

γγ) Τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων. Ταῦτα δικάζουν τὰ παρὰ τῶν ἀνηλίκων πραττόμενα ἐγκλήματα.

δδ) Τὸ περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν Δικαστήριον συγκροτούμενον ἐκ 12 δικαστῶν ἐλεγχομένων διὰ κληρώσεως ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς μεταξύ Ἀρεοπαγιτῶν Ἐφετῶν καὶ Προέδρων αὐτῶν καὶ προεδρεύεται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου (ἄρθρ. 80),

εε) Τὸ Δικαστήριον συγκροούσεως καθ' ἑκόντων. Συγκροτεῖται ἐξ ἰσού ἀριθμοῦ Ἀρεοπαγιτῶν καὶ Συμβούλων Ἐπικρατείας καὶ Προεδρεύεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης (ἀριθρ. 85).

ζζ) Τὸ Δικαστήριον κακοδικίας. Συγκροτεῖται ἐξ ἐνὸς μέλους τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τοῦ Ἀρείου Πάγου τριῶν δικηγόρων καὶ δύο καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐξαιροῦνται οἱ ἀνίκοντες εἰς τὸ Σῶμα καθ' οὗ στρέφεται ἡ ἀγωγή κακοδικίας.

Τὰ διοικητικὰ δικαστήρια. Ταῦτα εἶναι ἀρμόδια διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ λεγομένου ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἐνθα ὁ ἕτερος τῶν διαδίκων εἶναι ἡ Πολιτεία ὡς ἀσκούσα τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ὡς κυρίαρχος (οὐχὶ ὡς νομικὸν πρόσωπον ὑποκείμενον δικαιομάτων καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ ἀστικοῦ δικαίου). Αἱ ὑποθέσεις αὐταὶ δέον νὰ ἔχουν ἀνατεθῆ εἰς τὰ διοικητικὰ δικαστήρια ὑπὸ τοῦ νόμου εἰδ κῶς, διότι ἄλλως καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀρμόδια εἶναι τὰ τακτικὰ δικαστήρια κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Τὰ διοικητικὰ δικαστήρια δὲν παρουσιάζουν τὰς αὐτὰς ἐγγυήσεις ὡς καὶ τὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἰδίᾳ διότι ὡς μέλη αὐτῶν δὲν εἶναι τακτικοὶ δικασταὶ ἀλλὰ καὶ πρόσωπα στενωῶς ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς Διοικήσεως (δημόσιοι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι), εἰς τρόπον ὥστε ἡ Πολιτεία ἥτις πρόκειται νὰ δικασθῆ εὐρίσκειται, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀντιδικοῦντα ἰδιώτην, εἰς πλεονεκτικὴν θέσιν, ἔχουσα μεταξύ τῶν δικαστῶν πρόσωπα ἅτινα δύναται νὰ ἐπιρεάσῃ.

Ἐκ τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων εἰδικὴν σπουδαιότητα ἔχουν τὰ ἀνωτέρα δικαστήρια, τῶν ὁποίων ἡ συγκρότησις παρουσιάζει τὰς ἀνωτέρω ἐγγυήσεις τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Εἶναι τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Ἀμφότερα, εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ ἀνωτέρω λεχθέντος ὅτι αἱ ἐξουσίαι τῆς πολιτείας ἐμπλέκοντα μεταξύ των, δὲν ἔχουν ἀποκλειστικῶς δικαστικὴν ἀρμοδιότητα ἀλλὰ μικτὴν τοιαύτην, δηλαδὴ δικαστικὴν καὶ διοικητικὴν.

§ 4

ΣΥΝΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

1.— Γενικά. Ἡ συνομολόγησις τῶν συνθηκῶν εἶναι, εἰδικὴ διαδικασίᾳ θεσπίσεως κανόνων δικαίου ὑπὸ τῶν Πολιτειῶν, οἱ ὅποιοι δεσμεύουν μὲν αὐτὰς εἰς τὰς μετὰ τῶν ἄλλων Πολιτειῶν σχέσεις των,

εφαρμόζονται δὲ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκάστης Πολιτείας μὲ ἴσην κατ' ἀρχὴν ἰσχὺν νόμου.

Συνθήκη καλεῖται πᾶσα ρητὴ δήλωσις κοινῆς βουλῆσεως δύο ἢ πλείονων Πολιτειῶν, πρὸς δημιουργίαν κανόνος, ἢ τρόπου συμπεριφορᾶς εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς διεθνoῦς κοινωνίας. Λί μεταξὺ τῶν διαφόρων Πολιτειῶν συμφωνία φέρουν διάφορα ὀνόματα: συνθήκαι, σύμφωνα, δηλώσεις, πρωτόκολλα κλπ.

Λί συνθήκαι ἄλλοτε μὲν ἔχουν δημιουργικὸν χαρακτῆρα, ἄλλοτε δὲ δηλωτικόν, ἤτοι διασποῦν τὴν ὑπαρξίν προϋπαρχόντων κανόνων.

Ἡ βούλησις τῶ Πολιτειῶν ἐκδηλοῦται ἐπίσης δ' ἂ μονομερῶν δικαιπραξιῶν, αἱ ὁποῖαι συνεπάγονται συνεπείας ἐπὶ τῶν συμβατικῶν σχέσεων. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην περιλαμβάνονται: ἡ ἀναγνώρισις, ἡ παραίτησις, ἡ ἀναγγελία καὶ ἡ διαμαρτυρία.

α) Ἀναγνώρισις καλεῖται πᾶσα ρητὴ ἢ σιωπηρὰ βούλησις διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πολιτεία ἐξωτερικεῖ τὴν πρόθεσίν της ὅπως ἀποδεχθῆ ὡς νόμιμον ὠρισμένην κατάστασιν ἢ ἀξίωσιν.

β) Παραίτησις εἶναι ἡ ἐκδηλωθεῖσα βούλησις περὶ ἐγκαταλείψεως ὠρισμένου δικαιώματος.

Ἀναγγελία καλεῖται ἡ κοινοποίησις ὠρισμένου γεγονότος πρὸς τὰς ἄλλας πολιτείας. Ἐνίοτε αὕτη εἶναι ὑποχρεωτικὴ.

δ) Διαμαρτυρία εἶναι ἡ μονομερῆς ρητὴ βούλησις διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πολιτεία ἐκδηλώνει τὴν πρόθεσίν της ὅπως μὴ ἀνεχθῆ ὡς νόμιμον ὠρισμένην κατάστασιν, ἀξίωσιν ἢ συμπεριφορὰν.

Ἡ σύγχρονος πρακτικὴ ἀποδέχεται καὶ τὰς «συμφωνίας κυρίων» αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπάγονται εἰς τοὺς κανόνας τῶν συνθηκῶν.

Ὁ ὑποχρεωτικὸς χαρακτῆρ τῶν συνθηκῶν ἀπορρέει ἐκ τῆς σιωπηρᾶς συμφωνίας τῶν Πολιτειῶν περὶ τηρήσεως τῶν συμφωνηθέντων, βάσει τοῦ ἀξιώματος PACTA SUNT SERVANDA «τὰ ἐλευθέρως συμφωνηθέντα δέον νὰ ᾤσι σεβαστά», ἢ τῆς νομικῆς συνειδήσεως τῶν λαῶν. ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ὁ κυρωτικὸς χαρακτῆρ ὀλοκλήρου τοῦ Δικαίου.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἰσχύος τῶν συνθηκῶν ἐπιβλήθησα ἐθιμικῶς ἀναγνωρίζεται ἀπολύτως ὑπὸ τῆς διεθνoῦς πρακτικῆς καὶ περιέχεται εἰς πλείστας διατάξεις τοῦ συμβατικοῦ δικαίου. «Ἀποτελεῖ οὐσιώδη ἀρχὴν τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ὅτι οὐδεμία Δύναμις δύναται ν' ἀποδεσμευθῆ τῶν ὑποχρεώσεων μιᾶς συνθήκης, οὔτε νὰ τροποποιήσῃ τὰς διατάξεις αὐτῆς, εἰμὴ μόνον τῇ συγκαταθέσει τῶν συμβαλλομένων μερῶν κατόπιν φιλικῆς συμφωνίας» (Πρωτ. ὑπ' ἀριθ, 1 τῆς 7) 1) 1871 τῆς Συνδ' ασκέψεως τοῦ Λονδίνου). «Νὰ σέ-

βονται ἀπολύτως ἀπάσας τὰς ἐκ τῶν συνθηκῶν ὑποχρεώσεις» (Προοίμιον Συμφώνου τῆς Κ.τ.Ε.). «Ὅπως καθιερώσωμεν ὄρους ὑφ' οἷς ἡ Δικαιοσύνη καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις αἰτινες πηγάζουσιν ἐκ τῶν συνθηκῶν καὶ ἄλλων πηγῶν τοῦ Δικαίου, δύναντα: νὰ τηρηθῶσιν» (Προοίμιον Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν).

Αἱ συνθήκαι διακρίνονται εἰς *συνθήκας* — *νόμους* καὶ εἰς *συνθήκας* — *συμβόλαια*. Αἱ μὲν πρῶται, γενικωτέρου περιεχομένου, περιλαμβάνουν ἀντικειμενικούς κανόνες δικαίου, εἰς αὐτὰς δὲ αἱ βουλήσεις τῶν Πολιτειῶν εἶναι τοῦ ἰδίου περιεχομένου. π. χ. συμβάσεις τῆς Χάγης 1899 καὶ 1907, Δήλωσις τῶν Παρισίων τοῦ 1856. Αἱ δευτέραι ἀποβλέπουν εἰς ὄρισμένον ἀντικείμενον, αἱ δὲ βουλήσεις τῶν συμβαλλομένων εἶναι διάφοροι περιέχουσαι *προσχὰς* καὶ *ἀντιπροσχὰς*. Σκοπὸς τῶν συνθηκῶν - συμβολαίων εἶναι ἡ δημιουργία, μεταβολὴ ἢ κατάργησις ὄρισμένου δικαιώματος μᾶς ἢ πλειόνων Πολιτειῶν ἔναντι ἄλλης ἢ πλειόνων, π. χ. συνθήκη ἐκχωρήσεως ἐδάφους, ἐμπορίου, ἐγκαταστάσεως κλπ. Πολλάκις ἀπαντῶνται καὶ συμβάσεις μικτοῦ χαρακτῆρος, π. χ. Χάρτης τῆς διεθνoῦς ὁργανώσεως Ἐργασίας.

Αἱ συνθήκαι διακρίνονται ἐπίσης εἰς *διμερεῖς* καὶ *συλλογικὰς*. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν δὲν περιορίζεται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν συμβαλλομένων ἀλλ' ἐπεκτείνεται εἰς τὴν δημιουργίαν διαφορετικῶν κανόνων, ὡς πρὸς τὴν συνομολόγησιν, ἐφαρμογὴν, ἐρμηνείαν, τρόπους λύσεως κλπ., καθόσον οἱ παραδεδεγμένοι κανόνες τῶν διμερῶν συνθηκῶν ἐκρίθησαν ἀνεπαρκεῖς διὰ τὰς συλογικὰς συνθήκας.

Αἱ συλλογικαὶ συμβάσεις διαιροῦνται: α) εἰς *συνθήκας ἀνοικτὰς*, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιτρέπεται ἢ ἐκ τῶν ὑτέρων προσχώρησις οἰασδήποτε Πολτείας, ἢ ὁποία δὲν συνυπέγραψεν ἀρχικῶς τὴν συνθήκην, π. χ. Συμβάσεις τῆς Χάγης 1899 καὶ 1907 περὶ τῶν νόμων καὶ ἐθίμων τοῦ πολέμου. β) εἰς *συνθήκας κλειστάς*, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἀδύνατος οἰαδήποτε ἐκ τῶν ὑτέρων προσχώρησις, διότι αἱ συνέπειαι αὐταὶ ἔχουν προσωποπαγῆ χαρακτῆρα καὶ γ) εἰς *συνθήκας εἰς τὰς ὁποίας ἢ προσχώρησις εἶναι μὲν δυνατὴ ἀλλ' ὑπὸ ὄρισμένου ὄρους*, π. χ. ἡ εἴσοδος εἰς τὸν Ὀργανισμὸν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Τέλος αἱ συνθήκαι διακρίνονται ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου τῶν εἰς *πολιτικὰς* (εἰρήνης, συμμαχίας), εἰς *ἐμπορικὰς* (ἐμπορίου, ναυτιλίας, ἐγκαταστάσεως, τελωνειακῆς ἐνώσεως), *τεχνικὰς* (συνθήκαι ταχυδρομικῶν τηλεγραφικῶν, σιδηροδρομικῶν ἐνώσεων) κτλ.

2.— Στάδια συνομολογήσεως. Ἡ ἰκανότης πρὸς σύνταξιν ἐγκύρων συνθηκῶν ἀνήκει εἰς τὰς Πολιτείας ὡς ὑποκείμενα τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου. Οὕτω αἱ ἀνεξάρτητοι Πολιτείαί, αἱ ἡμιανεξάρτητοι ἐφόσον ἐπιτρέπει τοῦτο ἡ νομικὴ τῶν καταστάσεις καὶ αἱ νομικοὶ ὄντοτες αἴτινες τυγχάνουν ὑποκείμενα δικαιομάτων καὶ ὑποχρεώσεων. Ἡ ἐγκυρότης πάσης συνθήκης προϋποθέτει τὴν ἐλευθέραν συγκατάθεσιν τῶν ἐνδιαφερομένων, ἄλλως τυγχάνει ἄκυρος.

Στοιχεῖα ἀκυρότητος εἶναι ἡ οὐσιώδης πλάνη καὶ ὁ δόλος, αἵτινα σπανίως συναντῶνται ἐν τῇ πράξει λόγῳ τῆς φύσεως τῶν διεθνῶν σχέσεων καὶ τῆς ἀκολουθουμένης ειδικῆς διαδικασίας, ὡς πρὸς τὴν συνομολογήσιν τῶν συνθηκῶν. Ἡ ἄσκησις ὑλικῆς ἢ ἠθικῆς βίας παρ' ἐνὸς κράτους ἐπὶ ἄλλου δὲν ἐπιφέρει ἀκυρότητα, π.χ. συνθῆκαι ἐπ' βληθείσαι διὰ τῶν ὅπλων, ἀντιθέτως ἡ ἄσκησις βίας προσωπικῆς ἐπὶ τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων συνεπάγεται ἀκυρότητα.

Ἡ βούλησις τῆς Πολιτείας δέον νὰ ἐκδηλωθῇ πρὸς τοῦ ἀρμοδίου ὄργανου καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, ὡς αὕτη καθορίζεται ὑπὸ τῶν συνταγματικῶν διατάξεων. Ἐπὶ τῶν συνεπειῶν τῆς παραβιάσεως τῶν τελευταίων αἱ γνῶμαι διχάζονται. Τινὲς ὑποστηρίζουν (ANZILOTTI, CAVAGLIERI) ὅτι τοιαύτη παράβασις οὐδεμίαν ἐνέχει σημασίαν ἐξ ἀπόψεως διεθνoῦς δικαίου, καθόσον ὑπάρχει ἐθιμικὸς κανὼν παρέχων εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους τὴν ἀρμοδιότητα συνάψεως ἐγκύρων διεθνῶν συνθηκῶν, ἀδιακρίτως συνταγματικῶν διατάξεων, αἴτινες ἀφοροῦν μόνον τὴν ἐσωτερικὴν ἔννομον τάξιν. Ἀντιθέτως πολλοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι δέον νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ τῶν συνταγματικῶν διατάξεων αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν τὸ ἔγκυρον τῶν συνθηκῶν ἐξ ἀπόψεως διεθνoῦς δικαίου, ὅποτε οἰαδήποτε παράβασις ἐπιφέρει ἀκυρότητα τῆς συνθήκης, καὶ τῶν διατάξεων ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν τὴν ἰσχὴν τῆς συνθήκης ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ἢ παράβασις τῶν ὁποίων οὐδεμίαν συνέπειαν δύναται νὰ ἔχῃ ἐξ ἀπόψεως διεθνoῦς κύρους τῆς συνθήκης. Ἡ δευτέρα ἄποψις κρίνεται ὀρθότερα, καθόσον βάσει τῶν γενικῶν ἀρχῶν τὰ νομικὰ πρόσωπα πάσης φύσεως δεσμεύονται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου αὐτῶν ὄργανου καὶ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν.

Ἡ διαπραγματεύσεις καὶ ἡ σύνταξις τοῦ κειμένου τῆς συνθήκης ἀνήκει εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας καὶ ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ἐν τῇ πράξει ἡ ἄσκησις τοῦ δικαιώματος τούτου περιέρχεται εἰς τοὺς πληρεξουσίους, οἱ ὁποῖοι πρὸ πάσης συζητήσεως προβαίνουν εἰς τὸν ἔλεγχον— VE-

RIFICATION — τῶν πληρεξουσίων αὐτῶν. Αἱ ἐκ τῶν διαπραγματεύσεων προκύπτουσαι συμφωνίαι συνομολογοῦνται κατὰ κανόνα γραπτῶς καὶ ἐνσωματοῦνται εἰς τὸ σῶμα τῆς γραπτῆς συμφωνίας, ἢ ὅποια συντάσσεται εἰς τόσα ἀντίτυπα ὅσα καὶ οἱ συμβαλλόμενοι καὶ λαμβάνει ἕκαστος ἀνὰ ἓν. Διὰ τὰς συλλογικὰς συνθήκας ὑπογράφεται ἓν μόνον ἔγγραφο, τὸ ὁποῖον κατατίθεται εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς χώρας ὅπου ὑπεγράφη ἢ συμφωνία. οἱ δὲ συμβαλλόμενοι λαμβάνουν ἀντίγραφα βεβαιωμένα. Ἡ συνθήκη δύναται νὰ συνταχθῇ εἰς μίαν, δύο ἢ πλείονας γλώσσας, μὲ προνομιακὴν θέσιν, ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν, μᾶς γλώσσης ἢ μὲ τὴν ἰδίαν ἰσχύν δι' ὅλας.

Ἡ συνθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα ἄρθρα, τῶν ὁποίων προηγείται προοίμιον περιλαμβάνον τὰ ὀνόματα τῶν συμβαλλομένων καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς συνθήκης, τέλος δὲ περιέχει εἰδικὰς διατάξεις περὶ ἐναρξέως, λήξεως, καταγγελίας κτλ. τῆς συνθήκης.

Ἡ ὑπογραφή τῆς συνθήκης διαπιστοῖ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐπιτευχθείσης συμφωνίας, τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν ὀριστικὴν μορφήν αὐτῆς. Ἡ ὑπογραφή, ἢ ὅποια καλεῖται μονογράφησις, οὐδόπως προσδίδει ὑποχρεωτικὸν χαρακτῆρα εἰς τὴν συνθήκην, πλὴν δύο ἐξαίρεσεων: α) ἐὰν ὑπάρχει εἰδικὴ διάταξις διὰ τῆς ὁποίας ἡ ἰσχὺς τῆς συνθήκης ἄρχεται ἀπὸ τῆς μονογραφίσεως καὶ β) προκειμένου περὶ τεχνικῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι συνήφθησαν μεταξὺ κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν, π.χ. ταχυδρομείων, τηλεγραφείων κτλ.,

Μετὰ τὴν μονογράφησιν οὐδεμία μεταβολὴ δύναται νὰ ἐπέλθῃ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν διατάξεων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συμβληθέντων, πλὴν τῶν ἐξαίρεσεων τῆς προσχωρήσεως καὶ τῆς ἐπιφυλάξεως. Ἡ π ρ ο σ χ ὠ ρ η σ ι ς εἶναι μονομερῆς δήλωσις βουλῆσεως, διὰ τῆς ὁποίας μία Πολιτεία, μὴ ὑπογράψασα ἀρχικῶς τὴν συνθήκην, ἀποδέχεται ἐκ τῶν ὑτέρων νὰ δεσμευθῇ ὑπὸ τῶν διατάξεων αὐτῆς ἀκολουθοῦσα πρὸς τοῦτο εἰδικὴν διαδικασίαν προβλεπομένην ὑπὸ τῆς συνθήκης. Ἡ προσχώρησις ἰσχύει κατ' ἀρχὴν διὰ πᾶσαν συλλογικὴν σύμβασιν ἔχουσαν ὡς σκοπὸν τὴν δημιουργίαν ἀντικειμενικῶν κανόνων δικαίου ἢ διεθνῶν θεσμῶν, π.χ. Συμβάσεις Χάγης 1899 καὶ 1907, Σύμφωνον Κ.Τ.Ε., Χάρτης Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Ἡ ἐπιφύλαξις εἶναι μονομερῆς δήλωσις τῆς βουλῆσεως διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πολιτεία δέχεται μὲν τὴν συνθήκην ἐν τῷ συνόλῳ πλὴν ὅμως ἀποκλείει ὀρισμένας διατάξεις αὐτῆς ἢ θέτει χρονικὰ ἢ τοπικὰ ὄρια εἰς τὰς συμβατικὰς δεσμεύσεις.

Ἡ ἐπιφύλαξις δέον νὰ προβλέπεται ρητῶς εἰς τὴν συνθήκην

καὶ παράγει ἔννομα ἀποτελέσματα ἐφόσον διατυπωθῆ κατὰ τὴν ὑπογραφήν, τὴν ἐπικύρωσιν ἢ τὴν προσχώρησιν. Ἡ πρακτικὴ τῶν ἐπιφυλάξεων ἐφαρμόζεται εἰς εὐρείαν κλίμακα εἰς τὰς συλλογικὰς συμβάσεις, π.χ. συμβάσεις τῆς Χάγης 1899 καὶ 1907, Ὁργανισμὸς Δ' ἐθνοῦς Δικαστηρίου.

3.— Ἐ φ α ρ μ ο γ ῆ τ ὶ ν σ υ ν θ ῆ κ ὶ ν. Ἡ ὑποχρεωτικὴ ἰσχὺς τῶν συνθηκῶν ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐπικυρώσεως. Ὁ κανὼν οὗτος περιελήφθη καὶ εἰς τὸ συμβατικὸν δίκαιον. Πρωτόκολλον ὑπ' ἀριθ. 19 τῆς Συνδιασκεφῆς τοῦ Βερολίνου 1878 «ἢ ἐπικυρώσεις καὶ ὅχι ἢ ὑπογραφήν ποιεῖ εἰς τὴν συνθήκην τὴν ὀριστικὴν αὐτῆς ἰσχύν». Ἐπίσης ἢ ὑπ' ἀρ. 16 Ἀπόφασις τοῦ Διεθνoῦς Δικαστηρίου (Δ.Δ.Δ.Δ.).

Ἡ ἐπικυρώσις εἶναι μονομερὴς δῆλωσις τῆς συμβληθείσης Πολιτείας, διὰ τῆς ὁποίας ἐκφράζει τὴν θέλησιν ὅπως δεσμευθῆ ὀριστικῶς καὶ ἐφαρμόσῃ καλῆ τῆ πίστει τὰς διατάξεις τῆς μονογραφηθείσης συνθήκης.

Μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν πᾶσα ὑπαναχώρησις εἶναι νομικῶς ἀδύνατος, ἢ μὴ ἐπικύρωσις οὐδόλως ἀποτελεῖ προᾶξιν μὴ φιλικῆν.

Τὸ ζ ρ ο ν ι κ ὸ ν σ η μ ε ἰ ο ν τ ῆς ἐν ἄ ρ ξ ε ω ς τῆς ἰσχύος τῶν συνθηκῶν, διὰ μὲν τὰς διμερεῖς συνθήκας καθορίζεται ἢ στιγμὴ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπικυρώσεων, διὰ δὲ τὰς συλλογικὰς ἢ κατάθεσις τῶν ἐπικυρώσεων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ τόπου ἔνθα ὑπεγράφη ἢ συνθήκη.

Οἱ ἀνωτέρω κανόνες ἰσχύουν ἐφόσον δὲν ὑπάρχει διάφορος συμβατικὴ διάταξις, οὕτω π.χ. ἢ ἰσχὺς τοῦ Βαλκανικοῦ συμφώνου καθορίσθη ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς αὐτοῦ.

Ἡ ἐ π ι κ ῦ ρ ω σ ι ς ἐ ν ε ρ γ ε ῖ τ α ι κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ Ἀ ρ χ η γ ο ῦ τοῦ Κ ρ ἄ τ ο υ ς, οἱ δὲ ὅροι τῆς διαδικασίας αὐτῆς καθορίζονται ὑπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ δημοσίου δικαίου ἐκάστης πολιτείας.

Κ α τὰ τὰ ἐ ν Ἑ λ λ ἄ δ ι κ ρ α τ ο ῦ ν τ α. (ἄρθρ. 32 Συντάγματος 1952 καὶ ἄρθρ. 82 Συντάγματος 1927) ἀρμόδιος πρὸς ἐπικυρώσιν εἶναι ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους, ἐνίοτε ὅμως κατόπιν συγκαταθέσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Παρ' ἡμῖν ἢ συγκατάθεσις τῆς Βουλῆς διὰ τὴν ἰσχὺν τῆς συνθήκης εἰς τὸ διεθνὲς περιβάλλον ἀπαιτεῖται: α) διὰ τὰς συνθήκας αἱ ὁποῖαι ἐπιβαρύνουν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας, β) διὰ τὰς περὶ ἐμπορίας συνθήκας καὶ γ) διὰ τὰς συνθήκας τὰς περιεχούσας παραχωρήσεις περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος δὲν δύναται

νά ὀρισθῆ τι ἄνευ νόμου, π.χ. παραχώρησις ἢ ἀνταλλαγὴ ἐδάφους, διέλευσις ἢ παρομονὴ ξένων στρατευμάτων.

Εἶναι γενικῶς παραδεκτὸν ὅτι αἱ συνθῆκαι εἰρήνης, ἐμπορίας καὶ ὅσαι ἐπιβαρύνουν τὰ οἰκονομικά τοῦ κράτους ἢ ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας ἢ περιέχουν παραχωρήσεις διὰ τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται νόμος, δὲν ἔχουν ἰσχὺν τόσον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ διεθνὲς περιβάλλον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας. Συνεπῶς κατὰ κανόνα οἱ ἀντισυνταγματικῶς συνομολογηθέντα συνθῆκαι εἶναι διεθνῶς ἄκυροι. Ὑπὸ τινων συγγραφῶν ὑποστηρίζεται καὶ ἡ ἀντίθετος ἄποψις, βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ Διεθνούς Δικαίου, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους εἶναι ἀρμόδιος ὅπως δεσμεύῃ διεθνῶς τὴν χώραν ἔναντι τῶν ἄλλων Πολιτειῶν, οὐδεμίαν δὲ ἐπίδρασιν ἔχουν αἱ ἐπιταγαὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου, ὡς πρὸς τὴν ἐγκυρότητα τῶν συνθηκῶν ἐπὶ τοῦ διεθνούς ἐπιπέδου.

Ἡ ἐναρξίς τῆς ἰσχύος τῶν συνθηκῶν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἐννόμῳ τάξει προϋποθέτει τὴν ἔκδοσιν καὶ τὴν δημοσίευσιν εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τοῦ νόμου τοῦ περιέχοντος τὴν συνθήκην μετὰ τὴν δήλωσιν ὅτι ἔχει «πλήρη καὶ νόμιμον ἰσχύν». Ἐπίσης πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν συνθηκῶν ἐνίοτε ἀπαιτεῖται ἢ ἔκδοσις ἐιδικῶν νόμων.

Ἡ μετατροπὴ τῶν συνθηκῶν εἰς ἐσωτερικὸν δικαίον οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει ἐξ ἀπόψεως διεθνούς δικαίου, ἐφόσον ἢ ἐπικυρωθῆισα συνθήκη παραμένει διεθνῶς ἐγκυρὸς καὶ ἰσχύουσα καὶ ἄνευ οἰασδῆποτε μετατροπῆς. Διὰ τῆς μετατροπῆς ἢ μετουσιώσεως πραγματοποιοῦνται οἱ κανόνες τοῦ Διεθνούς Δικαίου καὶ δεσμεύονται οἱ δικασταί, τὰ ὄργανα καὶ οἱ πολῖται τῶν συμβληθειῶν Πολιτειῶν.

Παρ' ἡμῖν ἡ μετατροπὴ γίνεται διὰ νόμου ὁσάκις καθιεροῦνται, κατοργοῦνται ἢ τροποποιοῦνται διὰ τῆς συνθήκης κανόνες δικαίου, διὰ διατάγματος ὁσάκις πρόκειται περὶ κανόνων, οἱ ὁποῖοι δύνανται ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἐννόμῳ τάξει νὰ θεσπισθοῦν διὰ διατάγματος.

Εἰδικὴ δημοσίευσις προεβλέπετο διὰ τὴν πρωτοκολλήσεως ὑπὸ τῆς Γραμματείας τῆς Κ.Τ.Ε, τῶν μεταξὺ τῶν μελῶν συνομολογηθειῶν συνθηκῶν. «Πᾶσα συνθήκη ἢ διεθνῆς υποχρέωσις συνομολογηθησομένη ἐν τῷ μέλλοντι ὑπὸ μέλους τῆς Κοινωνίας δέον νὰ πρωτοκολλᾶται ἀμέσως ὑπὸ τῆς Γραμματείας καὶ νὰ δημοσιεύεται τάχιστα ὑπ' αὐτῆς. Οὐδεμία τῶν συνθηκῶν τούτων ἢ διεθνῶν υποχρεώσεων θέλει εἶναι ὑποχρεωτικὴ πρὸ τῆς πρωτοκολλήσεως αὐτῆς».

Ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἄρθρου τούτου ὑπεστηρίχθησαν

τοεις ἀπόψεις: α) ἢ μὴ πρωτοκόλλησις συνθήκης ἕξωμοιοῦτο πρὸς μὴ ἐπικύρωσιν αὐτῆς καὶ συνεπῶς καθίστα ταύτην μὴ ὑποχρεωτικὴν, β) ἢ μὴ πρωτοκόλλησις οὐδόλως ἐπηρέαζε τὸν ὑποχρεωτικὸν αὐτῆς χαρακτήρα, πλὴν ὅμως ἀνέστειλε τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς καὶ γ) ἢ μὴ πρωτοκόλλησις οὐδόλως ἀνεφέρετο εἰς τὸν ὑποχρεωτικὸν χαρακτήρα ἢ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης, ἀλλ' ἀπλῶς ἀπηγόρευε τὴν ἐπίκλησιν τῶν διατάξεων αὐτῆς ἐνώπιον τῶν διεθνῶν ὀργάνων τῆς Κ.Τ.Ε. Ἡ δευτέρα ἄποψις εἶχεν ἐπικρατήσει.

Ὁ Χάρτης τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν εἰς τὸ ἄρθρ. 102 προβλέπει τὴν καταχώρησιν τῶν συνθηκῶν ἀποδεχόμενος ρητῶς τὴν τρίτην ἄποψιν. Ἐκάστη συνθήκη, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ, καὶ ἐκάστη διεθνῆς συμφωνία συναπτομένη ὑπὸ μέλους τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου θὰ καταχωρῆται κατὰ τὸ δυνατόν ταχύτερον εἰς τὴν Γραμματείαν καὶ θὰ δημοσιεύεται ὑπ' αὐτῆς. Οὐδὲν συμβαλλόμενον μέρος εἰς τοιαύτην συνθήκην ἢ συμφωνίαν, ἢ τις δὲν κατεχωρήθη συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἰδίου ἄρθρου, δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνθήκην ἢ συμφωνίαν ταύτην ἐνώπιον ὀργάνου τινὸς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω διατάξεων ἐπιδιώκεται ἡ δημοσιότης τῶν συμβατικῶν σχέσεων καὶ ἡ ἔμμισος ἐπιβολὴ τῆς ἀρχῆς τῆς καταγωγῆς τῆς μυστικῆς διπλωματίας. Ἡ ὑποχρέωσις ὑφίσταται διὰ τὰς μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ Ὄργανισμοῦ συναφθείσας συνθήκας, ἢ δὲ δυνατότης καταχωρήσεως ἐπεκτείνεται καὶ διὰ τὰς συνθήκας μετὰξὺ Πολιτειῶν μὴ Μελῶν τοῦ Ο.Η.Ε..

Μυστικὰ ἢ Συνθηκὰ. Ἡ συναρξὶς μυστικῶν συνθηκῶν, πλὴν τῶν ἀνωτέρω διεθνῶν περιορισμῶν, περιορίζεται καὶ ὑπὸ τῶν συνταγματικῶν διατάξεων ἐκάστης Πολιτείας. Κατ' ἄλλας μὲν ἀπαγορεύεται (Ἰσπανικὴν 1931), κατ' ἄλλας δὲ καθορίζεται ὅτι αἱ μυστικαὶ διατάξεις δὲν δύναται νὰ ἀνατρέψουν τὰς φανεράς διατάξεις τῶν συνθηκῶν (Βελγικὴν, Ἑλληνικὴν 1927) καὶ τέλος εἰς ἄλλα συντάγματα οἱ περιορισμοὶ ἀπορροῦν ἐκ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τῶν διατάξεων αὐτῶν (Ἡνωμένα Πολιτεία, Ἑλβετία).

4.— Ἀποτελέσματα τῶν συνθηκῶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν συνθηκῶν εἶναι διάφορα ὡς πρὸς τοὺς συμβαλλομένους καὶ ὡς πρὸς τοὺς τρίτους.

Ἡ συνθήκη δημιουργεῖ δίκαιον μόνον μετὰ τὸν τῶν συμβαλλομένων Πολιτειῶν, αἵτινες καὶ μόνον δεσμεύονται, ὡς νομικαὶ ὄντοτες. Κατ' ἐξαίρεσιν δη-

μουργοῦν δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις ἀπ' εὐθείας διὰ τὰ ἄτομα (Μικτὰ Δικαστήρια συνθηκῶν εἰρήνης 1919—1921).

Οἱ συμβαλλόμενοι δεσμεύονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ ὅλας ἀνεξαρτέτως τὰς διατάξεις τῶν συνθηκῶν. Οὐδεμία συνεπῶς ἐπιφύλαξις εἶναι νομικῶς παραδεκτὴ μετὰ τὴν μονογράφησιν πλὴν εἰδικῆς ἀντιθέτου διατάξεως, π.χ. προσχώρησις εἰς τὰς συλλογικὰς συμβάσεις.

Ἐναντι τῶν τρίτων αἱ συνθήκαι κατ' ἀρχὴν εἶναι RES INTER ALIOS ACTA. Οὐδεμία δέσμευσις δύναται νὰ προκύψῃ δ' ἂν τὸς Πολιτείας, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπέγραψαν τὴν συνθήκην ἢ δὲν προσεχώρησαν εἰς αὐτήν. Παρὰ τὸν ἀνωτέρω κανόνα εἰς τὴν διεθνή πρακτικὴν παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον τῆς συνάψεως συνθηκῶν περιλαμβανοουσῶν ὑποχρεώσεις εἰς βάρος τρίτων. Ὁ τρίτος εἰς οὐδεμίαν νομικῶς ἐκτέλεσιν ἢ δέσμευσιν τῶν διατάξεων αὐτῆς ὑποχρεοῦται, ἐκτὸς ἐὰν ρητῶς ἢ σιωπηρῶς ἀπεδέχθῃ ταύτας ἢ πρόκειται περὶ γενικῆς συνθήκης ἀποβλεπούσης εἰς θεμελιώδεις λειτουργίας τῆς διεθνoῦς κοινωνίας, ὅποτε ἢ ὑπαρξίς αὐτῆς δὲν δύναται νὰ ἀγνοηθῇ ἐκ μέρους τῶν τρίτων. π.χ. Σύμφωνον τῆς Κ.Τ.Ε. (ἄρθρ. 17). Χάρτης Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Αἱ συνθήκαι ὑπὲρ τρίτων συναντῶνται συνήθως εἰς τὴν διεθνή πρακτικὴν καὶ δεσμεύουν κατ' ἀρχὴν τοὺς συμβαλλομένους. Τὰ τρίτα κράτη οὐδὲν δικαίωμα κέρτηνται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης, ἐκτὸς ἐὰν εἶναι διάφορος ἢ βούλησις τῶν συμβαλλομένων, ὅποτε διὰ τῆς ρητῆς ἢ σιωπηρᾶς ἀποδοχῆς ἐκ μέρους τοῦ τρίτου τεκμαίρεται ἐπελθούσα συμφωνία, τῆς συνθήκης ἀποτελοῦσης πρώτου πρὸς τρίτον, π.χ. Συνθήκη Βερσαλλίων ἄρθρ. 110, 374, 380. Τοῦτο κρίνεται ἐκάστοτε AD HOC.

Ἡ αὐθεντικὴ ἐρμηνεῖα τῶν συμβατικῶν κανόνων ἀνήκει κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τοὺς συμβαλλομένους. Ἐν περιπτώσει διαφωνίας ἢ μόνῃ ἀπομένουσα λύσις εἶναι ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν διεθνή δικαιοσύνην. Τοῦτο ὅμως δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον δ' ἂν τῆς ὑποχρεωτικῆς προσφυγῆς εἰς τὴν δικαιοσύνην (ἄρθρ. 36 τοῦ Δ.Δ.Δ. Δ., τὸ αὐτὸ ἄρθρον εἰς τὸ καταστατικὸν τοῦ Διεθνoῦς Δικαστηρίου ἐδ. 5). Διὰ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνεῖαν τῶν συνθηκῶν γίνεται χρῆσις τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' καίου, ὡσάκις οἱ ἐθιμικοὶ ἢ συμβατικοὶ κανόνες δὲν καθορίζουν εἰδικὰς πρὸς τοῦτο διατάξεις. Ἡ νομολογία τῶν διεθνῶν διαιτητικῶν δικαστηρίων, ἰδίως τοῦ Διαρκoῦς Δικαστηρίου Διεθνoῦς Δικαιοσύνης (Δ.Δ.Δ.Δ.), ἀποτελεῖ ἤδη πολὺν συμβολὴν εἰς τὴν ἐρμηνεῖαν τῶν διεθνῶν κανόνων.

Ὅσάκις οἱ συμβατικοὶ κανόνες ἐφαρμόζονται ἐντὸς τῆς ἐσωτε-

ρικῆς ἐννόμου τάξεως ἢ ἐρμηνεία αὐτῶν ἀνήκει εἴτε εἰς τὴν διοικητικὴν ἐξουσίαν, εἴτε εἰς τὰ ἐσωτερικὰ δικαστήρια. Κατὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι κριτοῦντα, ἡ ἐρμηνεία τῶν συνθηκῶν, ἀσχετῶς περιεχομένου αὐτῶν, ἀνήκει εἰς τὰ δικαστήρια, τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται μόνον εἰς τοὺς νόμους καὶ συνεπῶς ἔχουν πλήρη ἀρμοδιότητα, ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῶν συμβατικῶν κανόνων, τοὺς ὁποίους καὶ ἐφαρμόζουν ἐφόσον δὲν ἀντιβαίνουν πρὸς τὸ Σύνταγμα.

Ἐν περιπτώσει συγκρούσεως τῶν συνθηκῶν πρὸς ἄλλους κανόνας διακρίνομεν:

α) Σύγκρουσις δύο συνθηκῶν μὲ διάφορον περιεχόμενον. Κατὰ κανόνα ἢ μεταγενεστέρα συνθήκη δεόν νὰ θεωρηθῇ ἀκυρος. Ὑποστηρίζεται ἐπίσης ὅτι ἰσχύουν ἀμφοτέραι καὶ συνεπῶς δὲν δύναται νὰ ζητηθῇ ἡ ἀκύρωσις τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης. Ἡ Πολιτεία ἔναντι τῆς ὁποίας δὲν ἐξετελέσθη ἢ συνθήκη δικαιούται εἰς ἐπανόρθωσιν τῆς ζημίας.

β) Σύγκρουσις διμερῶν καὶ συλλογικῶν συνθηκῶν. Αἱ συλλογικαὶ συνθήκαι αἱ περιέχουσαι «συνταγματικὸν» χαρακτῆρα ἐξ ἀπόψεως ὀργανώσεως τῆς διεθνoῦς κοινότητος δεόν νὰ κατισχύουν τῶν διμερῶν συνθηκῶν. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι γενικῶς ἀποδεκτόν. Κατὰ κανόνα ἢ διμερῆς συνθήκη θεωρεῖται ἐπικρατεστέρα τῆς συλλογικῆς βάσει τῆς ἀρχῆς LEX SPECIALIS DEROGAT GENERALIS. Τὸ ἄρθρ. 103 τοῦ Χάρτου Ο.Η.Ε., ρητῶς ἀναφέρει ὅτι ἐν περιπτώσει συγκρούσεως τῶν κατὰ τὴν παρόντα Χάρτην ὑποχρεώσεων τῶν Μελῶν πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν ἐξ οἰασδήποτε ἄλλης διεθνoῦς συμφωνίας «θὰ προέχουσιν αἱ κατὰ τὸν παρόντα Χάρτην ὑποχρεώσεις αὐτῶν». Τοῦτο ἰσχύει τόσον διὰ τὰς προγενεστέρας ὅσον καὶ τὰς μεταγενεστέρας τοῦ Χάρτου συμβατικὰς ὑποχρεώσεις.

γ) Σύγκρουσις συνθηκῆς καὶ ἐθιμοῦ. Κατὰ κανόνα οἱ συμβατικοὶ καὶ οἱ ἐθιμικοὶ κανόνες ἔχουν τὴν ἰδίαν καταργητικὴν δύναμιν βάσει τῆς ἀρχῆς LEX POSTERIORI DEROGAT PRIORI. Οἷτω μεταγενεστέρα συνθήκη καταργεῖ προγενέστερον ἔθιμον καὶ ἀντιστρόφως. Πάντως ἅπαντες οἱ κανόνες δὲν δύναται ν' ἀντιβαίνουν εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς «δι' ἐθνoῦς δημοσίας τάξεως» ἢ νὰ ὑπερβαίνουν τὰ ὅρια τοῦ «κοινοῦ διεθνoῦς δικαίου».

δ) Σύγκρουσις συνθηκῆς καὶ γενικῶν ἀρχῶν. Οἱ συμβατικοὶ κανόνες ὑπερτεροῦν καθόσον αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Δικαίου ἐφαρμόζονται ἐπικυρικῶς ὅσας δὲν ὑπάρχουν συμβατικοὶ ἢ ἐθιμικοὶ κανόνες. Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ παρουσιάζονται ὡς

LEX GENERALIS και ύποχωροῦν ἐνόπιον τῶν συμβατικῶν και ἐθμικῶν, οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται LEX SPECIALIS.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω θάσεων ρυθμίζονται αἱ σχέσεις τῶν διαφόρων κανόνων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου.

5.— Λ ἦ ξ ι ς τ ῶ ν σ υ ν θ ἦ κ ῶ ν. Τὸ τέλος τῶν συνθηκῶν ἐπέρχεται διὰ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀντικειμένου, διὰ τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἐκτελέσεως ἢ ἀδυναμίας ἐκτελέσεως αὐτῆς, διὰ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας ἢ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς διαλυτικῆς αἰρέσεως καὶ διὰ μεταγενεστέρως συνθήκης, ἢ ὁποῖα ρητῶς ἢ σιωπηρῶς καθήργησε προγενεστέρως κατόπιν κοινῆς συμφωνίας. Ἐπίσης ὁσάκις ἡ συνθήκη εἶναι ἀσυμβίβαστος μετὰ τὸν Χάρτην Ἡν. Ἐθνῶν (* Ἄρθρ. 103).

Εἰς ὠρισμένας συνθήκας προβλέπεται εἰδικὴ διαδικασία, ἣτις ἀποβλέπει νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ἰσχὺν αὐτῆς εἴτε νὰ ἀναθεωρηθῇ τὰς διατάξεις αὐτῆς.

α) ἡ κ α τ α γ γ ε λ ί α εἶναι μονομερῆς πράξις βουλῆσεως ἐνὸς ἐκ τῶν συμβαλλομένων, διὰ τῆς ὁποίας διαδηλώνει τὴν πρόθεσίν του νὰ μὴ δεσμεύεται εἰς τὸ μέλλον ὑπὸ τῆς συνθήκης. Ὁ τρόπος τῆς ἀσκήσεως, ἢ κοινοποιήσις τῆς προθέσεως, καὶ αἱ προσαποτύμμεναι προθεσμῖαι προβλέπονται ὑπὸ τῆς συνθήκης.

β) ἡ ἀ ν α θ ε ῶ ρ η σ ι ς εἶναι εἰδικὴ διαδικασία, ἢ ὁποῖα ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῶν παλαιῶν διατάξεων διὰ νέων τοιούτων. Οὕτω εἰς τὸ ἄρθρ. 19 τοῦ Συμφώνου τῆς Κ.Τ.Ε. περιλαμβάνεται ὅτι «ἡ Συνέλευσις δύναται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ καθῆ τὰ μέλη τῆς κοινῆς, ὅπως προβαίνουν εἰς νέαν ἐξέτασιν τῶν συνθηκῶν, αἵτινες κατέστησαν ἀνεφάρμοστοι, ὡς καὶ πάσης διεθνοῦς καταστάσεως, τῆς ὁποίας ἡ διατήρησις ἠδύνατο νὰ θέσῃ ἐν κινδύνῳ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου». Ἡ ἀναθεώρησις, φυσικὴ συνέπεια τῆς ρευστότητος πάσης ἀθρωπίνης κοινωνίας, ἀποβλέπει πρωτίστως εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῆς χρήσεως τῆς βίας, διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν μὴ ἀντοποκρινόμενων πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν κατάστασιν συμβατικῶν διατάξεων. Ἡ ἀνωτέρω διάταξις δὲν ἔτυχεν ἐφαρμογῆς. Ἐπίσης ἄρθρ. 108 καὶ 109 τοῦ Χάρτου Η.Ε.

Ἐλλείψει εἰδικῆς διατάξεως ἢ διεθνῆς πρακτικῆ παραδέχεται ὅτι εἰς ἐκάστην συνθήκην ἐξυπακούεται σιωπηρῶς ἢ ρήτρα REBUS SIC STANTIBUS, δυνάμει τῆς ὁποίας αἱ ἄνευ διαρκείας συνθήκαι ἀτονοῦν ὁσάκις ἡ πραγματικὴ κατάστασις καὶ αἱ προϋποθέσεις μετεβλήθησαν καὶ δὲν εἶναι αἱ αὐταὶ οἷαι ἦσαν κατὰ τὴν ὑπογραφήν καὶ κατὰ συνέπειαν δύνανται νὰ καταγγελθοῦν μονο-

μερῶς. Ἡ ἐφαρμογὴ καὶ ἡ ἔκτασις τῆς ἀνωτέρω ρήτρας ἐξαρτᾶται πρωτίστως ἐκ τῆς ἐπισημείας τῆς βουλήσεως τῶν συμβαλλομένων. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἡ ἐπιστήμη διχάζεται. Γίνεται δεκτὸν πάντως κατὰ πλειοψηφίαν ὅτι ἡ ἀνωτέρω ρήτρα δὲν ἐπιτρέπει μονομερῆ διάρρηξιν τῆς συνθήκης, ἀλλὰ προϋποθέτει κοινὴν συμφωνίαν ὡς πρὸς τὴν μεταβολὴν τῶν περιστάσεων, ἐλλείψει δὲ ταύτης παρέμβασιν διαιτητικοῦ ὄργανου. Ἡ ὑπορξίς ὀργανωμένης διεθνούς κοινωνίας ἀποκλείει κατὰ λογικὴν συνέπειαν τὴν μονομερῆ καταγγελίαν.

Ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης μονομερῶς ὑπὸ ἐνὸς ἐκ τῶν συμβαλλομένων οὐδόλως ἐπηρεάζει τὴν ἰσχὴν αὐτῆς, ἐκτὸς ἐὰν ἄλλως τεκμαίρεται ἡ βούλησις τῶν συμβαλλομένων. Ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης συνεπάγεται τὴν εὐχέρειαν τῆς καταγγελίας αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀντισυμβαλλομένου ἔναντι τοῦ ὁποίου παρεβιάσθη ἡ συνθήκη ἢ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐνδ'αφερομένου ὅπως ἀξιῶσθαι τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ πολέμου ἐπὶ τῶν συνθηκῶν δέον νὰ ἀναζητηθῆ εἰς τὴν βούλησιν τῶν συμβαλλομένων ἢ εἰς τὴν φύσιν τοῦ περιοριζομένου αὐτῶν. π.χ. συνθήκαι εἰρήνης ἢ συνθήκαι περὶ τῶν κανόνων τοῦ πολέμου. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ ἔρευνα τῆς βουλῆσεως εἶναι ἀδύνατος καὶ ἡ φύσις ἀμφίβολος, τότε διὰ μὲν τὰς διμερεῖς συνθήκας ὑπάρχει νομικὸν τεκμήριον ὅτι ἡ βούλησις τῶν συμβαλλομένων ὡς πρὸς τὴν δέσμευσιν, περιορίζεται εἰς τὴν περίοδον τῆς εἰρήνης καὶ συνεπῶς ὁ πόλεμος θέτει τέρμα εἰς τὴν ἰσχὴν αὐτῶν, διὰ δὲ τὰς συλλογικὰς συνθήκας ἐπεκτείνεται καὶ κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον, ὁπότε ἡ ἰσχὺς αὐτῶν διατηρεῖται, πλὴν ὅμως ἀναστέλλεται ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν μεταξύ τῶν ἐμπολέμων. Οὐδεμίᾳ μεταβολῇ ἐπέρχεται μεταξύ ἐμπολέμων καὶ οὐδετέρων, πλὴν ἀντιθέτου βουλῆσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΘΟΝ

ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

*Ὁργανα τῆς πολιτείας λέγονται τὰ φυσικὰ ἐκεῖνα πρόσωπα ἢ ομάδες τῶν φυσικῶν προσώπων ἅτινα συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα ἐκφράζουσιν τὴν θέλησιν τῆς Πολιτείας καὶ ἀσκοῦν ἐξουσίαν. Ἡ δρᾶσις αὐτῶν ἀποτελεῖ δρᾶσιν αὐτῆς ταύτης τῆς Πολιτείας.

Τὰ ὄργανα διακρίνονται εἰς:

1) Ἀτομικὰ (ἐν φυσικὸν πρόσωπον) καὶ συλλογικὰ (ὀμάς προσώπων).

2) Ἄμεσα ὄργανα, τὰ ὁποῖα ἀφύονται τὰς ἀρμοδιότητας αὐτῶν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν θέλησιν ἢ τὴν ἀρμοδιότητα ἄλλων ὀργάνων. Τοιαῦτα εἶναι ὁ Λαὸς ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν, δηλαδὴ τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, ἢ Βουλὴ (τακτικὴ ἢ ἀναθεωρητικὴ), ὁ Βασιλεὺς ὡς ἀνώτατος ἄρχων, τὰ Δικαστήρια ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων.

Ἐμμεσα ὄργανα εἶναι τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας τῶν ὁποίων ἡ ἀρμοδιότης καὶ ἡ βούλησις προσδιορίζονται ἀπὸ ἄλλα, τὰ ἄμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας, ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὁποῖα εἶναι ἔμμεσα. Ἐμμεσα ὄργανα εἶναι: οἱ Ὑπουργοί, οἱ Δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐν μέρει ἐπίσης τὰ ὄργανα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Τὰ ἔμμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας συνήθως διορίζονται ὑπὸ τῶν ἀμέσων ὀργάνων αὐτῆς.

Ἀρχαὶ διέπουσαι τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας γενικῶς ἐν Κράτει δικαίου:

Πᾶν ὄργανον ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ἀσκεῖ μίαν εἰς τὴν πολιτείαν ἀνήκουσαν λειτουργίαν. Συνεπῶς:

α) Οὐδὲν ὄργανον τῆς πολιτείας δικαιούται νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτοπροαιρέτως τὴν ἀρμοδιότητά του, περιοριζόμενον ἐντὸς τῶν ὁρίων τὰ ὁποῖα θέτουν τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ νόμοι.

β) Πᾶν ὄργανον τῆς Πολιτείας πρέπει νὰ εἶναι αὐστηρῶς ὑποταγμένον εἰς τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου τοὺς ρυθμίζοντας τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀνατιθεμένου αὐτῷ ὑπὸ τῆς Πολιτείας λειτουργήματος.

§ 1

Ο ΛΑΟΣ

1. Ὁ Λαὸς (τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, ἤτοι τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν). Ἔχει ὡς ἀρμοδιότητα νὰ ἐκλέγῃ τὰ ἄλλα ὄργανα τῆς πολιτείας (ἐκλέγει τὰ μέλη τῆς Βουλῆς, συμμετέχει κατὰ τὰ συντάγματα ἀμέσως διὰ δημοψηφίσματος εἰς τὴν νομοθεσίαν).

Ὁ Λαὸς κατὰ τὸ ἐλληνικὸν Σύνταγμα εἶναι τὸ ἀνώτατον, τὸ κυρίαρχον ὄργανον. Κατὰ τὸ ἄρθρον 21 «Ἀπασαι εἰ ἐξουσίαι πηγάζουν ἐκ τοῦ Ἔθνους, ἐνεργοῦνται δὲ καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα». Ὁ Λαὸς, ὡς ὄργανον τῆς Πολιτείας, ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν τῆς χώρας, οἱ ὅποιοι ἔχουν κατὰ νόμον τὴν

ιδιότητα του εκλογέως (εκλογικόν σώμα). "Όσον αφορά την επέκτασιν τῆς ιδιότητος τοῦ εκλογέως ἐπὶ εὐρύτερον βάσεων, σημειοῦται ἡ ιστορικὴ τάσις πρὸς τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν. Ἡ ψηφοφορία λογίζεται ἐπὶ τοσοῦτον καθολικῆ ἐφόσον δὲν ἔχουν ἐπίδρασιν διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος κοινωνικά, οικονομικά, πνευματικά, φυλετικά γνωρίσματα ἢ καὶ τὸ κριτήριον τοῦ φύλου.

Κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον δίκαιον, τὰ προσόντα τοῦ εκλογέως εἶναι τὰ ἐξῆς:

α) Ἑλληνικὴ Ἰθαγένεια. Τὰ ἄρθρα 66 καὶ 3 παρ. 3 τοῦ Συντάγματος ὀρίζουν τὸ μὲν πρῶτον ὅτι «Ἡ Βουλὴ συγκεῖται ἐκ βουλευτῶν εκλεγομένων κατὰ νόμον ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα πρὸς τοῦτο πολιτῶν δι' ἀμέσου καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, τὸ δὲ ἕτερον «πολίται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς νόμους τοῦ κράτους». "Πδη ὁ Ν. 3370)1955 καθορίζει ποιοὶ τυγχάνουν πολῖται ἰθαγενεῖς, πῶς ἀποκτᾶται καὶ πῶς ἀπόλυται ἡ Ἑλληνικὴ ἰθαγένεια. Οἱ ἄλλοδαποὶ δὲν ἔχουσιν οὐδέποτε τὸ δικαίωμα τοῦ εκλέγειν, ὅπερ ὡς πολιτικὸν δικαίωμα ἀνήκει μόνον εἰς τοὺς ἡμεδαποὺς.

β) Ἡ συμπλήρωσις τοῦ 21 ἔτους τῆς ἡλικίας. Λόγω τῆς σπουδαιότητος, ἣν ἐμφανίζει τὸ εκλογικὸν δικαίωμα διὰ τὴν πολιτείαν, ἔχει ἀναγνωρισθῆ ὅπως τοῦτο ἀσκεῖται ὑπὸ ἀτόμων ἐχόντων ὀρισμένην ἡλικίαν, ὡς ἐγγύθισιν τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ὀριμότητος αὐτῶν. Παρ' ἡμῖν ὡς τοιαύτη κατάλληλος ἡλικία ἔχει ὀρισθῆ ἀπὸ τοῦ 1864 ἡ συμπλήρωσις τοῦ 21ου ἔτους. Πάντες οἱ συμπληροῦντες τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς δικαιοῦνται ψῆφον. Μεταπολεμικῶς ἐψηφίσθη νόμος διὰ τοῦ ὁποίου ἀπονέμεται καὶ εἰς τὰς γυναῖκας δικαίωμα ψῆφου ἀπὸ τοῦ 24ου ἔτους. Αἱ γυναῖκες μετεῖχον κατ' ἀρχὰς μόνον εἰς τὰς δημοτικὰς εκλογάς. "Ἔνασσήσωσι ὅμως οἱ εκλογεῖς τὸ δικαίωμα αὐτῶν ἢ μᾶλλον τὸ λειτουργημᾶ τοῦτο, ὅτι ὁ εκλογεὺς ὑπέχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀσκήσῃ «τὸ δικαίωμα» αὐτὸ τῆς ψῆφου, δέον νὰ ᾧσιν ἐγγεγραμμένοι εἰς τοὺς εκλογικοὺς καταλόγους. Εἰς τὰς περιφερείας ὅμως τῶν μεγάλων πόλεων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Θεσσαλονίκης, Πατρῶν, Λαρίσης, ὁ εκλογεὺς δέον νὰ ἐγγραφῆ εἰς τοὺς καταλόγους εκλογικῶν βιβλιαρίων καὶ κέκτηται τὸ εκλογικὸν του βιβλίον ἵνα δυνηθῆ νὰ ἀσκήσῃ τὸ δικαίωμά του. Κατ' ἐξαιρέσιν πρόσωπα κερτημένα τὰ προσόντα τοῦ εκλογέως στεροῦνται τοῦ δικαιώματος ψῆφου. Τοιαῦτα δὲ πρόσωπα εἶναι:

1) Οἱ συνεπεία κατὰ δίκην στερηθέντες τοῦ εκ-

κλογικῶν δικαιώματος ἐφ' ὅσον χρονικὸν διάστημα διαρκεῖ ἢ στέρησις αὐτῆ. Ἡ στέρησις τοῦ ἐκλογικῶν δικαιώματος ἐπέρχεται εἴτε αὐτοδικαίως ἐπὶ καταδίκης εἰς θάνατον ἢ ἰσόβιον κάθειρξιν ἀορίστου διαρκείας, εἴτε ἀπαγγέλεται ὑπὸ τοῦ δικάζοντος ποινικοῦ δικαστοῦ εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος προβλεπομένας περιπτώσεις.

Ἡ ἐπιβληθεῖσα ποινὴ τῆς στερήσεως αἴρεται διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ καταδικασθέντος, δι' ἀμνηστίας καὶ κατὰ τινὰς καὶ διὰ χάριτος.

2) Οἱ τελοῦντες ὑπὸ δικοὶ ἐπὶ κακουργήματα ἰσχυρῶς ἐκτελεσθέντων βουλευμάτων. Ἡ στέρησις διαρκεῖ μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεώς των ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου.

3) Οἱ ἐστερημένοι τῆς ἐλευθέρως διαχειρήσεως τῆς περιουσίας των. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται: α) Οἱ πτωχεύσαντες ἤτοι οἱ ἔμποροι οἱ κηρυχθέντες εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου. β) Οἱ διατελοῦντες ὑπὸ δικαστικὴν ἀπαγόρευσιν (Α.Κ. 1686). ἤτοι οἱ ἔνεκα πνευματικῆς νόσου ἢ σωματικῆς ἀναπηρίας ἀδυνατοῦντες νὰ ἐπιμεληθῶν ἐαυτῶν ἢ τῆς περιουσίας των καὶ γ) οἱ διατελοῦντες ὑπὸ δικαστικὴν ἀντίληψιν (Α.Κ. 1705) ἤτοι οἱ εὐρισκόμενοι εἰς κατάστασιν διαφορομένων φρένων, οἱ ἄσωτοι καὶ οἱ ἔνεκα μέθης ἀδυνατοῦντες νὰ ἐπιμεληθῶν ἐαυτῶν.

Οἱ ἐκλογικοὶ κατάλογοι συντάσσονται κατὰ δήμους καὶ κοινότητας ἀναθεωρούμενοι κατ' ἔτος διὰ διαγραφῆς τῶν ἀποβιωσάντων ἢ τῶν ἀπελεσάντων τὰς προϋποθέσεις ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικῶν δικαιώματος. Τὴν διαγραφὴν ἐνεργεῖ ὁ Εἰρηνοδίκης κατόπιν ἀποστολῆς ἐγγράφου τοῦ Δημάρχου ἢ Προέδρου Κοινότητος. Οἱ Πρόεδροι κοινότητων καὶ Δήμαρχοι γνωρίζουν ἐπίσης εἰς τὴν Εἰρηνοδικὴν τοὺς συμπληρώσαντας τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας των ἵνα οὗτος συμπεριλάβει τοὺς εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους. Ἀντιρρήσεις ἐπὶ τῆς ἐγγράφῃς ἢ διαγραφῆς τινὸς εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους δικάζει κατόπιν ἐνστάσεως τὸ Πρωτοδικεῖον.

2.— Χαρακτηριστικὰ τῆς ἐκλογικῆς λειτουργίας τῆς ψηφοφορίας.

Συμφώνως τὸ Σύνταγμα καὶ τοῦ εἰς ἐκτέλεσιν τούτου ἐκδοθέντος ἐκλογικῶν νόμου τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ψηφοφορίας εἶναι:

1) Καθολική. Ἡ ψηφοφορία χαρακτηρίζεται καθολική ὡςάκις τὸ δικαίωμα ψήφου ἔχουν ἅπαντες οἱ πολῖται μίας χώρας ἄνευ οἰονδήποτε οικονομικῶν ἢ ποιοτικῶν κριτηρίων εἰ μὴ μόνον βάσει τῆς ὄριμότητος τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Ἀντίθετος τῆς καθολικῆς ψήφου εἶναι ἡ περιορισμένη, ὡςάκις τίθενται ὡς προσόντα τοῦ ἐκλογέως ἡ ὑπερξίς ὄρισμένου εἰσοδήματος, ἡ ἡ καταβολὴ ὄρισμένου φόρου, ἡ τέλος ἡ ὑπερξίς ὄρισμένης μορφώσεως.

Κατ' ἀρχὰς ἡ ψήφος ὑπῆρξεν περιορισμένη καὶ ἐδίδοτο μόνον εἰς ὄρισμένην κατηγορίαν πολιτῶν, συνήθως τῶν εὐπόρων. Ἡ καθολικὴ ψήφος ἐπεβλήθη κατόπιν μακρῶν ἀγώνων καὶ ἐπετεύχθη ἐν Γαλλίᾳ κατ' ἀρχὴν διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1848. Παρ' ἡμῖν ἡ καθολικὴ ψηφοφορία καθιερώθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864 καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τοῦ ἐκλογικοῦ Νόμου ΧΜΗ' τοῦ 1877 ὅστις κατήργησε οἰονδήποτε περιορισμὸν.

Ἡδη ἡ καθολικὴ ψηφοφορία ἐξασφαλίζει δικαίωμα εἰς πάντα Ἑλληνα πολίτη συμπληρώσαντα τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, νὰ ἀσκῆσιν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τὸ δὲ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι ἀπὸ τοῦ 25ου ἔτους. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1952 δυνάμει τοῦ Νόμου 2159 παρεσχέθη τὸ δικαίωμα τῆς καθολικῆς ψήφου καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία θεωρεῖται ὡς λογικὸν ἐπακόλουθον τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ μίᾳ ἀπόδειξις τῶν δημοκρατικῶν βάσεων τοῦ πολιτεύματος.

2) Ἀμεσος. Τὸ αὐτὴ εἶναι ἡ ψηφοφορία ὡςάκις τὸ ἐκλογικὸν σῶμα ἐκλέγει αὐτὰ τε ἄτα τὰ πρόσωπα ἅτινα θὰ συγκροτήσων τὸ ὄργανον τῆς πολιτείας. Διὰ τῆς ἀμέσου ψηφοφορίας ἡ συγκρότησις τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν σωμάτων ἐνεργεῖται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἡ λαϊκὴ θέλησις μεταβιβάζεται κατ' εὐθείαν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, δι' ὃ ἐθεωρήθη καὶ αὐτὴ ὡς ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Ἀντίθετος τῆς ἀμέσου εἶναι ἡ ἔμμεσος ψηφοφορία. Κατ' αὐτὴν οἱ ἐκλογεῖς ἐκλέγουν εἰδικὸν σῶμα ἐκλεκτόρων κατὰ πρῶτον, ὅπερ ἐν συνεχείᾳ συνέργεται καὶ ἐκλέγει περαιτέρω τὰ μέλη τοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Τοιοῦτον σύστημα ἔμμεσου ἐκλογῆς εἶχεν θεσπίσει τὸ Μοναρχικὸν σύνταγμα τοῦ 1832, σήμερον δὲ ἐφαρμόζεται τοιοῦτον σύστημα ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Β. Ἀμερικῆς. Παρ' ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 καθιερώθη ἡ ἄμεσος ψηφοφορία.

3) Ἀτομικὴ. Ὁ ἐκλογεὺς ἀσκεῖ τὸ ἐκλογικὸν του δικαίωμα ὡς ἄτομον καὶ οὐχὶ ὡς μέλος κοινωνικῆς τινὸς τάξεως ἢ επαγγελματικοῦ τινὸς σωματείου. Οὕτω τὸ ἐκλογικὸν σῶμα ἐμφανίζεται ὡς

τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων τῆς πολιτείας καὶ οὐχὶ σύνολον τάξεων κοινωνικῶν ἢ οικονομικῶν. Ἀντίθετον σύστημα τῆς ἀτομικῆς ψήφου εἶναι ἀπ' ἑνὸς ἡ οἰκογενιακὴ ψήφος καὶ ἀπ' ἑτέρου ἡ ἐπαγγελματικὴ ψήφος. Διὰ τῆς οἰκογενιακῆς ψήφου ἥτις ὑπεστηρίχθη ἐν Γαλλίᾳ ἐπεδιώχθη ἡ ἐνίσχυσις τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας. Τέλος διὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς ψήφου τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα καὶ ἰδίως ἡ Βουλὴ, ἀναδεικνύονται εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως ὑπὸ τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων. Οὕτω ὁ ἐκλογεὺς ἀσκεῖ τὸ δικαίωμα του οὐχὶ ὡς ἄτομον ἀλλὰ ὡς μέλος ὀρισμένης κοινωνικῆς τάξεως ἢ ὀρισμένου ἐπαγγελματικοῦ σωματείου, διὰ τῶν ὁποίων καὶ ἐκφράζει τὴν βούλησίν του.

4) Μυστικὴ ἦτοι διενεργουμένη κατὰ τρόπον μὴ ἐπιτρέποντα εἰς τρίτους νὰ ἀντιληφθῶσι τὸ περιεχόμενον τῆς ψήφου ἐνὸς ἐκάστου τῶν πολιτῶν. Ἡ μυστικὴ ψηφοφορία ἐξασφαλίζει εἰς τὸν πολίτην τὴν ἐλευθέραν ἀσκήσιν τοῦ ἐκλογικοῦ του δικαιώματος βάσει τῆς συνειδήσεως του καὶ τῶν πολιτικῶν του πεποιθήσεων ἄνευ οἰονδήποτε ἐκβιαστικῶν ἐπιρροῶν. Ἀντίθετος εἶναι ἡ φανερὰ ψηφοφορία ἥτις ὑπεστηρίχθη ὡς ἐμπνεύουσα τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης εἰς τὸν ἐκλογέα καὶ καθιστῶσα τοῦτον γενναῖον καὶ ἔχοντα αὐτοπεποιθήσιν εἰς ἑαυτόν. Ἐν τούτοις ἡ φανερὰ ψηφοφορία ἐθεωρήθη ὡς ἀντιδημοκρατικὴ καθόσον καθιστᾷ τοὺς ἐκλογεῖς ἀντικείμενα ἐκμεταλλεύσεως εἴτε τῶν πλουσίων οἵτινες ἠγόραζον τὰς ψήφους των εἴτε τῶν ἰσχυρῶν οἵτινες ὑπεχρέωνον τοὺτους εἰς τὴν καθ' ὀρισμένον τρόπον ἀσκήσιν τοῦ δικαιώματός των.

Παρ' ἡμῖν ὁ ἐκλογικὸς νόμος τοῦ 1844 ὥρισεν πρῶτον τὴν διεξαγωγὴν τῆς ψηφοφορίας μυστικῶς ἐν συνεχείᾳ δὲ καθιερώθη τοῦτο διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844. Ἦδη τὸ ἀπόρητον τῆς ψηφοφορίας προστατεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος (ἀρ. 163)

5) Ἴσότης τῆς ψήφου. Αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 3 καθιερωθείσης ἀρχῆς τῆς ἰσότητος. Οὕτω ἕκαστος πολίτης ἔχει μίαν μόνον ψήφον ἥτις ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ βαρῦτητα μὲ τὰς ψήφους τῶν ἄλλων πολιτῶν. Ἔτερα συστήματα εἶναι α) ἡ πολλαπλὴ ψηφοφορία καθ' ἣν ὀρισμένοι κατηγορίαι πολιτῶν ἔχουν βάσει ὀρισμένων προσόντων πλείονας τῆς μιᾶς ψήφου. β) Ἡ πολλαπλὴ ψήφος καθ' ἣν ὀρισμένοι κατηγορίαι πολιτῶν καίτοι ψηφίζουσιν ἀπαξ ἡ ψήφος των ἔχει ἠϋξημένην δύναμιν.

6) Τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς ψήφου. Πρὸς περιορισμὸν τῆς παρατηρουμένης κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἀποχῆς τῶν πολιτῶν πρὸς

ἀσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ τῶν δικαιώματος καθιερώθη τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς ψήφου καὶ ἡ θέσπισις κυρώσεων εἰς ἀπέχοντας ἐκ τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ. Παρ' ἡμῖν οἱ ἐκλογικοὶ νόμοι θεμελιούμενοι ἐπὶ τῆς ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως τοῦ ἀρθροῦ 66 τοῦ Συντάγματος καθιεροῦν τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος. Οὕτω ὁ πολίτης ὑποχρεοῦται εἰς τὴν ἀσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ του δικαιώματος ἀλλὰ ἀσκῶν τοῦτο εἶναι ἐλεύθερος νὰ ψηφίσῃ ὑπὲρ τοῦ Α ἢ Β κόμματος.

3.— Ἐκλογικὰ συστήματα

Ὡς τοιαῦτα νοοῦνται ὁ τρόπος καθ' ὃν διεξάγεται ἡ ψηφοφορία καὶ ἐξάγεται τὸ ἐκ τῆς ἐκλογῆς προκύπτον ἀποτέλεσμα. Τὰ κυριώτερα ἐκλογικὰ συστήματα εἶναι τρία 1) τὸ πλειοψηφικὸν Ὀλόκληρος ἢ ἐπικράτεια διαιρεῖται εἰς μερικωτέρας περιφερείας καὶ μία ἐκάστη ἐκ τῶν περιφερειῶν τούτων λαμβάνεται κενωρισμῶς. Οἱ ὑποψήφιοι δὲ οἱ ὅποιοι ἔλαβον τὰς περισσοτέρας ψήφους ἔναντι τῶν λοιπῶν ὑποψηφίων τῆς αὐτῆς περιφερείας ἀνακηρύσσονται βουλευταί. Ἐφόσον ἡ πλειοψηφία αὕτη εἶναι ἀπόλυτος ἦτοι τὸ ἡμῖσιν πλέον ἑνὸς τότε τὸ πλειοψηφικὸν ὀνομάζεται ἀπόλυτον ἐὰν δὲ αὕτη εἶναι σχετικῇ ἦτοι ἀναδεικνύονται οἱ λαβόντες περισσοτέρας ψήφους ἔναντι τῶν λοιπῶν ὑποψηφίων τότε καὶ τὸ σύστημα ὀνομάζεται σχετικὸν πλειοψηφικόν. Τὸ πλειοψηφικὸν σύστημα δημοιοργεῖ ἰσχυρὰν πλειοψηφίαν εἰς τὴν Βουλὴν καὶ δημοιοργίαν σταθερᾶς κυβερνήσεως. Ὡς μειονεκτήματα τούτου θεωροῦνται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἔλλειψις ἀντιπροσωπεύσεως τῆς μειοψηφίας ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἀφ' ἑτέρου πλειστάκις παρατηροῦται ὅτι ἡ ἐν τῇ Βουλῇ πλειοψηφία εἶναι τεχνητὴ καὶ ἀντίθετος μὲ τὴν πραγματικὴν πλειοψηφίαν τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος.

2) Ἡ ἀναλογικῆ. Λιὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐνεργεῖται καταμερισμὸς τῶν ἀντιπροσώπων ἀναλόγως τῶν ψήφων τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἕκαστος συνδιασμὸς κατὰ ἐκλογικὴν περιφέρειαν. Συνήθως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκύριως ψηφισάντων διαιρεῖται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐδρῶν ἐκάστης περιφερείας καὶ τὸ πηλίκον ἀποτελεῖ τὸ ἐκλογικὸν μέτρον βάσει τοῦ ὁποίου καθορίζεται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιτυχόντων ἐκάστου συνδυασμοῦ. Οὕτω εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν εἰς μίαν περιφέρειαν ἐκλέγουσα 10 βουλευτὰς ἐψήφισαν 75.000 καὶ ἔλαβον τὸ α' κόμμα 15.000 τὸ β' 22.500 καὶ τὸ γ' 37.500 τὸ μὲν ἐκλογικὸν μέτρον εἶναι 7.500 ἦτοι $75.000:10$, καὶ τὸ μὲν α' κόμμα ἀναδεικνύει 2 βουλευτὰς, τὸ β' 3 καὶ τὸ γ' 5.

Τὸ ἀναλογικὸν σύστημα θεωρεῖται δικαιότερον τοῦ πλειοψηφικοῦ καὶ ἀντιπροσωπευτικότερον τῶν τάσεων τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος. Ὡς μειονέκτημα τούτου προβάλεται ἡ κατάτμησις τῶν πολιτικῶν δυνάμεων εἰς μικρὰ κόμματα καὶ ἡ ἔλλειψις σταθερᾶς κυβερνήσεως.

3) Διάφορα μικτὰ συστήματα ἄτινα ἄλλοτε μὲν ἀπαιτοῦν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν εἰς περίπτωσιν μὴ ἐπιτεύξεως ἀπολύτου πλειοψηφίας (Γαλλία) ἄλλοτε ἀναγνωρίζουν ὡς βάσιν τὸ πλειοψηφικὸν σύστημα, ἀλλὰ ἀφήνουν καὶ εἰς τὴν μειοψηφίαν ἀνάλογον ἐκπροσώπησιν. Τὰ μικτὰ συστήματα ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ περιορίσουν τὰ μειονεκτήματα τῶν ἀνωτέρω δύο βασικῶν συστημάτων τοῦ πλειοψηφικοῦ καὶ τῆς ἀναλογικῆς.

Αἱ ἐκλογαὶ γίνονται εἴτε εἰς τὴν εὐρυτάτην περιφέρειαν (Διοίκησις εἴτε εἰς εὐρείαν περιφέρειαν (Νομὸς) εἴτε εἰς στενὴν (ἐπαρχίαν) εἴτε μονοεδρικὴν (Ἀγγλία) εἴτε εἰς ἐνιαίαν (εἰς τὰ ὀλοκληρωτικὰ κράτη.) Διάφορα θέματα γεννῶνται ὡς πρὸς τὸν τρόπον ψηφοφορίας (ψηφοδελτίων σφαιριδίου κλπ.) καὶ ὡς πρὸς τὴν προτίμησιν τῶν ὑποψηφίων τοῦ αὐτοῦ συνδυασμοῦ (διαγραφαί, σταυροί, ἐγγραφαὶ κομματικῆ σειρᾶ.) Ἐν Ἑλλάδι κατὰ καιροὺς ἐφηρημόσθησαν διάφορα συστήματα πλὴν τοῦ μονοεδρικοῦ καὶ τῆς ἐνιαίας περιφερείας. Τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα ἐπαφίεται ἐκάστοτε εἰς τὸν νομοθέτην ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου συστήματος.

5.—Ἐνα νέον στοιχεῖον τῆς συνταγματικῆς τάξεως εἶναι τὰ Κομμματα, τὰ ὁποῖα εἰσήγαγον εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα καὶ ἰδίᾳ ὁ κοινοβουλευτισμὸς.

Τὸ Κόμμα εἶναι ὄργανοσις πολιτικῆ, γενικῆ καὶ ἐθελοντικῆ, ἐπιδιώκουσα διὰ πολιτικῶν ἐνεργειῶν τὴν ἄσκησιν ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ τὴν κατάληψιν αὐτῆς πρὸς ἀναγωγὴν τῶν προγραμματικῶν σκοπῶν τοῦ εἰς σκοποῦς τοῦ κράτους.

Τὸ Δίκαιον τοῦ 19ου αἰῶνος ἠγγόησε τὰ Κόμματα. Κατὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον τὸ Δίκαιον ἀνεγνώρισε τὰς νομικὰς σχέσεις μεταξὺ Πολιτείας καὶ Κόμματος, ἰδίως εἰς τοὺς κανονισμοὺς τῶν Βουλῶν. Εἰς ὁρισμένα μάλιστα Συντάγματα τοῦ ἐξωτερικοῦ ὁ θεσμὸς τοῦ κόμματος εἰσήχθη ὡς θεμελιώδης θεσμὸς, ὡς π.χ. εἰς τὴν ναζιστικὴν Γερμανίαν καὶ τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν, καθὼς καὶ εἰς τὰς λαϊκὰς δημοκρατίας, ἐνθα ἐπεβλήθη ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου Κόμματος. Τὰ κόμματα σήμερον διακρίνονται εἰς σ υ ν τ η ρ η τ ι κ ᾶ ἵτινα εἶναι σταθερῶς προσκεκολλημένα εἰς τὰς παραδόσεις κοινωνικὰς οἰκονομικὰς καὶ ἱστορικὰς τῆς πολιτείας, τὰ φ ι λ ε λ ε ῦ

θηρα ἄτινα διάκεινται ὑπὸ προοδευτικῶν καὶ μεταρρυθμιστικῶν ἰδεῶν καὶ τὰ σοσιαλιστικὰ ἄτινα ἐπιδιώκουν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κράτους πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου χάριν τοῦ κοινοτικοῦ συνόλου.

Εἰς τὴν Ἑλλάδιν ὡς καὶ εἰς τὴν Λατίαν αἱ συνταγματικαὶ διατάξεις ἀγνοοῦν τὰ κόμματα, ἀλλὰ ἡ συνταγματικὴ λειτουργία ἐπηρεάζεται ἀποφασιστικῶς ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν δρασίαν τῶν κομμάτων.

6.— Ἐπαγγελματικὴ Ἀντιπροσωπεΐα. Ἡ θεωρία αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς ὑφισταμένης πραγματικῆς καταστάσεως κατὰ τὴν ὁποίαν κάθε ἄτομον ἀνήκει εἰς μίαν ἐνότητα εἰδικῶν συμφερόντων καὶ συνεπῶς παραλλήλως πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκπροσώπησιν πρέπει νὰ συνυπάρχη καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ τοιαύτη, εἴτε ἔχουσα ἀποφασιστικὸν χαρακτῆρα, εἴτε ἀπλῶς συμβουλευτικόν.

Ἐν Ἑλλάδι τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 ἀνεγνώρισε μερικῶς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀντιπροσωπεΐαν ἐντὸς τοῦ Β' νομοθετικοῦ Σώματος τῆς Γερουσίας. (Γερουσιασταὶ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων καὶ τῶν πνευματικῶν ἰδρυμάτων).

§ 2

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ἄμεσον καὶ μὴ αὐτοτελὲς ὄργανον τῆς Πολιτείας ἐφόσον ἔλκει τὰς ἀρμοδιότητας αὐτοῦ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Συντάγματος καὶ ἐκφράζει τὴν πολιτικαὴν βούλησιν τῆ συμπράξει ἐτέρων ὀργάνων τῆς Πολιτείας. Συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 30 τοῦ Συντάγματος οὐδεμία πράξις τοῦ Βασιλέως ἰσχύει, οὐδὲ ἐκτελεῖται ἐὰν δὲν εἶναι προσηυπογεγραμμένη πρὸς τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ.

Ὁ Βασιλεὺς τυγχάνει ἰσόβιος κληρονομικὸς ἀνώτατος ἄρχων καὶ ὡς τοιοῦτος ἀπ' ἐνὸς ἐκπροσωπεῖ τὴν ἰδέαν τῆς Πολιτείας ὡς ἐνότητος εἰς τὸ ἔξωτερικόν ἀπ' ἐτέρου προΐσταται τῶν διαφόρων πολιτικῶν ἐκδηλώσεων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ. Ἀνώτατον ὅμως ὄργανον τῆς Πολιτείας δὲν εἶναι ὁ Βασιλεὺς ὅστις κατὰ τὸ ἄρθρον 44 ἔχει περιορισμένας ἀρμοδιότητας ἀλλὰ ὁ Λαὸς ὅστις ἔχει καὶ τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος. Διὰ τὴν καλυτέραν ἀσκησιν τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Βασιλέως τὸ ἄρθρον 29 καθιερεῖ τὸ ἀνεύθυνον καὶ ἀπαραβίαστον τοῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως. Τὸ ἀνεύθυνον τοῦ Βασιλέως ἀφορᾷ πάσας τὰς πράξεις αὐτοῦ καὶ διακρίνομεν περαιτέρω:

α) τὸ ποινικὸν ἀνεύθυνον τοῦ Βασιλέως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι οἰαδήποτε πράξεις τοῦ Βασιλέως εἴτε ἔχουσα σχέσιν μὲ τὴν ἄσκησιν τῶν βασιλικῶν αὐτοῦ καθηκόντων εἴτε μὴ, δὲν ἐπ'φέρει εὐθύνην ποινικῶν τοῦ Βασιλέως ἔστω καὶ ἐὰν ἡ πράξις φέρει ἀξιόποινον χαρακτῆρα. Ὁ χαρακτῆρ ὅμως τῆς τυχόν τελεσθείσης πράξεως δὲν μεταβάλλεται ἀλλὰ παραμένει ἄδικος ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς συνεπεία τοῦ ἀνευθύνου δὲν διώκεται. Εἰς περίπτωσιν ὅμως παραίτησός του ὁ Βασιλεὺς καθίσταται ὑπεύθυνος διὰ ἀπάσας τὰς μετὰ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἐνεργηθείσας πράξεις του. Αἱ ἀπὸ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον μέχρι τῆς παραίτησός του πράξεις αὐτοῦ καλύπτονται ὑπὸ τοῦ ἀνευθύνου καὶ δὲν εἶναι δυνατὴν νὰ διωχθῇ.

β) Τὸ ἀστικῶς ἀνεύθυνον τοῦ Βασιλέως καθ' ὃ δὲν ὑφίσταται εὐθύνη τοῦ Βασιλέως πρὸς ἀποζημίωσιν διὰ ζημίας γενομένας εἰς τρίτους συνεπεία πράξεως ἢ παραλήψεως αὐτοῦ ἀφορώσης τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του. Προκειμένου ὅμως περὶ τῶν ἰδιωτικῶν πράξεων τοῦ Βασιλέως ὑφίσταται εὐθύνη ἀστική τοῦτου ἀλλὰ ἡ ἀγωγή ἀποζημιώσεως στρέφεται κατὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς Βασιλικῆς χορηγίας ὅστις παρίσταται ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου καὶ ἐκπροσωπεῖ τὸν Βασιλέα.

γ) Τὸ πολιτικῶς ἀνεύθυνον τοῦ Βασιλέως συνίσταται ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν ἀπόλλυσι τὸν θρόνον του συνεπεία τῶν πράξεων του. Τὸ σύνταγμα δὲν ἀναγνωρίζει περιπτώσεις ἐκπτώσεως τοῦ Βασιλέως ἐκ τοῦ θρόνου του. Αὕτη δέ, δύναται νὰ ἐπέλθῃ μόνον βιαίως δι' ἐπαναστάσεως. Ὑπὸ τοῦ συντάγματος ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα τοῦ Βασιλέως πρὸς παραίτησιν ἐκ τοῦ θρόνου ἀσκούμενον εἴτε ρητῶς (ἄρθρ. 50) ἢ σιωπηρῶς εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἀρνηθῇ νὰ δώσῃ τὸν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ὀριζόμενον ὄρκον (ἄρθρ. 43) πρὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὸν θρόνον ἢ ἀποδεχθῇ τὸ στέμμα ἑτέρας Πολιτείας (ἄρθρον 48) ἢ τέλος ἐπὶ ἀποστασίας τοῦ Βασιλέως ἐκ τοῦ Ὁρθοδόξου δόγματος (ἄρθρ. 47).

Τέλος τὸ σύνταγμα καθιερεῖ τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἠύξιμνης προστασίας ἣν οἱ νόμοι παρέχουν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως. Οὕτω ὁ Ποινικὸς Κώδιξ ἀνάγει εἰς ἰδιαιτερον ἔγκλημα καὶ τιμωρεῖ βαρύτερον πᾶν πρόσωπον προσβάλλον ἢ ἀποπειρώμενον νὰ προσβάλλῃ τὴν ζωὴν ἢ τιμὴν τοῦ Βασιλέως ἢ νὰ παρακωλύσῃ τοῦτον τῆς ἀσκήσεως τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας (ἄρθρ 134 καὶ 168)

1. Αί άρμοδιότητες τοῦ Βασιλέως εἶναι διοικητικά, νομοθετικά καὶ δικαστικά.

502/ α) Διοικητικά άρμοδιότητες. Ὡς ανώτατος Ἄρχων καὶ Ἀρχηγός τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ὁ Βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς Ὑπουργούς (άρθρ. 31), ἄρχει τῶν κατὰ ξηράν, θάλασσαν καὶ ἀέρα δυνάμεων, κηρύσσει τὸν πόλεμον (άρθρ. 32) καὶ ἀπονέμει τοὺς στρατιωτικὸς καὶ ναυτικὸς βαθμοὺς. διορίζει καὶ παύει ὡσάντως κατὰ νόμον τοὺς Δημοσίους ὑπαλλήλους (άρθρ. 34), ἀπονέμει τὰ κεκανονισμένα παράσημα (άρθρ. 40) ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, ἐπίσης ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους (άρθρ. 36).

6) Νομοθετικά άρμοδιότητες. Ὁ βασιλεὺς ὡς παράγων τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας κυροῖ τοὺς νόμους (άρθρ. 36) καὶ διὰ τῶν ὑπευθύνων Ὑπουργῶν ἔχει δικαίωμα προτάσεως νόμων. Νομοθετικῆς άρμοδιότητος εἶναι καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως νὰ θέτῃ εἰς ἐφαρμογὴν διὰ Βασιλικῶν Διατάγματος, συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ άρθρ. 91 ἐδ. 2 Συνταγμ. τὸν νόμον περὶ καταστάσεως πολιορκίας, δι' οὗ ἀναστέλλονται ὠρισμένα διατάξεις τοῦ Συντάγματος. Ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων ἐκτελεστικά διατάγματα καὶ κατὰ τὴν διακοπὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς καὶ κατόπιν συμφώνου γνώμης ἐπιτροπῆς ἐκ Βουλευτῶν ἐκδίδει τὰ Νομοθετικά διατάγματα πρὸς ρύθμισιν ἐπείγουσῶν περιπτώσεων. Τέλος ὑπ' εὐθύνει καὶ τῇ ὑπογραφῇ τοῦ Ὑπουργικῶν Συμβουλίου χορηγεῖ ἀμνηστίαν ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων. Ἡ ἀμνηστία θεωρεῖται νομοθετικὴ πράξις καθόσον διὰ ταύτης ἀναστέλεται ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ποινικοῦ νόμου δι' ὠρισμένας κολασίμους πράξεις.

γ) Ἀρμοδιότητες σχετικά μετὴν διεθνῆ παρὰστασιν τῆς χώρας συνομολογεῖ καὶ ἐπικυροῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας ἄλλοτε μόνος, ἄλλοτε κατόπιν συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς (άρθρ. 32). Παρ' αὐτῶ εἶναι διαπεπτευσμένοι ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων κρατῶν. Γενικῶς δὲ ἐκπροσωπεῖ τὴν Πολιτείαν εἰς τὰς μετὰξὺ ἐτέρων Πολιτειῶν σχέσεις.

δ) Ἀρμοδιότητες τοῦ Βασιλέως ὡς ρυθμιστοῦ τῆς λειτουργίας τῆς Πολιτείας. Συγκαλεῖ τὴν Βουλὴν, κηρύττει τὴν ἑναρξιν καὶ λήξιν ἐκάστης βουλευτικῆς συνόδου (άρθρ. 37), ἀναστέλλει τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς συνό-

δου (ἄρθρ. 38), ἔχει δικαίωμα νὰ διαλύῃ τὴν Βουλὴν (ἄρθρ. 37 Συντάγμ.).

ε) Ἀρμοδιότητες τοῦ Βασιλέως ἐν μέρει δικαστικῆς φύσεως. Δύναται νὰ ἀπονέμῃ χάριν εἰς κοινούς καταδίκους (ἄρθρ. 39). Διὰ ταύτης αἴρεται ἢ μεταβάλλεται ἢ ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἐπιβληθεῖσα ποινὴ. Τέλος διορίζει κατὰ νόμον τοὺς Δικαστὰς αἱ δὲ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως.

Τέλος τὸ ἄρθρ. 44 ὀρίζει «ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας εἰμὴ ὅσας τῷ ἀπονέμουσι ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαίτεροι νόμοι». Τὸ ἄρθρον τοῦτο διασφαλίζει τὸ δημοκρατικὸν ἐν Ἑλλάδι πολίτευμα καὶ δημιουργεῖ τεκμήριον ὑπὲρ τοῦ κυριάρχου ὀργάνου, ἦτοι τοῦ λαοῦ, ἐκπροσωπούμενου ὑπὸ τῶν νομίμων αὐτοῦ ἀντιπροσώπων.

2. Ἡ διαδοχὴ τοῦ Θρόνου. Τὸ ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἶναι διαδοχικὰ καὶ περιέρονται εἰς τοὺς κατ' εὐθείαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας προτιμωμένον τῶν ἀρρένων (ἄρθρ. 45). Διάδοχος συνεπῶς θὰ εἶναι ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Βασιλέως καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας, ὑπὸ τὴν ἀσφαλίτητον προϋπόθεσιν ὅτι πρεσβεύει τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ εἶναι γνήσιον τέκνον τοῦ Βασιλέως. Οὕτω ἀποκλείονται οἱ νόθοι νομιμοποιηθέντες καὶ οἱ θεοὶ ἀπόγονοι τοῦ βασιλέως. Ἐν ἐλλείψει δὲ ἀπογόνου τοῦ πρωτότοκου, τότε διάδοχος εἶναι ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Βασιλέως. Κατόπιν τῆς ἐρμηνευτικῆς δηλώσεως ἣτις ἐτέθη κάτωθεν τοῦ ἄρθρου 45 δύναται νὰ κληθῶν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν θρόνον καὶ γυναῖκες εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τοῦ ἐκάστοτε βασιλέως δὲν ὑφίσταται ἄρρη ἀπόγονος αὐτοῦ. Ὁ Θρόνος χηρεύει ὅταν κατὰ τὸν θάνατον ἢ τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως, δὲν ὑπάρχει διάδοχος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ Βασιλεὺς δὲν ὀρίζει τὸν διάδοχον κατόπιν συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς διὰ πλειοψηφίας τῶν 2/3 τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας. Πᾶς διάδοχος ἀπαιτεῖται νὰ πρεσβεύῃ τὴν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ διαδοχὴ ἐπέρχεται αὐτοδικαίως ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Βασιλέως, ἀρχὴ ἣτις δικαιολογεῖται ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ βασιλικῆς θεσμοῦ καὶ ἐκφραζομένη διὰ τοῦ «ὁ Βασιλεὺς ἀπέθανεν, ζήτη ὁ Βασιλεὺς».

Ἐν περιπτώσει χηρείας τοῦ Θρόνου, ἡ Βουλὴ, καὶ ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς, ἢ διελύθη, ἐκλέγει προσωρινῶς καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας Ἀντιβασιλέα πολίτην Ἑλληνα τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, τὸ δὲ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐνεργεῖ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως. Ἐντὸς δύο μηνῶν τὸ βραδύτερον ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἰσάριθμοι τῶν βουλευτῶν ἀντιπρόσωποι, οἵτινες εἰς ἕν μετὰ τῆς Βουλῆς συνερχόμενοι ἐκλέγουσι τὸν Βασιλέα διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν 2)3 τοῦ ὄλου καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην δὲν πρόκειται ἀκριβῶς περὶ Ἀντιβασιλέως ἐφόσον δὲν ὑφίσταται Βασιλεὺς ἀλλὰ περὶ προσώπου ὅπερ ἀσκεῖ τὰ βασιλικὰ καθήκοντα μέχρι τῆς ἐκλογῆς Βασιλέως ἧτοι πρόκειται περὶ Μεσοβασιλέως ὅστις ἀσκεῖ τὰ βασιλικὰ καθήκοντα ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἔθνους.

Ὁ ὄρκος τοῦ Βασιλέως προηγείται πάσης ἀσκήσεως καθήκοντος, δίδεται δὲ πρῶτον ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Ὑπουργῶν, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν ἀρχῶν. Ἐντὸς δὲ δύο μηνῶν ἐπαναλαμβάνεται ὁ ὄρκος ἐνώπιον τῆς Βουλῆς.

3.— Ἡ Ἀντιβασιλεία α) Ἐν περιπτώσει ἀποδημίας τοῦ Βασιλέως ἐκτὸς τοῦ Κράτους ἢ Ἀντιβασιλεία ἀνατίθεται διὰ Β.Δ. προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, εἰς τὸν ἐνήλικον διάδοχον. Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ διάδοχος ἢ εἶναι ἀνήλιξ, τότε ἡ Ἀντιβασιλεία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης. Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ καὶ Βασίλισσα, τότε ὁ Βασιλεὺς διορίζει ἀνακλητὸν Τοποτηρητὴν μὲ ὀρισμένης ἀρμοδιότητος καθοριζομένης διὰ Β.Δ. προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Δὲν προβλέπεται ἡ περίπτωσις ἀποδημίας ἀμφοτέρων τῶν Βασιλέων, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐνήλιξ διάδοχος.

β) Ἐν περιπτώσει ἀποθιώσεως ἢ παραιτήσεως τοῦ Βασιλέως, ἐὰν ὁ ἐνήλικος διάδοχος εἶναι ἀπὸν, τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ μέχρι τῆς ἀφίξεώς του τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ἀποθιώσεως τοῦ Βασιλέως καὶ ἂν ὁ διάδοχος εἶναι ἀνήλιξ, ἢ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Βασιλέως, ἐφόσον ὅμως διατελεῖ ἐν χηρείᾳ. Ἐὰν ἡ Βασίλισσα δὲν ἐπιζῇ ἢ δὲν διατελῇ ἐν χηρείᾳ τότε ἡ Βουλὴ ἐκλέγει Ἀντιβασιλέα.

γ) Ἐν περιπτώσει ἀσθενείας, ἐὰν ὁ Βασιλεὺς, ἔνεκα νόσου, κρίνῃ ἀναγκαίαν τὴν σύστασιν Ἀντιβασιλείας, ὀρίζει διὰ Β.Δ. Ἀντιβασιλέα τὸν διάδοχον, ἢ μὴ ὑπάρχοντος τοιοῦτου ἐνήλικου, τὴν Βασίλισσαν. Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ βασιλεύσῃ, τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον συγκαλεῖ τὴν Βουλὴν, ἢ ὅποια διὰ πλειο-

ψηφίας τῶν 2)3 ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκην συστάσεως κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀντιβασιλείας. Ἐὰν δὲν ὑπάρχη οὔτε διάδοχος, οὔτε βασίλισσα, ἢ Βουλὴ ἐκλέγει ἀντιβασιλέα καί, χρείας καλούσης, Ἐπίτροπον τοῦ Βασιλέως.

Ἐὰν ὁ διάδοχος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως εἶναι ἀνήλιξ καὶ μὴ ὑπαρχούσης Βασιλείσης ἐν χρεία, τότε ἡ Βουλὴ ἐκλέγει Ἐπίτροπον τοῦ ἀηλικίου Βασιλέως (ἄρθρ. 51).

4.— Ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια. Ὁ Βασιλεὺς τυγχάνει ἀρχηγὸς τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ἣτις ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νομίμων ἀπογόνων τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' καὶ τῶν συζύγων αὐτῶν. Ἡ ἐηλικίωσις τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας γίνεται ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ 18ου ἔτους, καθήκοντα δὲ ληξιαρχοῦ ἐκτελοῦν ὁ Πρωθυπουργὸς μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης. Διὰ τὴν τέλεσιν γάμου μέλους τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἀπαιτεῖται ἀδεία τοῦ Βασιλέως χορηγουμένη διὰ Β.Δ. Γάμος τελεσθεὶς ἀνευ ἀδείας εἶναι ἄκυρος τὰ δὲ ἐκ τούτου τέκνα νόθα. Τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας εἶναι Ἕλληνες ὑπήκοοι, ὑποκείμενοι εἰς τοὺς νόμους τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Τὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἐρρῶθιμσεν ἀρχικῶς ὁ Ν. ΑΥΛΗ)1887 καὶ ἤδη ὁ Ν. 1298)1949. ✓

§ 3

Η ΒΟΥΛΗ

Εἶναι τὸ συλλογικὸν ὄργανον τῆς πολιτείας εἰς ὃ ὡς κυρία ἀρμοδιότης ἔχει ἀνατεθῆ ἢ νομοθετικὴ λειτουργία ὡς καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

1. Συγκρότησις τῆς Βουλῆς: Ὁ ἀριθμὸς βουλευτῶν κατὰ τὸ ἄρθρ 68 Συντάγμ. δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερος τῶν ἑκατὸν πενήκοντα οὐδὲ ἀνώτερος τῶν τριακοσίων. Κατὰ τὸν ἐκλογικὸν νόμον ἐκλέγεται εἰς βουλευτῆς ἀνὰ 26.000 κατοίκους, ἥτοι βάσει ἐκλογικοῦ μέτρου εὐρισκομένου διὰ τῆς διαιρέσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐπικρατείας διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεγομένων βουλευτῶν. Ἐν συνεχείᾳ βάσει τοῦ ἐκλογικοῦ μέτρου ἐξευρίσκειται πόσοι βουλευταὶ ἐκλέγονται εἰς ἐκάστην περιφέρειαν.

Ἡ Βουλὴ σύγκεται ἀπὸ βουλευτάς, οἵτινες ἀ ν τ ι π ρ ο σ ω π ε ὑ ο υ ν τὸ ἔθνος (οὐχὶ μόνον τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκλέγονται, ἄρθρ. 67 Συντάγμ.) καὶ οἵτινες ἐκλέ-

γονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, δηλαδή τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος (ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα) δι' ἀμέσου καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, τῆς ἐκλογῆς αὐτῆς ἐνεργουμένης ταυτόχρονως καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν (ἄρθρ. 66 Συντάγμ.).

Προσόντα ἐκλογιμότητος εἶναι κατὰ τὸ ἄρθρ. 70 Συντάγματος τὰ ἑξῆς: Νὰ εἶναι τις πολίτης Ἑλλην, νὰ ἔχη συμπληρώσει τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ νὰ κέκτηται τὴν νόμιμον ἱκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

α) Μὴ ἐκλογιμότης. Αὕτη ὑφίσταται εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς πρόσωπα κεκτημένα τὰ προσόντα τῆς ἐκλογιμότητος δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταί. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 71 τοῦ Συντάγματος ἑμίσητοι δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ, δήμαρχοι, συμβολαιογράφοι, φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν καὶ ὑπάλληλοι νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ ὀργανισμῶν καὶ τὰ μέλη τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταί, ἐὰν μὴ παραιτηθῶσι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὡς ὑποψηφίων. Ἡ μὴ ἐκλογιμότης τῶν προσώπων αὐτῶν αἴρεται διὰ τῆς ὑποβολῆς τῆς παραιτήσεως τῶν χωρὶς νὰ χρειάζεται καὶ ἀποδοχὴν τούτης. Ὁ ἐκλογικὸς νόμος ὀρίζει ὅτι ἡ παραιτήσις τούτων ἐνεργεῖται ἐγγράφως καὶ διὰ δικαστικῶν κλητῆρος πρὸς τὸν Πρόεδρον Πρωτοδικῶν. Διὰ τῆς ὑποβολῆς τῆς παραιτήσεως τὰ πρόσωπα ταῦτα καθίστανται ἐκλόγιμα. Περαιτέρω τὸ ἄρθρον 71 ὀρίζει ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν δημοσίαν θέσιν ἢν κατεῖχον οἱ μὲν Στρατιωτικοὶ ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει, οἱ δὲ λοιποὶ πρὸ τῆς παρόδου ἔτους ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς.

β) Ἀσυμβίβαστος. Τοῦτο περιλαμβάνει περιπτώσεις καθ' ἃς πρόσωπα κατέχοντα ὀρισμένας ἰδιωτικὰς θέσεις δὲν δύνανται νὰ εἶναι ταυτόχρονως καὶ βουλευταί, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ ἀποκλείεται ἢ εἰς τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα ἐκλογὴ αὐτῶν. Οἱ κατέχοντες τοιαύτας θέσεις ἐκλεγόμενοι βουλευταί δεόν νὰ δηλώσωσιν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν ὡς ἄνω ἔργων, ἄλλως ἐκπίπτουσιν αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος (ἄρθρ. 71, 72). Κατὰ τὸ ἄρθρ. 71 ἐδ. 5: «τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Διευθιντοῦ ἢ ἄλλου ἀντιπροσώπου διοικητικῶν ἢ ἐμίσθου νομικοῦ συμβούλου καὶ ὑπαλλήλου ἐμπορικῶν Ἐταιριῶν ἢ ἐπιχειρήσεων, ἀπολαυσῶν εἰδικῶν προνομίων ἢ τακτικῆς ἐπιχορηγήσεως, δυνάμει εἰδικοῦ νόμου... Νόμος δύναιται νὰ καθιερώσῃ τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ πρὸς ἕτερα ἔργα». Ἡ παραιτήσις τῶν ἐν λόγῳ βουλευ-

τῶν ἐκ τῆς ἀσυμβιβάστου θέσεως, ἣν κατέχουν ἐνεργεῖται διὰ γνωστοποιήσεως ταύτης εἰς τὸ Προεδρεῖον τῆς Βουλῆς.

Τὸ ἄρθρον 71 εἰς τὴν παράγραφον 8 μνημονεύει εἰδικὰς περιπτώσεις ἀσυμβιβάστου ληφθείσας ἐκ τοῦ Συντάγματος 1927, «Οἱ βουλευτοὶ δὲν δύνανται νὰ ἐνοικιάζωσιν ἀγροτικά κτήματα τοῦ δημοσίου ἢ νὰ ἀναλαμβάνωσι κρατικὰς προμηθείας ἢ ἐργολαβικὰς ἐκτελέσεις δημοσίων ἔργων ἢ ἐνοικιάσεις δημοσίων χώρων ἢ νὰ δέχωνται παραχωρήσεις ἐπὶ δημοσίων κτημάτων. Ἡ παράβασις τῶν ἀνωτέρω διατάξεων ἐπιφέρει ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀκυρότητα τῆς πράξεως. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι ἄκυροι καὶ ὅταν γίνονται καὶ ὑπὸ ἐμπορικῶν ἐταιριῶν ἢ ἐπιχειρήσεων εἰς τὰς ὁποίας ἔργα διευθυντοῦ ἢ διοικητικοῦ ἢ νομικοῦ συμβούλου ἐκτελεῖ βουλευτῆς ἢ εἶναι ὁμόρρυθμος ἢ ἑτερόρρυθμος ἑταῖρος. Αἱ προβλεπόμενα κυρώσεις εἶναι ἀφ' ἐνὸς ἔκπτωσις τοῦ βουλευτοῦ ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος ἐπερχομένη αὐτοδικαίως καὶ ἀκυρότης τῆς διενεργηθείσης πράξεως ἔστω καὶ ἐὰν ἡ πράξις αὕτη δὲν διενεργήθη ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ βουλευτοῦ ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς ἐταιρίας εἰς ἣν οὗτος συμμετέχει.

Διαφορὰ μεταξὺ μὴ ἐκλογίμου καὶ ἀσυμβιβάστου εἶναι αἱ ἐξῆς: α) Αἱ διατάξεις τῆς ἐκλογιμότητος ἐθεσπίσθησαν πρὸς προστασίαν τοῦ ἀνεπηρεάστου τῆς ἐκλογῆς ὑπὸ προσώπων ὅτινα λόγῳ τῆς θέσεως ἣν κατέχουν δύνανται παραμελοῦντες ἀλλὰ καὶ ἐκμεταλλεύοντες τὴν δημοσίαν αὐτῶν θέσιν νὰ ἐπηρεάσουν τοὺς ἐκλογεῖς. Ἀπεναντίας αἱ διατάξεις περὶ ἀσυμβιβάστου ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ἀφ' ἐνὸς τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ἀσκήσεως τῶν βουλευτικῶν καθηκόντων δι' ἀντικειμενικῶν κριτηρίων καὶ βάσει τῶν συμφερόντων τῆς ὁλότητος.

β) Ἡ ἐκλογιμότης ἀφορᾷ τὸ κύρος τῆς γενομένης ἐκλογῆς δι' ὃ καὶ κρίνεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἐκλογοδικείου ἐνῶ τὸ ἀσυμβιβάστον ἀφορᾷ τὴν διατήρησιν τοῦ ἤδη ὑπάρχοντος βουλευτικοῦ ἀξιώματος δι' ὃ καὶ κρίνεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς.

γ) Αἱ περιπτώσεις τῆς μὴ ἐκλογιμότητος ἀναγράφονται περιοριστικῶς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἐνῶ αἱ περὶ ἀσυμβιβάστου ἐνδεικτικῶς τοῦ νόμου δυνάμενου νὰ θεσπίσῃ καὶ ἑτέρας περιπτώσεις.

2. Λειτουργία τῆς Βουλῆς Ἡ Βουλὴ ὡς ὄργανον τῆς Πολιτείας συγκροτεῖται εἰς σῶμα καὶ ὑπάρχει ὡς ὄργανον διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Προεδρείου αὐτῆς, ἧτις ἐνεργ-

γείται κατὰ τὴν ἑναρξιν ἐκάστης τακτικῆς βουλευτικῆς συνόδου. Ἡ ἐκλογή τοῦ Προεδρείου περιλαμβάνει ἐκλογή Προέδρου, Ἀντιπροέδρου, Κοσμητόρων καὶ Γραμματέων Βουλῆς. Λειτουργεῖ βάσει ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ ὡς καὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὰς ἐργασίας τῆς Βουλῆς ἀρθρῶν τοῦ Συντάγματος (ἀρθρ. 54, 55, 56, 58, 60, 65, 74 κλπ.).

α) Ὁ κανονισμὸς τῆς Βουλῆς: Οὗτος τυγχάνει ιδιότυπος νόμος ψηφιζόμενος ὑπὸ μόνης τῆς Βουλῆς καὶ βάσει τοῦ ὁποῖου αὕτη προσδιορίζει τὸν τρόπον καθ' ὃν θέλει ἐκπληρώσει τὰ καθήκοντά της ὡς καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ προσωπικὸν αὐτῆς (ἀρθρ. 65). Κατὰ ἑτέραν μὴ ἐπικρατήσασαν γνώμην, ὁ κανονισμὸς τῆς Βουλῆς ἀποτελεῖ καταστατικὸν ρυθμίζον τὰ ἀφορῶντα τὰ μέλη καὶ τὸ προσωπικὸν τῆς Βουλῆς, παρομοιάζον ταύτην πρὸς σοματεῖον ἀποτελεῶν καὶ ἀνεξάρτητον.

Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς εἶναι: α) ψηφίζεται ὑπὸ μόνης τῆς Βουλῆς, ἄνευ συμπράξεως τοῦ Βασιλέως ἢ οἰουδήποτε ἑτέρου ὀργάνου τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, β) ἡ ἰσχὺς τούτου ἀγορεῖται ἀπὸ τῆς ψηφίσεώς του μὴ ἀπαιτουμένης δημοσιεύσεως εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, γ) ἡ τροποποίησις τούτου καὶ ἡ πρωτοβουλία πρὸς τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν Βουλὴν καὶ εἰς τοὺς βουλευτάς, δ) ὁ κανονισμὸς ἀφορᾷ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Βουλῆς πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου της καὶ δὲν δύναται νὰ ἀφορᾷ ἕτερα θέματα.

β) Συγκρότησις τῆς Βουλῆς. Ἡ Βουλὴ θεωρεῖται συγκροτηθεῖσα καὶ δυναμένη νὰ ἀσκήσῃ τὰ καθήκοντά της εὐθὺς ὡς καταρτισθῇ εἰς σῶμα. Λύο γεγονότα ἐπιφέρουν τὴν συγκρότησιν τῆς Βουλῆς εἰς σῶμα. Ἀφ' ἑνὸς ὁ ὄρκος τῶν βουλευτῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐκλογή τοῦ Προεδρείου τῆς Βουλῆς. Ὁ ὄρκος τῶν βουλευτῶν δίδεται κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς βουλευτικῆς περιόδου καὶ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν βουλευτικῶν καθηκόντων καὶ τὴν λήψιν τῆς βουλευτικῆς ἀποζημιώσεως. Συμφώνως πρὸς τὸ ἀρθρὸν 74 τοῦ Συντάγματος καὶ τὸν κανονισμὸν τοῦ σώματος, ἡ ἐκλογή τοῦ Προεδρείου ἐνεργεῖται κατὰ τὴν ἑναρξιν ἐκάστης βουλευτικῆς συνόδου. Ἐκλέγονται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας εἰς Πρόεδρος, τοεῖς Ἀντιπρόεδροι, δύο Κοσμητορες καὶ τέσσαρες Γραμματεῖς. Ἡ ἐκλογή τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐνέχει ὑψίστην πολιτικὴν σημασίαν διότι διὰ ταύτης προσδιορίζεται ἡ δύναμις τῶν κομμάτων καὶ ἡ ἐν τῇ Βουλῇ πλειοψηφία.

Τὴν ἑναρξιν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου κηρύττει ὁ Βασι-

λεὺς εἴτε ἀντιπροσώπως εἴτε δι' ἀντιπροσώπου καὶ ἐκφωνεῖ τὸν λόγον τοῦ Θρόνου ἀναφερόμενος εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν προβλημάτων τῆς χώρας.

γ) Ἐπιτροπαὶ τῆς Βουλῆς. Μετὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς Βουλῆς εἰς σῶμα αὕτη διαιρεῖται εἰς ἐπιτροπὰς αἵτινες ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῶν διαφόρων ἔργων τῆς Βουλῆς. Οὕτω διακρίνομεν α) τὰς τακτικὰς ἐπιτροπὰς, μίαν δι' ἕκαστον Ὑπουργεῖον, αἵτινες προπαρασκευάζουσιν πρὸ πάσης εἰς τὴν Βουλὴν συζητήσεως τὰ εἰς τὴν Βουλὴν κατατιθέμενα νομοσχέδια πρὸς ψήφισιν. β) Τὰς εἰδικὰς ἐπιτροπὰς αἵτινες ἔχουσιν εἰδικῶς ὠρισμένα καθήκοντα π.χ. ἢ ἐπὶ τοῦ κανονισμοῦ ἐπιτροπὴ, Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ, Ἐπιτροπὴ Νομοθετικῆς Ἐξουσιοδοτήσεως, Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἔξεταστικαὶ τῶν πραγμάτων Ἐπιτροπαὶ κλπ.

3. Βουλευτικαὶ προνομίαι καὶ ἀσυλία. Βουλευτικὴν προνομίαν ἀποτελεῖ ἡ ἐλευθερία ἢ ἀπολαύει ὁ βουλευτὴς κατὰ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῶν καθηκόντων του ἔκφρασιν γνώμης ἢ ψήφου. Κατὰ τὸ ἀρθρ. 62 Συντάγμ. «Βουλευτὴς δὲν καταδιώκεται οὐδὲ ἔξετάζεται ἔνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐνεργείαν τῶν βουλευτικῶν του καθηκόντων». Βουλευτικὴν ἀσυλίαν ἀποτελεῖ ἡ ἰδιαιτέρα προστασία τοῦ προσώπου τοῦ Βουλευτοῦ κατὰ ποινικῶν διώξεων. Κατὰ τὸ ἀρθρ. 63 Συντάγμ. : «Βουλευτὴς, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς συνόδου, δὲν καταδιώκεται οὐδὲ συλλαμβάνεται ἢ φυλακίζεται ἄνευ ἀδείας τοῦ σώματος. Τοιαύτη ἀδεια δὲν ἀπαιτεῖται εἰς τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ κακουργήματα...». Οὕτω συνολικῶς τὰ προνόμια τοῦ βουλευτοῦ περιλαμβάνουσιν ἀφ' ἑνὸς τὸ ἀνεύθυνον αὐτοῦ δι' ἐκφρασθεῖσαν γνώμην, ὅπερ εἶναι ἀπόλυτον καὶ τὴν ἀσυλίαν αὐτοῦ ἦτοι τὴν μὴ δίωξίν του, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βουλευτικῆς περιόδου. Πλέον δὲ τούτων οἱ βουλευταὶ, ἵνα ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἐκλογεῖς, ἀπολαύουσιν ἀτελειῶν εἰς τὴν διακίνησίν των διὰ παντὸς μέσου κυκλοφορίας αὐτοκινήτων, σιδηροδρομίων καὶ ἀεροπλάνων, κρατικῶν ἢ μὴ, ἐπίσης εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν των, τὰ τηλεγραφήματα καὶ τηλεφωνήματα. Διὰ τὰ δύναται δὲ νὰ ἀσχοῦν ἀπροσκόπτως τὰ καθήκοντά των λαμβάνουσιν βουλευτικὴν ἀποζημίωσιν ἣτις ἔχει χαρακτηριστὴρα διατροφῆς, δι' ἣ καὶ δὲν κατάσχεται οὐδὲ ἐκχωρεῖται (ἀρθρον 75).

4. Χρόνος ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς. Οἱ βουλευταὶ

ἐκλέγονται διὰ μίαν τετραετίαν (β ο υ λ ε υ τ ι κ ῆ π ε ρ ί ο δ ο ς). Ὁ χρόνος καὶ ὃν ἐργάζεται ἡ Βουλὴ καλεῖται σ ύ ν ο δ ο ς. Διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου συγκαλεῖται ἡ Βουλὴ εἰς τακτικὰς ἐκάστην 15ην τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου (ἄρθρ. 54 Συντ.), ὅτε ψηφίζεται ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους, καὶ ἐκτάκτους συνόδους ὅποτε παραστῆ ἀνάγκη (ἄρθρ. 37), ὡς καὶ εἰς εἶδ καὶ συνόδους εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν ἄρθρων 43, 46, 50, 53 καὶ 91 τοῦ Συντάγματος,

5. Ἀ ρ μ ο δ ι ὄ τ η τ ε ς τ ῆ ς Β ο υ λ ῆ ς. Λόγω τοῦ ἀντιπροσωπευτικῶ ἀυτῆς χαρακτήρος, ἡ Βουλὴ ἔχει ἠῤῥημέναις ἔναντι τῶν ἄλλων ὀργάνων τῆς Πολιτείας, ἀρμοδιότητας. Αἱ ἀρμοδιότητες τῆς Βουλῆς εἶναι αἱ κάτωθι:

α) Θέ σ ι ς κ α ν ὄ ν ω ν δ ι κ α ἰ ο υ διὰ τυρικῶν νόμων τῇ συμπράξει καὶ τοῦ ἐτέρου παράγοντος, τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας τοῦ Βασιλέως.

β) Σ υ μ π ρ ὶ ἄ τ τ ε ι ε ἰ ς ἔ ρ γ α δ ι ο ι κ η τ ι κ ῆ ς φύσεως ἰ δ ι α ζ ὄ σ η ς σ η μ α σ ῖ α ς, Οὔτω αα) ψηφίζει κατὰ τὴν τακτικὴν αὐτῆς σύνοδον τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους (ἄρθρ. 60), ὅστις κατ' οὐσίαν εἶναι διοικητικὴ πράξις, εἰς ἣν ἀναγράφονται τὰ ἐξόδα καὶ ἔσοδα τοῦ Κράτους δι' ἓν οικονομικὸν ἔτος. Διὰ τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἡ Βουλὴ ἀσκει ἔλεγχον ἐπὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς Κυβερνήσεως. ββ) Παρέχει τὴν συγκατάθεσιν τῆς διὰ τὴν ἄρσιν ἢ παρατάσιν ἐφαρμογῆς τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου (ἄρθρ. 91). γγ) Ἐγκρίνει τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως συνομολόγησιν ὀρισμένων διεθνῶν συνθηκῶν.

γ) Ἐ λ ἔ γ χ ε ι τ ῆ ν Κ υ β ἔ ρ ν η σ ι ν, Ὁ παρὰ τῆς Βουλῆς ἔλεγχος τῆς Κυβερνήσεως εἶναι τὸ κύριον γνώρισμα τοῦ Κοινοβουλευτικῶ συστήματος ὅπερ ἰσχύει ἡμῖν ἀπὸ μὲν τοῦ ἔτους 1875 ἐθιμικῶς ἀπὸ δὲ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 καθιερωθὲν ρητῶς διὰ τοῦ ἄρθρου 78. Ὁ ἔλεγχος οὗτος ἀσκεῖται κατὰ τοὺς ἐξῆς τρόπους καὶ ἐν κατακλείδι δημιουργεῖ τὴν πολιτικὴν εὐθύνη τοῦ Ὑπουργείου.

αα) Διὰ τῆς παρεχθῆς ψήφου ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, περὶ οὗ ἐκτίθεται κατωτέρω.

ββ) Ἀναφοραί. Ἀναφορὰ εἶναι ἡ ἔγγραφος εὐχὴ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν περὶ ἐνεργείας ἢ ἀποχῆς ἐξ ἐνεργείας ἐπὶ τινος θέματος (* Ἄρθρον 58), Αὗται δύνανται νὰ ὑποβληθῶσι εἰς τὸ Προεδ-

δρεϊον τῆς Βουλῆς ὑπὸ βουλευτοῦ ἢ ἰδιώτου, ἢ δὲ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται εἰς ἔγγραφον ἀπάντησιν ἐντὸς 10 ἡμερῶν.

γγ) Ὑποβολὴ ἐρωτήσεων. Διὰ τούτων οἱ βουλευταὶ αἰτοῦνται τὴν παρὰ τινος Ὑπουργοῦ παροχὴν πληροφοριῶν ἐπὶ ἐνεργειῶν τοῦ Ὑπουργείου του, ἢ περὶ παροχῆς τῶν ὑπαρχουσῶν πληροφοριῶν ἢ διευκρινίσεως διαδόσεώς τινος κλπ.

δδ) Ὑποβολὴ ἐπερωτήσεων. Αὗται ἀποτελοῦν τὸ δραστικώτερον μέσον κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου, κατατίθενται εἰς τὸ Προεδρεϊον καὶ ἐγγράφονται εἰς εἰδικὸν βιβλίον ἐπερωτήσεων, συζητούμεναι βάσει τῆς σειρᾶς ἐγγραφῆς των εἰς αὐτό. Διὰ τῶν ἐπερωτήσεων ἐλέγχεται ἡ σκοπιμότης καὶ τὰ αἷτια κυβερνητικῆς τινος ἐνεργείας ἢ παραλείψεως.

δ) Ἀναθεωρητικὴ Πρωτοβουλία. Ἡ Βουλὴ ἔχει κατὰ τὸ ἄρθρον 108 τοῦ Συντάγματος τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος ἄνευ τῆς συμπράξεως οἰουδήποτε ἑτέρου ὀργάνου τῆς Πολιτείας.

ε) Εἰδικὰ ἄρμοδιότητες. Εἰς τὴν Βουλὴν ἀνατίθενται βάσει τοῦ Συντάγματος ὀρισμέναι εἰδικαὶ ἄρμοδιότητες, ὡς ἡ ἐκλογή Ἀντιβασιλέως (ἄρθρ. 50, 52 καὶ 53), συγκατατίθεται διὰ τὸν παρὰ τοῦ Βασιλέως διορισμὸν Διαδόχου (ἄρθρ. 46), ἐκλέγει Ἐπίτροπον τοῦ Βασιλέως κλπ.

6. Τετρατισμὸς τοῦ βίου τῆς Βουλῆς: α) Διὰ τῆς παρόδου τῆς τετραετίας τῆς βουλευτικῆς περιόδου. β) Διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως διαλύσεως τῆς Βουλῆς. Ἡ διάλυσις τῆς βουλῆς ἀποτελεῖ τρόπον προσφυγῆς εἰς τὴν λαϊκὴν ἐτυμιογραφίαν ἵνα αὕτη ἀποφανθῇ εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἐξ ὀρισμένων ἐξωτερικῶν σημείων διαπιστοῦται ὅτι ὡς πρὸς ὀρισμένα βασικὰ ζητήματα ἢ ὑπάρχουσα Βουλὴ ἔπαυσε νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὴν κοινὴν γνώμην, ἢ ὡσάκις εὐρίσκειται ἡ Βουλὴ ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ δώσῃ βιώσιμον κυβέρνησιν. Ὁ Βασιλεὺς τῇ εὐθύνῃ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου διακαοῦται — οὐχὶ ὑποχρεοῦται — νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν (τὴν συγκεκροτημένην). Κατὰ τὸ ἄρθρ. 37 τοῦ Συντάγμ.: «Ὁ Βασιλεὺς... ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαλύῃ τὴν Βουλὴν, ἀλλὰ τὸ περὶ διαλύσεως διάταγμα προσυπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ συγχρόνως καὶ τὴν σύγκλησιν τῶν μὲν ἐκλογέων ἐντὸς 45 ἡμερῶν, τῆς δὲ Βουλῆς ἐντὸς 3 μηνῶν», ἀμφότερα τυγχάνουσι τὰ ἀνώτατα δυνατὰ χρονικὰ ὄρια.

Ἡ Βουλὴ συνέρχεται αὐτοδικαίως καθ' ἔτος τὴν 15ην τοῦ μη-

νός Ὀκτωβρίου εἰς τακτικὴν σύνοδον, ἐκτός ἂν συγκαλέσῃ αὐτὴν πρότερον ὁ Βασιλεὺς. Ἡ διάρκεια ἐκάστης τακτικῆς συνόδου δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχυτέρα τῶν τριῶν μηνῶν (ἄρθρ. 54).

Ὁ Βασιλεὺς ἔχει ἅπαξ μόνον τὸ δικαίωμα νὰ ἀναστείλῃ τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς περιόδου, εἴτε ἀναστέλλον τὴν ἔναρξιν, εἴτε διακόπτων τὰς ἐργασίας αὐτῆς, καὶ τοῦτο μόνον διὰ διάστημα τριτάκοντα ἡμερῶν (ἄρθρ. 38).

Ἡ Βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ καὶ κατ' ἐξαιρέσειν κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ἂν τοῦτο ἤθελεν ἀποφασισθῆ. Ἡ ἀπαρτία καθορίζεται τοὔλάχιστον εἰς τὸ 1)3 τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ, αἱ δὲ ἀποφάσεις λαμβάνονται κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν παρόντων, ἥτις ὅμως δὲν δύναται νὰ εἶναι κατωτέρα τοῦ 1)4 τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς. Εἰς περίπτωσιν ἰσοψηφίας ἢ πρότασις ἀπορρίπτεται (ἄρθρ. 56).

§ 4

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον συγχείμενον ἐκ τῶν ὑπουργῶν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἀποτελεῖ τὴν Κυβέρνησιν. Διὰ Διατάγματις εἶναι δυνατόν νὰ διορισθῶν εἰς ἢ πλείονες ἀντιπρόεδροι, Ἐπίσης διορίζονται καὶ ὑφυπουργοί, οἵτινες ἔχουν βαθμὸν καὶ ἀποδοχὰς ὑπουργοῦ, μετέχουν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἀσκοῦν ὑπευθύνως τὰς ἀρμοδιότητας τὰς ὁποίας ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ὁ νόμος. Ἀνεπληροῦν κατ' ἀρχὴν τὸν ὑπουργὸν ἀπόντα ἢ καλυόμενον. Τέλος δύναται νὰ διορισθῶν καὶ ὑπουργοὶ ἄνευ χαρτοφυλακίου, ἥτοι ὑπουργοὶ οἱ ὅποιοι δὲν προΐστανται Ὑπουργεῖου τινὸς ἢ συνόλου ὑπηρεσίας. Κατὰ κανόνα ὁ Πρωθυπουργὸς εἶναι ἄνευ χαρτοφυλακίου.

α) Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις θεωρεῖται ὡς ἄμεσον ὄργανον τῆς Πολιτείας. Τοῦτο καθορίζει τὴν γενικὴν πολιτικὴν, ἔχει τὴν νομοθετικὴν πρωτοβουλίαν, ὑπογράφει τὸ διάταγμα τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς, τῆς χορηγήσεως ἀμνηστίας, διορίζει ὠρισμένους ἀνωτάτους κρατικούς λειτουργούς. Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἔχει διπλὴν νομικὴν ιδιότητα, εἶναι συγχρόνως καὶ συλλογικὸν ὄργανον καὶ διασκεπτόμενον σῶμα.

β) Ὁ Πρωθυπουργὸς εἶναι ὁ πρόεδρος τοῦ πολυμελοῦς σώματος, τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀλλὰ συγχρόνως ἐμφανίζεται ἔχων καὶ ἰδίας ἀρμοδιότητας, κατέχει μεγίστην θέσιν τόσον κατὰ

τὴν ἐφαρμογὴν τῆς γενικῆς πολιτικῆς, ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν ὑπουργῶν.

γ) Εἰς τὴν πράξιν ἐπεκράτησεν ἡ τακτικὴ τῶν συνεδριάσεων τοῦ «μικροῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου» ἢ τοῦ «Συντονιστικοῦ Κυβερνητικοῦ Συμβουλίου», ἀποτελουμένου ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τῶν ὑπουργῶν τῶν ἀποφασιστικῶν ὑπουργείων. Εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο περιέρχεται σὺν τῷ χρόνῳ ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία, ἃν καὶ στερεῖται πάσης τυλικῆς ἀρμοδιότητος, ἐφόσον ὡς ὄργανον εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν συνταγματικὴν τάξιν.

δ) Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐκδίδει «ἀποφάσεις» καὶ «πράξεις» εἴτε διοικητικῆς κατ' οὐσίαν φύσεως, εἴτε νομοθετικοῦ περιεχομένου. Ἐπίσης προτείνει εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἐκδοσὶν ὠρισμένων πράξεων τὰς ὁποίας συνυπογράφει, εἴτε λόγῳ ρητῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος, εἴτε λόγῳ σπουδαιότητος τοῦ ἀντικειμένου (ἀρ. 37, 39, 84, 91 τοῦ Συντάγματος).

§ 5

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

Οἱ Ὑπουργοὶ εἶναι τὰ ἔμμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀνώτατος ἄρχων ἀσκεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν· εἶναι ἀνώτατοι Δημόσιοι λειτουργοί, οἵτινες κατὰ κανόνα (ἐξαιρέσεις οἱ λεγόμενοι Ὑπουργοὶ ἄνευ χαρτοφυλακίου) εὐρίσκονται ἐπὶ κεφαλῆς ἐνὸς Ὑπουργείου ἢ ἐνὸς κλάδου διοικήσεως. Ὑπουργεῖον εἶναι ἐν ὠρισμένον σύνολον Δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τοῦ ὁποίου τὴν διοίκησιν ἔχει ἐν ἔμμεσον ὄργανον τοῦ Κράτους, ὁ Ὑπουργός. Οἱ Ὑφυπουργοὶ πηγχανοῦν καὶ οὗτοι μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἔχουν αὐτοτελῶς ὠρισμένας ἀρμοδιότητας χωρὶς νὰ τυγχάνουν ὑποδιαίστερο· τοῦ Ὑπουργοῦ ἀλλὰ ἰσότιμοι τούτου, μὲ μόνην διαφορὰν τὸ τεκμήριον ἀρμοδιότητος, ὅπερ εἶναι ὑπὲρ τοῦ Ὑπουργοῦ.

Κ τ ἡ σ ι ς τ ἡ ς ἰ δ ι ὀ τ η τ ο ς τ ο ὗ Ὑ π ο υ ρ γ ο ὗ : Διὰ τοῦ διορισμοῦ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῇ προτάσει τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὃν κατ' ἐλευθέραν ἐκλογὴν διορίζει ὡσαύτως ὁ Βασιλεὺς (ἀρθρ. 31): «Ὁ Βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς ὑπουργούς». Περιορισμὸς τοῦ Βασιλέως περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προσώπου τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν ὑπουργῶν ὑπάρχει ἐκ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, ἐκ τῆς ὑποχρέωσεως τούτέστι τοῦ Ὑπουργείου νὰ τυγχάνῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Οὐδὲν κώλυμα ὑπάρχει διο-

ρισμοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἔξω τῆς Βουλῆς. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ ἀρθροῦ 78 τοῦ Συντάγματος κατ' ὃ «Οἱ Ὑπουργοὶ ἔχουσι εἰσοδὸν ἐλευθέραν εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς καὶ ἀκούονται, ὡσάκις ζητήσωσι τὸν λόγον, ψηφοφοροῦσι δὲ μόνον ἐάν εἶναι μέλη αὐτῆς. Ἐπίσης οὐδὲν προσὸν ἀπαιτεῖται διὰ τὸν ὑπουργὸν πλὴν τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας. Πέραν τούτων τὸ ἀρθρον 77 τοῦ Συντάγματος καθιερῶνει α) ἀνικανότητα ὀρισμένον προσώπων πρὸς ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματος τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ ταῦτα εἶναι τὰ μέλη τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ β) τὸ ἀσπιβίβαστον τοῦ λειτουργήματος μὲ ἔργα καὶ θέσεις προβλεπομένας ἐν ἀρθρῳ 71 τοῦ Συντάγματος, ἔνθα καθιεροῦται καὶ τὸ ἀσπιβίβαστον τῶν βουλευτῶν. Καὶ ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης προκύπτει ἐμμέσως ἡ εὐχέρεια τοῦ Βασιλέως πρὸς διορισμὸν ἐξωκοινοβουλευτικοῦ Ὑπουργείου. Οἱ ὑπουργοὶ προΐστανται τῶν διαφόρων Ὑπουργείων — κλάδων — ἐκδίδουν κανονιστικὰς πράξεις, ἀσκοῦν τὸν ἱεραρχικὸν ἔλεγχον καὶ εἶναι διατάκτοι τῶν δημοσίων δαπανῶν. Οἱ ὑπουργοὶ ἐλέγχονται οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Οἱ ὑπουργοὶ δεόν νὰ ἀπολαμβάνουν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Μόλις καταρτισθῇ ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς. Ἐπίσης ἡ Βουλὴ δύναται νὰ ἄσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν. Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ διορίσῃ Κυβέρνησιν μειοψηφίας, ἀλλὰ τότε ὑποχρεοῦται νὰ προβῇ εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς.

Ἀρμοδιότητες τῶν Ὑπουργῶν: ἀτομικαὶ καὶ συλλογικαὶ, κυβερνητικαὶ καὶ διοικητικαί.

Εἰδικώτερον: 1) ὁ Ὑπουργὸς προτείνει τὴν ἔκδοσιν Β.Δ. καὶ προσυπογράφει αὐτά ("Αρθρ. 30). Ἡ προσυπογραφή τυγχάνει ἀπαραίτητος, διότι προσδίδει ἰσχὴν εἰς τὸ Β.Δ. καὶ δημιουργεῖ τὴν ὑπουργικὴν εὐθύνην.

2) Διορίζει καὶ ἀπολύει τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους ("Αρθρον 34).

3) Λαμβάνει ἀποφάσεις καὶ ἐντέλλεται τὰς δαπάνας.

4) Ἀσκεῖ ἱεραρχικὸν καὶ πειθαρχικὸν ἔλεγχον πάντων τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπαλλήλων.

5) Ἀσκεῖ τὴν διοικητικὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν νομικῶν προσώπων τῆς ἁρμοδότητος αὐτοῦ.

6) Εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν τήρησιν τοῦ Συντάγματος, τῶν νόμων, τῶν συμφερόντων τοῦ Δημοσίου καὶ διὰ τὴν δικαίαν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας.

7) Ὑπέχει πολιτικὴν εὐθύνην ἔναντι τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Βασιλέως, ὡς καὶ ποινικὴν καὶ ἀστικὴν ὡς κατωτέρω.

Εὐθύνῃ ὑποϋργῶν: α) Διὰ τὰς πράξεις τοῦ Βασιλέως (διὰ τῆς προσυπογραφῆς αὐτῶν) κατὰ τὰ ἄρθρ. 30 Συντ.: «Οὐδεμίᾳ πράξις τοῦ Βασιλέως ἰσχύει οὐδ' ἐκτελεῖται, ἂν δὲν εἶναι προσυπογεγραμμένη παρὰ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνῃς τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος», συνεπῶς ὑπάρχει εὐθύνη διὰ τὰς πράξεις καὶ παραλείψεις τοῦ Βασιλέως. Ἡ εὐθύνη τῶν Ὑπουργῶν ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰς προφορικὰς ἐνεργείας τοῦ Βασιλέως, ἅς λόγῳ τοῦ ἀγράφου αὐτῶν χαρακτηρὸς δὲν προσυπογράφουν ἀλλὰ θεωροῦνται ὅτι ἐγκρίνουν ταύτας, ἐφόσον δύναται διαφωνοῦντες νὰ παραιτηθῶν. β) Διὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν πράξεις ἢ παραλείψεις. Εἰς τὰς περιπτώσεις ὑπέχθησαν κατὰ τὰ ἀνωτέρω εὐθύνης ὑπουργοῦ, αὕτη διακρίνεται εἰς:

αα) Ποινικὴν εὐθύνην. Εἰδικὸς νόμος προβλέπει εἰδικὰς περὶπτώσεις ποινικῆς εὐθύνης ὑπουργῶν διὰ τὰς δημοσίας αὐτῶν πράξεις· διὰ τὰς ἰδιωτικὰς ὑπέχουν τὴν κοινὴν εὐθύνην, ὑπαγομένοι μόνον λόγῳ τῆς ἰδιότητός των εἰς εἰδικὴν δωσιδικίαν, Τοιοῦτος εἰδικὸς νόμος εἶναι ὁ ΦΠΣΤ' τοῦ 1876, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Νόμου ΧΕ' τοῦ ἔτους 1877. Οἱ νόμοι οὗτοι εἶχον καταργηθῆ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Συντάγματος 1927, ἥδη δὲ ἰσχύουν κατόπιν τῆς ἐπιμενευτικῆς δηλώσεως τοῦ ἀρθροῦ 80 τοῦ Συντάγματος. Ὁ ὑπουργὸς εὐθύνεται διὰ πᾶσαν παράβασιν κανόνος δικαίου ἐφ' ὅσον συντρέχη δόλος, ἀσύγγνωστος ἀμέλεια ἢ ἔβλαψεν ἐκ προθέσεως τὰ συμφέροντα τοῦ δημοσίου. Ἡ ποινικὴ εὐθύνη εἶναι ἀτομικὴ, ἢ ἀλληλέγγυος ἐφόσον ὑπάρχει ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Ἡ Βουλὴ ἔχει δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς ὑπουργοὺς ἐνώπιον εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐκ 12 μελῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, ἐκ καταλόγου τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἐφετῶν Ἀρεοπαγίτων καὶ τῶν Προέδρων αὐτῶν, προεδρευομένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Οἱ Ὑπουργοὶ δ ὄνουν διὰ παραβάσεις, ἐκ προθέσεως ἢ ἀσυνγγνώστου ἀμελείας, διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ἥτοι διὰ ἀντισυνταγματικὰ διατάγματα, ἀποφάσεις, διαταγὰς, παραλείψεις ἐκτελέσεως νόμων ἢ διαταγμάτων ἢ ἀρθρῶν τοῦ Συντάγματος, ὑπογραφήν πρὸς κύρωσιν νόμου μὴ ψηφισθέντος κανονικῶς, παράβασιν ποινικῶν νόμων, βλάβην ἐκ προθέσεως ἢ ἐκ βαρείας ἀμελείας διὰ παραβιάσεως τῆς νομιμότητος οὐσιωδῶν συμφερόντων τῆς Πολιτείας.

Μόνον ἡ Βουλὴ κατηγορεῖ τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ μόνον αὐτὴ. Ἡ πρότασις δεόν νὰ ὑπογραφῆ ὑπὸ 20 βουλευτῶν καὶ νὰ ἀναφέρεται ἐπακριβῶς εἰς τὰ γεγονότα τὰ ὅποια ἀποτελοῦν τὴν ἀξιόπονον πράξιν. Ἐὰν ἡ πρότασις γίνῃ δεκτὴ παρὰ τῆς Βουλῆς, αὕτη ἐκλέγει δωδεκαμελὴ ἐπιτροπὴ ἐκ Βουλευτῶν πρὸς ἐνέργειαν προανακρίσεως καὶ σύνταξιν ἐκθέσεως πρὸς τὴν Βουλὴν. Μετὰ τὴν περαιώσιν τῆς προανακρίσεως ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὴν ὑποβολὴν τῆς ἐκθέσεώς της, ἡ πρότασις περὶ παραπομπῆς τοῦ Ὑπουργοῦ συζητεῖται ἐνώπιον τῆς Βουλῆς. Ἡ ἀπόφασις πρὸς παραπομπὴν ἐνὸς Ὑπουργοῦ λαμβάνεται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας. Ἀρμοδιότητα εἰσαγγελέως ἔχουν πέντε Βουλευταὶ ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Ὡς πρὸς τὴν διαδικασίαν ἐφαρμόζονται συμπληρωματικῶς αἱ διατάξεις τῆς Ποινικῆς Δικονομίας. Οὐδὲν εἰδικὸν μέτρον προβλέπεται κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ εἰδικοῦ Δικαστηρίου, πλὴν τῆς ἀναψηλαφήσεως (Νομ. ΦΠΣΤ) 1877).

Ὁ Βασιλεὺς δύνата νὰ ἀπονεύμῃ χάριν εἰς Ὑπουργὸν καταδικασθέντα μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς Βουλῆς (ἄρθρ. 81). Ἄνευ τοῦ περιορισμοῦ τούτου ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἐξέλειπεν ἡ Ὑπουργικὴ εὐθύνη, ἐφόσον ὁ Ὑπουργὸς ἐνήργει κατ' ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως, διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπονομῆς εἰς αὐτὸν χάριτος.

ββ) Ἀ σ τ ι κ ῆ ν εὐ θ ὑ ν ῆ ν δ ἂ τὰς δημοσίας αὐτῶν πράξεις ὑπέχουν εὐθύνην πρὸς ἀπεξημίωσιν τοῦ βλαβέντος ἰδιώτου ἐφ' ὅσον διεπιστώθη ἡ ποινικὴ εὐθύνη τοῦ ὑπουργοῦ διὰ τὰς ἰδιωτικὰς πράξεις ὑπέχει τὴν κοινὴν ἀστικὴν εὐθύνην ἐνώπιον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Οὗτω ἡ ποινικὴ καταδίκη εἶναι προδικαστικὸν ζήτημα τῆς περὶ ἀστικῆς εὐθύνῃς ἀγωγῆς.

γγ) Κοινοβουλευτικὴν εὐθύνην. Ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν συνίσταται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν αὐτῶν ὅπως λογοδοτήσουν πρὸ τῆς Βουλῆς καὶ παραιτηθοῦν ἐὰν ἡ Βουλὴ δι' ἀποφάσεώς της ρητῆς ἄρῃ ἀπ' αὐτῶν τὴν ἐμπιστοσύνην της. Ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς συνδεούσης τὴν κυβένησιν καὶ ἕκαστον ὑπουργὸν πρὸς τὰς Βουλὰς σχέσεως, ἥτοι τῆς κοινοβουλευτικῆς σχέσεως, ἥτις εἶναι τὸ οὐσῶδες περιεχόμενον τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος.

Ἡ κοινοβουλευτικὴ ἐξάρτησις τῶν ὑπουργῶν ἢ ἄλλως ἡ κοινοβουλευτικὴ ἢ πολιτικὴ εὐθύνη αὐτῶν περιλαμβάνει εἰδικότερον:

α) Τὴν ὑποχρέωσιν αὐτῶν ὅπως λογοδοτοῦν εἰς τὰς Βουλὰς.

β) Τὸ δικαίωμα τῶν Βουλῶν ὅπως ἐλέγχουν τοὺς ὑπουργοὺς καὶ

γ) Τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ὑπουργοῦ (νομικὴν ἢ μόνον ἠθικὴν, κατὰ τὰς ἀνωτέρω διακρίσεις) ὅπως παραιτηθῆ εὐθύς ὡς ἡ Βουλὴ δι' ἀποφάσεώς της ἄρῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐμπιστοσύνην της.

Ὁ ἔλεγχος τῶν Βουλῶν ἀπευθύνεται ἢ καθ' ὀλοκλήρου τῆς Κυβερνήσεως ἢ καθ' ὀρισμένου ὑπουργοῦ. Διεξάγεται δὲ διὰ τριῶν μέσων: α) τῆς ἀναφορᾶς, β) τῆς ἐρωτήσεως, καὶ γ) τῆς ἐπερωτήσεως, συμφώνως πρὸς τὰς λεπτομερεῖς διατάξεις τῶν Κανονισμῶν. Ἡ ἐπερωτήσις εἶναι τὸ δραστηκώτερον μέσον, διότι καταλήγει εἰς ἔκφρασιν ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας πρὸς τὴν κυβέρνησιν.

Ἡ Κυβέρνησις ἅμα τῇ καταρτίσει της ὀφείλει νὰ ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὸ ταχύτερον καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῆς. Δύναται δὲ καὶ ὅποτεδήποτε ἄλλοτε βραδύτερον νὰ ζητήσῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐμπιστοσύνης ταύτης ἢ, ὅπως συνήθως λέγεται, «νὰ θέσῃ ζήτημα ἐμπιστοσύνης». Ἐὰν εὐρίσκειται εἰς διακοπὰς ἡ Βουλὴ συγκαλεῖται ἐντὸς 15 ἡμερῶν.

Ἡ ἔκφρασις τῆς ἐμπιστοσύνης ἢ τῆς δυσπιστίας τῆς Βουλῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἢ τοὺς κατ' ἰδίαν ὑπουργοὺς γίνεται μόνον διὰ ρητῆς εἰδικῆς ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς. Δὲν συνάγεται τοιούτοις σιωπηρῶς καὶ ἐμμέσως ἐκ ποάξεός τινος τῶν Βουλῶν λ.χ. ἐκ τῆς ἀπορρίψεως νομοσχεδίου, ἀλλὰ ποέται νὰ γίνῃ δι' εἰδικῆς ἀποφάσεως ὅποτε καὶ μόνον ἔχει νομικὰς συνετείας. Ἡ τοιαύτη ἀπόφασις τῆς Βουλῆς λαμβάνεται καθ' ὀρισμένην διαδικασίαν, συμφώνως τῷ ἄρθρ. 78 τοῦ Συντάγματος.

Ἡ περὶ ἔκφρασεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας πρότασις ὑπογράφεται ἀπὸ 20 τοῦλάχιστον βουλευτάς, πρέπει δὲ νὰ περιέχῃ σαφῶς τὰ θέματα περὶ τὰ ὁποῖα θὰ περιστραφῇ ἡ συζήτησις.

Ἡ συζήτησις ἐπ' αὐτῶν δὲν δύναται νὰ διεξαχθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως δύο ἡμερῶν, καὶ τοῦτο ἵνα δοθῆ καιρὸς εἰς τὴν κυβέρνησιν νὰ παρασκευασθῆ καὶ νὰ συγκεντρούσῃ τοὺς φίλους της, δὲν δύναται δὲ ἐπίσης νὰ διαρκέσῃ πλέον τῶν 5 ἡμερῶν, καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ παρατείνεται ἢ ἐξ αὐτῆς ἀνωμαλία ἢ νὰ μὴ ἐκδιάζεται ἡ κυβέρνησις, παρὰ διαφόρων βουλευτῶν.

Ἡ ἐλευθερία τῆς Βουλῆς ὅπως ἐκφράξῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ὑπόκειται εἰς ὀρισμένους χρονικοὺς περιορισμοὺς. Οὕτω πρότασις δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἰμὴ μετὰ πάροδον διμήνου ἀπὸ τῆς ἀπορρίψεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἄλλης ὁμοίας προτάσεως. Ἐξαιρετικῶς ὅμως δύναται καὶ πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ

διμήνου να υποβληθῆ πρότασις περὶ δυσπιστίας, εἰς εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ 1)2 τῶν βουλευτῶν.

Διὰ τῶν διατάξεων τούτων ἡ κυβέρνησις ἀπολαίει ἐπὶ διμήνον τοῦλάχιστον σταθερότητος, ὥστε νὰ μὴ φοβῆται ὅτι καθ' ἑκάστην εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποβάλλονται ἐναντίον τῆς προτάσεως περὶ δυσπιστίας. Προέβλεψεν ὁμοῦ τὸ Σύνταγμα ὥστε εἰς ἐν τῷ μεταξὺ συμβῆ τόσον σπουδαία μεταβολή, λ.χ. ἕνεκα σοβαροῦ σφάλματος τῆς Κυβερνήσεως, ὥστε τὸ 1)2 τῶν βουλευτῶν νὰ μεταστραφῆ ἐναντίον τῆς, νὰ εἶναι δυνατὸν καὶ πρὸ τῆς παρόδου τοῦ διμήνου νὰ ἀνατραπῆ ἡ Κυβέρνησις διὰ τῆς ἐκφράσεως δυσπιστίας. Αἱ διατάξεις αὗται εἶναι πρωτότυποι, μὴ ἀπαντώμεναι καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἡ ψηφοφορία, μετὰ τὸ πέρας τῆς συζητήσεως, δύναται νὰ ἀναβληθῆ ἐπὶ διήμερον εἰς τὸ ζητήσῃ 20 βουλευταί.

Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας δὲν γίνεται δεκτὴ ἂν δὲν ψηφίσουν ὑπὲρ αὐτῆς τὰ 2)5 τῶν βουλευτῶν. Τῆς ψηφοφορίας μετέχουν καὶ οἱ βουλευταί - ὑπουργοί.

Διὰ τοῦ συνόλου τῶν ἀνωτέρω διατάξεων τὸ Σύνταγμα ρυθμίζει διαδικαστικῶς τὴν κοινοβουλευτικὴν ἐξάρτησιν τῶν ὑπουργῶν, οὕτως ὥστε ἡ θέσις αὐτῶν νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ αἰφνιδισμῶν, οἱ ὅποιοι ἄλλοτε συχνὰ συνέβαιναν.

Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἢ ὁ ὑπουργὸς ἀποδοκμασθῆ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ὀφείλει νὰ παραιτηθῆ. Ἐὰν οὐχ ἤτιον ἤρθῃ ἡ ἐμπιστοσύνη ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν Κυβέρνησιν, δύναται αὕτη νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν μόνον ἐφόσον ὁ Ἄνωτατος Ἄρχων συμφωνήσῃ νὰ ἀσκήσῃ διὰ τῆς Κυβερνήσεως τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς, ἄλλως ἡ Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν, ὁ δὲ Ἄνωτατος Ἄρχων θὰ εἶχεν ὑποχρέωσιν νὰ τοῦς παύσῃ ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας κατὰ τὰς συνθήκας τοῦ πολιτεύματος.

Ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν εἶναι συνήθως ἀτομική. Ἐκαστος ὑπουργὸς ἐλέγχεται διὰ τὰς πράξεις τῆς ἀρμοδιότητός του. Διὰ τὴν γενικὴν ὅμως πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως ὑπάρχει ἀλληλέγγυος εὐθύνη ὅλων τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου (λ.χ. διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἢ διὰ τὴν λήψιν μέτρων γενικῆς φύσεως, ὡς ἡ πτώχευσις τοῦ κράτους κ.ά.), Φυσικά, ἂν θέλῃ ἡ Κυβέρνησις, δύναται νὰ κηρυχθῆ ἀλληλέγγυος ἀπαλλάσσει τῆς εὐθύνης τοὺς ὑπουργοὺς (ἄρθρ. 79).

Ποτὲ διαταγὴ τοῦ Βασιλέως, ἐγγραφὸς ἢ προφορικὴ, δὲν πρὸς τὸν ὑπουργὸν δι' οἰονδήποτε ζήτημα ὡς συνήθως συμβαίνει.

Τὰ κυριώτερα παρ' ἡμῖν Ὑπουργεῖα εἶναι:

α) Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Ἀμύνης ὅπερ προΐσταται τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ὑποδιαιρούμενον περαιτέρω εἰς τὰ Ὑφυπουργεῖα Στρατοῦ, Ναυτικῶν καὶ Ἀεροπορίας.

β) Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν ἔχον ὡς ἀρμοδιότητας τὴν ἀντιπροσώπευσιν τῆς χώρας εἰς τὸ ἐξωτερικόν διὰ τῆς διπλωματικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς προξενικῆς τοιοῦτης.

γ) Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν ἔχον ὡς ἀρμοδιότητας τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς χώρας.

δ) Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων μὲ κυρίαν ἀρμοδιότητα τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ρύθμισιν τῶν σχέσεων τῆς Πολιτείας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

ε) Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου, μὲ κυρίαν ἀρμοδιότητα τὴν ρύθμισιν θεμάτων ἀφορώντων τὸ ἐσωτερικόν καὶ ἐξωτερικόν ἐμπόριον τῆς χώρας.

στ) Ὑπουργεῖον Βιομηχανίας μὲ ἀρμοδιότητας ἐπὶ τῶν βιομηχανῶν, βιοτεχνῶν, ἀλικῶν κλπ.

ζ) Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης ἔχον ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν Δικαστηρίων, φυλακῶν, ληξιορχείων καὶ τῶν λειτουργῶν τῆς δικαιοσύνης δικηγόρων, συμβολαιογράφων κλπ.

η) Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν ὅπερ μερμᾶ περὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς Πολιτείας καὶ διὰ τὰ Δημόσια κτήματα τοῦ Κράτους.

θ) Ὑπουργεῖον Δημοσίων Ἔργων μὲ κυρίαν ἀρμοδιότητα τὴν κατασκευὴν καὶ συντήρησιν τῶν Κρατικῶν δημοσίων ἔργων.

ι) Ὑπουργεῖον Συγκοινωνικῶν μὲ ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων ἤτοι Σιδηροδρόμων, Ταχυδρομείων, Τηλεφῶνων κλπ.

ια) Ὑπουργεῖον Γεωργίας μὲ κυρίαν ἀρμοδιότητα τὴν ἐνίσχυσιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ἐποπτεία ἐπὶ τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης κλπ.

ιβ) Ὑπουργεῖον Κοινωνικῆς Προνοίας ἔχον ὡς ἀρμοδιότητα τὴν προάσπισιν τῆς δημοσίας ὑγείας καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως.

ιγ) Ὑπουργεῖον Προεδρίας Κυβερνήσεως μὲ κύρια ἔργα τὴν παροχὴν βοηθείας εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του.

ιδ) Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ μὲ κυρίαν ἀρμο-

διότητα τὸν συντονισμόν καὶ χάραξιν ἐνιαίας οικονομικῆς καὶ πολιτικῆς κατευθύνσεως τῶν λοιπῶν ὑπουργείων ὡς καὶ τὴν κατάρτισιν τῶν προγραμμάτων οικονομικῆς ἀναπτύξεως.

ιε) Ὑποϋργεῖον ἐργασίας μετὰ κυρίαν ἀρμοδιότητα τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν ἐργοδοτῶν.

ιστ) Ὑποϋργεῖον Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας μετὰ ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν θαλασσίων μεταφορῶν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Ἡ διοικητικὴ λειτουργία περιλαμβάνει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων ἄνευ εἰδικῆς ἐπιταγῆς ἄσκησιν πάσης πρωτοβουλίας ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων, ἐν τῇ διευθύνσει τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ μηχανῆς. Αἱ πράξεις αὗται διακρίνονται συνελπῶς εἰς διοικητικὰς καὶ κυβερνητικὰς. Τὸ κριτήριον ὅμως τῆς διαιρέσεως ταύτης δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερὲς, ἂν καὶ ἡ διαίρεσις ἐνέχει σπουδαίαν σημασίαν ἐφόσον μόνον αἱ διοικητικαὶ πράξεις ὑπάγονται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἡ διοικητικὴ λειτουργία ἀσκεῖται διὰ διαταγμάτων καὶ ἄλλων πράξεων, ὡς ἀποφάσεις, διαταγαί, ἐγκύκλιοι κλπ. Τὸ διάταγμα εἶναι ὁ κυριώτερος τύπος τῆς διοικητικῆς πράξεως, ἀσχέτως τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ.

Τὰ διατάγματα, λόγῳ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, διακρίνονται εἰς διοικητικὰ καὶ εἰς νομοθετικά. Τὰ πρῶτα ἀναφέρονται εἰς τὰς δύο ἐκδηλώσεις, κυβέρνησις καὶ διοίκησις, τῆς διοικητικῆς λειτουργίας, προέρχονται δὲ ἐκ τῆς γενικῆς ἀρμοδιότητος, τὴν ὁποίαν κέκτηται ὁ Ἀνώτατος Ἀρχων, ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἢ ἀνώτατον ὄργανον τοῦ κράτους. Τὰ δεύτερα, περιέχουν ἐν γένει κανόνας δικαίου καὶ προέρχονται ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν ἀρμοδιοτήτων, μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς λειτουργίας.

Τὰ διοικητικὰ διατάγματα, ὑποδιαιροῦνται:

α) εἰς αὐτοτελῆ, μὴ σχετιζόμενα μὲ νόμον ἀλλ' ἐκδιδόμενα εἰς ἐκτέλεσιν ἀπ' εὐθείας τοῦ Συντάγματος π.χ. διάλυσις τῆς Βουλῆς,

β) εἰς μὴ αὐτοτελή, τὰ προβλεπόμενα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὠρισμένου νόμου. Ταῦτα περιλαμβάνουν ἀναγκαίως ὁδηγίαις ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου ἢ διὰ τὸν ὁρισμὸν τῶν ἐμμέσων ὀργάνων (π.χ. δημόσιος ὑπάλληλος).

Τὰ νομοθετικὰ διατάγματα, τὰ ὁποῖα περιέχουν κανόνας δικαίον προέρχονται: α) ἐκ τοῦ Συντάγματος, περιλαμβάνοντα κανόνας δευτερευούσης σημασίας μὴ αὐτοτελοῦς, κανονιστικὰ διατάγματα, β) ἐκ πράξεων τῆς Βουλῆς, κατόπιν ἐιδικῆς πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδοτήσεως, γ) ἐξ ἐξουσιοδοτήσεως τυπικοῦ νόμου.

Ἡ ἐπεξεργασία τῶν διαταγμάτων ἀνατίθεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον ἐρευνᾷ μόνον τὴν νομιμότητα τῶν διαταγῶν αὐτῶν καὶ οὐχὶ τὴν σκοπιμότητα. Ἡ γνώμη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὴν Διοίκησιν.

Διοίξεις ἢ δημοσία διοίξεις καλεῖται τὸ σύνολον τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν. αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν λειτουργίαν τῆς Πολιτείας, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα ("Ἀρθρ. 24) καὶ ἐνεργεῖται διὰ τῶν ὑπουργῶν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην δὲν ὑπάγονται αἱ ὑπηρεσίαι αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὰς δύο ἄλλας λειτουργίας, τὴν νομοθετικὴν καὶ τὴν δικαστικὴν.

Ἡ διοίξεις χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνεργείας, δράσεως καὶ πράξεως, στηρίζεται δὲ εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἡ ὁποῖα ἀποτελεῖ τὸν μηχανισμόν διὰ τοῦ ὁποῖου πραγματοποιεῖται ὁ σκοπὸς τῆς διοικήσεως.

Δημοσία δὲ ὑπηρεσία εἶναι «συστηματικὸν σύνολον ὀργάνων τοῦ Κράτους, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ διεξαγωγή, ὑποθέσεως ὠρισμένης κατηγορίας».

Ὁ ἱεραρχικὸς ἔλεγχος καὶ ἡ ἐποπτεία ἀποτελοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν.

Χαρακτηριστικὸν τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως εἶναι ἡ ἰδιάζουσα μετὰξὺ αὐτῶν σχέσις, ἡ ἱεραρχικὴ, διὰ τῆς ὁποίας ἕκαστον ὄργανον ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα νὰ ζητᾷ εὐθύνας ἀπ' τὸ κατώτερον αὐτοῦ. Ὁ ἱεραρχικὸς ἔλεγχος διακρίνεται α) ἐπὶ τῶν προσώπων καὶ β) ἐπὶ τῶν πράξεων. Ὁ πρῶτος λέγεται πειθαρχικός, ὁ δεύτερος εἶναι ἢ προληπτικός ἢ κατασταλτικός, ἀσχεῖτα δὲ κατ' ἀρχὴν ἀτελεπαγγέλτως.

Ἀντικείμενον τοῦ κλάδου τούτου εἶναι: ἡ ὀργάνωσις τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν (σύνθεσις, διάρθρωσις κτλ.), ἡ λειτουργία αὐτῶν (ἀρμοδιότης καὶ διαδικασία), ὡς καὶ αἱ σχέσεις τῶν ὑπηρεσιῶν

αὐτῶν πρὸς τοὺς διοικουμένους (συνέπειαι, μέσα προστασίας τῶν πολιτῶν κτλ.).

Κύρια καὶ κεντρικὰ ὄργανα τῆς Διοικήσεως εἶναι ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ Ὑπουργοὶ. Ἐπίσης προβλέπονται κεντρικὰ συλλογικὰ ὄργανα. Ἀκολουθοῦν τὰ περὶ φερειακὰ ὄργανα καὶ οἱ πάσης φύσεως δημοσιοὶ ὑπάλληλοι.

§ 1

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

1. Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας εἶναι συγχρόνως ἀνώτατον διοικητικὸν Δικαστήριον καὶ γνωμοδοτικὸν συμβούλιον τῆς Διοικήσεως. Ἡ ἀρμοδιότης αὐτοῦ ἐπεκτείνεται: α) εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων, β) εἰς τὴν ἐχδικασίαν διαφορῶν ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ καὶ γ) εἰς τὴν κατ' ἀτίτησιν ἀκύρωσιν διοικητικῶν πράξεων, ἐκδοθεῖσών κατὰ παράβασιν νόμου.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας διαρεῖται εἰς δύο τμήματα: Τὸ πρῶτον ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐπεξεργασίας τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων ἐλέγχον τὴν σκοπιμότητα καὶ μονιμότητα αὐτῶν. Ἡ παραπομπὴ πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν διαταγμάτων εἶναι ὑποχρεωτικὴ, τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως παραμένει γνωμοδοτικόν. Δικάζει συγχρόνως τὰς προσφυγὰς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων κατ' ἀποφάσεων ἀπολύσεως, ὑποβιβάσμου αὐτῶν. Τὸ δὲ δεύτερον τμήμα εἶναι καθαρῶς δικαστικόν, ἐπὶ τῶν ζητημάτων ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. Δικάζει εἰς πρῶτον βαθμὸν κατ' ἔφεσιν ἢ κατ' ἀναίρεσιν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένας περιπτώσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων.

Ἡ ὀλομέλεια τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἔχει ἀκυρωτικὴν ἀρμοδιότητα δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας, ἢ παράβασιν νόμου κατὰ τὰ εἰδικώτερον ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα, ἐπιλαμβάνεται ἐπίσης πάσης ὑποθέσεως ἢ ὁποία παραπέμπεται εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Προέδρου ἢ τῶν τμημάτων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας ὀρίζεται διὰ νόμου, μέχρι 25 τὸν ἀριθμὸν, διορίζονται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, εἶναι δὲ ἰσόβιοι. Σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν Συμβούλων εἶναι 21, τῶν παρέδρων 17 καὶ τῶν εισηγητῶν 15. Ἐκ τῶν συμβούλων ὀρίζεται

ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ δύο ἀντιπρόεδροι. Τὰ καθήκοντα αὐτῶν εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ καθήκοντα οἰουδήποτε δημοσίου ὑπαλλήλου, πλὴν τοῦ καθηγητοῦ Ἀνωτάτης Σχολῆς. Εἰς τὸ ἔργον τῶν συνεπικουροῦνται ὑπὸ τῶν παρέδρων καὶ τῶν εἰσηγητῶν.

Οἱ λόγοι ἀκυρώσεως τῶν διοικητικῶν πράξεων εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) ἀναρμοδιότης τῆς ἐκδιδούσης τὴν πράξιν διοικητικῆς ἀρχῆς, 2) παράβασις οὐσιώδους τύπου διατεταγμένου περὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς πράξεως, 3) παράβασις κατ' οὐσίαν διατάξεως νόμου καὶ 4) κατάχρησις ἐξουσίας.

Οἱ λόγοι ἀναίρεσεως εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) ὑπέρβασις καθηκόντων ἢ ἀναρμοδιότης τοῦ ἐκδόντος τὴν ἀπόφασιν διοικητικοῦ δικαστηρίου, 2) κακὴ σύνθεσις αὐτοῦ, 3) παράβασις οὐσιώδους τύπου τῆς διαδικασίας, 4) ἐσφαλμένη ἐρμηνεία ἢ πλημμελὴς ἐφαρμογὴ τοῦ διέποντος τὴν ἐπίδικον σέσιν νόμου καὶ 5) ὑπαρξίς δύο ἢ πλείονων ἀντιφασκουσῶν πρὸς ἀλλήλας τελεσδίκων ἀποφάσεων ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει καὶ περὶ τῶν αὐτῶν διαδίκων.

2. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀποτελεῖται ἐκ δέκα ὀκτὼ συμβούλων, ἕξ παρέδρων, ἐνὸς προέδρου καὶ δύο ἀντιπροέδρων. Παρ' αὐτῷ διορίζεται Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον συνεδριάζει ἐν ὀλομελείᾳ καὶ κατὰ τμήματα. Αἱ δὲ ἀρμοδιότητες αὐτοῦ εἶναι διοικητικαὶ καὶ δικαστικαί.

Διοικητικαί: 1) προληπτικὸς καὶ κατασταλτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν, 2) ἔλεγχος ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ ἰσολογισμοῦ τοῦ κράτους, 3) ἔλεγχος τῶν λογαριασμῶν δημοσίων ὑπολόγων, 4) κανονισμὸς τῶν συντάξεων.

Δικαστικαί: 1) ἐπὶ ἀστικῆς εὐθύνης δημοσίου ὑπαλλήλου, ὅστις διὰ πράξεως τοῦ ἔβλαψε τὰ συμφέροντα τῆς Πολιτείας, 2) δικάζει κατ' ἔφασιν ἐπὶ τῶν προσφυγῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων, 3) δικάζει κατ' ἔφασιν ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν συντάξεων, 4) δικάζει κατ' ἔφασιν ἐπὶ ἀποφάσεων φορολογικῶν δικαστηρίων.

Οἱ Σύμβουλοι καὶ οἱ πάρεδροι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ἰσόβιοι καὶ δὲν παύονται, εἰμὴ ὡς δικαστικοί, τὰ δὲ προσόντα αὐτῶν ὀρίζονται διὰ νόμον, Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου αἱ ἀφορῶσαι καταλογισμὸν ὑπολόγων καὶ ἀπονομὴν συντάξεων δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (ἀριθ. 98).

3. Τὸ Νομικὸν Συμβούλιον τοῦ Κράτους εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν γνωμοδοτικὸν ὄργανον τοῦ Δημοσίου, ὡς πρὸς

τὰ συμφέροντα αὐτοῦ. Ἀποτελεῖται ἐκ συμβούλων ἕκαστος τῶν ὁποίων εὐρίσκεται τοποθετημένος παρ' ἑκάστῳ Ὑπουργείῳ, βοηθουμένων εἰς τὸ ἔργον τῶν ὑπὸ τῶν παρέδρων ὡς καὶ τῶν δικαστικῶν ἀντιπροσώπων.

Ὡς συλλογικὸν ὄργανον ἀποφαίνεται ἐπὶ παντὸς νομικοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον παραπέμπεται εἰς αὐτό, εἰδικώτερον: α) ὑπερασπίζει τὰ συμφέροντα τοῦ Δημοσίου ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, β) παρέχει πρὸς τὴν Διοίκησιν γνωμοδοτήσεις, γ) ἀποφαίνεται γνωμοδοτικῶς ἐπὶ συμβιβασμῶν καὶ ἀναγνωρίσεως χρεῶν τοῦ Δημοσίου καὶ δ) ἐπεξεργάζεται τὰ εἰς αὐτὸ ἀποστελλόμενα σχέδια νόμων ἢ διαταγμάτων.

Ἡ ἀρμοδιότης αὐτοῦ εἶναι συμβουλευτική.

4. Ἀνώτατον Συμβούλιον Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν (Α.Σ.Δ.Υ.). Τὸ Α.Σ.Δ.Υ. ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον δημοσίαν ὑπηρεσίαν ὑπαγομένην ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, συγκροτεῖται δὲ ἐξ ἑνδεκα μελῶν, ἐξ ὧν τὰ ἑπτὰ εἶναι τακτικά καὶ ἰσόβια, τὰ δὲ τέσσαρα ἑκτακτα, ὡς καὶ ἑπτὰ παρέδρων μετὰ συμβουλευτικῆς ψήφου. Τακτικά μέλη διορίζονται σύμβουλοι, καθηγηταί, διευθυνταὶ καὶ πάρεδροι. Τὰ ἑκτακτα μέλη ἐπὶ τριετῆ θητεία εἶναι ὁ ἀρμόδιος καθηγητὴς τοῦ διοικητικοῦ δικαίου καὶ τρεῖς γενικοὶ διευθυνταί. Ὁρίζεται πρόεδρος καὶ ἀντιπρόεδρος. Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Α.Σ.Δ.Υ. εἶναι:

1) Ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ παντὸς νόμου σχετικῶς μὲ τὴν διάρθρωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. 2) Ἐπὶ παντὸς διατάγματος τῆς αὐτῆς φύσεως. 3) Ἡ μελέτη παντὸς θέματος ἀφορῶντος τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐξάσκησιν καὶ μετεκπαίδευσιν. 4) Ἡ μελέτη ὡς καὶ ἡ διατύπωσις συστάσεων καὶ ὁδηγῶν διὰ τοὺς ἐν γένει ὄρους ἐργασίας. 5) Ἡ τήρησις πινάκων ὀργανικῆς συνθέσεως τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ 6) Πᾶν ζήτημα ἀνατιθέμενον εἰς αὐτὸ δι' εἰδικῶν διατάξεων.

Ἐπίσης τὰ ὑπηρεσιακὰ κατὰ Ὑπουργεῖα Συμβούλια συγκροτοῦνται βάσει Νόμου, ἀλλὰ πάντοτε ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ Συντάγματος.

Τὸ ἄρθρον 101 τοῦ Συντάγματος ἀναφέρεται εἰς τὸν θεσμὸν τοῦ ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου. Τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι 1) ὀργανωμένον κατὰ νόμον, 2) κατὰ τὰ 2)3 τοῦλάχιστον νὰ εἶναι συντεθειμένον ἐκ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων, 3) ἐναντίον τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ χωρεῖ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Α' Τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Πλὴν τῶν γενικῶν τούτων ὑπηρεσιακῶν συμβουλίων προβλέπονται καὶ εἰδικὰ τοιαῦτα (Γεν. Διοικήσεων κτλ.).

5. Τὸ δικαστήριον Συγκροσέσεως καθηκόντων ἔχει ἀρμοδιότητα ἐκ τοῦ Συντάγματος (ἄρθρον 85) νὰ αἶρῃ τὰς συγκροτήσεις α) μεταξύ δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν, β) μεταξύ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν καὶ γ) μεταξύ διοικητικῶν καὶ κοινῶν δικαστηρίων. Ἀποτελεῖται δὲ ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ ἀρεοπαγιτῶν καὶ συμβούλων Ἐπικρατείας (τριῶν τὴν ἀριθμὸν), ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης ἢ τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένου ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ.

Αἱ συγκροτήσεις τὰς ὁποίας καλεῖται νὰ ἐπιλύσῃ εἶναι ἢ καταφατικά ἢ ἀποφατικά.

§ 2

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

1. Οἱ γενικοὶ Διοικηταὶ εἶναι ἀνώτατοι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι, προϊστάνται μεγάλων περιφερειῶν, ἐνίοτε δὲ φέρουν καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπουργοῦ. Ἔχουν δὲ γενικὴν ἀρμοδιότητα καὶ ἐποπτείαν ἐφ' ὅλων τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, πλὴν τῶν δικαστικῶν. Ὁ ὑπουργὸς Β. Ἑλλάδος ἐδρεύει ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ εἶναι μέλος τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Παρ' ἐκάστη γενικῇ διοικήσει συνεστήθη καὶ διοικητικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον γνωμοδοτεῖ ἐπὶ τῶν μεταθέσεων καὶ ποινῶν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν γενικῶν ἐπιθεωρητῶν Διοικήσεως προβλέπεται εἰς 5.

2. Οἱ Νομάρχαι προϊστάνται τοῦ Νομοῦ. Μέχρι τινὸς οἱ νομάρχαι ἦσαν ἐλευθέρως μετακλητοί· διὰ μίαν περίοδον ἐθεωρήθησαν μόνιμοι ὑπάλληλοι ἢ ἐπὶ θητεία. Ἦδη διορίζονται ἐπὶ τριετεί θητεία ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, βάσει πίνακος συντασσομένου ὑπὸ Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐνὸς ἀκαδημαϊκοῦ, δύο καθηγητῶν, τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ δύο ἀντιπροσώπων τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων, δύναται ὅμως ν' ἀπολυθῶν κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τῆς γνώμης τῆς Ἐπιτροπῆς οὔσης σήμερον συμβουλευτικῆς.

Τὰ καθήκοντα τοῦ νομάρχου εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν νομόν, ἔχει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων, 2) ἐποπτεύει καὶ συντονίζει τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, 4) ἀσκεῖ τὴν διοικητικὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν δήμων, κοινοτήτων καὶ προσώπων δημοσίου δικαίου, 5) ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα τῆς διατηρήσεως τῆς δημοσίας τάξεως, 6) ἀσκεῖ πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων πλὴν τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν δικαστικῶν, 7) ἐποπτεύει τὰ ἰδιωτικά σωματεία, 8) ἀσκεῖ τὰς ἀρμοδιότητας τῶν διαφόρων ὑπουργείων ἐφόσον διὰ νόμου εἰδικῶς παρεχωρήθησαν εἰς τὸν Νομάρχην.

Κατὰ πάσης πράξεως τοῦ Νομάρχου ἀσκεῖται ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Ὑπουργοῦ ἢ γενικοῦ διοικητοῦ.

Παρ' ἐκάστη Νομαρχία λειτουργεῖ τὸ Νομαρχιακὸν Συμβούλιον μὲ τὴν ἐκ τοῦ νόμου καθοριζομένην ἀρμοδιότητα.

3. Οἱ Ἐπαρχοὶ ὑφίστανται σήμερον κατ' ἐξαίρεσιν εἰς τινὰς περιφερείας, ἔχουν δὲ περὶ τοὺς τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ Νομάρχου, πάντως ἢ ἐκτασὶς αὐτῶν καθορίζεται διὰ νόμου, ἀσκοῦν δὲ αὐτὰς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ Νομάρχου. Σήμερον οἱ ἔπαρχοι εἶναι διοικητικοὶ μόνιμοι ὑπάλληλοι ἐπὶ βαθμῶ 5ῳ ἢ 4ῳ.

4. Οἱ Δήμαρχοι ὡς ὄργανα τῆς κρατικῆς διοικήσεως ἔχουν ἐκ τοῦ νόμου καθωρισμένας ἀρμοδιότητας ἐν τῇ ιδιότητι αὐτῶν ὡς περιφερειακῶν ὀργάνων.

Οἱ Δήμαρχοι ὡς καὶ οἱ πρόεδροι τῶν κοινοτήτων, ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ιδιότητα καὶ ὄχι ὡς ὄργανα τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἔχουν ἀρμοδιότητας σχετικῶς μὲ τὴν τήρησιν ληξιαρχικῶν βιβλίων, μητρώου ἀρρένων, στρατολογίας, ζητήματα ἀγροτικῆς ἀσφαλείας, καταρτισμὸν καταλόγου τῶν ἐνόρκων, στρατιωτικὰς ἐπιτάξεις, καταδίωξιν ληστείας, βεβαίωσιν φόρων καὶ εἰσπραξιν αὐτῶν κ.τ.λ.

Ἐν περιπτώσει ἀμελείας τοῦ δημάρχου ἢ τοῦ προέδρου τῆς Κοινότητος εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀρμοδιότητας ὑποκαθίσταται ὑπὸ τοῦ Νομάρχου.

§ 3

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

1. Ὁ ρι σ μ ό ς. Δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι τὰ ἔμμεσα, ἔμμεσα ὄργανα τοῦ κράτους τὰ διατελοῦντα ἐν προαιρετικῇ, ἀμέσῳ, ὑπηρε-

σιακῇ καὶ πειθαρχικῇ πρὸς αὐτὸ σχέσει (Νόμος ὑπ' ἀριθ. 1811) 1951 περὶ Κώδικος καταστάσεως τῶν Δημοσίων Διοικητικῶν ὑπαλλήλων).

Ἡ ιδιότης τοῦ ὀργάνου τῆς Πολιτείας 1) εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν πολιτείαν εἴτε ὀργανικῶς, εἴτε διὰ συμβάσεως, 2) εἶναι ἑμμεσος σχέσις πρὸς τὴν Πολιτείαν, 3) προαιρετική, 4) σχέσις περὶ θανατικῆ καὶ 5) ἀφορᾷ ὑπηρεσίαν διοικημένην ἀμέσως ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Δὲν ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ὑπαλληλικοῦ Κώδικος:

1) Οἱ δικαστικοί, 2) Οἱ στρατιωτικοί, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπάγονται οἱ μόνιμοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ κατὰ ξηρὰν, θάλασσαν καὶ ἀέρα στρατοῦ, οἱ λιμενικοὶ καὶ οἱ τῆς χωροφυλακῆς, 3) οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὴν Ἀστυνομίαν πόλεων, 6) οἱ ὑπάλληλοι τῶν γραφείων τῆς Βουλῆς, 7) τὸ προσωπικὸν τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, 8) ἄμισθοι ὑπάλληλοι (π.χ. ἄμισθοι πρόξενοι), 9) ὑπάλληλοι τῆς διπλωματικῆς προξενικῆς ὑπηρεσίας, 10) οἱ ὑπάλληλοι τῶν νεμικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Διὰ κ ρ ι σ ι ς μ ε τ α ξ ὺ δ η μ ο σ ί ω ν ὑ π α λ λ ἡ λ ω ν καὶ δ η μ ο σ ί ω ν ἀ ρ χ ῶ ν. Αἱ ἀρχαὶ εἶναι ὄργανα τοῦ Κράτους, ἔχοντα ἰδίαν δικαιοδοσίαν μετὰ διατοκτικῆς ἐξουσίας. Χαρακτηριστικὰ εἶναι: ἡ ἔννομος ἰκανότης πρὸς ἐκδόσιν ἐκτελεστικῶν πράξεων καθὼς καὶ ἡ ὀργανωτικὴ ἐνότης προσδίδουσα εἰς τὸ ὄργανον τὴν ιδιότητα τῆς ἀρχῆς.

② Π ρ ο σ ό ν τ α. Διὰ νὰ διορισθῇ δημόσιος ὑπάλληλος δεόν α) νὰ εἶναι θέσις νομοθετημένη καὶ β) νὰ ὑπάρχουν τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς διορισμὸν προσόντα.

* Προσόντα εἶναι: ἑλληνικὴ ἰθαγένεια, ἡλικία, φύλον, ἐκπλήρωσις στρατολογικῶν ὑποχρεώσεων, ἔλλειψις ποινικῆς καταδίκης, ἡθος, υἰγεία, ὠρισμένα γνῶσεις.

Διορισμὸς ἀλλοδαποῦ ἐπιτρέπεται κατ' ἐξαίρεσιν καὶ βάσει εἰδικοῦ νόμου, ὃ δὲ πολιτογραφηθεὶς διορίζεται μετὰ τὴν συμπλήρωσιν μιᾶς πενταετίας ἀπὸ τῆς πολ. τογραφῆσεως. Αἱ θέσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποκλείονται αἱ γυναῖκες καθορίζονται διὰ Β.Δ. Οὐδεὶς διορίζεται πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 21 ἔτους καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 35. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῶν ὠρισμένα ἐξαίρεσεις.

Εἶδοι λόγοι κωλύοντες τὸν διορισμὸν: (1) Ἀνυποταξία καὶ λιποταξία, (2) στέρησις πολιτικῶν δικαιωμάτων, (3) καταδίκη διὰ

τινα ἀδικήματα, 4) ὑποδικία, 5) ἀπαγόρευσις καὶ δικαστικὴ ἀντίληψις, 6) προηγουμένη πενταρχικὴ ἀπόλυσις διὰ τῆς κανονικῆς διαδικασίας.

Πᾶς διορισμὸς γίνεται κατ' ἀρχὴν κατόπιν διαγωνισμοῦ ἐνώπιον ἐπιτροπῆς συγκροτουμένης ἐκ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων διὰ πρόξεως τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν καὶ ἀφου δημοσιευθῆ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἢ προκήρυξις τοῦ διαγωνισμοῦ 60 ἡμέρας πρὸ τῆς διενεργείας αὐτοῦ.

Κατ' ἐξαιρέσειν ἐπιτρέπεται ὁ διορισμὸς ἄνευ διαγωνισμοῦ ἐὰν εἰδικαὶ ἢ ἐξαιρετικά συνθῆκαι ἐπ'βάλλουν τὴν τοιαύτην παρέκκλισιν καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Α.Σ.Δ.Υ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ διαγωνισμοῦ συγκροτεῖται ἐκ μονίμων ὑπαλλήλων. Ἀπαιτεῖται προκήρυξις, δημοσίευσις, ἔλεγχος προσόντων καὶ πῖναξ ἐπιτυχίας.

3. Διορισμός. Ἡ προᾶξις τοῦ διορισμοῦ εἶναι α) διοικητική, β) μονομερῆς, γ) διακριτικῆς ἐξουσίας.

Ἀρμόδιος διὰ διορισμὸν εἶναι ὁ Βασιλεὺς διὰ τοὺς ὑπαλλήλους ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ 8 καὶ ἄνω, διὰ δὲ τοὺς λοιποὺς ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ 9 καὶ κάτω οἱ ὑπουργοί.

Ὁ διορισμὸς δεόν νὰ εἶναι ἔγγραφος καὶ νὰ δημοσιευθῆ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ὅπερ ἀποτελεῖ συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ διορισμοῦ. Κοινοποιεῖται ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ τάσσεται εὐλόγος προθεσμία πρὸς ὀρκωμοσίαν καὶ ἀνάληψιν καθήκοντων τὸ μέγιστον τριάκοντα ἡμερῶν.

Ὁ δημοσιευθεὶς διορισμὸς ἀνακαλεῖται, ἐὰν ὁ διορισθεὶς δὲν ἀποδεχθῆ αὐτὸν ῥητῶς ἢ σιωπηρῶς ἢ δὲν ἐξεπλήρωσε τὰς τυχόν προβλεπομένας ὑποχρεώσεις του.

Διορισμὸς γενόμενος κατὰ παράβασιν τοῦ νόμου ἀνακαλεῖται ἐντὸς εὐλόγου χρόνου δικστήματος, μὴ δυναμένου νὰ ὑπερβῆ τὴν διετίαν, ἐκτὸς ἐὰν ὁ διορισθεὶς προεκάλεσεν ἢ ὑπεβοήθησε τὴν παρανομίαν. Ἐὰν ἀσκηθῆ κατὰ ὑπαλλήλου πενταρχικὴ δίωξις, ἀνακλήσις τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ δὲν ἐπιτρέπεται. Αἱ προᾶξεις τοῦ ἀνακληθέντος ὑπαλλήλου εἶναι ἔγκυροι. Ἀμφισβητεῖται ἐὰν χωρεῖ ἀπεριόριστος ἀνάκλησις λόγῳ δημοσίου συμφέροντος.

4. Ὀρκωμοσία καὶ ἀνάληψις ὑπηρεσίας. Ἡ ἀποδοχὴ τοῦ διορισμοῦ δηλοῦται διὰ τῆς ὀρκωμοσίας. Ἀνάληψις ὑπηρεσίας δὲν ἐπιτρέπεται πρὸ τῆς δόσεως τοῦ ὄρκου. Ἡ ὀρκωμο-

σία δίδεται ἐνώπιον τῆς ἀρμοδίας δημοσίας ἀρχῆς καὶ θεβαῖνται διὰ πρωτοκόλλου.

Ὁ ὄρκος ἔχει οὕτω: «Ὁρκίζομαι νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν Συνταγματικὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, ὑπακοῆν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ νὰ διαχειρίζομαι τιμίως καὶ εὐσυνειδήτως τὴν ἀνατεθεισάν μοι δημοσίαν ὑπηρεσίαν».

Ὁ διορισμὸς ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν ὁ διορισμὸς δὲν δύναται νὰ ἀνσκληθῆ, καθιεροῦνται ἢ ὑπαλλικὴ ἀρχαιότης καὶ ἄρχεται ἢ εὐθύνη. Ὁ μισθὸς καταβάλλεται μετὰ τὴν ἀνάληψιν ὑπηρεσίας.

Ἀναδιορισμὸς ἐπιτρέπεται ἐντὸς πενταετίας ἀπὸ τῆς ἀπολύσεως προκειμένου περὶ μονίμων ὑπαλλήλων ἐχόντων πενταετῆ τουλάχιστον ὑπηρεσίαν καὶ ἐφόσον ἀπελύθησαν λόγφ σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἀνικανότητος καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου.

Εἰδικώτερον ὁ ἀναδιορισμὸς ἐπιτρέπεται ὑπὸ τὰς ἐξῆς προϋποθέσεις: 1) Προηγουμένη ἀπόλυσις συνεπείᾳ σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἀνικανότητος, 2) πεναετῆς προηγουμένη ὑπηρεσία, 3) μὴ παρέλευσις πενταετίας ἀπὸ τῆς ἀπολύσεως, 4) ἀποκατάστασις πλήρως τῆς σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἰκανότητος, 5) ὕπαρξις τῶν ἀπαιτουμένων προσόντων, 6) ἀπόφασις Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου, 7) κενὴ θέσις.

5. Κατηγορίαι καὶ διαβαθμίσεις ὑπαλλήλων. Αἱ προβλεπόμενα κατηγορία εἶναι αἱ κατηγορίαι τῶν εἰδικῶν θέσεων καὶ αἱ κατηγορίαι Α, Β καὶ Γ:

1) Εἰδικαὶ θέσεις: Γενικοῦ Διοικητοῦ (ὑπαλλήλου), πληρεξουσίου ὑπουργοῦ Α' καὶ Β' τάξεως, Γενικοῦ Γραμματέως Ὑπουργείου, Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ Νομάρχου.

2) Θέσεις Α κατηγορίας εἶναι ἐκεῖναι δ' αὐτὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται πτυχίον ἀνωτάτης ἢ ἀνωτέρας Σχολῆς ἡμεδαπῆς ἢ ἀλλοδαπῆς.

3) Θέσεις Β, διὰ τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ ἰσοτίμου σχολείου.

4) Θέσεις Γ, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἀπαιτοῦνται τὰ ἀνωτέρω τυπικὰ προσόντα.

Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι κατατάσσονται εἰς δέκα πέντε ἐν ὄλφ βαθμούς.

Ἐκαστος ὑπάλληλος ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς θέσεως αὐτοῦ. Ἀπαγορεύεται ἢ διὰ μεταθέσεως, μετατάξεως, προαγωγῆς

ἢ καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον ὑπαγωγή ὑπαλλήλου ἀπὸ μιᾶς καθή-
γορίας εἰς τὴν ἄλλην, ἐξαιρέσει ἐιδικῆς μετεκπαιδεύσεως.

6. **Κ α θ ἦ κ ο ν τ α.** Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος εἶναι ἐκτελεστής τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους καὶ ὀφείλει πίστιν καὶ ἀφωσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη ἰδεολογία σκοποῦσαι τὴν διὰ βιαιῶν μέσων ἀνατροπὴν τοῦ ὑφισταμένου πολιτειακοῦ ἢ κοινωνικοῦ καθεστώτος, ἀντίκεινται ἀπολύτως πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου.

Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του, τὴν νομιμότητα τῶν ὑπηρεσιακῶν του ἐνεργειῶν.

Ὁ ὑπάλληλος ὀφείλει ὑπακοὴν εἰς τὰς διαταγὰς τῶν προϊστα-
μένων του. Ἐκτελῶν διαταγὴν παράνομον, πρὸ πάσης ἐκτελέσεως ὀφείλει ν' ἀναφέρῃ ἐγγράφως τὴν γνώμην αὐτοῦ εἰς τὴν προϊστα-
μένην ἀρχήν. Εἰς περίπτωσιν ὅμως καθ' ἣν ἡ διαταγὴ εἶναι προδή-
λως παράνομος, ὁ ὑπάλληλος ὀφείλει νὰ μὴ ἐκτελέσῃ αὐτήν, ἀναφέ-
ρων ὅμως ἄνευ ἀναβολῆς, ἐκτὸς ἐὰν διαταχθῇ ἐκ δευτέρου, ὅποτε ὀφείλει νὰ ἐκτελέσῃ.

Διαφωνῶν ὑπάλληλος δύναται νὰ διατυπώσῃ ἐγγράφως τὴν δι-
αφωνίαν αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν Ὑπαλληλικὸν Κώδικα προβλέπονται αἱ ἐξῆς περιπτώ-
σεις ἐλέγχου τῆς παρανομίας διὰ διαταγῆς τοῦ προϊσταμένου: α) Ἀντιθέτου γνώμης, ὅποτε ἡ ἐκτέλεσις ἐπιβάλλεται, β) προδήλου παρανομίας, ὅποτε ὁ ὑπάλληλος ὀφείλει νὰ μὴ συμμορφωθῇ καὶ γ) συμμόρφωσις λόγῳ ἐπ' κλήσεως γενικωτέρου συμφέροντος καὶ μάλιστα ἐγγράφως.

Πᾶς ὑπάλληλος ὀφείλει νὰ τηρῇ ἐχεμύθειαν ἰδίως ἐπὶ ἐνεργείας θεμάτων χαρακτηριζομένων ὡς ἀπορρήτων. Τὸ καθῆκον τῆς ἐχεμύ-
θειας παρακολουθεῖ τὸν ὑπάλληλον καὶ μετὰ τὴν λύσιν τῆς ὑπαλλη-
λικῆς σχέσεως.

Ὁ ὑπάλληλος ὑποχρεοῦται νὰ ἐργάζεται ἀνελλιπῶς, ἐφόσον αἱ ὑπηρεσιακοὶ ἀνάγκαι ἀπαιτοῦν τοῦτο. Ἡ μὴ ἐκτέλεσις ἢ ἡ πλημμε-
λὴς ἐκτέλεσις συνεπάγεται πειθαρχικὴν δίωξιν.

Ἡ ἀπεργία ἀντίκειται ἀπολύτως πρὸς τὴν φύσιν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας. Ἐπίσης ἀπαγορεύονται εἰς τοὺς ὑπαλλήλους δημοσίου ἐκδηλώσεις πολιτικοῦ χαρακτήρος ἢ ἡ δημοσία ἄσκησης κριτικῆς τῶν πράξεων τῆς Κυβερνήσεως ἢ τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν.

Τὸ ἄρθρον 14 τοῦ Συντάγματος ὁρίζει «ὅτι ἕκαστος δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στο-
χασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ κράτους». Ὁ νόμος περιορίζει

τὴν ἐλευθερίαν ταύτην ὡς πρὸς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐφόσον ἡ κριτικὴ γίνεται δημοσίᾳ καὶ μὲ ἔλλειψιν ἀντικειμενικότητος ἢ σεβασμοῦ.

Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ συμμετοχὴ τῶν ὑπαλλήλων εἰς σωματεῖα μὲ πολιτικούς σκοποὺς ἢ συμμετοχὴ εἰς ἕτερα ἐπαγγελματικά σωματεῖα.

Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος δέον νὰ ἔχη ἀξιοπρεπεῖ διαβίωσιν, καλὴν συμπεριφορὰν πρὸς τοὺς πολίτας καὶ νὰ δηλώσῃ τὰ περιουσιακὰ αὐτοῦ στοιχεῖα.

7. Ἀσυμβίβαστον. Ἀπαγορεύεται εἰς δημοσίον ὑπάλληλον ἢ ἄσκησις ἰδιωτικοῦ ἔργου ἢ ἐργασίας, ἐπ' ἀμοιβῇ, ἐκτὸς ἐάν τοῦτο εἶναι συμβιβαστὸν μὲ τὰ καθήκοντά του, δὲν παρεμποδίζει τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας του, ἐπιτραπῆ διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ γίνῃ σχετικὴ ἀναφορὰ εἰς τὴν προϋσταμένην ἀρχήν, π. χ. ἀσχολία πνευματικῆς φύσεως, λογοτεχνικαὶ μεταφράσεις κτλ.

Ἡ ἄσκησις ἐμπορίας ἀπαγορεύεται ἀπολύτως.

Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ συμμετοχὴ εἰς διοίκησιν ἀνωνόμου ἐταιρίας, οὐχ ὅμως καὶ ἡ κατοχὴ μετοχῶν ἀνωνόμων ἐταιριῶν.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἄσκησις τῆς δικηγορίας, πλὴν τῶν εἰδικῶν προβλεπομένων ἐξ αῤῥεσεων.

Ἡ ἰδιότης τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα. «Δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταὶ ἐάν μὴ παραιτηθῶσι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνοκηρῦξεως τῶν ὑποψηφίων. Τὸ ἴδιον ἰσχύει διὰ τὰ δημοτικὰ καὶ κοινοτικά ἀξιώματα.

Ἀπαγορεύεται ἡ πολυθεσία. Οὐδεὶς δημόσιος ὑπάλληλος δύναται νὰ κατέχη δευτέραν ὑπαλληλικὴν θέσιν· ἐξαιροῦνται ὅμως οἱ καθηγηταὶ τῶν Ἀνωτάτων τοῦ Κράτους Σχολῶν.

Ἡ πολυθεσία ἀπαγορεύεται εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Δημοσίου, τῆς τοπικῆς Ἀυτοδιοικήσεως, τῶν Νομικῶν Προσώπων δημοσίου δικαίου τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους παραχωρηθεισῶν καὶ τῶν κοινοφελῶν ὀργανισμῶν.

Ὁ καταλαβὼν δευτέραν θέσιν θεωρεῖται ὡς αὐτοδικαίως παραιτηθεὶς τῆς πρώτης. Ὁ νόμος ἐξαιρεῖ τοὺς καθηγητὰς Ἀνωτάτων Σχολῶν.

Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος δὲν δύναται νὰ ἀποσιωπήσῃ κώλυμα συμμετοχῆς αὐτοῦ ἐφόσον ἔχει πρόδηλον συμφέρον εἰς ὑπόθεσιν ἢ εἰς συμβούλιον διὰ λόγους συγγενείας.

Δὲν δύνανται νὰ ὑπηρετοῦν ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκ τῆς ὁποίας κατὰγεται ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ἢ ἡ σύζυγος αὐτοῦ· οἱ Γενικοὶ Διοι

κηταί, Νομάρχαι, Ἐπαρχοί, οικονομικοὶ Α' κατηγορίας, προϊστάμενοι γεωργικῶν ὑπηρεσιῶν, δασικοί, νομομηχανικοὶ καὶ ἐπιθεωρηταὶ δημοσίων ἔργων, ἐπιθεωρηταὶ μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαίδευσεως, ἐπιμεληταὶ εἰσπράξεως καὶ τῆς τελωνοφυλακῆς.

8. Ἀστικὴ εὐθύνη. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος εὐθύνεται ἔναντι τοῦ Δημοσίου διὰ πᾶσαν θετικὴν ζημίαν, τὴν ὅποιαν ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸ ἐκ δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του, ὡς καὶ τὰς ἀποζημιώσεις εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθη τὸ Δημοσίον ἔναντι τρίτων, ἔνεκα παρανόμων πράξεων ἢ παραλείψεων τοῦ ὑπαλλήλου γενομένων ἐκ δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας. Συνεπῶς ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ἀπαλλάσσεται τῆς εὐθύνης: α) Ἀπὸ τῆς ἀπ' εὐθείας ἀγωγῆς τοῦ ἰδιώτου κατ' αὐτοῦ καὶ β) ἀπὸ πάσης εὐθύνης δι' ἐλαφρὰν ἀμέλειαν. Ἡ εὐθύνη περιορίζεται ἔναντι τοῦ Δημοσίου παραγράφεται δὲ μετὰ τρεῖς.

Διὰ τοὺς δημοσίους ὑπολόγους ἰσχύουν εἰδικαὶ διατάξεις.

9. Δικαιώματα. Τὸ θεμελιῶδες δικαίωμα εἶναι ἡ μονιμότης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων βάσει τοῦ ἀρθρου 101 τοῦ Συντάγματος.

Εἰς τὴν μονιμότητα δὲν περιλαμβάνονται: οἱ δικαστικοὶ (ισόβιοι), οἱ στρατιωτικοί, οἱ ἔκτακτοι, οἱ ὑπάλληλοι νομικῶν προσώπων (διὰ νόμου δύνανται νὰ ὑπαχθῶν), αἱ προβλεπόμεναι ἐξαιρέσεις.

Ἡ μονιμότης περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς: α) Δὲν ἐπιτρέπεται ἀπόλυσις ἢ ὑποβιβασμὸς ἄνευ ἀποφάσεως τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου οὔτε μετάθεσις ἄνευ γνωμοδοτήσεως αὐτοῦ, β) τὸ ὑπηρεσιακὸν συμβούλιον δέον κατὰ τὰ 2)3 ν' ἀποτελῆται ἐκ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων, γ) κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου ἐπιτρέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Α' τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπιτροπείας.

Εἰς ἕκαστον ὑπάλληλον ἀντιστοιχεῖ ἀνάλογος μισθός: Ὁ μισθὸς ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς ὑπηρεσίας. Τὸ δημοσίον δικαιούται νὰ μεταβάλῃ ἐκάστοτε τὸ ὕψος τοῦ μισθοῦ, διὰ μειώσεως ἢ αὐξήσεως αὐτοῦ. Μισθὸς δὲν ὀφείλεται διὰ μὴ παρασχεθεῖσαν ἐξ ὑποτιθέτου τοῦ ὑπαλλήλου ὑπηρεσίαν ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει. Ἡ ἀξίωσις ἐπὶ τοῦ μισθοῦ παύει ἀπὸ τῆς λύσεως τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως.

Εἰδικαὶ διατάξεις ἀναφέρονται εἰς τὰ ἐπιδόματα καὶ λοιπὰς ἀποδοχάς.

Ὁ τακτικὸς ὑπάλληλος δικαιούται εἰς μηνιαίαν κανονικὴν ἀπουσίαν ἄδειαν μετὰ πλήρων ἀποδοχῶν ἀφοῦ συμπληρώσῃ τριετῆ

πραγματικήν υπηρεσίαν, χορηγουμένην ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ. Προβλέπονται ἐπίσης ἀναρρωτικά ἄδεια, ὡς ἐπίσης ἐκπαιδευτικά ἄδεια.

10. Αἱ μεταβολαὶ τῆς καταστάσεως τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου ὑποπροϋθετοῦν τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς συνταξὶν ὑπηρεσιακῶν ἐκθέσεων καὶ μητροῦ.

Αἱ μεταβολαὶ εἶναι αἱ ἐξῆς: 1) ἡ τοποθέτησις τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου εἰς τὰς ὀργανικὰς προβλεπομένας θέσεις, 2) ἡ μετάθεσις ἐπιτρέπεται μετὰ τριετίαν καὶ εἶναι κατ' ἀρχὴν ὑποχρεωτικὴ μετὰ πενταετίαν, 3) ἡ μετακίνησις ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου, 4) ἡ ἀπόσπασις ἐπιτρέπεται διὰ σοβαρὰν ὑπηρεσιακὴν ἀνάγκην, διὰ πράξεως τοῦ ὑπουργοῦ μετ' ἀποφασίν τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου καὶ διὰ χρονικὸν διάστημα ἕξ μηνῶν, 5) μετὰ ταῦτα εἰς κενὴν ὁμοίοβαθμον θέσιν κατ' ἐξαιρέσιν ἢ ἐφόσον ὁ ἐνδιαφερόμενος κέκτηται τὰ νόμιμα προσόντα, 6) προαγωγή ἀπὸ βαθμοῦ εἰς βαθμὸν ἔαν α) ὑπάρχῃ κενὴ θέσις, β) ἔαν ἔχῃ συμπληρώσει τὸ ἀπαιτούμενον χρονικὸν διάστημα ἐν τῷ κατωτέρῳ βαθμῷ, γ) ὑπάρχῃ ἡ γνώμη τοῦ ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου. Αἱ προαγωγαὶ ἐνεργοῦνται κατ' ἀπόλυτον ἐκλογὴν, κατ' ἐκλογὴν καὶ κατ' ἀρχαιότητα. Τὰ στοιχεῖα κρίσεως ἐλέγχονται ὑπὸ τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου. Ὑπάλληλος κρινόμενος δις ὡς μὴ προακτέος ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ εἰσάγεται ὑποχρεωτικῶς πρὸς κρίσιν ἐνώπιον τοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου. Ἡ διαθεσιμότης ἰσχύει, α) ἔνεκα νόσου, ἔνεκα καταργήσεως θέσεως, ὑπηρεσίας ἢ κλάδου. Ὁ εἰς διαθεσιμότητα τεθεὶς δημόσιος ὑπάλληλος παύεται ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του ἔστω καὶ παρεπομένων καθηκόντων καὶ μειοῦνται κατὰ τὸ ἥμισυ αἱ ἀποδοχαὶ αὐτοῦ, β) τίθεται αὐτοδικαίως εἰς ἀργίαν ὁ στερηθεὶς τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας συνεπεῖα ἐντάλματος φυλακίσεως ἢ δικαστικῆς ἀποφάσεως ὑπάλληλος, ἔστω καὶ ἂν ἀπελύθῃ ἐπὶ ἐγγυήσει, ἐπίσης ἐφόσον ἐξεδόθῃ πειθορχικὴ περὶ ἀπολύσεως ἀπόφασις, μέχρι λήξεως τῆς προθεσμίας προσφυγῆς ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ δυνητικὴ ἀργία προβλέπεται εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ὑφίσταται: α) ἐκκρεμῆς ποινικῆς δίωξις δι' ἀδίκημα δυνάμενον νὰ ἐπιφέρῃ ἔκπτωσιν, β) ἐκκρεμῆς πειθορχικῆς δίωξις, δυνάμενη νὰ ἐπιφέρῃ ἀπόλυσιν, γ) βάσιμος ὑπόνοια ἀτάκτου διαχειρίσεως.

11. Πειθορχικὴ δίωξις. Πειθορχικὸν ἀδίκημα εἶναι πᾶσα δι' ὑπαίτιον πράξις ἢ παραλείψεως παράβασις ὑπαλλήλου

κοῦ καθήκοντος, δυναμένη νὰ καταλογισθῆ εἰς τὸν δημόσιον ὑπάλληλον.

Τὰ πειθαρχικὰ ἀδικήματα εἶναι: 1) ἡ ἔλλειψις πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν πατρίδα, τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη ὡς καὶ ἡ ἐπιδιώξις διὰ βιαίων μέσων ἀνατροπῆς τοῦ καθεστώτος, 2) ἡ ἐκτὸς ὑπηρεσίας ἀναξία διαγωγὴ, 3) ἡ ἐπὶ χρήμασι χαρτοπαιξία, 4) ἡ συνάψις στενῶν σχέσεων μετὰ προσώπων τὰ ὁποῖα ἔχουν συμφέροντα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπαλλήλου, 5) δημοσία ἐκδήλωσις καὶ προπαγάνδα πολιτικοῦ χαρακτῆρος, 6) ἄσκησις δημοσίας κριτικῆς κατὰ τῶν προϊσταμένων καὶ ἔλλειψις σεβασμοῦ πρὸς αὐτούς, 7) ἀποσιώπησις συμμετοχῆς ἐπ' ἀμοιβῆ εἰς ἔργα ξένα πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν, 8) χρησιμοποίησις τρίτων προσώπων πρὸς ἀπόκτησιν ὑπηρεσιακῆς εἰσφοράς, 9) ἄμεσος ἢ ἔμμεσος συμμετοχὴ εἰς δημοκρασίαν ὑπηρεσίας εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ὁ ὑπάλληλος, 10) ἀναξιοπρεπῆς ἢ ἀναξία διαγωγὴ, 11) βραδεία προσέλευσις ἢ πρόωρος ἀποχώρησις ἐκ τῆς ὑπηρεσίας, 12) ραθυμία, ἢ ἀμέλεια, ἢ ἀτελής ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος, 13) μὴ προσήκουσα συμπεριφορὰ, 14) μὴ ἔγκαιρος ἀπάντησις εἰς ἀναφορὰν, 15) μὴ εὐσυνείδητος ἔκθεσις περὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ὑπαλλήλων, 16) ἀναρμοδία παρέμβασις ὑπὲρ ἢ κατὰ τρίτου, 17) ἀδικαιολόγητος προτίμησις ὑποθέσεων εἰς βάρος ἄλλων παλαιότερων, 18) ἀδικαιολόγητος ἀποχὴ ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθήκοντων, 19) ἄρνησις ἢ παρέλκυσις ἐκτελέσεως ὑπηρεσίας, 20) συμμετοχὴ εἰς ἀπεργίαν, ἔστω καὶ λευκὴν, 21) παροβίασις τῆς ἐπιβαλλομένης ἐχειμυθείας, 22) χρησιμοποίησις τῆς ιδιότητος αὐτοῦ πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἰδιωτικῶν συμφερόντων, 23) χρησιμοποίησις πληροφοριῶν πρὸς ἴδιον ὄφελος, 24) ἡ εἰσπραξις μὴ δικαιομένων ἀποδοχῶν, 25) ἡ ἀποδοχὴ οἰασδήποτε ὑλικῆς εὐνοίας, μὴ συνιστώσης δωροληψίαν, 26) ἡ λόγῳ ἀσυνήθους χρήσεως φθορὰ δημοσίου πράγματος, 27) ἡ ἐγκατάλειψις δημοσίου πράγματος, 28) ἡ παράνομος χρῆσις δημοσίου πράγματος, 29) πᾶσα ἐκ δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας ζημία τοῦ Δημοσίου, 30) παράβασις καθήκοντος κατὰ τὸν ποινικὸν ἢ εἰδικὸν νόμον.

Πειθαρχικαὶ ποιναὶ εἶναι: 1) ἔγγραφος ἐπίπληξις, 2) πρόστιμον μέχρις ἀποδοχῶν τριῶν μηνῶν, 3) δυσμενὴς μετάθεσις, 4) διακοπὴ προαγωγῆς ἐπὶ πενταετίαν, 5) ὑποβιβασμός, 6) ὀριστικὴ παῦσις.

Ἐν περιπτώσει ἀμνηστίας, ἀποκαταστάσεως, χάριτος ἢ καὶ καθ' οἷονδήποτε ἄλλον τρόπον ἄρσεως τοῦ κολασίμου ἢ ἄρσεως ἢ

μεταβολῆς τῶν συνεπειῶν τῆς καταδίκες, δὲν αἴρεται τὸ πειθαρχικῶς κολάσιμον τῆς πράξεως.

Τὰ ἀδικήματα παραγράφονται τὰ μὲν βαρέα μετὰ πενταετίαν, τὰ δὲ λοιπὰ μετὰ διετίαν.

Ἡ πειθαρχικὴ δίκη εἶναι αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος τῆς ποινικῆς.

Ἡ πειθαρχικὴ εὐθύνη μόνον διὰ τοῦ θανάτου παύει ὑφισταμένη.

Αἱ πειθαρχικαὶ δικαιοδοσίαι εἶναι εἴτε μονομερεῖς (ὑπουργός, Γεν. Γραμματεὺς, διευθυντὴς κτλ.), εἴτε πολυμερεῖς (πειθαρχικὰ συμβούλια, Συμβούλιον Ἐπικρατείας).

Ἡ πειθαρχικὴ ἀγωγή ἐγείρεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ μετὰ τὴν προανάκρισιν, ἐπακολουθεῖ ἢ ἀνάκρισις, ἢ ἀπολογία, ἐκτίμησις τῶν προταχθεισῶν ἀποδείξεων καὶ ἐκδίδεται ἠτιολογημένη ἀπόφασις. Τὰ ἔνδικο μέσα εἶναι: ἔφεσις καὶ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ προσφυγὴ δικάζεται καὶ κατ' οὐσίαν, ἔχει δὲ ἀνασταλτικὸν ἀποτέλεσμα. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται ἢ ἐπανάληψις τῆς δίκης.

Ἡ μὴ ὑποκειμένη εἰς ἔφεσιν ἢ προσφυγὴν ὀριστικὴ πειθαρχικὴ ἀπόφασις εἶναι ὑποχρεωτικῶς ἐκτελεστή.

Οἱ λόγοι ἀπολύσεως τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου εἶναι: 1) πειθαρχικὴ ποινὴ ὀριστικῆς παύσεως, 2) κακὴ διαγωγὴ πρὸ τοῦ δ' ὀρισμοῦ, 3) σωματικὴ ἢ πνευματικὴ ἀνικανότης, 4) ἀναίτιος ὑπηρεσιακὴ ἀνεπάρκεια, 5) κατάργησις θέσεως ἢ ὑπηρεσίας, 6) συμπλήρωσις ὁρίου ἡλικίας.

12. Δύσιν τῆς δημοσίας ὑπαλληλικῆς σχέσεως. Αὐτοδικαίως: α) Λόγῳ θανάτου, β) λόγῳ ἐκπτώσεως συνεπειὰ καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, γ) λόγῳ λήξεως τῆς θητείας.

Διὰ πράξεως τῆς Διοικήσεως: α) συνετεία ἀπολείας τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας, β) λόγῳ παρακλήσεως, γ) λόγῳ ὀριστικῆς παύσεως, σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἀνικανότητος, ὑπηρεσιακῆς ἀνεπαρκείας, καταργήσεως θέσεως, συμπληρώσεως τοῦ ὁρίου ἡλικίας.

Ἡ λύσις τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως δὲν ἐπέρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως εἰς τὸν ἀπολυόμενον, ἢ ὁποῖα δέον νὰ γίνῃ ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως.

§ 4

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

1. Διοικητικὴ ἀποκέντρωσις εἶναι «ἡ διεξαγωγὴ τῶν περιφερειακῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων ὑπὸ περιφερειακῶν ὀργάνων τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας κεκτημένων ἀποφασιστικὴν ἀρμοδιότητα».

Ἡ καλὴ λειτουργία τῆς Διοικήσεως καὶ ἡ ἐπεμβατικὴ πολιτικὴ τῆς Πολιτείας ἐπιβάλλουν τὴν ἀποκέντρωσιν, ὡς σύστημα προσφέρον μέγας ὑπηρεσίας.

Τὸ ἄρθρον 99 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει: Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τοῦ Κράτους βασίζεται εἰς τὴν ἀποκέντρωσιν καὶ τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν ὡς ὁ νόμος ὀρίζει. Ἡ ἐκλογή τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχῶν γίνεται διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας. Συνεπῶς ὑπάρχει συνταγματικὴ διάταξις ὀρίζουσα τὴν ἀποκέντρωσιν, ἐπαφίουςα δὲ εἰς τὸν νόμον τὸν καθορισμὸν τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς.

Τὸ Β.Δ. τοῦ 1845 «περὶ τῶν καθηκόντων τῶν νομαρχῶν» ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν ἐν Ἑλλάδι τῆς διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως. Διὰ τῶν νόμων 1149)1918 καὶ 3265)1925 καθωρίσθη νέα διοικητικὴ περιφέρεια, ἡ γενικὴ διοίκησις, καὶ τέλος ὁ νόμος 4493)1929.

Διὰ τοῦ νόμου 3200)55 αἱ Γενικαὶ Διοικήσεις ὡς μονάδες διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως καθηργήθησαν. Ὅλαι αἱ ἀρμοδιότητες αὐτῶν μετεβιάσθησαν εἰς τὸν Νομάρχην. Ἡ δὲ Γενικὴ Διοίκησις Βορείου Ἑλλάδος μετετράπη εἰς Ὑπουργεῖον.

Συνεπῶς ὁ θεσμὸς τοῦ Νομάρχου ἀποτελεῖ σήμερον τὴν βάσιν τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος.

Εἰς τὸν νομάρχην ἀνήκει ἡ διοίκησις τοῦ νομοῦ. Ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως προηγείται τῶν πολιτικῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἀρχῶν, ὡς ἀνωτέρα δὲ ἀρχὴ προΐσταται ὅλων τῶν ἀρχῶν, πλὴν τῶν δικαστῶν. Ὑπάγεται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα Ὑπουργεῖα λόγῳ ἐιδικῆς ἀρμοδιότητος.

Εἰδικώτερον, πλὴν τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ ὁ Νομάρχης ἀσκεῖ καθήκοντα α) ὡς πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐκτέλεσεως τῶν νόμων, διαταγμάτων καὶ ὑπουργικῶν ἀποφάσεων, β) ὡς πρὸς τὸν συντονισμὸν τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν, γ) ὡς πρὸς τὴν ἐποπτείαν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν κρατικῶν ὀργάνων, δ) ὡς πρὸς τὴν ἐποπτείαν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν, ε) ὡς πρὸς τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας, στ) ὡς

πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς πειθαρχικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων, ζ) ὡς πρὸς τὴν χορήγησιν ἀδειῶν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, η) ὡς πρὸς τὴν ἐποπτείαν τῶν σωματείων καὶ ἐνώσεων.

Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Νομάρχου ἐπεκτείνονται καὶ ἐπὶ συλλογικῶν περιφερειακῶν ὀργάνων, Ἐπιτροπῶν κλπ.

Αἱ πράξεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ Νομάρχου εἶναι ἀμέσως ἐκτελεσταί. Ἐντὸς δὲ τριάκοντα ἡμερῶν δύναται νὰ προσφύγῃ πᾶς ἔχων ἔννομον συμφέρον ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ. Τοῦτο οὐδὲν πρὸς προδικάζει τὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας προσφυγὴν.

Ὁ νομὸς στερεῖται ἰδίως προσωπικότητος κατὰ τὰ παρ' ἡμῖν κρατοῦντα. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ εἶναι ἀμέσως ἐκπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀσκεῖ ἀπάσας τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζόμενας ἐξουσίας.

Τὸ Νομαρχιακὸν Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἀπὸ ὑπηρεσιακὰ καὶ αἰρετὰ μέλη ἔχει καθαρῶς συμβουλευτικὴν ἀρμοδιότητα. Κυρία ἀποστολὴ του εἶναι νὰ ὑποδεικνύῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ νομοῦ μετὰ τῶν ἀντιστοίχων δαπανῶν.

2. Αὐτοδιοικήσεις εἶναι «ἡ διεξαγωγὴ ὠρισμένου κύκλου διοικητικῶν ὑποθέσεων ἐκ μέρους ὀργάνων οὐχὶ τοῦ Κράτους ἀλλὰ προσώπου δημοσίου δικαίου».

Ἡ αὐτοδιοίκησις δύναται νὰ εἶναι εἴτε κατὰ τόπον — τοπικὴ αὐτοδιοίκησις — ὅποτε συνδέεται μὲ ὠρισμένου ἔδαφος (δῆμος, κοινότης), εἴτε καθ' ὕλην, ὅποτε ἀναλαμβάνει τὸ νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου τὴν διοίκησιν ὠρισμένου τομέως (Πανεπιστήμιον). Εἰς τὸ πρῶτον σύστημα τὰ ὄργανα ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν, εἰς τὸ δεύτερον κατὰ διαφόρους τρόπους.

Ἀπὸ τὴν περίοδον τῆς Ἐπαναστάσεως ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις ἀποτελεῖ παρ' ἡμῖν θεμελιώδη θεσμὸν τοῦ πολιτικοῦ βίου.

Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν δύο μορφῶν τῆς αὐτοδιοικήσεως — τοπικῆς καὶ καθ' ὕλην — εἶναι: α) ἡ αὐτοτέλεια τῆς δραστηριότητος τῶν νομικῶν προσώπων καὶ β) ἡ ἐπὶ τῆς δράσεως αὐτῶν ἄσκησις ἐποπτείας ὑπὸ τῆς κρατικῆς διοικήσεως.

Οἱ ὀργανισμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως εἶναι ὁ Δῆμος καὶ αἱ κοινότητες, καὶ οἱ δύο πρωτοβάθμιοι.

Δῆμον ἀποτελοῦν αἱ πόλεις ἄνω τῶν δέκα χιλιάδων κατοίκων, κοινότητα δὲ δύναται νὰ ἀποτελέσῃ αὐτετέλης συνοικισμὸς ἔχων τοὺςλάχιστον 500 κατοίκους.

Ἡ διοίκησις τοῦ Δήμου ἀνατίθεται εἰς τὸν Δήμαρχον καὶ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον, ἐκλεγομένους διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας,

τῆς δὲ Κοινότητος εἰς Συμβούλιον ἐκλεγόμενον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ὅποιον ἐκλέγει τὸν Πρόεδρον αὐτοῦ. Διὰ νόμου ὀρίζονται τὰ τῆς ἀρμοδιότητος τῶν διαφόρων ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Ὁ Δῆμαρχος εἶναι ἡ ἐκτελεστικὴ ἀρχή, διοικεῖ τὰς δημοτικὰς ὑποθέσεις, ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς δημορχιακῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν διορισμῶν καὶ τῶν προσλήψεων. Διατάσσει τὴν εἰσπραξίν τῶν ἐσόδων, ἐκδίδει τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα. Ἐκπροσωπεῖ τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ Δήμου ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καὶ πάσης ἀρχῆς.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ δημάρχου εἶναι ἀμισθόν. Χορηγοῦνται εἰς αὐτὸν ἔξοδα παραστάσεως.

Ὁ Δήμαρχος ἐκλέγεται διὰ καθολικῆς καὶ ἀμέσου ψηφοφορίας διὰ μίαν τετραετίαν. Κενουμένης τῆς θέσεως αὐτοῦ γίνεται νέα προσφυγὴ εἰς τὸν λαόν.

Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς θητείας αὐτοῦ ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Δημορχιακῆς Ἐπιτροπῆς ἐκτελεῖ καθήκοντα Δημάρχου.

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον, ἐκλεγόμενον διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας εἶναι τὸ κύριον ὄργανον τοῦ Δήμου, ἀποφασίζει καὶ ἐποπτεύει ἐπὶ τῆς ὅλης διοικήσεως, ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ 9—31 μέλη. Εἰδικώτερον ἀποφασίζει ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Δήμου, ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ, ἐπὶ τῆς ἐπιβολῆς φόρων καὶ εἰσφορῶν, ἐπὶ ἐκμισθώσεως καὶ ἀγορᾶς ἀκινήτων, ἐπὶ συνάψεως δανείου, ἐπὶ ἀποδοχῆς κληρονομιῶν καὶ δωρεῶν, ἐπὶ ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων κτλ.

Ἡ Δημορχιακὴ Ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἀπὸ 3—5 μέλη ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐπιβλέπει τὴν ὅλην διοίκησιν.

Τὰ καθήκοντα αὐτῆς εἰδικώτερον ἀναφέρονται εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πιστώσεων, εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ὄρων τῶν δημοπρασιῶν καὶ εἰς τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν, εἰς τὴν ἔναρξιν δικαστικῶν ἀγώνων, συμβιβασιμῶν κτλ.

Ὅλαι αἱ ἀποφάσεις τῶν αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν ὑποβάλλονται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὸν Νομάρχην, καθίστανται δὲ ἐκτελεστικὰ μετὰ παρέλευσιν δεκαημέρου. Αἱ μὴ ἐπιβαρύνουσαι οικονομικῶς τὸν Δήμον ἀποφάσεις εἶναι ἀμέσως ἐκτελεσταί. Ἡ ἐποπτεύουσα ἀρχὴ ἔχει δικαίωμα κατ' ἀρχὴν ἐλέγχου ἐπὶ τῆς νομιμότητος τῶν πράξεων. Ὅσακις ὅμως ρητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλέπεται, ὁ ἔλεγ-

χος ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς σκοπιμότητος διὰ τὰς πράξεις ἐκείνας αἱ ὁποῖαι διὰ νὰ καταστούν ἐκτελεσταὶ πρέπει προηγουμένως νὰ τύχουν τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Νομάρχου. Κατ' ἐξαιρέσιν τέλος ὁ Νομάρχης κέκτηται τὸ δικαίωμα νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸ δημοτικὸν ἢ κοινοτικὸν Συμβούλιον εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ρητῶς προβλεπομένας περιπτώσεις, π.χ. ἐὰν δὲν συνταχθῇ ἐγκαίρως ὁ προϋπολογισμός, ἐὰν δὲν ἀναγραφῶν εἰς αὐτὸν αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι. Κατὰ τῶν πράξεων τούτων τοῦ Νομάρχου ἐπιτρέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Οἱ Δήμαρχοι, πρόεδροι Κοινοτήτων, δημοτικοὶ καὶ κοινοτικοὶ σύμβουλοι δύνανται ν' ἀπολυθῶν διὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος. Δύνανται νὰ διαλυθῇ τὸ δημοτικὸν ἢ κοινοτικὸν συμβούλιον, διὰ τοὺς ἰδίους λόγους. Ἐκπίπτουν αὐτοδικαίως τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν συνεπεία καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ὡς αὐτουργοὶ ἢ συνεργοὶ κακουργήματος καὶ τινων πλημμελημάτων, ὡς ἐπίσης ἐὰν στερηθῶν τῶν πολιτικῶν τῶν δικαιωμάτων. Δύνανται τέλος νὰ τεθῶν εἰς ἀργίαν.

Σύνδεσμοὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων συνιστῶνται πρὸς θεραπείαν κοινῶν σκοπῶν καὶ ἀναγκῶν, ἀποτελοῦν δὲ ἴδιον νομικὸν πρόσωπον μὲ ἐιδικὴν ἀρμοδιότητα. Διὰ τὴν σύστασιν αὐτῶν ἀπαιτοῦνται σχετικαὶ ἀποφάσεις τῶν ἀρμοδίων Συμβουλίων καὶ ἀπόφασις περὶ ἐγκρίσεως τοῦ Νομάρχου.

3. **Διοικητικὴ ἐποπτεία.** Τὸ Κράτος διὰ τῶν κεντρικῶν καὶ περιφερειακῶν αὐτοῦ ὀργάνων ἀσκεῖ ἔλεγχον ἐπὶ τῶν νομικῶν πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς αὐτοδιοικήσεως συμφώνως τῷ νόμῳ. Ὁ ἔλεγχος τοῦ Κράτους ἔχει ὡς ἀντικείμενον, ἐνίοτε, τὴν ἐγκρίσιν τῶν πράξεων, ἢ τὴν ἀκύρωσιν αὐτῶν, ἀσκεῖται δὲ ἐπὶ τῶν ὀργάνων καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν, εἶναι ἔλεγχος νομιμότητος καὶ σκοπιμότητος.

Ἡ διοικητικὴ ἐποπτεία διαφέρει ἀπὸ τὸν ἱεραρχικὸν ἔλεγχον κατὰ τὸ ὅτι ὁ τελευταῖος ἀσκεῖται ὑπὸ ὀργάνου τοῦ Κράτους ἐπὶ ἄλλου ὀργάνου τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἡ ἐποπτεία ἀσκεῖται ὑπὸ ὀργάνου τοῦ Κράτους ἐπὶ ὀργάνου ἄλλου προσώπου δημοσίου δικαίου. Εἰς τὴν πρῶτην περίπτωσιν τὸ ἀσχοῦν τὸν ἔλεγχον ὄργανον εἶναι ἱεραρχικῶς προϊστάμενον, ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν εἶναι ἐποπτεῦον.

4. **Δημόσιαι παραχώρησεις ἢ ἐπιχειρήσεις.** Τὸ Κράτος δύνανται κατὰ παραχώρησιν ν' ἀναθέσῃ τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν διοίκησιν ὠρισμένης ὑπηρεσίας εἰς πρόσωπον φυσικὸν ἢ νο-

μικόν ιδιωτικοῦ δικαίου, καὶ τοῦτο διὰ λόγους τεχνικούς καὶ οἰκονομικούς. Τὸ Κράτος ἔναντι τοῦ ἀναδόχου διατηρεῖ δικαιώματα ἐποπτείας.

Τὸ σύστημα ὡσαύτως τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων συμβιβάζει τὴν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου διατήρησιν τῆς κυριότητος ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐνῶν κατὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς ἐφαρμόζονται αἱ ἀρχαὶ τῆς ιδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως (Ο.Τ.Ε.). Ὁ συγκεκρισμός οὗτος ἀποδεικνύεται χρήσιμος διὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα.

5. Νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἀσκοῦν δοτὴν δημοσίαν ἐξουσίαν καὶ διέπονται ἀπὸ τοὺς κανόνας τοῦ δημοσίου δικαίου: α) ἡ ἐπιδίωξις σκοποῦ δημοσίου καὶ β) ἡ ἀσκησις τῆς δημοσίας ἐξουσίας.

1) Ἡ ἴδρυσις τῶν νομικῶν προσώπων ἀνήκει εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν.

2) Τὰ πρόσωπα ταῦτα εἶναι συνυφασμένα μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς εὐδικότητος.

3) Ἐπίσης στοιχεῖον διακριτικὸν εἶναι ἡ αὐτετέλεια εἰς τὴν δρασίαν τῶν.

4) Ὑπάρχοντα εἰς τὴν διοικητικὴν ἐποπτεῖαν (π.χ. Ἡ Ἐκκλησία, τὰ Πανεπιστήμια, οἱ Σιδηρόδρομοι κτλ.).

Τὰ κοινωφελῆ ἰδρύματα τῶν ὁποίων ἡ ἰδρυτικὴ προᾶξις εἶναι ιδιωτικοῦ δικαίου δὲν εἶναι νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου (π.χ. Ἐθνικὴ Τράπεζα, Φιλεκαπαιδευτικὴ Ἑταιρεία, Ἐρυθρὸς Σταυρὸς κτλ.).

§ 5

Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ

Ἡ Διοικητικὴ προᾶξις εἶναι δήλωσις βουλήσεως ἐνὸς διοικητικοῦ ὄργανου ἢ ὁποῖα καθορίζει μονομερῶς τί δέον νὰ ἰσχύη ὡς δίκαιον εἰς ὠρισμένην ἀτομικὴν περίπτωσιν.

Συνεπῶς στοιχεῖα αὐτῆς εἶναι: α) δήλωσις βουλήσεως, β) προερχομένη ἐξ ὄργανου διοικητικοῦ, γ) μονομεροῦς φύσεως καὶ δ) καθορίζουσα τί δέον νὰ ἰσχύη ὡς δίκαιον εἰς συγκεκριμένην ἀτομικὴν περίπτωσιν.

Ἡ διοικητικὴ προᾶξις ἔχει ὡς στοιχεῖα, τὴν δημοσίαν ἐξουσίαν, διάταξιν νόμου, ἐπιταγὴν τῆς Πολιτείας, τεκμήριον νομιμότητος καὶ ἄμεσον ἐνέργειαν.

Εἰς τὰς διοικητικὰς πράξεις δὲν ὑπάγονται α) αἱ πράξεις κυβερνήσεως καὶ β) αἱ πράξεις διαχειρίσεως ἰδιωτικοῦ δικαίου. (Διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς νομικὰς συνεπείας).

1. Ἡ διοικητικὴ πράξις διὰ τὸ εἶναι ἔγκυρος δέον νὰ ἔχη ἐκδοθῆ κατὰ τὴν νόμιμον διαδικασίαν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς νὰ εἶναι σύμφωνον μὲ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Οἱ κανόνες διαδικασίως ἀνάγονται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὄργανου, εἰς τὴν νομικὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν καὶ εἰς τὴν τήρησιν τῶν τύπων.

Ἡ ἀρμοδιότης εἶναι καθ' ὕλην, κατὰ τόπον καὶ κατὰ χρόνον. Ἡ νομοθεσία ἀναγνωρίζει ὁρισμένον κύκλον ἀρμοδιότητος εἰς ἓν ὄργανον, ἢ δοῦσιν τοῦ ὁποίου δέον νὰ περιορίζεται ἐντὸς τοῦ κύκλου τούτου, ἵνα παραγάγῃ ἔννομα ἀποτελέσματα.

Ἐπίσης εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο καθορίζονται καὶ γεωγραφικὰ πλαίσια ἀρμοδιότητος. Οὕτω ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Νομάρχου δὲν δύναται νὰ ἀσκηθῆ ὑπὸ τοῦ Δημάρχου, ἕκαστος δὲ Νομάρχης κέκτηται ἀρμοδιότητα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ νομοῦ τοῦ ὁποίου προΐσταται.

Ἐπίσης ἡ ἀρμοδιότης εἶναι περιορισμένη κατὰ χρόνον: ἤτοι ἡ ἀρμοδιότης ἀσκεῖται ἐντὸς τῶν χρονικῶν ὁρίων τοῦ ἰσχύοντος νόμου (RATIONE TEMPORIS). Αἱ προθεσμίαι διακρίνονται εἰς ἐνδεικτικὰς καὶ ἀνατρεπτικὰς, μόνον ἡ λήξις τῶν τελευταίων τούτων συνεπάγεται ἀκυρότητα τῶν πράξεων.

2. Ὁ ἱεραρχικὸς ἔλεγχος ἐπιτρέπει τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἱεραρχικῶς προΐσταμένου εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὑφισταμένου κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους: α) εἰς τὸ δικαίωμα ἀποστολῆς ὁδηγιῶν καὶ ἐγκυκλίων, β) εἰς τὸ δικαίωμα ἀναρρέσεως αὐτεπαγγέλτως ἢ αἰτήσει τοῦ ἐνδιαφερομένου διὰ λόγους νομιμότητος ἢ σκοπιμότητος, γ) εἰς τὸ δικαίωμα μερικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς πράξεως, δ) καὶ κατ' ἐξαιρέσειν εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἱεραρχικῆς ὑποκαταστάσεως ἢ ἐμμέσου ἀσκήσεως τῆς ἀρμοδιότητος.

Ἡ μεταβίβασις ἀρμοδιότητος ἐνὸς ὄργανου εἰς ἄλλο δὲν ἐπιτρέπεται παρὰ ὁσάκις ρητῶς τοῦτο προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου.

3. Τὰ DE FACTO ὄργανα ὡς καὶ οἱ DE FACTO ὑπάλληλοι νομίμως προβαίνουν εἰς διοικητικὰς πράξεις μέχρι τῆς νομίμου ἀνακλήσεως ἢ ἀκυρώσεως αὐτῶν.

4. Ἡ νόμιμος λειτουργία τῶν συλλογικῶν ὀργάνων προϋποθέτει: α) ἀπαρτίαν, β) νόμιμον συγκρότησιν, γ) ἔγκυρον πρόσκλησιν τῶν μελῶν, δ) ἰδίαν σύνθεσιν κατὰ τὸ διάστημα τῆς συζητήσεως

ώρισμένης υποθέσεως, ε) πλειοψηφίαν καθοριζομένην υπό του νόμου.

5. Ὁ τύπος καθορίζει τὴν μορφήν καὶ τὴν διαδικασίαν τὴν ὁποίαν δέον νὰ λάβῃ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ διοικητικὴ πράξις.

Οἱ τύποι διακρίνονται εἰς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς ὡς καὶ εἰς οὐσιώδεις καὶ μὴ οὐσιώδεις.

Οἱ ἐσωτερικοὶ τύποι ἀναφέρονται εἰς τὸ σῶμα τῆς πράξεως. Κατ' ἀρχὴν ἡ διοικητικὴ πράξις εἶναι ἔγγραφος ἠτιολογημένη δὲ κατ' ἐξαίρεσιν, ἐφόσον τοῦτο προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου.

Οἱ ἐξωτερικοὶ τύποι ἀφορῶντες τὰς ἔξω τῆς πράξεως ἐνεργείας ἀναφέρονται εἰς τὴν κοινοποίησιν, δημοσίευσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς ἄλλας διοικητικὰς ἐνεργείας, ὡς ἡ γνωμοδότησις, ἡ πρότασις, ἡ ἔγκρισις κτλ.

6. Ἡ ἰσχὺς τῶν διοικητικῶν πράξεων ἀρχεται διὰ τῆς πληρώσεως τῶν ὡς ἄνω προϋποθέσεων καὶ τύπων συμφώνως τῷ νόμῳ.

Αἱ διοικητικαὶ πράξεις κατὰ κανόνα δὲν ἔχουν ἀναδρομικὴν ἰσχύν, ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν αἱ ἐκδιδόμεναι πράξεις πρὸς συμμόρφωσιν εἰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ὡς καὶ αἱ ἀνακλήσεις παρανόμων πράξεων.

Ἡ λήξις τῶν πράξεων ἐπέρχεται: α) διὰ τῆς ἐξαντλήσεως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, β) διὰ τῆς ἐκλείψεως τοῦ ἀντικειμένου, γ) διὰ τῆς ἀχρηστίας, δ) διὰ τῆς ἀνακλήσεως.

Αἱ νόμιμοι πράξεις ἐκ τῶν ὁποίων ἐδημοουργήθησαν δικαιώματα ὑπὲρ τρίτων δὲν ἀνακαλοῦνται. Ἀντιθέτως αἱ παράνομοι ἀνακαλοῦνται, ἀλλ' ἐντὸς εὐλόγου χρονικοῦ διαστήματος, ἐκτὸς ἐὰν ὑπάρχῃ δόλος ἐκ μέρους τοῦ ἐνδιαφερομένου.

Παρὰ τοῦτα, ἡ ἀνάκλησις καθίσταται νόμιμος: α) διὰ τῆς συναινεσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου, β) διὰ τῆς ἀθετήσεως ρητῆς υποχρεώσεως, γ) διὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος καὶ δ) διὰ μεταβολῆς τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν.

7. Ἐναντίον ὅλων τῶν παρανόμων διοικητικῶν πράξεων ὁ νόμος ἀναγνωρίζει ὑπὲρ τοῦ διοικουμένου προστασίαν, ἐκδηλουμένην διὰ τῶν ἐξῆς μέσων: 1) δικαίωμα ἀνυπακοῆς εἰς ἀντισυνταγματικὰς ἢ παρανόμους πράξεις, 2) δικαίωμα τῆς ἐνδίκου ἐνστάσεως κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς πράξεως, 3) δικαίωμα προσφυγῆς πρὸς ἀκύρωσιν καὶ 4) εὐθύνη τῆς Διοικήσεως πρὸς ἀποζημίωσιν.

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Ἡ ἀστική εὐθύνη τῆς Διοικήσεως σκοπὸν ἔχει τὴν χρηματικὴν ἱκανοποίησιν τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν ζημίας ἐκ τῶν παρανόμων πράξεων τῶν ὀργάνων αὐτῆς.

Ἀρμόδια πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀνωτέρω ὑποθέσεων εἶναι τὰ τακτικά δικαστήρια καὶ τοῦτο δὲ ὅτι ἡ διοικητικὴ δικαιοσύνη ἔχει τὴν ὑπὸ τῶν νόμων προβλεπομένην περιορισμένην καὶ ἑκτακτον δικαιοδοσίαν.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀστικῆς εὐθύνης τῆς Διοικήσεως εἶναι ἀπόκτημα τῶν τελευταίων ἐτῶν ἀπὸ τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐννοίας τοῦ κράτους δικαίου.

Κατὰ τῆς παρανομίας τῆς Διοικήσεως ὑπάρχουν δύο ἔνδικα μέσα: 1) ἡ αἴτησις ἀκυρώσεως τῆς διοικητικῆς πράξεως ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ 2) ἡ ἀγωγή ἐνώπιον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, ὡσάκως ἡ βλάβη ἐπῆλθε διὰ πράξεως, ἢ ὁποῖα λόγῳ τῆς φύσεώς της δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἀκυρώσεως ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, π.χ., ὡσάκως ἡ ζημία ὑπῆρξε δι' ἐνεργείας διοικητικοῦ ὀργάνου διὰ καταστροφὰς ὑλικῶν περιουσιακῶν στοιχείων. Εἶναι ὅμως δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις ἀμφοτέρων τῶν ἐνδίκων μέσων, ὡσάκως ἡ ζημία προῆλθε συνεπεῖα ἐκτελεστικῆς πράξεως.

Τὸ ἄρθρον 71 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος λέγει «τὸ νομικὸν πρόσωπον εὐθύνεται ἐκ τῶν πράξεων ἢ παραλείψεων τῶν ἀντιπροσωπευόντων αὐτὸ ὀργάνων, ἐφόσον ἢ πρᾶξις ἢ παράλειψις ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνατεθειμένων εἰς αὐτὰ καθηκόντων καὶ παράγει ὑποχρέωσιν ἀποζημιώσεως. Εὐθύνεται ἐπὶ πλέον εἰς ὄλοκληρον καὶ τὸ ὑπαίτιον πρόσωπον». Ἡ εὐθύνη ὅμως τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Πολιτείας ἐκ πράξεων ἢ παραλείψεων τῶν ὀργάνων αὐτῆς, στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἁρθρῶν 104, 105 καὶ 106 τοῦ Εἰσαγωγικοῦ Νόμου τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος.

Αἱ προϋποθέσεις τῆς εὐθύνης εἶναι: 1) ἡ ὑπαρξις ὀργάνου ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην σημασίαν, 2) πρᾶξις ἢ παράλειψις τοῦ ὀργάνου, 3) ἐνέργεια παρανόμος, 4) κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἀνατεθειμένης εἰς τὸ ὄργανον δημοσίας ἐξουσίας, 5) ἡ ὑπηρεσία νὰ συνιστᾷ ἀσκήσιν δημοσίας ἐξουσίας.

Ὅσάκως ἡ ζημία προέρχεται ἐκ τῆς νομίμου ἀσκήσεως τῆς δημοσίας ἐξουσίας, ἀναγνωρίζεται τὸ ἀνεύθυνον τοῦ κράτους ὡσά-

κας ή πράξεις είναι νομοθετικής προελεύσεως. Ὅσακις ὅμως ή νομοθετική πράξις συνιστᾷ ἀτομικὴν προσβολὴν ἢ ἐπιβάλλει ἐιδικὴν θυσίαν, τότε αὕτη προσκρούει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τοῦ ἀρθροῦ 3 τοῦ Συντάγματος καὶ κατὰ συνέπειαν δημιουργεῖ ὑποχρέωσιν πρὸς ἱκανοποίησιν.

Ἡ εὐθύνη δὲν γεννᾶται ἐκ πράξεων τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν.

§ 5

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΣΟΔΑ

Κατὰ τὸ ἀρθρον 60 τοῦ Συντάγματος, ἐν τῇ ἐτησίᾳ τακτικῇ συνόδῳ ἡ Βουλὴ ψηφίζει διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸν προϋπολογισμὸν καὶ ἀποφασίζει ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ. Ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους πρέπει νὰ σημειοῦνται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν. Ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν δύο μῆνας πρὸ τῆς ἐνάροξεως τοῦ οικονομικοῦ ἔτους, ἀφοῦ δὲ ἐξετασθῇ ὑπὸ ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς Βουλευτῶν, ψηφίζεται ἅπαξ κατὰ κεφάλαια καὶ ἀρθρα, εἰς τμήματα ἐν τῷ κανονισμῷ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα καὶ εἰς τέσσαρας διαφόρους ἡμέρας, καθ' ἑκάστην ἡμέραν δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως. Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς οικονομικῆς χρήσεως εἰσάγεται ὁ ἀπολογισμὸς, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ κράτους εἰς τὴν Βουλὴν, ἐξετάζεται δὲ ὑπὸ ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς Βουλευτῶν καὶ ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ἐν τῷ κανονισμῷ ὀριζόμενα.

Ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι κατ' οὐσίαν πράξις διοικητικῆς φύσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναγράφονται ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους, λόγῳ ὅμως σπουδαιότητος ἢ πράξις αὕτη τίθεται ὑπὸ τὴν ἐγκρισιν τῆς Βουλῆς.

Ὁ προϋπολογισμὸς δέον νὰ περιλαμβάνῃ τὴν καθολικότητα τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων. Τὰ προσδ' ὀριζόμενα ἐκ τοῦ νόμου εἰς ἕκαστον τῶν ἀρθρων ποσὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμεύσουν εἰς ἄλλα ἀρθρα, μόνον τῶν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἀρθρου ποσῶν ἐπιτρέπεται ἢ μεταφορὰ πιστώσεων.

Ἡ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐγκρισίς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀποτελεῖ ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν ἵνα ἡ Κυβέρνησις εἰσπράττῃ τοὺς κατὰ τὴν νομοθεσίαν ἐπιβλημένους φόρους καὶ χορηγῇ τὰς δαπάνας. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν πράξεων τῆς Κυβερνήσεως. Εἰς περίπτωσιν καθυστερήσεως ὑπο-

βολῆς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὴν Βουλὴν ἢ ψηφίσεως αὐτοῦ ἀκολουθεῖται ἡ πολιτικὴ τῶν δωδεκατημορίων.

Ἡ Βουλὴ ἀσκούσα τὸν ἔλεγχον ἐξετάζει:

1) Κατὰ πόσον τὰ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀναγραφόμενα στήριζονται ἐπὶ τῆς κειμένης νομοθεσίας,

2) τὴν σκοπιμότητα τῶν μὴ νομικῶς ἀναγκαίων δαπανῶν.

Ἡ Βουλὴ ὑποχρεοῦται νὰ ψηφίσῃ τὸν προϋπολογισμόν, ἄλλως παραβᾶζει καθήκον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ Συντάγματος.

Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται ἄνευ νόμου. Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιβολῆς ἢ ἀυξήσεως εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ ἢ εἰσπραξις αὐτοῦ ἐπιτρέπεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς εἰς τὴν Βουλὴν καταθέσεως τῆς περὶ αὐτοῦ προτάσεως νόμου ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὅρον τῆς ψηφίσεως καὶ δημοσιεύσεως τοῦ νόμου τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς βουλευτικῆς συνόδου.

Τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς καὶ αἱ ὑπὸ τῆς φορολογίας ἀπαλλαγῆς ἢ ἐξαιρέσεις καὶ ἡ ἀπονομὴ συντάξεως δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενα νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης τὸ Σύνταγμα διασφαλίζει τὸν ἔλεγχον τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως.

Τὰ δημόσια ἔσοδα εἶναι: οἱ φόροι, τὰ τέλη καὶ αἱ εἰσφοραὶ. Οἱ φόροι εἶναι ἡ χρηματικὴ παροχὴ τὴν ὁποίαν κυριαρχικῶς ἐπιβάλλει τὸ κράτος εἰς βάρος τῶν ἀτόμων ἄνευ εἰδικῆς ἀντιπαροχῆς. Διὰ τὴν καταβολὴν τοῦ φόρου ἕκαστος εἶναι ὑπόχρεος προσωπικῶς ἔναντι τοῦ κράτους δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς περιουσίας.

Τὰ τέλη εἶναι χρηματικὴ ἐπιβαλλομένη παροχὴ εἰς βάρος τοῦ ἀτόμου ἀλλ' ἔναντ' ἀντιπαροχῆς ἢ ἀνταλλάγματος, π.χ. δικαστικὰ τέλη.

Αἱ εἰσφοραὶ εἶναι οικονομικαὶ παροχαί, εἰς τὰς ὁποίας ὑποχρεοῦνται τὰ μέλη τῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, π.χ. κρατήσεις μισθοῦ.

Ἡ εἰσπραξις τῶν φόρων ἐνεργεῖται κατὰ κανόνα ἀπ' εὐθείας παρὰ τῶν ὀργάνων τῆς Διοικήσεως, ἐνίοτε ὅμως γίνεται εἰς ἰδιώτην ἐκμίσθωσις τῶν δημοσίων προσόδων, ἔναντι ὠρσμένου ποσοῦ τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ εἰς τὴν Διοίκησιν, ἐφαρμόζεται τέλος καὶ τὸ σύστημα τῶν μονοπωλίων καὶ τοῦ χαρτοσήμου.

Οἱ φόροι εἶναι ἄμεσοι ἢ ἔμμεσοι. Οἱ πρῶτοι ἐπιβάλλονται ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων ἢ τοῦ κεφαλαίου, οἱ δεῦτεροι ἐπὶ ὠρσμένων εἰδῶν, πλήττοντες ἐξ ἴσου ὅλους τοὺς πολίτας καὶ συνεπῶς γενόμενοι πλέον ἐπαχθεῖς διὰ τοὺς οικονομικῶς ἀσθενεστέρους, π.χ. χαρτόσημον, φόροι ποτῶν, τελωνεῖα κ.τ.λ.

Πλήν τῶν φόρων, τὸ Κράτος ἐξασφαλίζει τὴν λειτουργίαν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ καὶ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ συνόλου διὰ διαφόρων δανείων.

Τὰ δάνεια κατ' ἀρχὴν εἶναι προαιρετικά, κατ' ἐξαιρέσειν ὅμως εἶναι καὶ ὑποχρεωτικά, ὅποτε ἀποτελοῦν ἐπιβάρυνσιν τῶν πολιτῶν.

Τὸ Κράτος δύναται νὰ προβῇ εἰς ἀπαλλοτριώσεις διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν, εἰς ἐθνικοποιήσεις καὶ εἰς ἐπιτάξεις, ἀλλὰ πάντοτε βάσει τῶν νόμων καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν συνταγματικῶν διατάξεων.

§ 8

ΕΙΔΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁθῶ, ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βίγλας καὶ ἐξῆς, ἀποτελοῦσα τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τούτου προνομικὸν καθεστῶς, αὐτοδιοικητὸν τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποῖου ἡ κυριαρχία παραμένει ἄθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ ἀπόψεως πνευματικῆς διατελεῖ τὸ Ἁγιον Ὄρος ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοικήσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκτῶσι τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων μοναχῶν χωρὶς ἄλλην διατύπωσιν.

Τὸ Ἁγιον Ὄρος διοικεῖται κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μετὰξὺ τῶν ὁποίων εἶναι κατανεμημένη ὁλόκληρος ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁθῶ, καὶ διατηρεῖ ἀναπαλλοτριώτον τὸ ἔδαφος αὐτῆς. Ἡ Διοίκησις ἀσκεῖται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν του, ἀποτελούντων τὴν ἱερὰν κοινότητα. Οὐδεμίαν ἀπολύτως μεταβολὴν ἐπιτρέπεται τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, οὐδὲ τῆς ἱερατικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελῆ των ἐξαρτήματα. Ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐγκατάστασις ἐν αὐτῷ ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν. Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὸν ὁποῖον συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσουσιν μὲν καὶ ψηφίζουσιν αἱ εἴκοσι Ἱερὰ Μοναὶ ἐπικυρώνουσι δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

Τὰ ὄργανα τοῦ Ἁγίου Ὁρους εἶναι:

α) Ἡ Ἁγιορειτικὴ Σύναξις ἐκ 40 μελῶν, β) ἡ Ἱερὰ Κοινότης καὶ γ) ἡ Ἱερὰ Ἐπιστοασία, ὡς ἐκτελεστικὸν ὄργανον.

Αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι τοῦ Κράτους ἀσκοῦνται διὰ τοῦ Διοικη-

τοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθὼς καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Μοναστηριακῶν Ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ ἐξουσία καὶ τέλος τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους, κανονίζονται διὸ νόμου (Ἄρθρ. 103 τοῦ Συντάγματος).

Ἡ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους κυριαρχία τῆς Ἑλλάδος ἀνεγνωρίσθη ὀριστικῶς διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (ἄρθρ. 13).

Ἡ περιοχὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους δὲν εἶναι αὐτόνομος, ἀλλ' ἀπλῶς αὐτοδιοίκητος ἢ δὲ ἐποπτεία τοῦ Κράτους ἀσκεῖται διὰ τοῦ Διοικητοῦ.

Π Α Υ Λ Ο Σ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1962 Ψήφισμα τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, «περὶ ψηφίσεως τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΞΗ/1949 Ψήφισματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς συνταχθέντος νέου Συντάγματος», ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν :

Α'. Νὰ δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τὸ παρὰ πόδας τοῦ ὧς ἄνω Ψήφισματος καταχωρηθὲν νέον Συνταγματικὸν κείμενον, περιέχον τὰς κατὰ μεταρρύθμισιν ἢ προσθήκην ψηφισθείσας διατάξεις τοῦ Συντάγματος, συνηρμολογημένας μετὰ τοῦ ὅλου κειμένου, ἔχον ὡς ἑξῆς :

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΤΡΙΑΔΟΣ
Η ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΨΗΦΙΖΕΙ

ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Ἄ ρ θ ρ ο ν 1. Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρα καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, ἀπαγορευομένου τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 2. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον Ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπλάστως ἠνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τηροῦσα ἀπαρσαλεύτως, ὡς ἐκεῖναι, τούς τε ἱερούς ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις· εἶναι δὲ αὐτοκέφαλος, ἐνεργοῦσα ἀνεξαρτητῶς πάσης ἄλλης ἐκκλησίας τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα καὶ διοικεῖται ὑπὸ Ἱεράς Συνόδου Ἀρχιερέων. Οἱ λειτουργοὶ ὄλων τῶν ἀνεγνωρισμένων θρησκειῶν ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἐπιτήρησιν, εἰς ἣν καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

Τὸ κείμενον τῶν Ἀγίων Γραφῶν τηρεῖται ἀναλλοίωτον ἢ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀπόδοσις τούτου, ἄνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως τῆς Ἀυτοκεφαλίου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπαγορεύεται ἀπολύτως.

Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶναι ἀπαραβίαστος.

Ἡ ἐλευθέρια ἄσκησις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσβάλλῃ τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ τὰ χρησιτὰ ἥθη.

Οὐδεὶς δύναται ἕνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων ν' ἀπολαγῇ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τὴν Πολιτείαν καθηκόντων ἢ ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων τῆς χώρας.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Εἰς τὴν ἀληθῆ ἐννοίαν τοῦ ἄρθρου δὲν ἀντίκειται ἢ εἰς τὰς Νέας Χώρας Ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἄ ρ θ ρ ο ν 3. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουσιν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των.

Μόνον πολῖται Ἕλληνες εἶναι δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἔξαιρέσεων.

Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Εἰς πολίτας Ἕλληνας εἰτίλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται.

Πᾶς Ἕλλην δυνάμενος φέρειν ὅπλα ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἄμυναν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 4 Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος· οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται, εἰμὴ ὀπότεν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 5. Ἐξαιρουμένου τοῦ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκλήματος οὐδεὶς συλλαμβάνεται οὐδὲ φυλακίζεται ἄνευ ἠτιολογημένου δικαιοδικῶν ἐντάλματος, τὸ ὅποῖον πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἢ προσωφυλακίσεως.

Ὁ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἢ δι' ἐντάλματος συλλήψεως κρατηθεὶς προσάγεται εἰς τὸν ἀρμόδιον ἀνακριτὴν ἄνευ τινὸς ἀναβολῆς, τὸ βριδύτερον δὲ ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν ἀπὸ τῆς συλλήψεως, ἐὰν δὲ ἡ σύλληψις ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἔδρας τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐντὸς τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου πρὸς μεταγωγὴν χρόνου. Ὁ ἀνακριτὴς ὀφείλει ἐντὸς τριῶν τῶν πολὺ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς εἴτε ν' ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα, εἴτε νὰ ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἐντάλμα

φυλακίσεως. Ἡ προθεσμία αὕτη παρατείνεται μέχρι πέντε ἡμερῶν αἰτήσει τοῦ προσαχθέντος, ἢ ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας, βεβαιουμένης ἀμέσως δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβουλίου.

Παρελθούσης ἀπράκτου ἑκατέρας τῶν προθεσμιῶν τούτων, πᾶς δεσμοφύλαξ ἢ ἄλλος ἐπιτετραμμένος τὴν κράτησιν τοῦ συλληφθέντος, εἴτε πολιτικὸς ὑπάλληλος εἴτε στρατιωτικὸς, ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ αὐτὸν παραχρῆμα. Οἱ παραβάται τῶν ἀνωτέρω διατάξεων τιμωροῦνται ἐπὶ παρανόμῳ κατακρατήσῃ, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν πάσης ζημίας προσγενομένης εἰς τὸν παθόντα, καὶ προσέτι εἰς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ χρηματικοῦ ποσοῦ ὡς νόμος ὁρίζει.

Λιὰ νόμου ὁρίζονται τὸ ἀνώτατον ὄριον προφυλακίσεως καθὼς καὶ οἱ ὅροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέχεται ἀποζημίωσις ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰς ἀδίκως προφυλακισθέντας ἢ καταδικασθέντας.

Ἄρθρον 6. Ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων δύναται πάντοτε τὸ συμβούλιον τῶν πλημμελειοδικῶν, τῇ αἰτήσει τοῦ προφυλακισθέντος, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀπόλυσιν τούτου ἐπὶ ἔγγυθσει ὀριζομένη διὰ δικαστικοῦ βουλευματος, καθ' οὗ ἐπιτρέπεται ἀνακοπή.

Οὐδέποτε ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων τούτων ἢ προφυλάκισις δύναται νὰ παραταῖ πέραν τῶν τριῶν μηνῶν.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Οὐδόπως ἀποκλείεται ἢ ἐν τῷ μέλλοντι εἰσαγωγή γενικῶν ἢ ἐιδικῶν νόμων, καταργούντων ἢ περιορίζοντων τὴν προφυλάκισιν ἢ καθιστώντων τὴν ἐπὶ ἔγγυθσει ἀπόλυσιν ὑποχρεωτικὴν διὰ τὸν δικαστὴν. Ἐννοεῖται, ἐπίσης, ὅτι ἢ ἐν τῷ δευτέρῳ εἰσαφίῳ τιβημένῳ τρίμηνος κατ' ἀνώτατον ὄριον διάρκεια τῆς προφυλακίσεως περιλαμβάνει τὸ τε στάδιον τῆς ὅλης ἀνακρίσεως καὶ τὸ τῆς ἐνώπιον τῶν συμβουλίων διαδικασίας ὀριστικῆς ἐκδικάσεως.

Ἄρθρον 7. Ἀδίκημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται, ἄνευ νόμου ἰσχύοντος πρὸ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως. Βαρύτερα ποινὴ οὐδέποτε ἐπιβάλλεται μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς πράξεως.

Ἄρθρον 8. Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτὸν δικαστοῦ. Δικαστικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἔκτακτα δικαστήρια ὑφ' οἷονδήποτε ὄνομα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συσταθῶσιν.

Ἄρθρον 9. Ἐκαστος ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουσι τὸ δικαίωμα, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ν' ἀναφέρωνται ἔγγράφως πρὸς τὰς ἀρχάς, ὑποχρεουμένας εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἔγγραφον ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Μόνον μετὰ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν τῆς πρὸς ἣν ἢ ἀναφορὰ ἀρχῆς καὶ τῇ ἀδείᾳ ταύτης ἐπιτρέπεται ἢ ζήτησις εὐθυνῶν παρὰ τοῦ ὑποβαλόντος τὴν ἀναφορὰν διὰ παραβάσεις ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσας.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἀναφορὰ νοεῖται ἢ προσφυγὴ πρὸς ἀρμοδίαν ἀρχὴν οὐχὶ δ' αἰτησις πληρο-

φοριῶν, διὰ τὴν παροχὴν τῶν ὁποίων πάντως εἶναι ἠθικῶς υπεύθυνος ἐκάστη ἀρχή.

* Α ρ θ ρ ο ν 10. Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσυχῶς καὶ ἀόπλως. Μόνον εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις δύναται νὰ παρίσταται ἡ ἀστυνομία. Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται ν' ἀπαγορευθῶσιν ἂν ὡς ἐκ τούτων ἐπίκειται κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν.

* Α ρ θ ρ ο ν 11. Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταρξέσθαι, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, οἵτινες ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπαγάγῃσι τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς προηγουμένην τῆς Κυβερνήσεως ἄδειαν. Συνεταιρισμὸς δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἕνεκα παραβάσεως τῶν νόμων, εἰμὴ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταρξέσθαι εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου δύναται διὰ νόμου νὰ ὑποβληθῇ εἰς ὀρισμένους περιορισμούς.

* Ἡ ἀπεργία εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἀπαγορεύεται.

* Α ρ θ ρ ο ν 12. Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλον. Οὐδεμία κατ' οἶκον ἔρευνα ἐνεργεῖται, εἰμὴ ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει.

Οἱ παραβίται τῶν διατάξεων τούτων τιμωροῦνται ἐπὶ καταχρήσει τῆς ἐξουσίας τῆς ἀρχῆς, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν τοῦ παθόντος καὶ προσέτι εἰς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ χρηματικῆς ποσοῦ, ὡς ὁ νόμος ὀρίζει.

* Α ρ θ ρ ο ν 13. Πάντες οἱ εὗρισκόμενοι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουσιν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, θρησκείας καὶ γλώσσης. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου.

* Α ρ θ ρ ο ν 14. Ἐκαστος δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ λογοκρισία, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον, ἀπαγορεύεται ὡσαύτως ἢ κατ' ἄσχεσις ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων διατριβῶν εἴτε πρὸ τῆς δημοσιεύσεως εἴτε μετ' αὐτήν.

* Ἐπιτρέπεται κατ' ἐξαιρέσιν ἢ κατ' ἄσχεσις μετὰ τὴν δημοσίευσιν: α) ἕνεκα προσβολῆς κατὰ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας ἢ ἕνεκα ἀσέμων δημοσιευμάτων προσβολόντων καταφανῶς τὴν δημοσίαν αἰδῶ, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένας περιπτώσεις, β) ἕνεκα προσβολῆς τοῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως, τοῦ Διαδόχου, τῶν συζύγων καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν, γ) ἐὰν τὸ περιεχόμενον τοῦ δημοσιεύματος κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου εἶναι φύσεως τοιαύ-

της ὅστε : 1) νὰ ἀποκαλύπτῃ κινήσεις τῶν ἐνόπλων δυνάμεων στρατιωτικῆς σημασίας ἢ ὀχυρώσεις τῆς Χώρας, 2) νὰ εἶναι προφανῶς στασιαστικὸν ἢ νὰ στρέφεται κατὰ τῆς ἐθνικῆς ἀκεραιότητος ἢ ν' ἀποτελῇ πρόκλησιν εἰς διάπραξιν ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας. Ἄλλ' εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν ἀπὸ τῆς κατασχέσεως ὀφείλει ὁ εἰσαγγελεὺς νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον καὶ τοῦτο ἐντὸς ἑτέρων εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν ν' ἀποφανθῇ περὶ τῆς διατηρήσεως ἢ τῆς ἄρσεως τῆς κατασχέσεως ἄλλως ἢ κατὰσχεσις αἴρεται αὐτοδικαίως. Ἀνακοπὴ κατὰ τοῦ βουλευμάτος ἐπιτρέπεται εἰς μόνον τὸν δημοσιεύσαντα τὸ κατασχεθέν. Τὸ δικαστήριον, μετὰ τρεῖς τοῦλάχιστον καταδικᾶς εἰς περίπτωσιν διαπράξεως διὰ τοῦ τύπου ἀδικήματος δι' ὃ ἐπιτρέπεται κατὰσχεσις, διατάσσει τὴν ὀριστικὴν ἢ προσωρινὴν παῦσιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐντύπου καὶ εἰς βαρείας περιπτώσεις τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος ὑπὸ τοῦ καταδικασθέντος. Ἡ παῦσις ἢ ἡ ἀπαγόρευσις ἄρχονται ἀφ' ἧς ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις καταστῆ τελεσίδικος.

Ἀπαγορεύεται ἡ παρ' οἰουδήποτε χρῆσις τοῦ τίτλου πανθείσεως ἐφημερίδος ἐπὶ μίαν δεκαετίαν ἀπὸ τῆς ὀριστικῆς παύσεώς της.

Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου εἶναι αὐτόφωρα.

Ἡ ἐκδοσις ἐφημερίδων ἐπιτρέπεται μόνον εἰς πολίτας Ἕλληνας μὴ ἐστερημένους τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων.

Νόμος θέλει ὀρίσει τὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ τύπου ἐπανορθώσεως τῶν ἀνακριβῶν δημοσιευμάτων, ὡς ἐπίσης τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ προσόντα διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἐπιτρέπεται νὰ ληφθῶσι διὰ νόμον ἰδιαίτερα κατασταλτικὰ μέτρα πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐπικινδύνου εἰς τὸ ἦθος τῆς νεότητος φιλολογίας.

Αἱ προστατευτικαὶ τοῦ τύπου διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν κινηματογράφων δημοσίων θεαμάτων, φωνογραφίας, ραδιοφωνίας καὶ ἄλλων παρεμφερῶν μέσων μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως. Ὁ τε ἐκδότης ἐφημερίδος καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐπιληρῆμου δημοσιεύματος, ἀναφερομένου εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, πλὴν τῆς κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐπιβαλλομένης ποινῆς, εἶναι ἀστικῶς καὶ ἀλληλεγγύως ὑπεύθυνοι εἰς πλήρη ἀνόρθωσιν πάσης προσγενομένης ζημίας καὶ εἰς ἱκανοποίησιν τοῦ παθόντος διὰ χρηματικοῦ ποσοῦ, ὡς ὁ νόμος ὀρίζει.

* Α ρ θ ρ ο ν 15. Οὐδεὶς ὄρκος ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου ὀρίζοντος καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ.

* Α ρ θ ρ ο ν 16. Ἡ Παιδεία τελεῖ ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Κράτους καὶ ἐνεργεῖται δαπάνῃ αὐτοῦ ἢ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Εἰς πάντα τὰ σχολεῖα μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἡ διδασκαλία ἀποσκοπεῖ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν

τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν νέων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδεολογικῶν κατευθύνσεων τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι δι' ὅλους ὑποχρεωτική, παρέχεται δὲ δωρεὰν ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ὁ νόμος ὁρίζει τὰ ἔτη τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἑξ.

Τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα αὐτοδιοικοῦνται ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους, οἱ δὲ καθηγηταὶ τούτων εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι.

Ἐπιτρέπεται, κατόπιν ἀδείας τῆς ἀρχῆς, εἰς ἰδιώτας μὴ ἐστερημένους τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ εἰς νομικὰ πρόσωπα ἢ ἴδρυσις ἐκπαιδευτηρίων λειτουργοῦνται κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 17. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, εἰμὴ διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημιώσεως. Ἡ ἀποζημίωσις ὁρίζεται ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Ἐν ἐπιχειρήσει δὲ περιπτώσει δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὁρισθῇ δικαστικῶς μετ' ἀκρόασις ἢ πρόσκλησις τοῦ δικαιούχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ εἰς παροχὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως, καθ' ὃν τρόπον ὁρίζει ὁ νόμος. Πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ὁριστικῆς ἢ προσωρινῆς ὁρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτῆτου μὴ ἐπιτροπομένης τῆς καταλήψεως.

Εἰδικοὶ νόμοι κανονίζουσι τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὀρυκτείων, ἀρχαιολογικῶν μνησμερίων, ἱαματικῶν ρεόντων καὶ ὑπογείων ὑδάτων.

Ἐπίσης διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν.

Εἰδικοὶ νόμοι ρυθμίζουσι τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεαπελίαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης, δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ὑγίαν.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἐν τῷ ὄρω «ἰδιοκτησία» νοεῖται καὶ ἡ κινήτη.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 18. Αἱ βάσανοι καὶ ἡ γενικὴ δήμεσις ἀπαγορεύονται. Ὁ πολιτικὸς θάνατος καταργεῖται. Ἡ θανατικὴ ποινὴ ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων, ἐκτὸς τῶν συνθέτων, καταργεῖται.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 19. Οὐδεμίαν προηγουμένην ἄδειαν τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς ἀπαιτεῖται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην τῶν δημοσίων καὶ δημοτικῶν ὑπαλλήλων διὰ τὰς περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀξιοποίνους πράξεις αὐτῶν ἐκτὸς τῶν περὶ Ὑπουργῶν εἰδικῶς διατεταγμένων.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 20. Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον ἀνταποκρίσεως εἶναι ἀπολύτως ἀπαρβίαστον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 21. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι Βασιλευμένη Δημοκρατία.

Ἄπαναι αἱ ἔξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ Ἔθνους, ἐνεργοῦνται δὲ καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 22. Ἡ νομοθετικὴ ἔξουσία ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 23. Τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Βασιλέα, ὅτις ἐνασκεῖ τοῦτο διὰ τῶν Ὑπουργῶν.

Ἄρθρον 24. Οὐδεμία πρότασις νόμου ἢ τροπολογία ἢ προσθήκη ἐπαγομένη εἰς βῆρος τοῦ δημοσίου, τῶν ὀργανισμῶν αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου δαπάνας ἢ ἐλάττωσιν ἐσόδων ἢ περιουσίας αὐτῶν πρὸς μισθοδοσίαν ἢ σύνταξιν ἢ ἐν γένει ὄφελος προσώπου προέρχεται ἐκ τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 25. Πρότασις νόμου ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐτέρου τῶν παραγόντων τῆς νομοθετικῆς ἔξουσίας δὲν εἰσάγεται ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν βουλευτικὴν σύνοδον.

Ἄρθρον 26. Ἡ αὐθεντικὴ ἐρμηνεῖα τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν νομοθετικὴν ἔξουσίαν.

Ἄρθρον 27. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἔξουσία ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, ἐνεργεῖται δὲ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν.

Ἄρθρον 28. Ἡ δικαστικὴ ἔξουσία ἐνεργεῖται διὰ τῶν δικαστηρίων, αἱ δὲ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Ἄρθρον 29. Τὸ πρόσωπον τοῦ Βασιλέως εἶναι ἀνεύθυνον καὶ ἀπαραβίαστον, οἱ δὲ ὑπουργοὶ αὐτοῦ εἶναι ὑπεύθυνοι.

Ἄρθρον 30. Οὐδεμία πράξις τοῦ Βασιλέως ἰσχύει, οὐδὲ ἐκτελεῖται ἂν δὲν εἶναι προσυπογεγραμμένη παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος. Ἐν περιπτώσει ἀλλαγῆς ὀλοκλήρου τοῦ Ὑπουργείου, ἂν οὐδεὶς τῶν παυσάντων ὑπουργῶν συγκατατεθῆ νὰ προσυπογράψῃ τὸ τῆς ἀπολύσεως τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ νέου Ὑπουργείου διάταγμα, ὑπογράφονται ταῦτα παρὰ τοῦ Προέδρου τοῦ νέου Ὑπουργείου, ἀφοῦ οὗτος, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, δώσῃ τὸν ὄρκον.

Ἄρθρον 31. Ὁ Βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς Ὑπουργοὺς αὐτοῦ.

Ἄρθρον 32. Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος ἄρχων τοῦ Κράτους

ἄρχει τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας, ἀνακοινώνει δι' αὐτὰς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ Κράτους τὸ ἐπιτρέπουσιν. Αἱ περὶ ἐμπορίας ὅμως συνθήκαι καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουσι παραχωρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ παρόντος Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ τι ἄνευ νόμου, ἢ ἐπιβαρύνουσιν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἔχουσιν ἰσχὴν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς.

“ Α ρ θ ρ ο ν 33. Οὐδεμία παραχώρησις ἢ ἀνταλλαγὴ Χώρας δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ νόμου.

Οὐδέποτε τὰ μυστικά ἄρθρα συνθήκης τινὸς δύναται νὰ ἀνατρέψωσι τὰ φανερά.

“ Ἄνευ νόμου στρατὸς ξένος δὲν εἶναι δεκτὸς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν οὐδὲ δύναται νὰ διαμένῃ εἰς τὸ Κράτος ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ.

“ Α ρ θ ρ ο ν 34. Ὁ Βασιλεὺς ἀπονέμει κατὰ νόμον τοὺς βαθμοὺς εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις, διορίζει καὶ παύει ὡσαύτως κατὰ νόμον τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀρισμένων ἐξαιρέσεων.

Μόνον ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις στεροῦνται τοῦ βαθμοῦ, τῶν τιμῶν καὶ τῶν συντάξεών των.

“ Α ρ θ ρ ο ν 35. Ὁ Βασιλεὺς ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, οὐδέποτε δὲ δύναται νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἐνέργειαν, οὐδὲ νὰ ἐξαιρέσῃ τινὰ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ νόμου.

Ὁ Βασιλεὺς δύναται διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας τῆς Βουλῆς, ἢ τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, νὰ προβαίῃ εἰς τὴν ἐκδοσιν νομοθετικῶν διαταγμάτων πρὸς ρύθμισιν ἐξαιρετικῶς ἐπειγόντων θεμάτων, μετὰ σύμφωνον γνώμην εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ βουλευτῶν, ὀριζομένης εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου καὶ λειτουργούσης μέχρι τῆς ἐνάξεως τῆς νέας συνόδου.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερος τοῦ ἑνὸς πέμπτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, πρὸς λῆψιν δὲ ἀποφάσεων ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τῶν δύο τρίτων τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ σχετικὴ πλειοψηφία.

Ἡ Βουλὴ δύναται ἐκάστοτε δι' ἀποφάσεώς της νὰ θέτῃ περιορισμοὺς εἰς τὴν ἐκδοσιν τῶν ἀνωτέρω νομοθετικῶν διαταγμάτων.

Προτάσεις νόμων, ὑποβαλλόμεναι ὑπὸ βουλευτῶν κατὰ τὸ πρῶτον τρίμηνον ἀπὸ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, περὶ τροποποιήσεως, καταργήσεως καὶ ἀκυρώσεως τῶν διαταγμάτων τούτων, ἐγγράφονται τῇ αἰτήσει δέκα πέντε τοῦλάχιστον βουλευτῶν, κατ' ἀπόλυτον προτεραιότητα εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς νομοθετικῆς ἐργασίας.

“ Α ρ θ ρ ο ν 36. Ὁ Βασιλεὺς κυροῖ καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς

Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους. Νόμος μὴ δημοσιευθεὶς ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου εἶναι ἄκυρος.

* Ἀρθρον 37. Ὁ Βασιλεὺς συγκαλεῖ τακτικῶς ἅπαξ τοῦ ἔτους τὴν Βουλὴν, ἐκτάκτως δὲ ὁσάκις τὸ κρίνει εὐλογον, κηρύττει αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἀντιπροσώπου τὴν ἑναρξιν καὶ λῆξιν ἐκάστης βουλευτικῆς συνόδου καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαλύῃ τὴν Βουλὴν, ἀλλὰ τὸ περὶ διαλύσεως διάταγμα, προσυπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ συγχρόνως καὶ τὴν σύγκλησιν τῶν μὲν ἐκλογέων ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν, τῆς δὲ Βουλῆς ἐντὸς τριῶν μηνῶν.

* Ἀ ρ θ ρ ο ν 38. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα ἅπαξ μόνον νὰ ἀναστέλλῃ τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς συνόδου, εἴτε ἀναβάλλον τὴν ἑναρξιν, εἴτε διακόπτων τὴν ἐξακολούθησιν αὐτῶν.

Ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐργασιῶν δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ὑπὲρ τὰς τριάκοντα ἡμέρας, οὐδὲ νὰ ἐπαναληφθῇ κατὰ τὴν βουλευτικὴν σύνοδον ἀνευ τῆς συναινέσεως τῆς Βουλῆς.

* Ἀ ρ θ ρ ο ν 39. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χαρίξῃ, μεταβάλλῃ καὶ ἐλλατῶνῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγινωσκομένας ποινάς, ἐξαιρουμένων τῶν περὶ τῶν Ὑπουργῶν διατεταγμένων, πρὸς δὲ καὶ νὰ χορηγῇ ἀμνηστίαν μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων ἐπὶ τῇ εὐθύνῃ τοῦ Ὑπουργείου.

* Ἀ ρ θ ρ ο ν 40. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπονέμῃ τὰ κεκαυνοσιμένα παράσημα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου.

* Ἀ ρ θ ρ ο ν 41. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κόπτῃ νομίσματα κατὰ τὸν νόμον.

* Ἀ ρ θ ρ ο ν 42. Ἡ βασιλικὴ χορηγία προσδιορίζεται ἐκάστοτε διὰ νόμου.

* Ἀ ρ θ ρ ο ν 43. Ὁ Βασιλεὺς καθίσταται ἐνήλικος κατὰ τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ συμπληρωμένον.

Ὁ Βασιλεὺς, πρὶν ἢ ἀναβῆναι εἰς τὸν θρόνον, ὀμνύει ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Ὑπουργῶν, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ βουλευτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀνωτέρων ἀρχῶν τὸν ἀκόλουθον ὄρκον.

«Ὀμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ προστατεύσω τὴν επικρατοῦσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνικοῦ καὶ νὰ διατηρῶ καὶ ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους».

Ὁ Βασιλεὺς συγκαλεῖ τὸ πολὺ ἐντὸς δύο μηνῶν τὴν Βουλὴν καὶ ἐπαναλαμβάνει τὸν ὄρκον ἐνώπιον τῶν βουλευτῶν.

* Ἀ ρ θ ρ ο ν 44. Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας, εἰμὴ ὅσας τῶ ἀπονέμουσι ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαιτεροὶ νόμοι.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Ἔ ρ ο θ ρ ο ν 45. Τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἶναι διαδοχικὰ καὶ περιέρονται εἰς τοὺς κατ' εὐθείαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ Βασιλέως ΓΕΩΡΓΙΟΥ τοῦ Α' κατὰ τὰξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀρρένων.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ ἄρθρου 45 εἶναι ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα περιέχεται κατὰ προτίμειν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ἐκάστοτε Βασιλέως κατὰ τὰξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀρρένων.

Ἔ ρ ο θ ρ ο ν 46. Μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὥρισμένα, ὁ Βασιλεὺς διορίζει αὐτὸν μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Βουλῆς, ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμένης, διὰ τῆς ψήφου τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν καὶ διὰ φανεράς ψηφοφορίας.

Ἔ ρ ο θ ρ ο ν 47. Πᾶς διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου ἀπαιτεῖται νὰ πρεσβεύῃ τὴν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἔ ρ ο θ ρ ο ν 48. Οὐδέποτε τὸ Στέμμα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλης οἰασδῆποτε ἐπικρατείας δύναται νὰ συνενωθῶσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

Ἔ ρ ο θ ρ ο ν 49. Ἐν περιπτώσει ἀποδημίας τοῦ Βασιλέως ἐκτός τοῦ Κράτους, ἢ Ἀντιβασιλεία ἀνατίθεται διὰ Βασιλικῆς διατάγματος, ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τοῦ Ἑπουρχικοῦ Συμβουλίου, εἰς τὸν ἐνήλικον διάδοχον, ἐν περιπτώσει δὲ ἐλλείψεως ἢ ἀνηλικιότητος τούτου, εἰς τὴν Βασίλισσαν, ἣτις ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν ταύτην ὁλόκληρον κατὰ τοὺς κειμένους νόμους ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως. Μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου ἢ τούτου ὄντος ἀνηλικίου καὶ δι' ἣν περίπτωσιν δὲν ζῆ ἡ Βασίλισσα, ὁ Βασιλεὺς διορίζει διὰ Βασιλικῆς διατάγματος, προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ἑπουρχικοῦ Συμβουλίου, ἀπεριόριστως ἀνακλητὸν Τοποτηρητὴν τοῦ Θρόνου, ὅστις ἀσκεῖ τὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως. Διὰ τοῦ αὐτοῦ Βασιλικῆς διατάγματος προσδιορίζονται τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Τοποτηρητοῦ.

Ἔ ρ ο θ ρ ο ν 50. Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως τοῦ Βασιλέως, ἐὰν ὁ ἐνήλικος διάδοχος εἶναι ἀπὼν, ἀσκεῖ τὴν Συνταγματικὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν τὸ Ἑπουρχικὸν Συμβούλιον μέχρι τῆς ἀφίξεως καὶ ὀρκωμοσίας αὐτοῦ.

Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως τοῦ Βασιλέως, ἐὰν ὁ διάδοχος εἶναι ἀνήλικος, ἀσκεῖ τὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του ἢ ἐν χηρεία μένουσα Βασίλισσα.

Δι' ἣν περίπτωσιν δὲν ἐπιζῆ ἡ Βασίλισσα ἢ ἔλθῃ αὕτη εἰς γάμον, ἢ Βουλή, καὶ ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, συνέχεται ἄνευ συγκλήσεως τὴν δεκάτην τὸ βραδύτερον ἡμέραν μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Βασιλέως καὶ ἐκλέγει Ἀντιβασιλέα Ἑλληνα πολίτην τοῦ Ἀνατολικοῦ Δόγματος, ἢ δὲ

Συνταγματική Βασιλική ἐξουσία ἐνεργεῖται παρὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν εὐθύνην αὐτοῦ μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως. Τὰ ἀνωτέρω ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐν περιπτώσει παραιτήσεως τοῦ Βασιλέως. Ἰδιαίτερος νόμος θέλει κανονίζει τὰ περὶ τῆς Ἀντιβασιλείας.

Ἄρθρον 51. Ἐάν, ἀποβιώσαντος τοῦ Βασιλέως, ὁ διάδοχος αὐτοῦ εἶναι ἀνήλικος, ἡ Βουλὴ, καὶ ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, συνέρχεται διὰ τὸ ἐκλέξῃ ἐπίτροπον. Ἐπίτροπος δὲ τότε ἐκλέγεται, ὅταν δὲν ὑπάρχη τοιοῦτος ἐκ διαθήκης τοῦ ἀποβιώσαντος Βασιλέως, ἢ ὅταν ὁ ἀνήλικος διάδοχος δὲν ἔχη μητέρας μένουσαν εἰς τὴν χρεῖαν τῆς, ἣτις καλεῖται τότε εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ τέκνου τῆς αὐτοδικαίως. Ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου Βασιλέως, εἴτε διορισθῇ διὰ διαθήκης, εἴτε ἐκλεγῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι πολίτης τοῦ Ἀνατολικοῦ Δόγματος.

Ἄρθρον 52. Ἐν περιπτώσει χηρείας τοῦ Ἐθνίου, ἡ Βουλὴ, καὶ ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, ἐκλέγει προσωρινῶς καὶ διὰ φανεράς ψηφοφορίας Ἀντιβασιλέα πολίτην Ἑλληνα τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, τὸ δὲ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν εὐθύνην του ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους τὴν συνταγματικὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως. Ἐντὸς δύο μηνῶν τὸ βραδύτερον ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἰσάριθμοι τῶν βουλευτῶν ἀντιπρόσωποι, οἵτινες εἰς ἔνδεκα τῆς Βουλῆς συνέρχονται ἐκλέγουσι τὸν Βασιλέα διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου διὰ φανεράς ψηφοφορίας.

Ἄρθρον 53. Ἐάν ὁ Βασιλεὺς ἕνεκα νόσου κρίνη ἀναγκαίαν τὴν σύστασιν τῆς Ἀντιβασιλείας, ὀρίζει διὰ Βασιλικῆς διατάγματος Ἀντιβασιλέα τὸν διάδοχον ἢ, τοιοῦτου μὴ ὑπάρχοντος ἢ ἀνηλίκου ὄντος, τὴν Βασίλισσαν. Ἐάν ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ βασιλεύσῃ, τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον συγκαλεῖ ἀμέσως τὴν Βουλὴν καὶ ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος ἢ ἔχει διαλυθῇ. Ἐάν ἡ Βουλὴ, δι' ἀποφάσεως αὐτῆς λαμβανομένης διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν τετάρτων τῶν ψηφοφορησάντων, ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνάγκην Ἀντιβασιλείας, ἀσκεῖ τότε ταύτην ὁ ἐνήλικος διάδοχος ἢ, τοιοῦτου μὴ ὑπάρχοντος, ἡ Βασίλισσα.

Ἐάν δὲν ζῇ ἡ Βασίλισσα, συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἢ Βουλῆς, ἢ ὁποῖα, μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου, ψηφίζει εἰδικὸν νόμον περὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς Βασιλικῆς ἐξουσίας, ἀνηλίκου δὲ ὄντος ἐκλέγει διὰ φανεράς ψηφοφορίας Ἀντιβασιλέα καὶ, χρεῖας καλούσης, Ἐπίτροπον τοῦ Βασιλέως.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Ἄρθρον 54. Ἡ Βουλὴ συνέρχεται αὐτοδικαίως κατ' ἔτος τὴν 15ην τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου εἰς τακτικὴν σύνοδον διὰ τὰ ἐτήσια ἔργα, ἐκτὸς ἂν διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ὁ Βασιλεὺς συγκαλέσῃ αὐτὴν πρότερον συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 37.

Ἡ διάρκεια ἐκάστης τακτικῆς συνόδου δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχυτέρα τῶν τριῶν μηνῶν, εἰς οὓς δὲν λογίζεται ὁ χρόνος τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 38 ἀναστολῆς.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 55. Ἡ Βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, δύναται ὅμως νὰ διασκεφθῆ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν κατ' αἴτησιν δέκα ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, ἂν τοῦτο ἀποφασισθῆ ἐν μυστικῇ συνεδριάσει κατὰ πλειονοψηφίαν, μετὰ ταῦτα δὲ ἀποφασίζει ἂν ἢ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος συζητήσεις πρέπη νὰ ἐπαναληφθῆ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 56. Ἡ Βουλὴ δὲν δύναται νὰ συζητήσῃ ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦλάχιστον τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς, μηδὲ νὰ ἀποφασίσῃ τι ἄνευ ἀπολύτου πλειονοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἦτις ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι μικροτέρα τοῦ ἐνὸς τετάρτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἢ πρότασις ἀπορρίπτεται.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 57. Πᾶσα πρότασις νόμου συνοδεύεται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως, παραπέμπεται δὲ εἰς κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν καί, ὑποβληθείσης τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἢ παρελθούσης τῆς ταχθείσης προθεσμίας, εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν μετὰ προφορικὴν εἰσήγησιν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἢ τοῦ εισηγητοῦ τῆς ἐπιτροπῆς, ἐφ' ὅσον δὲν ἔγινε ταύτη κατὰ τὴν κατάθεσιν τῆς προτάσεως.

Προτάσεις νόμων σκοποῦσαι τὴν τροποποίησιν τῶν περὶ συντάξεων νόμων ἢ ἀπονομὴν συντάξεως, ἢ τὴν ἀναγνώρισιν ὑπηρεσίας ὡς παρεχούσης τοιοῦτον δικαίωμα ὑποβάλλονται μόνον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. [Προκειμένου δὲ περὶ συντάξεων, αἵτινες βαρύνουσι τὸν προϋπολογισμὸν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Τοιαῦτα περὶ συντάξεων προτάσεις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικαί, μὴ ἐπιτροπομένης τῆς ἀναγραφῆς διατάξεων περὶ συντάξεων εἰς νόμους σκοποῦντας τὴν ρύθμισιν ἄλλων θεμάτων.

Πᾶσα πρότασις νόμου, συνεπαγομένη ἐπιβάρυνσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ, καθοριζούσης τὴν δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν, ἐφ' ὅσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς πρὸ πάσης συζητήσεως διαβιβάζεται εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ, ὑποχρεουμένην νὰ ὑποβάλλῃ τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν. Παρεχουμένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης εἰσάγεται καὶ ἄνευ αὐτῆς.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς τροπολογίας, ἐφ' ὅσον ζητηθῆ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν. Εἰς τὴν περιπτώσιν ταύτην ἢ Γενικὴ Διεύθυνσις Δημοσίου Λογιστικοῦ ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλλῃ πρὸς τὴν Βουλὴν τὴν ἔκθεσιν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ταύτης ἢ συζητήσις χωρεῖ καὶ ἄνευ αὐτῆς.

Πάσα πρότασις νόμου, υποβαλλομένη υπό τῆς Κυβερνήσεως καὶ συνεταγομένη δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ, πρέπει νὰ συνοδεύηται ἀπὸ ἐκθεσιν περὶ τοῦ τρόπου τῆς καλύψεώς της, υπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Προτάσεις νόμων, υποβαλλόμεναι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, δι' ὧν ἐπιβάλλονται τοπικοὶ ἢ εἰδικοί φόροι ὑπὲρ ὀργανισμῶν ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου, δεόν νὰ προσυπογράφωνται καὶ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Πρότασις νόμου, σκοποῦσα τὴν τροποποίησιν διατάξεων προηγουμένου νόμου, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν εἰς μὲν τὴν αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν δὲν καταχωρίζεται ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς τροποποιουμένης διατάξεως, εἰς δὲ τὸ κείμενον τῆς προτάσεως ὀλόκληρος ἢ νέα διάταξις, ὡς διαμορφῶνται μετὰ τὴν τροποποίησιν.

Οὐδεμίᾳ προσθήκῃ εἰς πρότασιν νόμου ἢ τροπολογία γίνεται δεκτὴ ἐὰν δὲν σχετίζεται ἀμέσως πρὸς τὸ κύριον περιεχόμενον τῆς προτάσεως.

Οὐδεμίᾳ πρότασις νόμου γίνεται δεκτὴ ἐὰν δὲν συζητηθῇ καὶ ψηφισθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς δις καὶ εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις, ἀπεχούσας ἀλλήλων δύο τοὐλάχιστον ἡμέρας, κατ' ἀρχὴν μὲν κατ' ἄρθρον κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν, κατ' ἄρθρον δὲ καὶ σύνολον κατὰ τὴν δευτέραν. Ἐὰν κατὰ τὴν δευτέραν συζήτησιν ἐγένοντο δεκταὶ προσθήκαι ἢ τροπολογίαι, ἢ ψήφισις τοῦ συνόλου ἀναβάλλεται ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον ἀπὸ τῆς διανομῆς τοῦ τροπολογηθέντος σχεδίου.

Ἐπιτρέπεται ἐξαιρετικῶς ἢ εἰς μίαν μόνον κατ' ἀρχὴν καὶ κατ' ἄρθρον συζήτησιν ψήφισις ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἐὰν ἐζητήθῃ τοῦτο ἀπὸ τὸν υποβαλλόντα τὴν πρότασιν πρὸ τῆς παραπομπῆς αὐτῆς εἰς τὴν κατὰ τὸ ἐδάφιον 1 τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐπιτροπὴν καὶ ἐφ' ὅσον αὕτη ἀπεδέχθῃ τὴν αἴτησιν τοῦ υποβαλλόντος, δὲν ἠγέρθῃ δὲ ἀντίρρησης ἐκ μέρους εἴκοσι τοὐλάχιστον βουλευτῶν ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς προτάσεως μέχρι τοῦ τερματισμοῦ τῆς συζητήσεως.

Ἡ ἐπιψήφισις δικαστικῶν ἢ διοικητικῶν κωδίκων συνταχθέντων ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν δι' εἰδικῶν νόμων συσταθειῶν, δύναται νὰ γίνῃ δι' ἰδιαιτέρου νόμου κυροῦντος ἐν ὅλῳ τοὺς εἰρημένους κώδικας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ γίνῃ κωδικοποίησις τῶν ὑφισταμένων διατάξεων δι' ἀπλῆς ταξινομήσεως αὐτῶν ἢ ἢ ἐν ὅλῳ ἐπαναφορὰ καταργηθέντων νόμων πλὴν τῶν φορολογικῶν.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 58. Οὐδεὶς αὐτόκλητος ἐμφανίζεται ἐνώπιον τῆς Βουλῆς διὰ νὰ ἀναφέρῃ τι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως, ἀναφοραὶ ὅμως παρουσιάζονται διὰ τινος βουλευτοῦ ἢ παραδίδονται εἰς τὸ γραφεῖον. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀποστέλλῃ εἰς τοὺς Ὑπουργοὺς τὰς διευθυνομένας πρὸς αὐτὴν ἀναφοράς, οἷτινες εἶναι ὑπόχρεοι νὰ δίδωσι διασαφήσεις, ὡσάκις ζητηθῶσι, καὶ δύναται νὰ διορίξῃ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξεταστικὰς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπὰς.

" Α ρ θ ρ ο ν 59. Οὐδείς φόρος επιβάλλεται οὐδ' εισπράττεται ἄνευ νόμου. Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιβολῆς ἢ αὐξήσεως εισαγωγικοῦ δασμοῦ, ἢ εἰσπραξίς αὐτοῦ ἐπιτρέπεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς εἰς τὴν Βουλὴν καταθέσεως τῆς περὶ αὐτοῦ προτάσεως νόμου, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς βουλευτικῆς συνόδου.

Τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὁ φορολογικὸς συντελεστῆς καὶ αἱ ἀπὸ τῆς φορολογίας ἀπαλλαγῆς ἢ ἐξαιρέσεις καὶ ἡ ἀπομονὴ συντάξεων δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενα νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

" Α ρ θ ρ ο ν 60. Ἐν τῇ ἐτησίᾳ τακτικῇ συνόδῳ ἡ Βουλὴ ψηφίζει διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος προϋπολογισμὸν καὶ ἀποφασίζει ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ. Ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Κράτους πρέπει νὰ σημειῶνται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν.

Ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν δύο μῆνας πρὸ τῆς ἐνάξεως τοῦ οικονομικοῦ ἔτους, ἀφοῦ δὲ ἐξετασθῇ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν, ψηφίζεται ἅπαξ κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα, εἰς τμήματα ἐν τῷ Κανονισμῷ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα καὶ εἰς τέσσαρας διαφόρους ἡμέρας, καθ' ἕνα ὑπουργεῖον δὲ δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως.

Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς οικονομικῆς χρήσεως εἰσάγεται ὁ ἀπολογισμὸς, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ Κράτους, εἰς τὴν Βουλὴν, ἐξετάζεται δὲ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν καὶ ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ἐν τῷ Κανονισμῷ αὐτῆς ὀριζόμενα.

" Α ρ θ ρ ο ν 61. Μισθός, σύνταξις, χορηγία ἢ ἀμοιβὴ οὔτε ἐγγράφεται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ Κράτους, οὔτε παρέχεται ἄνευ ὀργανικοῦ ἢ ἄλλου εἰδικοῦ νόμου.

" Α ρ θ ρ ο ν 62. Βουλευτῆς δὲν καταδιώκεται οὐδ' ὀπωσδήποτε ἐξετάζεται ἔνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν βουλευτικῶν του καθηκόντων.

" Α ρ θ ρ ο ν 63. Βουλευτῆς, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, δὲν καταδιώκεται οὐδὲ συλλαμβάνεται ἢ φυλακίζεται ἄνευ ἀδείας τοῦ Σώματος· τοιαύτη ἀδεια δὲν ἀπαιτεῖται εἰς τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ κακουργήματα. Προσωπικὴ κράτησις δὲν ἐνεργεῖται κατὰ βουλευτοῦ διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου καὶ τέσσαρας ἐβδομάδας μετὰ τὴν λήξιν αὐτῆς.

Ἐὰν ὁ βουλευτῆς τύχῃ διατελῶν ὑπὸ προσωπικὴν κράτησιν, ἀπολύεται ἀνυπερθέτως τέσσαρας ἐβδομάδας πρὸ τῆς ἐνάξεως τῆς περιόδου.

" Α ρ θ ρ ο ν 64. Οἱ βουλευταὶ ὀμνύουσι πρὸ τῆς ἐνάξεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καὶ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν τὸν ἑξῆς ὅρον :

«Ὀμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ εἰς τὸν Συνταγματικὸν Βασιλέα,

ὕπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ νὰ ἐκπληρώσω εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

Ἄλλοθρησκοὶ βουλευταί, ἀντὶ τῆς ἐπικλήσεως «ὀμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος», ὀρκίζονται κατὰ τὸν τύπον τῆς ἰδίας αὐτῶν θρησκείας.

Ἄρθρον 65. Ἡ Βουλὴ προσδιορίζει διὰ Κανονισμοῦ πῶς θέλει νὰ ἐκπληροῖ τὰ καθήκοντά της καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ προσωπικὸν αὐτῆς.

Ἄρθρον 66. Ἡ Βουλὴ σύγκειται ἐκ βουλευτῶν ἐκλεγομένων κατὰ νόμον ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα πρὸς τοῦτο πολιτῶν δι' ἀμέσου καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας.

Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διατάσσονται καὶ ἐνεργοῦνται ταυτοχρόνως καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Νόμος δύναται νὰ καταστήσῃ ὑποχρεωτικὴν τὴν ἐνάσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος.

Ἄρθρον 67. Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ Ἔθνος καὶ οὐχὶ μόνον τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκλέγονται.

Ἄρθρον 68. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφέρειας προσδιορίζεται διὰ νόμου, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς. Οὐδέποτε ὁμοῦς ὁ ἀριθμὸς τοῦ ὅλου τῶν βουλευτῶν δύναται νὰ εἶναι ἐλάσσων τῶν ἑκατὸν πενήκοντα οὐδὲ μείζων τῶν τριακοσίων.

Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα καὶ αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι ὀρίζονται διὰ νόμου ψηφιζομένου κατὰ τὸ ἄρθρον 22 τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 69. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ τέσσαρα συναπτὰ ἔτη ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γενικῶν ἐκλογῶν ἅμα δὲ τῇ λήξει τῆς βουλευτικῆς περιόδου διατάσσεται ἡ ἐνέργεια γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν. Συγκαλεῖται δὲ ὑποχρεωτικῶς ἡ νέα Βουλὴ εἰς τακτικὴν σύνοδον ἐντὸς ἐτέρων τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τῶν ἐκλογῶν τούτων.

Ἐδρα βουλευτικὴ κενωθείσα κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου δὲν συμπληροῦται δι' ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, ὅταν τοιαύτη ἀπαιτεῖται κατὰ νόμον, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλιπόντων δὲν ὑπερβαίνει τὸ τέταρτον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Ἄρθρον 70. Ὅπως ἐκλεγῆ τις βουλευτῆς ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι πολίτης Ἑλλήν, ἔχων συμπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος καὶ τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

Βουλευτῆς στερηθεὶς τῶν προσόντων τούτων ἐκπίπτει αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος. Ἐγειρομένων περὶ τούτου ἀμφισβητήσεων, ἀποφασίζει ἡ Βουλὴ.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ τὰ τῆς ἀσκήσεως παρὰ τῶν γυναικῶν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι.

* Αρθρον 71.* *Εμμισθοι δημόσιοι υπάλληλοι, στρατιωτικοί ἐν ἐνεργείᾳ, δῆμαρχοι, συμβολαιογράφοι, φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν καὶ οἱ υπάλληλοι νομικῶν προσώπων ἢ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου καὶ τὰ μέλη τῶν διοικητικῶν αὐτῶν συμβουλίων δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταὶ οὐδὲ νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι, ἐὰν μὴ παραιτηθῶσι πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων.

Ἡ παρὰ τῆς αὐτῶν συντελεῖται διὰ τῆς ἐγγράφου ὑποβολῆς τῆς, ἢ δὲ ἐπάνοδος αὐτῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, ἐξ ἧς παρητήθησαν, ἀπαγορεύεται πρὸ τῆς παρόδου ἔτους ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς.

*Αξιωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ σωμάτων ἀσφαλείας, παραιτηθέντες τοῦ ἀξιώματός των ἵνα ἐκλεγῶσι βουλευταὶ, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι, οὔτε νὰ ἐκλεγῶσιν εἰς περιφέρειαν, εἰς ἣν ὑπηρέτησαν πλεόν τοῦ ἑξαμήνου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελευταίας διετίας πρὸ τῶν ἐκλογῶν, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ τῆς περιφέρειας, εἰς ἣν ἦσκον τὰ ἐκλογικὰ τῶν δικαιώματα, οὔτε νὰ ἐπανέλθωσι πλεόν εἰς τὸ στράτευμα.

Οἱ ἐμμισθοὶ δημόσιοι υπάλληλοι δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταὶ οὐδὲ νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι εἰς τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν εἰς τὴν ὅποιαν ὑπηρέτησαν κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκλογῆς των τριετίαν.

Τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἔργα τοῦ διευθυντοῦ ἢ ἄλλου ἀντιπροσώπου διοικητικοῦ ἢ ἐμμίθου νομικοῦ συμβούλου καὶ υπαλλήλου ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν ἢ ἐπιχειρήσεων ἀπολαυσῶν εἰδικῶν προνομίων ἢ τακτικῆς ἐπιχορηγήσεως δυνάμει εἰδικοῦ νόμου.

Οἱ διατελοῦντες εἰς τινὰ τῶν κατηγοριῶν τούτων ὀφείλουσιν ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν, ἀφ' ἧς καταστῆ ὀριστικὴ ἡ ἐκλογή αὐτῶν, νὰ δηλώσωσιν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν ὡς ἄνω ἔργων. Ἐν παραλείψει τῆς τοιαύτης δηλώσεως ἐκπίπτουσιν αὐτοδικαίως τοῦ ἀξιώματος τοῦ βουλευτοῦ.

Νόμος δύνανται νὰ καθιερώσῃ τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ πρὸς ἕτερα ἔργα.

Οἱ βουλευταὶ δὲν δύνανται νὰ ἐνοικιάζωσιν ἀγροτικά κτήματα τοῦ δη-

* Ἐρμηνευτικαὶ δηλώσεις γινόμεναι κατὰ τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ψήφισιν :

1) *Τὸ κατὰ τὴν παρ. 1 τοῦ ἀρθρον 71 κώλυμα ἐκλογῆς ὡς Βουλευτῶν τῶν μελῶν τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων τῶν Νομικῶν Προσώπων καὶ Ὀργανισμῶν Δημοσίου Δικαίου ἰσχύει ἀπὸ τὰς προσεχεῖς βουλευτικὰς ἐκλογάς*.

2) *Προκειμένου περὶ τῶν μετακλητῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων, τὸ κατὰ τὴν παρ. 4 τοῦ ἀρθρον 71 κώλυμα ἐκλογῆς ὡς Βουλευτῶν ἢ ἀνακηρύξεως ὡς ὑποψηφίων ἰσχύει μόνον διὰ τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἐν ἣ οὔτοι ἔχουν τὴν ἐδραν των*.

μοσίου ἢ νὰ ἀναλαμβάνωσι κρατικὰς προμηθείας ἢ ἐργολαβικὰς ἐκτελέσεις δημοσίων ἔργων ἢ ἐνοικιάσεις δημοσίων φρόων ἢ νὰ δέχονται παραχωρήσεις ἐπὶ δημοσίων κτημάτων. Ἡ παρὰβασις τῶν ἀνωτέρω διατάξεων ἐπιφέρει ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀκυρότητα τῆς πράξεως. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι ἄκυροι καὶ ὅταν γίνωνται καὶ ὑπὸ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν ἢ ἐπιχειρήσεων εἰς τὰς ὁποίας ἔργα διευθυντοῦ ἢ διοικητικοῦ ἢ νομικοῦ συμβούλου ἐκτελεῖ βουλευτῆς ἢ εἶναι ὁμόρρυθμος ἢ ἑτερόρρυθμος ἐταῖρος.

Οἱ περιορισμοὶ τῶν παραγράφων 3 καὶ 4 δὲν ἐφαρμόζονται κατὰ τὰς πρώτας μετὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ παρόντος ἐκλογάς.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 72. Βουλευταὶ ἀποδεχόμενοι οἰονδήποτε τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ἀναφερομένων καθηκόντων ἢ ἔργων ἐκπίπτουσιν αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Ἡ ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος παραίτησις εἶναι δικαίωμα τοῦ βουλευτοῦ.

Ἡ Βουλὴ ἀποφαίνεται περὶ τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ προηγουμένου καὶ τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐπέρχεται ἔκπτωσις τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 73. Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἔλλειψιν προσόντων, ἀνατίθεται εἰς εἰδικὸν δικαστήριον συγκροτούμενον ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ καὶ ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου, λαμβανομένων διὰ κληρώσεως. Τοῦ δικαστηρίου προεδρεύει ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐφ' ὅσον μετέχει αὐτοῦ. Κατὰ τὰ λοιπὰ τὰ τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ὅλης διαδικασίας αὐτοῦ ὁρίζονται διὰ νόμου.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 74. Ἡ Βουλὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν βουλευτῶν κατὰ τὴν ἑναρξιν ἐκάστης τακτικῆς συνόδου τὸν Πρόεδρον, τοὺς Ἀντιπροέδρους καὶ Γραμματεῖς αὐτῆς.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 75. Οἱ βουλευταὶ λαμβάνουσιν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἀποζημίωσιν, ὁριζομένην ἐκάστοτε δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, καὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα ἐλευθέρως κυκλοφορίας εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς, τροχιοδρομικὰς, ἀεροπορικὰς καὶ δι' αὐτοκινητῶν δημοσίας χρήσεως συγκοινωνίας, καὶ εἰς τὰ ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν ἢ εἰς Ἑλλήνας πλοιοκτητὰς ἀνήκοντα πλοῖα. Οἱ βουλευταὶ ἀπολαμβάνουσι ταχυδρομικῆς, τηλεγραφικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ἀτελείας.

Εἰς τὸν τακτικὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς παρέχονται ἔξοδα παραστάσεως ἴσα μὲ τὰς ἀποδοχὰς τοῦ Προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐν ἀπουσίᾳ βουλευτοῦ ἐπὶ πλείονας τῶν πέντε συνεδριάσεων κατὰ

μήνα, άνευ άδειάς τής Βουλής, έν τακτικῇ ἢ έκτάκτῳ συνόδῳ, κρατεῖται έκ τής άποζημιώσεως τοῦ παρόντος άρθρου τὸ εἰκοστὸν τής μηνιαίας άποζημιώσεως δι' εκάστην άπουσίαν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ἄ ρ θ ρ ο ν 76. Τὴν Κυβέρνησιν άποτελεῖ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον συγκεῖμενον έκ τῶν Ὑπουργῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

Δύναται διὰ διατάγματος, προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, νά διορισθῶσιν εἰς ἢ πλείονες έκ τῶν Ὑπουργῶν άντιπρόεδροι τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐν ἐλλείψει άντιπρόεδρου, ὁ Πρωθυπουργὸς ὀρίζει, ὡςάκις παρίσταται άνάγκη, έκ τῶν Ὑπουργῶν προσωρινὸν ἀναπληρωτὴν του.

Εἰδικὸς νόμος δύναται νά κανονίσῃ τὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν Ὑφυπουργῶν, οἱ ὅποιοι δὲν άποκλείεται νά άποτελῶσι μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 77. Οὐδεὶς έκ τής Βασιλικῆς οἰκογενείας δύναται νά διορισθῇ Ὑπουργός.

Τὰ άσυμβίβαστα, τὰ θεσπιζόμενα εἰς τὰς παραγράφους 5—9 τοῦ άρθρου 71 ὡς πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ, λαχύουσι καὶ διὰ τὰ καθήκοντα τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑφυπουργοῦ.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 78. Ἡ Κυβέρνησις πρέπει ν' ἀπολαύῃ τής ἐμπιστοσύνης τής Βουλῆς. Ὅφείλει μόλις καταρτισθῇ καὶ δύναται ὅποτεδήποτε ἄλλοτε νά ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Ἐάν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τής Κυβερνήσεως ἔχωσι διακοπὴ αἱ ἐργασίαι τής Βουλῆς, καλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν, ὅπως εκφράσῃ τὴν γνώμην της περὶ τής Κυβερνήσεως.

Ἡ Βουλὴ δύναται δι' άποφάσεώς της νά άποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἢ ἀπὸ μέρος αὐτῆς. Πρώτασις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νά ὑποβληθῇ εἰμὴ μετὰ πάροδον δύο μηνῶν ἀπὸ τής άπορρίψεως ὑπὸ τής Βουλῆς τοιαύτης προτάσεως, πρέπει δὲ νά εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ εἴκοσι τοὐλάχιστον βουλευτῶν καὶ νά καθορίζωνται ἐν αὐτῇ σαφῶς τὰ θέματα περὶ τὰ ὁποῖα θέλει στραφῇ ἢ ἐπὶ τής προτάσεως συζήτησις.

Ἐξαιρετικῶς δύναται νά ὑποβληθῇ πρώτασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τής παρόδου τοῦ άνωτέρω διμήνου, ἐάν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἡμίσεος τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν.

Ἡ συζήτησις ἐπὶ τής προτάσεως δυσπιστίας δὲν δύναται νά διεξαχθῇ πρὸ τής παρόδου διημέρου ἀπὸ τής ὑποβολῆς της, οὐδὲ νά παραταθῇ πέραν τῶν πέντε ἡμερῶν.

Ἡ περὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ψηφοφορία δύναται νά ἀναβληθῇ ἐπὶ 48ωρον ἐάν ζητήσῃσι τοῦτο εἴκοσι βουλευταί.

Πρότασις περί ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἐὰν δὲν ψηφίσωσιν ὑπὲρ αὐτῆς τοὐλάχιστον τὰ δύο πέμπτα τῶν βουλευτῶν.

Κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων δικαιοῦνται νὰ ψηφίσωσι καὶ οἱ Ὑπουργοὶ βουλευταί.

Οἱ Ὑπουργοὶ ἔχουσιν εἴσοδον ἐλευθέραν εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς καὶ ἀκούονται, ὡσάκις ζητήσωσιν τὸν λόγον, ψηφοφοροῦσι δὲ μόνον ἐὰν εἶναι μέλη αὐτῆς.

Ἡ Βουλὴ καὶ αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δύναται νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν παρουσίαν τῶν Ὑπουργῶν.

* Α ρ θ ρ ο ν 79. Ποτὲ διαταγὴ τοῦ Βασιλέως ἔγγραφος ἢ προφορικῇ δὲν ἀπαλλάσσει τῆς εὐθύνης τοὺς Ὑπουργούς.

* Α ρ θ ρ ο ν 80. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς Ὑπουργούς κατὰ τοὺς περὶ εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν νόμους ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τοῦτ' δικαστηρίου, ὅπερ, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, συγκροτεῖται ἐκ δώδεκα δικαστῶν κληρουμένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, ἕξ ἀπάντων τῶν πρὸ τῆς κατηγορίας διωρισμένων ἀρεοπαγιτῶν, ἐφετῶν καὶ προέδρων αὐτῶν κατὰ τὰ εἰδικώτερον διὰ νόμου ὀριζόμενα.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Τὰ τῆς εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν διέπονται ὑπὸ τῆς μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Συντάγματος τῆς 3ης Ἰουνίου 1927 ἰσχυροῦς νομοθεσίας, διατηρουμένης ἐν ἰσχύϊ καὶ ὑποκειμένης εἰς τροποποιήσιν διὰ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ.

* Α ρ θ ρ ο ν 81. Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ ἀπονεύμῃ χάριν εἰς Ὑπουργὸν καταδικασθέντα κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς Βουλῆς.

ΠΕΡΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

* Α ρ θ ρ ο ν 82. Ἀπασαὶ αἱ διοικητικαὶ διαφοραὶ (ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ) ἐκδικάζονται ὑπὸ τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων.

Τὰ τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια δύναται νὰ συνιστῶνται ἐκάστοτε δι' εἰδικῶν νόμων, οἷτινες καθορίζουσι καὶ τὰς εἰς αὐτὰ ὑπαγομένας ὑποθέσεις.

Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 90 ἐφαρμόζονται καὶ διὰ τοὺς τακτικούς διοικητικούς δικαστάς, τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου συγκροτουμένου ἐκ μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς νόμος ὀρίζει.

* Α ρ θ ρ ο ν 83. Εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀνήκουσι, ἰδίως : α) Ἡ ἐπεξεργασία τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων, β) Ἡ ἐκδίκασις τῶν κατὰ τοὺς νόμους ὑποβαλλομένων εἰς αὐτὸ διαφορῶν ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. γ) Ἡ κατ' αἰτήσιν ἀκύρωσις πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν

δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν νόμου, κατὰ τὰ εἰδικώτερον διὰ νόμου ὀριζόμενα. δ) Ἡ αἰτήσις ἀναιρέσεως δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν νόμου κατὰ τῶν τελεσιδικίων ἀποφάσεων τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων.

Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ καὶ ἄλλους λόγους ἀκυρώσεως καὶ ἀναιρέσεως.

Κατὰ τὰς ὑπὸ στοιχεῖα β', γ', δ' περιπτώσεις ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 92 καὶ 93 τοῦ Συντάγματος.

Ἄρθρον 84. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας ὀρίζεται διὰ νόμον, δὲν δύναται ὅμως νὰ εἶναι μεγαλύτερος τῶν εἴκοσι πέντε.

Οἱ Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας διορίζονται διὰ διατάγματος, προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, εἶναι δὲ ἰσόβιοι, προστατευομένης τῆς ἰσοβιότητος αὐτῶν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 88, εἰδικώτερον δὲ κατὰ τὰς περὶ τῶν μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Τὰ καθήκοντα τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ καθήκοντα οἰουδήποτε δημοσίου, δημοτικοῦ ἢ ἐκκλησιαστικοῦ ὑπαλλήλου ἐκτὸς τῶν καθηκόντων τοῦ καθηγητοῦ νομικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἢ τοῦ καθηγητοῦ νομικῶν ἢ οικονομικῶν ἐπιστημῶν ἀνωτάτων ἰσοτίμων σχολῶν.

Ἰδιαιτέρος νόμος κανονίζει τὰ προσόντα τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, τὰ περὶ ἀποχωρήσεως αὐτῶν, τὰ περὶ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 85. Ἡ ἄρσις τῶν συγκρούσεων : α) μεταξὺ δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν, β) μεταξὺ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν καὶ γ) μεταξὺ διοικητικῶν καὶ κοινῶν δικαστηρίων δικάζεται ὑπὸ μεικτοῦ δικαστηρίου ἀποτελουμένου ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ ἀρεοπαγιτῶν καὶ συμβούλων Ἐπικρατείας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης, ἢ τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένου ἀναπληρωτοῦ.

Ἄρθρον 86. Αἱ διοικητικαὶ διαφοραὶ ἐξακολουθοῦσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ μέχρι τῆς συστάσεως τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων νὰ ὑπάγονται εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια, ὑπὸ τῶν ὁποίων δικάζονται ὡς νόμφ προτετιμημένοι, πλὴν ἐκείνων, δι' ἃς εἰδικοί νόμοι συνιστῶσι διοικητικὰ δικαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα τηροῦνται αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 92 καὶ 93 τοῦ Συντάγματος. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως εἰδικῶν νόμων ἰσχύουσιν οἱ ὑφιστάμενοι περὶ διοικητικῆς δικαιοδοσίας.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Ἄρθρον 87. Ἡ δικαιοσύνη, ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστῶν διοριζομέ-

νων ὑπὸ τοῦ Βασιλέως κατὰ νόμον ὁρίζοντα καὶ τὰ προσόντα αὐτῶν.

Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸ λειτούργημα αὐτῶν.

Τὰ τῆς βαθμολογικῆς καὶ μισθολογικῆς κατατάξεως τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν προσδιορίζονται δι' εἰδικῶν νόμων.

Ἄρθρον 88. Οἱ ἀρεοπαγῖται, ἐφέται καὶ πρωτοδίκαι εἰσὶν ἰσόβιοι, οἱ δὲ εἰσαγγελεῖς, ἀντεισαγγελεῖς, εἰρηνοδίκαι, πταισματοδίκαι, γραμματεῖς καὶ ὑπογραμματεῖς τῶν δικαστηρίων καὶ εἰσαγγελιῶν, συμβολαιογράφοι, φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν εἰσὶ μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι. Οἱ ἰσοβιότητος ἢ μονιμότητος ἀπολαύοντες δικαστικοὶ ὑπάλληλοι δὲν δύνανται νὰ παυθῶσιν ἄνευ δικαστικῆς ἀποφάσεως εἴτε κατ' ἀκολουθίαν ποινικῆς καταδίκες, εἴτε ἔνεκα πειθαρχικῶν παραπτωμάτων ἢ νόσου ἢ ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον νόμος ὁρίζει, τηρουμένων τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρῶν 92 καὶ 93.

Τὰ μέλη τοῦ Ἀρείου Πάγου, οἱ πρόεδροι καὶ εἰσαγγελεῖς ἐφετῶν ἀποχωροῦσιν ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, οἱ δὲ λοιποὶ ἔμμισθοι δικαστικοὶ λειτουργοὶ ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑξηκοστοῦ πέμπτου.

Οἱ φύλακες ὑποθηκῶν καὶ συμβολαιογράφοι ἀποχωροῦσιν ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ πέμπτου ἔτους.

Ἄρθρον 89. Δύνανται διὰ νόμου: α) ν' ἀνατεθῇ καὶ εἰς ἀρχὰς ἀσκούσας ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἢ ἐκδίκασις ἀστυνομικῶν παραβάσεων τιμωρουμένων διὰ προστίμου, β) ν' ἀνατεθῇ εἰς ἀρχὰς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας ἢ ἐκδίκασις τῶν περὶ τοὺς ἀγροὺς πταισμάτων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορροευσῶν ἰδιωτικῶν ἀπαιτήσεων. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις αἱ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις ὑπόκεινται εἰς ἐφεσιν ἐνώπιον δικαστικῆς ἀρχῆς ἔχουσαν ἀνασταλτικὴν δύναμιν. γ) Νὰ κανονισθῶσι τὰ τῶν εἰδικῶν δικαστηρίων ἀνηλικίων, ἐφ' ὧν ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ἔχωσιν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τῆς α' παραγράφου τοῦ ἀρθροῦ 87 καὶ τῶν ἀρθρῶν 92, 93 καὶ 95 τοῦ Συντάγματος. δ) Νὰ ὁρισθῇ, ὅτι εἰς τὰ δικαστήρια, ἅτινα θέλουσιν ἐκδικάζει τὰς πάσης φύσεως ἐργατικὰς διαφορὰς, δύνανται νὰ συμμετέχωσι καὶ λαϊκὰ μέλη.

Ἄρθρον 90. Δικαστικοὶ λειτουργοὶ καὶ δικαστικοὶ ὑπάλληλοι, πλὴν τοῦ μετὰ τὸν γραμματέα κατωτέρου προσωπικοῦ τῆς γραμματείας τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν, τῶν συμβολαιογράφων καὶ τῶν φυλάκων ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν, τοποθετοῦνται, μετατίθενται, ἀποσπῶνται καὶ προάγονται μετὰ σύμφωνον, εἰδικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ἡτιολογημένην γνώμην Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἐκ μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου, καθ' ὃν τρόπον νόμος ὁρίζει.

Ἡ εἰς τὰς θέσεις τοῦ προέδρου, ἀντιπροέδρου καὶ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου προαγωγή δὲν ὑπάγεται εἰς τὸ Ἀνώτατον Δικαστικὸν Συμβούλιον.

Αί αποφάσεις τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς ὁλομελείας τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ αἱ εἰς ἐκτέλεσιν αὐτῶν ἐκδιδόμεναι διοικητικαὶ πράξεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 91. Ὁ Βασιλεὺς δύναται, μετὰ πρότασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐν περιπτώσει ἐμπολέμου καταστάσεως ἢ ἐπιστρατεύσεως ἔνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων ἢ σοβαρᾶς διαταραχῆς ἢ ἐκδήλου ἀπειλῆς τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ασφαλείας τῆς χώρας ἐξ ἐσωτερικῶν κινδύνων ν' ἀναστείλῃ διὰ Βασιλικῆ διατάγματος εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν ἢ εἰς μέρος αὐτῆς τὴν ἰσχὺν τῶν ἄρθρων 5, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 20, 95 καὶ 97 τοῦ Συντάγματος ἢ τινῶν τούτων καὶ θέτων εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα νόμον «περὶ καταστάσεως πολιορκίας» νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια. Ὁ νόμος οὗτος δὲν δύναται νὰ μεταρρυθμισθῇ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐργασιῶν τῆς πρὸς ἐφαρμογὴν τούτου συγκαλουμένης Βουλῆς. Ἄπαντα τὰ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος ἄρθρου ληφθέντα μέτρα ἀνακοινοῦνται εἰς τὴν Βουλὴν ἀνυπερθέτως κατὰ τὴν πρώτην μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν συνεδριάσιν πρὸς ἔγκρισιν ἢ ἄρσιν. Ἐὰν ἡ λήψις τῶν μέτρων τούτων λάβῃ χώραν ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Βουλῆς, διὰ τοῦ αὐτοῦ Βασιλικῆ διατάγματος, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος αὐτοῦ, συγκαλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα ἡμερῶν καὶ ἂν ἔτι ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἀποφασίζει τὴν διατήρησιν ἢ ἄρσιν τοῦ εἰρημένου διατάγματος.

Ἡ βουλευτικὴ ἀσυλία τοῦ ἄρθρου 63 ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Βασιλικῆ τούτου διατάγματος.

Ἡ ἰσχὺς τῶν ἀνωτέρω Βασιλικῶν διαταγμάτων, προκειμένου μὲν περὶ πολέμου, δὲν ἐκτείνεται πέραν τῆς λήξεως αὐτοῦ, εἰς πάσας δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις αἴρεται αὐτοδικαίως μετὰ δίμηνον ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς των, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ δὲν παραταθῇ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἀδείᾳ πάλιν τῆς Βουλῆς.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 92. Αἱ συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ὅταν ἡ δημοσιότης ἤθελεν εἰσθαι ἐπιβλαβῆς εἰς τὰ χρηστὰ ἥθη ἢ τὴν κοινήν εὐταξίαν, ἀλλὰ τότε τὰ δικαστήρια ὀφείλουσι νὰ ἐκδίδωσι περὶ τούτου ἀπόφασιν.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 93. Πᾶσα ἀπόφασις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικῶς ἠτιολογημένη καὶ νὰ ἀπαγγέλληται ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 94. Τὸ ὄρκωτὸν σύστημα διατηρεῖται.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 95. Ὑπὸ τῶν ὄρκωτων δικαστηρίων δικάζονται τὰ κακουργήματα, τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα, ὡς καὶ τὰ τοῦ τύπου, ὅσακις ταῦτα δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιοτικὸν βίον, καὶ τὰ τυχόν διὰ νόμου ὑπαχθισόμενα ἄλλα ἀδικήματα. Πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀνωτέρω ἀδικημάτων τοῦ τύπου νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ μικτὰ δικαστήρια ἐκ τακτικῶν δικαστῶν καὶ ἐνόρκων, οἵτινες καὶ δέον ν' ἀποτελῶσι τὴν πλειοψηφίαν.

Κακουργήματα ὑποχθέντα μέχρι τοῦδε δι' εἰδικῶν νόμων καὶ ψηφισμάτων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐφετείων θέλουσιν ἐξακολουθήσει δικαζόμενα ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τούτων, ἐφ' ὅσον νόμος δὲν ἐπαναφέρει ταῦτα ὑπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ὄρκωτῶν δικαστηρίων.

* Α ρ θ ρ ο ν 96. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν δικαστὴν νὰ δεχθῆ καὶ ἄλλην ἔμμισθον ὑπηρεσίαν ἐκτὸς τῆς τοῦ καιηγητοῦ ἐν Πανεπιστημίῳ.

* Α ρ θ ρ ο ν 97. Τὰ περὶ στρατοδικείων, ναυτοδικείων, ἀεροδικείων, πειρατείας, ναυταπάτης καὶ δικαστηρίων λειῶν κανονίζονται δι' εἰδικῶν νόμων.

* Ἰδιῶται δὲν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν στρατοδικείων, ναυτοδικείων καὶ ἀεροδικείων, εἰμὴ μόνον δι' ἀξιοποίνους πράξεις κατὰ τῆς ἀσφαλείας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

* Α ρ θ ρ ο ν 98. Οἱ σύμβουλοι καὶ οἱ πάρεδροι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ἰσόβιοι καὶ δὲν παύονται, εἰμὴ κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἀρθροῦ 88, ἀποχωροῦσι δὲ ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των. Τὰ προσόντα τῶν συμβούλων καὶ παρέδρων ὁρίζονται διὰ νόμου.

Διορισμὸς ἢ προαγωγή εἰς τὰς θέσεις τῶν συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐνεργεῖται μετὰ γνώμην τῆς ὀλομελείας αὐτοῦ.

Αἱ περὶ ἀσυμβιβάστου τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἰσχύουσι καὶ διὰ ἰσόβια μέλη τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

* Ἀποφάσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀφορῶσαι καταλογισμὸν ὑπολόγων καὶ ἀπονομὴν συντάξεων δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸν Ἐλεγχον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

* Α ρ θ ρ ο ν 99. Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τοῦ Κράτους βασιζέται εἰς τὴν ἀποκέντρωσιν καὶ τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν ὡς νόμος ὁρίζει.

Ἡ ἐκλογή τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχῶν γίνεται διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας.

* Α ρ θ ρ ο ν 100. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ὀφείλει πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη, εἶναι ἐκτελεστής τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους καὶ ὑπηρετεῖ τὸν λαόν.

* Ἰδεολογία σκοποῦσαι τὴν διὰ βιαιῶν μέσων ἀνατροπὴν τοῦ ὑφισταμένου πολιτειακοῦ ἢ κοινωνικοῦ καθεστῶτος ἀντίκειται ἀπολύτως πρὸς τὴν ἰδιότητα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου.

* Α ρ θ ρ ο ν 101. Τὰ προσόντα τῶν διοικητικῶν ἐν γένει ὑπαλλήλων ὁρίζονται διὰ νόμου.

Οἱ τακτικοὶ ὑπάλληλοι εἶναι μόνιμοι ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ αἱ θέσεις, πλὴν δὲ τῶν περιπτώσεων τῆς παύσεως δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως, οὔτε μετατίθενται ἄνευ γνωμοδοτήσεως, οὔτε ἀπολύονται, οὔτε ὑποβιβάζονται ἄνευ εἰδικῆς ἀποφάσεως κατὰ νόμον ὀργανωμένου συμβουλίου καὶ ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον ἀπὸ μονίμων ὑπαλλήλων. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐπιτρέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, καθὼς εἰδικώτερον νόμος ὀρίζει.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἐπεκτείνονται καὶ ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς Βουλῆς, οἵτινες κατὰ τὰ λοιπὰ διέπονται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς.

Τῶν προσόντων καὶ τῆς μονιμότητος δύνανται νὰ ἐξαρθῶνται διὰ νόμου οἱ ἅπ' εὐθείας διοριζόμενοι πρεσβευταὶ ὡς πληρεξούσιοι ἢ πρόεδροι Ὑπουργοί, οἱ γενικοὶ διοικηταί, οἱ γενικοὶ γραμματεῖς, οἱ νομάρχαι, ὁ ἐπίτροπος τοῦ Δημοσίου παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ, οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου καὶ τῶν ἰδιαιτέρων γραφείων τῶν Ὑπουργῶν καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Αἱ διατάξεις τοῦ παρόντος καὶ τοῦ προηγούμενου ἄρθρου ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων τῶν καταλαμβανόντων ὀργανικὰς θέσεις κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τῶν Δήμων.

Αἱ διατάξεις αὐταὶ δύνανται διὰ νόμου νὰ ἐπεκταθῶσι καὶ ἐπὶ τῶν κοινοτικῶν ὑπαλλήλων.

Α ρ θ ρ ο ν 102. () Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῇ ὑπάλληλος εἰς μὴ νενομοθετημένην θέσιν.

Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῇ εἰς πλείονας τῆς μιᾶς ἐμμίσθους δημοσίας θέσεις ἢ θέσεις νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Οὐδεὶς δημόσιος ὑπάλληλος δύναται νὰ συμμετέχη εἰς πλείονα τῶν δύο συμβουλίων ἢ ἐπιτροπῶν.

Οὐδέποτε αἱ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἢ ταμείων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἐχόντων προνόμιον ὑπὸ τοῦ Κράτους ἢ σύμβασιν μετ' αὐτοῦ, ἀμοιβαὶ ἢ οἰαδήποτε ἄλλαι ἀπολαναὶ ἐμμίσθου δημοσίου ὑπαλλήλου ἕνεκα παροχῆς ὑπηρεσιῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δύνανται νὰ ὑπερβῶσι κατὰ μῆνα ἐν τῷ συνόλῳ τῶν τὰς μηνιαίας τακτικὰς ἀποδοχὰς τῆς ὀργανικῆς θέσεως αὐτοῦ ἐπὶ ποινῇ ἀπολύσεως. Νόμος θέλει ὀρίσει τὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς τηρήσεως τοῦ παρόντος ἄρθρου.

(*) Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις γενομένη κατὰ τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ψήφισιν :

«Εἰς τὰ περὶ ὧν ἡ παρ. β τοῦ παρόντος ἄρθρου Συμβούλια καὶ Ἐπιτροπὰς δὲν περιλαμβάνονται ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὰ μέλη δὲν εἰσπράττουν πρόσθετον ἀμὸν βῆν διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην. Ἐπίσης δὲν περιλαμβάνονται αἱ Νομοπαρασκευαστικαὶ Ἐπιτροπαί».

Δι' ειδικῶν νόμων δύνανται εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις νὰ ὀρισθῶσιν ἐξαιρέσεις ἐκ τῶν ἐδαφίων 2, 3 καὶ 4. Οὐδέποτε ὅμως δύνανται νὰ ἐπιτραπῇ διορισμὸς ὑπαλλήλου εἰς πλείονας τῶν δύο θέσεων, οὔτε αἱ πρόσθετοι ἀμοιβαὶ νὰ εἶναι μείζονες τοῦ διπλασίου τῶν τακτικῶν ἀποδοχῶν τῆς ὀργανικῆς θέσεως.

Τὰ ἀσυμβίβαστα τῶν παραγράφων 5 ἕως 9 τοῦ ἀρθρου 71 ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν συμβουλίων ἢ ἐπιτροπῶν τῆς παραγράφου 3 τοῦ παρόντος ἀρθρου περιλαμβάνονται καὶ τὰ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ κοινοφελῶν ἰδρυμάτων ἢ Τραπεζῶν. Τοῦναντίον δὲν περιλαμβάνονται τὰ ὑπηρεσιακὰ συμβούλια τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου εἰς ὃ ἀνήκει ὁ ὑπάλληλος.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ἄ ρ θ ρ ο ν 103. Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω, ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βίγλας καὶ ἐξῆς, ἀποτελοῦσα τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τούτου προνομιακὸν καθεστῶς αὐτοδιοικητὸν μῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποίου ἡ κυριαρχία παραμένει ἀθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ ἀπόψεως πνευματικῆς διατελεῖ τὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκτῶσι τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν χωρὶς ἄλλην διατύπωσιν.

Τὸ Ἅγιον Ὄρος διοικεῖται κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι κατανεμημένη ὁλόκληρος ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω καὶ διατελεῖ ἀναπαλλοτριώτον τὸ ἔδαφος αὐτῆς. Ἡ διοίκησις ἀσκειται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν του, ἀποτελούντων τὴν ἱερὰν κοινότητα. Οὐδεμία ἀπολύτως μεταβολὴ ἐπιτρέπεται τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οὐδὲ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελῆ των ἐξαρτήματα, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐγκαταβίωσις ἐν αὐτῷ ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν.

Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν Ἀγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὸν ὁποῖον, συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσουσι μὲν καὶ ψηφίζουσιν αἱ εἴκοσιν Ἱεραὶ Μοναί, ἐπικυρώνουσι δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῶν Ἀγιορειτικῶν καθεστώτων τελεῖ, ὡς πρὸς μὲν τὸ πνευματικὸν μέρος, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πρὸς δὲ τὸ διοικητικόν, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἀποκλειστικῶς καὶ ἡ διαφύλαξις τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

Αί ανωτέρω έξουσίαί τοῦ Κράτους ἀσκῶνται διὰ Διοικητοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθὼς καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Μοναστηριακῶν Ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ έξουσία, καὶ τέλος τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καθορίζονται διὰ νόμον.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

* Ἀ ρ θ ρ ο ν 104.* Πρὸς ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ ἀκτημόνων μικρῶν κτηνοτρόφων ἐπιτρέπεται ἐπὶ μίαν τριετίαν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος ἀναγκαστικῆ ἀπαλλοτριώσεως τῶν κατωτέρω κατηγοριῶν ἀγροτικῶν κτημάτων κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἀρθροῦ 17 τοῦ Συντάγματος, ὡς νόμος θέλει ὀρίσει.

α) Τῶν πέραν τῶν πεντακοσίων, τοῦλάχιστον, στρεμμάτων αὐτοκαλλιεργούμενων ἢ διακοσίων πενήκοντα μὴ αὐτοκαλλιεργούμενων ἀνηκουσῶν εἰς φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἀσκεπῶν ἐκτάσεων δι' ἕκαστον ἰδιοκτήτην ἢ συνιδιοκτήτην.

β) Τῶν καλλιεργούμενων ἢ καλλιεργησίμων, ὡς καὶ κτηνοτροφικῶν ἐκτάσεων ἢ φυτειῶν, τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὰ πάσης φύσεως νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, προκειμένου δὲ περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων, μετὰ γνώμην αὐτῶν. Ἐξαιρεῖται πάσης ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ παρόντος ἀκίνητος ἰδιοκτησία ἀνήκουσα εἰς εὐαγῆ ἰδρύματα ἐπιδιώκοντα ἐκπαιδευτικούς ἢ φιλανθρωπικούς σκοπούς.

γ) Κτηνοτροφικῶν ἐκτάσεων πέραν τῶν χιλίων τοῦλάχιστον στρεμμάτων ἢ, ἐφ' ὅσον ὁ ἰδιοκτήτης εἶναι κτηνοτρόφος, τῶν ὑπερβαίνουσῶν τὴν ἀπαιτουμένην ἔκτασιν πρὸς κάλυψιν τῶν σημερινῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν ἢ τῶν πρὸ τοῦ ἔτους 1940, ὡς ὁ νόμος θέλει ὀρίσει.

Διὰ νόμον ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδομένου ρυθμίζονται ἢ κατὰ τὸ παρὸν ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἀναγκαστικῆ μίσθωσις ἀγρῶν, δασωδῶν ἐκτάσεων καὶ βοσκοτόπων ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν.

Τῆς κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ παρόντος ἀρθροῦ ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἀναγκαστικῆς μισθώσεως ἐξαιροῦνται οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν ἔλαιῶνες, οἱ ἀμπελῶνες, οἱ κῆποι καὶ ἡ ἀστική ἐκκλησιαστικὴ περιουσία.

Ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς πάντοτε διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ οὐδέποτε μικροτέρα τοῦ ἐνὸς τρίτου τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτρι-

(*) Ἐρμηνευτικὴ δήλωσις γενομένη κατὰ τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ψήφισιν :

«Εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου «φυτεῖαι» περιλαμβάνονται καὶ οἱ πάσης φύσεως ἔλαιῶνες καὶ ἔλαιοκτήματα.»

ουμένου κτήματος κατά τὸν χρόνον τῆς καταλήψεως καὶ καταβάλλεται πρὸ ἢ μετ' αὐτὴν εἴτε κατὰ δόσεις, εἴτε εἰς χρεώγραφα, ὡς ὁ νόμος θέλει ὁρίσει.

Οἱ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντες περὶ ἐξαγορᾶς ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, περὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ἀγροληπτικῶν ἢ ἔδαφονομικῶν βαρῶν καὶ ἀναγκαστικῆς μισθώσεως γαιῶν ὑπὲρ ἀκτημόνων γεωργῶν καὶ κτηνοτρόφων θεωροῦνται ὡς μὴ ἀντικείμενοι εἰς τὸ Σύνταγμα.

Ἐπιτρέπεται ἢ κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἀρθροῦ 17 τοῦ Συντάγματος νομοθετικὴ ρύθμισις καὶ διάλυσις ὑφισταμένων εἰσέτι ἀγροληπιῶν καὶ ἔδαφονομικῶν βαρῶν, ἢ ἐξαγορὰ τῆς ψιλῆς κυριότητος ὑπὸ ἐμφυτευτικῶν ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, ἢ κατάργησις καὶ ρύθμισις ἰδιορρυθμῶν ἐμπραγμάτων σχέσεων καὶ ἢ λήψις μέτρων κατὰ τῆς κατατιμήσεως ἢ ἀνασυγκροτήσεως τῆς υπερμέτρως κατατετινομένης μικρᾶς ἐγγείου ἰδιοκτησίας.

* Α ρ θ ρ ο ν 105. Ὅλοι οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα καθόσον ἀντιβαίνουσιν εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα καταργοῦνται.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

* Α ρ θ ρ ο ν 106. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ὄρων διαθήκης ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἢ κοινωφελούς σκοποῦ διατάξεις αὐτῆς.

Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται διὰ νόμον ἢ διάθεσις τοῦ διατιθεμένου ἢ δωρομένου πρὸς ἄλλον παρεμφερῆ σκοπόν, ὅταν ἡ θέλησις τοῦ δωρητοῦ ἢ διαθέτου ἀποβαίνει ἀπολύτως ἀπραγματοποίητος.

* Α ρ θ ρ ο ν 107. Ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ Κράτους εἶναι ἐκείνη εἰς τὴν ὁποίαν συντάσσονται τὸ πολίτευμα καὶ τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας τὰ κείμενα. Πᾶσα πρὸς παραφθορὰν ταύτης ἐπέμβασις ἀπαγορεύεται.

* Α ρ θ ρ ο ν 108. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀναθεώρησις ὁλοκλήρου τοῦ Συντάγματος.

Οὐδέποτε ἀναθεωροῦνται αἱ διατάξεις τοῦ παρόντος Συντάγματος αἱ καθορίζουσαι τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος ὡς Βασιλευομένης Δημοκρατίας ὡς καὶ αἱ θεμελιώδεις διατάξεις αὐτοῦ.

Ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων αὐτοῦ, ὡς αἱ Βουλὴ διὰ τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς ζητήσῃ ταύτην δι' ἰδίας πράξεως, ὀριζούσης εἰδικῶς τὰς ἀναθεωρητέας διατάξεις καὶ ψηφίζομένης εἰς δύο ψηφοφορίας, ἀφισταμένας ἀλλήλων κατὰ ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα.

Ἀποφασισθείσης τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἢ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατά-

ξων δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

Πᾶσα ψηφίζομένη ἀναθεώρησις μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος ἐκδίδεται καὶ δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῆς ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τίθεται δὲ εἰς ἐνέργειαν δι' εἰδικοῦ ταύτης ψηφίσματος.

Ἄρθρον 109. Οἱ συνεταιρισμοί, γεωργικοὶ καὶ ἀστικοί, τελοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, μεριμνῶντος συστηματικῶς ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν.

Ἐρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἡ κατὰ νόμον σύστασις ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ δὲν ἀντιβαίνει, ὡς τοιαύτη, εἰς τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 110. Ἀγωγὰι κακοδικίας κατὰ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, ἀρεοπαγιτῶν, ἐφετῶν, πρωτοδικῶν, εισαγγελέων, ἀντεισαγγελέων, δικαστῶν διοικητικῶν δικαστηρίων καὶ ἰσοβίων μελῶν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, δικάζονται ὑπὸ ἐπταμελοῦς εἰδικοῦ δικαστηρίου συγκροτουμένου καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει ὁ νόμος, διὰ κληρώσεως ἐξ ἑνὸς μέλους τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τριῶν δικηγόρων μελῶν τακτικῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου καὶ δύο καθηγητῶν Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Οὐδέμια ἄδεια πρὸς ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς κακοδικίας ἀπαιτεῖται.

Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ δικαστηρίου ἐξαιρεῖται ἐκάστοτε τὸ ἀνήκον εἰς τὸ Σῶμα ἐκεῖνο περὶ τῆς ἐνεργείας ἢ παραλείψεως τοῦ ὁποίου εἴτε ὀλοκλήρου εἴτε μελῶν αὐτοῦ καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ δικαστήριον.

Ἄρθρον 111. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν μελῶν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἀσκεῖται καὶ ὑπὸ συμβουλίου συγκειμένου ἐκ δύο μελῶν ἐξ ἐκάστου τῶν σωμάτων τούτων καὶ δύο καθηγητῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου ὀριζομένων πάντων διὰ κλήρου ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης. Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου ἐξαιροῦνται ἐκάστοτε τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ Σῶμα ἐκεῖνο, ἐπὶ ἐνεργείας τοῦ ὁποίου, εἴτε ὀλοκλήρου εἴτε μελῶν αὐτοῦ, καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ συμβούλιον.

Ἄρθρον 112. Νόμος ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδόμενος θέλει ρυθμίσει τὴν προστασίαν τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων πρὸς τοποθέτησιν εἰς τὴν Χώραν κεφαλαίων.

Ἄρθρον 113. Τὸ παρὸν Σύνταγμα ἐμβαίνει εἰς ἐνέργειαν ἅμα ὑπογραφῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως· τὸ δὲ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὀφείλει νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὸ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν μετὰ τὴν ὑπογραφήν.

Ἔκθεσις 114. Ἡ τήρησις τοῦ παρόντος Συντάγματος ἀφιερῶται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.

Β' Τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψει καὶ δημοσιεύει τὸ παρὸν ἐπιτιδεμένης τῆς μεγάλης τοῦ Κράτους σφραγίδος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Ἰανουαρίου 1952

ΠΑΥΛΟΣ Β.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

Ὁ Ἀντιπρόεδρος
ΣΟΦ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Τὰ Μέλη

... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...

KIRISSAOS PASSTREAZ
KOP BENIKOZ

... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...

... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...

... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...

... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...

... the ... of the ...
... the ... of the ...
... the ... of the ...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γ. Ἀγγελοπούλου
Fleurier	Σύστημα Διοικητικοῦ Δικαίου 1885 - 1892.
Διοικητικὸν Δίκαιον· ἑλληνικὴ μετάφρασις
ὑπὸ Γ. Στυμφαλιάδου 1932.
Hauriou	Σύστημα Διοικητικοῦ Δικαίου καὶ Δημόσιον
Δίκαιον, ἑλληνικὴ μετάφρασις μετὰ προσαρμο-
γῆς εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα ὑπὸ Δ. Τσου-
πλακίδου καὶ Γ. Παπαχατζῆ 1936 - 1937.
Berthelemy	Διοικητικὸν Δίκαιον, ἑλληνικὴ μετάφρασις με-
τὰ προσαρμογῆς πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦν-
τα ὑπὸ Μ. Στασινοπούλου 1941.
W. Jellinek	Verwaltungsument, γ' ἔκδ. 1931, ἀνατύπωσις
1948 (ἑλληνικὴ μετάφρασις ὑπὸ Α. Παπαδο-
πούλου 1939).
Μ. Στασινοπούλου
τοῦ ἴδιου
Γ. Παπαχατζῆ	Μαθήματα Διοικητικοῦ Δικαίου 1954.
Δίκαιον Διοικητικῶν πράξεων 1950
Σύστημα τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος Διοικητι-
κοῦ Δικαίου 1952.
Μ. Δένδια
Φ. Βεγλερῆ	Διοικητικὸν Δίκαιον 1952.
Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς νομολογίας περὶ τὸ Δη-
μόσιον Δίκαιον 1955.
Σ. Ἀνδρεάδη
Η. Κριακοπούλου
Γ. Ἀραβαντινοῦ
Ν. Ν. Σαριπόλου
Α. Σβώλου	Στοιχεῖα Διοικητικοῦ Δικαίου 1956.
Ἑλληνικὸν Διοικητικὸν Δίκαιον 1961.
Ἑλληνικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον 1897-1902.
Ἑλληνικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον 1915.
Τὸ νέον Σύνταγμα καὶ αἱ θάσεις τοῦ Πολιτεῦ-
ματος 1928.
Συνταγματικὸν Δίκαιον 1934.
Γ. Φαρδῆ
Δ. Βεζανῆ
Α. Σβώλου-Γ. Βλάχου
Γ. Φαρδῆ
Θ. Α. Τσάτσου	Εἰσαγωγή εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον 1947.
Γενικὴ Πολιτειολογία 1954 - 1957
Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος 1954-1955.
Συνταγματικὸν Δίκαιον 1950.
Αἱ Γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Πολιτειακοῦ Δικαίου
1959.
Γ. Δασκαλάκη	Συνταγματικὸν Δίκαιον 1960.

BIBLIOPHIA

2000-1995	W. J. ...
1995-1990	M. ...
1990-1985	A. ...
1985-1980	E. ...
1980-1975	L. ...
1975-1970	R. ...
1970-1965	M. ...
1965-1960	A. ...
1960-1955	E. ...
1955-1950	L. ...
1950-1945	M. ...
1945-1940	A. ...
1940-1935	E. ...
1935-1930	L. ...
1930-1925	M. ...
1925-1920	A. ...
1920-1915	E. ...
1915-1910	L. ...
1910-1905	M. ...
1905-1900	A. ...
1900-1895	E. ...
1895-1890	L. ...
1890-1885	M. ...
1885-1880	A. ...
1880-1875	E. ...
1875-1870	L. ...
1870-1865	M. ...
1865-1860	A. ...
1860-1855	E. ...
1855-1850	L. ...
1850-1845	M. ...
1845-1840	A. ...
1840-1835	E. ...
1835-1830	L. ...
1830-1825	M. ...
1825-1820	A. ...
1820-1815	E. ...
1815-1810	L. ...
1810-1805	M. ...
1805-1800	A. ...
1800-1795	E. ...
1795-1790	L. ...
1790-1785	M. ...
1785-1780	A. ...
1780-1775	E. ...
1775-1770	L. ...
1770-1765	M. ...
1765-1760	A. ...
1760-1755	E. ...
1755-1750	L. ...
1750-1745	M. ...
1745-1740	A. ...
1740-1735	E. ...
1735-1730	L. ...
1730-1725	M. ...
1725-1720	A. ...
1720-1715	E. ...
1715-1710	L. ...
1710-1705	M. ...
1705-1700	A. ...
1700-1695	E. ...
1695-1690	L. ...
1690-1685	M. ...
1685-1680	A. ...
1680-1675	E. ...
1675-1670	L. ...
1670-1665	M. ...
1665-1660	A. ...
1660-1655	E. ...
1655-1650	L. ...
1650-1645	M. ...
1645-1640	A. ...
1640-1635	E. ...
1635-1630	L. ...
1630-1625	M. ...
1625-1620	A. ...
1620-1615	E. ...
1615-1610	L. ...
1610-1605	M. ...
1605-1600	A. ...
1600-1595	E. ...
1595-1590	L. ...
1590-1585	M. ...
1585-1580	A. ...
1580-1575	E. ...
1575-1570	L. ...
1570-1565	M. ...
1565-1560	A. ...
1560-1555	E. ...
1555-1550	L. ...
1550-1545	M. ...
1545-1540	A. ...
1540-1535	E. ...
1535-1530	L. ...
1530-1525	M. ...
1525-1520	A. ...
1520-1515	E. ...
1515-1510	L. ...
1510-1505	M. ...
1505-1500	A. ...

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελὶς	5
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ		
ΓΕΝΙΚΟΝ		
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ		
ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	»	11-63
1.— Συνθετικά στοιχεία τῆς Πολιτείας	»	11
2.— Αἱ περὶ φύσεως τῆς Πολιτείας θεωρίαι	»	16
3.— Μορφαὶ τῶν Πολιτειῶν	»	20
4.— Ἔκτασις τῆς Πολιτειακῆς ἐξουσίας	»	38
5.— Γένεσις, ἑδαφικαὶ μεταβολαὶ καὶ τέλος τῶν Πολιτειῶν	»	51
6.— Ὁργάνωσις τῆς Πολιτειακῆς ἐξουσίας	»	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ		
ΠΕΡΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ	»	64-81
1.— Ἐννοια καὶ μορφαὶ τοῦ Συντάγματος	»	64
2.— Συντακτικὴ ἐξουσία καὶ Ἀναθεωρητικὴ Λειτουργία	»	67
3.— Ὑπεροχὴ καὶ προστασία τοῦ Συντάγματος	»	72
4.— Εἶδη Συνταγμάτων	»	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ		
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΥΝ- ΤΑΓΜΑΤΩΝ	»	82-134
1.— Προεπαναστατικὴ περίοδος	»	84
2.— Περίοδος ἐπαναστάσεως Συντάγματα ἐτῶν 1821-1832	»	88
3.— Περίοδος τῆς Ἀπολύτου Μοναρχίας	»	99
4.— Περίοδος Συνταγματικῆς Μοναρχίας	»	101
5.— Περίοδος Βασιλευομένης Δημοκρατίας	»	105
6.— Πρώτη ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος 1864	»	109

7.— Περίοδος Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας (1923-1925) »	114
8.— Περίοδος Δικτατορίας καὶ ἐχθρικῆς κατοχῆς (1935-1944) »	119
9.— Περίοδος Αετιέρας ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος 1864 (1946-1952) »	124
10.— Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 »	129

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΗΓΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟῦ ΔΙΚΑΙΟΥ »	135-148
1.— Ἄμεσοι Πηγαι »	136
2.— Ἐμμεσοι Πηγαι »	140
3.— Σχέσεις Διεθνοῦς καὶ Ἑσωτερικοῦ Δικαίου »	141

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1952 »	149-164
1.— Δημοκρατία καὶ Λαϊκὴ Κυριαρχία »	150
2.— Τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα »	152
3.— Τὸ Κοινοβουλευτικὸν σύστημα »	156
4.— Ἡ Διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν »	160

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ »	165-202
1.— Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος »	172
2.— Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία »	176
3.— Τὸ ἄσυλον τῆς κατοικίας »	182
4.— Τὸ ἀπαράβιαστον τῆς ἀνταποκρίσεως »	183
5.— Ἡ Ἐλευθερία τοῦ τύπου »	185
6.— Ἡ Ἐλευθερία τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταρίζεσθαι »	188
7.— Ἡ Ἐλευθερία τῆς θρησκείας καὶ συνειδήσεως »	191
8.— Ἡ Προστασία τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς οἰκο- νομικῆς κινήσεως »	193
9.— Ἡ Ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως »	196
10.— Τὸ Δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι »	200

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ »	202-228
1.— Ἡ Νομοθετικὴ Λειτουργία »	205

2.— Έκτελεστική ή Διοικητική Λειτουργία	»	209
3.— Δικαστική Λειτουργία	»	213
4.— Συνομολόγησις Διεθνῶν Συνθηκῶν	»	217

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΘΟΝ

ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

» 228-256

1.— Ὁ Λαὸς	»	229
2.— Ὁ Βασιλεὺς	»	236
3.— Ἡ Βουλὴ	»	241
4.— Ἡ Κυβέρνησις	»	248
5.— Οἱ Ὑπουργοὶ	»	249

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

» 257-284

1.— Κεντρικά Διοικητικά Ὄργανα	»	259
2.— Περιφερειακά ὄργανα Διοικήσεως	»	262
3.— Δημόσιοι Ὑπάλληλοι	»	263
4.— Περιφερειακὴ Διοίκησις	»	274
5.— Διοικητικὴ πράξις	»	277
6.— Ἡ ἐθὺνὴ τῆς Διοικήσεως	»	280
7.— Προϋπολογισμὸς καὶ ἔσοδα	»	281
8.— Εἰδικὸν καθεστὼς τοῦ Ἁγίου Ὄρους	»	283
Τὸ κείμενον τοῦ Συντάγματος 1952	»	285
Βιβλιογραφία	»	315
Πίναξ Περιεχομένων	»	317